

MED MIGRANTERNAS RÖST III

Hur förändras värderingar?

Bi Puranen

MED MIGRANTERNAS RÖST III

Hur förändras värderingar?

Bi Puranen
2023

*En forskningsrapport om migranternas
värderingar och sociala normer i Sörmland*

REGION
SÖRMLAND

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

Flens kommun

Nyköping

Eskilstuna
kommun

STRÄNGNÄS
KOMMUN

Oxelösund

Vingåkers
kommun

Katrineholm

Trosa
KOMMUN

INNEHÅLL

INNEHÅLL	3
FÖRORD	11
SAMMANFATTNING	13
SUMMARY	27
KAPITEL 1	41
FRÅN TRYGGHET, TILLIT OCH TOLERANS.....	41
TILL EN MER OSÄKER FRAMTID?	41
1.1. MIGRATIONEN I FOKUS.....	41
1.1.2. Migrationen till Europa.....	45
1.2. VARFÖR ÄR HÖG TILLIT OCH FRIHETLIGA VÄRDERINGAR SÅ STARKA I SVERIGE?.....	46
1.2.2. WVS Kulturkarta	47
1.2.3. Migrant World Values Survey och tilliten.....	50
1.3. HUR FÖRÄNDRAS VÄRDERINGAR I SAMBAND MED MIGRATION?.....	51
1.3.1. Bakgrund.....	51
1.3.2. Med migranternas röst – en nationell studie och regionala/lokala undersökningar.....	53
1.3.3. Som man frågar får man svar.....	55
1.4. TILLIT HOS UTOMEUROPEISKA MIGRANTER I SVERIGE JÄMFÖRT MED VÄRLDEN	55
1.4.1. Olika sätt att mäta tillit.....	56
1.5. SYSSELSÄTTNINGSGRADEN ÖKAR BLAND UTOMEUROPEISKA MIGRANTER	62
1.5.1. Sysselsättningsgraden ökar och försörjningsstödet minskar – positiva förändringar på arbetsmarknaden mellan 2022 och 2023.....	62
1.5.2. Fler svenskar än migranter anser att migranter har lika stor rätt till arbete som svenskar	64
1.5.3. Två av tre anhöriginvandrare är kvinnor	66
1.5.4. Utrikesfödda ”Uvas” – en särskild riskgrupp som behöver stöd	67
1.6. HUR UTHÅLLIG ÄR DEN NORDISKA TILLITEN OCH EMANCIPATIONEN?.....	68
1.6.1. Frihetliga värderingars betydelse för samhällsutvecklingen.....	68
1.6.2. Konflikten mellan traditionella patriarkala värderingar och ett modernt samhälles frihetliga värderingar	70
1.7.2. Landskapslagarna visar vägen	75
1.7.3. Kyrkolagarna 1571 och 1686.....	76
1.7.4. Tryckfriheten bidrog till inkludering i och känsla av tillit till samhället.....	78
1.7.5. 1800-talet – omvälvningarnas sekel som bereder vägen för en ny tid.....	79
1.7.6. Nya tiden är här.....	80

1.7.7. En ökande otrygghet – en förändrad Sverigebild?.....	82
1.8. SAMMANFATTNING	85
KAPITEL II	88
MIGRANTER I SÖRMLAND – METOD OCH DESKRIPTIV REDOVISNING.....	88
2.1. INLEDNING.....	88
2.2. VAD INNEBÄR DET EGENTLIGEN ATT VARA SÖRMLÄNNING?.....	89
2.2.1. Människan i ständig rörelse	90
2.2.2. Migrationen på 1900-talet i Sörmland	92
2.2.3. Den demografiska försörjningskvoten i Sörmland	93
2.2.4. Migranter i Sörmland.....	94
2.3. URVAL OCH BORTFALLSREDOVISNING – SÖRMLANDSSTUDIEN	98
2.3.2. Representativitet vid studier av migranter i Sörmland	99
2.3.3. Urval och bortfall i Sörmlandsstudien	100
2.3.4. Tre länsdelar.....	103
2.3.5. Ursprungsland.....	104
2.4. SOCIOEKONOMISKA SKILLNADER.....	106
2.4.1. Könsfördelning	106
2.4.2. Ålder	107
2.4.3. Civilstånd, hushållsstorlek och antal barn	108
2.4.4. Utbildning	109
2.5. SPRÅKETS BETYDELSE.....	112
2.6. SAMMANFATTNING	114
KAPITEL III.....	115
BETYDELSEN AV TID I LANDET	115
3.1. INLEDNING.....	115
3.1.1. Tillit och tid i landet.....	117
3.1.2. Migration och tid i landet.....	118
3.1.3. Choice – att själv få göra sina val	118
3.2. ASYLSÖKANDE, KVOTFLYKTINGAR OCH ANHÖRIGA.....	119
3.3. MIGRANTERNAS UPPFATTNING OM DET SVENSKA SAMHÄLLET	121
3.3.1. Frågorna som ställdes	121
3.3.2. Kontakten med det svenska samhället	122
3.3.3. Kontakten med den egna etniska gruppen	124
3.3.4. Möjligheten att praktisera den egna religionen.....	126
3.3.5. Möjligheten att lära sig det svenska språket	127
3.3.6. Att lära sig om svenska lagar och regler.....	129
3.4. ATT FLYTTA TILLBAKA TILL SITT URSPRUNGLAND.....	130

.....	131
3.5. VAD ÄR VIKTIGAST I LIVET?	132
3.5.1. Bakgrund.....	132
3.5.2. Familjen är viktigast	133
3.5.3. Vad är viktigt när det gäller barnuppfostran?	136
3.6. VEM VILL DU INTE HA SOM GRANNE?.....	141
3.6.1. Bakgrund.....	141
3.6.2. Vilka vill vi inte ha som grannar?.....	141
3.7. LIVSSITUATIONEN JUST NU	146
3.7.1. Livet som helhet.....	146
3.7.2. Självupplevd hälsa	148
3.7.3. Egenbedömd ekonomi	149
3.7.4. Sociala relationer	150
3.7.5. Balansen mellan arbete och fritid	152
3.7.6. Oro för diskriminering	153
3.7.7. Flyttmönster som skapar diasporor	154
3.8. SAMMANFATTNING	158
KAPITEL IV.....	159
KOMMUNREDOVISNINGAR.....	159
4.1. INLEDNING.....	159
4.2. NYKÖPING.....	161
4.2.1. Nyköping och migrationen	161
4.2.2. Vilka har intervjuats i Nyköping?.....	163
4.2.3. Några resultat om livet i Nyköping.....	165
4.3. GNESTA.....	168
4.3.1. Gnesta och migrationen	168
4.3.2. Vilka har intervjuats i Gnesta?.....	170
4.3.3. Några resultat om livet i Gnesta.....	170
4.4. TROSA	173
4.4.1. Trosa och migrationen	173
4.4.2. Vilka har intervjuats i Trosa?.....	175
4.4.3. Några resultat om livet i Trosa.....	175
4.5. OXELÖSUND	178
4.5.1. Oxelösund och migrationen	178
4.5.2. Vilka är intervjuade i Oxelösund?	180
4.5.3. Några resultat om livet i Oxelösund	181
4.6. STRÄNGNÄS	184

4.6.1. Strängnäs och migrationen.....	184
4.6.2. Vilka har intervjuats i Strängnäs?.....	186
4.6.3. Några resultat om livet i Strängnäs.....	187
4.7. FLEN.....	189
4.7.1. Flen och migrationen	189
4.7.2. Vilka har intervjuats i Flen?.....	191
4.7.3. Några resultat om livet i Flen.....	191
4.8. KATRINEHOLM	196
4.8.1. Katrineholm och migrationen	196
4.8.2. Vilka har intervjuats i Katrineholm?.....	198
4.8.3. Några resultat om livet i Katrineholm	200
4.9. VINGÅKER.....	202
4.9.1. Vingåker och migrationen.....	202
4.9.2. Bakgrund – vilka har intervjuats i Vingåker?.....	204
4.9.3. Några resultat om livet i Vingåker.....	205
4.10. ESKILSTUNA.....	207
4.10.1. Eskilstuna och migrationen.....	208
4.10.2. Vilka har intervjuats i Eskilstuna?	210
4.10.3. Några resultat om livet i Eskilstuna	212
4.11 SAMMANFATTNING	217
KAPITEL V	219
SÖRMLAND PÅ KULTURKARTAN	219
5.1. INLEDNING.....	219
5.2. FRÅN RELIGIÖSA TILL SEKULÄRA VÄRDERINGAR.....	220
5.3. FRÅN PATRIARKALA TILL FRIHETLIGA VÄRDERINGAR	221
5.4. SÖRMLAND PÅ KULTURKARTAN – JÄMFÖRT MED ANDRA REGIONER I SVERIGE.....	222
5.4.1. EVI – ett övergripande index.....	222
5.4.2. Jämställdhet.....	225
5.4.3. Självbestämmande (<i>choice</i>)	227
5.4.4. Autonomi och barnuppfostran – vad är viktigt att förmedla till barnen?	229
5.4.5. Att göra sin röst hörd (<i>voice</i>)	231
5.5. SAMMANFATTNING	233
KAPITEL VI.....	235
FRÅN TRYGGHET, TILLIT OCH TOLERANS TILL OTRYGGHET, MISSTRO OCH INTOLERANS?.....	235
6.1. INLEDNING.....	235

6.2. GÄNGKRIMINALITET OCH SKJUTNINGAR – INTEGRATIONENS BACKLASH?	235
6.3. HUR SER MIGRANTERNA PÅ SKJUTVAPENVÅLDET?	237
6.3.1. Oro för skjutningar i Sörmland	239
6.4. ÖGA FÖR ÖGA, TAND FÖR TAND	247
6.5. SAMMANFATTNING	249
KAPITEL VII	251
DEMOKRATI	251
7.1. INLEDNING	251
7.2. SVERIGE OCH DE VANLIGASTE MIGRANTLÄNDERNA – I VAR SIN ÄNDE NÄR DET GÄLLER DEMOKRATI	252
7.2.1. Migranter i Sörmland delar samma kluvenhet till demokrati som andra regioner gör	252
7.2.2. Kan man vara för både demokrati och autokrati på samma gång?	257
7.2.3. Tankar om demokrati bland Sörmlands migranter	260
7.3. EMANCIPATIVA VÄRDERINGARS BETYDELSE FÖR DEMOKRATIN	262
7.3.1. Vad kännetecknar en demokrati?	264
7.4. SAMMANFATTNING	266
KAPITEL VIII	269
ARBETE OCH UTBILDNING	269
8.1. INLEDNING	269
8.2. LÄS- OCH SKRIVKUNNIGHETENS AVGÖRANDE BETYDELSE FÖR SAMHÄLLSUTVECKLINGEN	270
8.3. SJÄLVBEDÖMD KOMPETENS	271
8.3.1. Språkets betydelse för arbete	272
8.3.2. Jag kan tillräckligt med svenska för att fungera på en arbetsplats	273
8.3.3. Jag är energisk, noggrann och beredd att ta det ansvar som ett jobb kräver	274
8.3.4. Jag är beredd att ta det jobb som erbjuds mig	275
8.3.5. Jag är flexibel och kan tänka mig att arbeta på olika arbetstider under dagen	277
8.3.6. Jag kan resa i arbetet även om det skulle innebära övernattnin g på andra platser	278
8.4. EGENBEDÖMDA BEGRÄNSNINGAR I ARBETSLIVSDELTAGANDE	279
8.4.1. Jag är för gammal för att investera i språk och utbildning	279
8.4.2. Det finns andra saker som är viktigare i livet än ett arbete – exempelvis familjen	281
8.4.3. Svenskars fördomsfullhet	282
8.4.4. Jag kan bara arbeta deltid, max 4 timmar/dag	283
8.4.5. Hälsan som begränsning att delta i arbetslivet	284
8.5. OLIKA UTBILDNINGSSALTERNATIV FÖR MIGRANTER I SÖRMLAND	287
8.6. MIGRANTERNAS EGNA TANKAR OM UTBILDNING	289
8.6.1. Behovet av utbildning	289

8.6.2. Gymnasiet eller högre	292
8.6.3. Yrkesutbildningar	293
8.6.4. CSN.....	294
8.7. FAKTISK UTBILDNINGSNIVÅ JÄMFÖRT MED DEN EGNA UPPFATTNINGEN	295
8.7.1. Få med högskoleexamen.....	297
8.8. VÄGEN TILL ARBETE	297
8.8.1. Subventionerade anställningar och försörjningsstöd – behovet av målbilder	297
8.8.2. Styrkedjan för värderingar som styrmedel.....	301
KAPITEL IX.....	308
JÄMSTÄLLDHET, HEDER OCH FAMILJEVÄRDERINGARNAS BETYDELSE	308
9.1. INLEDNING.....	308
9.2. GIFTERMÅL.....	310
9.2.1. Hur jämställdheten påverkas av synen på giftermål – en jämförelse mellan Sörmlands migranter och ett nytt frågebatteri inom WVS	310
9.2.2. Att gifta sig med någon från en annan religion än den egna	310
9.2.3. Flickor och kvinnor skall själva bestämma om, när och med vem de vill gifta sig.....	312
9.2.4. En flicka bör vänta med att få barn åtminstone tills hon är 18 år	314
9.2.5. Det är viktigt att en flicka fortsätter sin skolgång även om hon blir gravid	316
9.2.6. Att gifta bort sin dotter ger henne trygghet.....	317
9.2.7. Det är viktigt att få barn så snart man gift sig.....	319
9.2.8. En flicka är redo för giftermål när hon har fått menstruation	321
9.2.9. Preventivmedel ska bara finnas tillgängligt för gifta par.....	323
9.2.10. Sexualupplysning leder till ökad sexuell aktivitet bland ungdomar	325
9.2.11. Även om en flicka eller pojke inte vill gifta sig bör de hedra sin familjs beslut	326
9.2.12. Sex före äktenskapet kan aldrig accepteras	328
9.3. HUR MÅNGA BARN VILL DU HA?	330
9.3.1. Det är en plikt mot samhället att ha barn	332
9.3.2. Homosexuella par är lika goda föräldrar som andra par.....	335
9.3.3. Synen på abort speglar den i ursprungslandet.....	337
9.4. ATT KOMBINERA FAMILJ OCH ARBETE.....	339
9.4.1. När det är ont om arbete har män större rätt till arbete än vad kvinnor har.....	340
9.4.2. Mannens uppgift är att tjäna pengar, kvinnans är att sköta hem och familj	343
9.4.3. Att vara hemmafru är lika tillfredställande som att arbeta för lön.....	346
9.4.4. Föredrar kvinnor hem och barn framför förvärvsarbete?	350
9.4.5. När en mamma yrkesarbetar på heltid så lider barnen.....	353
9.4.6. Om en kvinna tjänar mer än en man så blir det problem i relationen.....	356
9.5. SYNEN PÅ SKILSMÄSSA	357

9.5.1. En jämförelse i synen på skilsmässa mellan olika länder och i Sörmland.....	358
9.6. SYNEN PÅ OLIKA SEXUALITETSNORMER.....	360
9.6.1. Acceptans av homosexualitet.....	361
9.7. MASKULINITETSNORMER OCH REPRODUKTION.....	363
9.7.1. Heder.....	363
9.7.2. En man är överlägsen en kvinna.....	366
9.7.3. Att ha en son är alltid bättre än att ha en dotter.....	367
9.7.4. En kvinna är en riktig kvinna endast om hon har barn.....	370
9.7.5. En man är en man endast om han har en son.....	372
9.7.6. En man ska ta mer hänsyn till sin mammas åsikt än till sin frus.....	374
9.7.7. En man som hjälper sin hustru med hushållssysslor blir inte respekterad.....	375
9.7.8. En man som diskuterar viktiga beslut med sin fru betraktas som svag.....	377
9.8. VÅLD INOM FAMILJEN.....	379
9.8.1. Föräldrar får använda våld eller hot för att uppfostra sina barn.....	379
9.8.2. Män får använda våld för att tillrättavisa sin fru.....	382
9.8.3. En kvinna bör acceptera våld från sin man.....	384
9.8.4. Våld inom familjen skall ingen annan blanda sig i.....	385
9.9. HUR FÖRÄNDRAS VÄRDERINGAR?.....	387
9.10. SAMMANFATTNING.....	390
KAP X.....	393
SVERIGEBILDEN FÖRÄNDRAS MED MIGRATIONEN.....	393
10.1. EN AVSLUTANDE REFLEKTION.....	393
10.2. SANNOLIKA MÅLOMRÅDEN FÖR DESINFORMATION OCH PÅVERKANSKAMPANJER.....	394
10.2.1. De tar våra barn.....	395
10.2.2. Koranbränningar.....	397
10.2.3. Sexualundervisning.....	397
10.2.4. Obligatorisk förskola.....	398
10.2.5. HBTQI.....	399
10.2.6. Jämställdhet.....	399
10.2.7. Gängkriminalitet och sprängningar.....	400
10.2.8. Äldre som kulturbärare.....	400
10.2.9. Frihetliga värderingar.....	400
10.2.10 Hur en strategi för kommunikation kring integration kan förbättras.....	401
10.3. VÄRDERINGAR OCH SOCIALA NORMER PÅ KOLLISIONSKURS – ETT FÖRSLAG.....	403
10.3.1. Kollisionskurs mellan arbete och familj.....	403
10.3.2. En strategi för åtgärder mot långvarigt utanförskap.....	404

10.3.3. Ursprungslandets demografi och sociala normer styr.....	405
10.4. SAMMANFATTNING	406
REFERENSER	408
Bilaga 1. Beskrivning av dataset.....	418

FÖRORD

Denna rapport ingår i rapportserien ”Med migranternas röst”. En inledande nationell rapport med titeln ”Med migranternas röst, den subjektiva integrationen” publicerades i maj 2019. Därefter följdes den av rapporten ”Med migranternas röst, del 2. Hur blir man värmlänning?” som baserades på intervjuer med utomeuropeiska migranter i Värmlands samtliga kommuner. Rapporten fokuserade på det lokala samhället, identitet och integration. Under Covidpandemin genomfördes även en motsvarande studie med Dalarnas samtliga kommuner (2020–2021). I denna rapport presenteras intervjuundersökningar med ca 1500 migranter i Sörmlands samtliga kommuner som har genomförts under år 2022 och 2023.

Arbetet med de olika rapporterna i serien har huvudsakligen finansierats via Regeringskansliet, Region Värmland, Region Dalarna samt nu även Region Sörmland, Länsstyrelsen i Södermanland och olika kommuner. Initiativtagare till denna rapport har varit Länsstyrelsen i Södermanland, Region Sörmland, samtliga kommuner i Sörmland samt World Values Survey (WVS) och Migrant World Values Survey (MWVS). Institutionen för global folkhälsa vid Karolinska Institutet har medverkat till framtagande av en frågemodul om rättigheter kopplade till sexuell och reproduktiv hälsa. Bill & Melinda Gates Foundation har även bidragit med stöd och expertis kring begreppet *Women’s Economic Empowerment*. Flera av dessa frågor ingår nu för första gången i projektet. Arbetet ingår även i EU-kommissionens Horizonprojekt *Trust in European Democracies* (TRUEDEM), som bidragit finansiellt såväl som forskningsmässigt.

Alla vi som har medverkat i detta forskningsprojekt står i djup tacksamhetsskuld till de organisationer och individer i Södermanland som bidragit och stöttat arbetet med denna rapport. Först och främst Lucie Riad, initiativtagare och projektledare från Länsstyrelsens sida, samt Alina Treijner, som i samband med sin flytt till Region Sörmland fortsatte detta arbete. Stort tack till er båda; utan ert stöd och er stora kunskap skulle detta arbete inte ha kunnat genomföras. Therese Elmecrantz och Magdalena Gustafsson har följt och lett arbetet för Länsstyrelsens del. Stort tack för ett alltid gott och vänligt samarbete. Ett stort tack också till Landshövding Beatrice Ask, vars uppmuntran betytt mycket för oss under arbetets gång.

En tacksamhetens tanke går till alla skolchefer, skolledare, integrationssamordnare och språkstödjare som på ett avgörande sätt bidragit till att göra alla nära 1500 intervjuer möjliga i Sörmlands nio kommuner. Ett särskilt tack vill vi rikta till Eskilstunas personal, som berett oss möjligheten att genomföra nära 800 intervjuer inom kommunen. Ett särskilt stort tack riktas också till arbetsmarknads- och vuxenutbildningsförvaltningens personal under ledning av Magnus Minh Gustafsson, Malin Skoglund och Sladjana Ljepoja. Tack för ert stöd!

Vedad Begovic och Charlotta Skålen på Samordningsförbundet RAR, Sörmland, som samordnar Försäkringskassans, Arbetsförmedlingens och Region Sörmlands arbete liksom kommunernas aktiviteter vad gäller rehabilitering och aktivering har med sina värdefulla kunskaper bidragit till arbetets genomförande – tack! Forskaren Bam Björling och kommunalrådet Jimmy Jansson bör särskilt nämnas som varma tillskyndare av detta arbete.

Sörmlands Integrationsnätverk har även beretts möjlighet att läsa manus under resans gång. Vi uppskattar alla värdefulla synpunkter. Även Region Sörmland och dess analysavdelning har kommit med viktiga synpunkter – stort tack för att ni tog er tid att läsa och kommentera!

MWVS är ett litet sammansvetsat team som besökt alla Sörmlands kommuner. Vår fältarbetsansvarige, Jim Frölander, har med vårt team mött och intervjuat 1437 utomeuropeiska migranter av 1700 tillfrågade. Zahraa Zeir, Peter Welander, Priscilla Benaya och Daniel Brancallion Lind har tillsammans med Jim utgjort kärntrupperna. Utan deras energi, stora kunskap och outtröttliga engagemang skulle det omfattande intervjuarbetet inte ha kunnat genomföras. Ett särskilt omnämnande av Jim Frölander, som trots allvarlig sjukdom organiserat och genomfört ett tålamodsprövande fältarbete, är också på sin plats. Bon courage!

På den vetenskapliga sidan har stödet varit stort. World Values Survey är en fantastisk organisation som jag har haft förmånen att få vara verksam i sedan mer än 25 år. Dr Kseniya Kizilova, som företräder sekretariatet i Wien, och professor Christian Haerpfer, president för WVS samt Dr Jaime Diez Medrano, ansvarig för WVS dataarkiv, har alla stöttat oss i detta arbete. Ett särskilt stort tack till Jaime för utvecklingen av den digitala plattform som vi dagligen drar nytta av. EU-kommissionens projekt TRUEDEM ingår också i detta arbete, där särskilt begreppen *trust* och *trustworthiness* studeras och där denna sörmländska studie ingår. Tack till mina forskarkollegor Christian Welzel, Lennart Brunkert och Agnieszka Turska-Kawa!

Samarbetet med Karolinska institutets Institution för global folkhälsa har varit ovärderligt; tack Anna-Mia Ekström för din aldrig sinande energi och ditt stora stöd. Tack också till hela teamet på KI och till Mia van der Koop vid University of British Columbia i Vancouver.

Tack också till Institutet för Framtidsstudier, där WVS har sitt legala säte och där jag har glädjen att ha min affiliering sedan många decennier. Ett särskilt stort tack till Folke Tersman, Gustaf Arrhenius och Erika Karlsson.

Slutligen vill jag tacka alla er deltagare som givit av sin tid. Utöver att besvara ett omfattande formulär har många nyanlända även låtit oss samtala mer fritt med er och utbyta tankar. Vi hoppas att det förtroende som ni har visat oss genom att dela med er av erfarenheter och tankar om Sverige skall komma många andra till nytta – inte minst de som på olika nivåer i samhället har ambitionen att ständigt söka förbättra integrationsarbetet för allas vår gemensamma framtid.

Min käre make, våra barn och barnbarn har sett till att arbetet inte alldeles tagit överhanden. Tack för att ni finns!

Alla slutsatser och eventuella felaktigheter ansvarar författaren ensam för.

Bi Puranen, generalsekreterare för World Values Survey och forskare knuten till Institutet för Framtidsstudier.

Sånga Säby, november 2023

SAMMANFATTNING

Denna rapport om utomeuropeiska migranter i Sörmland ingår i rapportserien ”Med migranternas röst”. Detta projekt grundar sig i intervjuundersökningar som det internationella forskningsnätverket World Values Survey (WVS) Association har genomfört under drygt 40 år. Dessa undersökningar syftar till att kartlägga människors värderingar och uppfattningar om sociala normer världen över. Undersökningarna genomförs *face-to-face*, det vill säga genom att medarbetare i projektet ställer frågor till respondenterna direkt. Undersökningar med representativa urval av befolkningarna i mer än 140 länder genomförs regelbundet vart femte år, vilket innebär att tidsserier finns att tillgå. Dessa tidsserier ger oss en inblick i hur människors värderingar förändras över tid.

Eftersom urvalen från de olika länderna som ingår i WVS är nationella, tenderar migranter att vara kraftigt underrepresenterade i urvalen. WVS beslöt därför att utveckla ett projekt som kallas *Migrant World Values Survey* (MWVS) i Sverige. Inom MWVS tillfrågas migranter att svara på samma frågor som de nationella urvalen, vilket innebär att vi kan jämföra migranters värderingar med majoritetsbefolkningens. Genom att även fråga migranterna om hur länge de har bott i Sverige, kan vi uppskatta hur deras värderingar förändras i takt med att de tillbringar längre tid i landet. Detta kan alltså syfta till att ge oss en inblick i hur väl integrationen fungerar.

Utöver de vedertagna frågor som ingår i det generella frågeunderlag som används vid de nationella undersökningarna, innehåller MWVS även frågor som är specifika för migranter. Dessa frågor kartlägger migranters syn på sitt liv i det nya hemlandet, deras målsättningar och de utmaningar de ställs inför. Resultaten från MWVS i Sverige finns redovisade i ett antal rapporter, varav denna är en.¹ En viktig målsättning med MWVS-projektet är att de tillkommande frågeformulären blir validerade, så att liknande undersökningar också kan göras i andra länder. Arbetet är ännu i ett uppbyggningsskede. Ett mer omfattande frågebatteri om jämställdhet, familjesyn och kvinnors ekonomiska status har parallellt testats både i fyra länder i subsahariska Afrika och bland migrantpopulationen i Sverige, främst i denna undersökning. På så sätt valideras dessa nytillkomna frågor i vitt skilda kontexter.

EU-kommissionens projektet *Trust in European Democracies* (TRUEDEM) ingår också i detta arbete. Inom projektet studeras särskilt begreppen *trust* och *trustworthiness*, tillit och trovärdighet. Genom att tillföra nya data kring just tillit och trovärdighet bland migranter i Sverige utgör denna sörmländska studie en viktig del av TRUEDEM-projektet.²

---

¹ Puranen, B., 2019, *Med migranternas röst – den subjektiva integrationen*, Puranen, B., 2021, *Med migranternas röst, hur blir man värmlänning?* Norris, P. & Puranen, B., 2019, *”Migrant Hygge, Feeling at Home in a Cold Climate”*, Puranen, B., *”Migration ur ett bildningsperspektiv – om tillit, värderingar och samhällsförståelse”*, Puranen, B., 2020, *”Vad vet migranter om Sverige?”*, *Kvartal 2021*.

² TRUEDEM - 101095237 - GAP-101095237. Se Brunkert, L., Puranen, B., Turska-Kawa, A., & Welzel, C., Task 4.1. *”Cultural Background of European Democracies: Examining the Distribution of Values and Norms”*, 2023.

Sörmlandsundersökningen har gjorts på initiativ av Länsstyrelsen i Södermanland, i samarbete med Region Sörmland, samtliga kommuner i Sörmland, World Values Survey/Migrant World Values Survey och TRUEDEM. Avsikten med rapporten är att göra en översiktlig analys av värderingar och sociala normer bland migranter inom ett helt län – Sörmland. Mycket arbete återstår när det gäller att fördjupa problematiken kring hur vi skall kunna bli bättre på att integrera människor från kulturer med helt andra värderingar och sociala normer in i det svenska samhället.

Under 2021 till 2023 har denna studie genomförts med migranter i samtliga kommuner i Sörmland. Genom att ta ställning till och besvara närmare 500 påståenden och frågor har cirka 1500 utomeuropeiska migranter i länet intervjuats om deras syn på livet i Sverige. Rapporten fokuserar på fyra huvudområden: synen på jämställdhet, synen på arbete, oron för skjutningar, otrygghet och våld samt synen på tillit och förtroende. Huvudresultaten från dessa fyra områden sammanfattas nedan, följt av sammanfattningar av de olika kapitlen i rapporten.

Jämställdhetsfrågorna

En tydlig majoritet (85 %) av migranterna i studien uppger att flickor och kvinnor själva skall få bestämma när och med vem de ska gifta sig. Samtidigt visar svaren på många andra frågor kring jämställdhet att många av de intervjuade bär på ursprungslandets traditioner när det gäller flickors och kvinnors möjligheter att själva göra sina viktiga livsval. Resultaten från dessa frågor är direkt motstridiga till åsikten att flickor och kvinnor bör få möjligheten att göra sina egna livsval.

- Var fjärde migrant (25 %) anser att det ger en dotter trygghet att gifta bort henne.
- Var tredje migrant (33 %) anser att det är viktigt att få barn så snart som man har gift sig.
- Fler än var tredje migrant (37 %) anser att sexualupplysning leder till ökad sexuell aktivitet bland ungdomar.
- Nästan två av tre migranter (63 %) menar att sex före äktenskap aldrig kan accepteras.
- Två av tre migranter (66 %) anser att preventivmedel bara ska finnas tillgängligt för gifta par.
- Nästan hälften (45 %) av migranterna i projektet anser att det är en plikt mot samhället att ha barn.

I de allra flesta frågorna kring familj, familjebildning och sexualitet är skillnaderna mellan könen förvånansvärt små. Det tyder på att dessa sociala normer är väl förankrade i sitt kulturella sammanhang och därmed svårare att förändra än vad andra värderingar hos individen eller sociala normer i samhället är. Dessa värderingar har även stor påverkan på många andra frågor, till exempel deltagandet i arbetslivet.

Synen på arbete

När det gäller synen på arbete är det migranternas uttalat stora önskan att över huvud taget få ett arbete som är utmärkande. De allra flesta vill arbeta och är villiga att utbilda sig, men många upplever en konflikt mellan familj och arbete. I den konflikten är familj viktigare än arbete. Detta är ett synsätt som färgas av ursprungslandets sociala normer och tänkesätt.

- Var fjärde migrant (26 %) anser att när det är ont om arbete har män större rätt till arbete än vad kvinnor har.
- Var fjärde migrant (26 %) anser att det är mannens uppgift att tjäna pengar och kvinnans att sköta hem och familj.
- Fyra av tio migranter (44 %) anser att när en mamma yrkesarbetar på heltid så lider barnen.
- Mer än hälften av migranterna (55 %) uppger att de bara kan arbeta deltid (max fyra timmar).
- Tre av fyra migranter (74 %) anser att de kan tillräckligt med svenska för att fungera på en arbetsplats.
- Var tredje migrant (34 %) anser att de är för gamla för att investera i språk och utbildning.
- Nästan hälften av migranterna (47 %) uppger att de av hälsoskäl behöver ett arbete som inte är så krävande.

Oro för skjutningar, otrygghet och våld

Den generella oron över brottslighet är densamma bland migranter i Sörmland som i övriga landet. Däremot anser de intervjuade migranterna att antalet brott har ökat – det gäller särskilt för svarande i Eskilstuna.

- De intervjuade har tillfrågats vad de anser vara orsakerna till gängkriminalitet. Flest anser det beror på brist på arbeten, dålig integration och utanförskap och att föräldrarna har misslyckats med att lära de unga om vad som är rätt och fel samt att skolan inte har varit nog aktiv. Även låga straffskalor och att skolan har misslyckats med att upptäcka problemen i tid anförs.
- Bristen på goda kunskaper i svenska uppges i djupintervjuer också vara en bidragande faktor till brottsligheten. Behovet av fördjupade kunskaper om rättigheter och skyldigheter i det svenska samhället omnämns också i djupintervjuerna.
- Våld i nära relationer är ett stort problem som de allra flesta tar avstånd ifrån. Trots detta anser 22 procent av de svarande att ingen annan skall blanda sig i våld inom familjen.

Tillit, förtroende och bilden av Sverige

Tilliten är mestadels låg i de ursprungsländer de flesta av migranterna i Sörmland kommer från. Detta gäller både för tillit till medmänniskor, myndigheter och institutioner. Däremot ökar tilliten bland migrantgrupperna i Sörmland, beroende på tid i landet och utbildningsnivå. Även

efter lång tid i Sverige kvarstår emellertid skillnader mellan migranter och majoritetsbefolkningen för olika typer av tillit och förtroende för olika samhällsinstitutioner.

- Bland majoritetsbefolkningen i Sverige anser 63 procent att de flesta människor går att lita på. Motsvarande siffra för migranter i Sörmland är 17 procent. Andelen som anser att de flesta går att lita på är högre bland migranter som har tillbringat längre tid i landet samt bland migranter med högre utbildningsnivå. Som jämförelse anger i snitt 28 % av befolkningen globalt att de flesta människor går att lita på, medan motsvarande siffra från den nationella studien om utomeuropeiska migranter i Sverige är 29 procent. Migranterna i Sörmland är alltså mindre tillitsfulla än migranter i Sverige generellt och är även mindre tillitsfulla än befolkningen globalt sett.
- Bland majoritetsbefolkningen i Sverige anser 74 procent att man kan lita på människor man möter för första gången. Bland migranter i Sörmland är denna siffra 25 procent. På denna delfråga svarar Sörmlands migranter ungefär på samma sätt som migranter i den nationella studien, där 21 procent anser att man kan lita på människor man möter för första gången.
- Bland majoritetsbefolkningen i Sverige anser 86 procent att man kan lita på människor av en annan religion. Motsvarande siffra är förhållandevis hög också bland utomeuropeiska migranter i Sörmland (65 %) och bland det nationella urvalet av migranter i Sverige (67 %).

Generella omdömen om Sverige

- De allra flesta sörmländska migranter som har deltagit i studien trivs i landet (59 %) och anser det är lätt att lära känna svenskar. Få har dock blivit inbjudna till ett svenskt hem. På motsvarande vis har få av respondenterna själva bjudit hem någon majoritetssvensk.
- Möjligheterna att lära sig svenska språket uppfattas som god (46 %).
- Många uppfattar att de blir rättvist behandlade och att de kan utöva sin religion (66 %).
- Kontakterna med den egna etniska gruppen är god (54 %).
- Var femte respondent (20 %) kan tänka sig att flytta tillbaka till sitt ursprungsland, men först ”någon gång i framtiden”, ”när det blir fred” eller ”när jag blir pensionär.”

Sammantaget ger resultaten underlag för vilka frågor regionen, länet och kommunerna behöver fokusera på för att göra integrationsarbete mer effektivt. Detta gäller särskilt konflikterna mellan ursprungslandets värderingar och sociala normer kring jämställdhet och arbetsliv.

Rapporten utmynnar i en handlingsplan som innehåller utbildningar om värderingar och sociala normer och hur dialog kring dessa frågor kan utformas. Viktiga områden att adressera är just jämställdheten, synen på arbete och de viktiga tillitsfrågorna där bilden av Sverige ingår.

Kapitelsammanfattningar

Kapitel 1 inleds med en rekapitulation av hur Sverige tack vare sin öppenhet och generösa asylpolitik under det senaste halvsekleet blivit en fristad för människor från en rad

utomeuropeiska länder. Också arbetskraftsinvandrare har sökt sig till Sverige för att möta arbetskraftsbehov inom en rad olika sektorer.

I detta inledande kapitel presenteras också den för många så välkända Inglehart–Welzel-kulturkartan som WVS producerar och uppdaterar för varje våg som globalt har genomförts. Den visar förenklat uttryckt hur världens befolkning ser på, å den ena sidan graden av traditionella kontra sekulära och rationella värderingar och å den andra sidan graden av frihetligt tänkande kontra fokus på överlevnad. Sverige ligger längst upp i det högra hörnet på denna karta, vilket ibland har sammanfattats med att vi är ett av världens mest extrema länder när det kommer till värderingar och sociala normer. Vi är frihetliga, toleranta, tillitsfulla människor för vilka religionen inte är en av de avgörande faktorerna i livet. Denna kulturkarta visar den långa kulturella resan det innebär att komma från traditionsbundna, många gånger auktoritära, klanstyrda och religiösa länder långt nere till vänster på kartan till det individualistiska och frihetliga Norden längst upp till höger.

Våra analyser visar tydligt att de värderingar som är minst föränderliga när människor från MENA-regionen migrerar till Sverige är värderingar som rör familjen. Dessa värderingar tenderar att vara patriarkala i hemlandet – värderingar som innebär att barnen fostras till att lyda sina föräldrar – framför allt sina fäder. Sådana värderingar är egentligen inte alls främmande ur ett svenskt perspektiv; de var närmast allena rådande i Sverige så sent som på 1800-talet.

I kapitlet beskrivs hur den stora skandinaviska tilliten till andra människor och till myndigheter och institutioner ibland kallats det nordiska guldet. I Sverige svarar 74 procent att de litar på människor från första stunden. Det globala snittet ligger på 30 procent medan 21 procent av de utomeuropeiska migranterna i Sverige tycker så. Av migranterna i Sörmland svarar 25 procent att de litar på människor från första stund, vilket ligger närmare det globala snittet.

I kapitlet konstateras också att under det senaste året har såväl den svenska regeringen och Socialdemokraterna uttryckt en vilja att förbättra integrationen men också att fler migranter måste komma i arbete. Både regeringens nya, tuffare migrationspolitik och en rapport från en mycket självkritisk socialdemokratisk analysgrupp visar på en samsyn när det gäller en rad aspekter på migrationen. Den senare analysen framhåller bland annat hur viktigt det är den ekonomiska, etniska och språkliga segregationen bryts på en strukturell nivå vilket kräver att ”befolkningen blandas”.

I kapitlet diskuteras migrationens omfattning. 20,4 procent av Sveriges befolkning är födda i ett annat land. Om vi inkluderar både inrikes- och utrikes födda med båda föräldrarna födda i ett annat land så är andelen 23,8 procent eller 2,5 miljoner enligt SCB. Inkluderas också familjer där enbart en av föräldrarna är utrikes född så handlar det om 34,6 procent av befolkningen. Andelen av dessa som är utomeuropeiskt födda är cirka 15 procent för riket som helhet. För Sörmland är motsvarande värde 13,26 procent. Båda talen är exklusive barn födda i Sverige.

En diskussion förs också i det första kapitlet om hur det kommer sig att hög tillit och frihetliga värderingar är så starka i just Sverige och de övriga nordiska länderna. Här görs en historisk

tillbakablick till husförhören på 1600-talet och till 1700-talets upplysningstid då Sverige som första land i världen lagstiftade om yttrande- och tryckfrihet. För mer än 270 år sedan lagstiftade vi således emot mycket av sådant som är vardag i många av ursprungsländerna för de utomeuropeiska migranter som kommer till Sverige. Det handlar om möjligheten att demonstrera eller offentligt uttrycka sina tankar eller om censur av skrifter och böcker som kunde anses opassande eller kontroversiella.³ Yttrandefrihetens tidiga och starka ställning i befolkningens medvetande knyts därefter till Sveriges långa historia av en inkluderande samhällssyn där den tidiga läskunnighetens utveckling och andra strukturella processer diskuteras. Kring sekelskiftet 1800 kunde nio av tio svenskar läsa – i dagens Somalia eller Afghanistan är det mellan tre och fyra av tio som är läskunniga.

I detta första kapitel diskuteras även sysselsättningsgraden och dess komplexitet i samband med den förändrade strukturen när det gäller migrantgrupper och dess konsekvenser för demokratiutvecklingen. Begreppen inkludering/exkludering diskuteras utifrån en historisk kontext som kan ge förklaringar till den initiala frågeställningen om Sveriges särställning.

I kapitlet redogörs för arbetslöshetsutvecklingen på senare år där denna har minskat i alla delar av landet och i alla grupper – således även i Sörmland under 2020-talet. Andelen arbetslösa personer födda utanför Europa var nere på rekordlåga nivåer och har nästan halverats sedan den var som högst under flyktingkrisen 2016. I augusti 2023 hade arbetslösheten Sörmland minskat stadigt i 29 månader i rad. Hösten 2023 såg det tyvärr ut som om den positiva trenden brutits på grund av lågkonjunkturen.

I kapitel 1 konstateras vidare att det traditionella jämställdhetsarbetet länge har varit fokuserat på personer födda i Sverige – här inbegrips även andra generationens migranter – liksom personer från närliggande länder. Efter den stora inflyttningen av utomeuropeiska migranter har konsekvenserna för jämställdhetsarbetet inte tillräckligt beaktats. Det senaste decenniet har allt fler kvinnor med utomeuropeisk bakgrund kommit till Sverige som anhöriga till en person som är svensk medborgare eller som har permanent uppehållstillstånd i landet. Dessa kvinnor löper en stor risk att hamna i långvarigt utanförskap.

Kapitlet avslutas med att ställa den retoriska frågan om ett samhälle karaktäriserat av trygghet, tillit, tolerans är på väg mot ett samhälle där otrygghet, misstro och tolerans breder ut sig.

I kapitel 2 är fokus på Sörmland. Inledningsvis ställs frågan vad det egentligen innebär att vara sörmlänning? Här konstateras att migrationen till Sörmland är mycket gammal, nybyggare bosatte sig tidigt i området. Nyköping var ett viktigt centrum under medeltiden och under 1600-talet utvecklades bruksmiljöerna, med vallonsmide och efterföljande nya uppfinningar. Under 1900-tal var migration till följd av industrialiseringen omfattande inte minst från sudet Tyskland

---

³ Det är denna djupt grundade insikt om vikten av att fritt få uttrycka sig – en insikt som bildligt talat finns i svenskens DNA och som skulle kunna liknas vid en slags sekulär religion – som gjort att vi idag hävdar enskilda individers rätt att till exempel bränna koranen under polisbeskydd.

under mellankrigstiden. Eskilstuna som tidigt industrialiserade kunde ta emot en omfattande arbetskraftsinvandring – inte minst från Finland.

I kapitlet beskrivs den population som studeras, dess socioekonomiska sammansättning samt varifrån de kommer. Sammanlagt har fem procent av alla utomeuropeiska migranter i Sörmland intervjuats, 1437 personer ingår i undersökningen. De vanligast förekommande ursprungsländerna är Syrien, Eritrea, Somalia, Irak, Afghanistan, Iran och Turkiet, men även personer från Ukraina och Ryssland ingår liksom migranter från Sudan, Etiopien och andra länder söder om Sahara. I detta kapitel redovisas även urval och bortfall samt fördelningar mellan de nio kommunerna som ingår. För att få ett så representativt data set som möjligt har ett flertal insamlingsformer nyttjats; deltagare i SFI, gymnasiets linje för språkintrödn/IM-programmet, SVA (Svenska som andraspråk), GrundVux, Komvux/Yrkes-Vux, via kommunerna, t ex Arbetsmarknadsenheten (AME), Arbetsförmedlingen samt som inbjuden att delta, till exempel via studieförbunden och folkhögskolorna.

I detta kapitel redovisas även urval och bortfall samt fördelningar mellan de nio kommunerna som ingår. De socioekonomiska skillnaderna är stora, framför allt framträder en låg utbildningsnivå. Hela 57 procent av alla som ingår i studien har en låg utbildningsnivå (från ingen skolgång alls till grundskola). Respondenterna är också över lag äldre än i den nationella undersökningen. En tredjedel är över 45 års ålder och andelen under 25 år är betydligt lägre i Sörmland än för Sverige. I kapitlet diskuteras även språkets betydelse för integration.

I kapitel 3 analyseras betydelsen av tid i landet. Vi vet att anpassningen till en ny kultur i ett nytt samhälle tar olika lång tid. En del förändringar märks knappt alls medan andra tar emot. Genom att fördjupa analysen kan vi också bli bättre på att hitta åtgärder som fungerar. Men det förutsätter tid i landet för att hitta dessa. Vi har därför delat in migranterna efter hur lång tid de har varit i Sverige och sedan jämfört olika värderingsområden med de som råder i ursprungslandet respektive de som gäller i Sverige. De deltagande migranterna befinner sig således någonstans mellan ursprungssamhällets samhällssyn och det svenska sättet att tänka på liknande frågor. I kapitlet har frågor om huruvida det förekommer skillnader mellan de som är asylsökande, kvotflyktingar eller anhörginvandrare redovisats. Här framkom att andelen asylsökande kraftigt minskat samtidigt som andelen anhöriga ökat i motsvarande grad. Andelen migranter till Sörmland som kom i egenskap av kvotflyktingar ökade bara något.

Respondenterna har också ombetts att beskriva hur kontakten med det svenska samhället har upplevts och vi har analyserat svaren utifrån tid i landet. Över lag var svaren positiva samtidigt som det kan konstateras att var femte av dem som bott en längre tid i landet inte upplevde att de hade en bra kontakt med det svenska samhället; de menade att det var svårt att lära känna svenskar (29%). Nästan hälften av de tillfrågade hade aldrig blivit inbjudna till ett svenskt hem och nästan lika många hade heller aldrig själva bjudit in ”svenskar”. Trots detta ansåg hela 93 procent att de känner sig hemma i Sverige och denna känsla har inte förändrats nämnvärt över den tid de tillbringat i Sverige.

Kontakterna med den egna etniska gruppen uppges samtidigt också vara god, samtidigt som ändå 16 procent säger sig inte ha en god kontakt med sina landsmän. De allra flesta uttrycker stolthet över sitt ursprungsland och de upplever heller inga problem med att praktisera sin egna religion (66 %) och den känslan är stabil över tid. Även när det gäller möjligheten att lära sig svenska så blir omdömet positivt och stabilt.

Trots dessa över lag positiva omdömen är det ändå så att 20 procent svarar ja på frågan om de kan tänka sig att flytta tillbaka till sitt ursprungsland. Intressant är att denna andel ökar ju längre migranterna levt i Sverige. Bland de som bott i Sverige mer än nio år är andelen 26 procent. På vår uppföljningsfråga om när de kan tänka sig att flytta så är det vanligaste svaret ”när det blir fred” eller ”när jag blir pensionär”.

Med tanke på att de som deltagit i studien bor i nio olika kommuner alla med sin särart så spelar detta också stor roll. De som kom tidigt till en kommun hade möjlighet att sätta standarden för de som kom senare. Vi kan också konstatera att det skett omflyttningar mellan kommunerna och ut från Sörmland. Bildandet av olika diasporor påverkar i hög grad integrationen.

I kapitel 4 görs därför en genomgång av var och en av de kommuner som ingår i undersökningen och antalet respektive andelen av det totala befolkningsunderlaget har analyserats för tid från 2010 till dags dato fördelat på de olika länder som migranterna kommer ifrån. Gemensamt för samtliga kommuner i Sörmland är följande likheter: De flesta är relativt nyanlända – åtminstone efter 2010. De är i regel lågutbildade även om vi bland de 1 437 intervjuade hittar en handfull doktorer, elva med masterexamen och många dussin som avlagt kandidatexamen eller har annan eftergymnasial utbildning.

Två kommuner sticker ut för att de tagit emot fler migranter än de andra – Eskilstuna och Flen med 26,7 respektive 22,5 procent av befolkningen som är utrikesfödda. Andelen utomeuropeiska migranter är 14 respektive 10 procent i de båda kommunerna. Eskilstuna och Flen är också de kommuner som har flest andel långtidsarbetslösa i länet. Andra kommuner sticker ut för att de tagit emot så få migranter relativt de andra: Trosa och Gnesta där lite drygt två procent kommer från utomeuropeiska länder. Övriga kommuner har mellan 15 och 20 procent av sin befolkning födda i ett annat land. I en rikssvensk kontext stämmer detta rätt väl med tanke på att 20,4 procent av Sveriges befolkning är födda i ett annat land. Men om man jämför med enbart utomeuropeiska migranter andel – som är cirka 15 procent för riket – så är denna andel något lägre i Sörmland (13,6 %) än för riksgenomsnittet.

Det absoluta flertalet av de intervjuade i länet säger att de trivs i den kommun där de bor – många uppger att de rentav är lyckliga, och många vill bo kvar i kommunen. De flesta mår bra och känner sig friska men man har inte särskilt stor tillit till människor man träffar för första gången. Man anser över lag att sjukvården fungerar bra och att kontakterna med den egna kommunen också fungerar bra.

Vad människor särskilt uppskattar med det nya landet är friheten att tänka, tycka och säga vad man vill; yttrandefriheten och möjligheten att göra sina egna livsval är enormt viktig för många.

Ett stort antal av de intervjuade uppskattar möjligheten att få en hög utbildning och har därför höga förväntningar i första hand för sina barn.

Åtskilliga migranter i Sörmland har det som skulle kallas konservativa eller traditionella värderingar. Många tycker att det mannens uppgift att tjäna pengar och kvinnans att ta ansvar för hem och familj. Således är frågor som demokrati och jämställdhet inte i högsätet i Sörmland med undantag för kommuner som Katrineholm och Strängnäs. Det gäller också religionen som spelar en stor roll i de sörmländska migranternas liv.

I *kapitel 5* placeras Sörmland på kulturkartan. Genom att samma frågor liksom skalor och syntax används som för kulturkartan i sin helhet kan dels de olika kommunerna, dels de olika ursprungsländernas befolkningsgrupper jämföras. Dessutom kan ett medeltal för Sörmland jämföras med det nationella urvalet samt Värmlands och Dalarnas urval och förstås med majoritetsbefolkningen för Sverige. På så vis har vi kunnat jämföra positioneringen inte bara mellan de två huvudindexen utan också de olika subindex som ingår i EVI (*Emancipative Values Index*) – indexet över frihetliga värderingar. I detta index ingår fyra subindex: Jämställdhet, Autonomi (barnuppfostran), Voice och Choice och sammanfattandeindexet. Variablerna i kartorna redovisas i kapiteltexten.

Av det sammanlagda värdet för *frihetliga värderingar* framgår visuellt hur pass stora skillnader det är i EVI beroende på ursprungsland. Migranter från Iran ligger i princip på samma nivå som majoritetssvenskar. Migranter från Turkiet ligger också mycket högt. De som har lägst andel EVI är Afghanistan, Eritrea, Somalia och Sudan. Mitt emellan återfinns Irak och Syrien. På Y-axeln, det vill säga religiositet skiljer sig de olika grupperna också åt. Sudan, Somalia och Eritrea ligger mycket högt i religiositet och de som är mest sekulära är de som kommer från Iran och Turkiet.

När vi analyserar de olika kommunernas placeringar får vi ha i åminne att flera av kommunerna har ett för litet antal svarande för att värdena skall vara statistiskt säkerställda. Trosa har högsta EVI-värdet tätt följt av Katrineholm, Strängnäs, Flen, Nyköping och Eskilstuna. De kommuner som har lägst EVI är Oxelösund, Gnesta och Vingåker. Av dessa har Vingåker, Katrineholm och Strängnäs lägst på religiositet medan Gnesta och Flen har högst andel religiositet.

När det gäller *jämställdhet* återfinns samma mönster som på det övergripande måttet men vi kan tydligare analysera skillnaderna när vi enbart fokuserar på dessa variabler. Iran och Turkiet ligger högst i jämställdhet. De som har svagaste värdena här är de som kommer från Afghanistan, Somalia, Sudan, Eritrea och även Syrien. Den kommun som har lägsta värdena bland migranterna är Oxelösund. Både Strängnäs, Katrineholm, Eskilstuna och Nyköping har förhållandevis höga värden.

Begreppet *autonomi* handlar om vad man anser vara viktigt att förmedla till sina barn inför framtiden. Variablerna som används för att analysera autonomi redovisas i brödtexten. Utöver Iran och Turkiet uppvisar även Ukraina och Syrien, i viss mån även Irak höga värden i autonomi. Däremot har Afghanistan, Sudan, Somalia and Eritrea låga värden på autonomi vilket

indikerar att föräldrautbildning behövs mer för migranter från dessa länder. Om vi fokuserar på kommuner så ligger Vingåker, Strängnäs, Katrineholm och Trosa högt. Det bör dock återigen noteras att vissa kommuner hade ett lågt antal deltagare. Eskilstuna och Nyköping som har väsentligt större antal intervjuade ligger också högt, medan däremot Gnesta och Oxelösund ligger mycket lågt. Flen ligger i mittfältet.

Slutligen har indexet *voice*, att göra sin röst hörd, låga värden för migranter i Sörmland jämfört med migranter i Värmland och Dalarna. Här ligger Turkiet högst medan Iran ligger lågt, vilket också alla övriga ursprungsländer gör. Även migranter från det nyttillkomna Ukraina har låga värden för *voice*.

Begreppet *choice* (självbestämmande) handlar om förmågan att själv fatta sina egna beslut vad gäller familjebildning. Detta mäts genom frågor om skilsmässa, abort och sexuell läggning. Värderingarna bland sörmländska migranter från olika länder har visualiserats på en karta där även de genomsnittliga värdena för både Sverige och ursprungsländerna finns med. Av kartan framkommer det hur migrantgrupperna har förändrat sina värderingar jämfört med ursprungsländernas värderingar. Även om värderingar och sociala normer har förändrats inom många andra samhällsområden, har de däremot knappast alls förändrats inom just området *choice*. Inom detta område sker alltså inte samma förskjutning i synsätt mot den svenska majoritetsbefolkningens värderingar som har konstaterats inom ovanstående samhällsområden. Några få undantag finns; migranter från Iran och i någon mån även Turkiet skiljer sig från ursprungsländerna i sina sätt att se på dessa frågor. Däremot har irakier i Sörmland lägre värden på *choice* än vad befolkningen i Irak har; de har alltså rört sig i en mindre emancipativ riktning. För kommunerna har migranter i Gnesta och Vingåker de lägsta värdena, även om resultaten från dessa kommuner baseras på ett litet antal intervjuade och alltså behöver tolkas med stor försiktighet.

Kapitel 6 handlar om den ökande otryggheten bland migranter i Sörmland. Det frågebatteri som har använts här kommer från Brås trygghetsundersökning. WVS har emellertid även haft ett stort antal frågor om trygghet och säkerhet som även har analyserats i detta kapitel. Eskilstuna har varit särskilt utsatt för gängkriminalitet. Vi har frågat respondenterna i Eskilstuna och de andra kommunerna vad de anser att skjutningar och gängkriminalitet beror på.

Andelen som uttrycker oro över brottsligheten är bland migranterna i Sörmland på samma nivå som i Brås undersökning för hela landet – 47 % uttrycker stor oro. När vi har frågat om man anser att antalet brott har ökat, minskat eller varit oförändrat svarar en stor majoritet att den har ökat: 80 procent i riket, 89 procent i Sörmland och 93 procent i Eskilstuna. Detta stämmer också med den faktiska historiken i Eskilstuna. Vi har även frågat vad man anser vara orsakerna till gängkriminaliteten. De två vanligaste svaren (71 % vardera) är brist på jobb och dålig integration och utanförskap. På tredje plats kommer att föräldrarna har misslyckats med att förmedla värderingar om vad som är rätt och fel till sina barn. I fallande ordning följer sedan för låga straff, skolan misslyckas med att upptäcka i tid, för lite religion i Sverige, internationella ligor, svag lagstiftning samt att polisen är för passiv. Kapitlet avslutas med en

reflektion kring begrepp som blodshämnd och öga för öga och vilka värderingar som är värda att försvara.

Kapitel 7 handlar om demokratisyn. I början av detta kapitel ställs följande fråga: vad händer när människor migrerar från auktoritära, odemokratiska samhällen till ett land som styrs utifrån liberala, frihetliga och demokratiska värderingar? Vad händer när människor migrerar från ett fattigt, utsatt, ofta krigshärjat och toppstyrt land till ett samhälle som har ett av de mest progressiva sätten att se på demokrati i världen? Frågan som ställs är alltså vad som händer med en människas sätt att uppfatta vad demokrati är efter en resa från ett extremt samhälle till ett annat. Detta är egentligen vad hela denna rapport handlar om.

Generellt sett är de migranter vi har talat med oerhört positiva till den demokrati de har mött i Sverige. När vi däremot ställt djupare frågor till migranterna om vad det innebär i praktiken är man mer svävande i svaren. Det är trygghet, säger somliga. Det är frihet säger andra. Men långt ifrån alla säger att det också innefattar jämställdhet mellan könen, jämlikhet och lika möjligheter för alla. Det finns ofta ett stänk av patriarkalt tänkande i många av de intervjuer vi gjort; deltagarna säger ofta att det är mannen som ska tjäna pengar i familjen och att kvinnan har ansvar för hus och hem. Samtidigt finns det också en insikt i att majoritetsbefolkningen i Sverige har ett annat sätt att se på dessa frågor.

Migranterna har kommit till ett land där det är västvärldens måttstock som gäller – en måttstock som alla respondenter i studien inte fullt ut har förstått. Man har inte alltid förstått att religionen inte har något med demokrati att göra eller att militären inte kan ta över styret av ett demokratiskt land i tider av oro. Vägen för somliga migranter till att fullt ut förstå demokratins väsen är i vissa fall lång.

Vi vet genom våra studier – som bekräftas av senare tids forskning – att skillnaden mellan autokrati och demokrati handlar om emancipation, det vill säga frihetliga värderingar. När dessa ökar är demokratin tryggad; när de minskar som i vår tid, kan demokratiska värderingar hamna i riskzonen.

Kapitel 8 handlar om arbete, utbildning och hindren för självförsörjning. En stor majoritet av migranterna i såväl riket som helhet och i Sörmland vill arbeta. Detta framgår tydligt i såväl enkäter som personliga intervjuer. Att kunna försörja sig är viktigt, enligt respondenterna. Ett arbete gör vardagen meningsfull, stärker självkänslan och bidrar till att känna samhörighet med Sverige. När vi i denna studie ställt frågan om betydelsen av att ha ett arbete, har den ofta lett till många engagerade och känslomässiga resonemang kring ämnen som handlar om individens roll i samhället och hur vi blir en del av det – det som brukar kallas socialisation, alltså den process av inläring av kunskaper och färdigheter som formar oss som människor och som gör att vi blir en del av det omgivande samhället. På en arbetsplats tvingas vi – vare sig vi vill det eller inte – att förhålla oss till andras värderingar, attityder och sätt att se på saker och ting. Här formas vårt beteende i samspel med andra människor.

De allra flesta av respondenterna svarar bekräftande på följande påståenden:

- Jag kan tillräckligt med svenska för att fungera på en arbetsplats.
- Jag är energisk, noggrann och beredd att ta det ansvar som ett jobb kräver.
- Jag är beredd att ta det jobb som erbjuds mig.
- Jag är flexibel och kan tänka mig att arbeta på olika arbetstider under dagen.

Var finns då hindren – är det det svenska samhället som inte ger dem en chans eller finns det andra egenskapade hinder som leder till att de inte har anställningar i lika hög utsträckning som majoritetsbefolkningen? Språket är naturligtvis det första att tänka på. Även om 75 procent av de tillfrågade anser att de kan tillräckligt med svenska för att fungera på en arbetsplats, är det uppenbarligen inte så man blir bedömd. Det kan också finnas andra hinder än begränsade språkkunskaper.

När vi ställt följande frågor framkommer att hindren för arbete är många – även om man vill arbeta. Exempelvis svarar många av migranterna jakande på följande påståenden:

- Jag är för gammal för att investera i språk och utbildning.
- Jag är ansvarig för barnen och hushållet så därför måste ett arbete gå att kombinera med det ansvaret.
- Det finns andra saker som är viktigare i livet än ett arbete – exempelvis familjen.
- Svenskar är för fördomsfulla; jag får aldrig möjligheten till det arbete jag skulle behöva.
- Jag är bara beredd att jobba max halvtid, 4 timmar/dag
- Min hälsa är inte så bra; jag skulle behöva ett jobb som inte är så krävande.

Avvägningen mellan hem och familj utgör alltså oftast hinder för arbete. Detta är inte enbart fallet för kvinnor utan även i hög grad för män, och effekten ses redan vid rätt unga år.

I detta kapitel presenteras också en metod att arbeta med tydligt definierade målbilder för migranterna. Metoden som utvecklats inom ramen för detta projekt bygger att mäta migranternas värderingar initialt och därefter mäta förändringar och eventuella progressioner över tid längs en värderingsskala. Med metoden vi kallat "Värderingar som styrmedel" kan man i det dagliga arbetet med sedvanliga insatser inom arbetsmarknad och språkstudier löpande arbeta med värderingsutveckling på en individualiserad nivå. Verktyget ger exempelvis användaren möjlighet att se och förstå vilka värderingsgrupper som behöver ytterligare eller förändrade insatser. I metodiken ingår också metodbeskrivningar på vilka aktiviteter som man kan göra för att åstadkomma dessa förändringar. Tanken är att "Värderingar som styrmedel" ska kunna användas för att bryta olika slags utanförskap genom att personal och stödtagare tränas i värderingsmedvetenhet för att uppnå förbättrad inkludering i det svenska samhället.

Kapitel 9 handlar om jämställdhet, heder och familjevärderingar. Vi har i de tidigare kapitlen konstaterat att utomeuropeiska migranter över lag har en positiv bild av Sverige. De trivs, vill bo kvar och har stolta planer för sina barn, inte minst inom utbildningsområdet. När det kommer till värderingar kring familjebildning, tar det emellertid tvärstopp. Många av migranterna lever kvar i ursprungslandets sätt att tänka när det gäller synen på giftermål och generationernas olika roller. Många har exempelvis svårt att tänka sig att deras barn skulle kunna gifta sig med någon som tillhör en annan religion. De flesta respondenterna säger att flickor och kvinnor skall själva

bestämna vem de vill gifta sig med. De uppger också att en flicka bör vänta med att få barn åtminstone till dess att hon är 18 år och att det är viktigt att en flicka fortsätter sin skolgång även om hon blir gravid. Samtidigt svarar samma personer att det ger en dotter säkerhet att gifta bort henne och att det är viktigt att man får barn så snart man har gift sig. En flicka anses dessutom vara redo för giftermål så snart hon har fått sin menstruation och preventivmedel är endast acceptabelt för gifta par. Naturligtvis tänker långt ifrån alla migranter som har deltagit i studien så, men det är stora grupper som har dessa värderingar om man ser det utifrån en västerländsk kontext. Hela 39 procent av de tillfrågade anser till exempel att sexualupplysning leder till ökad sexuell aktivitet bland ungdomar. Det är i princip samma andel som i länder som Etiopien, Kenya, Nigeria och Zimbabwe. Var femte respondent svarar att även om ens barn inte vill gifta sig, bör barnet ändå följa föräldrarnas vilja. Många anser också att det är en plikt mot samhället att ha barn (45 % i Sörmland – att jämföras med 8 % i Sverige generellt).

När det gäller arbete är bilden mer splittrad. En fjärdedel anser att det är mannens uppgift att tjäna pengar och kvinnans att sköta hem och familj. Hälften av de tillfrågade anser att det är tillfredställande att vara hemmafru och att det egentligen är vad kvinnor helst vill (48 %). Hälften av migranterna (51 %) uppger också att om en mamma yrkesarbetar heltid lider barnen, och om en kvinna tjänar mer än sin man, blir det problem i familjen. Skillnaderna är inte så stora mellan könen men däremot beroende på utbildning.

Ett annat frågeområde handlar om maskulinitetsnormer och hedersbegreppet. Bland migranterna anser 12 procent av de lågutbildade att en man är överlägsen en kvinna. På liknande vis anser 19 procent att ha en son är alltid bättre än att ha en dotter. Dessa värden är desamma som i subsahariska Afrika där frågan har ställt till cirka 5 000 respondenter med samma frågeformulär. Vidare anser en fjärdedel av respondenterna i Sörmland att en kvinna inte är en riktig kvinna med mindre än att hon har barn (25 %) och att en man endast är en man om han har en son (24 %).

Vi har även frågat om synen på våld inom familjen. De flesta känner väl till att barnaga är förbjudet och endast 6 procent anser att föräldrar får använda våld eller hot. Få anser att män får använda våld mot sin fru (7 %) och få anser att en kvinna bör acceptera sådant våld (4 %). Däremot är det allvarligt att hela 22 procent anser att våld inom familjen skall ingen annat bry sig om.

Kapitel 10 är en sammanfattande reflektion som tar sin utgångspunkt i den förändrade Sverige-bilden både i Sverige och utanför landet. Sammanfattningsvis konstateras att den självklara inriktning som präglat landets ambitioner; att ge medborgarna trygghet och att den tryggheten leder till tillit som i sin tur leder till tolerans för olikheter nu skakas i grunden. Såväl majoritetssvenskar som de allra flesta som flyttat till Sverige har delat det antagandet. Vi benämner det förtjänad tillit – *trustworthiness*. Vi kan också konstatera att en allt större del av de utomeuropeiska migranterna arbetar och delar allt fler av de tankevärldar som ingår i det svenska samhällskontraktet. Vi har emellertid grovt underskattat svårigheterna att integreras i det svenska samhället. Även om de flesta migranter känner sig trygga i Sverige, finns det en otrygghet som lurar. Denna otrygghet riskerar att leda till misstro. Det kan yttra sig som misstro

om att det svenska systemet inte fungerar. En utväg ur detta kan vara att välja att behålla de värderingar och sociala normer som man haft med sig från sitt ursprungsland. Detta konstaterats inte minst av de redovisningar som återfinns i rapporten, då särskilt i kapitel 8 och 9.

I denna avslutande reflektion har nio olika farhågor om framtida attacker på de värderingar och sociala normer som kodifierats i den svenska lagstiftningen sammanfattats. Utgångspunkten tas i att se på Sverige med andras ögon utifrån de värderingsmönster som är dominanta i många av de länder som är de största immigrationsländerna till Sverige. Genom att WVS genomför regelbundna mätningar vart femte år med representativa urval av dessa länders befolkningar har vi möjlighet att jämföra dessa synsätt med de som migranter har i Sverige.

Dessa nio områden är:

- De tar våra barn
- Koranbränningar
- Sexualundervisning
- Obligatorisk förskola
- HBTQI
- Jämställdhet
- Gängkriminalitet och sprängningar
- Äldre som kulturbärare
- Frihetliga värderingar

Samtliga dessa områden är svåra att förstå utanför en västerländsk kontext och de är tacksamma måltavlor i desinformations- och påverkanskampanjer. Kapitlet avslutas med en reflektion över hur detta arbete skulle kunna göras effektivt och kunskapsbaserat. Slutligen konstateras att många värderingar och sociala normer i det svenska samhälle är på kollisionskurs med värderingar som råder i andra länder. Därför föreslås en strategi som kan underlätta migranternas integration i det svenska samhället. Konkret föreslås en obligatorisk kurs i värderingsmedvetenhet för de som långvarigt hamnat i försörjningsstöd. Det handlar om relationen mellan arbete och familj och åtgärder mot långvarigt utanförskap där ett nytt jämställdhetsperspektiv behöver utvecklas. Syftet är att vara proaktiv när det gäller Sverige-bilden såväl inom landet som utanför landet.

SUMMARY

This report forms part of a series of reports entitled ‘With the migrants’ voices’. The report is based on interviews conducted with more than 1500 non-European migrants living in Sörmland. A delineation of the research on which the report is based is provided in the introduction to the report. The project is based on interview surveys that have been conducted by the international research the World Values Survey (WVS) Association for more than 40 years. The purpose of these surveys is to map people’s values and perceptions of social norms across the world. The surveys are conducted face-to-face, meaning that the collaborators in the project ask questions directly to the respondents. Surveys with representative samples of participants from the populations of more than 140 countries are regularly conducted every five years, enabling us to construct time series. These time series provide us with an idea of how people’s values change over time.

As the participant samples from the various countries included in the WVS are national, migrants tend to be underrepresented. The WVS Association therefore decided to develop a project called the Migrant World Values Survey (MWVS) in Sweden. Within the MWVS, migrants are asked to respond to the same questions as the ones included in the national surveys, which enables us to compare the values of migrants with those of the majority population in Sweden. By also asking the migrants how long they have lived in Sweden, we can estimate how their values change as they spend more time in Sweden. This could thus provide some insight into how well integration works.

Apart from the previously established questions that are included in the general battery of questions used in national surveys in the WVS, the MWVS also contains questions that are specific for migrants. These questions map the migrants’ views on life in their new home country as well as their goals and challenges. The results from the MWVS in Sweden have already been presented in several reports, of which this report constitutes one.⁴ One of the most important goals with the MWVS project is that the additional batteries of questions validated, thus enabling similar surveys to be conducted in other countries. This work has yet to be finished. A more comprehensive battery of questions on gender equality, family views and women’s economic status have been tested in parallel in four countries in Sub-Saharan Africa and have also been administered to samples of the migrant population in Sweden, primarily in the present survey. In this way, the recently added questions are being validated in widely different contexts.

A project by the EU commission entitled *Trust in European Democracies* (TRUEDEM) also forms part of this work. Within the framework of the project, concepts such as ‘trust’ and

---

⁴ Puranen, B., 2019, *Med migranternas röst – den subjektiva integrationen*, Puranen, B., 2021, *Med migranternas röst, hur blir man värmlänning?* Norris, P. & Puranen, B., 2019, *”Migrant Hygge, Feeling at Home in a Cold Climate”*, Puranen, B., *”Migration ur ett bildningsperspektiv – om tillit, värderingar och samhällsförståelse”*, Puranen, B., 2020, *”Vad vet migranter om Sverige?”*, *Kvartal 2021*.

‘trustworthiness’ are of particular interest. By adding data concerning trust and trustworthiness among migrants in Sweden, this sub-study from Sörmland forms an important part of the TRUEDEM project.⁵

The survey described in this report was conducted at the request of the County Administrative Board of Södermanland County and in collaboration with Region Sörmland and all municipalities in Sörmland. The purpose of the report is to provide a general analysis of the values and social norms among migrants in an entire county – Sörmland. Much work remains to be completed to improve the process of integrating people from cultures with different values and norms into Swedish society.

Between 2021 and 2023, the MWVS project has been conducted in all municipalities in Sörmland. By responding to almost 500 questions and statements, approximately 1500 non-European migrants in the county have participated in interviews concerning their views on life in Sweden. The report focuses on four main areas: views on gender equality; views on employment; concerns about shootings, insecurity and violence; and trust and confidence.

Gender equality questions

A clear majority (85 %) of the migrants who participated in the study responded that girls and women should make their own decisions regarding when and whom to marry. At the same time, the responses to many other questions concerning gender equality reveal that many of the respondents carry on the traditions of their countries of origin with respect to girls’ and women’s opportunities to make independent life decisions. The results from these questions are at times in conflict with the notion that girls and women should be able to make their own decisions in life.

- A fourth of the migrants (25 %) responded that having one’s daughter married off gives her safety.
- A third of the migrants (33 %) responded that it is important to have children as soon as one is married.
- More than a third of the migrants (37 %) responded that sexual education leads to more sexual activity among young people.
- Almost two-thirds of the migrants (63 %) responded that sex before marriage can never be justifiable.
- Two-thirds of the migrants (66 %) responded that contraceptives should only be available to married couples.
- Almost half of the migrants (45 %) responded that having children is a duty towards society.

---

⁵ TRUEDEM - 101095237 - GAP-101095237. Se Brunkert,L.,Puranen,B., Turska-Kawa,A., & Welzel,C., Task 4.1.”Cultural Background of European Democracies: Examining the Distribution of Values and Norms”, 2023.

Differences between male and female respondents are surprisingly small in most matters concerning families, the formation of families and sexuality. This indicates that these social norms are well established in a cultural context, making them less susceptible to change than other values held by an individual or social norms in society. These values also affect many other questions, such as work participation.

Views on work

A consistent response is that many of the respondents report a strong ambition to find employment. Most want to work and are willing to educate themselves, but many also report experiencing conflicts between work and family life. In this conflict, family is usually considered to be more important than work. This is a notion clearly influenced by the dominant social norms and ideas in the respondents' countries of origin.

- A fourth of the migrants (26 %) responded that when work is scarce, men should have a greater right to work than women.
- A fourth of the migrants (26 %) responded that it is the responsibility of a man to earn money and the responsibility of a woman to run a household and family.
- Four out of ten migrants (44 %) responded that when a mother works full time, her children suffer.
- More than half of the migrants (55 %) responded that they can only work part time (four hours per day at the most).
- Three out of four migrants (74 %) responded that they know enough Swedish to be able to function in a work place.
- A third of the migrants (34 %) responded that they were too old to invest in learning languages and in other forms of education.
- Almost half of the migrants (47 %) responded that because of health reasons, they need a job that is not too demanding.

Concerns about shootings, insecurity and violence

The general sense of concern about crime is the same among migrants in Sörmland as in the rest of the country. The interviewed migrants are of the opinion that the crime rates have increased, which is especially the case among respondents in Eskilstuna.

- The respondents have been asked about what they believe to be the reasons behind the gang crimes. The most common responses were that the crimes are caused by a lack of jobs, poor integration, a sense of exclusion, that the parents have failed to teach their children about what is right and wrong and that schools have not been active enough. Lenient penalties and that schools fail to identify children with problems are also mentioned.
- During in-depth interviews with individual respondents, some of the participants have also pointed out that a poor knowledge of the Swedish language may be a factor

contributing to crime. Another point mentioned is the need for increased knowledge about rights and obligations in Swedish society.

- Violence in close relationships is a major problem of which most respondents disapprove. Nevertheless, 22 % of the respondents believe that violence within families is a family matter and that it is not of anyone else's concern.

Trust, confidence and the image of Sweden

The level of trust is generally low in the countries that most of the migrants in Sörmland come from. This is the case for trust in other people as well as for confidence in authorities and institutions. Nevertheless, the level of trust is greater among the migrant groups in Sörmland who have lived in Sweden longer, as well as among groups with a higher level of education. Despite this, differences in the level of trust and confidence in societal institutions remain between migrants and the majority population, even among migrant groups who have spent many years in Sweden.

- Among the majority population in Sweden, 63 % believe that most people can be trusted. The corresponding figure for migrants in Sörmland is 17 %. The proportion of migrants who believe that most people can be trusted is higher for migrants who have lived in Sweden longer, as well as for migrants with a higher level of education. By comparison, 28 % of the population globally believe that most people can be trusted, while the corresponding figure for the national sample of migrants in Sweden is 29 %. Migrants in Sörmland thus have a lower level of general trust than migrants in Sweden in general and a lower level of trust than the global population.
- Among the majority population in Sweden, 74 % believe that one can trust people one meets for the first time. Among migrants in Sörmland, the corresponding figure is 25 %. Migrants in Sörmland respond to this question in approximately the same way as migrants from the national survey, where 21 % believe that one can trust people one meets for the first time.
- Among the majority population in Sweden, 86 % believe that one can trust people of a different religion. The corresponding figure is also relatively high among non-European migrants in Sörmland (65 %), as well as among the national sample of migrants in Sweden (67 %).

General responses about Sweden

- Most of the migrants in Sörmland who have participated in the study report that they feel at home in Sweden (59 %) and that it is easy to get to know Swedes. However, few have ever been invited to a Swedish home. Similarly, few of the respondents have ever invited someone from the majority population to their own home.
- Opportunities to learn the Swedish language are generally reported to be good (46 %).
- Many of the migrants report that they have been treated fairly and that they are able to practice their religion (66 %).

- The level of contact with the migrants' own ethnic groups is generally good (54 %).
- One in five respondents (20 %) could imagine returning to their home country, but only 'at some point in the future', 'when there is peace' or 'when I retire'.

Overall, the results from this study provide a basis for which questions the region, county and municipality need to focus on in order to facilitate integration. This is especially the case for conflicts between the values of the migrants' countries of origin and the social norms concerning gender equality and work life.

The result of this report is a work plan containing educational initiatives concerning values and social norms, as well as suggestions on how a dialogue concerning these matters may be developed. Areas of importance include gender equality, views on work and the issues of trust and confidence, in which the image of Sweden is also included.

Chapter summaries

In Chapter 1, a summary of how Sweden, thanks to its openness and generous asylum politics in the past half century, has become a place of refuge for people from a wide range of non-European countries. Migrants seeking employment have also moved to Sweden in order to meet the needs of various sectors of the job market.

In this introductory chapter, the well-known Inglehart–Welzel Cultural Map of the WVS is also presented. This map is updated with every global wave completed by the WVS. The map illustrates to what extent people from different countries value, on the one hand, traditional versus secular–rational values, and, on the other hand, emancipative/self-expression values versus survival values. Sweden is to be found in the upper right corner of this map, which has sometimes been interpreted to mean that we are one of the world's most extreme countries when it comes to values and social norms. The introductory question asked in this country is the following: why is it that a high level of trust and emancipative values are so strong in Sweden? Two important concepts are introduced in this chapter: different forms of trust and reliability, as well as the concept of freedom. In addition, a note on how these concepts are measured is included in the chapter.

In Chapter 1, the level of employment and its complexity in relation to changes in the structures of various migrant groups are discussed, as well as the consequences of employment for the development of democracy. Concepts such as inclusion and exclusion are discussed from a historical point of view, which may provide explanations as to why Sweden occupies a singular position in terms of values. Finally, the rhetorical question of whether a society characterised by safety, trust and tolerance is in the process of being replaced by a society in which insecurity, distrust and intolerance are becoming increasingly common.

Chapter 1 also seeks to describe how our society has developed and how we have inherited ideas from previous generations. However, it also seeks to describe how we, throughout decades and centuries, have managed to break old patterns that have not been deemed to be of benefit

to us in the long run. In this way, poverty and ignorance have gradually been replaced by welfare, education and knowledge. This has not occurred automatically but has been the result of our efforts to change societal structures with a specific goal or direction in mind. This direction has essentially been emancipative; parents have gradually begun to shift their ideas of what to impart to their children, thus changing the future. In addition, women have been able to change their role in life through education and legislation. This legislation has served to promote a progressive society in which women are included. The next chapter of the report revolves around how these developments have occurred in Sörmland.

In Chapter 2, we focus on Sörmland. The initial question posed is what it truly means to be a *Sörmlänning*, a person from Sörmland. We conclude that settlers first moved to Sörmland a long time ago, and that migration is thus a well-established concept in Sörmland. Nyköping was an important centre in Medieval times, and during the 17th century, industrial environments were developed. During the 20th century, people migrated from, e.g., Germany to Sörmland as a result of industrialisation. In addition, many Finnish migrants came to Eskilstuna to seek employment.

In Chapter 2, the study population is described, including its socioeconomic characteristics and their countries of origin. In total, five percent of all non-European migrants in Sörmland have been interviewed – 1437 people are included in the survey. The most common countries of origin include Syria, Eritrea, Iraq, Afghanistan, Iran and Turkey. Nevertheless, respondents from Ukraine, Russia, Sudan, Ethiopia and other Sub-Saharan Africas have also participated in the study. In this chapter, participant selection and attrition are presented, as well as the distribution of participations between the nine municipalities included in the study. In order to obtain a representative dataset, a number of data collection methods have been used; participants have been recruited through Swedish for immigrant (SFI) classes, the secondary school programme for language introduction, classes for Swedish as a second language, “GrundVux”, “Komvux”/”Yrkesvux” as well as through the municipalities, such as “Arbetsmarknadsenheten” (AME), and the Swedish Public Employment Service. Participants have also received invitations to participate through, e.g., study associations and colleges for adult education.

In Chapter 2, participant selection and attrition are presented, as well as the distribution of participants among the nine municipalities included in the study. The socioeconomic differences within the samples are large. A key characteristic is that the level of education in the sample is relatively low; 57 percent of the respondents have a low level of education, ranging from no schooling to elementary school only. The respondents are also generally older than in the national sample. A third of the participants are above the age of 45, and the proportion of participants younger than 25 is considerably smaller in Sörmland than in Sweden as a whole. The importance of language in relation to integration is also discussed in this chapter.

In Chapter 3, the importance of the length of time spent in Sweden is analysed. We know that adapting to a new culture in a new society may take different amounts of time. Some changes

are hardly noticeable, while others require effort. By deepening the analysis, we may also become better at finding solutions that work. However, the length of time spent in Sweden is required for these analyses. Therefore, we have divided the migrants into groups depending on how long they have lived in Sweden. We have then compared the participants' responses with the values that are dominant in the migrants' countries of origin as well as with the values of the majority population in Sweden. In this chapter, differences between asylum seekers, quota refugees and migrants who arrive as relatives of migrants already living in Sweden. One conclusion is that the proportion of asylum seekers decreased substantially when the proportion of relatives increased. There was only a small increase in the proportion of migrants arriving in Sörmland as quota refugees.

The respondents have also been asked to describe how they have perceived their contact with Swedish society. Their responses have been analysed depending on the length of time they have spent in the country. Overall, the responses were positive, although it may also be concluded that a fifth of the respondents who had lived in Sweden for a considerable length of time were not of the opinion that they had a good connection with Swedish society; 29 percent of the respondents replied that it was difficult to get to know Swedes. Nearly half of the respondents had never been invited to a Swedish home, and almost as many had never invited "Swedes" to their own homes. Despite this, 93 percent respondent that they felt at home in Sweden, a feeling that did not change considerably depending on the length of time spent in the country.

The respondents' level of contact with their own ethnic groups was generally reported to be good. Nevertheless, 16 percent did not have much contact with their compatriots. Most respondents expressed being proud of their countries of origin, and 66 percent did not experience any difficulties with practicing their religion. This response did not change depending on the length of time spent in Sweden. Overall, the respondents reported that they were given the opportunity to learn Swedish, which was likewise not affected by the length of time spent in Sweden.

Despite these generally positive results, 20 percent still responded in the affirmative to the question of whether they could imagine moving back to their country of origin. Interestingly, this proportion increased with time spent in Sweden. Among those who had lived in Sweden for more than nine years, 26 percent could imagine returning. On a follow-up question regarding when they could imagine returning to their country of origin, the most common responses were "when there is peace" or "when I retire".

The responses also differ somewhat between the nine municipalities included in the study. Those who arrived in a municipality early had the opportunity to set the standards for those who arrived later. One might also conclude that migration has occurred between the municipalities as well as out of Sörmland. The level of integration is strongly affected by the formation of diasporas.

In Chapter 4, an account of each of the nine municipalities included in the survey is provided, along with the number and proportion of respondents from each municipality, in relation to the

total study population. This has been reported from the year 2010 and 2023, and the results have been reported separately for the main countries of origin of the migrants. Some results are similar for all municipalities in Sörmland: most migrants have arrived in Sörmland relatively recently, at least after 2010. In addition, they generally have a low level of education. Nevertheless, among the 1437 respondents, there are a handful of participants with PhDs, eleven with master's degrees and dozens with undergraduate degrees or other post-secondary education.

Two municipalities have accepted more migrants than others: Eskilstuna and Flen. In Eskilstuna, 26.7 of the population were born outside of Sweden, and 14 percent were born in non-European countries. In Flen, the corresponding figures are 22.5 and 10 percent. Eskilstuna and Flen are also the municipalities with the highest percentages of residents who have been unemployed for a long time. Other municipalities have accepted relatively few migrants compared with the others: Trosa and Gnesta, where little more than two percent of the inhabitants come from non-European countries. In the remaining municipalities, between 15 and 20 percent of the inhabitants were born outside of Sweden. These figures correspond fairly well with the national statistics as 20,4 percent of the Swedish population are born outside of Sweden. but when calculating the non-European part only of the population only which is 12% for Sweden it is somewhat higher for Sörmland (13,26%).

A majority of the respondents in Sörmland report that they feel at home in the municipality where they live – many even report being happy, and many of them wish to stay in their municipality. Most feel well and healthy, but they do not generally trust people they meet for the first time. Overall, the participants report that the health care services are well functioning and that their contact with their own municipality works well.

When asked what they particularly appreciate about their new country of residence, the respondents mention the freedom to think, believe and say whatever they want; freedom of speech and the opportunity to make one's own choices in life is of great importance to many. A large number of the respondents appreciate the opportunity to obtain higher education, and their expectations are especially high regarding their children's education.

Many migrants in Sörmland have what may be termed conservative or traditional values. Many report believing that it is the responsibility of a man to earn money and the responsibility of a woman to take care of her household and family. Questions concerning democracy and gender equality are thus not a primary concern in Sörmland, with the exceptions of municipalities such as Katrineholm and Strängnäs. Religion is generally also an important part of the migrants' lives.

In Chapter 5, Sörmland is placed on the culture map. By using the same questions, scales and syntax as those used to construct the global culture map, the various municipalities and various countries of origin may be compared. In addition, average values for the migrants in Sörmland may be compared with the national sample of migrants, as well samples from the counties of Värmland and Dalarna and with the values of the majority population in Sweden. This has

enabled us to compare the positions of the various groups using both the two main indices and several sub-indices included in the so-called *Emancipatory values index (EVI)*. The four sub-indices included in the EVI include the following: gender equality, autonomy (child rearing), voice and choice. The variables used to construct the maps are described in the chapter.

Based on the summed result for emancipatory values, a visual depiction of the differences between the countries of origin is presented (Figure 4.1.). Migrants from Iran are virtually on the same level as the majority population in Sweden. Migrants from Turkey also have high EVI values. Those with the lowest, i.e., the least emancipatory, values are migrants from Afghanistan, Eritrea, Somalia and Sudan. In between these groups of countries are Iraq and Syria. On the Y-axis, which depicts religiosity, the groups also differ. Migrants from Sudan, Somalia and Eritrea report a high level of religiosity, while those who have the most secular values are migrants from Iran and Turkey.

When analysing the positions of the various municipalities on the culture map, it is important to keep in mind that the sample sizes are sometimes too small for the differences in results to be statistically verified (Figure 4.2.). Trosa has the highest total value for the EVI, closely followed by Katrineholm, Strängnäs, Flen, Nyköping and Eskilstuna. The municipalities with the lowest total values for the EVI are Oxelösund, Gnesta and Vingåker. Among these, respondents in Vingåker, Katrineholm and Strängnäs have the lowest level of religiosity, while participants from Gnesta and Flen have the highest level of religiosity.

Values concerning gender equality exhibit the same pattern as the EVI in general, but some differences are clearer when these variables are analysed separately. Among the countries of origin including, migrants from Iran and Turkey have the highest level of gender equality (Figure 4.3). The groups of respondents with the weakest results in this area are those that come from Afghanistan, Somalia, Sudan, Eritrea and Syria. The municipality in which the lowest values for gender equality were obtained is Oxelösund. Strängnäs, Katrineholm, Eskilstuna and Nyköping all have comparatively high values for gender equality (Figure 4.4.).

The concept of *autonomy* revolves around what it is important to impart to one's children. The variables used to construct the index of autonomy are described in the main text. Apart from Iran and Turkey, Ukraine and Syria, as well as to a certain extent Iraq have high values of autonomy. In contrast, Afghanistan, Sudan, Somalia and Eritrea have low values of autonomy, which indicates that parental education is more urgent for migrants from these countries. When focusing on municipalities, Vingåker, Strängnäs, Katrineholm and Trosa have high values of autonomy. Yet again, however, it should be pointed out that relatively few participants were included for some of the municipalities. Eskilstuna and Nyköping, which have larger sample sizes, also have high values of autonomy, while Gnesta and Oxelösund have very low values of autonomy. Flen is in the middle.

Finally, the results for the index *voice*, which is about making own's voice heard, were low for migrants in Sörmland compared with migrants in Värmland and Dalarna. While respondents from Turkey have the highest levels for the voice index, migrants from Iran, as well as the

remaining countries of origin, have low values of voice. This is also the case for migrants from Ukraine.

The concept of *choice* is about an individual's ability to make one's own decisions regarding family life. This is measured through questions on views on divorce, abortion and sexual orientation. Values among migrants in Sörmland from different countries of origin have been plotted on a map, which also includes the average values for the majority population in Sweden and for the majority populations in the migrants' countries of origin. This illustrates how the migrant groups have changed their values in relation to the dominant values in their countries of origin. Even though their values and social norms have changed in many other areas, they have only changed very little within the area of *choice*. In other words, the same shift in the direction of the values of the Swedish majority population is not observed in this area. There are a few exceptions; migrants from Iran and, to a certain extent, Turkey have values that differ from those of their countries of origin. In contrast, migrants from Iraq have lower levels of *choice* than the majority population in Iraq; they have thus moved in a less emancipatory direction. Among the municipalities, migrants in Gnesta and Vingåker have the lowest levels of *choice*, even though these results should be interpreted with great caution, as the sample sizes are small.

Chapter 6 is about the increasing level of insecurity among migrants in Sörmland. Some of the questions included in this chapter are from the Swedish Crime Survey (*Nationella trygghetsundersökningen*) by the Swedish National Council for Crime Prevention (*Brottsförebyggande rådet, Brå*). The WVS questionnaire also contains a wide range of questions on safety and security, which have also been analysed in this chapter. Eskilstuna has been especially subjected to gang crimes. We have asked the respondents in Eskilstuna and the remaining municipalities about their beliefs concerning the causes of the gang crimes.

The proportion of migrants in Sörmland who express concerns about crime rates is at the same level as for the rest of the country – 47 % express great concern. When asked whether the crime rates of increased, decreased or stayed the same, a large majority respond that it has increased: the figure is 80 % nationally, 89 % in Sörmland and 93 % specifically in Eskilstuna. This is also consistent with actual events in Eskilstuna. The respondents have also been asked about the causes behind the gang crimes. The two most common answers (both mentioned by 71 % of the respondents) were a lack of jobs and poor integration/societal exclusion. The third most common answer was that parents have failed in imparting values concerning what is right and wrong to their children. In descending order, the remaining responses were lenient penalties, schools failing to identify children with problems in time, a low level of religiosity in Sweden, international gangs, weak legislation and a passive police force. The chapter ends with a reflection about the concepts of vendettas and reciprocal justice, as well as what values are worth defending.

Chapter 7 is about views on democracy. At the beginning of this chapter, the following question is asked: what happens when people migrate from authoritarian, undemocratic societies to a country governed according to liberal, emancipative and democratic values? What happens

when people migrate from a poor and authoritarian country, often ravaged by war, to one of the countries with the most progressive views on democracy in the world? The question is thus what happens to an individual's views on democracy after she or he has migrated from one extreme society to another. This is indeed also the overall topic of this report.

Overall, the migrants we have interviewed have a positive attitude towards the democracy that they have encountered in Sweden. When asked more in-depth questions about what democracy entails in practice, their responses are more wavering. Some say that democracy is about safety. Others say that democracy is about freedom. Far from all of the respondents believe that democracy also includes gender equality, social equality and equal opportunities for everyone. There are often elements of patriarchal values in many of the responses; the respondents often say that it is a man's responsibility to earn money in a family and a woman's responsibility to care for the household. At the same time, many of the respondents are also aware of the fact that majority population in Sweden have different views on this matters.

The migrants have come to a country where a Western frame of reference is dominant – a frame of references that all migrants in the study do not seem to have grasped fully. They have not always realised that religion is separate from democracy or that the military is not able to seize control in a democratic country in a period of unrest. The road to fully understanding the essence of democracy is, for some migrants, long.

Through our studies, we have concluded that a difference between autocracy and democracy concerns emancipative values, which has also been confirmed by contemporary research. When emancipative values increase, this strengthens democracy; when they decrease, as in our times, democratic values may also be in danger.

Chapter 8 is about work, education and obstacles for self-sufficiency. A large majority of the migrants nationally and in Sörmland wish to work. This is evident from both questionnaire data and in-depth interviews with individual respondents. Being able to support oneself economically is important to the respondents. The responses indicate that employment makes one's days meaningful, increases one's self-confidence and contributes to a sense of community with Swedish society. When we have asked the respondents about the importance of working, this has often led to engaging and sometimes emotional explanations about the role of the individual in society and how one becomes part of it – in other words, socialisation, i.e., the process of acquiring knowledge and skills that shape us as human beings forming part of our surrounding communities. In a workplace, we are obliged to adapt to other people's values, attitudes and opinions, whether we like it or not. Our behaviour is thus shaped through interaction with other people.

Most of the respondents respond in the affirmative to the following statements:

- I know enough Swedish to be able to function in a Swedish workplace.
- I am energetic, thorough and prepared to assume the responsibility required by a job.
- I am prepared to accept a job if it is offered to me.
- I am flexible and can see myself working at different hours of the day.

This leads to the question of what the obstacles are. Are migrants given the chance to find employment, or are there other obstacles that prevent them from finding employment to the same extent as the majority population in Sweden? Language is, naturally, an important factor. Even though 75 % of the migrants respond that they speak sufficient Swedish to function in a workplace, they may not be judged that way by others. Another option is that there may be obstacles other than limited language skills.

When we have asked the following questions, it appears as though the obstacles are many, even for those who wish to work. For instance, many of the migrants respond to the following statements in the affirmative:

- I am too old to invest in language and education.
- I am responsible for children and a household, so work needs to be compatible with that responsibility.
- There are other things in life that are more important than work, such as family.
- Swedes are prejudiced; I am never given the opportunity to obtain the work I need.
- I am only prepared to work half time, at most four hours per day.
- My health is not very good; I need a job that is not too demanding.

The balance between homes and families thus often constitutes one of the obstacles to employment. This is not only the case for women, but also for men, and the trend is visible even for migrants who are relatively young.

In this chapter, a method for working with clearly defined goals for migrants is also presented. The method has been developed within the framework of this project, and is based on measuring the migrants' values at baseline and measuring how they change over time. This method, termed 'Values as governing tools', can be used to work continuously with developing values on an individualised level through interventions in the job market. The tool could provide the user with the opportunity to see and understand groups of values that require increased or different measures. Descriptions of activities that may be used to achieve these goals are also available. The method of 'Values as governing tools' is intended to be used to counteract various types of societal exclusion through training staff and supporters in consciousness of values. The purpose of this work is to improve inclusion in Swedish society.

Chapter 9 is about gender equality, honour and family values. In the previous chapters, we have concluded that non-European migrants generally have positive views of Sweden. They feel at home, want to stay and often report having proud plans for their children, including educational plans. Regarding values concerning family formation, this is not the case. Many migrants retain the values of their countries of origin in matters related to marriage and the respective roles of different generations. For instance, many respond finding it difficult to accept the idea that their children might wish to marry someone from a different religion. Most respondents do say that girls and women should be able to decide for themselves whom they wish to marry. They also respond that a girl should refrain from having children until she is 18 years old, and that it is important for a girl to continue her education even if she becomes pregnant. Nevertheless, the same respondents also believe that if a daughter is married off, that gives her safety, and that it

is important to have children soon after being married. In addition, a girl is often regarded as being ready for marriage when she has started menstruating, and contraceptives are only acceptable for married couples. Naturally, far from all of the migrants who have participated in the study subscribe to these opinions, but from a Western point of view, relatively large groups of people have these values. For instance, 39 % of the respondents believe that sexual education leads to more sexual activity among young people. That is roughly the same proportion of respondents as in countries such as Ethiopia, Kenya, Nigeria and Zimbabwe. A fifth of respondents also hold the opinion that even if a child does not wish to marry, they should still obey the wish of their parents. Many also believe that having children is a duty towards society (45 % in Sörmland, while the corresponding figure in Sweden overall is 8 %).

When it comes to employment, the overall image is more fragmented. A fourth of the migrants believe that it is the responsibility of a man to earn money and the responsibility of a woman to run a household and take care of the family. Half the respondents believe that being a housewife is satisfying and that it is what women actually want (48 %). Half of the respondents (51 %) also respond that if a woman works full time, her children suffer, and that if a woman earns more than her husband, this will lead to problems in the family. The differences in terms of responses are not very large between genders, but they do differ depending on level of education.

Another area concerns masculinity norms and the concept of honour. Among respondents with a low level of education, 12 % believe that men are superior to women. Similarly, 19 % believe that it is always better to have a son than a daughter. These levels are the same as in Sub-Saharan Africa, where these questions have been put to approximately 5000 respondents, using the same questionnaire. Furthermore, a fourth of the respondents in Sörmland believe that a woman is not a real woman unless she has children (25 %) and that a man is not a real man unless he has a son (24 %).

We have also asked the migrants about their views on violence within families. Most are well acquainted with the fact that corporal punishment of children is illegal in Sweden and only 6 % believe that a parent is entitled to use violence or threat towards their child. Few respondents believe that a husband is allowed to use violence against their wife (7 %) and few believe that a woman should accept such violence (4 %). On the other hand, as many as 22 % believe that violence within families is a family matter and that it is not of anyone else's concern.

Chapter 10 contains a summarising reflection originating in the altered image of Sweden, both as presented in Sweden and abroad. We conclude that the focus that has hitherto characterised Sweden's ambitions – providing its citizens with safety, which in turn leads to trust and ultimately to tolerance for differences – is now being shaken to the core. Both the majority population and most of the people who have migrated to Sweden have previously shared this assumption. We refer to this notion as *trustworthiness*. We also conclude that an increasing proportion of the non-European migrants in Sweden work and share an increasing number of the notions included in the Swedish social contract. However, we have drastically underestimated the difficulties of integrating migrants into Swedish society. Even though most

migrants report feeling safe in Sweden, a lingering sense of insecurity is described, which may in turn lead to distrust. For instance, some migrants report a distrust in the functioning of the Swedish system, and instead choose to retain the values and social norms of their countries of origin. This conclusion may be reached based on the results presented in this report, especially in chapters 8 and 9.

In the final reflection in Chapter 10, nine apprehensions about future attacks on the values and social norms codified in Swedish legislation have been summarised. The basis of this list comes from viewing Sweden through the lens of patterns of values dominant in many of the countries of origin from which most of the migrants in Sweden come. As the WVS completes surveys every five years with representative samples from these countries, we are able to compare the values in those countries with the values of the migrants in Sweden. The nine areas that have been identified are the following:

- ‘They are taking our children’
- Quran burnings
- Sexual education
- Compulsory preschool
- LGBTQI
- Gender equality
- Gang crimes and explosions
- Older people as bearers of culture
- Emancipative values

All of these areas may be difficult to understand outside of a Western context, and they are therefore easy targets in disinformation and advocacy campaigns. The chapter ends with a reflection regarding how this work may be made more efficient and knowledge-based. Finally, we conclude that many of the values and social norms in Swedish society may collide with the values dominant in other countries. Therefore, we propose a strategy for facilitating the integration of migrants into Swedish society. A compulsory course on consciousness concerning values is suggested for individuals on long-term social benefits. The purpose of this course is to increase people’s knowledge about the relationship between work and family life and available solutions to social exclusion in situations where a new perspective on gender equality is needed. The purpose of this is to be proactive concerning the image of Sweden, both inside and outside of the country.

KAPITEL 1

FRÅN TRYGGHET, TILLIT OCH TOLERANS TILL EN MER OSÄKER FRAMTID?

1.1. MIGRATIONEN I FOKUS

Sveriges stabila ekonomi och omfattande välfärdssystem har sedan många decennier betraktats som attraktiva för människor från andra delar av världen som söker bättre livsvillkor och socialt skyddsnet. Vårt land har varit känt för sin generösa asylpolitik och mottagande av flyktingar från konfliktområden och länder med mänskliga rättighetsproblem. Många människor har sökt skydd och asyl i Sverige på grund av vårt rykte som en fristad. Också arbetskraftsinvandrare från utomeuropeiska länder har sökt sig till Sverige för att möta arbetskraftsbehov inom olika sektorer, inklusive sjukvård, IT, byggbranschen och olika servicenäringar som hotell och restaurang. Vad som ytterligare gjort Sverige attraktivt att flytta till är möjligheten att kunna återförenas med familjemedlemmar som redan befinner sig i Sverige. Därtill har möjligheten funnits att snabbt bli svensk medborgare med den sociala och ekonomiska trygghet och alla de rättigheter och förmåner som följer med ett medborgarskap. Denna öppna, toleranta och generösa attityd har lett till att fler än två miljoner svenskar idag är födda utomlands. 1,2 miljoner av dessa kommer från ett utomeuropeiskt land – många gånger från de länder som enligt kulturkartan i figur 1 värderingsmässigt ligger så långt det går från det nordiska sättet att tänka; från länder som nästan utan undantag styrs efter starkt auktoritära, patriarkala och religiösa principer och där frågor som jämställdhet och yttrandefrihet är lågt prioriterade. Sverige har gått från att vara ett av västvärldens mest homogena länder till västvärldens mest mångfaldspräglade och heterogena land.⁶

I Stockholm handlar det om en tredjedel av befolkningen som är född i ett annat land, i Eskilstuna om 27 procent, Göteborg 26 procent och i Malmö, Flen och Oxelösund 22 procent. I Katrineholm är knappt var femte invånare född i ett annat land. Lägsta andelen i Sörmland har Vingåker och Gnesta med 14 respektive 13,5 procent utrikesfödda i kommunen.⁷ Om man

⁶ Redar, L., et al. Framväxten av parallellsamhällen, *Socialdemokraterna*, 2023-11-01.

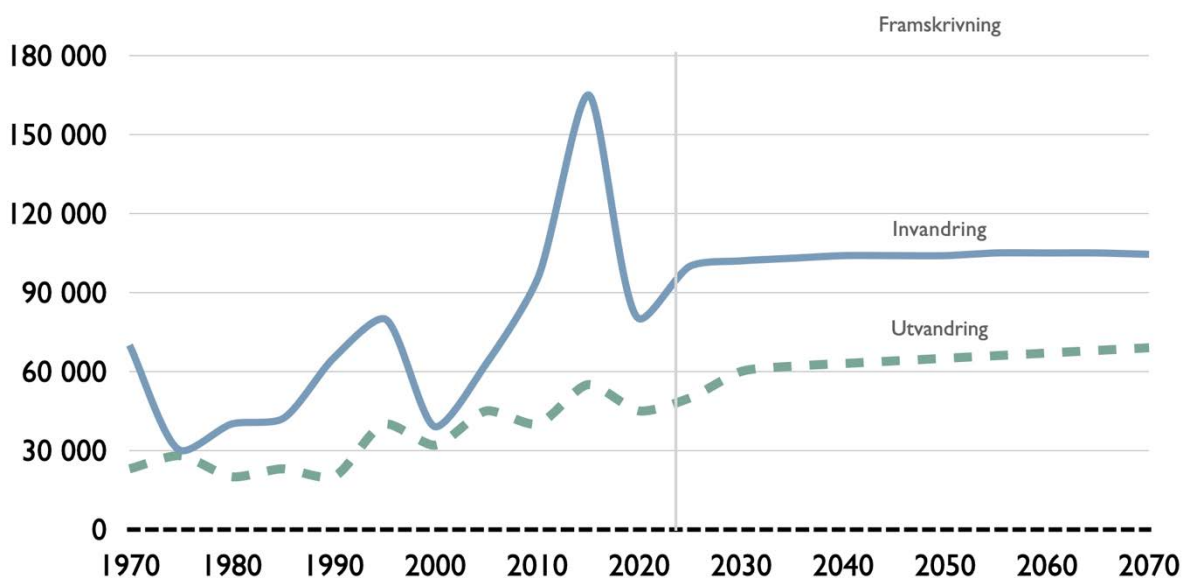
⁷ SCB, Utrikes födda efter län, kommun, kön och födelseland, 2023-12-31.

räknar in- och utrikesfödda med den ena eller båda föräldrarna födda utomlands heter det i SCB:s analyser att mer än en tredjedel eller 34 procent av Sveriges befolkning har utländsk bakgrund. Här sticker Malmö ut med dryga 57 procent.⁸

Sedan toppåret 2015 då knappt 163 000 personer sökte asyl i Sverige har invandringen minskat kraftigt. Det beror både på ändrade regler men framför allt på att kriget i Syrien upphörde. Under pandemin var antalet migranter historiskt lågt för att under 2022 återigen öka – framför allt beroende på kriget i Ukraina.

Under 2022 invandrade drygt 102 000 personer till Sverige. Det är en ökning jämfört med pandemiåren men antalet är ändå lägre än åren dessförinnan. Invandringen antas minska något de närmaste åren men beräknas på sikt ändå uppgå till drygt 100 000 per år under överskådlig tid. När antalet balanseras med de som utvandrar från Sverige handlar det om ett årsmedelvärde på mellan 30 000 och 40 000 personer de närmaste 50 åren. Det motsvarar befolkningsmässigt ett nytt Nyköpings stad varje år. Detta trots att Sverige på senare tid drastiskt ändrat de svenska asylreglerna.

Figur. 1.1. Invandring och utvandring 1970–2022 samt framskrivning 2023–2070

Källa: Migrationsverket. Asylsökande till Sverige 2000–2022 och Migrationsinfo.se

Den totala invandringen inbegriper asylinvandring, personer som är födda i Sverige som återvänder, arbets- och studierelaterad invandring samt anhöriginvandring till såväl de som är födda i Sverige som utrikes födda. Under 2022 ansökte 16 738 personer om asyl i Sverige. Totalt 9 056 personer beviljades asyl under 2022 – de flesta av dessa var kvotflyktingar. Det är långt färre än genomsnittet under perioden 2000–2011 då Sverige i genomsnitt tog emot cirka 26 000 asylsökande per år.

⁸ Ibid, SCB, 2023-12-31.

Under 2022 fick 44 570 personer uppehållstillstånd för att de var anhöriga till en person i Sverige som har antingen svenskt medborgarskap eller uppehållstillstånd i Sverige. En tredjedel av dessa, 14 117 personer fick uppehållstillstånd som anhöriga till personer som har arbetskraftsinvandrat till Sverige. Ungefär var tionde var anhörig till någon som har fått uppehållstillstånd på asylgrunder. Ungefär fyra procent av de asylsökande 2022, eller 630 personer var ensamkommande barn och ungdomar – 77 procent av dem pojkar. Det kan jämföras med de 35 369 ensamkommande barn som sökte asyl 2015.⁹

Sedan sommaren 2022 har antalet människor som söker asyl i EU-länderna ökat kraftigt – till stor del beroende på Rysslands anfallskrig mot Ukraina. Men även bortsett från flyktingarna från Ukraina ökar antalet flyktingar till EU-länderna kraftigt. De allra flesta kommer från Syrien följt av migranter från Afghanistan och Irak. Under 2023 fortsatte trenden – bara under första halvåret hade över en halv miljon asylansökningar lämnats in i något EU-land. För länder som Storbritannien, Spanien och Tyskland var nettoinvandringen (immigranter minus emigranter) den högsta någonsin – rentav mer än under toppåret 2015. En liknande invandringsvåg har också setts i en rad länder som exempelvis USA, Australien och Kanada. Men medan ansökningarna totalt ökade med närmare 30 procent till EU som helhet under det första halvåret 2023, minskade antalet asylsökningar till Sverige med hela 25 procent. Sverige är helt uppenbart inte längre ett land dit utomeuropeiska migranter söker sig. Den regering som tillträdde hösten 2022 under ledning av Ulf Kristersson, gick bland annat till val på att anpassa de svenska asylreglerna till EU:s miniminivå. Det innebär att det svenska regelverket för beviljande av asyl inte ska vara mer generöst än vad som följer av EU-rätten och andra internationella åtaganden.¹⁰

Regeringen och Sverigedemokraterna presenterade hösten 2022 en lång rad olika initiativ, förändringar och lagförslag när det gäller migrationen till Sverige inom ramen för det så kallade Tidöavtalet. De liknade själva förändringarna vid ett paradigmskifte som utöver minskat antal kvotflyktingar från 5 000 till 900 och en skärpt asyllagstiftning också bland annat handlar om att:

- Öka återvändandet och insatserna för att uppmuntra återvandring
- Skärpa villkoren för såväl arbetskraftsinvandring som anhöriginvandring
- Utöka arbetet med återkallelser av uppehållstillstånd
- Den som inte har rätt att vistas i Sverige ska lämna landet.
- Införa ny modell för att få ta del av sociala förmåner och bidrag
- Asylsökande ska vara skyldiga att delta i samhällsintroduktion och dessutom uppvisa egna ansträngningar för integration
- Ställa krav på integration¹¹

⁹ Migrationsinfo.se <https://www.migrationsinfo.se/migrationsinfo-sammanfattar-migrationsaret-2022/>

¹⁰ För länder som Storbritannien, Spanien och Tyskland var nettoinvandringen (immigranter minus emigranter) den högsta någonsin – mer än under 2015. En liknande boom har också upplevts i rader av länder också på andra håll i världen som exempelvis USA, Australien och Kanada.

¹¹ Regeringskansliet, Mål för migration och asyl, 2022-11-22. Regeringskansliet, Mål för migration och asyl, 2022-11-22 <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/migration-och-asyl/mal-for-migration-och-asyl/>

De långtgående krav som skisserades i förslaget skall vidareutvecklas och preciseras i flera olika utredningar under mandatperioden. Men initiativet har kritiserats från många olika håll – även från tidigare borgerliga partiledare som Bengt Westerberg och Fredrik Reinfeldt där den förre menar att det måste vara möjligt att både välkomna invandring och erkänna och ta itu med problem som kan vara förenade med den. Han fortsätter:

Hälften av alla buss- och spårvagnsförare och taxichaufförer är utrikes födda. Det är alltså lätt att föreställa sig att Sverige bokstavligen skulle stanna utan dem. Också i många andra yrken är andelen stor, till exempel är varannan apotekare, var tredje läkare, tandläkare och röntgensköterska och var fjärde universitetslärare och forskare utrikesfödd”.¹²

Förre moderatledaren Fredrik Reinfeldt använder liknande argument där även han menar att invandring är nödvändigt för att Sverige ska kunna fortsätta att utvecklas och ge medborgarna ett gott liv:

-Inte minst gör den demografiska utvecklingen med lågt barnafödande och en åldrande befolkning att det kommer att krävas ett inflöde av människor till Sverige.

Sedan uttrycker han en oro för att samhället alltmer börjar splittras och att konsekvenserna redan nu är tydliga:

-Bristen på tillit gör att vi börjar misstänkliggöra varandra och det driver isär människor. Bristen på tillit gör också att vi för mycket talar om säkerhet och repression.¹³

Efter att regeringen lanserade sina omfattande förändringar och inskränkningar när det gäller migrationen till Sverige har också Socialdemokraterna i en intern rapport kritiserat partiets förda invandringspolitik under de senaste decennierna¹⁴. Den har gjorts som ett led i en större arbete med att förändra Socialdemokraternas politik där flera arbetsgrupper arbetat parallellt med olika politikfrågor. I den mycket självkritiska rapporten identifierar författarna tydliga problem i dagens Sverige som är en direkt följd av en ogenomtänkt migrationspolitik. Man skriver:

”Vi kan inte nog understryka allvaret i den klassmässiga och etniska segregation som råder idag. Sverige har fått en ung generation som är födda i landet men endast har erfarenheter av fattigdom, föräldrar som saknar jobb, trångboddhet, bristande skola, bristande språk, bristande utbildning och som inte identifierar sig som svenskar eller som en del av svenska samhället”¹⁵.

---

¹² Westerberg, B., ”Dags för paradigmskifte i invandringsdebatten”, *DN-kulturdebatt*, 2023-04-11.

¹³ Olsson, H., ”Reinfeldt om invandringen: Vi har inte misslyckats”, *Dagens Nyheter*, 2022-06-20.

¹⁴ Redar, L., et al. ”Framväxten av parallellsamhällen”, *Socialdemokraternas analysgrupp inför nästa val*, 2023-11-01.

¹⁵ *ibid.* sid.9.

I rapporten ges rader av exempel på konsekvenserna av det som beskrivs som en misslyckad migrationspolitik såsom parallellsamhällen, kriminalitet, religiös radikaliserings och dåliga kunskaper i svenska språket, vilka alla kopplas till en ofokuserad och otillräcklig migrations- och integrationspolitik. Särskilt kriminalitet och religiös radikaliserings ses som en direkt följd av detta misslyckande:

”För att nå framgång ersätter fler unga de demokratiska samhällsmålen med kriminalitet, missbruk eller religiös radikaliserings. Konflikter mellan kulturella normer i ursprungslandet och det nya landets kultur har utvecklat antisociala subkulturer som ett resultat av en misslyckad integration”¹⁶.

En av rapportförfattarna, Lawen Redar, betonar att misslyckanden har berott på en rädsla {hos s-politiker} för att stigmatisera vissa migrantgrupper och bli förknippad med Sverigedemokraterna:

– Invandringen under 2000-talet har primärt kommit från utomeuropeiska länder, många gånger från sönderfallna länder utan fungerande skolsystem. Vi har inte vågat erkänna att dessa grupper behöver samhällsinsatser på en helt annan nivå.¹⁷

Både regeringens nya, tuffare migrationspolitik och socialdemokraternas självkritiska rapport visar på en samsyn när det gäller flera aspekter på migrationen. Till exempel är man överens om den stora betydelsen av en bättre fungerande integration men också att fler migranter måste komma i arbete. Utrikesfödda kvinnor är en grupp där särskilt många befinner sig långt från arbetsmarknaden – nästan var tredje kvinna född utanför Europa står utanför arbetskraften.

1.1.2. Migrationen till Europa

Sedan Ryssland inledde sitt militära angrepp på Ukraina i februari 2022 har Europa tagit emot det största antalet krigsflyktingar sedan andra världskriget. Under första halvåret 2022 lämnades 405 500 asylansökningar in i EU. Det är 63 % fler än under samma period 2021, och 21 % fler än samma period 2019, dvs. före coronapandemin.

Inom EU finns idag cirka 447 miljoner invånare. Av dessa är 23,8 miljoner icke EU-medborgare.¹⁸ Utan migrationen skulle EU:s folkmängd ha krympt med en halv miljon 2019, eftersom det föddes 4,2 miljoner barn samtidigt som 4,7 miljoner människor dog. Under 2020 minskade EU:s befolkning med cirka 100 000 personer på grund av färre födda barn, fler dödsfall och mindre nettomigration på grund av pandemin. EU:s befolkning som helhet har en medianålder på 44,4 år medan migranternas medianålder är cirka 30 år.¹⁹

---

¹⁶ Ibid. sid 9.

¹⁷ Svensson, O., ”S släpper rapport om misslyckad invandringspolitik: Djupt självkritisk”, *Aftonbladet*, 2023-11-27.

¹⁸ Eurostat, Migration and migrant population statistics. <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration>.

¹⁹ ”Crossing Borders – Exodus”, *Economist*, June 3rd, 2023.

Det EU-land där flest migranter beviljades nytt medborgarskap i förhållande till antalet utländska medborgare i landet under 2021 var Sverige där var tionde migrant fick svenskt medborgarskap. Därefter följde Nederländerna (5,4 av hundra), Rumänien (4,6) och Portugal (3,7). I den motsatta änden av skalan fanns Slovakien, Kroatien, Tjeckien (0,7 vardera), Estland (0,5), Lettland (0,3) samt Litauen (0,2).²⁰

Sedan millennieskiftet har andelen utrikesfödda i Sverige ökat från 11 till 20,4 procent, det vill säga med 9 procentenheter eller nästan en fördubbling. Största delen av ökningen består av personer födda utanför EU som ökat från 6 till 15 procent. Sverige sticker i detta avseende ut bland länderna i den Europeiska Unionen. Inget annat medlemsland har en så hög andel av sin befolkning född utanför unionen. Sverige är också det land som har tagit emot den största andelen utrikesfödda från länder med lågt Human Development Index (HDI), ett index som används för att mäta välbefindandet i olika länder och väger ihop medellivslängd, utbildningsnivå och bruttonationalinkomst.²¹ Knappt en femtedel av Sveriges totala invandring under senare är migranter från dessa länder.²²

Dessa dramatiska händelser motiverar väl behovet av mer fördjupande analyser av vad som sker när migranter lämnar ett kulturellt sammanhang och kommer till ett helt annat land. Sverige har benämnts ett extremt land vad gäller värderingar genom att vi och de övriga nordiska länderna skiljer ut oss jämfört med de tanke-system som dominerar i de länder som utomeuropeiska migranter kommer ifrån. Vilka är förutsättningarna för integration när skillnaderna i värderingar och sociala normer är så pass stora som World Values Surveys kulturkarta indikerar? Om detta handlar denna rapport.

1.2. VARFÖR ÄR HÖG TILLIT OCH FRIHETLIGA VÄRDERINGAR SÅ STARKA I SVERIGE?

1.2.1. Tidigare studier

I princip alla vederhäftiga undersökningar om människors värderingar och sociala normer i Västvärlden har en kraftig underrepresentation av personer som inte kommer från de länder som definieras som västerländska. För att i någon mån motverka detta beslöt World Values Survey att komplettera sina studier över världens länder med en pilotstudie avseende migranter från icke västerländska samhällen. Man beslöt att detta skulle göras i Sverige. Med stöd av ett stort antal organisationer, bland annat Regeringskansliet, Arbetsmarknadsdepartementet och ett antal regioner och kommuner kunde denna studie starta våren 2018. Den första nationella studien med 6 516 personer i 54 svenska kommuner presenterades i Almedalen i juni 2019.

²⁰ Haglund, F., Sverige utfärdade relativt flest nya medborgarskap i EU, *Europaportalen*, 2023-03-02

²¹ Human Development Index eller 'index för mänsklig utveckling' tar utöver BNP per capita även hänsyn till invånarnas förväntade livslängd och utbildningsnivå. Somalia ligger längst ner på listan följd av Eritrea och Afghanistan.

²² Örstadius, K., Fakta i frågan: Tar Sverige emot fler invandrare än grannländerna?, *Dagens Nyheter*, 2022-08-03

Därefter beslöt ett antal regioner/län att genomföra liknande undersökningar så att underlaget blev större och mer träffsäkert inom deras ansvarsområden. Värmlands samtliga kommuner undersöktes 2020–2021, Dalarna 2020–2022 samt Sörmland, vars resultat nu presenteras för undersökningar gjorda 2022–2023.

Parallellt med att intervjuerna genomfördes i Sörmland genomfördes även inom WVS ett antal undersökningar där variabler avsedda att mäta jämställdhet ur ett icke västerländskt perspektiv genomfördes i *Subsahariska Afrika* (Etiopien, Zimbabwe, Kenya samt delvis även Nigeria). Syftet var att bättre fånga hur frågor om giftermål och familjebildning påverkar jämställdheten i olika länder (WEE, *Women's Economic Empowerment*). Utvecklingen av denna modul gjordes i samarbete mellan författaren och institutionen för Global Hälsa vid Karolinska Institutet, Stockholm och med finansiellt stöd från Bill & Melina Gates Foundation (BMGF). Samma frågor som ställdes till representativa urval i de fyra afrikanska länderna ställdes även till Sörmlands respondenter med syfte att dels validera frågorna, dels att jämföra hur migranter från huvudsakligen MENA-regionen och Afrika ser på dessa frågor. Resultaten redovisas i kapitel 9 nedan.

EU kommissionens projekt *Trust in European Democracies* (TRUEDEM) ingår också i detta arbete, där särskilt 'trust och trustworthiness' studeras och där denna sörmländska studie ingår. Synen på tillit och jämställdhet analyseras utifrån WVS tidserier sedan drygt 40 år och sätts in i ett sammanhang som handlar om samhällstransitionen.

Syftet med denna rapport är att redovisa "Migranternas röst" undersökningen till Länsstyrelsen, Regionen och samtliga kommuner i Sörmland. Därför har fokus varit på att redovisa de deskriptiva statistiska resultaten. Baserat på denna redovisning kommer sedan ett antal analyser att genomföras och publiceras i olika vetenskapliga sammanhang. Ambitionen är att åstadkomma ett gediget underlag för beslutsfattande vad gäller åtgärder som kan öka träffsäkerheten i integrationsarbetet på såväl lokala som övergripande nivåer. I det avslutande kapitlet redovisas ett antal förslag som vi hoppas skall komma till nytta vad gäller framtida åtgärder för att göra Sverige till ett mer inkluderande samhälle.

1.2.2. WVS Kulturkarta

Under många decennier har vi vant oss vid att se Sverige och övriga nordiska länder längst upp i högerkrysset på World Values Surveys kulturkarta (figur 1.1). Sedan mitten av 90-talet har författaren deltagit i ledningen av WVS. Frågebatterierna som ligger bakom de regelbundna mätningarna i närmare 140 länder i världen är väl validerade. De nordiska ländernas position är väl dokumenterad. Hur skall vi då förklara att just i ett land som Sverige med sin starka position av frihetliga värderingar och hög tillit drabbas av inte bara gängkriminalitet utan också välfärdsbrott och sjunkande skolresultat bland de unga? Är det så enkelt som ibland förts fram i debatten, att det är migranterna som förorsakat denna förändring? Om nu kriminaliteten kommer utifrån hur kommer det sig i så fall att folkflertalets vilja i ett land med fungerande

lagstiftning och andra legala strukturer inte förmått få bukt med detta? Kanske är det så att Sverige, som det ibland sagts, är fredsskadat, vi har undsluppit krig under många århundraden och slagit oss till ro. Kunskap och bildning har lett till ett rikt samhälle där välfärden kommit alla till del, vår vaksamhet har trubblats av. Men borde inte ett sådant samhälle stå emot och kunna ta itu med dessa så uppenbart oönskade problem? Hur kan femtonåriga småpojkar lamslå samhället och kriminella krafter nästla sig in i samhället med välfärdsbrott som drivkraft. Är vårt samhälle verkligen så svagt?

Många hävdar att den svenska samhällsstrukturen är resilient och därmed kommer att stå emot dessa destruktiva krafter. Men för att befästa de värderingar och sociala normer som lett fram till att vi är ett av de mest tillitsfulla och frihetligt grundade samhällena på vår jord behöver vi förstå hur det växt fram – hur kan vi förklara varför hög tillit och frihetliga värderingar är så starka i just Sverige och de övriga nordiska länderna?

Barbara Misztal hävdar i sin breda genomgång i *”Trust in Modern Societies”* att generell tillit är en biprodukt av hur vi beter oss mot varandra, hur våra civila nätverk ser ut och våra normer av ömsesidighet (reciprocity).²³ Dessa i sin tur är baserade på vilka institutionella regelverk som styr och inte minst beroende på den socio-ekonomiska utvecklingen i ett samhälle.

”The greater the level of trust within a society, the greater the likelihood of cooperation, which in turn contributes to the establishment of trust relationships.”

Den amerikanske forskaren Robert Putnam betonar även betydelsen av generell ömsesidighet och sociala nätverk som huvudförklaringen till varför tillit ökar det sociala kapitalet i ett samhälle. Men Putnam drar skarpa slutsatser, han hävdar att etnisk mångfald tenderar att minska människors sociala tillit – ju högre andel migranter i ett samhälle, desto lägre grad av social tillit.²⁴

Putnam har förvisso inte fått stå oemotsagd. Hans kritiker har hävdad att Putnam romantiserar det förflutna och att hans bild av en förgången tid med starkare sociala band kanske inte är helt korrekt. Det kan finnas en tendens att se det förgångna genom rosafärgade glas. Andra menar att den kulturella kontexten spelar stor roll och att Putnams teorier bygger på amerikanska erfarenheter och att de kanske inte är lika tillämpliga på andra kulturer eller samhällen. Dessutom kan det finnas demografiska variationer inom ett land som påverkar resultaten. Samtidigt har Putnams iakttagelser och teorier generellt sett blivit mycket respekterade inom forskarvärlden och har haft en betydande påverkan inom samhällsvetenskaperna.

Innan vi fördjupar oss i olika migrantgrupper värderingar och sociala normer låt oss börja med World Values Surveys kulturkarta som mäter värderingsskillnader mellan majoritetsbefolkningen i olika länder. Det kan vara på sin plats att reflektera över varför just vi i Norden

---

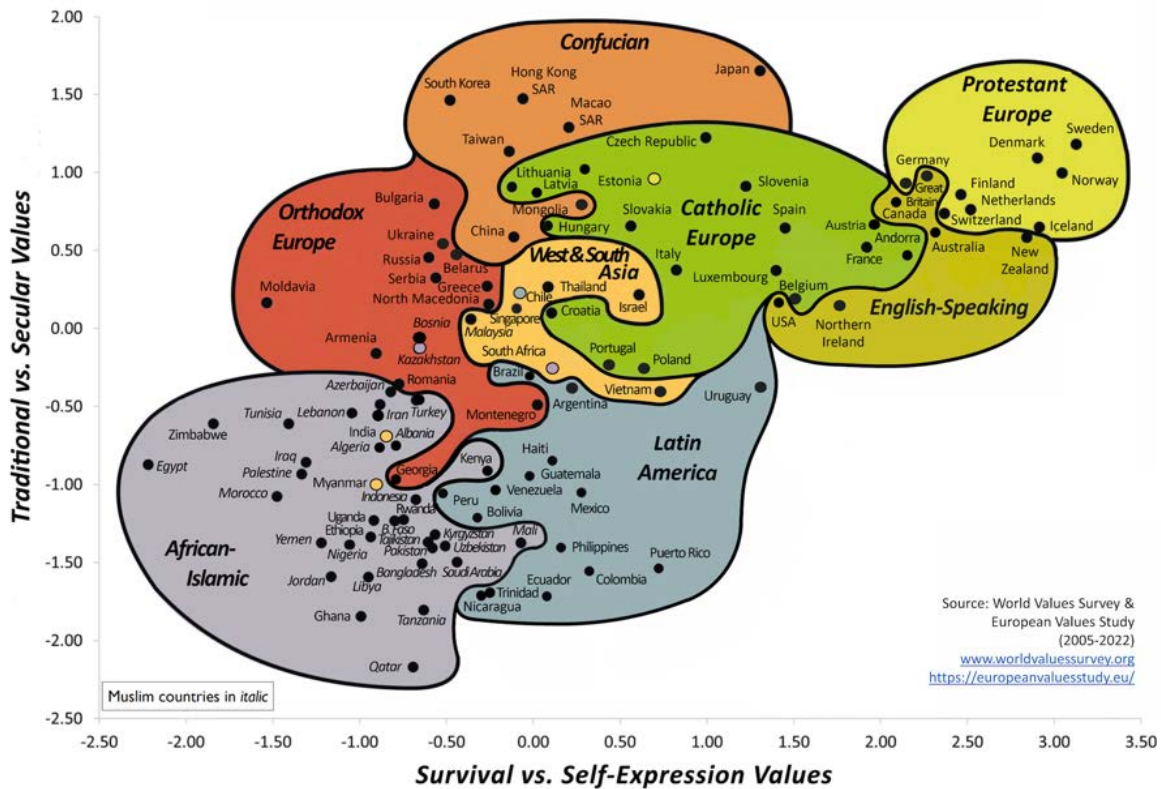
²³ Misztal, B., 1998, *Trust in Modern Societies*, Polity Press, Cambridge, sid.199

²⁴ Putnam, R.D., 1993, *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton University Press.

och mer specifikt Sverige har dessa starka drag som i princip inte återfinns i några andra världsdelar.

Fig 1.2. Inglehart-Welzel World Values Surveys kulturkarta, våg 7, 2023.

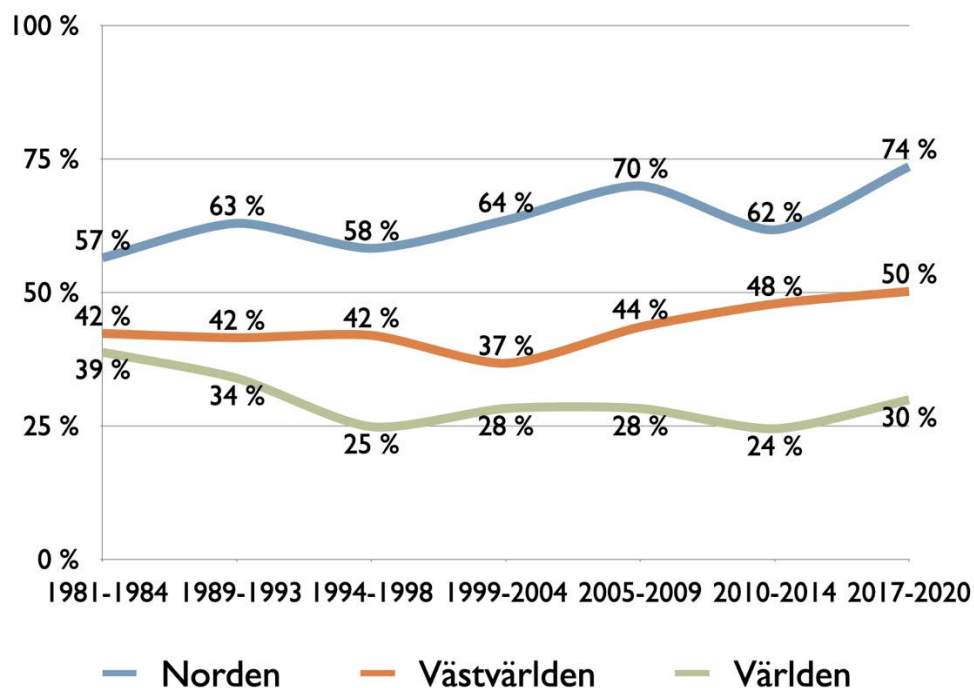
Kulturkartan visar hur en rad länder i världen placerar sig när man korsar ett antal värden som bygger på svar från statistiskt säkerställda svar från människor som lever i fler än hundra av världens länder. Den undre axeln mäter synen på livet från ren överlevnad till livskvalitet, tillit och självförverkligande. Ju längre till höger ett land placerar sig, desto viktigare är individens frihet. Den vänstra axeln mäter traditionella värderingar där religiösa föreställningar och respekt för auktoriteter hamnar långt ned och sekulära, rationella värderingar hamnar högre upp på skalan.

Inom World Values Survey (WVS) har tillitsfrågan varit central, redan från starten 1981. Frågebatteriet innehåller dels frågor om generell tillit, dels frågor om tillit till olika grupper i samhället. Dessa frågor kan sedan korsas med bakgrundsvariabler såsom kön, ålder och utbildning samt med alla andra frågor som finns i WVS, till exempel frågor om trygghet, egenbedömt finansiell status, lycka med mera. Utgångsfrågan, som har funnits med sedan 1981 och som nära 700 000 personer har besvarat i hundratalet länder lyder:

”Rent generellt skulle du säga att man kan lita på de flesta eller att man måste vara mycket försiktig i kontakten med andra människor? Vad anser du?”

Man kan analysera svaren över tid och per land eller i grupper (t ex olika kulturella zoner i världen), dela upp på bakgrundsfaktorer och korsa svaren med en mängd frågor för att mer precisera vad det är som bygger tillit. Genom verktyget *online analysis* (www.worldvaluessurvey.org) kan alla som är intresserade ladda ner data över ett specifikt land eller rentav för samtliga länder som ingår. Man kan välja att ladda ner data för en specifik period, en våg eller välja tidsserier där man kan se förändringar mellan länder, och världsdelar över tid.

Fig. 1.3. Generell tillit, tidsserie för Norden, Västvärlden och Världen.

Källa: World Values Survey 1981-2021, se kap 9 i Puranen, 2021.

Genomsnittet för de senaste 40 åren för de nordiska länderna är 61 procent – men för hela världen är genomsnittet för samma period 28 procent. Skillnaden är alltså stor mellan Norden och resten av världen.

1.2.3. Migrant World Values Survey och tilliten

Inom *Migrant World Values Survey* (MWVS) har vi i Sverige jämfört utomeuropeiska migranternas värderingar och sociala normer med majoritetsbefolkningen i Sverige. Initialt är skillnaderna i tillit och frihetliga värderingar mycket stora men över tid minskar gapet. Genom

att studera dessa förlopp är förhoppningen att vi skall lära oss mer om hur värderingsförändringar sker.

Initialt gjordes en nationell undersökning över migranternas värderingar i ett representativt antal kommuner, sammanlagt ingick drygt 6 500 migranter från de största utomeuropeiska länderna, det vill säga Iran, Irak, Turkiet, Syrien, Afghanistan, Somalia och Eritrea.²⁵ Därefter fördjupades analysen genom att samtliga kommuner inom en region, Värmland, analyserades. I den rapporten ägnades ett helt kapitel åt just tillitens utveckling. Genom det regionala perspektivet kunde en fördjupad bild av mobiliteten mellan mindre och större kommuner analyseras²⁶. Därefter genomfördes en motsvarande studie i Dalarna, till följd av Covid-pandemin kunde denna inte tryckas utan föreligger endast som pdf-manus²⁷. Föreliggande rapport utgör därför del 3 i serien ”Med migranternas röst – en backlash?” Här är fokus på tillit och frihetliga värderingar och hur dessa värden begränsas i dessa tuffa tider med gängkriminalitet, språkförbistring och växande diasporor som försvårar integrationen. Vi försöker förstå hur värderingar kan användas som ett styrmedel för att åstadkomma en bättre integration.

Synen på migration är starkt knuten till vilken tillit man har till andra människor. Förmodligen är förloppet följande; *trygghet* är grundförutsättningen, om den finns så ökar *tilliten*. Med tilliten följer *tolerans* för andra människor som tänker på ett annat sätt. En starkt bidragande förutsättning till att detta skall ske är dels utbildning, dels bildning. Det vi ser idag är dock ett annat mönster än det som vi har vant oss vid i de nordiska länderna. Tryggheten ersätts med otrygghet och tilliten med en misstro som leder till intolerans. Således det rakt motsatta mönstret. Frågan är om detta är ett tillfälligt brott och de djupare liggande långsiktiga mönstren åter tar sin dominanta roll i ett längre tidsperspektiv.

I denna rapport tas utgångspunkten i frågeställningen varför Sverige har så starka värden baserade på tillit och frihetlighet och hur dessa skall förstås när migranter från andra delar av vår jord där dessa värden inte är så starka förväntas integreras i det svenska samhället.

1.3. HUR FÖRÄNDRAS VÄRDERINGAR I SAMBAND MED MIGRATION?

1.3.1. Bakgrund

---

²⁵ Puranen, B., ”Med migranternas röst, del 1. Den subjektiva integrationen och värderingar i förändring”, Stockholm, Institutet för Framtidsstudier och World Values Survey, 2019.

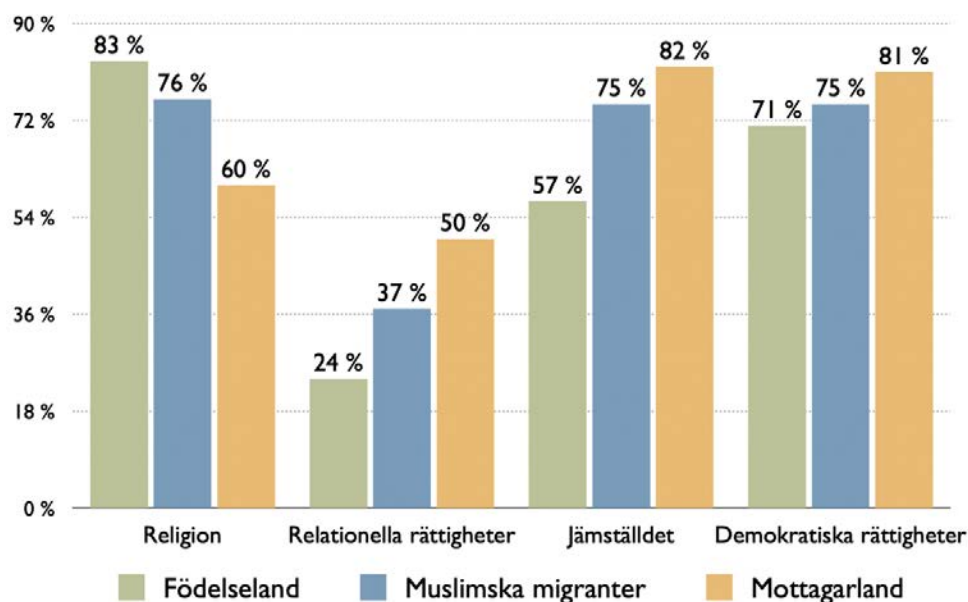
²⁶ Puranen, B., *Med migranternas röst, del 2, Hur blir man värmlänning?* Stockholm, Institutet för Framtidsstudier och World Values Survey, 2021.

²⁷ Puranen, B., ”Med migranternas röst”, Dalarna, manus, World Values Survey och Region Dalarna, 2023.

År 2012 skrev de amerikanska forskarna Pippa Norris och Ron Inglehart en artikel ”*Muslim Integration in to Western Cultures: Between Origins and Destinations*”²⁸. De jämförde värderingarna hos migranter från Mellanöstern som flyttat till ett västerländskt samhälle med de värderingar som befolkningen i ursprungslandet har. Dessutom jämfördes dessa värderingar med värderingarna hos det nya landets majoritetsbefolkning. Sammanlagt ingick 94 000 personer i undersökningen där samma frågor ställdes till samtliga respondenter – migranter och befolkningen i såväl ursprungsland som mottagarland. Förändrade de sina värderingar nu när det bodde i ett västerländskt samhälle? Man analyserade värderingar och sociala normer kring religion, jämställdhet, demokrati och frågor kring så svåra frågor som hur man såg på skilsmässa, aborter och homosexualitet. De ville se hur migranter som kommer från muslimska länder till väst ser på dessa frågor.

Resultatet blev häpnadsväckande. Gruppen muslimer i väst låg i samtliga frågor mitt emellan ursprungslandets innevånare och mottagarlandets invånare, det vill säga, de hade förändrat sitt sätt att se på dessa frågor till en viss del ²⁹. Denna studie byggde på poolade resultat från alla tidsväggar i World Values Survey från 1981 till 2007. Det betyder att tidsfaktorn inte fanns med. Styrkan är att antalet blev stort, vilket var nödvändigt eftersom relativt få migranter i väst vanligtvis ingår i västerländska surveys av denna typ. Nackdelen är att de inte kunnat analysera hur förändringen ägt rum över tid. Förändras värderingar och sociala normer olika beroende på vilken typ av frågor det handlar om? Beror förändringstakten på vilket slags samhälle man kommer ifrån eller på individens sociodemografiska bakgrund? Dessa frågor blev upptakten till Migrant World Values Survey och rapporten ”Med migranternas röst”.

Figur.1.4. Från ursprungsland till mottagarland, muslimska migranternas värderingar, 1981–2007

Källa: WVS 99 länder, n=94 018, Norris, P., & Inglehart, R., 2012, Muslim Integration into Western Cultures: Between Origins and Destinations, *Political Studies*, 60(2), sid 228-251.

²⁸ Norris, P., & Inglehart, R., (2012), ”Muslim integration into Western Cultures: Between origins and destinations”, *Political Studies*. Vol. 60, nr 2. 2012: 228–251.

²⁹ Puranen (2019), *Med migranternas röst. Den subjektiva integrationen*, Forskningsrapport 2019/2, Institutet för Framtidsstudier, sid 60.

1.3.2. Med migranternas röst – en nationell studie och regionala/lokala undersökningar

Från hösten 2018 och tre år framåt var författaren ansvarig för ett projekt om migranternas syn på hur det är att leva i Sverige. Med stöd av Regeringskansliet, Arbetsmarknadsdepartementet och Institutet för Framtidsstudier genomfördes intervjuer med sammanlagt 6 516 migranter i 54 kommuner i hela Sverige. Ett stort antal frågor ställdes om drömmar, tankar och ideal till människor från Afghanistan, Eritrea, Irak, Iran, Somalia, Syrien och Turkiet – de vanligaste ursprungsländerna för de utomeuropeiska migranter och flyktingar som kommer till Sverige idag. Syftet var att försöka förstå hur migranternas värderingar skiljer sig från den svenska majoritets-befolkningens men också för att fånga hur de skiljer sig från de värderingar som gäller i deras ursprungsländer och framförallt; hur dessa värderingar förändras i samband med flytten från ursprungsland och till det nya landet.

Vad händer med människors värderingar när de befinner sig i transition mellan så olika kulturer och skilda sätt att se på världen som man gör när man kommer från de vanligaste ursprungsländerna för dagens migranter och Sverige? Hur är det att leva och bo i Sverige? Vad fungerar, vad fungerar mindre bra? Var finns samsynen och skillnaderna? Stöttestenarna och möjligheterna? Hur ser migranterna på livet i det Sverige som ibland har kallats för ”världens mest extrema land” på grund av vår stora tillit till varandra. Men också extremt för att människorna i Norden tillhör de mest frihetsälskande och sekulära folken på jorden.

Detta var frågor vi och våra uppdragsgivare ville ha svar på. Därför kallades rapporten ”Med Migranternas Röst – den subjektiva integrationen”. Nu var det migranternas idévärld och syn på livet i Sverige som skulle avkodas – inte majoritetsbefolkningens. De breda och bra studierna på området är få – särskilt när det gäller migranter från muslimska länder. Och i synnerhet när det gäller alla de flyktingar som av omständigheterna tvingats att rycka upp sin tillvaro med rötterna och som just vidarebosatt sig i ett annat land. Just de är svåra att fånga i de vanliga värderings- och attitydundersökningarna.

Egentligen började detta arbete med just insikten om att de allra flesta nationella populationsundersökningar om värderingar och sociala normer i västvärlden handlar om majoritetsbefolkningarnas värderingar – utomeuropeiska migranter ingår i princip inte. Om man studerar tre av de största undersökningarna som handlar om sociala normer och värderingar, World Values Survey (WVS), European Values Study (EVS) och European Social Survey (ESS) så ingår totalt mer än 600 000 intervjuade under den senaste fyrtioårsperioden. Nära 200 000 av de intervjuade återfinns i de 22 västerländska samhällen som ingår. Bara lite drygt 2 000 personer eller 0,4 procent av de intervjuade var till muslimer boende i dessa västerländska samhällen³⁰. Sverige var dessvärre inget undantag. Det totala antalet muslimer i

---

³⁰ Puranen, B., (2019), ibid. sid. 33.

Sverige uppskattas vara mellan 8 och 10 procent av befolkningen. Exakt statistik saknas.^{31 32}

33

Tabell 1.1. Antal intervjuer, muslimernas andel samt utrikes födda muslimer i 22 västerländska samhällen, 1981–2019, WVS, EVS och ESS.

	Totalt	Muslimer	Västerländska kulturer	Muslimer (Vk)	Muslimer utrikes födda (Vk)
WVS	367 743	73 285	59 013	702	237
EVS	138 509	8 771	74 220	726	394
ESS	49 196	1 930	34 678	1 064	748
Totalt	555 448	83 986	167 911	2 492	1 379

	Totalt	Muslimer	Västerländska kulturer	Muslimer (Vk)	Muslimer utrikes födda (Vk)
WVS	367 743	19,9 %	16,0 %	0,2 %	0,1 %
EVS	138 509	6,3 %	53,6 %	0,5 %	0,3 %
ESS	49 196	3,9 %	70,5 %	2,2 %	1,5 %
Totalt	555 448	15,1 %	30,2 %	0,4 %	0,2 %

Källa: Puranen, B. (2019) sid.33.

Inför intervjuerna hösten 2018 sammanställdes en enkät på drygt 200 frågor som bygger på det frågebatteri som under fyra årtionden mejslats fram i den globala värderingsstudien World Values Survey: exakt samma frågor ställs till människor över hela jorden. I vår första undersökning ställdes samma frågor till drygt 6 000 migranter som kommit från olika utomeuropeiska länder till Sverige. Hur vill du leva ditt liv, utbilda dig, uppfostra dina barn, planera din framtid, försörja dig och vilken roll spelar religionen i ditt liv? Frågorna var många och resultaten visade att nio av tio migranter känner sig hemma eller mycket hemma i Sverige. De är dessutom stolta över att bo i landet och känner rentav större samhörighet med Sverige än sitt gamla hemland. Men det fanns också tydliga värderingsklyftor – framförallt när det gäller synen på sex- och samlevnad samt hedersrelaterade frågor.

Denna så kallade kulturkarta visar inte den långa fysiska resan från de flesta migranternas ursprungsländer i Mellanöstern och Afrikas horn till Sverige – den visar istället den långa kulturella resa det innebär att komma från traditionsbundna, många gånger auktoritära, klanstyrda och religiösa länder långt ner till vänster på kartan till det frihetliga, individualistiska Norden längst upp till höger. Här utmärker sig dessutom Sverige genom att värderingsmässigt ligga absolut längst upp på såväl den sekulära som jämställt emancipativa skalan – så långt från migranternas ursprungsländer det går.

³¹ Ipsos 2019, Perils of Perception https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2019-01/perils_of_perception_2018_charts_v1_final_041218_004.pdf

³² Ibn Rushd, *Fakta saknas – det finns ingen offentlig statistik över hur många muslimer som finns i Sverige.* <https://www.ibnrushd.se/fakta-saknas/>

³³ Hübinette, Tobias, 2017, *Hur många muslimer finns det i Sverige?* <https://tobiashubINETTE.wordpress.com/2017/03/14/muslimer-sverige-minoriteter/>

1.3.3. Som man frågar får man svar

Vi såg i de tidigare rapporterna att samstämmigheten kring en fråga kan vara hög på ett generellt plan, men när man sedan preciserar följdfrågor så framträder en helt annan bild. Om man till exempel frågar respondenterna om arbete så blir svaren samstämmigt att man vill arbeta och man är beredd att ta de jobb som erbjuds en. Vi har ingen anledning att ifrågasätta denna vilja – i princip. Men när man ställer följdfrågor så kommer begränsningarna fram (se kapitel 8). Samma gäller familj och relationer. Om man frågar om flickor och kvinnor själva skall kunna bestämma när och med vem det vill gifta sig är svaren i stort sett samstämmiga i att det bestämmer de själva (se kap 9.2.3).

Denna typ av breda allmänna frågor får ofta en svarsfördelning som ligger nära det politiskt förväntade – *'lipservice'*. Vi kommer därför att i denna rapport ställa många fördjupande frågor kring ett ämne. Först de allmänna mer generella frågorna, sedan mycket mer specifika frågeställningar. Det är vår erfarenhet efter många decenniers frågande kring värderingar och sociala normer att det är nödvändigt med dessa fördjupande frågeställningar. Förstår man inte hur värderingar och sociala normer byggs upp blir det också svårt att göra något åt dem, att få fram rätt verktyg för att åstadkomma till exempel de mål som ställs upp vad avser till exempel arbete eller jämställdhet.

Tanken bakom Samhällsorienteringen (SO) var att på 60 timmar bibringa de nyanlända kunskap om det svenska samhället. Detta är vällovligt men med tanke på hur stora skillnaderna är mellan ursprungslandets värderingar hos individerna och de sociala normerna i samhället som de kommer ifrån är det inte rimligt att insatsen skall leda till några djupare insikter om vad som behöver göras. Sammaledes är det också med de olika förslag på tester som poppar upp lite nu och då. Eftersom människor i allmänhet är rationella varelser lär man sig vad som är förväntade svar och levererar de förväntade svaren, men förändrar de i grunden individens egna värderingar? Knappast. Det gör det förmodligen bara svårare att träffa rätt i en insats eftersom de levererade svaren gör det svårare att komma åt de djupare liggande synsätten kring till exempel relationen arbete och familj eller jämställdhet och heder. I denna rapport kommer vi därför att på djupet ställa frågor kring just dessa områden. Ambitionen är att med dessa kunskaper kunna skraddarsy utbildningar som åstadkommer verkliga värderingsskiften.

1.4. TILLIT HOS UTOMEUROPEISKA MIGRANTER I SVERIGE JÄMFÖRT MED VÄRLDEN

Tillit har i olika sammanhang Detta som benämnts ”det nordiska guldet”. Vi kommer därför inledningsvis att redovisa vilka frågor och basfakta som många av de mätningar som det i allmänhet refereras till bygger på. Därefter görs en översikt över de långa tidsperspektivet *la*

long durée – hur kommer det sig att dessa trygghets- och tillitsbaserade värdesystemet har vuxit fram just i Norden och mer specifikt i Sverige? Och framförallt hur bibringas ett tillitsfullt förhållningssätt som inte har vuxit upp med det?

1.4.1. Olika sätt att mäta tillit

Några av de mått som ingått i WVS frågebatteri redan från starten 1981 handlar om generell tillit och tillit till olika grupper. Tidsserier finns över många länder, där följande frågor ingår. En intresserad läsare kan själv gå in på WVS hemsida och själva få fram data för de flesta av jordens länder. Väljer läsaren 'online analysis' kan olika frågor korsas med varandra, tidsserier kommer fram blixtnabbt. Allt är fritt tillgängligt. Data för migrantstudien i Sverige är under utarbetande (denna rapport är en del i det arbetet) och kommer att bli tillgängligt först när arbetet är avslutat³⁴.

Följande variabler ingår:

- Man kan lita på de flesta eller man kan inte vara nog försiktig
- Hur stor är din tillit till
  - Din familj
  - Ditt närområde
  - Människor som du känner personligen
  - Människor som du möter för första gången
  - Människor från en annan religion
  - Människor från ett annat land

Dessa sex frågor delades sedan in så att de tre första definierar ingrups-tillit och de tre senare definierar utgrupps-tillit.

I den senaste vågen av WVS som genomfördes mellan 2017 och 2023 besvarade 154 000 personer frågan om generell tillit, Kan man lita på folk eller bör man vara försiktig.

28 procent av de intervjuade i de 90 länder som ingick i våg sju svarade att man kan lita på folk och 71 procent svarade att man inte kan vara nog försiktig. Sammanlagt finns 398 olika mätillfällen för denna fråga under de 43 åren som den har mätts globalt

I figurerna nedan presenteras ett urval av dessa länder. Samtliga länder kan laddas ned från WVS hemsida, www.worldvaluessurvey.org. Där kan även tidsserier från 1981 till 2023 laddas ner. Vi behöver inte tro och tycka, var och en kan själv bilda sig en uppfattning om hur värderingsmönster kring tillit utvecklats över tid och mellan länder.

Här redovisas olika former av tillit i ett antal länder i jämförelse med majoritetsbefolkningen i Sverige och det nationella urvalet MWVS för migranter i Sverige samt Sörmlands migranter

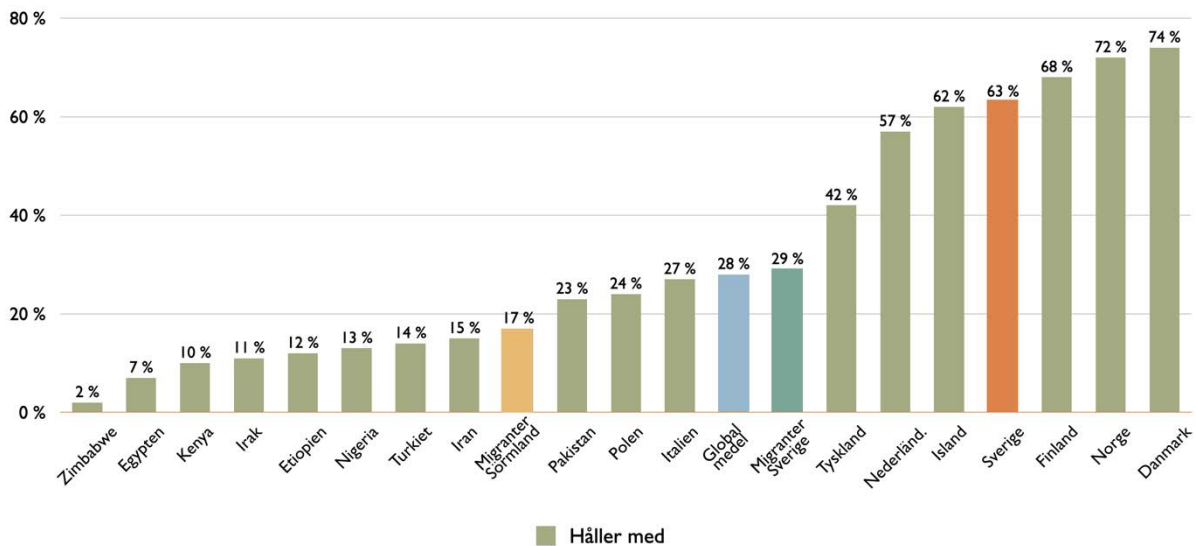
---

³⁴ www.worldvaluessurvey.org. Välj *Online Analysis*..

som är denna rapportens målgrupp. Utöver ett stort antal länder ingår även utomeuropeiska migranter från MWVS nationella urval samt även den studie som har gjorts för just Sörmland. Följande tre figurer visar på de stora skillnader som finns i olika former av tillit.

Figur 1.5. Man kan lita på de flesta – Generell tillit, i olika länder jämfört med Sverige samt utomeuropeiska migranter i Sverige och urvalet för Sörmland, andel som håller med.

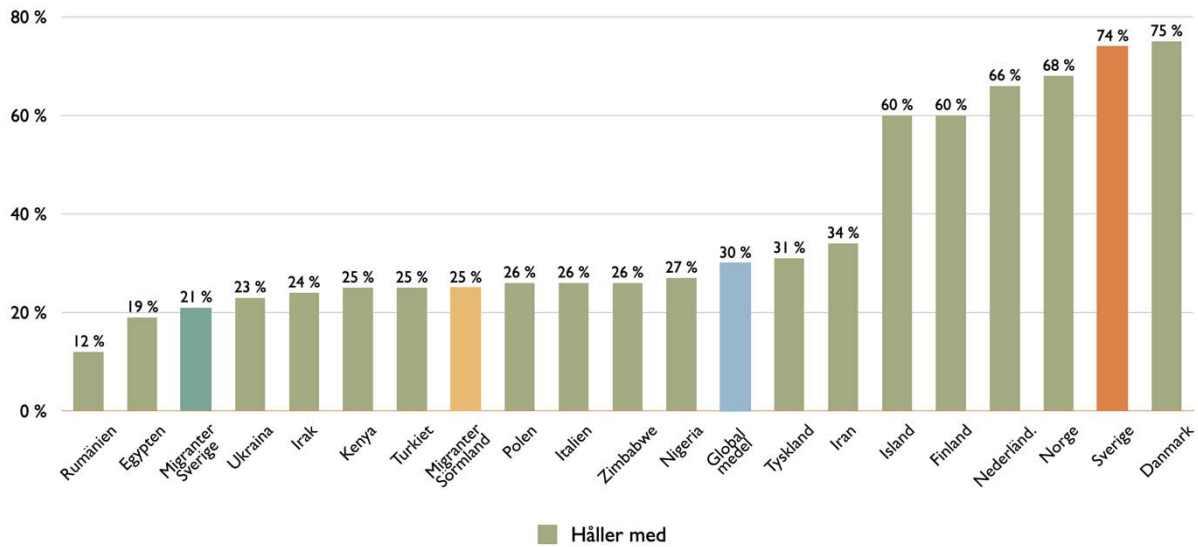

Källor: WVS globalt jämfört med WVS Sveriges befolkning, migranter i Sverige samt migranter i Sörmland, Globalt, n= 153 950, Sverige, n=1 198, migranter Sverige 4500, migranter Sörmland n=1 028.

Figur 1.5. redovisar generell tillit i tjugotalet länder. Därav framgår den höga graden av tillit som gäller i de nordiska länderna. Häri redovisas även utomeuropeiska migranter i Sveriges generella tillit samt resultaten från denna studie avseende Sörmland. De nordiska länderna har den högsta graden av generell tillit i världen, den spänner mellan 62 och 74 procent av befolkningarna.

Det globala snittet ligger på 28 procent. Utomeuropeiska migranter i Sverige ligger med sina 29 procent mycket nära det globala snittet – de sägas vara mer 'normala' än de nordiska ländernas befolkning ur ett globalt värderingsperspektiv. De utomeuropeiska migranterna i Sörmland ligger dock väsentligt lägre i generell tillit, endast 17 procent av de som ingår i studien hade hög tillit rent generellt. 75 procent svarade i Sörmland att man måste vara försiktig i möten med andra.

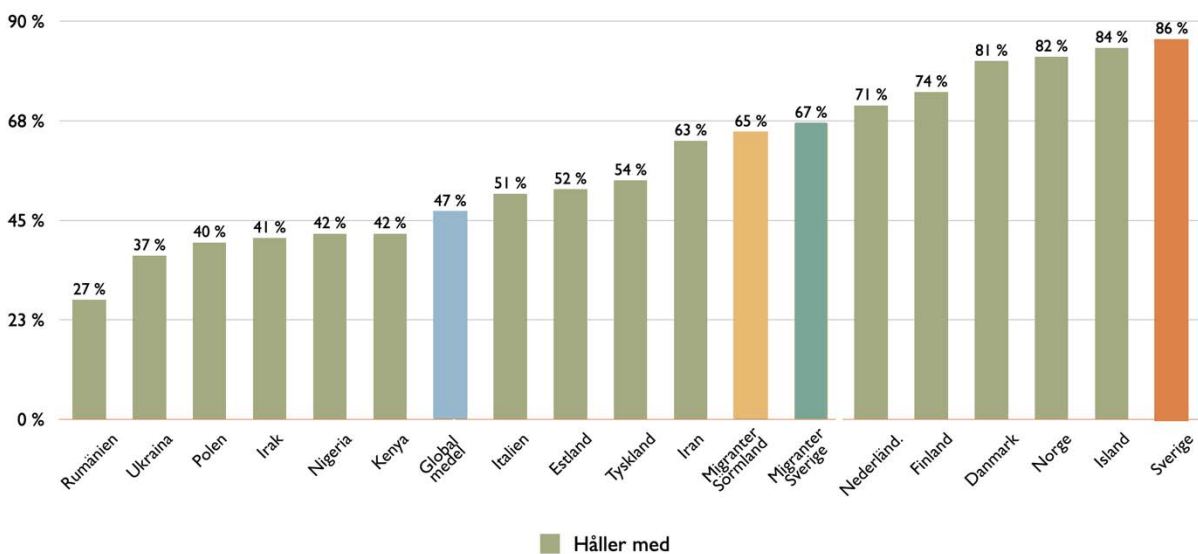
Figur 1.6. Tillit till människor som du möter för första gången i olika länder jämfört Sverige samt utomeuropeiska migranter i Sverige och urvalet för Sörmland, andel som håller med

Källor: WVS globalt jämfört med WVS Sveriges befolkning, migranter i Sverige samt migranter i Sörmland, Globalt, n= 153 950, Sverige, n=1 198, migranter Sverige 4500, migranter Sörmland n=1 028.

Vi vet från tidigare studier att just tilliten till människor som man möter för första gången är en känslig fråga. Tilliten är i allmänhet hög till den egna familjen, människor som man känner och de som bor i närområdet, men de som man möter för första gången förhåller man sig avvaktande till. I Sverige svarar 74 procent att de litar på människor från första stunden. Det globala snittet ligger på 30 procent och migranter i Sverige ligger på 21 procent men just Sörmland ligger högre (25 procent), vilket ligger närmare det globala snittet.

Figur 1.7. Tillit till människor av en annan religion, olika länder jämfört med Sverige samt utomeuropeiska migranter i Sverige och urvalet för Sörmland, andel som håller med.

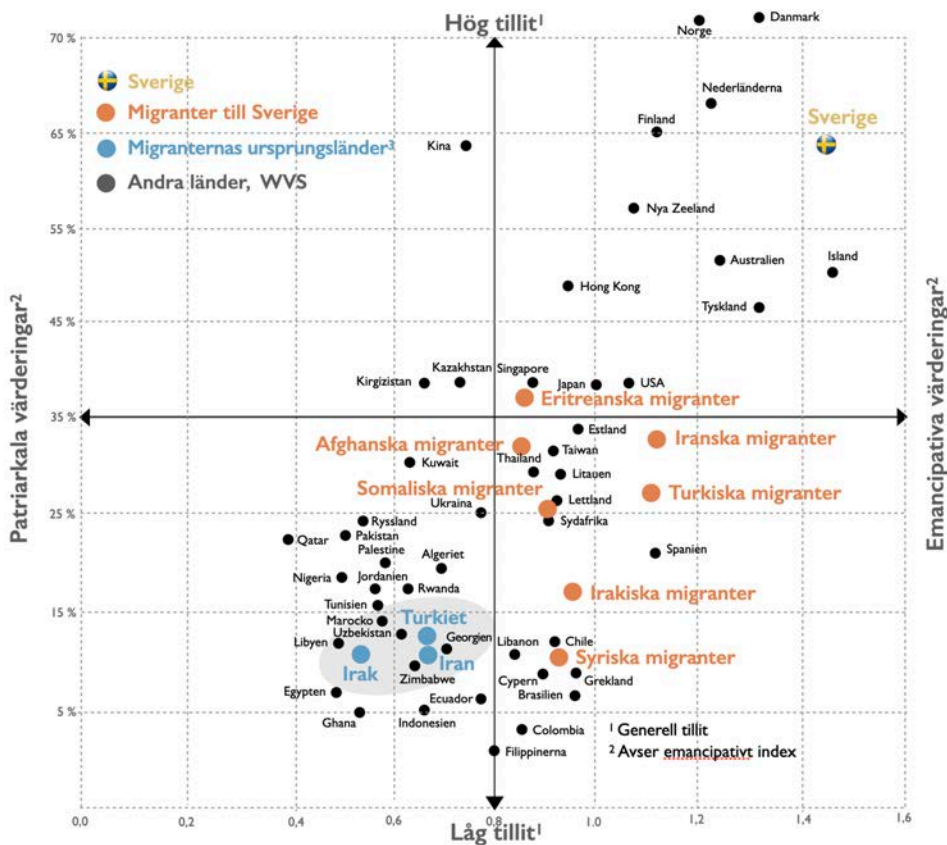

Källor: WVS globalt jämfört med WVS Sveriges befolkning, migranter i Sverige samt migranter i Sörmland, Globalt, n= 153 950, Sverige, n=1 198, migranter Sverige 4500, migranter Sörmland n=1 028.

Det tredje måttet handlar om hur man förhåller sig till människor av en annan religion – 86 procent, flest i världen säger så. I det sekulära Sverige är detta inte en svår fråga, människors religiositet är en privat fråga och man väljer själv. Så ser det emellertid inte ut överallt. Det globala genomsnittet ligger på 47 procent. Migranter i Sverige och migranter i Sörmland ligger väsentligt högre än det globala genomsnittet, 65 respektive 67 procent. Uppenbart är tilliten till människor oavsett religion högre hos dem än i många andra länder. Detta framgår även på frågor om religiositet, de allra flesta svara att de inte upplever några problem med att praktisera sin religion.

I nedanstående karta, figur 1.9. kombineras värdena från kulturkartan över patriarkala/frihetliga värderingar med generell tillitsnivå dels i ett stort antal länder (svarta punkter), dels med de största migrantgrupperna i Sverige. Migranter från de sju största migranterna i Sverige finns plottade på kulturkartan. Flera länder med relativt höga frihetliga värden har samtidigt lågt på generell tillit. Det gäller särskilt de syriska och irakiska migranterna som kommer från länder i krig. Eritrea, Iran och Turkiet ligger väsentligt högre på tillit och samtidigt förhållandevis högt på frihetliga värden, vilket inte de afghanska och somaliska grupperna gör. Vi kommer längre fram att fördjupa analysen av skillnaderna i frihetliga värden, men som en introduktion fokuserar vi på tilliten. Jämfört med västvärldens länder är den generella tilliten mycket låg bland samtliga migrantgrupperna, men också länder som Japan och Kina ligger väsentligt högre i generell tillit.

Fig. 1.8. Tillit och emancipativa värderingar (EVI) efter migranternas ursprungsland

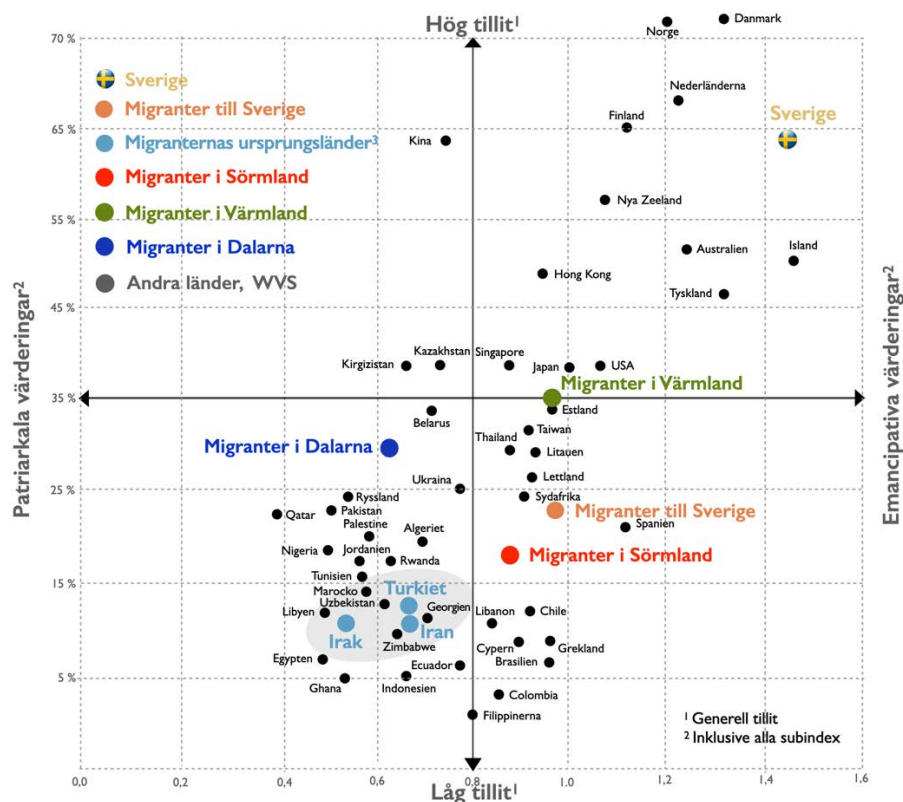

Källa: World Values Survey och MWVS

De ljusblå prickarna, Iran, Irak och Turkiet markerar hur befolkningen i ursprungslandet förhåller sig till tillit. Prickarna i orange visar var olika migrantgrupper placerar sig. Om man jämför de olikfärgade prickarna så har såväl tilliten som de emancipativa värderingarna ökat i samtliga tre länder, något lägre för Irak, högre för Turkiet och högst för de som kommer från Iran. Det nya hemlandet påverkar migranternas syn vad gäller frihetliga värderingar och tillit.

Av figur 1.9 framgår medelvärden för de fyra olika dataseten. Högst värde för såväl tillit som för emancipativa värderingar har migranter i Värmland. Det nationella värdet för emancipativa värderingar är ungefär detsamma i det nationella urvalet, men tilliten är lägre. Dalarna har relativt höga tillitsvärden men är mer patriarkalt. Sörmland har lägst tillit men de emancipativa värdena skiljer sig inte mycket från Värmland och Sverige.

Figur 1.9. Generell tillit bland migranter i Sverige och i tre regioner

Källa: World Values Survey och MWVS

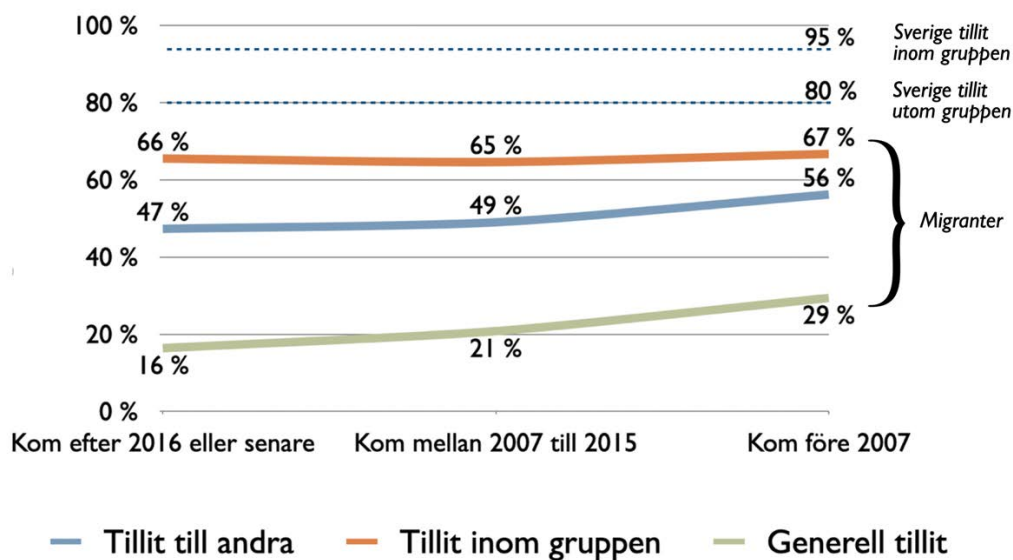
Ett annat viktigt mått är tillit över tid beroende på olika slags tillit. Utöver denna generella tillitsfråga finns data på hur befolkningarna i olika länder ser på tilliten till olika grupper, de som man känner, den egna familjen, sitt närområde (in-group trust), men också hur man ser på människor från en annan nationalitet, med en annan religion, eller människor som man möter för första gången (out-group trust).

Generellt sett är tilliten till den egna gruppen stor och stabil, mellan 95–97 procent mätt de senaste 15 åren för samtliga länder som ingår i WVS. Tillit till människor som man inte känner är dock låg om än svagt ökande. Tilliten för de som är utanför den egna gruppen har ökat från 39 procent till 43 procent under de senaste åren. För de nordiska länderna är dock såväl ingrupps som utgruppsstilliten stor. Utgruppsstilliten har ökat från 76 procent till 82 procent.

Det vi således kan säga är att nivåerna för utgruppsstillit är likartade i alla de tre regioner vi har undersökt, och att resultaten ligger mycket nära det nationella snittet. Den lägre siffran för ingruppsstillit i Värmland skiljer sig mer från det nationella snittet. Generellt sett kan vi säga att migranterna i Sörmland har högre nivåer av ingruppsstillit än utgruppsdito, vilket är linje med de mönster som brukar ses bland ursprungsbefolkningar i de länder migranterna företrädesvis kommer ifrån. Vad som däremot är intressant är att de sörmländska migranternas tillit till institutioner ligger på ungefär samma nivå som deras ingruppsstillit; de har alltså ungefär lika stor tillit till institutionen som till den egna gruppen. Det tyder på att de svenska institutionerna har lyckats i sitt arbete att få migranternas förtroende.

Av figur 1.10. framgår hur in- och utgruppsstilliten har förändrats bland utomeuropeiska migranter Sverige under samma tidsperiod.

Figur 1.10. Olika typer av tillit efter ankomsttid till Sverige, utomeuropeiska migranter jämfört med Sverige

Källa: World Values Survey och MWVS

Som framgår av figur 1.10 så ökar migranternas generella tillit över tid. De nyanlända har en generell tillitsnivå på 16 procent, efter tio år har denna ökat till 29 procent. Tilliten till den egna gruppen ligger stabilt högt även om det är väsentligt lägre än bland majoritetssvenskarna. Denna inomgruppsliga tillit är överlag högt i världen. Vi kan här tala om universella värderingar.

Särskilt tilliten till den egna familjen är hög och till människor som man känner vilket kanske inte är så konstigt.

Det allra intressantaste måttet är tillit utanför den egna gruppen, känner man tillit till människor som man möter för första gången? Människor från ett annat land eller en annan religion? Denna ökar från 47 procent till 56 procent under en tioårsperiod, men skillnaderna är stora mellan olika områden.

Den höga tilliten har benämnts ”Nordens guld” därför att dess värde i samhällsbygget är stort. Denna bild av de nordiska länderna har varit stark, inte minst vad gäller Sverige. Några har lite ironiskt benämnt Sverige som en ”moralisk stormakt” därför att vi ansett oss göra rätt, jämfört med många andra länder. Men nu har denna gyllene krona hamnat snett, ja kanske till och med trillat av. Beror detta på de skillnader som vi ser mellan utomeuropeiskt nyanlända och de som levt här en längre tid samt i förhållande till majoritetsbefolkningen? Bland annat ställs migranternas vanligen låga generella tillit till människor som man möter för första gången mot den höga svenska tilliten. På samma sätt kontrasteras migranternas generellt låga förtroende för institutioner och myndigheter mot svenskarnas mycket höga förtroende för just dessa.

1.5. SYSSELSÄTTNINGSGRADEN ÖKAR BLAND UTOMEUROPEISKA MIGRANTER

1.5.1. Sysselsättningsgraden ökar och försörjningsstödet minskar – positiva förändringar på arbetsmarknaden mellan 2022 och 2023

Vi lever i en orolig och utmanande tid då världen genomgår en omvandling på en rad olika områden. När detta skrivs pågår ett krig bara drygt hundra mil från Sveriges gräns som skördar hundratals liv varje dag.³⁵ I Gaza rasar samtidigt en annan konflikt som riskerar att få politiska återverkningar i hela Mellanöstern.³⁶ Pandemin har förändrat vårt sätt att leva, arbeta och kommunicera, samtidigt som den har skapat en ökad medvetenhet om hur frågor som global hälsa och sjukvårdssystem hänger samman. Energikrisen och konflikten i Ukraina har lett till en den högsta inflationen och därmed de högsta räntorna på en generation. På världspolitikens agenda handlar det om att hitta svaren på frågor om allt från terrorhot och geopolitisk maktbalans till öppna marknader, sund ekonomisk konkurrens och vikten av att hitta fredliga lösningar på en myriad av skilda internationella konflikter, stora som små. Framtidsutsikterna är minst sagt osäkra.

I denna oroliga och osäkra värld finns det på hemmaplan trots allt anledning att glädja sig över det faktum att arbetslösheten har minskat i alla delar av landet och i alla grupper – således även i Sörmland mellan 2022 och 2023. Andelen arbetslösa personer födda utanför Europa är nere på rekordlåga nivåer och har nästan halverats sedan den var som högst under flyktingkrisen 2016. I augusti 2023 hade arbetslösheten i Sörmland minskat stadigt i 29 månader i rad. Alldeles

³⁵ Cooper, H., *Troop Deaths and Injuries in Ukraine War Near 500,000, U.S. Officials Say*, *New York Times*, 2023-09-18.

³⁶ Lieven, A., *It looks inevitable that the war in Gaza will spread*, *The Guardian*, 2023-11-02.

särskilt gällde detta också utrikes födda. I exempelvis Vingåker mer än halverades arbetslösheten bland utrikes födda. I december 2016 låg den på 78,6 procent – i juli 2023 var den 34,3 procent. Motsvarande siffror för Flen var 66,8 procent år 2016 och 35,6 procent 2023.³⁷

Sommaren 2023 uppgick antalet sysselsatta i länet till 142 541 personer vilket var en ökning med 597 personer jämfört med samma tid 2022, motsvarande 0,7 procentenheter. På riksnivå var motsvarande ökning 0,2 procentenheter.³⁸ Trots denna ökning av antalet sysselsatta hade Sörmland fortsatt dock den högsta arbetslöshetsnivån i landet i augusti 2023 med 8,5 procent jämfört med 6,4 procent i riket som helhet.³⁹ I en kommentar till siffrorna konstaterade Michella Szukis, statistiker på Arbetskraftsundersökningarna på SCB att minskningen fortsatte när det gällde utrikesfödda och i synnerhet bland utrikesfödda kvinnor: ”Sammantaget pekar detta på en positiv utveckling för utrikes födda”.⁴⁰ När det gäller den minskade arbetslösheten i Flen, Vingåker och några andra kommuner i Sörmland handlar den sannolikt om det enkla faktum att migranterna helt enkelt flyttat till en annan kommun och möjligen påverkat sysselsättningsstatistiken i motsatt riktning i den kommunen.

Uppdelat på utrikes respektive inrikes födda var siffrorna på riksnivå vid utgången av 2022 enligt SCB i det förra fallet 16,1 procent och i det senare 4,7 procent. Däremot är gruppen utrikes födda mycket heterogen med en generellt låg arbetslöshet för personer födda i Europa, Sydamerika och Nordamerika. Arbetslösheten är högre bland personer födda i Afrika och Asien inklusive Mellanöstern. För dessa grupper beskrivs den relativt korta vistelsetiden i Sverige som en del av förklaringen bakom den högre arbetslösheten. Andra förklaringar – som i detalj beskrivs närmare på andra platser i denna rapport – handlar om det faktum att utbildningsnivån i gruppen utrikes födda generellt sett är låga.⁴¹

Sysselsättningsnivån bland utrikes födda har alltid varit betydligt lägre än hos infödda. Det har totalt sett handlat om 15 till 20 procentenheter lägre sysselsättningsgrad. I en SCB-rapport från 2021 analyseras siffrorna för personer i åldern 20–64 år som invandrat till Sverige som flyktingar eller anhöriga till flyktingar. Under 2019 var deras sysselsättningsgrad 60 procent – uppdelat på kön var sysselsättningsgraden 67 procent bland männen och 51 procent bland kvinnorna. Totalsiffran 60 procent kan jämföras med 77 procent bland övriga utrikesfödda och 86 procent bland inrikes födda, enligt SCB:s statistik.⁴² Under våren 2023 ökade den totala sysselsättningsnivån i gruppen utrikes födda till cirka 75 procent. Det betyder att tre av fyra migranter i åldrarna 20 till 64 år, som bor i Sverige har någon form av sysselsättning samtidigt som skillnaderna minskar påtagligt ju längre tid personerna befunnit sig i Sverige. Flera bedömare är överraskade över den positiva utvecklingen som skett mot bakgrund av pandemin och den internationella oron med krig, konflikter och geopolitiska spänningar. Marcus Löwing, analytiker på Arbetsförmedlingen har beskrivit hur bristen på arbetskraft har legat på

³⁷ Olsson, H., ”Rekordlåg arbetslöshet bland invandrare”, *Dagens Nyheter*, 2023-09-22

³⁸ Newsworthy, ”Arbetslösheten sjunker i åtta av nio kommuner i Södermanland”, 2023-09-12.

³⁹ Den kommun i landet som har högst arbetslöshet är Eskilstuna med 11,1 procents arbetslöshet.

⁴⁰ SCB, ”Sysselsättningen ökar för utrikes födda”, *Statistiknyhet från SCB*, 2023-05-11.

⁴¹ Ekonomifakta, Arbetslöshet - utrikes födda, 2023-10-12.

⁴² SCB, ”Flyktingar mindre sysselsatta än andra – men skillnaderna minskar”, *Statistiska Centralbyrån, pressmeddelande*, 2021-11-23.

rekordnivåer, både i Konjunkturinstitutets mätningar och i Arbetsförmedlingens undersökningar. En bidragande orsak är att skillnaden minskar mellan antalet utrikes födda och infödda i arbetsför ålder, vilket innebär att det största tillskottet både vad gäller arbetskraft och sysselsättning kommer från utrikes födda. De stora övergripande skillnaderna i sysselsättningsnivå mellan utrikes och inrikes födda kommer dock att kvarstå enligt Marcus Löwings bedömningar, och det handlar om brister när det gäller utbildning och språkkunskaper som han sammanfattar det i en intervju:

*”Vi vet att det tar tid att etablera sig på svensk arbetsmarknad som i grunden är kunskapsintensiv. Vi har en låg andel ”enkla jobb” eller arbeten som inte kräver någon form av utbildning”.*⁴³

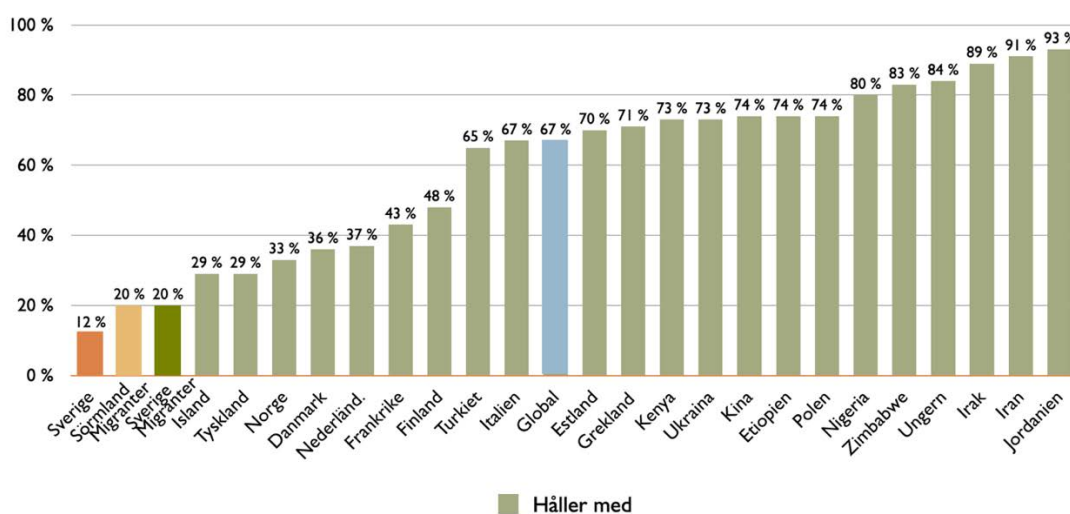
Den stora euforin över den goda utvecklingen på arbetsmarknaden riskerar enligt flera bedömare att bytas ut i dysfuri och missmod mot slutet av 2023 och 2024 på grund av räntehöjningar, minskat bostadsbyggande, minskad köpkraft i hushållen och andra negativa konsekvenser av lågkonjunkturen.⁴⁴

1.5.2. Fler svenskar än migranter anser att migranter har lika stor rätt till arbete som svenskar

En stor del av problematiken kan härröras till migranternas deltagande i arbetskraften. Sverige är visserligen ett sekulärt samhälle, men i likhet med många andra protestantiska länder betonas vikten av arbete så pass starkt att det kan liknas vid en religion. Vi kommer därför i denna rapport att fokusera på arbete och de hinder som finns för deltagande i arbetskraften.

En av de frågor som har ställts i såväl Migrant World Values Survey som WVS sjunde våg handlar just om detta – om möjligheterna för migranter att få arbete när det är ont om dem. Utöver de cirka 5000 som besvarade denna fråga i MWVS nationella undersökning tillkommer nu drygt 1000 i Sörmland som besvarat samma fråga. Se även kapitel 8.

Figur.1.11. När det är ont om arbete ska det egna landets befolkning ha företräde framför migranter, andel som håller med

Källor: WVS globalt jämfört med WVS Sveriges befolkning, migranter i Sverige samt migranter i Sörmland, Globalt: n=152 236, Migranter Sverige, n=4 948, migranter Sörmland n=1 057.

⁴³ ”Lägsta arbetslösheten på 14 år”, *Tidningarnas Telegrambyrå*, 2023-05-11.

⁴⁴ Goksör, J., ”KI: Lågkonjunkturen blir ännu djupare nästa år”, *SvD* 2023-10-03.

Endast 12 procent av Sveriges befolkning håller med om ett sådant påstående, det är det lägsta andelen av alla de 89 länder som besvarat denna fråga mellan 2017–2023. Intressant är att när vi har ställt samma fråga till utomeuropeiska migranter i Sverige och i Sörmland så svarar även här en låg andel att de håller med i påståendet (20 %). 58 procent av dem tar avstånd från påståendet mot 73 procent bland majoritetsbefolkningen. Skillnaden beror på att en förhållandevis stor andel av migranterna svara att de varken håller med eller tar avstånd.

Frågan om hur ett land med arbetslöshet ska fördela lediga jobb mellan migranter och majoritetsbefolkning är förstås en oerhört komplex fråga och hänger samman med en rad olika faktorer. Skilda länder har olika strategier och politik beroende på sina egna omständigheter och behov. Men att skillnaderna mellan två länder som bara åtskiljs av mindre än 18 mil Östersjö är så stora som mellan exempelvis Polen och Sverige är i högsta grad anmärkningsvärt. I Polen menar tre fjärdedelar av befolkningen att lediga jobb i kristider ska gå till den inhemska befolkningen medan bara var åttonde svensk tycker så.

Såväl majoritetsbefolkningen i Sverige som migranter i Sverige liksom migranter i Sörmland, skiljer verkligen ut sig i denna fråga. Ingenstans i världen är det så många som inte vill göra skillnad på migranter och majoritetsbefolkning i det egna landet. Dessa höga siffror visar på en hög grad av altruistiskt tänkande, att det så kallade ”vi och dom samhället” är mindre giltigt här än i alla andra länder. Bara Island, Tyskland och Norge närmar sig det svenska tänkandet i denna fråga. Att migranterna själva i hög grad inte tycker att jobben ska gå till majoritetsbefolkningen är kanske inte så konstigt när de får tala i egen sak, men att de gör det i mindre grad än svenskarna själva är överraskande.

I länder som Polen och i ännu högre grad Ungern är det uppenbart att befolkningen argumenterar för att prioritera arbete för majoritetsbefolkningen snarare än migranter. Detta kan ha en rad orsaker men skulle kunna handla om en oro för att arbetslöshet bland ursprungsbefolkningen leder till spänningar och sociala problem. I just dessa länder har dessutom direkt främlingsfientliga partier haft stort stöd bland väljarna.⁴⁵ Detta invandringsmotstånd kan i sin tur möjligen ha historiska förklaringar där såväl Ungern som Polen varit utsatta för krig, konflikt och ockupation under 1900-talet. Dessa historiska erfarenheter kan ha påverkat samhällets syn på främlingar och främmande kulturer.

De skillnader som finns mellan de nordiska länderna kan möjligen också förklaras med det faktum att Sverige inte varit inblandat i vare sig krig eller ockupation sedan mer än 200 år, medan våra nordiska grannar alla varit utsatta för detta så sent som under det andra världskriget. Krig och ockupation skapar ofta en stark känsla av motstånd mot utländsk inblandning och efter att ha upplevt detta kan ett land vilja betona sin nationella identitet som en reaktion mot yttre hot eller för att bevara kulturella och historiska värden. Det faktum att Sverige saknar kollektiva erfarenheter och minnen från ”Den stora katastrofen”, har gjort att svenskar enligt vissa bedömare blivit ängsligt politiskt korrekta eller rentav naiva i vårt förhållande till omvärlden.⁴⁶

---

⁴⁵ Heath, A., and Cheung, S. Y., *Unequal Chances: Ethnic Minorities in Western Labour Markets*. Oxford: Oxford University Press. 2007.

⁴⁶ Lindroth, B., *Vi som inte var med i kriget – om Sverige, Norden, Europa & Coronan*, Carlssons förlag, 2022.

Förhoppningsvis kan studierna ”Med migranternas röst” utgöra underlag vad avser åtgärder för att öka integrationen av utomeuropeiska migranter till Sverige alldeles oavsett vilken partipolitisk tillhörighet beslutsfattarna har. Frågan har så pass långtgående konsekvenser att hela riksdagen behöver vara involverad i och helst gemensamt fatta beslut som är långsiktigt hållbara i denna fråga. Här kan väl underbyggda forskningsresultat förhoppningsvis vara till nytta.

1.5.3. Två av tre anhöriginvandrare är kvinnor

Det senaste decenniet har alltfler kvinnor med utomeuropeisk bakgrund kommit till Sverige som anhöriga till en person som är svensk medborgare eller som har permanent uppehållstillstånd i landet. Dessa kvinnor löper en stor risk att hamna i långvarigt utanförskap. De har inga eller få kontakter med myndigheter i Sverige; de registrerar sig senare på Arbetsförmedlingen; de påbörjar SFI-utbildningen långt senare än männen och de deltar i långt mindre utsträckning än männen i arbetsförberedande insatser. Risken att på en rad områden underordnas och hamna i beroendeställning både ekonomiskt och socialt till den man de flyttat till i Sverige är tydlig – vägen till ekonomisk självständighet och makt över sitt eget liv blir lång.⁴⁷

De nya stramare regler som införts under senare år om att kunna försörja sig själv och sina anhöriga för att beviljas uppehållstillstånd gör det ännu mer angeläget att kvinnor får kontakt med organisationer och myndigheter som kan stödja inträdet på arbetsmarknaden. Samhällets signaler till dessa kvinnor är dock ofta motsägelsefulla när de erbjuds såväl vårdnadsbidrag som flerbarnstillägg för att skjuta upp sitt inträde på den svenska arbetsmarknaden. Sannolikheten för en kvinna att ha ett förvärvsarbete fyra år efter invandringen är 37 procent lägre än för en man, och kvinnors utsikt att vara etablerade på arbetsmarknaden är 20 procent lägre än för männen. Den faktor som spelar störst negativ roll för kvinnors etablering på arbetsmarknaden är kombinationen att vara kvinna och att ha barn under sex år. Den viktigaste framgångsfaktorn är hög generell utbildningsnivå.⁴⁸

Förhoppningsvis innebär den positiva utvecklingen när det gäller sysselsättningsgraden för invandrade kvinnor ett trendbrott. I våra personliga intervjuer med anhöriginvandrade kvinnor har dessa uttryckt sin tacksamhet över det stöd de fått i kontakter med tjänstepersoner i kommunerna och lärare inom SFI och Komvux.

---

⁴⁷ Akkautredningen, ”Slutbetänkande om ökat arbetskraftsdeltagande bland nyanlända utrikes födda kvinnor och anhöriginvandrare”, *SOU 2012:69*.

⁴⁸ Landell, E., ”Försörjning med fördröjning – en ESO-rapport om utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden”, *SOU 2021:7*.

1.5.4. Utrikesfödda "Uvas" – en särskild riskgrupp som behöver stöd

Utvecklingen på arbetsmarknaden har således varit positiv även om effekterna av det utdragna Ukrainakriget, de höga energipriserna och den höga inflationen enligt de flesta bedömarna de närmsta åren kommer att påverka sysselsättningsgraden negativt. En grupp som kommer att ha det fortsatt särskilt svårt är utrikesfödda ungdomar. enligt en rapport från Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering – IFAU. Utrikesfödda unga, eller unga med utlandsfödda föräldrar, har lägre arbetsinkomster än unga med svensk bakgrund. Lägst inkomster har de som kom till Sverige när de var äldre än 16 år. Särskilt stora är skillnaderna mellan unga med svensk och utländsk bakgrund när det gäller andelen unga som varken arbetar eller studerar (Uvas) där unga med utländsk bakgrund är överrepresenterade.⁴⁹

Enligt internationellt jämförbara siffror från OECD är dock andelen Uvas i Sverige cirka 10 procent bland 20–24-åringar medan snittet i OECD-länderna var 15 procent.⁵⁰ Flera organisationer och myndigheter har riktat fokus på dessa ungdomar som varken arbetar eller studerar och heller inte fullföljt sina gymnasiestudier. Man menar att dessa unga behöver ett särskilt stöd för att etablera sig på arbetsmarknaden för att inte "falla mellan stolarna".⁵¹ Risken att många av dessa ungdomar ska hamna i olika slags utanförskap med droganvändning och kriminalitet är uppenbar. I rapporten "Utanförskap och Unga", visar författarna att en ung person som fastnar i kriminalitet under sitt liv kan kosta samhället cirka 23 miljoner kronor. Tidiga insatser av riktade fritidsaktiviteter till barn och unga som riskerar att hamna i utanförskap kan ge stora samhällsvinster och ökad livskvalitet för individen.⁵²

Eskilstuna kommun har tillsammans med Samordningsförbundet RAR, Sörmland formulerat ett handlingsprogram för att fånga upp unga som ligger i riskzonen för att hamna i utanförskap genom att aktivt söka upp och motivera elever till fortsatta studier eller att aktivt söka ett arbete. Det handlar om att bygga relationer med dem, stötta dem praktiskt med att ordna kontakter och planera för framtiden.⁵³ Mer om riskerna med framförallt unga pojkar och mäns utanförskap i kapitel sex som har fokus på gängkriminalitet och skjutningar.

---

⁴⁹ Forslund, A., Liljeberg, L., "IFAU - Unga som varken arbetar eller studerar", *IFAU, Rapport 2021:12*.

⁵⁰ OECD-Data, Youth not in employment, education or training (NEET), <https://data.oecd.org/youthinac/youth-not-in-employment-education-or-training-neet.htm>.

⁵¹ Falk, K., et al, "Nationell stödfunktion för unga som varken arbetar eller studerar", *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF)*, 2022.

⁵² Nilsson-Lundmark, E., Nilsson, I., "Utanförskap och unga – en socioekonomisk analys av värdet av främjande öppen fritidsverksamhet för unga", *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF)*, 2022.

⁵³ Samordningsförbundet RAR, Sörmland, Unga på väg – rusta unga vuxna mot arbete eller studier, 2021, https://rarsormland.se/wp-content/uploads/2021/10/Insatsveckan_Presentation_5.1_Unga-pa-vag.pdf

1.6. HUR UTHÅLLIG ÄR DEN NORDISKA TILLITEN OCH EMANCIPATIONEN?

1.6.1. Frihetliga värderingars betydelse för samhällsutvecklingen

Traditionellt jämställdhetsarbete har varit fokuserat på personer födda i Sverige – här inbegrips även andra generationens migranter – liksom personer från närliggande länder. Efter den stora inflyttningen av utomeuropeiska migranter har konsekvenserna för jämställdhetsarbetet inte tillräckligt beaktats. Eftersom den bärande tanken med detta projekt är att försöka förstå hur utomeuropeiska migranter tänker, är just jämställdhetsfrågan central. Vi har kunnat konstatera att de tankevärldar kring jämställdhet som formuleras i arbetsplatsdokument i företag och organisationer i regel inte träffar problematiken kring värderingar och sociala normer som reflekterar ursprungsländernas sätt att tänka. Genom att använda WVS:s unika kunskaper om värderingar och sociala normer i över 140 länder kan vi konstatera mycket stora skillnader i jämförelse med värdegrunden i de nordiska länderna. För att jämställdhetsarbetet ska bli träffsäkert måste dessa frågor adresseras på ett mer strukturerat och konsekvent sätt byggt på faktiska kunskaper. I kapitel 9 finns en genomgång av frågeställningar som vi menar är helt avgörande att fokusera på i detta jämställdhetsarbete.

Frihetliga värderingar och jämställdhet kompletterar varandra genom att sträva efter individuell frihet, lika möjligheter och rättvisa oavsett kön. Sverige har tillsammans med en rad andra länder åtagit sig att främja och skydda mänskliga rättigheter, inklusive principen om jämställdhet mellan könen. Jämställdhet är en grundläggande princip för en demokratisk och rättvis samhällsstruktur. Genom att arbeta för att alla medborgare har lika möjligheter och rättigheter, oavsett kön, främjas en mer inkluderande och jämlik samhällsstruktur. Forskning har dessutom visat att jämställdhet starkt bidrar till ökad ekonomisk tillväxt.⁵⁴ När kvinnor och män ges lika möjligheter att delta i arbetskraften och när deras kompetenser och talanger tas tillvara på jämställt sätt, leder detta till en mer dynamisk och effektiv arbetsmarknad. Tillväxtverket presenterade för några år sedan en forskningsrapport som fastslog en rad positiva konsekvenser av ökad jämställdhet:⁵⁵

- Jämställdhet ökar tillgången på arbetskraft.
- Jämställdhet gör att humankapitalet används effektivare.
- Jämställdhet ökar effektivitet och lönsamhet i organisationer.
- Jämställdhet fördjupar demokratin och ökar det sociala kapitalet.
- Jämställdhet ökar innovationsförmågan och ökar samhällets resiliens.

---

⁵⁴ "Women, work, and the economy: Macroeconomic gains from gender equity". Internationella Valutafonden. Washington: IMF, 2013.

⁵⁵ Tengqvist, A., Saarinen, Y., "Att fortsätta välja jämställdhet", Tillväxtverket, 2018.

Frågan om skillnader i jämställdhetsnormer och emancipativa värderingar har bäring långt utanför vårt lands gränser. Vi vet via omfattande forskning att just frihetliga värderingar har stor betydelse för samhällsutvecklingen.⁵⁶ Vi har dock otillräcklig kunskap om hur de påverkar värderingsmönster i samband med migration – inte minst med tanke på att Europa har ett stort antal utomeuropeiska migranter. Hur förändras tilliten mellan olika migrantgrupper och majoritetsbefolkningar i olika samhällen?

World Values Survey deltar i ett EU-projekt ”*Trust in European Democracies*” (TRUEDEM) i vilket elva europeiska länder ingår, däribland Sverige⁵⁷. Syftet är att analysera den långsiktiga dynamiken i hur tillit och omdömen kring tillit (*trustworthiness*) förändras och att testa prediktorer för tillit till de politiska institutionerna (partier, parlament, institutioner etc) inom EU. I arbetet ingår att analysera olika tillitsklyftor (marknad, migration, mångfald, sexuell och reproduktiv frihet, samt hållbarhet). Dessa mäts via inkludering, representativitet och legitimitet samt politisk tillit. Samma mått som beräknas för ett antal europeiska länder har även beräknats för de utomeuropeiska migranterna i Sverige. Eftersom serien ”Med migranternas röst dels genomförts som en nationell studie (n=6 516), dels som tre regionala studier (Värmland, Dalarna och Sörmland), erhålls ett stort sammanlagt antal deltagare (n=6 278), sammanlagt 12 794 respondenter. Tillsammans med det nationella urvalet ingår sammanlagt 17 640 respondenter, se bilaga 1.

Samhällsvetaren Chris Welzel har i sina studier visat på frihetliga värderingars enorma betydelse för ett samhälles positiva utveckling, inte minst när det gäller att förutsäga ett samhälles demokratiska utveckling⁵⁸. I de samhällen där EVI är högt och/eller stigande är den demokratiska samhällsutvecklingen stabil medan i samhällen där EVI sjunker ökar risken för auktoritära samhällsyttringar. I kapitel fem diskuteras hur EVI-nivåerna bland migration från olika länder påverkar Sörmland och dess kommuner.

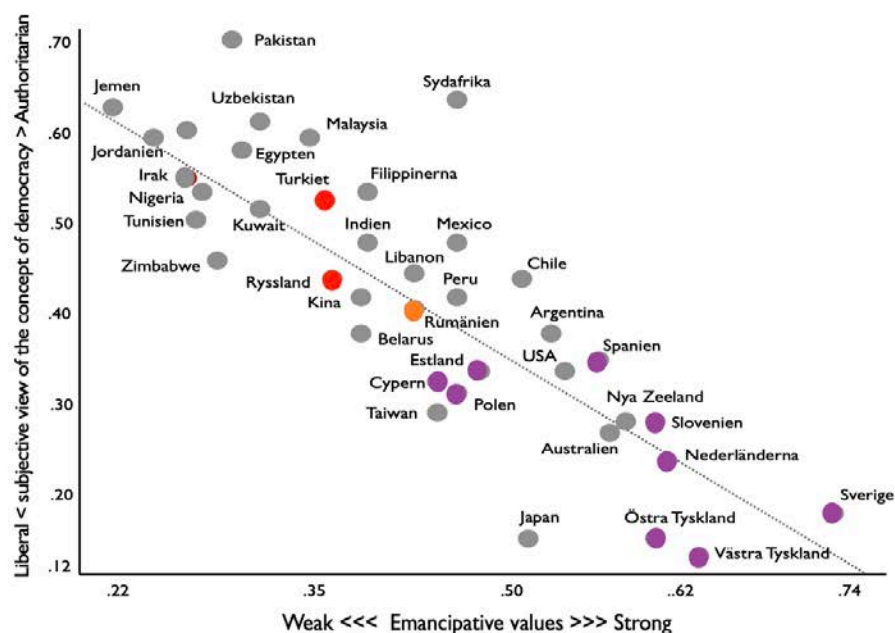
Figur 1.12. Emancipationens betydelse för den demokratiska utvecklingen

---

⁵⁶ Welzel, C., *Freedom Rising. Human Empowerment and the Quest for emancipation*, Cambridge University Press, 2013
Welzel, C., Delhey, Y., *Generalizing Trust: The Benign Borce of Emancipation*, Journal of Cross-Cultural Psychology, 2015, vol 46. Acaliyski, P., och Welzel, C., *Clashing Values: Supranational Identities, Geopolitical Rivalry and Europe’s Growing Cultural Divide*, Journal of Cross-Cultural Psychology, 2020.

⁵⁷ TRUEDEM, Trust in European Democracies, finansierat av Europeiska kommissionens Horizon-program

⁵⁸ Se t ex Kirsch, H., & Welzel, C., “Democracy Misunderstood: Authoritarian Notions of Democracy around the globe”, (2019), *Social Forces*.

Källa: WVS samt Kirsch, H & Welzel, C., "Democracy Misunderstood: Authoritarian Notions of Democracy Around the Globe", (2019), *Social Forces*,

Dessa frihetliga värderingar står i skarp kontrast till de mer traditionella eller rentav auktoritära värderingar som styr de samhällen där de flesta av jordens invånare lever.

1.6.2. Konflikten mellan traditionella patriarkala värderingar och ett modernt samhälles frihetliga värderingar

Våra analyser visar tydligt att de värderingar som är minst benägna att förändras när människor från MENA-regionen migrerar till Sverige är värderingar som rör familjen. Dessa värderingar tenderar att vara patriarkala i hemlandet – värderingar som innebär att barnen fostras till att lyda sina föräldrar – framför allt sina fäder. Dessa värderingar är egentligen inte alls främmande ur ett svenskt perspektiv; de var närmast allena rådande i Sverige så sent som på 1800-talet. I samband med urbaniseringen under industrialismen började emellertid de patriarkala värderingarna luckras upp i Sverige. När ungdomarna flyttade i väg från sina familjer till städerna för att söka arbete, fick de friheten att göra sina egna val. Det var detta som lade grunden för utvecklingen av det som kom att bli den svenska sambolagstiftningen. När ungdomarna inte längre förväntades gifta sig med personer som deras familjer hade sett ut åt dem, uppluckrades också själva idén om äktenskap. Det öppnade upp för friare familjekonstellationer. Detta är ett exempel på vad vi inom World Values Survey kallar "choice", alltså friheten att göra sina egna val. Det är en central del av frihetliga värderingar.

Anhöriginvandring har länge varit en viktig hörnsten i svensk migrationspolitik. Den gängse uppfattningen har varit att människor mår bättre av att ha sina nära och kära omkring sig, framför allt sin kärnfamilj, och att de därmed bör ha rätten att ta med sig sina familjer till Sverige. När det gäller barn har denna uppfattning varit ännu starkare. Vi har sett på det som en självklarhet att barn mår bättre av att växa upp tillsammans med sina föräldrar – att kärnfamiljen är en källa till trygghet och stöd⁵⁹.

Något som kan nyansera denna bild är det faktum att de ensamkommande flyktingbarn som inte återförenades med sina familjer uppvisar värderingsmönster som ligger närmare de svenska. På så vis är de, värderingsmässigt, mer välintegrerade än flyktingbarn som uppfostras i sina ursprungsfamiljer i det nya hemlandet. Detta skulle kunna bero på att familjerna i högre utsträckning bär med sig familjevärderingar från ursprungsländerna och uppfostrar sina barn i samma anda. Dessa familjevärderingar innebär en annan syn på föräldraskap än den svenska. Medan vi i Sverige anser att föräldrarnas roll är att stödja barnet och främja dess utveckling till en självständig individ, fokuserar patriarkala värderingar på auktoritet; barnet ska lyda föräldrarna, snarare än att gå sina egna vägar.

Detta kan lätt leda till dilemman för barn som kommit till Sverige vid unga år eller som växer upp som andra generationens migranter i Sverige. I och med att de växer upp i Sverige, tar de till sig av de svenska, frihetliga värderingarna, som innebär att de som individer har rätt att göra sina egna val och själva bestämma över sina egna liv. Å andra sidan uppfostras de av föräldrarna till att lyda familjens önskemål.

Föräldrarna har inte heller samma verktyg att uppfostra sina barn som de kan ha haft i ursprungsländerna. Exempelvis är barnaga inte tillåtet i Sverige, och alla barn har skolplikt. Skolplikten innebär att barnen, om än indirekt, lär sig om svenska värderingar. Föräldrarna har således inte längre samma kontroll över sina barn som de lär ha haft i sina ursprungsländer. Det mest extrema exempel på detta är just ensamkommande flyktingbarn. När föräldrarna inte ens är i samma land som barnen, har de ännu mindre inflytande över dem. De har därmed inte samma möjligheter att skola barnen i patriarkala värderingar. Detta skulle kunna vara en delförklaring till att dessa ensamkommande flyktingbarn i större utsträckning uppvisar frihetliga värderingar som ligger närmare de svenska (se kapitel 4). I detta kan en parallell dras till urbaniseringen i Sverige under industrialiseringen. När ungdomar ensamma flyttade till städerna för att söka arbete, utvecklade de också mer frihetliga värderingar⁶⁰. Inom ramen för detta projekt har vi träffat flera ensamkommande ungdomar som har varit placerade i svenska familjer. Dessa har utan undantag talat bra svenska, utbildat sig och på flera andra sätt illustrerat en god integration.

---

⁵⁹ Se till exempel Lundberg, A. & Neergaard, A., (2020). Remissyttrande, "En långsiktigt hållbar migrationspolitik", *SOU 2020:54*. Se även Röda Korset (2023), Ståndpunkter: "Uppdrag familjeåterförening".

⁶⁰ Se till exempel Matovic, M.R., (1984), "Stockholmsäktenskap, Familjebildning och partnerval i Stockholm, 1850–1890.

Det svåra i denna konflikt är att vi inte vet vad som är bäst för individens egen utveckling: att få stödet av att växa upp med den egna familjen eller att få friheten att prova sina egna vingar. Det vi kan skönja är emellertid att denna konflikt ställs på sin spets för ungdomar som växer upp i båda dessa världar. Bland gängkriminella finns en överrepresentation av andra generationens migranter och människor som kom till Sverige vid mycket unga år. Man kan tänka sig att deras inträde i den kriminella världen är en sorts revolt, både mot familjen och mot det svenska samhället. Å ena sidan kanske de vill visa familjen att de gör sina egna val och skapar sig ett eget sammanhang, å andra sidan vill de kanske visa det nya hemlandet att de förkastar dess regler och normer. I stället för att välja en av de två vägar de ställs inför, väljer de en tredje väg.

1.7. ALLA ÄR MED – FRÅN ETT INKLUDERANDE KOLLEKTIV TILL ETT EXKLUDERANDE

De nordiska värderingarna bygger på en övergripande idé om ett inkluderande kollektiv – ett samhälle där alla är med och förväntas dra sitt strå till den gemensamma samhällsstacken. I Norden har de individualistiska idealen kommit sent historiskt sett – egentligen först under de senaste decennierna. Går vi tillbaka till 1500-talet är det viktigt att komma ihåg att Norden i princip bestod av två enheter – Danmark/Norge och Sverige/Finland. Först 1905 blev vi tre helt självständiga nordiska länder: Danmark, Norge och Sverige. Fem länder blev vi så sent som 1944 då Island efter att ha varit i union med Danmark utropade sin självständighet och Finland dessförinnan gjort slut med Tsarrysland 1917.

1.7.1. Läs- och skrivkunnighetens avgörande betydelse för samhällsutvecklingen

Att kunna läsa och skriva var länge ett privilegium för de få. Under medeltiden var majoriteten av befolkningen i de flesta av jordens länder bönder, boskapskötare eller arbetare – de var nästan alla analfabeter. De hade sällan tid eller möjlighet att ägna sig åt utbildning. Präster och lärda inom både kristendom och islam hade däremot ofta tillgång till bibliotek och lärdomscentra och många av dem var skickliga i vetenskapliga, litterära och religiösa texter. Kyrkor och moskéer var viktiga institutioner för utbildning under många århundraden. Handelsmän och yrkesmän som behövde skriva affärsdokument kunde också vara läs- och skrivkunniga liksom medlemmar av eliten, där adel och överklass skickade sina barn till skolor eller fick undervisning av privata lärare.

Det finns beräkningar att läs- och skrivkunnigheten för världens befolkning var omkring tio till tolv procent år 1820 – alltså ungefär en person av tio.⁶¹ Vid samma tid var siffrorna för Sverige helt omvända – långt över 90 procent av Sveriges befolkning var läs- och skrivkunnig, eller nio

---

⁶¹ Our World in Data, 2022.

av tio personer⁶² Samtidigt som läs- och skrivkunnigheten i vårt land närmade sig 100 procent, översteg den år 1900 knappt 20 procent i världen som helhet. Från 1950-talet och framåt började utvecklingen i världen ta fart, och nådde 42 procent 1960 och 70 procent 1983. Idag ligger den globala läskunnigheten på 87 procent, eller nästan nio av tio människor världen över – alltså där Sverige befann sig för 220 år sedan. Det är anmärkningsvärt att i ett land som Turkiet var läs- och skrivkunskaperna i befolkningen år 1960 på samma nivå som Nederländernas eller Sveriges på 1700-talet.⁶³

Idag är det befolkningen i länder som Mali, Somalia, Sydsudan och Afghanistan som har den lägsta läskunnigheten i världen. I ett land som Somalia beräknas det genomsnittliga barnet gå i skolan i 1,72 år, vilket är mycket lägre än de 7,7 år som barn i Afrika genomsnittligt tillbringar i skolan. Bara vart fjärde somaliskt barn i åldrarna sex till tretton år gick år 2022 i skolan enligt det somaliska utbildningsministeriet.⁶⁴ I detta projekt är det således inte förvånande att vi har träffat åtskilliga migranter från just Somalia som lärt sig läsa och skriva i SFI-regi någonstans i Sörmland.

Människor som kan läsa och skriva har vanligtvis bättre möjligheter att förstå komplexa uppgifter, instruktioner och tekniska manualer. Att kunna läsa ökar förstås tillgodogörandet av olika former av kunskap inklusive nyheter och information. Läs- och skrivkunnighet är ofta en nyckelkomponent i kampen mot fattigdom – genom tillgång till kunskap och information kan människor bättre försörja sig själva och sina familjer. Generellt sett har samhällen med högre utbildningsgrad större ekonomisk framgång, lägre brottslighet och därtill bättre övergripande hälsa och medborgerligt engagemang.

Läs- och skrivkunnighet är en viktig faktor för ekonomisk utveckling och förbättring av livskvaliteten för människor inom ett samhälle. Utbildade medborgare har oftast en bättre förståelse för politiska processer och ett starkare engagemang i samhällsfrågor, vilket kan bidra till en stabil demokratisk utveckling. Länder som investerar i utbildning tenderar också att ha en större innovationsförmåga – något som krävs för att driva forskning och utveckling, vilket i sin tur kan leda till teknologiska framsteg, nya företag och ökad konkurrenskraft. Att inte ha tillgång till utbildning kan leda till en ond cirkel av fattigdom både för individen och samhället. En generellt högre utbildningsnivå gör att samhällen mer effektivt kan arbeta mot att minska ekonomiska klyftor och främja en mer jämlik fördelning av resurser.

I samband med att Harvardekonomen Claudia Goldin erhöll Riksbankens pris i ekonomi till Alfred Nobels minne år 2023 gjorde en av Vetenskapsakademiens medarbetare följande figur som sammanfattar den berömda u-kurvan över kvinnors deltagande i arbetskraften.

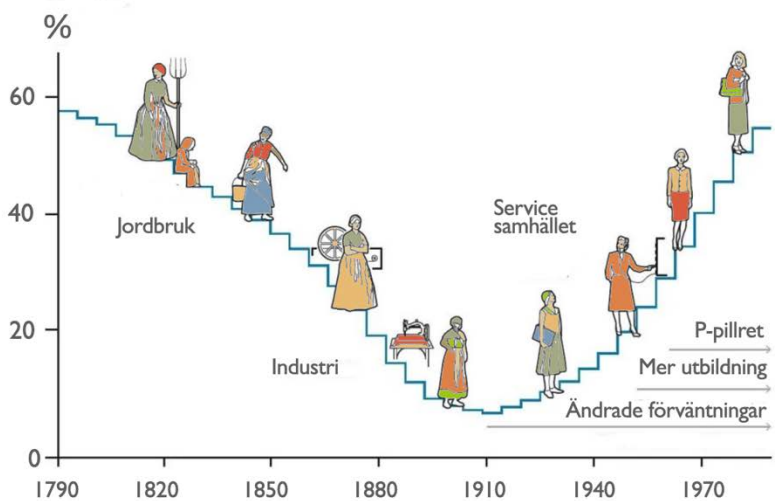
Figur 1.13. Kvinnors deltagande på arbetskraften i olika länder över tid

---

⁶² Johansson, E., *Kvantitativa studier av alfabetiseringen i Sverige*, Umeå universitet, 1969.

⁶³ Kuran, T., *The long Divergence*, Princeton University Press, 2010.

⁶⁴ The Borgen Project, *Improving Literacy in Somalia*, 2023.

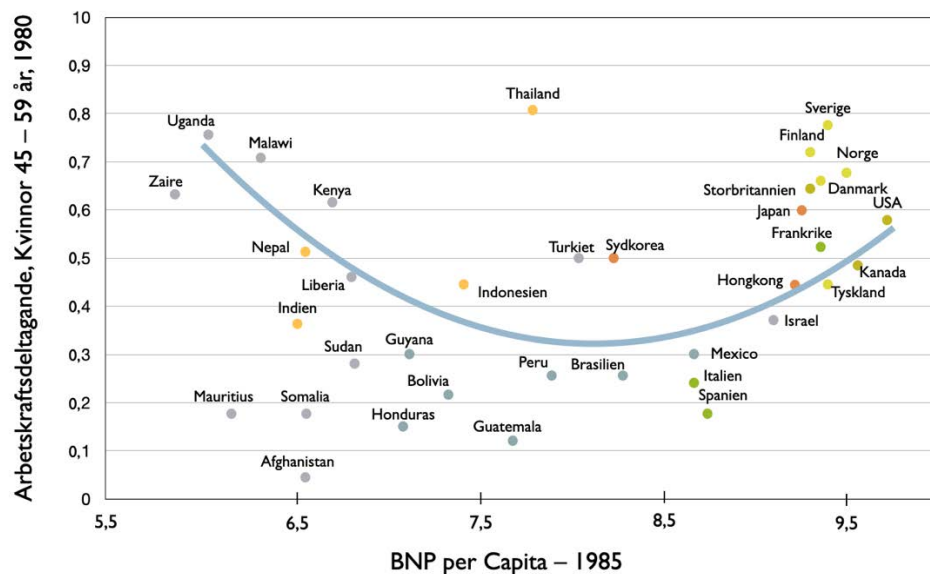

Claudia Goldin, 2023 års Nobelpristagare i ekonomi till Alfred Nobels minne

Källa: Källa: Jarnestad, J., 2023, Vetenskapsakademien, fritt efter C. Goldin.

Som ekonomhistoriker har Claudia Goldin studerat hur kvinnors deltagande på arbetsmarknaden påverkades under övergången från jordbrukssamhälle till industridito. Istället för att fler kvinnor kom i arbete minskade deltagande under 1800-talet för att sedan öka igen när ett nytt tjänstesamhälle växte fram i början av 1900-talet. Så i stället för att över tid visa en ständigt uppåtgående kurva har Goldin beskrivit utvecklingen i form av ett U. Orsakerna till denna förändring handlar enligt henne om både de strukturomvandlingar som skett och att värderingar och sociala normer rörande hem, familj och barn gradvis fått nya ideal – det vi ibland kallar emancipation.

Figur 1.14. Kvinnor deltagande i arbetskraften vid åldern 45-49 år i olika länder 1980, fritt efter Goldin.

Källa: Fritt efter Goldin, C., 1995, "The U-Shaped Female Labor Force Function in Economic Development and Economic History" I Schultz, T.P., red., *Investment in Women's Human Capital and Economic Development*, University of Chicago Press, 1995, sid 61-88

U-kurvan i figuren ovan har också ursprungligen tagits fram av Claudia Goldin. Den går inte 200 år tillbaka i tiden utan visar hur stor del kvinnor som ingick i arbetskraften i en rad skilda länder på 1980-talet. Här framgår kopplingen till BNP tydligt; i länder med låga inkomster per capita är heller inte kvinnor en del av arbetskraften och vice versa. Länder som Afghanistan och Somalia visar på mycket lågt arbetskraftsdeltagande.

Viss förändring har skett i dessa länder sedan hennes rapport presenterades 1995, men mönstret finns kvar med generellt mycket låg utbildningsnivå bland flickor och kvinnor i dessa länder. En del av förklaringen är enligt Goldin att beslut om utbildning fattas i relativt ung ålder men påverkar hela den framtida yrkeskarriären. I Vetenskapsakademins prismotivering formulerar man sig så här:

*Om förväntningarna på en yrkeskarriär baserar sig på hur tidigare generationer har haft det – och de unga kvinnornas mammor inte återgick till arbetet förrän barnen vuxit upp – kommer utvecklingen att gå långsamt.*⁶⁵

Det finns fortfarande många trösklar och barriärer att passera innan jämlikheten mellan könen raderas ut i ett land som Sverige. I de utomeuropeiska länder varifrån migranterna till Sverige kommit är hindren för kvinnorna många, många fler. Claudia Goldin har bidragit till att belysa de komplexa faktorer som påverkar kvinnors deltagande på arbetsmarknaden och hur olika politiska och samhällseliga åtgärder kan bidra till att minska könsskillnaderna.

Något som denna rapport visar, är att många av migrantkvinnorna som lever i Sörmland idag inte förstått alla de möjligheter till att leva ett liv byggt på självständiga val som erbjuds dem. Det handlar tills stor del om att komma ut och bli en del av arbetsmarknaden, men också om att se och inse vilka möjligheter som finns till att leva ett helt annat liv där utbildning, kunskap och frihet är nyckelord. Och Claudia Goldins forskning med sitt uppåtgående U visar vägen genom att ha pekat ut vilka hinder som kan behöva undanröjas i framtiden. Mer om dessa hinder i Kap 9. Se även figur 1.15 om läskunnigheten utveckling i olika länder sedan 1600 till nutid, en viktig pusselbit när det gäller att förstå de utmaningar som finns när en person kommer från ett land där skriv- och läskunnigheten inte är en självklar del av uppväxten. I Somalia bestämdes till exempel skrivspråket så sent som 1973 och den första ordboken kom ut tre år senare. År 2001 kunde enligt en FN-rapport endast 17 procent av befolkningen läsa och 2019 24 procent⁶⁶ Jämför detta med läskunnighetsutvecklingen i de nordiska länderna. Självfallet tar det tid att komma ikapp för de nyanlända.

1.7.2. Landskapslagarna visar vägen

I Sverige finns gemenskapstankarna tydligt uttryckta i lagböckerna från 1600-talet och framåt, men rötterna går ytterligare många hundra år tillbaka. Det finns forskare som i sitt sökande efter förklaringar till den höga nordiska tilliten ser vikingarna och deras pluralistiska

---

⁶⁵ Kungl. Vetenskapsakademien, Ekonomipriset 2023: Hon hittade nyckelfaktorer bakom könsskillnader på arbetsmarknaden, Pressmeddelande, 2023-10-09.

⁶⁶ Utrikespolitiska Institutet, Somalia, Landguiden.

samhällsbygge med handelsnätverk som viktiga förklarande faktorer.⁶⁷ Andra pekar på landskapslagarna under tidig medeltid som ytttryck för en förtroendefull samhällsgemenskap. Den äldsta anses vara Västgötalagen som talar om folkets rätt att välja och avsätta sin kung. Västgötalagen har texter som troligen bygger på Birger Jarls så kallade edsörelagar som kan vara författade så tidigt som 1220-talet.

Edsörelagar kommer av ed och svärja (svära en ed att bestraffa brottslingar) och var en lagstiftning som gällde tingsfrid, kvinnofrid, kyrkofrid och hemfrid. Dessa tidiga lagar anses bevisa att Norden tidigt var ett rättssamhälle med stolta traditioner och där alla var lika inför lagen. I Upplandslagen kan man läsa:

Lag ska vara satt och skipad till efterrättelse för hela folket, både rika och fattiga, och till skillnad mellan rätt och orätt. Lag ska bevaras och hållas de fattiga till värn, de fridsamma till frid men de ospaka till näpsta och skräck. Lag ska vara de rättvisa och rättfärdiga till heder men de vrånge och orättfärdiga till rättelse. Vore alla rättvisa, då behövdes ej lag.

Här formuleras grunderna för det som sedermera ska bli en nation, en inkluderande gemenskap. Men det handlar sannerligen inte om några demokratiska samhällen i modern mening – det var enbart adeln, jordägande och fria män som kunde vara med och fatta viktiga beslut vid tingsplatser och senare vid socken- och byastämmor. Kvinnor, torpare, drängar, backstugusittare och andra som saknade egendom hade inget att säga till om. Det gällde även samer, romer och judar. De två senare grupperna liksom tattare skulle ännu långt in på 1600-talet helst landsförvisas. År 1637 kom rentav en kunglig förordning med rubriken *Placat om Tartarnes fördrifwande af landet*. Förordningen slog fast att män i dessa familjer skulle avrättas utan rättegång och kvinnorna och barnen drivas ut ur landet. Men dagens forskning har visat att dessa kungliga påbud inte följdes, många myndighetspersoner kände inte ens till den. Istället uppstod en motrörelse som mot mitten av 1600-talet snarare kom att inrikta sig på att försöka nå ekonomisk, religiös och social integration av de utpekade utgrupperna. I 1686 års kyrkolag betonas att prästerna ska försöka få kringresande familjer att bli bofasta och ingå i en kristen gemenskap. Därför skulle dop av ”tattares” barn uppmuntras.⁶⁸ Från en exkluderande politik förbyttes den således i sin motsats.

1.7.3. Kyrkolagarna 1571 och 1686

Kyrkoordningen från 1571 var en av den svenska kyrkans viktigaste möten. Här beslutades att en rad gamla katolska doktriner inte längre skulle gälla i Sverige och att de lutherska istället skulle råda. Nutida forskning har visat att införandet av protestantism i de nordiska länderna är en viktig förklaring till den höga tilliten i vår del av världen. Man har då framhållit att protestantismens icke-hierarkiska natur möjliggjorde utvecklingen av det sociala förtroendet

---

⁶⁷ Svendsen, G.L.H., och Svendsen, G.T., (2016), ”How did trade norms evolve in Scandinavia? – long distance trade and social trust in the Viking age”, *Economic Systems*, no 40.

⁶⁸ Rekola, Tuula (2015). ”Romernas tidiga skeden i Finland. Från 1500-talet till mitten av 1800-talet”, *De finska romernas historia från svenska tiden till 2000-talet* (red. Pulma). Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.

mellan individer, kyrka och samhälle.⁶⁹ Här påbjöds också att städerna skulle erbjuda både pojkar och flickor utbildning i att läsa, skriva och räkna – hur skulle de annars kunna ta till sig innehållet i sin katekes?⁷⁰ Utbildningen fungerande också uppfostrande, redan i dessa rudimentära skolor fick barnen lära sig vikten av sådant som renlighet, ordning, att passa tider och att uppföra sig.

Drygt hundra år senare kom 1686 års kyrkolag då prästerna ålades att genomföra årliga husförhör med samtliga invånare i en församling – Sverige blev på ett sätt ett verkligt kontrollsamhälle. Det handlade då inte bara om att kunna Fader vår, Ave Maria samt Guds tio budord utantill eller läsa högt ur bibeln, utan prästen krävde också man skulle kunna förklara innebörden i texterna, att personen hade reflekterat över det den läst och därmed kunna tolka och förstå andemeningen. Resultaten skrevs ner i så kallade husförhörslängder där läskunnigheten också betygssattes med hjälp av ett väldigt sofistikerat system med så kallade husförhörsmärken. Med hjälp av detta teckenbaserade betygssystem kunde vars och ens individuella kunskaps- och färdighetsutveckling noggrant bokföras. Husförhörsmärkena blev ett uttryck för idén med ett inkluderande kollektiv där alla ska vara med – även fattighjon och byfånar fick delta i detta byggande av en inkluderande kunskapsbas.⁷¹

Prästen skulle dessutom föra kyrkoböcker över vilka som fötts, vigts eller dött under det gångna året. Därutöver skulle prästerna också tillse att alla ungdomar i församlingen konfirmerades. I praktiken innebar detta att även prästerna i landsbygden måste ordna med någon slags skolgång för barnen. Genom att lära sig läsa bibeln blev kunskap och lärande – m.a.o. utbildning, något som prioriterades mer än 150 år innan skolplikten infördes år 1842. Redan i mitten av 1700-talet kunde därför omkring 75 procent av Sveriges befolkning läsa. Betydligt färre kunde däremot därtill skriva.

Först 1888 upphörde tvånget att delta i husförhör även om många helt enkelt struntade i att delta långt innan dess. Därtill hade urbaniseringen tagit fart och i stadsmiljöer blev det svårare för prästerna att hålla koll på församlings-medlemmarna.⁷² Nedanstående figur baseras dels på Demografiska databasens underlag avseende läskunnigheten i Sverige dels CIA World Factbook. Se även avsnittet 8.1 om läs- och skrivkunnighetens betydelse för samhällsutvecklingen och Claudia Goldins prisbelönta forskning, figur 1.13.

Figur 1.15. Läskunnighetsutvecklingen i några utvalda länder samt världen 1600 – 2020

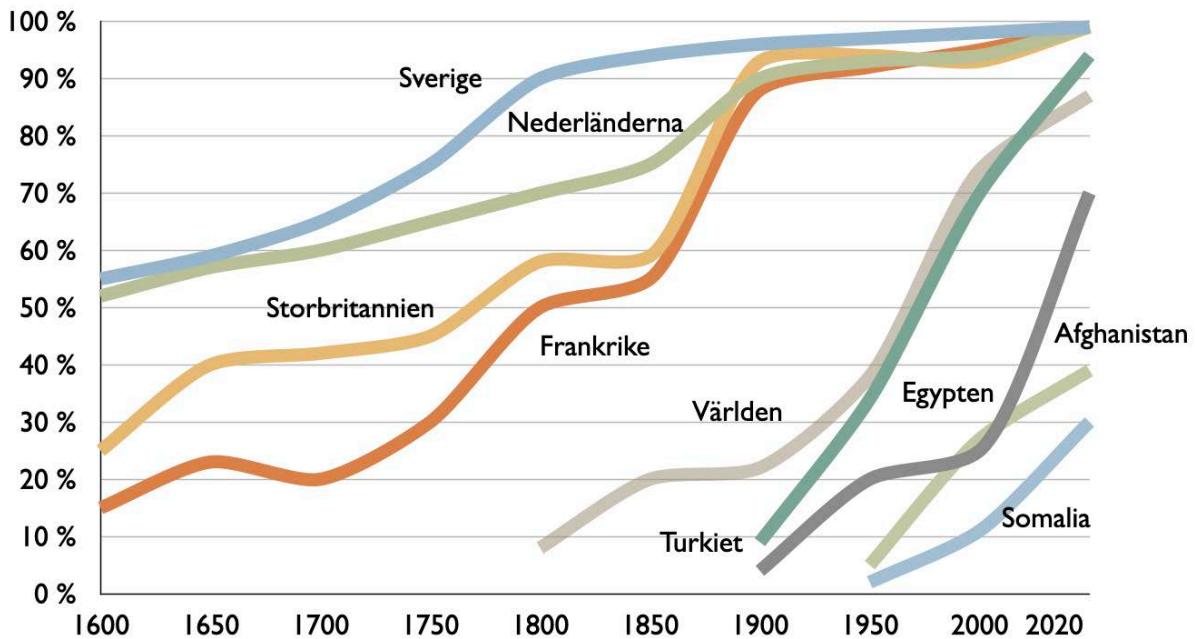
---

⁶⁹ Bjørnskov, C., (2006), ”The determinants of Trust”, i *Ratio Working Papers*, 2006.

⁷⁰ Den lilla Katekesen (Der Kleine Katechismus) skrevs av den tyske prästen och munken Martin Luther och kom ut år 1529 – på svenska 1544. Luther skrev den för att allmänheten på ett enkelt sätt skulle kunna lära sig grunderna den kristna tron. Här finns de Tio budorden, bordsböner och Trosbekännelsen samt ett antal bibelcitat. Kort sagt är den en sammanfattning av bibelns viktigaste texter och budskap.

⁷¹ Puranen, B., (1984), *Tuberkulos - en sjukdomsförekomst och dess orsaker. Sverige 1750 – 1980*. Umeå universitet, sid. 53

⁷² Kuran, T., *The long Divergence*, Princeton University Press, 2010, Our World in Data, CIA World Factbook, Johansson, E., (1969), *Kvantitativa studier av alfabetiseringen i Sverige*, Umeå universitet samt Demografiska Databasen, Umeå universitet. Se även Puranen, B., Zetterholm, T., *Förälskad i livet – en bok om tuberkulosens historia*, Wikens förlag, 1987, sid. 62 f. samt Puranen, B., 1984, kap. II:5.

Källor: Our World in Data, CIA World Fact Book, Johansson, E., (1969) samt Demografiska Databasen. Umeå Universitet

1.7.4. Tryckfriheten bidrog till inkludering i och känsla av tillit till samhället

Upplysningen var en tankeströmning och idévärld som växte fram under 1700-talet. Det var en intellektuell rörelse som framhöll värden som frihet, öppenhet, rationalitet, sanning och tolerans. Därför brukar denna epok i Sverige kallas frihetstiden. Många av de tankar som framkom under detta tidsskede hade inflytande på de svenska intellektuella och politiska ledarna men har också kommit att prägla svenska värderingar ända in i vår tid. Dåvarande kanslipresidenten Carl-Gustaf Tessin, konstaterade exempelvis år 1754 att *"den som en gång med osanning beslås, återwinner aldrig den tillit en ärlig Mans ord eljest bör äga"*.⁷³ Upplysningsfilosoferna, bland andra fransmannen Montesquieu, menade att människan var född fri och skulle styras av lagar som var lika för alla. Alla människor skulle därtill bruka sitt egna förnuft istället för att böja sig för kyrkans olika dogmer. Därför var yttrande- och tryckfriheten ett viktigt mål i en tid när staten censurerade skrifter och böcker som kunde anses opassande eller kontroversiella.

Två personer stred tidigt för tryckfrihet i Sverige – prästen Anders Chydenius och prästsonen Peter Forsskål – båda födda i den finska delen av Sverige. Peter Forsskål var forskare vid Uppsala universitet och menade att alla människor är fria att själva tänka och tycka vad de vill – ingen, varken kung eller myndigheter får bestämma över vad som får yttras, tyckas, skrivas eller tryckas. Han ansåg också att alla medborgare skulle kunna kontrollera hur myndigheter

⁷³ Citerat efter Svenska Akademiens Ordbok (SAOB), Tessin C.G, bref II:39, 1754.

och regering styr landet genom att få rätten att läsa myndigheternas korrespondens, handlingar och arkiverade dokument.⁷⁴

Den då 26-årige Forsskål utvecklade sina tankar i en liten skrift på sammanlagt åtta sidor som han lät trycka i 500 exemplar år 1759. Titeln var *"Tankar om Borgerliga Friheten"* – med borgerlig avsågs sannolikt en upplyst, självständig allmänhet snarare än ett privilegierat borgerskap. Innan dessa böcker hann spridas förbjöds skriften i hela landet och hela upplagan förverkades. Några år senare avled Peter Forsskål under en forskningsresa till Arabien på uppdrag av bland andra Carl von Linné. Istället drev Anders Chydenius frågan vidare på en rad olika sätt. Bland annat i en skrift år 1765 med titel *"Den nationale winsten"*, där han försvarade rätten att publicera och diskutera olika åsikter och idéer fritt, utan rädsla för censur eller förföljelse. Hans argument och resonemang vann gehör hos beslutsfattarna och år 1766 beslutade riksdagens båda partier kallade "hattar och mössor" att införa tryckfrihet i Sverige – det första landet i världen.⁷⁵ Detta har haft stor betydelse för att främja jämlikhet och jämställdhet i Sverige genom att öka tillgången till information, stärka yttrandefrihet, minska inflytandet från privilegierade klasser och uppmuntra till offentlig debatt. Denna förordning var en viktig del av utvecklingen mot ett mer öppet och jämlikt samhälle i Sverige. Tryckfriheten och yttrandefriheten har genom århundradena gett utrymme för att olika åsikter och perspektiv öppet kan diskuteras – i ett samhälle bidrar detta till en känsla av inkludering och tillit till just detta samhälle och dess medborgare. År 1771 skrev ovan nämnde Carl von Linné i ett brev till sin son följande ord som kan tjäna som exempel: *"Där man får tänka och skriva vad man vill, där blomstra studier. Där religionen är fri blomstrar landet. Där teologin regerar fungerar intet."*⁷⁶

Det är denna djupt grundade insikt om vikten av att fritt få uttrycka sig – en insikt som bildligt talat finns i svenskens DNA och som skulle kunna liknas vid en slags sekulär religion – som gjort att vi idag hävdar enskilda individers rätt att till exempel bränna koranen under polisbeskydd. Det har således ingenting att göra med att samhället uttrycker sitt stöd för den uttrycka åsikten, utan enbart rätten att få uttrycka den oavsett vilket budskapet är.

1.7.5. 1800-talet – omvälvningarnas sekel som bereder vägen för en ny tid

Under 1800-talet genomgick Sverige en period av omvälvande sociala, ekonomiska och politiska förändringar som har bäring också i vår tid. Dessa förändringar underlättades sannolikt av vår starka tradition av gemenskap och samhällssammanhållning, särskilt på landsbygden. Grannar hjälpte varandra och det fanns ofta ett starkt förtroende människor emellan. Förändringar i jordbruket, inklusive införandet av nya tekniker och metoder, påverkade arbetskraften på landsbygden. Samtidigt ledde den växande industrialiseringen till att allt fler

⁷⁴ Karlsson, Å., *Varför blev Sverige första land i världen med tryckfrihet och offentlighetsprincip?* Riksarkivet <https://riksarkivet.se/varfor-var-sverige-forst>

⁷⁵ Forsgård, N-E., *Ingens herre, ingens träl: radikalen Anders Chydenius i 1700-talets Sverige*. Stockholm: Timbro, 2014

⁷⁶ Citat från Svenska Linnésällskapet och Länsstyrelsen i Uppsala län, *"Carl von Linné – citat"*

människor flyttade från landsbygden till städerna i jakt på arbete och bättre levnadsvillkor. Därmed inleddes också en demografisk omvandling med fallande dödstal följt av att också födelsetalen började sjunka – särskilt i de större städerna på grund av att stora familjer var svårt att kombinera med trångboddhet och förvärvsarbete. Den minskade barnadödligheten var en följd av förbättrade hygien- och sanitetsförhållandena såsom renare vattenkällor, bättre avfallshantering och ökad medvetenhet om riskerna med smittsamma sjukdomar som ofta drabbade spädbarn. Detta tillsammans med vaccinationer mot sjukdomar som koppor, mässling och difteri minskade risken för allvarliga sjukdomsutbrott. Under 1800-talet förbättrades också tillgängligheten till medicinsk vård och därtill ökade medvetenheten om vikten av övervakning av gravida kvinnor och nyfödda barn.⁷⁷ Under detta sekel mer än fördubblades Sverige befolkning från uppskattningsvis 2,3 miljoner år 1800 till 5,1 miljoner år 1900. Men vi skulle kunna ha varit betydligt fler.

Bristen på arbete och de två svältåren 1867 och 1868 hade allvarliga och omfattande konsekvenser för Sverige. Dessa år kännetecknades av en extrem missväxt och matbrist som påverkade stora delar av befolkningen och var i många fall den direkta orsaken till att mer än 1,3 miljoner svenskar emigrerade till USA under 1800-talet. Denna massutvandring hade en stor påverkan på det svenska samhället och bidrog till ökad medvetenhet om behovet av att hantera matförsörjning och ekonomisk sårbarhet på ett mer effektivt sätt. Svältåren – där det rapporterades om många dödsfall bland de mest utsatta och fattiga – ökade medvetenheten om sårbarheten för ekonomiska och klimatrelaterade kriser. Det ledde till ökad diskussion om vilket ansvar den samhällsgemenskap som utgör en nation har gentemot sina medborgare. Men också hur samhället rent praktiskt ska organiseras för att undvika social oro och stärka förtroendet för det gemensamma; det kunde handla om jordbrukets modernisering och behovet av att förbättra sociala skyddsnet och resurser för att hantera framtida kriser. Kort sagt – tilliten till staten. Mot slutet av 1800-talet växte också en rad olika folkrörelser fram som till exempel arbetar-, kvinno- och folkbildningsrörelsen. Dessa spelade en avgörande roll i att främja demokratiseringen av Sverige genom att ge medborgarna möjlighet att organisera sig, bilda sig, uttrycka sina åsikter och påverka politiska beslut. De bidrog till att skapa en mer inkluderande och demokratisk samhällsstruktur där fler människor fick tillgång till rättigheter och möjligheter. Alla ska med.

1.7.6. Nya tiden är här

Om 1800-talet var embryot till en stor förändringsresa när det gäller industrialisering, urbanisering, migration, demokratisering och folkrörelser, var 1900-talet det sekel när just dessa företeelser fullkomligt exploderade. En av mina släktingar som föddes 1916 och som dog 2004 beskrev det som ”en berg- och dalbaneresor som ständigt bara gick uppåt”. Allting ansågs bli bättre, större, mer omfattande, mer djupgående osv. Vi talar om en genomgripande industrialisering och urbanisering vilket resulterade i en omvandling av samhällsstrukturer och livsstilar. Sverige utvecklades till en fullt fungerande demokrati och det genomfördes omfattande sociala reformer som till exempel allmän sjukvård, betald utbildning och långtgående sociala skyddsnet med kraftigt minskade klyftor i samhället som följd. Rader av

---

⁷⁷ Puranen, B., (1984), Tuberkulos – en sjukdoms förekomst och dess orsaker. Sverige 1750 – 1980. Umeå Universitet

genombrott gjordes inom ekonomi, välfärd och teknologi och Sverige blev ett av världens mest framgångsrika exportländer. Under 1900-talet ökade också individualiseringen samtidigt med ett ökat fokus på familj och könsroller. Jämställdhet blev ett honnörsord och ingenstans i världen blev kvinnor en del av arbetsmarknaden i samma utsträckning som i Sverige. Social trygghet, hög levnadsstandard och framtidsoptimism är tre begrepp som kan sammanfatta epoken.

Det är under denna framgångarnas tidsålder, alldeles efter det andra världskrigets slut, som det börjar komma folk från andra länder och kulturer till Sverige. De kom för att arbeta på Bolinder Munktell i Eskilstuna, på Saab-ANA i Nyköping eller ASEA i Västerås. Företagen organiserade värvningsresor till Italien, Österrike och Ungern. Dåvarande arbetsmarknadsstyrelsen AMS inledde 1946 direktkontakter med Fiat i Italien och politiker i tyska Bonn för att rekrytera arbetskraft till den svenska industrin som ropade efter arbetskraft – framförallt inom metall- och verkstadsindustrin. Kraven på de som skulle komma var dock höga: De skulle ha 6–8 års yrkesvana och i regel inte var äldre än 45 år gamla.⁷⁸ Efter hand luckrades reglerna upp och särskilt efter 1954, när principerna för den fria nordiska arbetsmarknaden etablerats, behövde företagen inte gå via kollektiva rekryteringar utan kunde i högre utsträckning förlita sig på individuell invandring. I början av 1960-talet inleddes en lång period av lågkonjunktur i Finland, som en direkt följd invandrade ett stort antal finländare till Sverige under en följd av år – många av dem kom till Eskilstuna och Torshälla. Idag anses närmare 17 000 av kommunens invånare ha finsk anknytning.⁷⁹

Under 1960-talets återreglerades arbetskraftsinvandringen till Sverige sedan tillverkningsindustrin gått tillbaka och arbetskraftsbehovet efterhand minskat. AMS började åter att rekrytera arbetskraft kollektivt och kontrollerat år 1966. Vid individuell invandring måste därtill arbetstillstånd ordnas och godkännas i förväg. AMS upprättade speciella rekryteringskontor i Belgrad, Ankara, Aten och Rom.⁸⁰ Från fackföreningshåll kom därtill en hårdnande kritik där det befarades att ökad konkurrens skulle komma att påverka den inhemska arbetskraften negativt.

Från mitten av 1970-talet upphörde i princip all arbetskraftsinvandring. Invandringen till Sverige har sedan dess istället dominerats av flykting- och anhöriginvandring. Det är människor som kommer från en rad olika länder både inom och utanför Europa; människor från de mest skilda kulturer och etniciteter som flytt undan krig och konflikter, fattigdom och nöd. Gemensamt för de flesta migranterna är att deras värderingar, normer och traditioner skiljer sig diametralt från de som genom historien präglats av de nordiska länderna – det om ett inkluderande kollektiv.

---

⁷⁸ PM angående överföring av tysk arbetskraft: AMS EVIIba:5., Svanberg (2010), s. 313–315.

⁷⁹ Uppgift från Sverigefinländarnas arkiv i Eskilstuna (<https://arkisto.org>). Siffran består av personer som själva är födda i Finland samt individer som har minst en finskfödd förälder eller far- eller morförälder.

⁸⁰ Meurle, K., Andric, M., (1971). *Background to the Yugoslav migration to Sweden: Case Study of a Group of Yugoslav Workers at a Factory in Sweden*. Lunds Universitet.

Precis som i den nordiska kontexten är dessa samhällen också i stor utsträckning kollektiva till sin karaktär. Men de är inte högtillitssamhällen utan är snarare religiösa, auktoritära, patriarkala samhällen som med Kulturkartans mått präglas av brist på autonomi, jämställdhet, demokrati och individens självbestämmande. I samtliga dessa mått ligger de länder våra utomeuropeiska migranter kommer ifrån långt från den nordiska värdegrunden. Det är i detta faktum som den stora utmaningen ligger.

1.7.7. En ökande otrygghet – en förändrad Sverigebild?

Brottsförebyggande rådet, BRÅ utför forskning och samlar in statistik om brottslighet, samhällssäkerhet och trygghet i Sverige. Deras årliga Nationella trygghetsundersökning (NTU) ger en djupare förståelse för olika aspekter av otrygghet och oro för brott, förtroende för rättsväsendet och erfarenheter av kontakter med rättsväsendet. Den studie som presenterades i oktober 2023 visade att 53 procent av befolkningen i åldrarna 16 till 84 år uppger att de i stor utsträckning oroar sig över brottsligheten i samhället.

Jämfört med 2022 var det en ökning med sju procentenheter och var därmed på den högsta nivån någonsin i NTU. Bland kvinnor var det 54 procent som oroar sig över brottsligheten i samhället och bland män var det 51 procent.⁸¹ Som omnämns på annan plats i denna rapport uppgav hela 60 procent av innevånarna i lokalpolisområde Eskilstuna att de oroar sig över brottsligheten i samhället i stor utsträckning. Det är en ökning med nio procentenheter jämfört med 2022 och är också den högsta noteringen någonsin. Även rädslan för att någon närstående ska drabbas av brott har ökat med hela tio procentenheter, från 36 procent 2022 till 46 procent 2023.⁸²

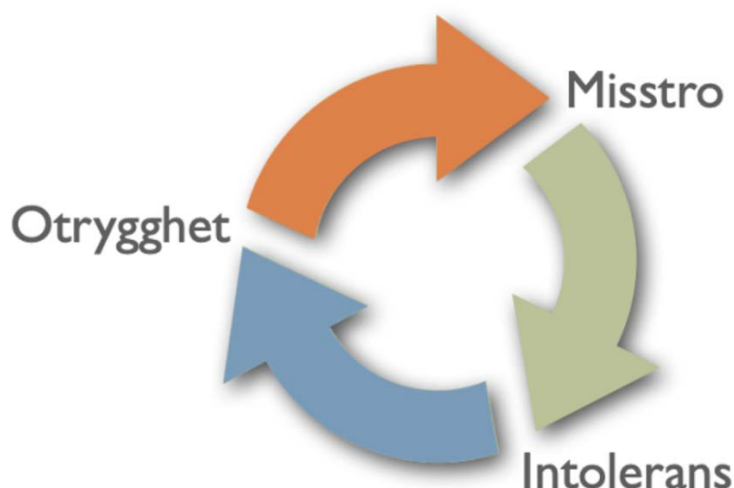
Informationen om trygghet och brottslighet kan variera över tid och ge en inblick i trender och förändringar i samhället. Migranternas låga tillit till andra, de utanför familjen, har inte brutits efter ankomsten till Sverige. Den har snarare lett till en misstro mot det svenska systemet och dess naivitet – det fungerar inte. Vad värre är, är att denna otrygghet inte bara leder till misstro, utan också leder till en tilltagande intolerans. Inte så att majoriteten ingår i denna otrygghetsloop, men tillräckligt många för att hela samhället skall färgas av den. Ännu så länge förmår de flesta att skilja mellan kriminella ungas missdåd och vad som flertalet migranter står för.

Figur 1.16. Otrygghetsloopen

---

⁸¹ Holst, E. et al, *Nationella Trygghetsundersökningen, 2023 – om utsatthet, otrygghet och förtroende*, Brottsförebyggande rådet, 2023.

⁸² Sjöblom, L., *Sörmlänningarna rekordroliga för brottsligheten*, Eskilstunakuriren 2023-10-12.

Inom WVS har vi bitt deltagarna att välja mellan frihet och säkerhet. Vad är viktigast i deras liv? Drygt 94 000 personer har i den senaste WVS-vågen svarat på denna fråga. 68 procent svarar att säkerhet är viktigare än frihet och 30 procent att frihet är det viktigaste. Om vi studerar siffrorna från de tre ursprungsländer som vi specialstuderat, Iran med 86 procent säkerhet, Irak med 89 procent och Turkiet 59 procent.

Inom WVS har vi bitt deltagarna att välja mellan frihet och säkerhet. Vad är viktigast i deras liv? Bland migranterna i Sörmland väljer 72 procent säkerhet och 28 procent frihet. Denna stora dominans av säkerhet återfinns även ibland WVS olika länder där 94 000 personer har besvarat denna fråga i den senaste vågen. 68 procent svarar att säkerhet är viktigare än frihet och 30 procent att frihet är det viktigaste. Om vi studerar siffrorna från de tre ursprungsländer som vi specialstuderat så svarar 86 procent av befolkningen i Iran att säkerhet är det viktigaste och i Irak svara 89 procent sammalunda medan däremot endast 59 procent. I Turkiet svarar så.

De senaste åren har flera händelser i Sverige väckt stor uppmärksamhet i omvärlden. Det handlar om gängvåldet med skjutningar och sprängningar, koranbrändningar och de stundtals absurda överdrifterna om den svenska socialtjänsten som stjälar barn från migranter. I det senare fallet har desinformationskampanjen väckt starka reaktioner i framförallt den muslimska världen.^{83 84} Även internationella medier har spridit bilden av hur kronan hamnat på sned i det tidigare så framgångsrika, frihetliga och humanistiska kungadömet Sverige. New York Times citerade sommaren 2023 Turkiets utrikesminister som hävdade att Stockholms ”oförmåga att förebygga provokationer” har väckt frågor om Sveriges legitimitet för Natomedlemskap.⁸⁵ Brittiska The Guardian konstaterade att koranbrändningarna har ökat de diplomatiska spänningarna i hela Mellanöstern, där svenska diplomater har blivit inkallade till regeringar i Egypten, Algeriet, Saudiarabien, Jordanien och Förenade Arabemiraten.⁸⁶

⁸³ Abdullatif Haj Muhammad, Sweden: “Muslim Child Removal Scam or Scandal?” *Daraj Media*, 2022-03-02.

⁸⁴ Al Jazeera, “They are kidnapping Muslim children – they don’t accept that they have other ways to live.”, 2022-10-03.

⁸⁵ Boxerman, A., Kwai, I., “What’s Happening With the Quran Burnings in Sweden”, *New York Times*, 2023-08-17.

⁸⁶ “Russia ‘using disinformation’ to imply Sweden supported Qur’an burnings”, *The Guardian*, 2023-07-26.

I november 2023 deltog statsminister Ulf Kristersson i ett offentligt möte med en öppen frågestund i Göteborg som slutade i tumult efter att flera demonstranter kritiserat regeringens hållning när det gällde kriget mellan Israel och Hamas i Gaza. I ett videoklipp från mötet hörs Ulf Kristersson säga att Sverige och EU står enat i att Israel har rätt att försvara sig. Han råkade också säga att Israel har ”rätt till folk ...”, innan han rättade sig själv och fortsatte ”rätt till försvar”. I klippet hörs demonstranter reagera på felsägningen.

Videoklippen fick snabbt spridning på arabiskspråkiga sociala medier och TV-kanaler. I den qatariska tv-kanalen Al Arabys översättning påstås det att Kristersson skulle ha sagt att ”Israel har rätt att begå folkmord”. Också den turkiska tv-kanalen TRT World och den statsägda jordanska tidningen al-Rai presenterade videoklippen med samma felaktiga översättning.⁸⁷

Men den negativa bilden är långt ifrån entydig. Många medier har rapporterat att Sverige avvisar många av de falska bilder och konspirationsteorier som spridits. I tidskriften *Foreign Policy* sammanfattade redaktören Elisabeth Braw reaktionerna i Arabvärlden som ett sätt för ”ledare i Iran och Irak att använda upprördhet över koranbrändningar för att avleda uppmärksamheten från deras hemiska elände medan Ryssland hjälper till att sprida desinformation”.⁸⁸

En mediegenomgång visar att påståendet att Sverige bilden förändrats eller rentav skadats är något som mest oroar politiker och debattörer i Sverige. Den bild som förmedlats även i arabiska medier har ofta varit saklig och balanserad och även innehållit intervjuer och citat från svenska politiker och beslutsfattare. Detta betyder inte att Sverige bilden inte påverkats alls av medierapporteringen, men den förefaller inte ha fått vårt land att generellt framstå som särskilt ondskefullt, odemokratiskt eller muslimhatande. Resultaten från *World Values Survey* bekräftar också att svenskarna håller demokrati, frihet, yttrandefrihet i högsätet och när vi i våra undersökningar frågat migranterna säger de att de inte upplevt några svårigheter att utöva sin religion eller känt sig diskriminerade. Ett motto är frågan som redovisas i denna rapport om vem som ska ha förtur till ett jobb – svensken eller migranten? Där tycker rentav fler svenskar än migranter att båda har samma rättighet. Ingenstans i världen är det en större del av befolkningen som tycker så än i Sverige.

Svenska institutet är den myndighet som har till uppgift att bevaka och analysera bilden av Sverige i världen. De tar fram analyser och rapporter om Sverige bilden genom att undersöka hur internationell nyhetsmedia och sociala medier porträtterar vårt land och hur vi presterar i förhållande till andra länder i internationella jämförelser, undersökningar eller publicerade index. Enligt Svenska Institutet är bilden av Sverige utomlands generellt sett god. Sverige anses ha ett stabilt samhällsstyre, välkända varumärken, forskning i framkant och arbetet för miljö och klimatskydd har gett oss ett högt förtroende internationellt. Samtidigt har myndighetens generaldirektör Madeleine Sjöstedt konstaterat att det finns ”aktörer som vill skada Sverige och svenska intressen genom att medvetet sprida och underblåsa falska budskap om Sverige.

---

⁸⁷ Alnahhal, S., ”Så sprids felaktig översättning av Kristerssons frågestund”, *Dagens Nyheter*, 2023-11-23.

⁸⁸ Braw, E., ”How Sweden Became Public Enemy” *No. 1, Foreign Policy*, 2023-07-28.

Upprepade budskap om att Sverige kränker muslimer och att det är staten som står bakom det, försämrar förutsättningarna för Sverige och svenska aktörer att verka. Det är naturligtvis allvarligt”.⁸⁹

Men sannolikt inte allvarligare än att bilden av Sverige fortsätter att ses som ett progressivt och välmående land med en stark betoning på jämlikhet och social rättvisa; ett land med hög levnadsstandard, känt för sitt sociala välfärdssystem, inklusive allmän sjukvård och gratis utbildning samt en framstående roll inom områden som innovation, teknik, design och kultur inklusive musik, film och mode

1.8. SAMMANFATTNING

Kapitel ett inleds med en rekapitulation av hur Sverige tack vare sin öppenhet och generösa asylpolitik under det senaste halvsekleet blivit en fristad för människor från en rad utomeuropeiska länder. Också arbetskraftsinvandrare har sökt sig till Sverige för att möta arbetskraftsbehov inom en rad olika sektorer.

I detta inledande kapitel presenteras också den för många så välkända kulturkartan som WVS producerar och uppdaterar för varje våg som globalt har genomförts. Den visar förenklat uttryckt hur världens befolkning ser på, å den ena sidan graden av religiositet kontra sekularitet och å den andra sidan graden av frihetligt tänkande kontra auktoritetsbundenhet. Sverige ligger längst upp i det högra hörnet på denna karta vilket ibland har sammanfattats med att vi är ett av världens mest extrema land när det kommer till värderingar och sociala normer. Vi är frihetliga, toleranta, tillitsfulla människor för vilka religionen inte är en av de avgörande faktorerna i livet. Denna så kallade kulturkarta visar den långa kulturella resa det innebär att komma från traditionsbundna, många gånger auktoritära, klanstyrda och religiösa länder långt ner till vänster på kartan till det individualistiska och frihetliga Norden längst upp till höger.

Våra analyser visar tydligt att de värderingar som är minst föränderliga när människor från MENA-regionen migrerar till Sverige är värderingar som rör familjen. Dessa värderingar tenderar att vara patriarkala i hemlandet – värderingar som innebär att barnen fostras till att lyda sina föräldrar – framför allt sina fäder. Sådana värderingar är egentligen inte alls främmande ur ett svenskt perspektiv; de var närmast allena rådande i Sverige så sent som på 1800-talet.

I kapitlet beskrivs hur den stora skandinaviska tilliten till andra människor och till myndigheter och institutioner ibland kallats det nordiska guldets. I Sverige svarar 74 procent att de litar på människor från första stunden. Det globala snittet ligger på 30 procent medan 21 procent av de utomeuropeiska migranterna i Sverige tycker så. Av migranterna i Sörmland svarar 25 procent att de litar på människor från första stund, vilket ligger närmare det globala snittet.

---

⁸⁹ Svenska Institutet: *Madeleine Sjöstedt om bilden av Sverige*, SI, 2023-09-14.

I kapitlet konstateras också att under det senaste året har såväl den svenska regeringen och Socialdemokraterna uttryckt en vilja att förbättra integrationen men också att fler migranter måste komma i arbete. Både regeringens nya, tuffare migrationspolitik och en rapport från en mycket självkritisk socialdemokratisk analysgrupp visar på en samsyn när det gäller en rad aspekter på migrationen. Den senare analysen framhåller bland annat hur viktigt det är den ekonomiska, etniska och språkliga segregationen bryts på en strukturell nivå vilket kräver att ”befolkningen blandas”.

En diskussion förs också i det första kapitlet om hur det kommer sig att hög tillit och frihetliga värderingar är så starka i just Sverige och de övriga nordiska länderna. Här görs en historisk tillbakablick till husförhören på 1600-talet och till 1700-talets upplysningstid då Sverige som första land i världen lagstiftade om yttrande- och tryckfrihet. För mer än 270 år sedan lagstiftade vi således emot mycket av sådant som är vardag i många av ursprungsländerna för de utomeuropeiska migranter som kommer till Sverige. Det handlar om möjligheten att demonstrera eller offentligt uttrycka sina tankar eller om censur av skrifter och böcker som kunde anses opassande eller kontroversiella.⁹⁰ Yttrandefrihetens tidiga och starka ställning i befolkningens medvetande knyts därefter till Sveriges långa historia av en inkluderande samhällssyn där den tidiga läskunnighetens utveckling och andra strukturella processer diskuteras. Kring sekelskiftet 1800 kunde nio av tio svenskar läsa – i dagens Somalia eller Afghanistan är det mellan tre och fyra av tio som är läskunniga.

I detta första kapitel diskuteras även sysselsättningsgraden och dess komplexitet i samband med den förändrade strukturen när det gäller migrantgrupper och dess konsekvenser för demokratiutvecklingen. Begreppen inkludering/exkludering diskuteras utifrån en historisk kontext som kan ge förklaringar till den initiala frågeställningen om Sveriges särställning.

I kapitlet redogörs för arbetslöshetsutvecklingen på senare år där denna har minskat i alla delar av landet och i alla grupper – således även i Sörmland under 2020-talet. Andelen arbetslösa personer födda utanför Europa var nere på rekordlåga nivåer och har nästan halverats sedan den var som högst under flyktingkrisen 2016. I augusti 2023 hade arbetslösheten i Sörmland minskat stadigt i 29 månader i rad. Hösten 2023 såg det tyvärr ut som om den positiva trenden brutits på grund av lågkonjunkturen.

I kapitel 1 konstateras vidare att det traditionella jämställdhetsarbetet länge har varit fokuserat på personer födda i Sverige – här inbegrips även andra generationens migranter – liksom personer från närliggande länder. Efter den stora inflyttningen av utomeuropeiska migranter har konsekvenserna för jämställdhetsarbetet inte tillräckligt beaktats. Det senaste decenniet har allt fler kvinnor med utomeuropeisk bakgrund kommit till Sverige som anhöriga till en person som är svensk medborgare eller som har permanent uppehållstillstånd i landet. Dessa kvinnor löper en stor risk att hamna i långvarigt utanförskap.

---

⁹⁰ Det är denna djupt grundade insikt om vikten av att fritt få uttrycka sig – en insikt som bildligt talat finns i svenskens DNA och som skulle kunna liknas vid en slags sekulär religion – som gjort att vi idag hävdar enskilda individers rätt att till exempel bränna koranen under polisbeskydd.

Kapitlet avslutas med att ställa den retoriska frågan om samhälle karakteriserat av trygghet, tillit, tolerans är på väg mot ett samhälle där otrygghet, misstro och tolerans breder ut sig.

KAPITEL II

MIGRANTER I SÖRMLAND – METOD OCH DESKRIPTIV REDOVISNING

2.1. INLEDNING

Denna rapport handlar om hur närmare 1 500 personer med rötterna i Mellanöstern och Afrikas horn gör för att känna sig hemma i Sörmland, rentav bli sörmlänningar. Genom att ställa frågor som handlar om vad som är viktigast i livet, om drömmar, tankar och ideal har vi försökt förstå vad som fungerar bra och mindre bra när det gäller integrationen av våra migranter. Vad skulle kunna förbättras från samhällets sida, vilka insatser behöver göras och kanske inte minst viktigt – genom att ställa frågorna skapas också ett fokus på vad den enskilde migranten själv kan göra för att snabbare bli en del av det svenska samhället.

De flesta av dagens sörmländska migranter har kommit från Mellanöstern och Afrikas horn. De som färdas landvägen har en resa på mellan femhundra och tusen svenska landmil för att komma till Flen, Strängnäs eller Oxelösund. Att köra bil från Mogadishu till Malmköping är möjligt i teorin och skulle enligt *Google Maps* ta drygt sju dagar i anspråk och man kör nonstop via Etiopien, Sudan, Egypten, Jordanien, Syrien, Turkiet, Bulgarien, före detta Jugoslavien, Ungern, Slovakien, Tjeckien och Tyskland.

Det fysiska avståndet mellan Sörmland och några av våra vanligaste ursprungsländer för migranter till Sverige är således mycket stort. Detsamma gäller avstånden när det gäller normer och värderingar. Den som betraktat World Values Surveys så kallade "kulturkarta" kan snabbt konstatera att Sverige befinner sig i ena änden på koordinaten medan de som kommit till Sverige från länderna i MENA-regionen⁹¹ befinner sig i den andra; de som kommit hit kommer från kulturer där religion, heder, tradition och auktoritärt tänkande är i högsätet medan svenskarna präglas av tillit, frihet, öppenhet och sekulära idéer. Kontrasterna mellan våra kulturer kan inte vara större men ändå har migranter från Mellanöstern och Afrikas horn de senaste decennierna sökt sig till Sverige och Sörmland. När vi frågar dem säger de rentav att de trivs i det nya landet; att de känner sig hemma. Hur är det möjligt? Om detta och rader av andra frågor som handlar om hur migranterna i Sörmland ser på sin tillvaro i det nya hemlandet handlar denna rapport

---

⁹¹ MENA är en engelskspråkig förkortning för begreppet "Mellanöstern och Nordafrika", *Middle East and North Africa*.

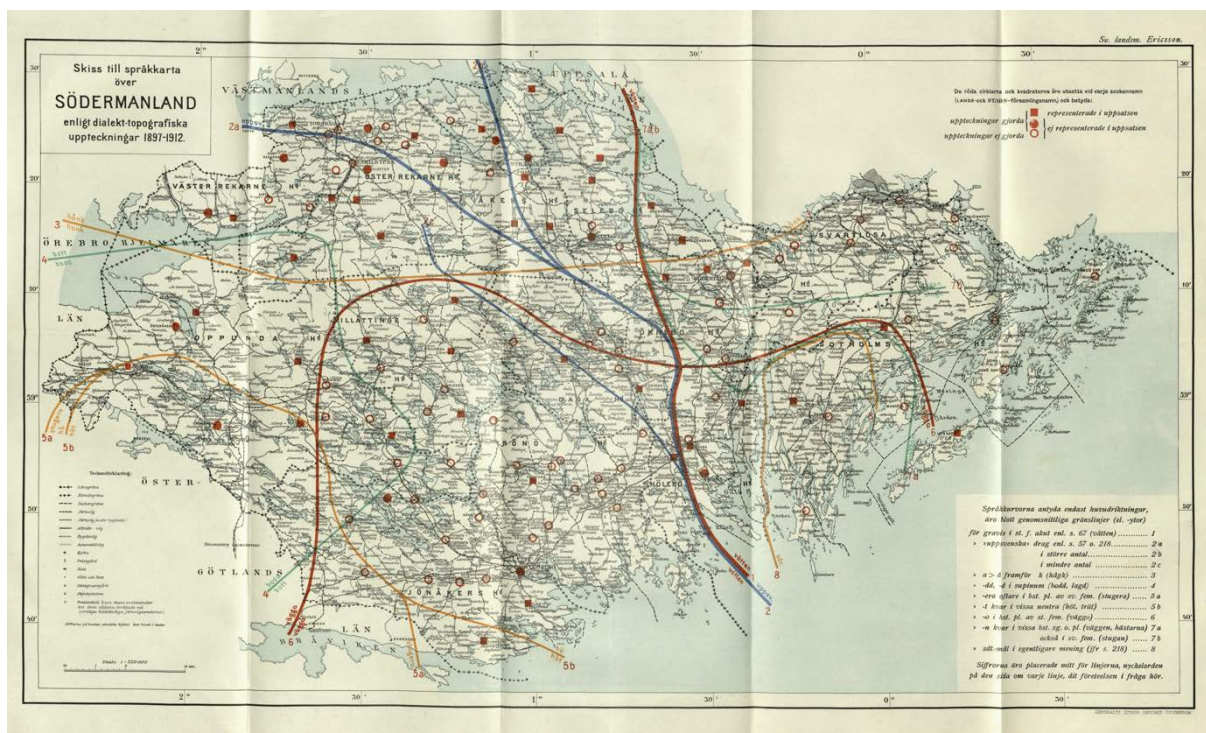

2.2. VAD INNEBÄR DET EGENTLIGEN ATT VARA SÖRMLÄNNING?

De är några stycken, sörmlänningarna. Närmare bestämt 302 597 den sista mars 2023. De flesta helt okända för andra än sina vänner, släktingar, grannar eller arbetskamrater. Några är mer bekanta för en större allmänhet. De kan ha namn som Göran Greider eller Göran Persson. Eller varför inte Ulf Kristersson eller Fredrik Lindström, Renaida Braun, Elin Rombo, Janne Carlzon, Kerstin Brunnberg, Sebastian Larsson, Jocke Berg, Ivar Lo-Johansson, Lars Lagerbäck, PC Jersild, Klasse Möllberg, Sven Delblanc och Kerstin Ekman. Men vilka är de – hur är de, hur tänker de, vad har de gemensamt alla dessa sörmlänningar? Går det att generalisera?

Om vi börjar med dialekten så går det knappast att tala om en gemensam sörmländsk dialekt – Fredrik Lindströms Eskilstunamål skiljer sig avsevärt från Janne Carlzons verserade sätt att tala. Den förra dialekten har beskrivits som lite gnällig, medan Nyköpingsborna rentav anses tala något som skulle kunna beskrivas som rikssvenska. Institutet för språk och folkminnen fastslår att i Sörmland möts de mellansvenska och uppländska dialekterna. Det är två olika språktraditioner som bryts. Gränsen går från uppsvenska mål på Södertörn i nordost och fortsätter diagonalt tvärs genom Sörmland till de mellansvenska målen i sydväst där inslagen av götamål är starka. Det finns rader av böcker och forskningsrapporter som handlar om sörmländska dialekter och språktraditioner. I en av dessa finns en karta som beskriver var de olika dialekternas ungefärliga gränser går. Den är från 1914 och lär stämma någorlunda med den språkliga verklighet som gäller också idag:

Figur 2.1. Språkkarta över Södermanland enligt dialekttopografiska uppteckningar 1897–1912

När SVT Sörmland för några år sedan frågade sina tittare vad som var typiskt sörmländskt var några svar ”strömning från Trosa, ost från Järna, rödbetor från Flen, ostfylld strömning med rödbetor från Katrineholm”. Andra typiska Sörmlandsrätter var ”Nässelsoppa med gös eller Vildsvinskarré med Svart trumpetsvamp.” Vidare fastslogs att Sörmlands landskapsfisk är Braxen och landskapssvampen just Svart trumpetsvamp. Landskapsäpplet bestämdes vara sorten Åkerö medan landskapsblomman är den vita näckrosen. Men svaren spretade, vad är egentligen den gemensamma nämnaren för människor som lever i Sörmland?

Den som initierat projektet att försöka fånga in det typiskt sörmländska var en lokal SVT-reporter med rötterna i Värmland som kände sig lite vilsen i Sörmland. Hon sa sig kunna räkna upp minst hundra saker som är typiskt värmländska men att det var svårt för henne att försöka definiera det sörmländska på samma sätt.⁹²

I den digitala tidskriften *Trakten* vars mål är att lyfta den regionala kulturen i Sörmland finns en sörmländsk ordbank med ord och begrepp som beskrivs som typiskt sörmländska. Där kan man lära sig att en sur och grinig person är *tjövlig*, den som är dåligt klädd är *schavuger* medan stora kvinnor på sörmländska är *dromedundror*.⁹³ I en intervju i tidskriften berättar författaren, redaktören och debattören Göran Greider om sitt förhållande till den sörmländska som talades i uppväxtens Vingåker där han konstaterar: ”Jag kan faktiskt inte ens längre tala sörmländska, utom när raseriet kommer till mig. Som mycket ung hörde jag min dialekt och ville lämna den. Klassresenären ville resa bort från tjocka l eller från ljudet ä.”⁹⁴

Vi kan konstatera att det inte finns ett enda väldefinierat Sörmland utan flera parallella där de två relativt stora metropolerna Eskilstuna och Nyköping utgör varsitt kraftcentrum. I Eskilstuna ger universitetet, industritraditionen och ett antal statliga myndigheter och institutioner staden prestige och inflytande medan residensstaden Nyköping är länets formella huvudstad med landshövding, Länsstyrelse och en lång historia som går tillbaka till Magnus Ladulås tid.

2.2.1. Människan i ständig rörelse

Människor har alltid migrerat. Alla människor har sitt verkliga ursprung på den afrikanska kontinenten för mellan hundra och tvåhundra tusen år sedan. Därifrån har vi i olika vågor genom årtusendena vandrat ut i världen och befolkat Asien, Europa, Australien och till sist den amerikanska kontinenten. De tidigaste kända spåren efter migranter i dagens Sörmland är kanske drygt tio tusen år gamla – några tusen år efter att den senaste istiden gjort Skandinavien tillgängligt för människan. Vid ett par mindre bergsplatåer på dagens Södertörn har man hittat bosättningar efter säljägare som daterats till mellan 8 000 och 7 800 år före Kristus. Vid denna tid låg dessa öar mer än 12 - 13 landmil ut från det dåvarande fastlandet som skulle kunna vara högplatån kring dagens Högsjö i Vingåkers kommun.⁹⁵

⁹² Johansson, F., ”Från värmlänning till sörmlänning – hur är man då egentligen?” *SVT-Sörmland*, 2022-07-01.

⁹³ *Trakten* – en mycket liten folkrörelse. <https://trakten.nu/arkiv/sormlandska/>

⁹⁴ Hellby, A., ”Ett mindre främmande språk”, *Trakten*, 2021-01-15 <https://trakten.nu/arkiv/ett-mindre-frammande-sprak/>

⁹⁵ Pettersson, M., Wikell, R., ”Tidig mesolitiska säljägare i Tyresta för 10 000 år sedan”, *Fornvännen* 2013

Människans ständiga rörlighet och denna pågående upptäcktsresa är allas vår gemensamma berättelse. En berättelse som vittnar om vår överlevnadsförmåga, nyfikenhet och uppfinningsrikedom som art. Denna berättelse uppmanar oss också att reflektera över vår identitet som individer, grupper och nationer. Den uppmanar oss också att sätta dagens migration till vårt land och den region där vi bor i ett större perspektiv.

Nybyggare eller varför inte migranter har ständigt kommit till Norden från andra delar av världen. Av nyfikenhet, av upptäckarlusta eller efter att ha blivit värvade av någon entreprenör, kung eller furste. Det påstås att ovan nämnde Magnus Ladulås – vars söner stred om den svenska kungamakten i Nyköping – tidigt förstod att locka människor med kunskap och kompetens till våra breddgrader. Han gynnade ”utlenske men” – härmed avsågs huvudsakligen tyskar. När borgar och städer skulle byggas och näringslivet effektiviseras behövdes kunnigt folk. De fanns nere i Europa och kom i regel från de tyskspråkiga områdena.

Nyköping var på 1300-talet medlem av den tyska hansen och på slottet fanns fogdar och knektar, vilka stammade från det tyskspråkiga Europa.⁹⁶ De skulle få ett enormt inflytande när det gällde hur Sverige skulle utvecklas under medeltiden. De bidrog till hur det politiska systemet skulle organiseras, med kröningsritualer, hovliv, privilegiesystem och skatteväsen. Men också till utvecklingen av städer med råd, borgmästare och ståndsmässig arkitektur. I den mån svenskarna utvecklade en hövisk kultur och anammade riddarideal, var också detta tyskarnas förtjänst.

Några andra tidiga migranter till Sörmland var de valloner som lockades till Sverige från furstendömet Vallonien i dagens nordöstra Frankrike kring 1600-talets början. Det handlar om totalt närmare 2 500 personer som kom under några decennier.⁹⁷ Man vet till exempel att masugnen vid Öllösa bruk i dagens Gnesta kommun byggdes på 1630-talet av valloner som kommit hit tillsammans med den vallonske affärsmannen Gerhard de Besche. De var experter på det så kallade vallonsmidet – yrkeshemligheter som man inte gärna delade med sig av. Kanske mindre känt är att många valloner inte ägnade sig åt smide utan arbetade som skoghuggare, kolare och hantverkare vid bruken. Arbetet tillsammans med lokalbefolkningen gjorde att de blev snabbt integrerade i det svenska samhället medan smidemästarna ofta höll sig för sig själva.⁹⁸

På detta sätt, med en stadig migration från kontinenten till i första hand Mellansverige har det fortsatt genom seklerna – i en senare migrationsvåg kom invandrarna från den del av Vallonien som ligger i nuvarande Belgien, eller så var det hantverkare eller handelsmän från Tyskland, andra gånger kom de i grupper från Holland, Skottland eller Karelen. Skaran av migranter till Sverige har varit brokig långt före våra dagar.

---

⁹⁶ Harrison, D., ”Invandringen till Sverige”, *Populär Historia*, 09-08-21.

⁹⁷ Douhan, B., *Arbete, kapital och migration: valloninvandringen till Sverige under 1600-talet*, Uppsala universitet, 1985.

⁹⁸ Harrison, D., Hur betydelsefull var vallonimmigrationen? *SvD*, 2016-05-25.

2.2.2. Migrationen på 1900-talet i Sörmland

När Tyskland hösten 1938 ockuperade sudettyska områden i nuvarande Tjeckien flydde flera tusen antinazistiska sudettyskar från sina hem. De flesta fick asyl i närliggande länder men cirka 150 av dem kom av olika skäl att hamna som flyktingar i Eskilstuna. I samband med krigsslutet kom ytterligare några hundra sudettyskar till kommunen där de till slut kom att utgöra en grupp på närmare 500 personer. Umbärandena var stora i början. Här fanns de klassiska problemen med kulturkrockar, brist på förståelse, främlingsfientlighet och arbetslöshet. Men migranterna gjorde sig efterhand hemmastadda i Eskilstuna och startade till exempel den katolska församling som än idag är aktiv i kommunen.⁹⁹ I mitten av förra seklet hade Sverige ingen egentlig flyktingpolitik. Inget ordnat mottagande, inget SFI (de första kurserna i svenska för migranter skapades av det privata korrespondensinstitutet Hermods i slutet av 1930-talet) utan kommunerna fick laga efter läge. Bland annat var bostadsfrågan ett stort bekymmer. I Eskilstuna behövde stadens stora arbetsgivare Bolinder Munktell stadigt nya medarbetare – inte minst under beredskapsåren när så många män var inkallade till militärtjänst. Sudettyskarna fick jobb hos Bolinder-Munktell liksom många av alla de flyktingar som kom till Eskilstuna från Estland hösten 1944. Under 1950-talet accelererade arbetskraftsinvandringen till Sverige. De kom i stora krigsfattiga skaror från Italien, Jugoslavien, Grekland och Ungern. Men framförallt kom de från vårt östra grannland: mellan 1945 och 1985 bosatte sig närmare 600 000 finländare i Sverige – många av dem i Eskilstuna och Torshälla. Som nämnts ovan uppskattas idag att cirka 17 000 eskilstunabor ha någon form av anknytning till Finland.¹⁰⁰ I Torshälla lär var femte invånare ha finska rötter. Inte för inte har Eskilstuna ibland kallats Sverigefinnarnas svenska huvudstad.

Integrationen i det svenska samhället var inte helt enkel för de som kom hit trots att Finland under 700 år varit en del av Sverige. Många kom från lantliga skogsbygder i östra Finland men bosatte sig i en urban miljö, utan nätverk och utan språkkunskaper. Flera av dem har vittnat om att de valde att inte tala finska på stan för att inte sticka ut, och kanske inte alls lära sina barn finska. Men också det omvända – somliga brydde sig inte om att lära sig svenska, eftersom tanken var att de bara skulle stanna i några år och sedan flytta tillbaka.¹⁰¹

Sedan 2010 är Eskilstuna tillsammans med Trosa och ytterligare drygt 60 andra kommuner i Sverige ett så kallat finskt förvaltningsområde. Det betyder att kommunen ska värna om det finska språkets ställning och att det till exempel ska finnas äldreomsorg och dagis på finska och att invånarna ska kunna prata finska i sina kontakter med kommunen.

Sverige undertecknade tidigt en rad internationella överenskommelser och förpliktelser om att ta emot människor på flykt undan krig, förtryck, våld och konflikter. Ända sedan FN tillskapades efter andra världskrigets slut har Sverige haft ett starkt engagemang för att ta emot flyktingar och erbjuda skydd. Ungernkrisen 1956, militärkupperna i Grekland och Chile, kriget i Vietnam och kriget mellan Iran och Irak liksom konflikterna på Balkan gav under flera

⁹⁹ Tempsch, R., "Invandrare i folkhemmet. Sudettyskarna i Eskilstuna 1938–1988". Eskilstuna, *Sällskapet S:t Eskil*.

¹⁰⁰ Kinnander, P., "Finsk kultur på frammarsch", *SVT-Sörmland*, 16-12-06.

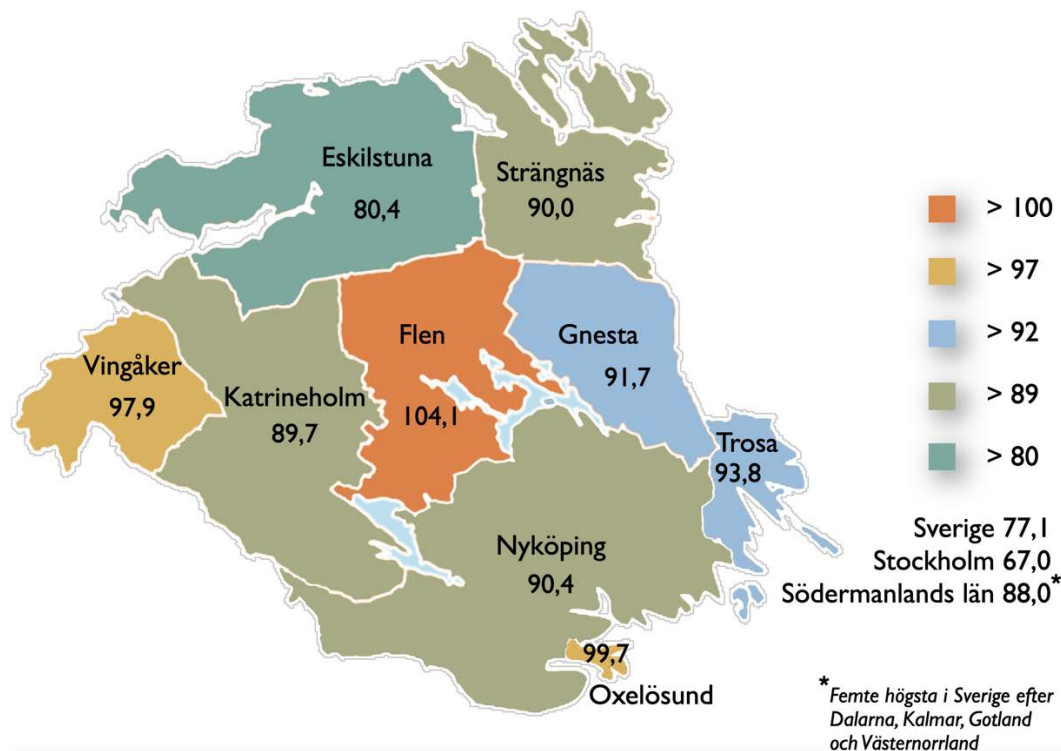
¹⁰¹ Svartström, A., "Lilla Finland finns i Sverige – nu vill sverigefinländare ha erkännande", *Huvudstadsbladet*, 2017-12-09.

decennier upphov till stora flyktingströmmar och Sverige öppnade dörren för många av dem. Vårt rykte som ett välkommande land spelade en viktig roll i migranternas val av destination. Det faktum att Sverige erbjöd medborgarskap och därtill tillät familjeåterförening – vilket innebar att personer med skyddsstatus i Sverige kunde återförenas med sina familjer – lockade många att söka asyl i landet. Inte så få av alla dem som sökte sig till Sverige började sina nya liv som migranter i Sörmland.

2.2.3. Den demografiska försörjningskvoten i Sörmland

Den demografiska försörjningskvoten används ofta som underlag till långsiktiga demografiska prognoser. Det vill säga hur många av den arbetande befolkningen mellan 20–64 år som ska försörja den icke-arbetande (de mellan 0–19 och över 65). Kvoten uttrycks ofta som antalet icke-arbetsföra per 100 arbetsföra personer. Om den demografiska försörjningskvoten är låg (till exempel 50 icke-arbetsföra per 100 arbetsföra) innebär det att det finns relativt få icke-arbetsföra personer att försörja för varje arbetsförmögen person, vilket kan vara en indikation på en gynnsam situation. Å andra sidan, om kvoten är hög (till exempel 90 icke-arbetsföra per 100 arbetsföra), kan det innebära en utmaning för en region eller en kommun när det gäller ekonomiskt stöd och sociala tjänster för den icke-arbetsföra befolkningen. Den demografiska försörjningskvoten ligger för Sverige som helhet på 77,1. Stockholm som har den lägsta hade 67,0 år 2022 medan Sörmland låg på 88,0 vilket är ett högt värde – stort behov av påspädning av yngre krafter.

Figur 2.2. Den demografiska försörjningskvoten i Sörmlands län, 2022.

Källa: SCB, 2022

Den generella bilden är att den demografiska försörjningskvoten de senaste decennierna gradvis har försämrats för Sverige som helhet men att storstäderna har en mer gynnsam försörjningsbörda än landsbygden. Det finns två uppenbara sätt att möta en sådan utveckling: antingen att människor arbetar och betalar skatt längre upp i åldrarna eller att det sker en inflyttning av yngre, arbetsföra personer till kommunerna.

Det är viktigt att komma ihåg att den demografiska försörjningskvoten är ett av många demografiska mått som används för att analysera befolkningssammansättningen och dess påverkan på ekonomin och samhället i ett område. Men den ger en övergripande bild av beroendet mellan arbetsföra och icke-arbetsföra, men andra faktorer som arbetslöshet, ekonomisk aktivitet och migrationsmönster kan också påverka regionens ekonomi och välbefinnande. En del ekonomer menar till exempel att den *ekonomiska försörjningskvoten* är ett bättre mått eftersom den beskriver *antalet sysselsatta personer* i förhållande till resten av befolkningen. Ekonomisk försörjningskvot mäter således förhållandet mellan den faktiskt arbetsföra befolkningen och den icke-arbetsföra befolkningen och ger därmed en mer direkt indikation på arbetsförmågan hos befolkningen och hur många som är i arbetsför ålder i förhållande till de som inte är det. Den fokuserar på den potentiella arbetskraften och belyser de ekonomiska utmaningar som kan uppstå när en mindre andel av befolkningen förväntas försörja en större andel icke-arbetsföra personer.

2.2.4. Migranter i Sörmland

Som konstaterades i inledningskapitlet har Sörmland under de senaste decennierna förlorat en stor del av sin befolkning på grund av strukturomvandling, utflyttning och låga födelsetal. Men samtidigt har inflyttningen av personer födda i andra länder mer än kompensert för befolkningsminskningen. Av länets 302 597 är 62 721 personer motsvarande 20,7 procent av Sörmlands befolkning år 2023 är födda i ett annat land än Sverige. Drygt 22 000 av dessa kommer från ett europeiskt land medan cirka 27 000 kommer från något av de sju vanligaste migrantländerna i MENA-regionen som ingår i den här studien. Det handlar om Syrien – 8 720 personer, Irak – 7 644 personer, Somalia – 4 901 personer, Eritrea – 2 778 personer, Afghanistan – 1 777 personer, Iran – 1 275 personer och Turkiet – 881 personer.

Lägg till om barn under 18

Nästan 29 000 av de utrikesfödda bor i länets största stad Eskilstuna där de utgör 26,7 procent av alla invånare. Av dessa kommer 15 505 från MENA-regionen med migranterna från Irak i tydlig majoritet med 5 744 personer. Den kommun som har det minsta antalet utrikesfödda i länet är Gnesta där 1 570 personer motsvarande 13,5 procent av en befolkning på 11 612 personer är utrikes födda. Totalt 317 personer kommer från något av länderna i MENA-regionen varav den största gruppen – 90 personer – kommer från Syrien.

Det är utifrån enkäter och intervjuer med lite drygt tio procent av dessa migranter till Sverige som denna rapport bygger. Vad vill de med sina liv? Hur har mötet med en kommun i den sörmländska idyllen varit? Vad är bra och vad är dåligt och vad kan bli bättre? Hur ser de på

framtiden? Men kanske viktigast av allt – hur ska migranterna komma in i det svenska samhället och bli en del av arbetsmarknaden? För arbetslösheten bland de utomeuropeiska migranterna är det stora bekymret – här finns vilande, outnyttjade resurser som verkligen behöver tas i anspråk för att Sverige fortsatt ska kunna vara det land där det är drägligt att leva och bo. Kort sagt, ett land där alla behövs och där alla bidrar efter bästa förmåga.¹⁰²

Vid utgången av april månad 2023 var arbetslösheten i Sörmland den lägsta sedan 2008 med totalt 5,6 procent arbetslösa jämfört med 6,3 procent för riket som helhet. När det gäller de utrikesfödda var arbetslösheten 18,9 procent där motsvarande siffra för Sverige var 15,4 procent.¹⁰³ I verkligheten är arbetslösheten inom vissa grupper av de utrikes födda avsevärt högre – ibland uppåt 60 till 70 procent.¹⁰⁴ Utbildningsnivån är också en avgörande faktor – bland de migranter som enbart har grundskola eller ingen skola alls ligger arbetslösheten på 38,2 procent enligt SCB-statistik. För denna grupp tar det i snitt 14 års vistelse i Sverige innan hälften av dem kommit in på arbetsmarknaden.¹⁰⁵

Många studier har visat att det tar lång tid för flyktingar och deras anhöriga att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden.¹⁰⁶ En rapport från SCB 2021 visade att sysselsättningsgraden bland flyktinginvandrare som varit 0 till 9 år i Sverige uppgick till 56,1 procent bland män och 29,8 procent bland kvinnor.¹⁰⁷ Det är ungefär samma siffror som redovisades i Dagens Nyheters specialstudie för flyktinginvandrare från länderna Irak, Eritrea, Afghanistan och Somalia som kom till Sverige 2010 och som redovisas i kapitel 1. Som jämförelse var sysselsättningsgraden för hela gruppen utrikes födda under det första kvartalet år 2023 66,2 procent för kvinnorna och 70,9 procent för männen. Bland inrikes födda kvinnor var sysselsättningsgraden samtidigt 86,1 procent och för inrikes födda män uppgick det till 89,5 procent.¹⁰⁸ Detta är internationellt sett mycket höga siffror. I Sverige som helhet ligger enligt Eurostats något annorlunda sätt att mäta sysselsättningsgraden i åldrarna 20 till 64 år på 82,2 procent. Bara Island och Nederländerna har en något högre sysselsättningsgrad. I ett land som Italien ligger motsvarande siffra på 64,8 procent.¹⁰⁹

Men även om sysselsättningsgraden har ökat bland migranterna till Sverige är självförsörjningsgraden fortsatt låg. Många jobbar men är fortfarande beroende av olika stöd och bidrag för sin försörjning. Sådana uppgifter försvinner ofta i den officiella statistiken – för att klassas som sysselsatt av SCB räcker det att man arbetar en timme per månad. Olika undersökningar har därtill visat att ungefär var tredje utrikesfödd, motsvarande mer 600 000 vuxna migranter i

---

¹⁰² McWhinney, J., *The Nordic Model: Pros and Cons*, Investopedia, 2022.

¹⁰³ Arbetsförmedlingen, Månadsstatistik maj 2023.

https://statistik.arbetsformedlingen.se/extensions/Manadsstatistik_sid1/Manadsstatistik_sid1.html

¹⁰⁴ SVT-Nyheter, Saadiya har varit arbetslös i 19 år, SVT, 2023-01-18.

¹⁰⁵ Från Ekonomifakta, källa SCB, statistik från 2021.

<https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Arbetsmarknad/Integration/forvarvsfrekvens-efter-vistelsetid-och-utbildningsniva/>

¹⁰⁶ Bevelander, P. och Irastorza, N., "The Labour Market Participation of Humanitarian Migrants in Sweden: An Overview". *Intereconomics* 52, 271–277. 2017

¹⁰⁷ SCB, Arbetskraftsundersökningarna – Tema: Sysselsättning bland flyktingar och deras anhöriga 2019, SCB, 2021

¹⁰⁸ Arbetskraftsundersökningarna (AKU), första kvartalet 2023, Sysselsättningen ökar för utrikes födda.

¹⁰⁹ Eurostat, EU's employment rate peaks at 75%, 2023-04-27.

Sverige inte är självförsörjande.¹¹⁰ Vid beräkningarna har man använt OECD:s fattigdomsgräns som riktlinje vilket vid tiden för undersökningarna motsvarade cirka 12 500 kronor per månad.¹¹¹ Översatt till förhållandena i Sörmland skulle det innebära att kanske 10 000 till 12 000 utrikesfödda i länet inte är självförsörjande. Även åldern vid invandringen till Sverige har stor betydelse för migranternas sysselsättningsgrad. För män är går det tydligt långsammare om de är över 35 år när de anländer medan det går betydligt långsammare för de som är över 40 år. Samma gäller också för kvinnor, men det tar ytterligare några innan det manifesterar sig. Orsaken till skillnaden mellan äldre och yngre kvinnor är sannolikt att de yngre kvinnorna i högre grad har ansvar för små barn. Vidarebosatta flyktingar, eller de som ofta kallas ”kvotflyktingar” har generellt sämre sysselsättningsutveckling än övriga migranter.¹¹²

Typen av arbete som nyanlända migranter arbetar inom har ändrats mycket över tid, särskilt när det gäller männen. 1990 arbetade närmare en tredjedel inom tillverkningsindustrin – 15 år senare var samma andel nere på fem procent. Detta är en väsentligt större minskning än i den övriga manliga befolkningen mellan 1990 och 2015. Vård- och omsorgssektorn har i allt högre grad kommit att ersätta industrin som den viktigaste näringsgrenen för nyanlända migranter.¹¹³

Enligt den delvis EU-finansierade organisationen Migration Policy Group som har skapat MIPEX, som är ett index som kartlägger och jämför integrationspolitiska åtgärder i 56 länder, är Sverige numera ett av de tre bästa länderna i världen på integrationspolitik. Index för Sverige i den senaste undersökningen (MIPEX 2020) är 86, medan genomsnittet för de 56 jämförda hög- och medelinkomstländerna är 49.¹¹⁴ Andra studier bekräftar att Sverige jämfört med många andra länder varit mer framgångsrika när det gäller integrationen än hur det brukar framställas i debatten. I en studie från Nordiska ministerrådet jämfördes hur asylsökande som kom till Sverige, Norge och Danmark mellan 2008 och 2019 integrerades på arbetsmarknaden. Studien visar att Sverige lyckades bättre än Danmark och ligger i paritet med Norge – detta trots att Sverige tagit emot fler asylsökande i förhållande till folkmängd än såväl Danmark som Norge.¹¹⁵

Utvecklingen har gått fort. Antalet migranter från MENA-regionen i Sörmland har mer än fördubblats sedan 2010 – från 11 818 personer till 26 976. För att fortsätta med exemplet Gnesta kommun fanns där år 2010 totalt 98 migranter. Ingen av dem kom från vare sig Afghanistan, Iran eller Somalia. Sedan 2010 har antalet migranter i kommunen mer än tredubblats. Studerar vi siffrorna från Eskilstuna var antalet migranter från MENA-regionen 6 839 år 2010 medan

---

¹¹⁰ Riksdagens Utredningstjänst, citerad i Kristersson, U., Svantesson, E., 2021-04-08, *DN-debatt*, ”Målet är att invandringen ska vara bra för Sverige”.

¹¹¹ Deiac, E., Eklund, J., *Vägar till självförsörjning – slutrapport Integration Sverige*, Entreprenörsskapsforum, 2021.

¹¹² Engdahl, M. och Liljeberg, L. ”Flyktingar och flyktinganhörigas etablering på arbetsmarknaden i Stockholm, Göteborg och Malmö”, *IFAU Rapport* 2022:15.

¹¹³ Ruist, J., ”Tid för integration – en ESO-rapport om flyktingars bakgrund och arbetsmarknadsetablering”, ESO – *Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi* 2018:3.

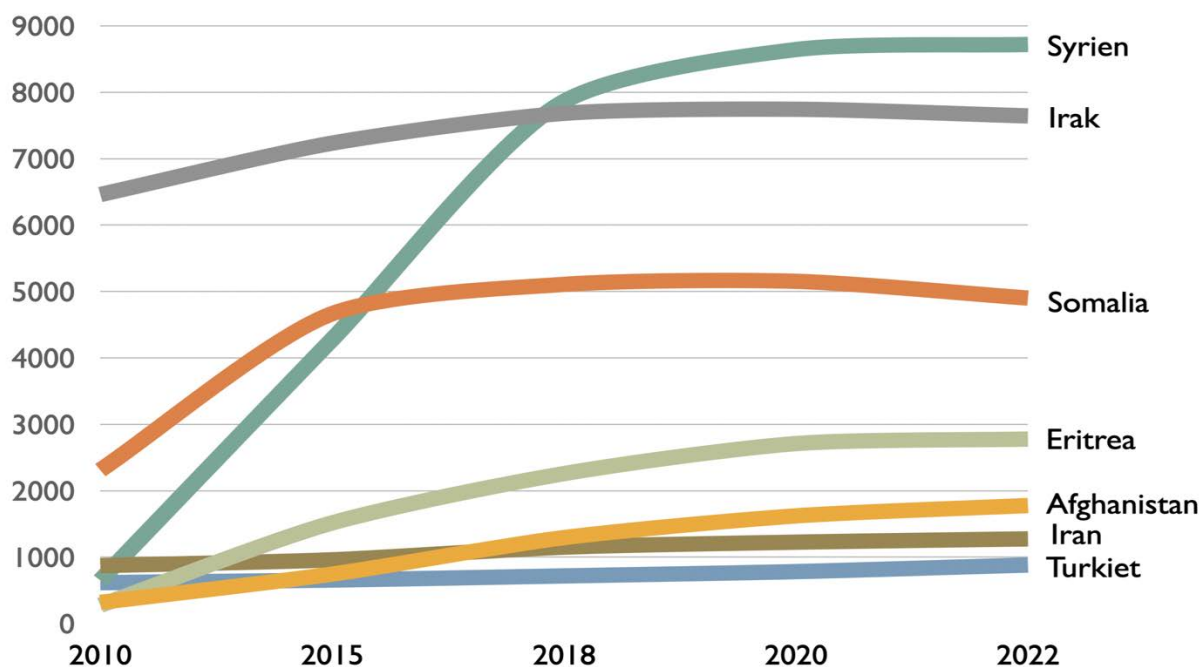
¹¹⁴ *Migrant Integration Policy Index*, 2020, Main Findings <https://www.mipex.eu/key-findings>

¹¹⁵ Hernes, V., et al. *Scandinavian integration policies for refugees – An updated comparative analysis of qualification and labour-market integration outcomes*. (TemaNord 2022:534) Nordiska ministerrådet, 2022. <http://dx.doi.org/10.6027/temanord2022-534>

antalet vuxit till 15 505 personer tolv år senare vilket är mer än en fördubbling. (Siffror och grafik redovisas i detalj i respektive kommunkapitel.)

Figur 2.3. Migranter i Sörmland 2010 – 2022

Källa: SCB, Befolkningsstatistik – utrikes födda efter län, kommun, kön 2010 – 2022

Som framgår av figuren ovan var det migranterna från Syrien som stod för den största relativa ökningen i Sörmland under perioden 2010 till 2022. Från 650 till 8 720 personer vilket är en ökning med mer än 13 gånger. Också från Somalia har ökningen varit relativt stor under perioden – från 2 310 personer till 4 901 motsvarande en dryg fördubbling. Detta samtidigt som migranterna från Turkiet endast ökade från 615 till 881 vilket motsvarar en ökning på drygt 0,4 gånger.

2.3. URVAL OCH BORTFALLSREDOVISNING – SÖRMLANDSSTUDIEN

2.3.1. World Values Survey

World Values Survey har en väl validerad metod vad gäller datainsamlingarna som har pågått sedan 1981, lite drygt 40 år. Metoden finns beskriven dels på WVS hemsida [/www.worldvaluessurvey.org](http://www.worldvaluessurvey.org), samt i många artiklar som finns presenterade i olika vetenskapliga sammanhang till exempel via Googles sökmotor Google Scholar.¹¹⁶

Samtliga nationella urval bygger på representativa urval av landets befolkning. I dessa urval är i allmänhet befolkningsgrupper som är i minoritet inte väl representerade. När det gäller de europeiska länderna är till exempel muslimska befolkningsgrupper inte väl representerade. Detta fäste vi uppmärksamheten på i vår första nationella studie. Totalt ingick 6 516 utomeuropeiska migranter i den studien¹¹⁷.

Frageställningarna bygger på samma frågor som ställts till människor i 140 länder i hela världen, sedan 1981 i den största pågående globala värderingsstudien någonsin, kallad World Values Survey. Vart femte år genomförs och sammanställs resultaten av en ny global våg av intervjuer. Den bärande idén är att samma frågor ställs till vuxna människor i alla åldrar, i olika världsdelar, från skilda kulturer och med olika trosuppfattning. Samma frågor som trots de många olikheterna ofta nog får samstämmiga svar. Men ibland är skillnaderna i värdegrund dock avgrundsdjup. Totalt har genom åren närmare 700 000 människor intervjuats representerande värdegrunden hos närmare 90 procent av jordens befolkning.

Den sjunde undersökningsvågen inom WVS avslutades 2022. En viktig fråga har varit att förstå och analysera hur värderingar förändras över tid. World Values kulturkarta har använts i många sammanhang, inte minst när Sveriges position i världen ska förklaras. WVS har mätt värderingsstrukturen i många av de länder som migranterna kommer ifrån – kulturkartan som återges i det föregående kapitlet, ger oss en bild av hur de tänker när de är nyanlända.

WVS ger kunskap om majoritetsbefolkningens värderingar i de olika länderna, men den ger inte tillräckligt stort underlag för att säga något om värderingar hos nyanlända och migranter. Finns en predisposition för nya värderingar hos de som kommer? Vad händer värderingsmässigt efter det att man kommit till ett nytt land, hur snabbt och vilka värderingar förändras? Det är för att förstå dessa frågor som detta projekt genomförts i Sörmland.

Totalt genomfördes i detta projekt exakt 1 700 enkätintervjuer med utomeuropeiska migranter i Sörmland.

---

¹¹⁶ www.worldvaluessurvey.org

¹¹⁷ Se Puranen, B., 2019 tabell 1.1.

Figur 2.4. Introduktion, exempel på genomgång innan enkäter och intervjuer besvaras

Bild från Vuxenutbildningens lokaler på Drottninggatan i Eskilstuna där många av enkäterna besvarades på dator, paddor eller i den egna mobilen under perioden 2022 - 2023. Vid katedern några av World Values Surveys medarbetare – intervjuansvarige Jim Frölander, språkstödjaren Zaahra Zeir, projektledaren Bi Puranen och språkstödjaren Priscilla Benaya. I anslutande lokaler genomförde journalisten Peter Welander några av de semistrukturerade personliga intervjuer som totalt gjordes med cirka 50 sörmländska migranter i studien.

Intervjuteamet har i alla deltagande kommuner i länet varit beroende av lokalt stöd för att söka upp och träffa migranterna och därtill få tid och möjlighet att intervju dem. I de flesta av länets kommuner har vi bemötts med stor förståelse och generositet av kommunens integrationssamordnare, utbildningsledare, SFI-lärare och rektorer. De har ställt lokaler till förfogande, förberett migranterna inför intervjuerna, ruckat på sina scheman och på andra sätt varit behjälpliga. I flera kommuner har man dessutom erbjudit hjälp av sina egna språkstödjare för att lättare genomföra de ganska omfattande intervjuerna som i tid kan ta allt mellan en och tre timmar. För detta stöd och denna förståelse är vi djupt tacksamma. I samtliga kommuner har de som möter migranterna dagligen ute i verksamheten – alltså lärare, språkstödjare och instruktörer – vare sig det gäller Yrkes-Vux, SFI eller andra verksamheter relaterade till kommunens migranter utan undantag varit oerhört hjälpsamma.

2.3.2. Representativitet vid studier av migranter i Sörmland

Svårigheten med populationsstudier är att de förutsätter goda demografiska basuppgifter, till exempel offentliga uppgifter från befolkningsregistret. Utmärkt aggregerad statistik kan erhållas via SCB, Migrationsverket med flera myndigheter vad gäller Sverige. Om man däremot behöver göra statistiska representativa urval från befolkningsregistret för till exempel utomeuropeiska migranter så låter detta sig inte göras. Dataskyddet, via till exempel GDPR, gör det inte möjligt att skapa registerbaserade på individdata eftersom det kan finnas en risk att individers anonymitet röjs.

Vi har därför från det svenska befolkningsregistret gallrat bort samtliga födda i Sverige eller något annat västerländskt samhälle för att erhålla en databas med enbart utomeuropeiskt födda migranter. Detta urval har sedan jämförts med de fördelningar som redovisas i den officiella statistiken från SCB. Därefter har en urvalsram skapats där vi vet vilka de sju största ursprungsländernas migranter till Sverige är med ålder, kön och utbildning angivet, men inte namn, id eller andra identifierbara uppgifter.

För att få ett så representativt data set som möjligt har ett flertal insamlingsformer nyttjats; deltagare i SFI, gymnasiets linje för språkintrödnktion/IM-programmet, SVA (Svenska som andraspråk), GrundVux, Komvux/Yrkes-Vux, via kommunerna, t ex Arbetsmarknadsenheten (AME), Arbetsförmedlingen samt som inbjuden att delta, till exempel via studieförbunden och folkhögskolorna. Det faktiska utfallet har därefter stämts av mot den officiella statistiken. I de fall det varit påkallat har ett data set viktats så att representativitet erhållits.¹¹⁸ I den nationella rapporten finns en utförligare beskrivning av de olika datafångstmetoderna.¹¹⁹ Skillnaden mellan den nationella rapporten och de regionala undersökningar som har genomförts i Värmland, Dalarna och nu i Sörmland är att vi nu inte har ett nationellt perspektiv utan vi försöker förstå migrationens komplicerade struktur genom att lyssna på migranter i den lokala miljö där de bor. Vi har här utgått från Sörmland med dess 9 kommuner.

Av detta följer att vi nu kompletterat formulären med semistrukturerade intervjuer. Dessa har huvudsakligen skett genom att respondenterna i samband med att de fyller i formulären tillfrågats om de kan tänka sig att delta i intervjuer. Urvalet kan inte sägas vara representativt eftersom de allra flesta intervjuats på svenska. Cirka 20 procent av intervjuerna har genomförts på arabiska samt några på somaliska och tigrinja tillsammans med en tolk. En arabisk-engelsk-svensktalande medarbetare har därefter transkriberat intervjuerna med tidskoder angivna för de olika temaområden som ingår.

I samband med den nationella studien lärde vi oss att det svåraste frågeområdet var det som handlar om att få nya och gamla synsätt att förenas, särskilt vad gäller triangeln arbete – utbildning – familjeliv. Fokus för de senaste årens intervjuer har därför handlat om denna triangel. Samtliga intervjuade har givit sitt samtycke till att bli intervjuade. I samband med transkriberingarna har intervjuerna pseudomiserats så att enskilda individer inte kan igenkännas. I de fall då namn och andra kännetecken ingår har de intervjuade tillfrågats och godkänt förfarandet. Dessa intervjuer har givit ett ovärderligt tillskott till den kvantitativa analysen.

2.3.3. Urval och bortfall i Sörmlandsstudien

Under hösten 2018–2019 genomfördes mätningar i 54 kommuner i Sverige, (n=6516) varav tre var sörmländska kommuner, Eskilstuna, Vingåker och Katrineholm. Under 2022 och första halvåret av 2023 genomfördes sedan ytterligare mätningar i de redan mätta kommunerna samt i ytterligare sex kommuner till i Sörmland så att samtliga 9 kommuner ingår.

---

¹¹⁸ Detta har i sådana fall angivits i datafilen och såväl viktade som oviktade data finns att tillgå.

¹¹⁹ Se Puranen (2019) kap. 3.

Tabell 2.1. Urval Sörmland 2018-2023

2018	13.0 (189)	100.0	-	-	-
2021	1.4 (20)	-	100.0	-	-
2022	43.9 (638)	-	-	100.0	-
2023	41.7 (605)	-	-	-	100.0
(N)	(1,452)	(189)	(20)	(638)	(605)

Sammanlagt ingår 1 700 personer i enkätintervjuerna varav 263 personer räknats bort. Detta beroende på olika skäl som att de efteråt sagt nej till att delta (4 personer), att vi inte vet vilket ursprungsland den intervjuade har (11 personer) eller för att de intervjuade deltagit i undersökningen utan att vara skrivna i Sörmlands län (248 personer).

Tabell 2.2. Bortfallsredovisning MWVS Sörmland

N= 1700

Södermanland	1452	- 248*	- 14,6 %
Tackat ja till att delta	1448	- 4	- 0,2 %
Ursprungsland	1437	- 11**	- 0,8 %
Population	1437	- 263	85 %

* Deltagit men bor i annat län

** Ursprungsland saknas

Tabell 2.3 Antalet möjliga migranter och andelen intervjuade av dessa inom respektive kommun

	Intervjuade i procent av migrantgruppen	Antalet möjliga migranter
1. Vingåker	14,4 %	584
2. Trosa	10,3 %	370
3. Gnesta	9,6 %	312
4. Oxelösund	9,1 %	875
5. Flen	7,7 %	1 640
6. Eskilstuna	4,9 %	15 005
7. Nyköping	3,9 %	4 050
8. Katrineholm	3,9 %	3 356
9. Strängnäs	2,6 %	1 731
SÖRMLAND	5,2 %	27 976

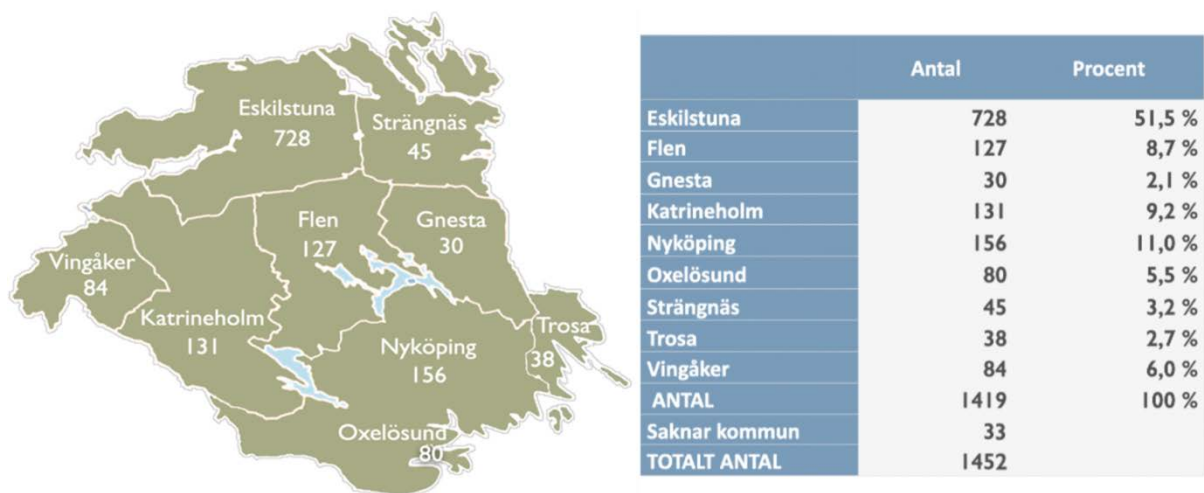
Av tabell 2.3. framgår dels det totala antalet möjliga migranter som skulle kunna ingå i studien om urvalet vore totalt för de sju största immigrantländerna utanför Europa. Spännvidden är stor från Eskilstunas dryga 15 000 till Gnestas 312 personer. Av det totala antalet möjliga enligt den officiella statistiken har sammanlagt 5,2 procent intervjuats i denna studie. Trots att hela 728 intervjuer har genomförts i Eskilstuna nådde undersökningen ändå inte upp till medelantalet, 5,2 procent av den definierade gruppen har intervjuats utan landade på 4,9 procent. I Trosa och Vingåker som har ett lågt antal migranter inom den aktuella gruppen blev antalet 10,3 respektive 14,4 procent. Det är viktigt att ha dessa relationstal i minne i samband med de kommunvisa redovisningarna. För flera av kommunerna är andelen utomeuropeiska migranter lågt och vi har trots ett lågt antal ändå intervjuat 14 procent av antalet möjliga i målgruppen i Vingåker, 10 procent i Trosa och över 9 procent i Gnesta och Oxelösund. Data för dessa kommuner behöver därmed betraktas som icke representativa, den statistiska osäkerheten är för stor. Dock har det ett värde att nära var tionde utomeuropeisk migrant i dessa kommuner har intervjuats.

Av samma tabell framgår att intervjuunderlaget i kommuner som Trosa och Gnesta inte utgör mer än några få procent av det totala antalet i länet. Detta beror i första hand på att det totala antalet migranter i målgruppen är så få i dessa kommuner – 312 respektive 370 personer. Den bästa representationen gäller Eskilstuna varifrån drygt hälften av de intervjuade migranterna i målgruppen kommer. Nyköpings elva procent av det totala antalet intervjuade kunde vara högre i egenskap av länets näst största kommun.

Det absolut flesta antalet intervjuer, 728 genomfördes i Eskilstuna kommun. Det beror framförallt på att det är den kommun i länet där flest migranter är skrivna, totalt 15 005 personer från de sju vanligaste ursprungsländerna – mer än hälften av det totala antalet migranter från dessa länder i Sörmland. Ett annat skäl är att vi tack vare att förhållandevis många migranter deltar i olika utbildningsinsatser vid Vuxenutbildningen i centrala Eskilstuna, kunnat samla relativt många migranter till varje intervjutillfälle och att intervjueteamet haft tillgång till ändamålsenliga lokaler. I Nyköping och Katrineholm har vi genomfört 131 respektive 156 intervjuer vilket motsvarar knappt fyra procent av alla migranter i målgruppen i kommunerna till skillnad från Eskilstuna där vi nästan mötte var tjugonde migrant eller motsvarande knappt fem procent. I Flen, Oxelösund, Gnesta, Trosa och Vingåker blev utfallet bättre och där allt från var sjunde till var trettande migrant från de sju vanligaste ursprungsländerna intervjuats.

Den kommun där vi trots stora ansträngningar inte lyckades nå ett någorlunda stort antal migranter för att genomföra våra intervjuer, var Strängnäs. Där lyckades vi inte övertyga ledningen för Vuxenutbildningen och SFI om vikten av att genomföra enkäterna. Det uttalade svaret var att det görs så många enkäter i olika frågor och här prioriterar vi undervisningen. Vill ni träffa migranter får ni söka upp dem i deras hem. Utslaget över samtliga migranter i målgruppen och i alla kommuner har vi dock validerade enkätsvar med 5,2 procent av länets alla migranter från MENA-regionen vilket motsvarar knappt var tjugonde person. Att skolledningen för Vuxenutbildningen och SFI i Strängnäs inte ansåg denna studie vara prioriterad är bara att beklaga. Av kartan figur 2.4 framgår kommunernas inbördes läge med antalet intervjuade i respektive kommun. Ursprungligt N=1700, efter rensning=1 452.

Figur 2.5 och tabell 2.4. Antalet svarande per kommun av totala andelen intervjuade

Målgruppen har bestått av de sju vanligaste migrantländerna till Sverige: Syrien, Eritrea, Somalia, Irak, Afghanistan, Iran och Turkiet. I de fall undersökningen har gjorts i en SFI lokal eller annan lärolokal har samtliga som befunnit sig där fått besvara frågorna förutsatt att de inte kommit från ett Västeuropeiskt land.

Vid de olika intervjutillfällena genomfördes även semistrukturerade djupintervjuer med ett urval av respondenterna. Representanter för forskargruppen World Values Survey har deltagit i fältarbetet för att kunna förklara frågorna om så har behövts. Språkstödjare har också funnits med för att underlätta för migranterna på de största språken och frågeformulären har varit tillgängliga på följande språk: arabiska, tigrinja, somaliska, dari, turkiska, engelska och svenska.

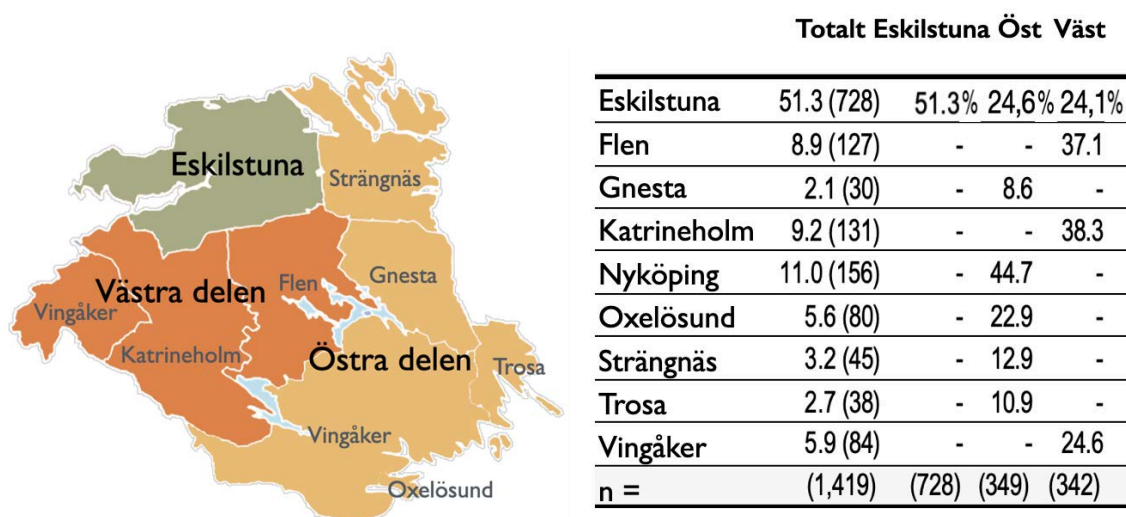
2.3.4. Tre länsdelar

När det gäller statistik kan små tal kan vara mer instabila och utsatta för slumpmässiga variationer än större. Små tal kan också leda till statistiska problem, till exempel om man försöker göra jämförelser. Genom att gruppera data får man en mer pålitlig översikt över trender och mönster. Dessutom minskar man risken för att dra felaktiga slutsatser på grund av statistisk osäkerhet. Med tanke på antalet respondenter i en del kommuner är lågt har kommunerna därför delats upp i tre länsdelar, dels den västra, den östra och Eskilstuna för sig.

Eskilstuna representerar ungefär hälften av de intervjuade migranterna med den östra respektive västra delen av länet representerar cirka en fjärdedel vardera. De kommuner som ingår i den östra delen inbegriper Strängnäs, Gnesta, Nyköping, Trosa och Oxelösund. I den västra delen

ingår kommunerna Vingåker, Katrineholm och Flen. I kapitel fyra behandlas var och en av de kommuner som ingår i de tre länsdelarna separat och mer detaljerat.

Figur. 2.6. Kommuner som ingår i respektive område

2.3.5. Ursprungsland

72 procent av de som ingår i undersökningen kommer från den primära målgruppen, det vill säga Syrien, Eritrea, Somalia, Irak, Afghanistan, Iran och Turkiet. Deltagare från övriga ursprungsländer i MENA-regionen och Sub-Sahara utgör ytterligare drygt 7 procent. Här är Sudan det land där flest migranter deltagit i undersökningen och därtill någon enstaka intervjuad från Sydsudan. Däremot kommer ett större antal från Etiopien, Palestina och Kenya samt några migranter från Jordanien, Libanon och DRC (Democratic Republic of Congo).

Deltagare från Ukraina kom in med en rätt stor grupp under fältarbetets senare fas samt några få migranter från Ryssland. Intervjuade från andra delar av världen utgjorde tolv procent av deltagarna, huvudsakligen från Asien – inga från Västvärlden eller de nordiska länderna. Landrepresentationen skiljer sig åt beroende på hur migranten kommit till Sverige – således kommer fler från SUB Sahara bland kvotflyktingarna jämfört med de asylsökande och de anhöriginvandrare liksom även avseende de som kommer för studier eller arbete, se nedan.

Tabell 2.6. Fördelning efter ursprungsland, Sörmland

Målgrupp			
Syrien	441	30,7 %	} 72 %
Eritrea	197	13,7 %	
Somalia	168	11,7 %	
Irak	121	8,4 %	
Afghanistan	63	4,4 %	
Iran	31	2,2 %	
Turkiet	12	0,8 %	
<hr/>			
Övriga MENA/SSA			} 7,6 %
Sudan	38	2,6 %	
Etiopien	18	1,3 %	
Jemen	14	1,0 %	
Palestina	10	0,7 %	
Kenya	8	0,6 %	
Libanon	3	0,2 %	
Egypten	2	0,1 %	
Sydsudan	1	0,1 %	
DRC	1	0,1 %	
<hr/>			
Öst			= 9,4 %
Ukraina	131	9,1 %	
Ryssland	4	0,3 %	
<hr/>			
Övriga			= 11,9 %
Ej Europa	171	11,9 %	

Migranterna är ojämnt fördelade mellan kommunerna, det beror på flera orsaker. När det gäller asylsökande och kvotflyktingar blir de anvisade en bostad i en kommun. När det gäller anhöriga söker de sig till platser där de anhöriga redan bor. Arbetskrafts invandrade har i regel ett arbete erbjudet och studerande en skola där de studerar.

När vi har följt flyktingströmmarna från olika länder kan vi också konstatera hur så kallade diasporor uppstår. Några kommer till en kommun där inga andra från det egna ursprungslandet bor, efter några år flyttar de till andra orter där fler migranter från det egna landet bor, eller så startas en grupp så att flera aktivt från samma land söker sig till kommunen. I kapitlet där Sörmlands nio kommuner redovisas ser vi flera exempel på sådana omflyttningar.

2.4. SOCIOEKONOMISKA SKILLNADER

2.4.1. Könsfördelning

I detta avsnitt redovisas skillnader mellan den nationella studien och Sörmland avseende i köns- och åldersstruktur, civilstånd, utbildningsnivå samt hur dessa bakgrundsvariabler fördelar sig i de olika länsdelarna.

Tabell 2.7. Könsfördelning, utomeuropeiska migranter, MWVS Sörmland och Sverige

	Sörmland	Sverige	Total
Man	456	3906	4362
	32%	44%	42%
Kvinna	955	4935	5890
	67%	55%	57%
Annat	4	49	53
	0,3%	1%	1%
	1415	8890*	10 305*

* Från totalt 6.516 deltagare har 149 gällrats till följd av oklara svar

Av SCB:s statistik över utrikesfödda framgår att en majoritet av migranterna från de sju ursprungsländer var män. Vi vet dock sedan tidigare genom arbetet i World Values Survey att kvinnor ofta är överrepresenterade i intervjustudier, det vill säga de har överlag en högre svarsfrekvens än män. Detta gäller både för de drygt 10 000 respondenterna för utomeuropeiska migranter där 55 procent av deltagarna är kvinnor. I Sörmland är övervikten ännu större 67 procent. Av det skälet finns resultaten såväl viktade som oviktade. I denna rapport används de oviktade värdena.

Antalet som inte identifierade sig som vare sig man eller kvinna var i båda undersökningarna marginell. Några har avstått från att svara på frågan andra har kallat sig *hen*.

Könsfördelningen skiftar mycket mellan olika ursprungsländer, vilket framgår med tydlighet av tabell 2.9. Intressant är att könsfördelningen är nästan jämn i Eskilstuna gruppen.

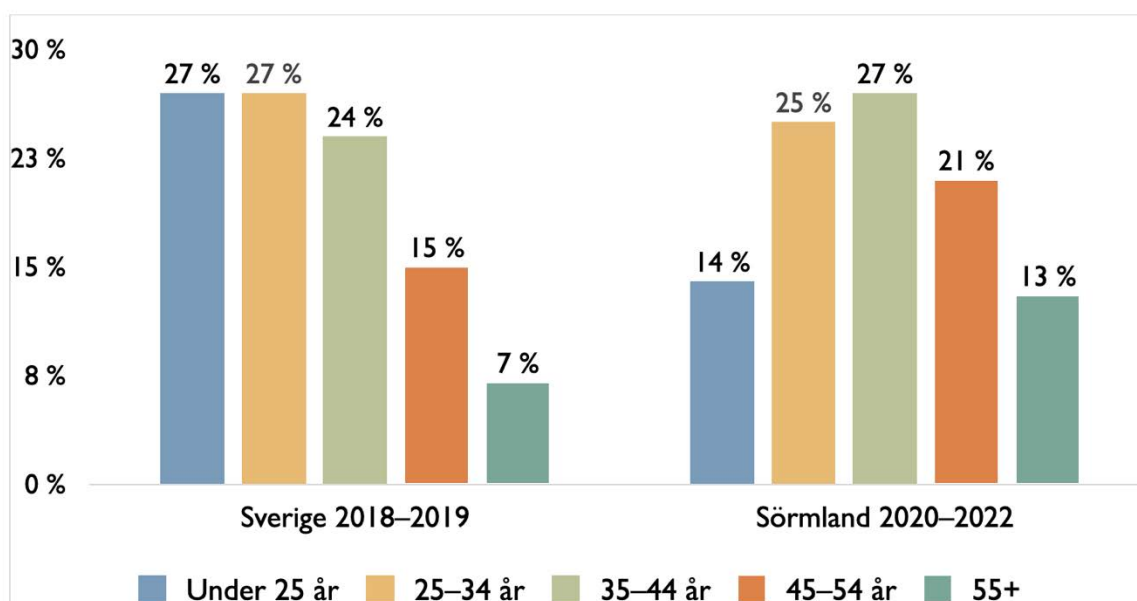
Tabell 2.8. Köns- och åldersfördelning i de tre länsdelarna, Sörmland

Länsdel	Man	Kvinna	Övrig
Eskilstuna	50%	50%	0,5
Östra	56%	44%	
Västra	41%	59%	
Totalt	45%	53%	

2.4.2. Ålder

Om man jämför åldersfördelningen i det nationella samplet om 6 516 intervjuade utomeuropeiska migranter från 2018-2019 med det urval om 1452 för Sörmland så framgår det några intressanta skillnader.

Figur 2.7. Ålder, migranter i Sörmland 2020 - 2022 och migranter i Sverige, 54 kommuner, 2018 - 2019

Urvalet i Sörmland består av äldre respondenter, en tredjedel är över 45 års ålder och andelen under 25 år är betydligt lägre i Sörmland än för Sverige. Detta kan delvis bero på tidsskillnaden mellan mätningarna. Dock genomfördes en mätning i Värmland mellan dessa två, där var andelen unga högre och andelen äldre lägre än vad vi kan konstatera för denna mätning. Den högre andelen äldre får som framgår av kapitlet om arbete konsekvenser för arbetslivsdeltagande och den har även konsekvenser vad gäller familjesyn och därmed även på nivåerna avseende emancipativa värderingar, se även kap 4 om kulturkartan.

2.4.3. Civilstånd, hushållsstorlek och antal barn

Tabell 2.9. Civilstånd, Sörmland

	Sverige	Sörmland
Gift	55%	60%
Bor tillsammans	6%	9%
Skild	5%	10%
Separerad	1%	1%
Änka/änkeman	2%	3%
Singel	31%	17%

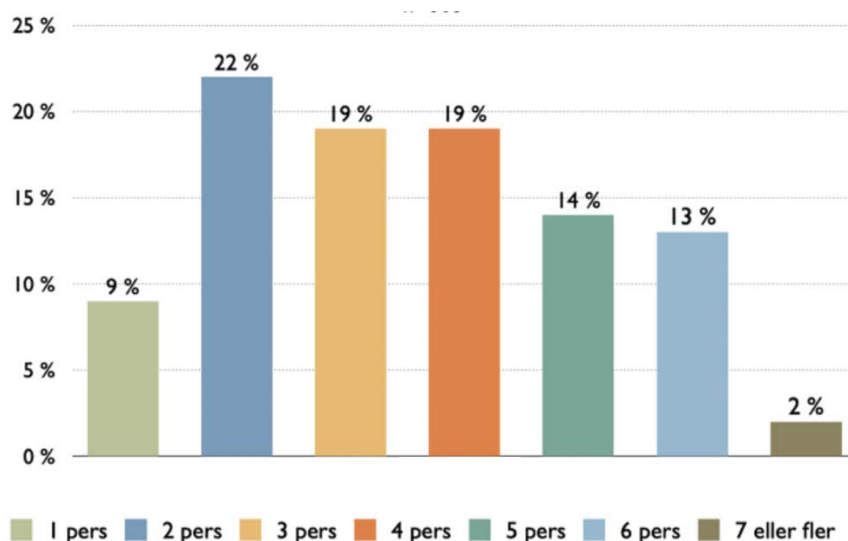
Civilståndsmässigt finns förhållandevis små skillnader mellan deltagande migranter i Sverige och i Sörmland. Andelen gifta och de som bor tillsammans är större, liksom andelen skilda. Däremot är andelen som är singlar halverad, se tabell 2.9.

Hushållsstorlek

70 procent av alla som ingår i undersökningen uppger att de har barn, vilket stämmer med ovanstående. Vi har även frågat om hur många som bor i deras hushåll inklusive barn.

Hushållen är förhållandevis stora. Nästan en tredjedel bor i hushåll med mer än fem personer. Det betyder att 91 procent anger att de bor i hushåll med mer än två personer, samtidigt som andelen som anger att de är singlar är 17 procent. Förmodligen beror det på att singlar delar bostad med familj eller andra. Vi har även frågat om man bor med sina föräldrar eller svärföräldrar. 80 procent svarar nej på den frågan och 10 procent uppger att de sammanbor, med sina egna föräldrar (som vuxna) och drygt 8 procent med svärföräldrar.

Figur 2.8. Hushållsstorlek inklusive barn

Antal barn

De som ingår i studien har överlag många barn vilket rimmar väl med det faktum att nativiteten är hög i migrantfamiljerna. Många av de som kommer till Sverige bär ofta på kulturella och religiösa normer som främjar stora familjer. I vissa samhällen anses det vara viktigt och rentav ligga prestige i att ha många barn. När det gäller familjer i ekonomiskt utsatta lägen kan en stor familj ses som en ekonomisk garanti; såväl som resurs för arbete och som en form av social trygghet när föräldrarna blir äldre.¹²⁰ Instabilitet och konflikter i en del länder kan paradoxalt nog också påverka födelsetalen då osäkerhet om framtiden ibland leder till en ökad betoning på familjen som en form av socialt skydds nät.¹²¹ Av bland annat dessa skäl får migrantkvinnor som regel fler barn än de som är födda i Sverige, men också därför att de ofta kommer till Sverige som unga vuxna, i den ålder man brukar få barn.¹²² Var femte svarande (20 %) har mer än fem barn. I kapitel 9 redovisas denna fråga mer utförligt.

2.4.4. Utbildning

En stor del av mätningarna i denna studie har genomförts i samband med att migranterna deltagit i SFI-undervisning i flertalet av de nio kommunerna. Detta gäller såväl i den nationella studien som i den sörmländska där 66 respektive 67 procent av de tillfrågade deltagit i samband med studier i svenska för invandrare. Gruppen inbjudna via brev eller via studieförbunden är äldre och har också bott i Sverige under längre tid än de som går på SFI, vilket också förklarar den relativa skillnaden mellan de olika deltagandegrupperna. Andelen av de tillfrågade som studerat på gymnasiet är något lägre i Sörmland samtidigt som eleverna som deltagit i samband med Grundvux är något högre i Sörmland än i den nationella undersökningen.

Tabell 2.10. Utbildning, MWVS Sörmland och migranter i Sverige

	Sverige	Sörmland	Total
Låg	43%	57%	50%
Gymnasium	35%	24%	30%
Hög	18%	19%	19%

I gruppen högutbildade i tabellen ovan ingår de som har gymnasieutbildning eller annan högre utbildning. De som har deltagit i yrkeskurser ingår i gruppen lågutbildade. Utifrån ISCED-skalan har de med gymnasieutbildning samt högskoleutbildning klassificerats som högutbildade medan de med färre antal år i skolan samt de med yrkesutbildning har kodats som

¹²⁰ Adepojou, P, "The link between poverty and fertility", *Healthnews*, ng, 2019.

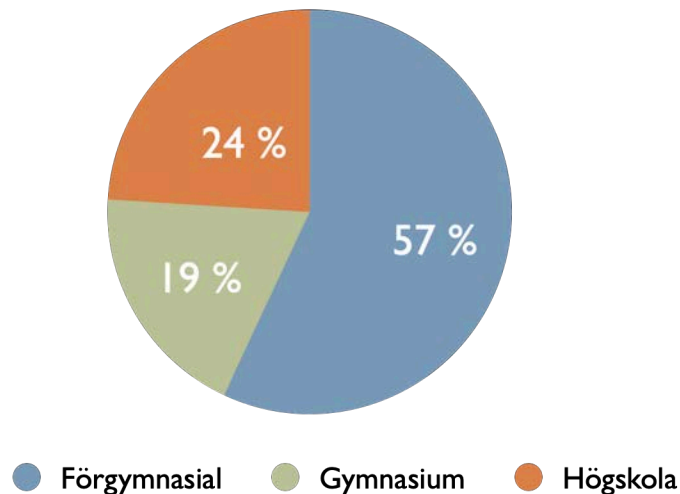
¹²¹ Chi PC et al. *Perceptions of the Effects of Armed Conflict on Maternal and Reproductive Health Services and Outcomes in Burundi and Northern Uganda: A Qualitative Study*. BMC international Health and Human Rights, 15(1), 7. 2015 se även Urdal H & Che CP. "War and Gender inequalities in Health: The Impact of Armed Conflict on Fertility and Maternal Mortality". *International Interactions*, 39(4), 489–510. 2013

¹²² Tollebrandt, J., "Utrikes föddas barnafödande – före och efter invandring", *SCB*, 2014-12-18

tillhöriga gruppen lågutbildade.¹²³ Sörmland har för de grupper som ingår i denna studie en betydligt lägre utbildningsnivå än i den nationella undersökningen. I senare kapitel analyseras detta mer utförligt.

Utöver deltagande via skolsystemet så deltar en grupp som redan befinner sig i arbetslivet, här benämnda ”inbjuden att delta” samt ”annat”. Dessa har bott väsentligt längre tid i landet. I nästa avsnitt analyseras just antal år i landet och dess påverkan på den subjektiva integrationen.

Figur 2.9. Utbildningsnivå nyanlända, Sörmland, enligt Arbetsförmedlingen 2022.

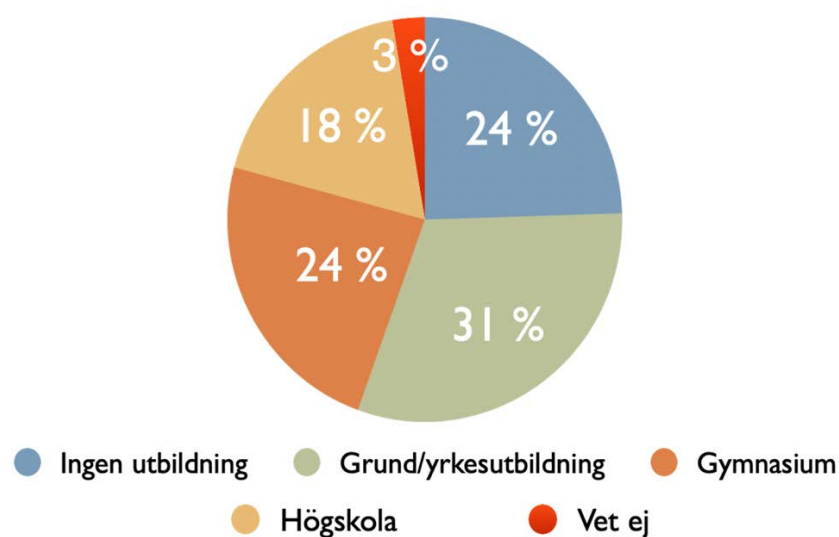
Källa: Arbetsförmedlingen 2022

Utbildningsnivån är överlag låg bland de intervjuade, mer än hälften har enligt dem själva en låg utbildning (57%), det vill säga från ingen utbildning alls till och med grundskola. Gymnasium 24 procent.

Något förvånande är den relativt höga andelen med högre eftergymnasial utbildning. 256 personer eller 19 procent av de som ingår i studien uppger detta. Här finns nio migranter med doktorsexamen, 44 med Masterexamen och 201 med fil kand/bachelor eller motsvarande samt 175 personer med kortare eftergymnasial akademisk utbildning. Om man gör en mer förfinad skala utifrån ISCED koderna, ser vi att bland de lågutbildade saknar var fjärde person utbildning överhuvudtaget och övriga har grundskola och/eller enstaka kurser eller yrkesutbildningar. Bland de som uppgivit gymnasium som utbildningsnivå finns såväl två- som treårigt gymnasium.

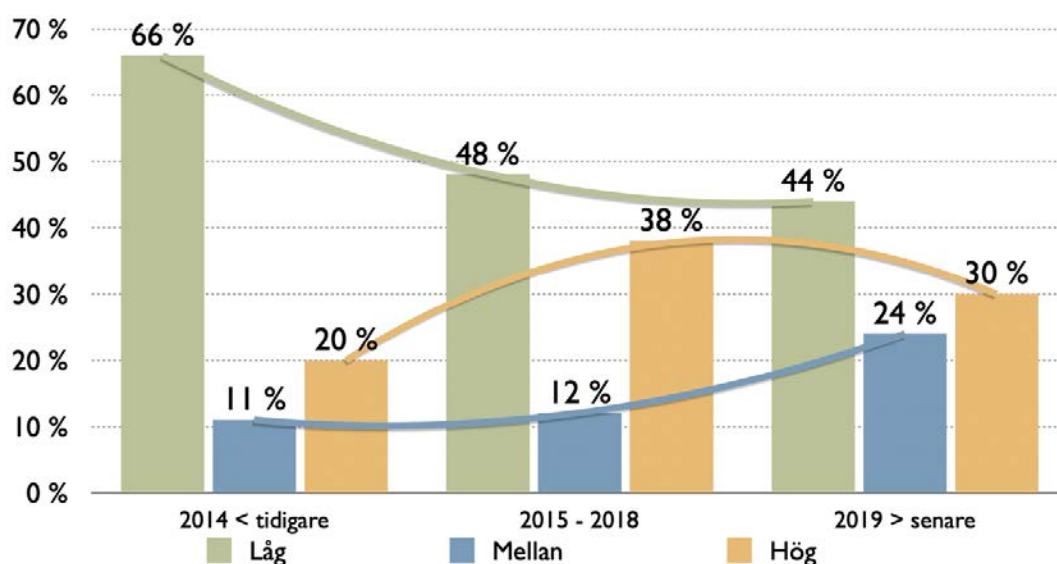
¹²³ I ISCED klassificeringssystem har yrkesutbildningar en högre nivå än gymnasieutbildade vilket gör att man många gånger tolkat det som att personen med yrkesutbildning även har en gymnasieutbildning. Så är dock oftast inte fallet för de migranter som kommer från länder med andra skolsystem än de som gäller i Europa.

Figur 2.10. Utbildningsnivå hos deltagarna, Sörmland.

I den följande analysen används begreppen låg-, mellan- och högutbildade. Här har därtill grupperna ”ingen utbildning” och grund/yrkesutbildning slagits samman.

Figur 2.11. Utbildning efter ankomstår, migranter, Sörmland

De som kom tidigt har som framgår av figur 2.11. en generellt lägre utbildningsnivå, medan de nyanlända har en större andel högskoleutbildade. Dock får ett varningens tecken höjas. Det är lätt att överskatta utbildningsnivån i ursprungslandets skolsystem så här i efterhand. Språkkunskaper i annat än majoritetsspråket är i allmänhet också mycket låg.

2.5. SPRÅKETS BETYDELSE

Utomeuropeiska migranter i Sverige kommer ofta från kulturer där befolkningen talar språk som inte är besläktad med den indoeuropeiska språkgruppen – än mindre den germanska gren som svenskan tillhör.¹²⁴ Ingenting i lärandet blir därmed gratis. Det handlar om allt från ljudsystem till hur man skapar sammanhängande texter. Svenskan är ett ovanligt språk med nio långa och nio korta vokaler. Det betyder att de som till exempel talar arabiska, som bara har tre vokaler, har särskilda utmaningar. Det svenska systemet att bilda sammansatta ord är också komplicerat liksom ordföljdsreglerna. I många språk placeras objektet före verbet i en påståendesats, medan svenskan alltid placerar verbet på andra plats. Vi säger: ”Jag köpte en tidning”, medan andra språk kan ha ordföljden ” Jag en tidning köpte”

Språk som arabiska och persiska (dari/farsi) bygger också på andra skriftsystem än det latinska alfabetet och har därtill en annan läs- och skrivriktning vilket också kan vålla svårigheter. En mycket stor roll spelar också vid vilken ålder man kommer till Sverige, vilket modersmål man har, tidigare bakgrund och skolgång. I samtliga sörmländska kommuner har vi träffat migranter som varit analfabeter när de kom hit – de har aldrig gått i skola. Det är således en rad faktorer som påverkar hur snabbt man lär sig svenska, inte minst vilka olika möjligheter migranterna har för att utveckla och praktisera det nya språket. Eller som någon uttryckt det – ”att bada i svenskan”.¹²⁵

Historiskt har SFI-utbildningen alltid haft en nära koppling till arbetsmarknaden där näringsliv, fackliga organisationer, politiska partier och deras studieförbund och folkrörelseorganisationer haft ett stort inflytande. Ofta har diskussionen om hur den kvalificerade språkutbildningen ska bedrivas kommit i andra hand. Under framförallt 1970-talet var det arbetsmarknadens parter som antingen ville ha med mer utbildning i samhällsfrågor, arbetsrätt eller mer yrkesorienterade kunskaper. Utbildningens varaktighet och finansiering var också viktigt – men inte formerna för undervisningen, pedagogiken.¹²⁶

I flera av de forskningsöversikter som gjorts de senaste decennierna sammanfattas vilken pedagogik som generellt är mest framgångsrik när det gäller att lära sig ett nytt språk.¹²⁷ En vedertagen slutsats är att eleverna behöver få tillfällen att just lyssna på det nya språket, tillåtas

---

¹²⁴ Persiska (farsi) och den västliga gruppen av iranska språk tillhör tillsammans med de kurdiska språken den indoeuropeiska språkfamiljen. Denna skiljer sig radikalt från den turkiska respektive semitiska språkfamiljen (som arabiskan tillhör).

¹²⁵ Björklund et al, 2020, *Slutrapport för projektet Samverkan mellan språklig praxis, flerspråkig identitet och språkideologi*, Åbo Akademi.

¹²⁶ Hyltenstam et al (2012), *Forskningsöversikt – flerspråkighet*, Vetenskapsrådet, sid. 86 ff.

¹²⁷ Lorentz, H. & Bergstedt, B. (red) (2016). *Interkulturella perspektiv. Pedagogik i mångkulturella lärandemiljöer*. Studentlitteratur, Lund.

och lockas att använda språket aktivt i utmanande uppgifter, såväl i grupp som individuellt.¹²⁸ Här infinner sig en reflektion att *för* duktiga språkstödjare ute i kommunerna kan fungera kontraproduktivt genom att såväl vara introduktörer och tolkar som generella fixare av alla problem för migranterna. Utmaningarna blir få. Begrepp som snällism, inlärd hjälplöshet och hospitalisering infinner sig.

När vi ställt frågan till migranter i Sörmland om de behärskar det svenska språket tillräckligt bra för att kunna jobba på en svensk arbetsplats håller en mycket tydlig majoritet med, se kapitel VIII. Hela tre av fyra anser att de kan nog med svenska för att kommunicera och interagera med människor på ett företag eller exempelvis inom vården. Av den återstående fjärdedelen av migranterna var hälften osäkra på om språkkunskaperna räcker medan den andra hälften svarade nej på frågan. I våra intervjuer med migranter i Sörmland är många både upprörda och besvikna över att de inte ens får chansen att visa en potentiell arbetsgivare att de kan tillräckligt med svenska.

Vi har inledningsvis frågat om hur man bedömer sina kunskaper i svenska.

Pratar du svenska? (Ja, bra, Ja, lite grann, Nej eller Jag vet inte).

Läser du på svenska? (Ja, bra, Ja, lite grann, Nej eller Jag vet inte).

Vi har även frågat vilket språk man vanligen pratar hemma. Här finns möjligheten att svara flera olika svarsalternativ, så att vi kan analysera olika kombinationer av språk samt förstås svenska.¹²⁹

Ytterligare en informationskälla har varit att se vilket språk de har valt att besvara enkätdelen på. Utöver svenska som många svarat på, har formuläret kunnat besvaras på arabiska, somaliska, tigrinja, dari, turkiska och engelska.

Svaren jämförs sedan med hur respondenterna ser på sitt behov av utbildning. Men innan dess ber vi respondenterna att även själva fundera över vad det är som gör att de inte kommer ut i arbete. Finns det begränsningar som man själv har och hur ser man på fördomar och diskriminering?

Vi har även korsat de uppgivna svenskkunskaperna med hur de trivs i den kommun som de bor i. Det finns en hög korrelation mellan att prata bra svenska och att trivas i sin kommun. De allra flesta trivs i sin kommun.

---

¹²⁸ Meltzer, Julie & Hamann, Edmund. (2005): *Meeting the Literacy Development Needs of Adolescent English Language Learners through Content-Area Learning*.

¹²⁹ Alternativen för undersökningen är arabiska, dari, engelska, franska, pashto, portugisiska, ryska, somaliska, svenska, tigrinja, turkiska och annat (då i klartext).

2.6. SAMMANFATTNING

I kapitlet är fokus på Sörmland. Inledningsvis ställs frågan vad det egentligen innebär att vara sörmlänning? Här konstateras att migrationen till Sörmland är mycket gammal, nybyggare bosatte sig tidigt i området. Nyköping var ett viktigt centrum under medeltiden och under 1600-talet utvecklades bruksmiljöerna, med vallonsmode och efterföljande nya uppfinningar. Under 1900-tal var migration till följd av industrialiseringen omfattande inte minst från sudettyskland under mellankrigstiden. Eskilstuna som tidigt industrialiserade kunde ta emot en omfattande arbetskraftsinvandring – inte minst från Finland.

Den demografiska försörjningskvoten diskuteras, det vill säga hur många av den arbetande befolkningen mellan 20–64 år som ska försörja den icke-arbetande (de mellan 0–19 och över 65). I Sverige är kvoten 77 men i Sörmland hela 88 och som mest 104 i Flen. Flen har med andra ord behov av ett tillskott yngre.

I kapitlet beskrivs den population som studeras, dess socioekonomiska sammansättning samt varifrån de kommer. Sammanlagt har fem procent av alla utomeuropeiska migranter i Sörmland intervjuats, 1437 personer ingår i undersökningen. De vanligast förekommande ursprungsländerna är Syrien, Eritrea, Somalia, Irak, Afghanistan, Iran och Turkiet, men även personer från Ukraina och Ryssland ingår liksom migranter från Sudan, Etiopien och andra länder söder om Sahara. I detta kapitel redovisas även urval och bortfall samt fördelningar mellan de nio kommunerna som ingår. För att få ett så representativt data set som möjligt har ett flertal insamlingsformer nyttjats; deltagare i SFI, gymnasiets linje för språkintröduktion/IM-programmet, SVA (Svenska som andraspråk), GrundVux, Komvux/Yrkes-Vux, via kommunerna, t ex Arbetsmarknadsenheten (AME), Arbetsförmedlingen samt som inbjuden att delta, till exempel via studieförbunden och folkhögskolorna.

De socioekonomiska skillnaderna är stora, framför allt framträder en låg utbildningsnivå. Hela 57 procent av alla som ingår i studien har en låg utbildningsnivå (från ingen skolgång alls till grundskola). Respondenterna är också överlag äldre än i den nationella undersökningen. En tredjedel är över 45 års ålder och andelen under 25 år är betydligt lägre i Sörmland än för Sverige. I kapitlet diskuteras även språkets betydelse för integration.

I kapitlet beskrivs den population som studeras, dess socioekonomiska sammansättning samt varifrån de kommer. Sammanlagt har fem procent av alla utomeuropeiska migranter i Sörmland intervjuats, 1419 personer ingår i undersökningen. De vanligast förekommande ursprungsländerna är Syrien, Eritrea, Somalia, Irak, Afghanistan, Iran och Turkiet, men även personer från Ukraina och Ryssland ingår liksom migranter från Sudan, Etiopien och andra länder söder om Sahara.

De socioekonomiska skillnaderna är stora, framför allt framträder en låg utbildningsnivå. Hela 57 procent av alla som ingår i studien har en låg utbildningsnivå (från ingen skolgång alls till grundskola).

KAPITEL III

BETYDELSEN AV TID I LANDET

*”Väljer du att åka norrut
ta inte med dig hjärtat
Låt det utföra sin uppgift
i kroppen på dödliga ting.
Och väljer du att åka söderut
ta inte med dig själen
Lämna den med ögonen förbundna
innan den försvinner ur din åsyn
för gott.”*

Lukman Mahmoud, Eskilstuna

Ur dikten

På avstånd flyter allt ihop

3.1. INLEDNING

Alla människor har värderingar. Det är de där principerna, övertygelserna och idéerna som styr och påverkar våra tankar, känslor och handlingar. I grunden är det våra värderingar som definierar vilka vi är som människor; de representerar det vi som individer eller en grupp anser vara viktigt och meningsfullt i livet. Värderingar fungerar som en guide för våra beslut och vårt beteende och påverkar hur vi väljer att leva våra liv och interagera med andra.

Många gånger vet inte vad värderingar är mer exakt. Någon har sagt att det handlar om ”magkänslan”, de där övertygelserna som gör sig påminda först när vi bryter mot dem¹³⁰. Våra grundläggande värderingar formas i den miljö vi växer upp i. Familjen är ofta den första och mest inflytelserika sociala enheten i en människas liv. Värderingar överförs genom uppfostran och barnet tar ofta in de värderingar och normer som förmedlas av föräldrar, syskon och andra nära familjemedlemmar. Språk, kultur och traditioner i det samhälle vi växer upp i har också en stor inverkan på hur värderingar formas. Religiösa institutioner, präster, och religiös undervisning kan också vara källor till värderingar liksom en myriad av subtila, sociala normer och sedvänjor som överförs från generation till generation. Värderingar stöts och blöts under

---

¹³⁰ Puranen, B., 2015, ”Svenska värderingar värda att försvara hemma och i världen”, Bergnäs, J., Ögren, W., (red), *Kan Sverige försvaras mot vad? Svensk Säkerhetspolitik*, Ekerlids förlag.

livets gång, utmanas och ifrågasätts i olika möten med andra människor, kulturer och sammanhang. Det kan vara i samtal och diskussioner med vänner, kollegor och samhällsgrupper. Alla dessa erfarenheter i möten med andra kan utmana, forma och förändra en människas syn på världen.

Värderingar är således inte statiska; de förändras och utvecklas över tid baserat på nya erfarenheter och insikter. Migranter som kommer till Sverige formas förstås också av de normer, tankemönster och värderingar som finns i landet och detta blir en naturlig del av anpassningen till den nya kulturen. De flesta migranterna vi intervjuat upplever också en gradvis förändring i sin syn på olika frågor över tid samtidigt som man bevarar och värdesätter aspekter av sin ursprungskultur. I de personliga intervjuerna har vi ibland frågat migranterna i vilken utsträckning de tagit till sig svenska värderingar och ber dem svara i procent. Då händer det att man svara 70 procent svensk och 30 procent turk. Eller 50/50 syrier/svensk. Eller någon annan procentsats. Men alla uppger de att de formats av sin tid i Sverige. Frågan är hur lång tid det tar innan man som migrant blivit någorlunda integrerad i Sverige? Vilka värderingar går snabbt att ta till sig och vilka värderingar bjuder mer motstånd?

Utbildningssystemet har en viktig roll i överföringen av värderingar. Skola och universitet är platser där elever exponeras för mångfaldiga perspektiv och värderingar. Genom World Values Surveys drygt 40-åriga tidsserier, har vi empiriskt kunnat visa hur värderingar och sociala normer förändras över tid, mellan länder och i växelverkan med olika samhällliga förändringar. Gemensamt för alla dessa förlopp är att just utbildning alltid spelar en stor roll. Myndigheten Universitetskanslerämbetet (UKÄ) gör årligen mätningar där bland annat bakgrunden hos de studenter som tar högskoleexamen studeras. Den visar att de som är barn till utomeuropeiskt födda föräldrar påbörjar en högskoleutbildning i lika hög utsträckning som de som har svenska föräldrar, eller rentav högre¹³¹. Man ska dock ha i minnet att de som under 2020-talet går på högskola och universitet är söner och döttrar till migranter som kom hit på 1980- och 1990-talet. De var ofta välutbildade, sekulära ungdomar som flytt från Iran, Irak och Bosnien. Deras barn har ofta en helt annan social bakgrund och därmed ett helt annat stöd hemifrån än de vars föräldrar kommit som flyktingar till Sverige under 2000-talet från länder som Syrien, Somalia, Afghanistan och Eritrea. Vi har i rapportserien *Med Migranternas Röst* kunnat konstatera att det är stora skillnader i utbildningsnivå beroende på när man kommit till Sverige och från vilket land.

Vissa värderingar förändras förhållandevis snabbt med andra tar väsentligt längre tid. Just värderingar knutna till religion och patriarkala synsätt tar längre tid att påverka än de som handlar om att ta till sig det moderna samhället i form av konsumtionsmönster, digitalisering och arbetslivsrelaterade frågor. De som kommer i arbete och/eller fortsatt utbildar sig förändringar värderingar och sociala normer än de som inte blir integrerade i det svenska samhället. Syftet med detta kapitel är att fördjupa och belägga dessa processer sett utifrån en region i Sverige, nämligen Sörmland.

---

¹³¹ Gribbe, J., Bergman, M., 2023, *Universitet och Högskolor, Årsrapport 2023*, Universitetskanslerämbetet 2023. <https://www.uka.se/download/18.a6121fb188ba2cd92434ce/1687415665158/UKÄ%20årsrapport%202023.pdf>

3.1.1. Tillit och tid i landet

En av de grupper av värderingar vi har fokuserat på i dessa jämförelser rör tillit. Närmare bestämt har vi undersökt fyra index som rör tillit: förtroende för institutioner, tillit till den egna gruppen (*in-group trust*), tillit till människor man möter för första gången (*out-group trust*) samt generaliserad tillit. När det gäller vårt index för förtroende till institutioner, migranternas genomsnitt i den nationella undersökningen 0,56. Här ligger alla tre regioner vi har undersökt högre än genomsnittet, med Dalarna och Sörmland i topp på 0,67. För *in-group trust* är det nationella genomsnittet 0,70. Här ligger Sörmland lägre än det nationella snittet: 0,65. Det är den lägsta siffran av de tre regioner som undersökts. På liknande vis har även de sörmländska migranterna lägst *out-group trust*, med ett snitt på 0,48. Detta är emellertid nära det nationella genomsnittet på 0,49. Migranterna i Värmland och Dalarna ligger inte långt över det nationella genomsnittet; i Värmland är resultatet 0,51, medan resultatet från Dalarna är 0,52.

Det vi således kan säga är att nivåerna för *out-group trust* är likartade i alla de tre regioner vi har undersökt, och att resultaten ligger mycket nära det nationella snittet. Den lägre siffran för *in-group trust* i Värmland skiljer sig mer från det nationella snittet. Generellt sett har migranterna i Sörmland högre nivåer av *in-group trust* än *out-group trust*, vilket är linje med de mönster som brukar ses bland ursprungsbefolkningar i de länder migranterna företrädesvis kommer ifrån; tilliten till den egna gruppen är starkare än tilliten till människor man möter för första gången. Vad som däremot är intressant är att de sörmländska migranternas tillit till institutioner ligger på ungefär samma nivå som deras *in-group trust*; de har alltså ungefär lika stor tillit till institutionen som till den egna gruppen. Det tyder på att de svenska institutionerna har lyckats i sitt arbete att få migranternas förtroende.

Måttet generaliserad tillit uppvisar lägst nivåer bland de olika former av tillit som undersökts. Där är det nationella snittet 0,24. Medan migranterna från både Värmland och Dalarna ligger över denna nivå (0,35 respektive 0,29) är den generaliserade tilliten lägre bland migranterna bosatta i Sörmland; där är siffran 0,18.

När dessa tillitsmått analyseras separat för de ursprungsländer migranterna i studien oftast kommer ifrån, framkommer en brokig bild. När det gäller förtroende för institutioner är spridningen stor. Den grupp som uppger lägst förtroende för institutioner är migranter från Sudan (med ett genomsnitt på 0,20), medan den grupp som uppger starkast förtroende för institutioner är migranter från Somalia (med ett genomsnitt på 0,76. Den grupp som har högst tillit till både den egna gruppen (*in-group trust*) och personer man träffar för första gången (*out-group trust*) är migranter med sitt ursprung i Sudan. Lägst *in-group trust* återfinns i stället bland migranter från Somalia, medan lägst *out-group trust* återfinns bland migranter från Afghanistan. De respondenter som har högst generaliserad tillit är migranter från Eritrea, medan den grupp som har lägst generaliserad tillit är migranter från Syrien. Något som emellertid bör poängteras är att dessa analyser är baserade på betydligt mindre undergrupper, vilket innebär att resultaten är mindre säkra.

När samma mått analyseras med avseende på hur lång tid migranterna har tillbringat i Sverige, framkommer tendenser till att de personer som uppger sig ha bott längst i Sverige (sedan före 2007) har högre nivåer av tillit än personer som har bott kortare tid i landet. Detta gäller framför allt för generaliserad tillit, där siffran är 0,16 för gruppen som bott i Sverige sedan efter 2015 och 0,29 för migranter som bott i Sverige sedan före 2007.

3.1.2. Migration och tid i landet

Ett annat index som ingår i World Values Survey handlar om synen på migration. Detta index är baserat på en fråga ställd till migranterna om deras syn på migrationspolitik, med svar som sträcker sig från att vem som helst borde få komma in i landet till att man bör ha en stark begränsning av migration. Ett högre värde på detta index innebär en mer inkluderande inställning till migration (d.v.s. att svaren ligger mer i linje med att vem som helst får komma). För detta index ligger alla de tre undersökta regionerna på ungefär samma nivå som det nationella snittet på migranter (0,68). Generellt sett har migranterna alltså en mer inkluderande än exkluderande inställning till migration.

När respondenterna delas upp efter ursprungsland, framkommer att den grupp som har den minst inkluderande inställningen till migration är respondenter med rötterna i Sudan (genomsnitt 0,60). I andra ändan av skalan återfinns migranter med rötterna i Afghanistan, som har den mest inkluderande inställningen (0,73). Avseende tid i landet, uppvisar de migranter som har bott i Sverige längst (sedan innan 2007) det högsta värdet på detta index (0,74) och alltså den mest inkluderande inställningen till migration. Den grupp som har det lägsta värdet är migranter som kom till Sverige mellan 2007 och 2015 (0,66).

3.1.3. Choice – att själv få göra sina val

Ytterligare ett index som har analyserats gäller synen på individens möjligheter att själv göra sina val när det gäller frågor som skilsmässa, abort och sexuell läggning. Detta index är baserat på tre frågor om huruvida respondenterna tycker att skilsmässa, abort respektive homosexualitet är acceptabelt. Ett högre värde på detta index innebär värderingar i linje med ökad reproduktiv frihet, ett mått på emancipativa värderingar. Omvänt innebär ett lågt värde att man föredrar begränsad reproduktiv frihet, ett mått på patriarkala värderingar. Detta index uppvisar större spridning än det index som mäter synen på migration. Det nationella genomsnittet för synen på sexualitet bland migranter är 0,46, vilket alltså innebär att de som grupp sett befinner sig på den mer restriktiva, eller patriarkala, sidan av spektrumet. Mest patriarkala värderingar har migranterna i Dalarna, med ett genomsnitt på 0,30. Något under det nationella migrantgenomsnittet ligger Sörmland, med ett genomsnitt på 0,43. Migranterna i Värmland har ett genomsnitt på 0,54, vilket innebär att de alltså ligger något mer åt den emancipativa än den patriarkala delen av skalan.

Uppdelat på ursprungsland finner vi att de migranter som har den mest emancipativa synen på sexualitet kommer från Turkiet (0,63), medan de migranter som har den mest restriktiva synen på sexualitet kommer från Syrien (0,40). Av de nio ursprungsländer vars grupper var tillräckligt stora för att analyseras separat, var det bara tre som befann sig i den mer emancipativa delen av skalan: Ukraina (0,55), Iran (0,57) och Turkiet (0,63).

Sett till ankomstår framkommer samma mönster som för migration: de som kom till Sverige före 2007 uppvisar mest emancipativa värderingar (0,57), medan de som har mest patriarkala värderingar kom till Sverige mellan 2007 och 2015 (med ett genomsnittligt värde på 0,40). Migranter som kom efter 2015 ligger mellan dessa två grupper (0,44).

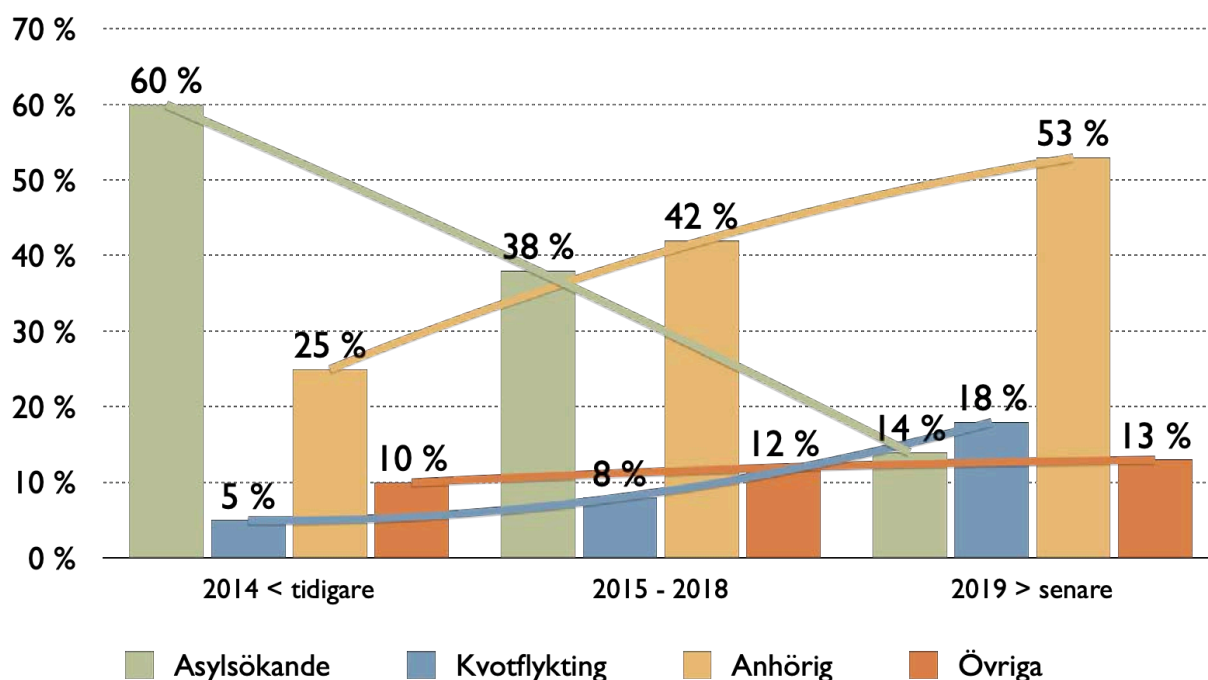
3.2. ASYLSÖKANDE, KVOTFLYKTINGAR OCH ANHÖRIGA

Vi har analyserat förändring över tid vad gäller såväl socioekonomiska faktorer som värderingsskillnader genom att fördela deltagarna i följande tre grupper; De som kom 2014 eller tidigare, de som kom det stora migrantåret 2015 till 2018 samt i en tredje grupp de som kommit 2019 eller senare. Syftet har varit att se trender över tid. I det följande redovisas ett antal faktorer där skillnader över tid spelar stor roll.

46 procent av de som ingår i studien har kommit såsom flyktingar, 11% av dessa var kvotflyktingar. 42 procent kom som anhöriga och 4,8 procent som arbetskraft och 1,9 procent för att studera. Skillnaderna i ankomstform har till stora drag förändrats över tid. Andelen asylsökande har förändrats dramatiskt, från 14 procent bland gruppen senast ankomna, till 60 procent av de som ankom innan 2015. Utöver dessa har även gruppen kvotflyktingar förändrats i relativa siffror.

Bland de kvotflyktingar som ankommit 2019 och senare har de utgjort 18 procent medan de bland de som ankom 2015 - 2018 endast utgjorde 8 procent och bland de som kom 2014 eller tidigare utgjorde de 5 procent av populationen. Således en mycket kraftig ökning av andelen kvotflyktingar i den studerade populationen. Gruppen arbets-kraftsinvandrade har dock ökat medan andelen studerande har minskat.

Figur 3.1. Typ av uppehållstillstånd efter ankomstår, migranter, Sörmland

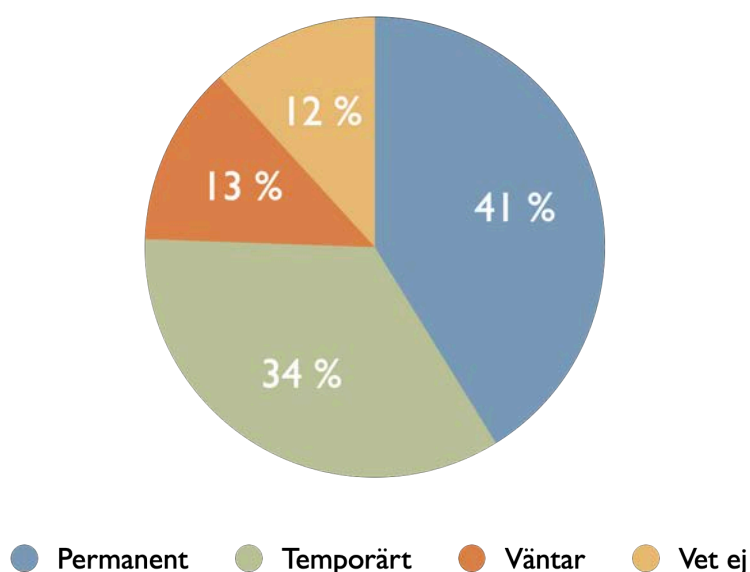

Det har skett en dramatisk omviktning mellan de olika ankomstformerna över tid. Bland de som kom 2014 eller tidigare var 60 procent asylsökande, denna grupp sjönk sedan dramatiskt till 38 procent för åren 2015 - 2018 och utgör i den senaste kohorten endast 13 procent. Utöver de asylsökande finns de vidarebosatta flyktingarna, (kvotflyktingar) som har uppehållstillstånd från dag ett och som således inte behöver ansöka om asyl. Dessa har ökat från 5 procent bland de som kom 2014 och tidigare, 8 procent kring de stora flyktingåren och 18 procent de senaste åren. Den verkligt stora ökningen utgör gruppen med familjeanknytning. Före 2014 utgjorde den 25 procent, som steg till 42 procent för att bland de senast ankomna i studien ökat till 53 procent.

Tid i landet liksom ankomstformen har stor betydelse för migrantens livsvillkor och socioekonomiska status i Sverige. Om man kommer som kvotflykting får man permanent uppehållstillstånd från dag ett är tanken att man helhjärtat skall kunna ägna sig åt integrationen i det nya landet. Man har innan acceptansen passerat ett nätverk där UNHCR lokalt i de olika regionerna mottar ansökningar och förbereder ansökningshandlingar. Dessa granskas sedan av Migrationsverket innan en ansökan beviljas. Innan covidpandemin reste Migrationsverkets personal ner för att intervjua de som godkänts av UNHCR. Länsstyrelserna i Sverige upprättar sedan listor över de som kommer till respektive län. Vi har i ett forskningsprojekt intervjuat drygt tusen av dessa kvotflyktingar INNAN deras ankomst och sedan följt en del av dem efter ankomst till Sverige. En del av dessa kom till Sörmland och 139 eller 11 procent av de som ingår i denna studie är just kvotflyktingar.

Figur 3.2. Vilken typ av uppehållstillstånd har du idag?

Det har diskuterats huruvida typen av uppehållstillstånd påverkar integrationen. Antagandet har varit att ett permanent uppehållstillstånd skulle leda till en snabbare integration.

Vi har därför dels frågat om hur den intervjuade kom till Sverige, om det var som asylsökande, kvotflykting, anknytningsperson via anhöriga i Sverige eller som arbetskraftsinvandrad eller via studier. Därefter har vi granskat om de fått permanent, eller temporärt uppehållstillstånd eller om de är i vänteläge. Vi kan inte konstatera att de som fått permanent uppehållstillstånd skiljer sig från de med temporärt annat än genom antal år i landet. Andelen med längre tid i landet har högre andel permanenta uppehållstillstånd, förmodligen därför att regelverket har ändrats.

3.3. MIGRANTERNAS UPPFATTNING OM DET SVENSKA SAMHÄLLET

3.3.1. Frågorna som ställdes

Vi har ställt frågan till migranterna i Sörmland om hur de egentligen ser på det svenska samhället – blev det som de förväntat sig? Mer exakt löd frågan: – Under din tid i Sverige, har dina förväntningar infriats vad gäller följande?

- Kontakter med det svenska samhället
- Kontakter med den egna etniska gruppen i Sverige
- Möjlighet att kunna praktisera den egna religionen
- Att lära sig det svenska språket
- Att lära sig om lagar och regler som gäller i Sverige

En femgradig Likertskala användes:

- Ja, mycket bra,
- Ja, ganska bra,
- Svårt att säga,
- Nej, delvis inte,
- Nej, inte alls,

Respondenterna delades upp i tre grupper beroende på när de anlät till Sverige:

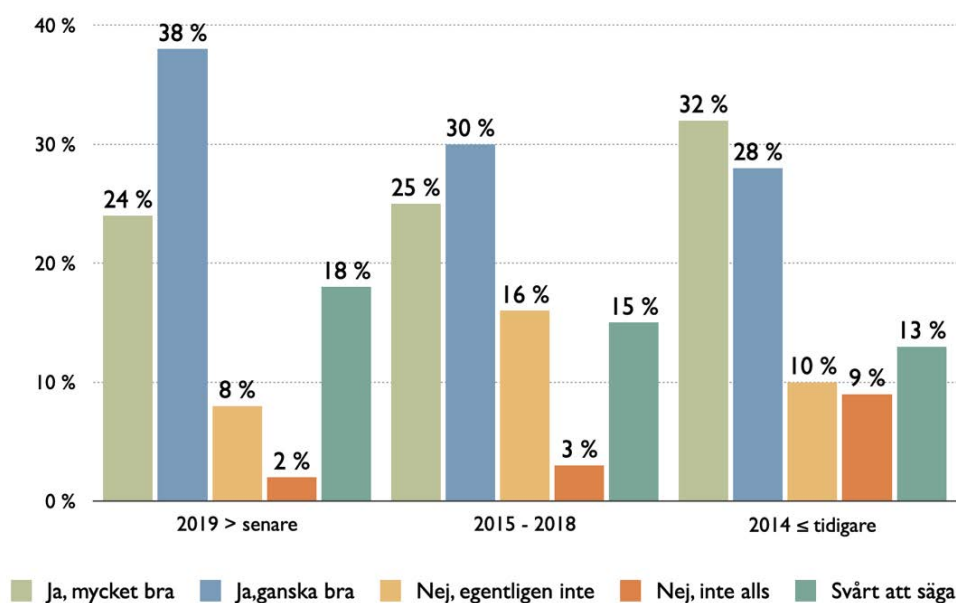
- (A) 2019 eller senare
- (B) 2015 - 2018 (den stora vågen)
- (C) 2014 eller tidigare

Antalet respondenter varierar mellan 895 och 942, se figurer 3.2. till 3.8.

3.3.2 Kontakten med det svenska samhället

För många migranter kan det vara utmanande att få kontakt med olika delar av samhällets institutioner, särskilt om de är nya i landet och varken kan språket eller känner till det administrativa systemet eller de kulturella normerna som gäller i Sverige. Risken finns även att migranter också kan möta diskriminering eller fördomar när de försöker få kontakt med institutioner, vilket kan göra det svårt att få den hjälp man behöver. Inledningsvis ställdes därför frågan hur respondenten upplevde sina möjligheter till att få kontakt med det svenska samhället i Sörmland.

Figur 3.3. Hur upplever du möjligheterna att få kontakt med det svenska samhället?

De allra flesta respondenterna anser det vara lätt att få kontakter i det svenska samhället. När man slår samman de olika inkomståren svarar hela 27 procent ”ja, mycket bra”. Läger man till svarsalternativet ja, ganska bra (32%), så betyder det att hela **59 procent** upplever att deras kontakter med det svenska samhället är bra. De som svarat mycket bra ökar över tid och landar på 32 procent för de som bott minst nio år i Sverige. För de som svarat ganska bra finns inte en sådan tydlig trend. I mittgruppen, den stora vågens migranter, uttrycker en tredjedel av de intervjuade att de har goda kontakter med det svenska samhället. För de mer nyanlända är andelen som är mycket positiva lägre (24%).

Det tredje svarsalternativet ”*svårt att säga*”, kan sägas vara ett sorts neutralläge. **15 procent** svarar så. Intressant är att andelen minskar med tid, man verkar ha kunnat bestämma sig i större utsträckning. Sedan följer två mer negativa omdömen, ”nej egentligen inte” och det allra mest negativa, ”nej inte alls”. Sammanlagt svarar **16 procent** att de inte anser det vara lätt med kontakter med det svenska samhället.

Det mildare negativa alternativet, ökar för att sedan minska hos de som har bott länge i landet. De allra mest negativa, ”*nej inte alls*”, som inte känner att de inte har fått kontakt med det svenska samhället är en liten grupp (5 %) men vad som är oroande är att den gruppen faktiskt ökar över tid i landet och landar på hela 9 procent.

Lätt att lära känna svenskar?

En närbesläktad fråga som vi har ställt handlar om huruvida respondenten anser det vara ”lätt att lära känna svenskar”. Med detta avses de som uppfattas såsom majoritetssvenskar. 46 procent svarande ja på den frågan, 29 procent nej och övriga vet ej (n=1261). När vi analyserade eventuella förändring över tid fann vi att andelen var relativt stabil med en viss dipp i mitten (från 53 till 49 procent). Vi följde upp med frågan:

Har du blivit inbjuden till ett svenskt hem?

34 procent svarade ja på den frågan och 49 procent nej. Andelen som svarat ja ökade med andelen år i Sverige till 41 procent liksom att andelen som svarade nej minskade. Frågan följdes upp med ytterligare en fråga

Har du själv bjudit in någon svensk till ditt hem?

45 procent svarade jakande på den frågan och 39 procent svarade nekande. Andelen ja svar ökade till 50 procent hos de som kommit 2014 eller tidigare. Hälften av de migranter som intervjuats som har bott mer än nio år i Sverige har således inte själva bjudit in någon svensk till sitt hem. Förmodligen upplevs det som ett för stort steg att ta. Detta kan jämföras med de kulturer som de kommer ifrån där gästfrihet är ett karaktärsdrag och där man inte tvekar att bjuda in ”främmande”. Vad är det som gör att man i Sverige inte vågar eller vill behålla samma attityd? Slutsatsen blir att det alltså är svårt med umgänget mellan svenskar och migranter även om det ser ut att bli bättre över tid. Dock ser det ut i våra data som att det behövs tio år för någon mer substantiell förändring skall ske.

Känner du dig hemma i Sverige?

Slutligen frågade vi om de kände sig hemma i Sverige, hela 93 procent svarar att de känner sig hemma i Sverige och det intressanta är att den nivån inte förändras över tid. De som kom 2019 eller senare svarar positivt på denna fråga (91,7%) och bland de som kom 2014 eller tidigare svarar 96,2 likaledes. I en tidigare studie som vi gjorde på hela Sverige (n= 6 516) fick vi samma höga värden, men vid den tidpunkten saknade vi möjlighet till att göra en tidsserie. Dessa resultat från Sörmland bekräftar således de nationella resultat som vi då erhöll. I samband med den första nationella rapporten skrev vi en uppsats ”

När vi avslutat den första nationella studien skrev vi en artikel (Pippa Norris & Bi Puranen), med rubriken ”*Migrant Hygge, Feeling at home in a cold climate*”¹³², där vi analyserade studiens migranter med avseende på deras reaktioner till det svenska samhället. Vi kunde något förvånande konstatera att de som hade minst utbildning kände sig mest hemma i det svenska samhället. Att vara en del a arbetsmarknaden var heller inte en markör för att känna sig hemma i det svenska samhället. Ett tredje förvånande resultat var att män kände sig mer integrerade. Vår förklaring till dessa resultat var att män som i sina hemländer hade ett tungt ansvar för familjen inte längre behövde känna denna tyngd till följd av ett fungerande välfärdssystem. Kvinnorna å sin sida hade kvar hela ansvaret för barnens omvårdnad och familjens skötsel och förväntades därutöver både utbilda sig, lära sig svenska och delta i arbetslivet. De fick inte livspusslet att gå ihop och kände därmed en mindre hemmahörande i det svenska systemet.

Vår slutsats blev att de kulturella skillnaderna kvarstod även om man kände sig hemma i Sverige och man uttryckte stolthet över sin hemmahörande både i sitt ursprungsland och i det svenska samhället.

3.3.3. Kontakten med den egna etniska gruppen

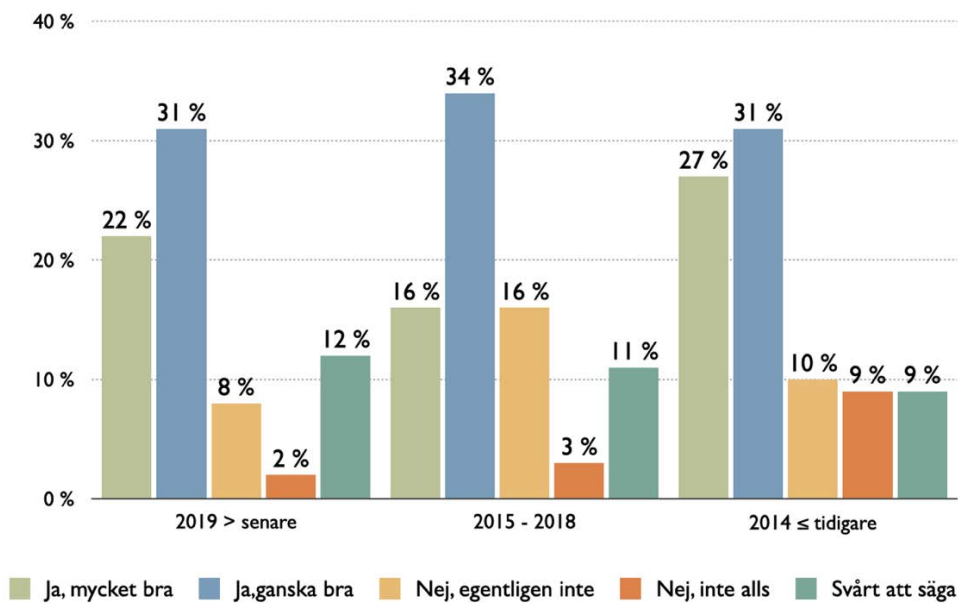
Kontakterna med den egna etniska gruppen är också mycket bra, sammanlagt 54 procent anser det vara mycket eller ganska bra (n=919). Det finns ingen tydlig trend över tiden annat än att gruppen ja, ganska bra (32%) är större än gruppen ”mycket bra” (22%).

Neutralläget ”svårt att säga” utgör 11 procent och denna minskar beroende på hur länge man har bott i Sverige.

16 procent anser att de har dålig kontakt med sin egen etniska grupp. 11 procent egentligen inte samt 5 procent som uppger att de inte alls har någon kontakt med den egna etniska gruppen. I båda svarsalternativen finns en tydlig trend ju längre tid i landet desto sämre kontakt med ursprungssamhället. 19 procent svarar vet ej.

Figur 3.4. Hur upplever du kontakten med din egen etniska grupp?

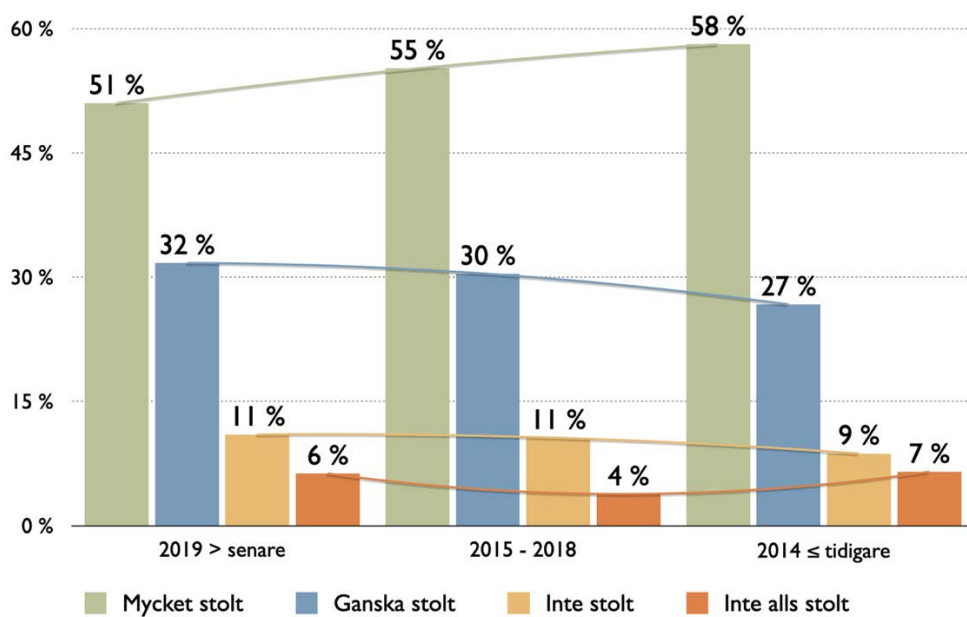
¹³² Norris, P., & Puranen, B. (2019), ”Feeling at home in a cold climate”. Presented at WAPOR 72nd, the Toronto Conference on public Opinion and Democracy, May 19-22, 2019.

Hur stolt är du över ditt ursprungsland?

De allra flesta uttrycker stolthet över sitt ursprungsland och denna känsla ökar med tid i landet. De som inte är stolta är en förhållandevis stabil grupp, cirka 5 procent.

Fig 3.5. Hur stolt är du över ditt ursprungsland – Sörmland

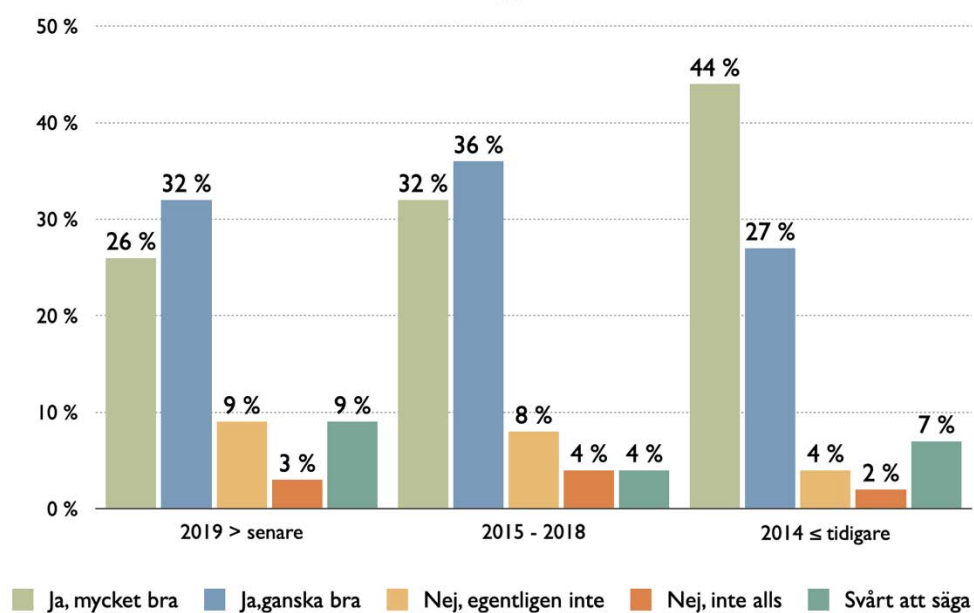
3.3.4. Möjligheten att praktisera den egna religionen

Vi har även bitt de intervjuade att ge ett omdöme om möjligheterna att praktisera den egna religionen. Det kan för muslimska migranter handla om allt från att finna tid för att kunna följa de fem dagliga bönerna – särskilt under sommarmånaderna när dagarna är långa och ljusa – till att finna rent fysiskt hitta tillgängliga platser för dessa böner. För judiska migranter kan det vara svårt att hitta restauranger som serverar kosher-mat eller problem att i ett land där vi som regel jobbar måndag till fredag praktisera sabbaten, som börjar vid solnedgången på fredag och varar till solnedgången på lördag.

Trots dessa utmaningar att praktisera den egna religionen i ett sekulärt samhälle som det svenska, svarar hela två tredjedelar av migranterna, eller 66 procent ja på den frågan. 34 procent svarar ”ja, mycket bra” samt nästa lika många (32%) svarar ”ja, ganska bra”. Andelen som svarar positivt ökar från 58 till 71 procent beroende på tid i landet. Neutralläget ”svårt att säga” svarar i genomsnitt 7 procent, andelen minskar beroende på tid i landet. Tio procent av alla intervjuade svarar att de inte kan praktisera sin religion i Sverige. Av dem säger 7 procent, ”nej, egentligen inte” och 3 procent nej, inte alls.

Resultatet är med andra ord överlag positiva. Med tanke på religionens starka ställning hos de flesta utomeuropeiska migranterna är detta ett mycket viktigt resultat. 19 procent svarar vet ej på denna fråga.

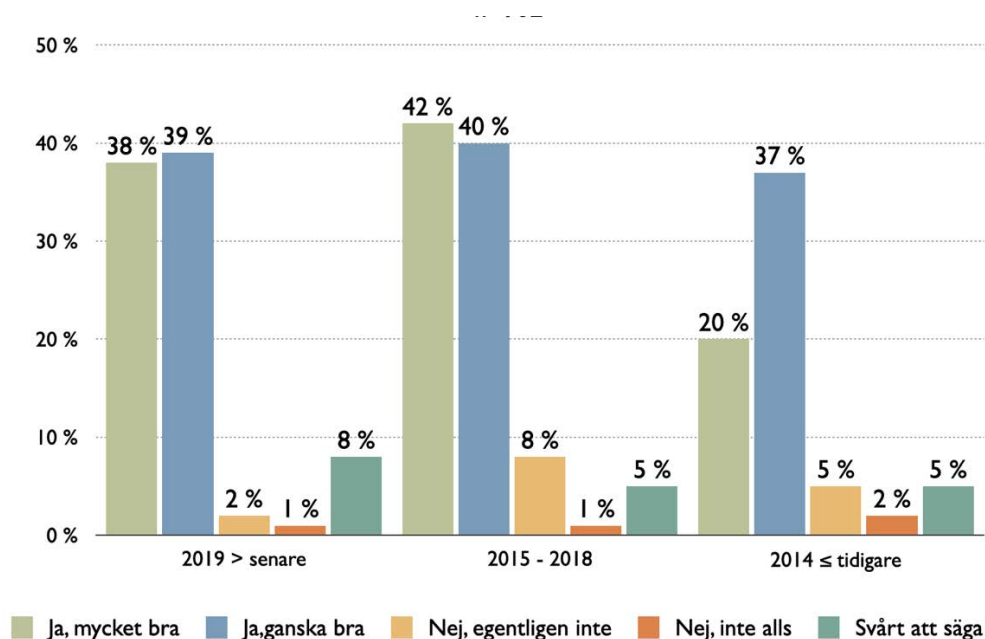
Figur 3.6. Hur väl kan du praktisera din egen religion?

3.3.5. Möjligheten att lära sig det svenska språket

Förvånande många svarar att det har gått bra eller ganska bra att lära sig det svenska språket.

Figur 3.7. Har det gått bra att lära sig det svenska språket?

Främsta språket i hemmet

72 procent av samtliga tillfrågade anser att möjligheterna att lära sig det svenska språket är mycket eller ganska bra. 33 procent svarar "ja, mycket bra" och 20 procent "ja, ganska bra". Märkligt nog minskar andelen positiva svar med tid landet, visserligen inte dramatiskt, från 77 procent till 57 procent. Förmodligen kan detta förklaras med att de som har varit mer än nio år i Sverige inte längre har möjligheter att lära sig svenska. Språkstudier, till exempel SFI omfattar framför allt de mer nyligen anlända, medan de som varit här en längre tid inte erbjuds dessa alternativ. Totalt 6 procent svarar "svårt att säga".

Mycket få svarar att det är svårt att lära sig svenska. Bland de nyanlända svarar 3 procent att det är svårt och bland de som har varit i Sverige mer än nio år svarar 7 procent att det är svårt att lära sig svenska. Vår egna uppfattning när vi i personliga möten intervjuat migranterna i Sörmland, är att språkkunskaperna varierar kraftigt. Det finns de – oftast yngre och relativt välutbildade i ursprungslandet – som varit i Sverige bara några månader som formulerar sig mycket väl medan merparten kommunicerar habilt på svenska. Ett litet antal uppvisar inga eller mycket låga språkkunskaper i svenska språket. Svaren som redovisas ovan visar att migranterna ibland har en tendens att överskatta sina egna språkkunskaper. När de säger att det är "lätt" att lära sig svenska, kan de syfta på att det inte är det svåraste språket att komma i gång med, men det betyder inte nödvändigtvis att de har uppnått hög kompetens i språket. Att lära sig ett nytt

språk kräver tid och regelbunden övning. Det finns således en bred variation av språkfärdigheter bland migranterna i Sörmland.

En klar majoritet av de intervjuade angav *arabiska* som hemspråk. 81 procent av de som kommit 2015 eller senare angav arabiska medan bland de som kommit tidigare var det endast 19 procent.

Samma förlopp konstateras hos de som angivit *tigrinja* som hemspråk, det vill säga de som kommer från Eritrea och vissa regioner i Etiopien. 71 procent av de nyligen anlända uppgav Tigrinja, medan endast 29 procent i de som kom 2014 eller tidigare. Om man däremot delar in de tidigare anlända i två grupper så ses en tydlig trend. Bland de som kom 2019 eller senare uppgav 58 procent att de talade dari hemmavid. I gruppen som kom mellan 2015 och 2018 hade andelen sjunkit till 32 procent. Samma trend kan konstateras bland de som uppger *pashto* (Afghanistan), men här är antalet för litet för att säkra slutsatser skall kunna dras.

Bland somalierna däremot återfanns inte en sådan förändring utan andelen som angav *somaliska* var påfallande lika över tid. Bland de som kom 2015 eller senare angav 53 procent somaliska och bland de som kom 2014 eller tidigare var andelen fortfarande hög, 47%. En annan reflektion är att såpass många bland somalierna inte uppgav somaliska som hemspråk i gruppen som kom 2019 eller senare (24%).

Intressant är att de som uppger, *turkiska*, *ryska* och *engelska* till stor del har bytt över till svenska som vardagsspråk. Turkiska från 77 till 18 procent, ryska från 84 till procent, engelska från 63 till 13 procent från grupp en som kommit 2019 eller senare till gruppen som kom 2014 eller tidigare.

Man kan naturligtvis fundera kring huruvida den höga andelen som uppger svenska som det språk man talar hemma stämmer. Hela 40 procent av de som kom 2019 eller senare anger svenska som hemspråk. Här finns säkerligen personer som tror att detta är ett så kallat "*preferred answer*" och de vågar därför inte uppge något annat hemspråk. Samtidigt vet vi via de längre intervjuerna att många har lärt sig svenska bra och att en del från dag ett beslutat sig för att prata svenska så mycket som de bara kan, inte minst för att underlätta barnens språkinläring. Denna andel sjunker däremot något över tid till 27 procent hos de som bott i Sverige i tio år. Denna andel är förmodligen rätt rimlig, drygt en fjärdedel. Modern språkforskning har påvisat att två- eller flerspråkighet visserligen inte medför några kognitiva fördelar, däremot finns fördelar när det gäller kommunikationsförmågan.¹³³

Vi har även frågat deltagarna om hur svårt de anser det vara att lära sig det svenska språket. Hela 81 procent svarar att det har gått bra eller ganska bra, 6 procent svarar "svårt att säga" och 6,4 procent svarar att det har varit svårt, resterande har svarat att de inte vet. Skillnaderna är inte stora över tid. 82 procent av de nyanlända svarar entusiastiskt att det går bra eller ganska

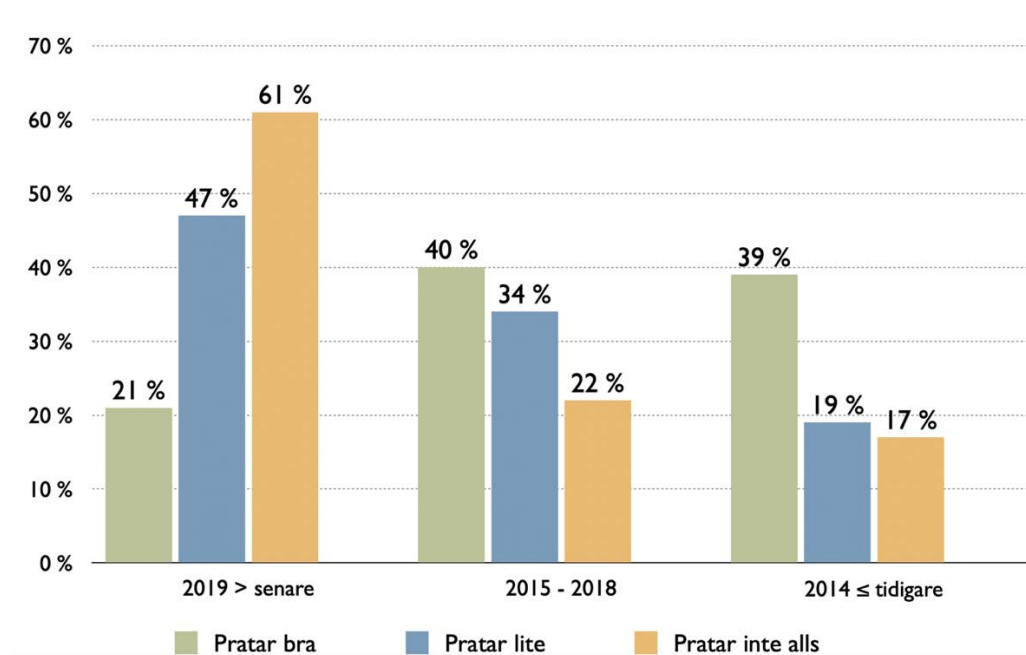
---

¹³³ Lehtonen, M., et al (2018). Is bilingualism associated with enhanced executive functioning in adults? A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 144(4), 394–425.

bra och denna nivå bibehålls över åren. Det verkar således som om den initiala attityden som de nyanlända har återfinns även hos de som har bott mer än tio år i Sverige. Få migranter karaktäriserar själva språket som ett problem. Kanske just detta är ett problem, en bristande insikt om språkets betydelse för integrationen? Vi vet via våra kontakter på SFI att deltagare kan bli avstängda från SFI-undervisningen därför att de inte gör någon progression i språkinläringen, trots många kurser. Således blir slutsatsen att det behövs mer åtgärder för att motivera till språkträning. Språkinläring är en process som tar tid och ansträngning. Genom att skapa en stödjande och inkluderande miljö kan migranter känna sig mer motiverade att lära sig svenska och därmed underlätta deras integration i det svenska samhället. Vi har besökt flera olika typer av språkkaféer där migranterna under informella former får träna sina färdigheter. Det faktum att närmare hälften av alla intervjuade aldrig varit hemma i ett svenskt hem är det uppenbart att den dagliga träningen i att tala svenska saknas för många – särskilt bland dem som av olika skäl inte är en del av arbetsmarknaden och i stället bor i segregerade bostadsområden där de flesta man möter talar ursprungslandets språk. Det blir en negativ spiral.

Figur 3.8. Talar du svenska, egenbedömt – Sörmland

3.3.6. Att lära sig om svenska lagar och regler

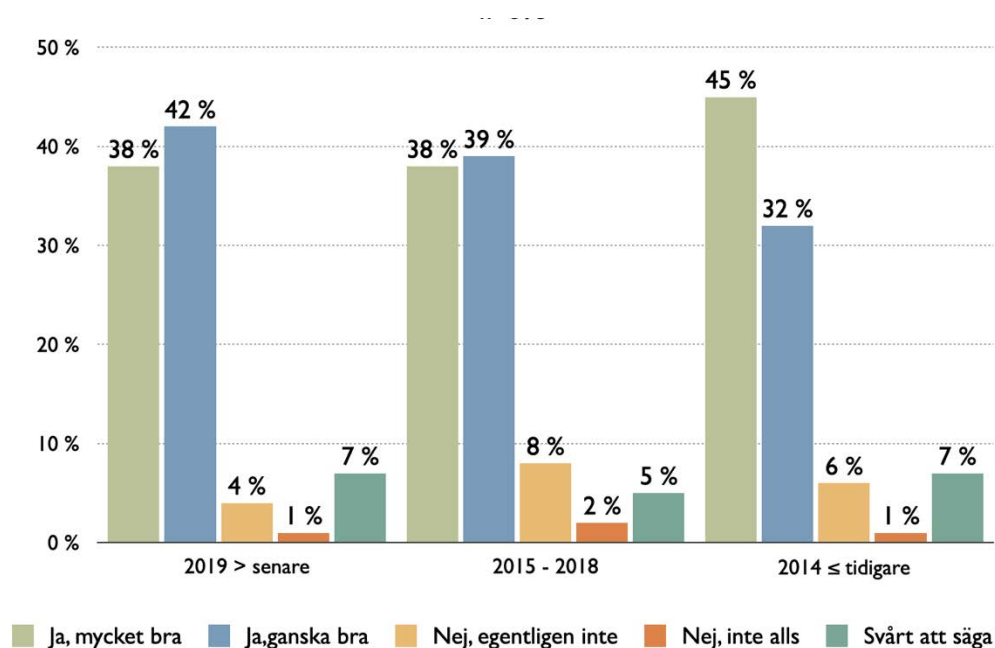
Hela 78 procent svarar att det går bra att lära sig om svenska lagar och regler i Sverige. Det första svarsalternativet ”Ja, mycket bra” motsvarar 40 procent över hela tidsperioden. 38 procent av de nyanlända svarar att det går mycket bra att lära sig om svenska lagar och regler. Bland de som varit en längre tid i Sverige (mer än nio år) har andelen mycket positiva ökat till 45 procent.

Lägger vi till nästa skalsteg, ”ja, ganska bra”, den stora vågens migranter, så ser vi ett stabilt mönster där ytterligare fyra av tio avger ett positivt svar. (38%). Därefter följer det tredje alternativet ”svårt att säga”, ett sorts neutralläge där 6 procent placerar sig. Sedan följer två mer negativa omdömen, ”nej egentligen inte” och ”nej inte alls”.

Det mildare negativa alternativet, ökar för att sedan minska hos de som har bott länge i landet hamnar på 6 procentenheter. De allra mest negativa, ”nej inte alls”, som inte känner att de inte har fått kontakt med det svenska samhället är en liten grupp på drygt en procent. Således endast 7 procent som anser det vara svårt att lära sig om lagar och regler i Sverige.

Resultatet är med andra ord över lag positivt, de allra flesta anser att det är lätt att lära sig om lagar och regler i Sverige och denna kunskap ökar med längre tid i landet. Samtidigt finns en visserligen liten, men ändå oroande grupp som inte anser det vara lätt att lära sig om lagar och regler i Sverige och denna grupp minskar inte över tid.

Figur 3.9. Har det gått bra att lära sig om svenska lagar och regler?

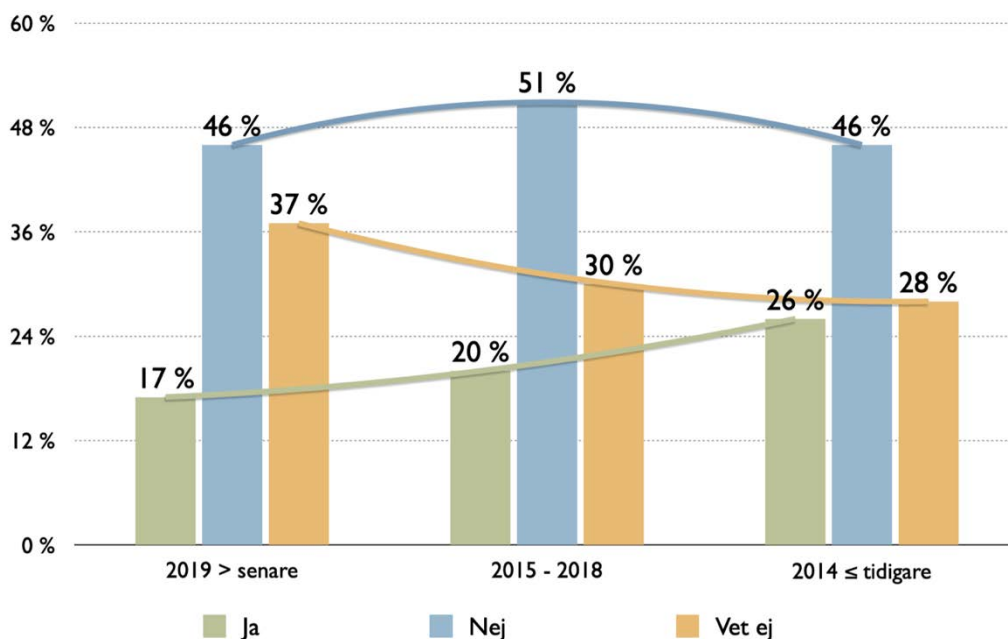
3.4. ATT FLYTTA TILLBAKA TILL SITT URSPRUNGLAND

Vi har även frågat de utomeuropeiska migranterna i Sörmland om de kan tänka sig att flytta tillbaka till sitt ursprungsland. Nästan hälften, 48 procent svarar nej och var femte (20%) svarar ja. Andelen osäkra är mycket högt (33%). Denna andel ökar över tid vilket förmodligen beror på att frågan är svår att besvara när man har levt nio år eller längre i Sverige. Det handlar om att man då både kan ha barn som har rotat sig i den svenska samhället och att man har knutit många vänskapsband med såväl majoritetssvenskar som inom den egna diasporan i Sverige. Att anpassa sig till ett nytt land och en ny kultur tar tid, engagemang och arbete. Migranter som

har investerat i denna integrationsprocess kanske inte vill ge upp den satsning de har gjort och börja om i sitt liv i det gamla ursprungslandet.

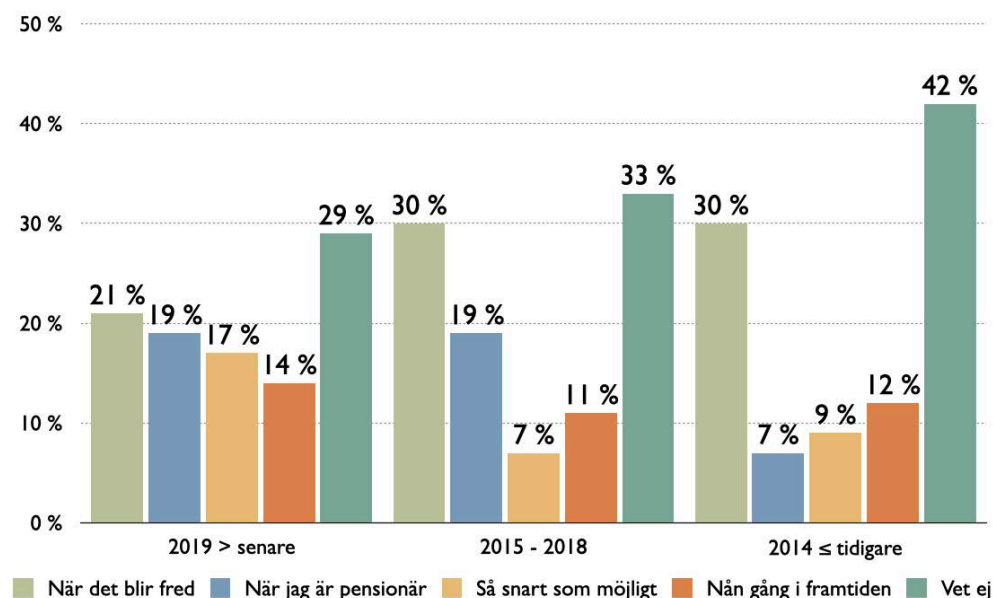
Andra migranter kommer från länder som drabbats av politisk instabilitet, konflikter eller säkerhetsproblem. Då erbjuder Sverige en tryggare och mer stabil miljö, vilket kan vara en stark anledning att inte återvända. Andelen som svarar nej är stabilt kring hälften av de svarande, medan däremot andelen som svarar jakande är mindre bland de nyanlända och som sedan ökar över tid i Sverige.

Figur 3.10. Kan du tänka dig att flytta tillbaka till ditt ursprungsland? – Sörmland

Vi har även följt upp med ett antal frågor till dem som svarat jakande. Då har vi efterlyst om respondenterna kan precisera när de skulle kunna tänka sig att återvända till ursprungslandet. Vi ställde denna fråga och följande svarsalternativ: När kan du tänka dig att återvända? ”När det blir fred, När jag är pensionär, Så snart som möjligt, Nån gång i framtiden”, Vet inte

Figur 3.11. När kan du tänka dig att flytta tillbaka till ditt ursprungsland – Sörmland

De vanligaste svaren är ”när det blir fred” (26 %), samt ”när jag är pensionär” (16 %). Att en fjärdedel svarar ”när det blir fred”, innebär att många av migranterna till Sverige är just de som internationell asylstiftning säger sig vilja skydda – de som flytt undan krig och konflikter. Internationell rätt skiljer visserligen mellan flyktingar som flyr förföljelse (Flyktingkonventionen från 1951) och personer som drabbas av krig (Genèvekonventionerna från 1949), eftersom man då kan ha skilda rättigheter och skyldigheter enligt olika rättsliga instrument. I det förra fallet handlar det om att ge skydd för personer som flyr undan förföljelse på grund av ras, religion, nationalitet, politisk åskådning eller medlemskap i en viss social grupp. I det senare för att skydda civilbefolkning och sårade eller sjuka krigsfångar under väpnade konflikter – inklusive krig. Samtidigt finns det en stark koppling mellan förföljelse och väpnad konflikt, och många människor som flyr krig kan också uppfylla kriterierna för flyktingstatus enligt Flyktingkonventionen om de flyr förföljelse som är kopplad till krigshändelser. I praktiken kan situationer vara komplexa och det är ofta upp till nationella myndigheter och internationella organisationer att avgöra den rättsliga statusen för enskilda som söker skydd.

Det finns förstås inte en universallösning för hur de som väljer att flytta tillbaka till ursprungslandet ska stöttas. Varje situation kräver individuell bedömning och anpassade åtgärder och målet bör alltid vara att skydda rättigheterna och säkerheten för den enskilde migranten. Migranter som återvänder kan erbjudas många olika slags stöd för att återintegrera sig i sina ursprungssamhällen. Detta kan handla om sådant som att söka arbete, bostad och få psykosocialt stöd eller om ekonomiskt bistånd för att starta ett företag, gå en utbildning och liknande.

17 procent av de nyanlända svarar så snart som möjligt, sedan sjunker andelen rätt snabbt. När det blir fred är däremot högre bland de som har varit en längre tid i landet, detsamma gäller för det lite diffusare ”någon gång i framtiden”. Andelen vet ej är dock förvånansvärt stor med tanke på att man faktiskt har uttryckt en vilja om att flytta tillbaka.

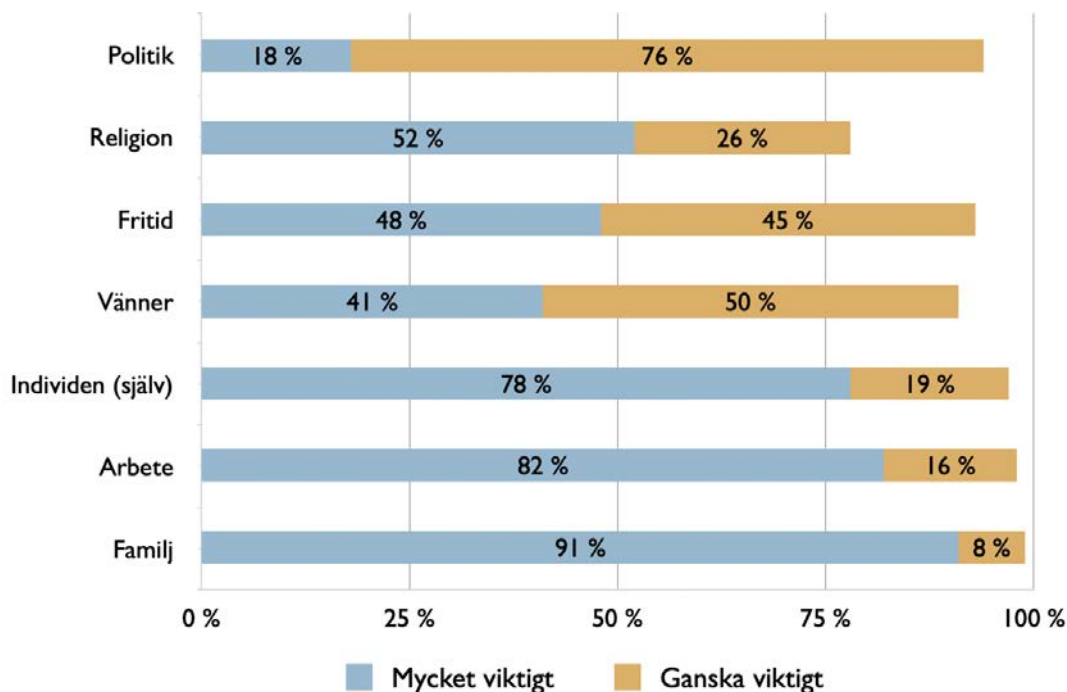
3.5. VAD ÄR VIKTIGAST I LIVET?

3.5.1. Bakgrund

Vi människor bär alla på olika livserfarenheter, värderingar, drömmar och ideal som påverkar vår uppfattning om vad som är viktigast i livet. Många baserar sina värderingar och prioriteringar på en mix av rader av personliga övertygelser som kan vara kulturella, religiösa, etiska eller filosofiska. Att ha en känsla av meningsfullhet i livet och att uppnå personlig självförverkligande kan vara det yttersta målet för somliga medan sådant som en persons ålder, familj, ekonomisk situation, och hälsa styr målbilden för andra. Personliga mål och drömmar, oavsett om de handlar om karriär, utbildning, relationer eller äventyr, kan vara centrala för vad någon anser vara det absolut viktigaste i livet. Nedbrutet på de tre konstruerade länsdelarna har vi bland annat också frågat migranterna i Sörmland vad de anser vara viktigast i livet. Se tabell 3.1.

3.5.2. Familjen är viktigast

Figur 3.12. Viktigast i livet?

- 1) Det råder en mycket stor samstämmighet om att familjen har den absolut högsta prioritet – lite drygt nio av tio anser så. Skillnaderna mellan de olika länsdelarna är relativt liten som framgår av tabellen nedan. Många migranter beskriver hur den egna familjen fungerar som en trygg och stabil bas i tillvaron. I deras närhet kan man vara sig själv och bli accepterad utan förbehåll; med dem kan man dela glädje, sorg och erfarenheter. Familjen erbjuder en känsla av samhörighet och kan vara ett stödjande nätverk vid motgångar eller svåra tider.
- 2) Näst familjen tycker migranterna i Sörmland att ha ett arbete är viktigast – lite drygt åtta av tio anser detta. Skillnaderna mellan de olika delarna av Sörmland är mycket liten. I de personliga intervjuerna talar i princip samtliga om vikten av att ha ett arbete. Själva inkomsten är viktig i sig för att klara av grundläggande behov såsom mat, kläder och bostad. Men viktigare än ekonomin menar en stor majoritet av dem vi talat med är hur ett arbete kan bidra till att utveckla och stärka den egna självkänslan och självbilden. Ett arbete bidrar till en känsla av prestation, stolthet och mening och att kunna bidra till det gemensamma samhället – att dra sitt strå till den gemensamma välfärdsstacken.

Tabell 3.1. Viktigast i livet? – olika länsdelar

Q1. Viktigt i livet: Familjen

	Eskilstuna	Öst	Väst
Mycket viktigt	90.8 (952)	90.0	93.2
Ganska viktigt	8.1 (85)	9.2	5.3
Inte särskilt viktigt	0.6 (6)	0.6	0.4
Inte alls viktigt	0.5 (5)	0.2	1.1
n=	(1,048)	(531)	(266)

Q3. Viktigt i livet: Fritid

	Eskilstuna	Öst	Väst
Mycket viktigt	47.7 (484)	47.2	49.0
Ganska viktigt	44.8 (455)	46.0	45.5
Inte särskilt viktigt	6.8 (69)	6.3	4.7
Inte alls viktigt	0.7 (7)	0.6	0.8
n=	(1,015)	(509)	(257)

Q5. Viktigt i livet: Arbete

	Eskilstuna	Öst	Väst
Mycket viktigt	82.1 (837)	82.3	82.9
Ganska viktigt	15.9 (162)	16.2	14.3
Inte särskilt viktigt	1.3 (13)	0.8	2.3
Inte alls viktigt	0.7 (7)	0.8	0.4
n=	(1,019)	(513)	(258)

QS6B. Viktigt i livet: Jag själv

	Eskilstuna	Öst	Väst
Mycket viktigt	77.1 (634)	79.7	80.0
Ganska viktigt	19.1 (157)	16.6	16.6
Inte särskilt viktigt	2.4 (20)	2.7	1.5
Inte alls viktigt	1.3 (11)	1.1	2.0
n=	(822)	(374)	(205)

Q2. Viktigt i livet: Vänner

	Eskilstuna	Öst	Väst
Mycket viktigt	41.0 (419)	40.0	41.2
Ganska viktigt	50.6 (517)	51.5	50.2
Inte särskilt viktigt	6.8 (70)	7.4	7.8
Inte alls viktigt	1.6 (16)	1.2	0.8
n=	(1,022)	(513)	(257)

Q4. Viktigt i livet: Politik

	Eskilstuna	Öst	Väst
Mycket viktigt	18.1 (164)	17.5	21.5
Ganska viktigt	38.2 (345)	36.1	42.0
Inte särskilt viktigt	29.3 (265)	32.1	21.9
Inte alls viktigt	14.4 (130)	14.4	14.6
n=	(904)	452	(233)

Q6. Viktigt i livet: Religion

	Eskilstuna	Öst	Väst
Mycket viktigt	51.8 (506)	47.6	58.2
Ganska viktigt	26.3 (257)	27.6	25.0
Inte särskilt viktigt	14.3 (140)	16.0	11.1
Inte alls viktigt	7.6 (74)	8.8	5.7
n=	(977)	489	(244)

- 1) När frågan ställs hur viktig intervjupersonen själv är i sitt eget liv är det fler migranter i den västra delen av länet och de i Eskilstuna som tycker så. Att ta hand om sig själv och det egna välbefinnandet är förstås en viktig aspekt av att leva ett hälsosamt och balanserat liv. Att prioritera sina egna behov och sätta gränser för sig själv kan vara avgörande för att upprätthålla god fysisk, mental och emotionell hälsa. Genom att ta hand om sig själv ökar sannolikt förutsättningarna för att vara en bättre vän, partner eller familjemedlem.
- 2) Först på fjärde plats om vad som är viktigt i Sörmlands migranternas liv kommer religionen. Något som skulle kunna beskrivas som överraskande eftersom många av de utomeuropeiska migranterna till Sverige under de senaste decennierna företrädesvis kommit från länder där religiositeten är vida större än i Sverige. Värt att notera är att religionen spelar avsevärt mindre roll i Eskilstuna och den östra halvan av länet än i den västra – från fyra av tio till nästa sex av tio. En tolkning skulle kunna vara att större städer som Nyköping och Eskilstuna med sitt utbud av utbildningar och uteliv lockar en annan typ av migranter än de mindre orterna dit också många med rötterna på Afrikas horn har kommit. Mellanöstern har en mångfald av religiösa traditioner, inklusive islam,

kristendom och judendom och några länder har en djupare religiös praxis än andra. Religionens betydelse varierar naturligtvis mellan individer och det tål att framhållas att inte alla från MENA-regionen är religiösa eller har samma grad av religiositet. Ibland hänger rentav beslutet att migrera samman med den religiösa tillhörigheten. För många människor från Mellanöstern är religionen ofta en central del av deras identitet och ett sätt att känna samhörighet med sin kulturella bakgrund och ursprung, religionen fungerar ofta som en gemensam faktor som förenar människor och skapar sociala sammanhållning. Samtidigt visar det faktum att det finns rader av olika tolkningar av religionen i migranternas ursprungsländer att människor kan ha olika förhållningssätt till och erfarenheter av religion baserat på sin bakgrund, tro och personliga val.

- 3) På femte plats om vad som är viktigt i livet kommer behovet av att ha fritid – strax under hälften av migranterna i Sörmland tycker så. En tydlig definition av vad fritid är kan variera mellan olika individer och kulturer. Det som kan vara meningsfull fritid för en person kan vara annorlunda för en annan. Men egen tid – eller varför inte fri tid att göra vad man själv vill – ger människor möjlighet att koppla av och återhämta sig från vardagens krav och stress. Genom att engagera sig i aktiviteter man tycker om och njuter av kan människor ladda sina batterier och återställa energi.
- 4) Ännu ett steg när på prioriteringslista för vad som är viktigt i livet är att ha vänner, att ingå i ett socialt sammanhang. Cirka fyra av tio anser detta vara väldigt viktigt. Värt att notera är att detta är den fråga som flest migranter tycker är näst mest viktig, mer än hälften tycker så. Slår man samman svaren mycket viktigt och ganska viktigt är vänner rentav viktigare än religionen. Att känna sig sedd, hörd av vänner ger förstås tillfredsställelse och trygghet. En vän att anförtro sig åt kan vara viktigt för att hantera stress liksom att erbjuda olika perspektiv och åsikter när man ställs inför problem eller svåra valsituationer.
- 5) På sista plats om vad som är viktigt i livet kommer politiken. Blott knappt var femte migrant tycker att politiken spelar en stor roll i tillvaron med en liten skillnad mellan stadsborna i Eskilstuna och de som bor i västra delarna av Sörmland, där de senare tycker politiken är något viktigare. Också personer som inte är svenska medborgare har som bekant rätt att rösta i kommunalval och landstingsval om de varit folkbokförda i Sverige i tre år i följd före valdagen. Trots detta är valdeltagande betydligt mindre bland migranter än hos dem som är födda i Sverige. Skillnaden i valdeltagande är markant även när mellan utrikesfödda svenska medborgare och inrikes födda svenska medborgare. Även om många andra faktorer tas med i beräkningen, som exempelvis inkomst och utbildningsnivå, så röstar personer i migrantgrupperna mer sällan.¹³⁴ På samma sätt är deltagandet i politiska partier lägre bland migranter. Under 2000-talet har etniska föreningar i invandratäta områden fått ekonomiskt stöd, bland annat med syftet att uppmuntra till politiskt deltagande och integration. Resultaten har visat att denna typ av institutionaliserat stöd varit mindre betydelsefullt för den politiska integrationen än

---

¹³⁴ Migrationsinfo, Valdeltagande, 2016 04 26 <https://www.migrationsinfo.se/demokrati/valdeltagande/>

väntat. Å andra sidan finns det inget i resultaten som ger stöd åt den motsatta hypotesen, att etniska föreningar skulle bidra till politisk isolering.¹³⁵

3.5.3. Vad är viktigt när det gäller barnuppfostran?

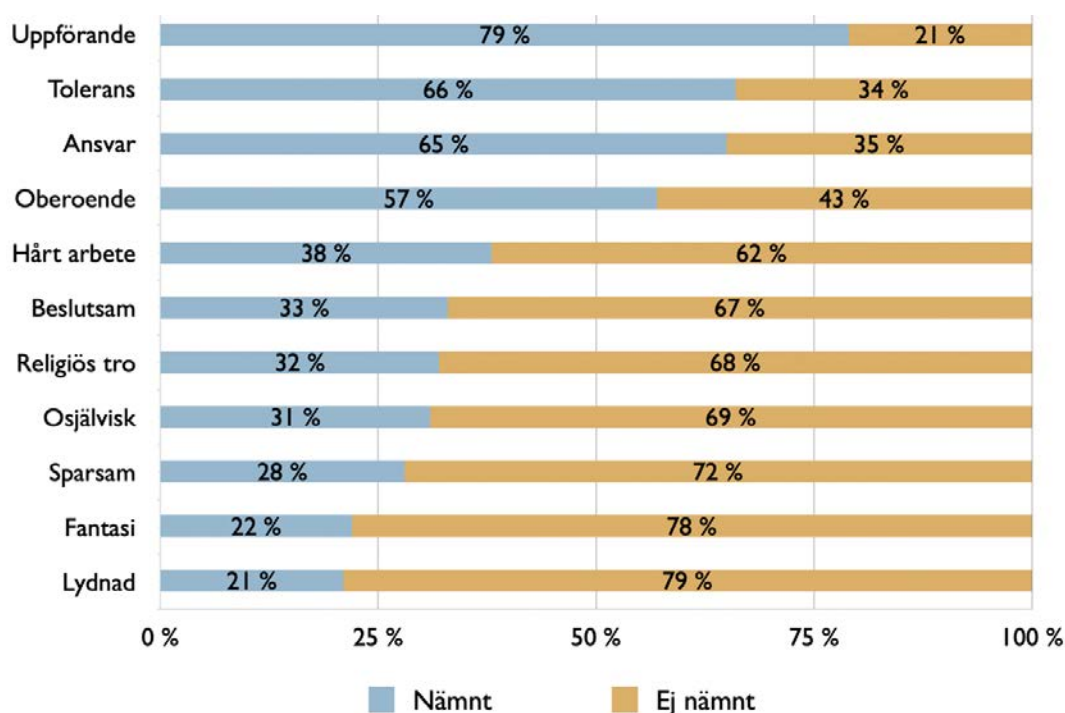
Vi bad migranterna i Sörmland lista det de tycker är de fem viktigaste egenskaperna hos ett barn. Hur skulle de själva vilja uppfostra dem, vilka frågor är prioriterade i en växande människas liv? Svaren sammanfattas i fallande ordning på detta sätt:

Tabell 3.2. Viktigaste egenskaper hos barn – migranter i Sörmland

1. Uppförande	4. Oberoende	7. Religiös tro	10. Fantasi
2. Tolerans	5. Hårt arbete	8. Osjälvisk	11. Lydnad
3. Ansvar	6. Beslutsam	9. Sparsam	

I kapitel IV redovisas önskvärda egenskaper i barnuppfostran, plottade efter ursprungsland samt med värdena för Sörmlands olika kommuner uppmätta liksom i jämförelse med det nationella urvalet samt med regionerna Värmland och Dalarna.

Fig. 3.13. Vilka är viktiga karaktärsegenskaper hos ett barn? – Sörmland

¹³⁵ Bevelander, P., Spång, m., Valdeltagande och representation – Om invandring och politisk integration i Sverige *Delmi, Rapport: 2017:7.*

- 1) Att barnen uppför sig väl är absolut en prioriterad fråga hos migranterna i Sörmland – åtta av tio tycker så. Att ge barn tydliga förväntningar och konsekvenser för sitt beteende, samtidigt som man ger stöd och vägledning, hjälper dem att förstå vad som förväntas av dem och hur de kan växa och bygga positiva relationer med sina kamrater, vuxna och andra människor de möter. Denna hållning omfattar migranterna i Sörmland.
- 2) Högt på listan kommer också att vara tolerant och öppen för olikheter. Tolerans handlar om att acceptera det faktum att människor tänker olika och att respektera andra individers åsikter, deras bakgrund och identitet. För att främja tolerans hos barn är det förstås viktigt att föräldrar, vårdnadshavare och lärare själva agerar som förebilder genom att visa respekt och empati för andra och i praktisk verklighet främja inkludering och respektera andra kulturer. I World Values Surveys mätningar kommer de nordiska länderna alltid högt när vi frågar om tolerans. Skillnaden är stor när man jämför med flera av de länderna de flesta migranter kommer ifrån. Det är uppenbart att migranterna i denna fråga tagit seden dit man kommer.
- 3) På tredje plats, alldeles efter frågan om tolerans, prioriterar migranterna i Sörmland vikten av att ta ansvar. Att lära sig ta ansvar innebär att förstå att ens handlingar har konsekvenser. På det sättet uppmuntras barn till att utveckla bättre omdöme och tänka igenom sina handlingar innan de agerar. Om man till exempel tar ansvar för sina egna studier och andra uppgifter tränas man som barn i att nå framgång på många olika områden i livet. Kanske värt att notera är att sju av tio tycker tolerans är viktigt i Eskilstuna medan sex av tio tycker så i andra delar av Sörmland.
- 4) En bit över hälften av migranterna – 56,9 procent tycker att oberoende är en viktig dygd att uppmuntra hos barnen. Att tränas i att vara oberoende och självständig är en nödvändig förberedelse för vuxenlivet. Först den dag de förstår och kan lösa problem på egen hand kan barn utveckla sitt självförtroende och tilltro till sina egna förmågor. Genom att uppmuntra och stödja dem att ta egna initiativ och fatta egna beslut, kan deras föräldrar ge dem möjlighet att växa och bygga upp en positiv självbild.
- 5) Att förstå vikten av att arbeta hårt är en dygd som nästan fyra av tio migranter i Sörmland prioriterar när det gäller hur barn borde uppträda. Att verkligen anstränga sig är ibland nödvändigt för att uppnå resultat och mål. När ett barn förstår att framgång ofta kräver hårt arbete och engagemang, kan barn utveckla en vilja att sträva efter sina mål och göra det som krävs för att nå dem. Också här skiljer Eskilstunamigranterna ut sig då drygt 43 procent tycker så medan knappt 30 procent delar åsikten i den östra delen av Sörmland.
- 6) Knappt var tredje migrant i Sörmland tycker att det är viktigt att träna barn i att fatta egna beslut. Det är en fråga som rent betydelsemässigt närmar sig såväl den om att vara oberoende och att arbeta hårt. För beslutsamhet kan vara nyckeln till att följa och uppnå mål; träning i att inte tveka eller ge upp för lätt, gör att barn kan fokusera sina ansträngningar på att nå sina mål. På vägen får de träning i att vara uthålliga och

övervinna hinder. Inom psykologisk litteratur menar somliga forskare att när barn ser att ansträngningar ger resultat blir de mer övertygade om sin förmåga att hantera utmaningar och ta kontroll över sina liv. Samtidigt är det viktigt att barn och ungdomar tränas i att finna tydliga strategier för att kunna fatta riktiga beslut – kort sagt att när man har flera alternativ att välja mellan då välja det bästa av dem. Beslutsamet är en egenskap som uppskattas mer av migranter i Eskilstuna än i övriga länet – nästan 40 procent mot 24 respektive 28 procent i Öst och Väst.¹³⁶

- 7) Religionen kommer precis som i frågan om vad som är viktigast i livet kanske något förvånande långt ner på prioriteringslistan för vad migranterna tycker är viktiga ideal för våra barn. De vanligaste migrantländerna i Mellanöstern och Nordafrika har en mångfald av religiösa traditioner, inklusive islam, kristendom och judendom. I flera av dessa kulturer har man som regel en djupare religiös praxis än i andra, och alldeles säkert djupare rotad än i den verklighet som råder i det sekulära Sverige. Återigen kan förklaringen till att religionen hamnar en bit ner på listan förklaras med att många migranter påverkats av hur synen på religionen är i det svenska samhället i stort.

De nordiska länderna är exempel på hur sekularisering och pluralism kan ha bidragit till att minska dogmatism och givit utrymme för olika religiösa tolkningar och åsikter. Det är också ett faktum att länder där det finns en tydlig separation mellan religion och stat tenderar att öppet uppmuntra till religionsfrihet. Denna frihet ger människor rätt att utöva sin religion utan statlig inblandning, vilket kan leda till en mer mångsidig och tolerant syn på religion.

- 8) Ungefär lika många migranter som tycker att religionen är viktig för barnen anser att barnen ska uppfostras till att vara osjälviska. Att vara osjälvisk handlar inte nödvändigtvis om att förneka egna behov och bara prioritera andra människors. Det handlar snarare om att finna en balans mellan att ta hand om sig själv och att vara medveten om och stödja andra. Att vara osjälvisk innebär att ha förmågan att sätta sig i andras ställe och försöka förstå andras känslor och behov.
- 9) En knapp tredjedel av migranterna i Sörmland tycker att sparsamhet är en viktig dygd hos barn. Genom att träna barn i att vara sparsamma hjälper vi dem att utveckla ett sunt förhållningssätt till pengar och ekonomi. De lär sig vikten av att kunna spara, budgetera och undvika överdriven konsumtion. De får också viktiga erfarenheter för att uppnå ekonomisk frihet i framtiden genom att undvika skuldsättning och ha ekonomiskt utrymme för oväntade utgifter. En sparsam hållning lär också barn att inte vara beroende av materiella ägodelar för sin lycka och tillfredsställelse. De tränas i att uppskatta icke-materiella värden såsom relationer, upplevelser och personlig tillväxt. Mindre än hälften så många av migranterna i de östra delarna av länet tycker att sparsamhet är viktigt (16,7

---

¹³⁶ Elkind, D., *Reinventing Childhood – raising and educating children in a changing world*, Modern Learning Press, 1998

%) jämfört med migranterna i Eskilstuna (39,1 %). Är barnen måne mer slösaktiga i den lilla storstaden i nordväst?

- 10) Bara drygt var femte migrant i Sörmland tycker att fantasi hos barnen är något som ska uppmuntras. Fantasilekar är något alla barn har erfarenhet av. Här kan finnas troll som lurar i hörnen, drakar som sprutar eld och trollkarlar som vänder världen upp och ner. Många menar att vi ska bejaka denna santomagiska värld för att fantasi stimulerar kreativt tänkande och hjälper barn att utforska olika perspektiv, hitta nya lösningar på problem och utveckla sin förmåga att uttrycka sig verbalt, samarbeta, förhandla och bygga relationer med sina kamrater.

Det finns barnpsykologer som menar att fantasin är livsnödvändig eftersom de bekräftar ett barns inre liv.¹³⁷ Fantasin kan också ge barn möjligheten att hantera sina egna känslor samt att utveckla empati för andra genom att sätta sig in i olika karaktärs perspektiv. Också här är skillnaderna stora mellan östra Sörmland där blott 12.1 procent av migranterna tycker att fantasi är viktigt för barnen medan dubbelt så många tycker så i Eskilstuna och i de västra delarna av länet.

- 11) Den minst eftersträvansvärda egenskapen hos barn är enligt migranter som lever i Sörmland lydnad. I åtskilliga auktoritära samhällen varifrån många av migranterna till Sverige kommer, anses lydnad vara en central och viktig egenskap. Dessa samhällen präglas ofta av en stark hierarkisk struktur och en koncentration av makt hos en auktoritär regering eller ledare. Även i andra delar av samhället i många av dessa kulturer är det en auktoritär och patriarkal idévärld som styr – det kan gälla arbetsplatser, skola och utbildning liksom inom religionen.

Det är intressant att konstatera att många migranter i denna undersökning distanserar sig från denna hållning. Visserligen försöker många föräldrar lära sina barn att lyda genom att ge dem tydliga riktlinjer, regler genom att sätta gränser. Syftet kan ofta vara att skapa struktur och stabilitet i barnets liv. Samtidigt är det angeläget att balansera denna mer strikta hållning med att ge barnet utrymme för egen utveckling och egna uttryck. Det är uppenbart att migranterna i Sörmland hellre bejakar de senare möjligheterna än just strikt lydnad.

---

¹³⁷ Bettelman, B., *A Good Enough Parent: A Book on Child-Rearing*, Knopf, New York, 1987.

Tabell. 3.2. Vilka är viktiga karaktärsegenskaper hos ett barn? – Sörmland

Q7. Barn bör ha: Bra uppförande

	Eskilstuna	Öst	Väst	
Nämnt	79.4 (852)	79.8	76.7	81.2
Ej nämnt	20.6 (221)	20.2	23.3	18.8
N=	(1,073)	(540)	(257)	(276)

Q8. Barn bör vara: Oberoende

	Eskilstuna	Öst	Väst	
Nämnt	56.9 (611)	60.4	47.9	58.7
Ej nämnt	43.1 (462)	39.6	52.1	41.3
N=	(1,073)	(540)	(257)	(276)

Q9. Barn bör lära sig: Arbeta hårt

	Eskilstuna	Öst	Väst	
Nämnt	37.9 (407)	43.1	29.6	35.5
Ej nämnt	62.1 (666)	56.9	70.4	64.5
N=	(1,073)	(540)	(257)	(276)

Q10. Barn bör lära sig: Ta ansvar

	Eskilstuna	Öst	Väst	
Nämnt	65.8 (706)	70.4	61.1	61.2
Ej nämnt	34.2 (367)	29.6	38.9	38.8
N=	(1,073)	(540)	(257)	(276)

Q11. Barn bör ha: Fantasi

	Eskilstuna	Öst	Väst	
Nämnt	22.5 (241)	26.3	12.1	24.6
Ej nämnt	77.5 (832)	73.7	87.9	75.4
N=	(1,073)	(540)	(257)	(276)

Q12. Barn bör ha: Tolerans och respekt för andra

	Eskilstuna	Öst	Väst	
Nämnt	66.4 (713)	69.8	59.5	66.3
Ej nämnt	33.6 (360)	30.2	40.5	33.7
N=	(1,073)	(540)	(257)	(276)

Q13. Barn bör vara: Sparsamma

	Eskilstuna	Öst	Väst	
Nämnt	28.4 (305)	32.4	16.7	31.5
Ej nämnt	71.6 (768)	67.6	83.3	68.5
N=	(1,073)	(540)	(257)	(276)

Q14. Barn bör vara: Beslutsamma och uthålliga

	Eskilstuna	Öst	Väst	
Nämnt	32.8 (352)	39.1	24.1	28.6
Ej nämnt	67.2 (721)	60.9	75.9	71.4
N=	(1,073)	(540)	(257)	(276)

Q15. Barn bör ha: En religiös tro

	Eskilstuna	Öst	Väst	
Nämnt	32.0 (343)	34.1	25.3	34.1
Ej nämnt	68.0 (730)	65.9	74.7	65.9
N=	(1,073)	(540)	(257)	(276)

Q16. Barn bör vara : Osjälviska

	Eskilstuna	Öst	Väst	
Nämnt	31.0 (333)	34.3	21.4	33.7
Ej nämnt	69.0 (740)	65.7	78.6	66.3
N=	(1,073)	(540)	(257)	(276)

Q17. Barn bör lära sig: Lydnad

	Eskilstuna	Öst	Väst	
Nämnt	20.7 (222)	23.5	15.6	19.9
Ej nämnt	79.3 (851)	76.5	84.4	80.1
N=	(1,073)	(540)	(257)	(276)

3.6. VEM VILL DU INTE HA SOM GRANNE?

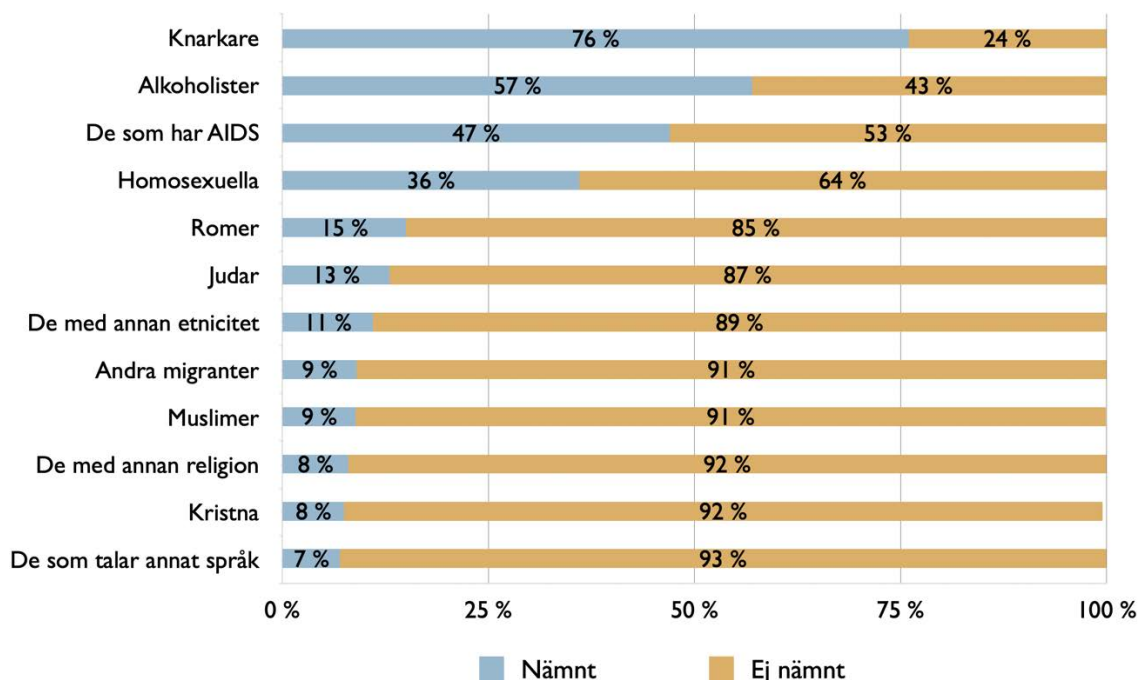
3.6.1. Bakgrund

Genom att ställa frågan om vem eller vilka grupper man inte vill ha som granne försöker vi i denna studie fånga graden av tolerans, öppenhet och medkänsla till andra människor som de intervjuade känner. Frågan om vilken granne man inte skulle vilja ha är förstås ytterst subjektiv och kan variera från person till person beroende på preferenser, värderingar och erfarenheter. Det kan förstås på flera sätt vara förkastligt och orättvist att generalisera eller stigmatisera människor baserat på deras bakgrund, identitet eller livsstil. Men på gruppnivå kan svaren ge en sammansatt bild av graden av medkänsla och solidaritet med andra människor.

Det är inte ovanligt att människor diskuterar eller funderar över vilken typ av granne de skulle föredra eller inte föredra av olika anledningar. Det kan vara för att de vill skydda sin egen trivsel och trygghet eller för att de har haft negativa upplevelser med vissa typer av grannar tidigare. Det kan också vara en följd av fördomar, stereotyper eller förutfattade meningar om vissa grupper eller livsstilar. Grannar kan förstås lukta illa, spela hög musik och vara störande, bullriga, ovänliga och otrevliga. Men i stället för att fokusera på vilken granne man inte skulle vilja ha kan det vara mer konstruktivt att tänka på vilka positiva egenskaper och beteenden man skulle uppskatta hos en granne. Det kan vara egenskaper som gladlynt, positiv, hjälpsam, vänlig, hänsynsfull eller medkännande.

3.6.2. Vilka vill vi inte ha som grannar?

Figur 3.14. Vilka vill du inte ha som grannar?

Först ska sägas att när det gäller denna frågeställning är skillnaderna mycket små mellan de olika delarna av länet. En lite större intolerans mot kristna och muslimer som grannar kan möjligen skönjas hos dem som bor i Eskilstuna. Annars inga större skillnader.

- 1) Den grupp som de flesta migranterna i Sörmland inte vill ha som granne är annars de som missbrukar narkotika – mer än tre fjärdedelar av dem vill inte det. Skälen kan vara många – i några av de personliga intervjuerna när frågan berörts är respondenterna oroliga för att ha knarkare (eller alkoholister) som grannar på grund av möjliga störningar och andra problem som kan uppstå. Det kan handla om olämpligt eller störande beteende, ökad brottslighet i området eller annan otrygghet. Annan oro kan vara förknippad med knarkanvändning, som till exempel risk för överdos eller andra medicinska komplikationer. Andra skäl till oro kan gälla den egna och familjens säkerhet om det finns risk för våld eller farliga situationer i samband med knarkanvändning.
- 1) Näst högst upp på listan över mindre önskvärda grannar är de som missbrukar alkohol. 57,1 procent av de tillfrågade tycker så. På samma sätt som i frågan ovan handlar det i grunden om att förstå att många beroenden först och främst ska betraktas som en sjukdom och att personer som lider av dem behöver stöd, behandling och förståelse. Icke desto mindre vill de flesta migranterna i Sörmland inte ha människor med alkoholmissbruk till grannar. Det handlar om oro för beteendeproblem såsom högljuddhet, konflikter och störningar i närheten av bostaden. Ibland kan alkoholism kopplas till större risk för brottslighet och otrygghet i området. Fördomar och stereotyper kring alkoholister kan också spela en roll.
- 2) Knappt hälften av migranterna vill heller inte ha personer med AIDS till grannar. Det är signifikant att de tre grupper migranter helst inte vill se som grannar är grupper av människor som på olika sätt är utstötta och marginaliserade i samhället. Denna inställning kan bero på en grundlös generalisering som inte är baserad på dessa gruppers verkliga beteende eller karaktär. Det kan också handla om bristande kunskap, rädsla eller fördomar. HIV/AIDS har varit omgärdad av stigma och diskriminering i många samhällen. Det finns en vanlig missuppfattning om att HIV/AIDS kan överföras genom vardagliga kontakter som att åka hiss tillsammans, äta vid samma bord, skaka hand eller kramas. Detta är inte sant - HIV överförs främst genom oskyddad sex, delning av injektionsnålar eller från mor till barn under graviditet, förlossning eller amning. Trots detta kan människor vara rädda för att umgås med personer med HIV/AIDS av rädsla för smitta.
- 3) Lite drygt var tredje migrant i Sörmland eller 35,7 procent vill inte bo granne med någon som är homosexuell. Okunskap om homosexualitet och sexuell läggning kan leda till osäkerhet eller rädsla. Många migranter kan vara omedvetna om att sexuell läggning inte påverkar någons förmåga att vara en god och glad granne eller aktad, respekterad och framgångsrik samhällsmedlem. Somliga kan påverkas av socialt tryck eller gruppmentalitet – om människor runt omkring dem uttrycker negativa attityder mot

homosexualitet kan det påverka det egna beteendet. Det kan vara en god idé att skaffa sig själv kunskap om homosexualitet för att i olika sammanhang främja öppenhet, tolerans och respekt gentemot hela hbtq+-gemenskapen.

- 4) Den femte grupp migranterna inte vill ha som grannar gäller romer – 15,8 procent uppger det. Uppgifterna varierar, men det finns mellan 50 000 och 100 000 människor i Sverige som har romskt eller resandeursprung. Romer har funnits sedan lång tid i Sverige – de första romerna kom till Sverige redan under medeltiden. Romer har historiskt sett stigmatiserats och ofta drabbats av diskriminering och fördomar. Vissa människor kan ha en föreställning om att romer kan orsaka sociala problem eller ökad brottslighet i området. Detta kan vara baserat på stereotyper eller negativa medierapporter snarare än på faktiska fakta eller individuella beteenden. I Sverige finns det en lag som idag förbjuder etnisk diskriminering.
- 5) 12, 5 procent av migranterna i Sörmland uppger att de inte vill ha judar som grannar. Detta kan i några fall ha att göra med det faktum att en del migranter har sina rötter i områden där det pågår konflikter mellan exempelvis judar och palestinier. Det kan handla om komplexa konflikter som påverkas av rader av faktorer inklusive territoriella strider och politiska spänningar i vissa regioner. Det är viktigt att komma ihåg att fördomar, intolerans och hat är oacceptabla oavsett vilken religion eller etnicitet som är inblandad. För att skapa en fredlig och inkluderande värld är det viktigt att bekämpa fördomar, främja ömsesidig förståelse och respekt för alla religioner och kulturer.
- 6) Drygt tio procent av migranterna vill inte ha människor av en annan etnicitet som granne. Det är förstås ett memento att var tionde migrant i Sverige inte vill bo grannar med människor som inte ser ut, klär sig eller uppför sig eller tänker som dem själva. Detsamma gäller också de grupper som mer specifikt utpekats i svaren fem och sex ovan och samtliga svar nedan. Detta är en viktig uppgift för de som utbildar nyanlända migranter till Sverige och Sörmland. Parallellt med alla de andra kunskaper om språk och samhälle som ska bibringas eleverna måste resurser användas för att informera om skilda etniciteter, kulturer och att främja öppenhet, tolerans och respekt för alla människor oavsett deras ursprung. Att skapa ett mer inkluderande och rättvist samhälle där människor kan leva sida vid sida är en gemensam uppgift för att bygga en trygg och harmonisk framtid.
- 7) Det är nästintill ironiskt att nästan var tionde migrant i Sörmland inte vill ha andra migranter som grannar. En lättformulerad tolkning skulle kunna vara att de bara vill ha svenskfödda grannar – en annan att de inte vill ha några grannar alls. Det finns sannolikt en rad olika skäl och motiv till dessa svar som trots allt omfattas av en klar minoritet av de intervjuade. Ett sådant skäl skulle kunna vara oro för konkurrens om resurser, arbete eller bostäder. Det skulle också kunna finnas en rädsla för att andra migranter kan skapa konflikter om begränsade möjligheter.

- 8) Knappt nio procent av migranterna i Sörmland vill inte ha muslimer som grannar. Men det är ett faktum att trots att majoriteten av migranterna från de sju vanligaste länderna kommer till Sverige från en muslimsk kultur gör inte alla det. En lista på de språk som talas av migranter till Sverige från MENA-regionen är lång. Förutom arabiska handlar det om persiska, turkiska, kurdiska, somaliska, tigrinya, heberiska, armeniska, assyriska, azerbajdzjanska, berbiska och en lång rad språk som talas av bland andra Aleviter, Alawiter, Druser, Mardéer och Yezider. Detta kan vara förklaringen till att några inte vill muslimer till grannar. I de personliga intervjuerna i Sörmland har vi några gånger hört starkt negativa påståenden om människor med en annan religion än den egna. Återigen är det förstås viktigt att möta denna typ av föreställningar med kunskap. Att inom ramen för vuxenundervisningen exempelvis arbeta i grupper där deltagarna har olika bakgrund och religiös tro. Eller uppmuntra till en kritisk granskning av medierapportering och populärkultur som kan sprida fördomar och stereotyper om olika religioner.
- 9) Nästan lika många som inte vill muslimer till grannar vill inte ha *någon* med en annan religion som granne – eller 8,1 procent. En del människor kan ha begränsad kunskap eller erfarenhet av andra kulturer, vilket kan leda till en preferens för att bo granne med människor som de uppfattar som mer lika dem själva. Detta kan skapa en känsla av trygghet och förtroende. Denna känsla är förstås grunden till fenomenet segregation – att enbart bo bredvid människor som är likadana som en själv kan stjälpna möjligheterna till ömsesidig förståelse, mångfald och integration.
- 10) En dryg halv procent ner på skalan finner vi dem som inte vill ha kristna som grannar – eller 7,5 procent. Här är skillnaden ett par procentenheter stor mellan Eskilstuna och de andra delarna av Sörmland. En förklaring skulle kunna vara att Eskilstuna erbjuder ett bredare utbud av gemensamma kulturella och religiösa gemenskaper där migranter kan hitta stöd och samhörighet med människor som delar samma bakgrund och tro. Det tål att upprepas att det krävs ansträngningar från både migranter och befintliga för att skapa en öppen och inkluderande atmosfär där alla kan känna sig välkomna och respekterade.
- 11) Drygt var femtonde migrant i Sörmland vill inte bo granne med någon som talar ett annat språk än det egna. Detta är en mycket begränsande hållning som sannolikt bygger på rädsla och oro för att inte kunna meddela sig och kommunicera med andra. Precis som i punkten ovan kan det handla om vikten av att känna sig en del av en gemenskap och ha en känsla av samhörighet. Människor kan känna sig mer bekväma med att bo bland dem som delar deras kulturella normer, traditioner och värderingar, vilket ofta sammanfaller med att tala samma språk.

Det är dock viktigt att konstatera att det mycket stora flertalet av de intervjuade i Sörmland uttrycker ett stort intresse för andra människor, kulturer och traditioner. De flesta migranter vi intervjuat välkomnar mångfald och har en positiv inställning till att bo granne med människor som talar olika språk. Att vara öppen för att lära sig och förstå andra språk bidrar till mindre segregation och större respekt för andras värderingar.

Tabell 3.3. Inte ha som grannar

Q18. Inte som grannar: Knarkare

	Eskilstuna	Öst	Väst
Nämnt	76.4 (695)	77.2	74.4
Ej nämnt	23.6 (215)	22.8	25.6
N=	(910)	(492)	(223)

Q20. Inte som grannar: De som har AIDS

	Eskilstuna	Öst	Väst
Nämnt	46.8 (397)	46.2	48.1
Ej nämnt	53.2 (451)	53.8	51.9
N=	(848)	(452)	(183)

Q22. Inte som grannar: Homosexuella

	Eskilstuna	Öst	Väst
Nämnt	35.9 (302)	35.8	32.8
Ej nämnt	64.1 (539)	64.2	67.2
N=	(841)	(447)	(214)

Q24. Inte som grannar: De som dricker mycket

	Eskilstuna	Öst	Väst
Nämnt	57.1 (483)	57.1	52.6
Ej nämnt	42.9 (363)	42.9	47.4
N=	(846)	(459)	(212)

Q26B. Inte som grannar: Kristna

	Eskilstuna	Öst	Väst
Nämnt	7.5 (51)	9.2	6.2
Ej nämnt	92.5 (626)	90.8	93.8
N=	(677)	(338)	(176)

Q26D. Inte som grannar: Judar

	Eskilstuna	Öst	Väst
Nämnt	12.5 (84)	12.5	12.1
Ej nämnt	87.5 (586)	87.5	87.9
N=	(670)	(335)	(174)

Q19. Inte som grannar: De med annan etnicitet

	Eskilstuna	Öst	Väst
Nämnt	10.7 (94)	10.5	11.8
Ej nämnt	89.3 (785)	89.5	88.2
N=	(879)	(475)	(187)

Q21. Inte som grannar: Migranter/utländska arbetare

	Eskilstuna	Öst	Väst
Nämnt	9.2 (79)	8.5	9.9
Ej nämnt	90.8 (776)	91.5	90.1
N=	(855)	(460)	(182)

Q23. Inte som grannar: De med annan religion

	Eskilstuna	Öst	Väst
Nämnt	8.1 (69)	8.7	7.3
Ej nämnt	91.9 (780)	91.3	92.7
N=	(849)	(460)	(177)

Q25. Inte som grannar: De som talar annat språk

	Eskilstuna	Öst	Väst
Nämnt	6.5 (55)	6.5	6.8
Ej nämnt	93.5 (796)	93.5	93.2
N=	(851)	(464)	(176)

Q26C. Inte som grannar: Muslimer

	Eskilstuna	Öst	Väst
Nämnt	8.9 (60)	10.4	6.8
Ej nämnt	91.1 (617)	89.6	93.2
N=	(677)	(338)	(176)

Q26DE. Inte som grannar: Romer

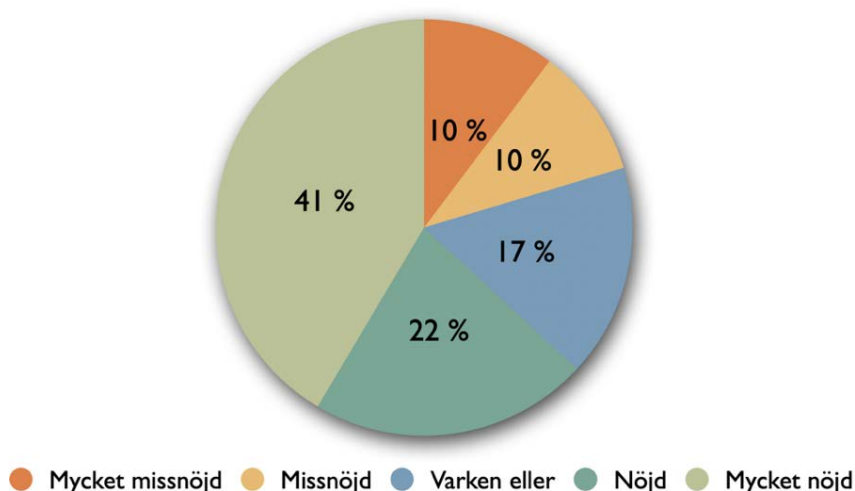
	Eskilstuna	Öst	Väst
Nämnt	15.6 (103)	15.5	14.0
Ej nämnt	84.4 (556)	84.5	86.0
N=	(659)	(330)	(172)

3.7. LIVSSITUATIONEN JUST NU

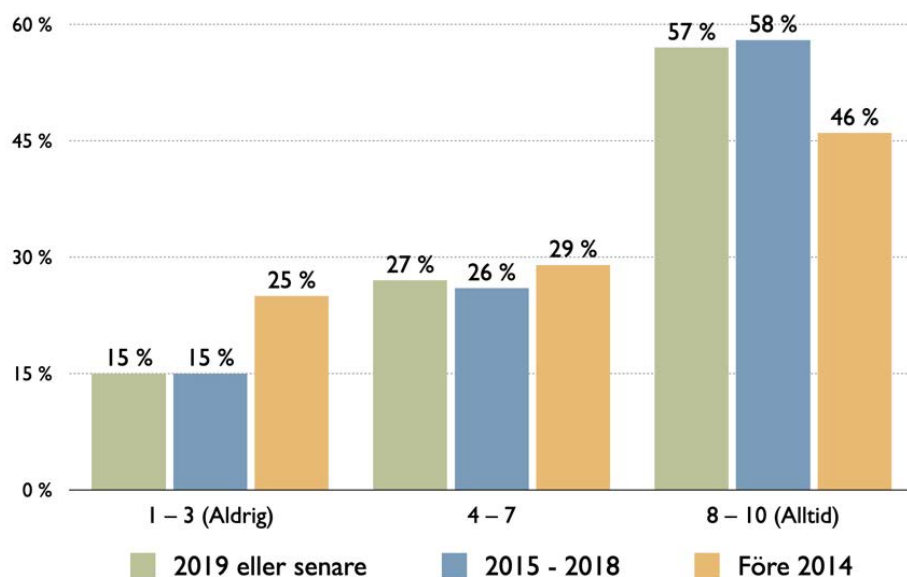
3.7.1. Livet som helhet

Generellt är de utomeuropeiska migranterna nöjda med att bo i Sörmland. De trivs som regel i den kommun där de bor och säger att det mesta fungerar bra – 63 procent tycker så medan 30 procent tycker att kommunen varken är bra eller dålig. Bara 7 procent uppger att de inte tycker om hemkommunen. När vi frågar hur nöjda de är med livet som helhet och ber dem gradera uppger 41 procent att de är mycket nöjda med sina liv, 22 procent att de är ganska nöjda medan 17 procent säger att de varken är missnöjda eller nöjda, medan resterande 20 procent är missnöjda eller mycket missnöjda med sina liv.

Figur 3.15. Hur nöjd är du med livet som helhet?

Figur 3.16. Hur nöjd är du med livet som helhet, beroende på tid i Sverige?

Figuren 3.14 visar tydligt att det är de migranter som vistats längst i Sverige som är minst nöjda med sin tillvaro. Några tänkbara faktorer kan vara att en del migranter över tid upplever besvikelse och frustration över svårigheterna med att integreras fullt ut i det svenska samhället. Man har kämpat med olika utmaningar men ändå inte tyckt sig nå sina mål. Svårigheter att hitta arbete, lära sig språket och anpassa sig till den svenska kulturen kan vara några sådana skäl. Kort sagt – har integrationen fungerat mindre bra kan det påverka den övergripande trivseln.

Problemet med så pass öppna frågor som den som redovisas i figur 3.14 är att många i allmänhet svarar nöjd eller mycket nöjd. När vi däremot fördjupar frågan och ber om exempel får vi helt andra svar. En av personerna som intervjuades svarade först mycket nöjd. När intervjuaren sedan frågade:

- Om vi skulle prata om Sverige nu. Vad är det bästa med att bo i Sverige?
- *Allt är bra för mig. Trygg. Lugn. Men på andra sätt är ju min situation inte bra...*
- Vad är inte bra med Sverige?
- *Det finns ingenting som inte är bra. Allt passar för mig.*

Samma person, som kom till Sverige för 23 år sedan, berättar i intervjun att hon är mycket orolig över det äldsta av sina tre barn som alltså delar lägenhet med henne, en enrummare på 35 kvm. Mamman är fränskild sedan många år. Han arbetar inte, studerar inte, vill inte gå ut. Sonen har fått diagnosen OCD men eftersom han är över 18 år kan vare sig mamman eller myndigheterna göra något mot hans vilja. Själv är hon också arbetslös:

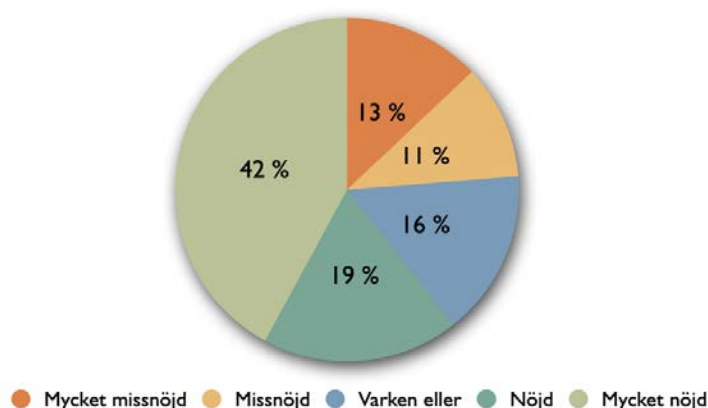
– *Finns inga jobb. Jag har skickat mitt cv till hela världen. Jag utbildade mig till CNC-operatör 2008. Men barnen var små och jag sökte inte aktivt jobb på den tiden. Nu har man sagt åt mig att jag måste uppdatera mina språkkunskaper. Det finns nya metoder som jag behöver lära mig. Men jag kan inte lösa så snabbt – det är svårt.*

Trots denna historia svarar hon ändå att hon är nöjd med allt i Sverige.

3.7.2. Självupplevd hälsa

Sedan 2013 pågår ett projekt vid Högskolan i Malmö tillsammans med Länsstyrelsen i Skåne kallad MILSA (Migration och Hälsa) som handlar om migranternas hälsa. Det är en kunskapsbaserad stödplattform som visar att hälsan hos en tredjedel av de nyanlända försämrats efter att de har kommit till Sverige. Många migranter uppger också otillfredsställda läkar- eller tandläkarvårdsbehov. Dessutom ligger enligt publicerade resultat de så kallade ”hälsorelaterade levnadsvanorna såsom rökning och fysisk inaktivitet samt brist på tillit högre än genomsnittet i den övriga befolkningen”. Därtill känner många migranter ett bristande förtroende och låg tillit för olika samhällsinstitutioner såsom sjukvård och tolkar. Minst dåligt förtroende har migranterna enligt studien för barnvårdscentralen. Rent generellt talar många av migranterna i MILSA-undersökningen om dålig psykisk hälsa, trångboddhet och osäker boendesituation.¹³⁸ I detta projekt har vi ställt liknande frågor:

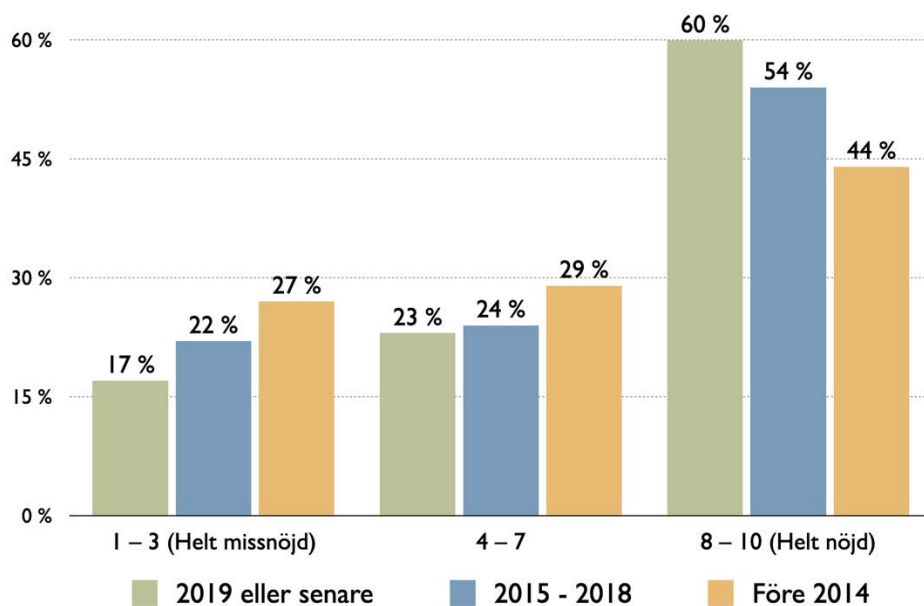
Fig 3.17. Hur nöjd är du med din hälsa?

Vi har också ställt frågan om hur migranterna i Sörmland ser på den egna hälsan. Då uppger nästa två av tre migranter eller 61 procent att de är nöjda eller mycket nöjda med sin hälsosituation. Var fjärde migrant är däremot missnöjd eller mycket missnöjd med den egna hälsan medan 16 procent uppger att den varken är bra eller dålig.

Fig 3.18. Hur nöjd är du med din hälsa– efter ankomstår?

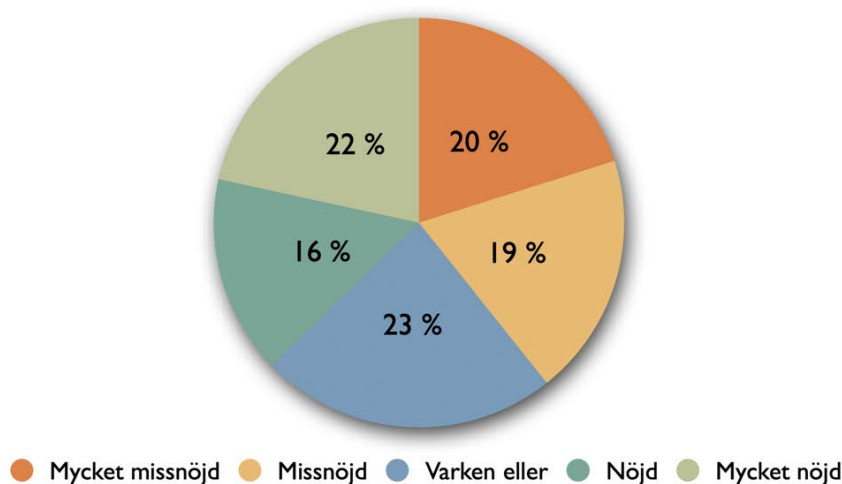
¹³⁸ Orban, C., *Var tredje nyanländ uppger ha fått sämre hälsa i Sverige*, Vetenskap & Hälsa, 2016-12-13

3.7.3. Egenbedömd ekonomi

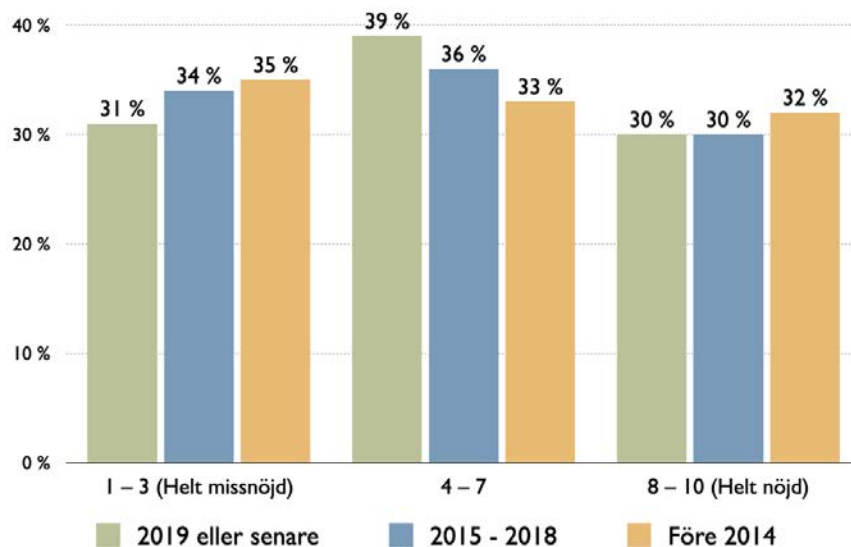
Ett område där migranterna är mindre nöjda gäller den egna ekonomiska situationen. Nästan fyra av tio, eller 39 procent är missnöjda eller mycket missnöjda över sakernas tillstånd när det handlar om den privata ekonomin. Var fjärde, eller 23 procent är varken nöjda eller missnöjda medan 16 procent är nöjda och 22 procent mycket missnöjda med ekonomin. I de personliga intervjuerna bekräftas denna bild – särskild av de som är ensamstående eller ensamstående med hemmavarande vuxna barn. Samtidigt uppger flera av dem vi intervjuat att de trots att de tvingas vända på slantarna i Sverige ändå försöker transferera pengar varje månad till släkt och familj i det gamla hemlandet.

Figur 3.19. Hur nöjd är du med din ekonomiska situation?

När det gäller förändringar över tid är det slående hur pass stabila resultaten är. En dryg tredjedel är missnöjda med sin ekonomi oavsett när de anlände till Sverige och på samma vis är lite mindre än en tredjedel helt nöjda. Endast i mittengruppen finns några smärre skillnader.

Figur 3.20. Hur nöjd är du med din ekonomiska situation, beroende på tid i Sverige

3.7.4. Sociala relationer

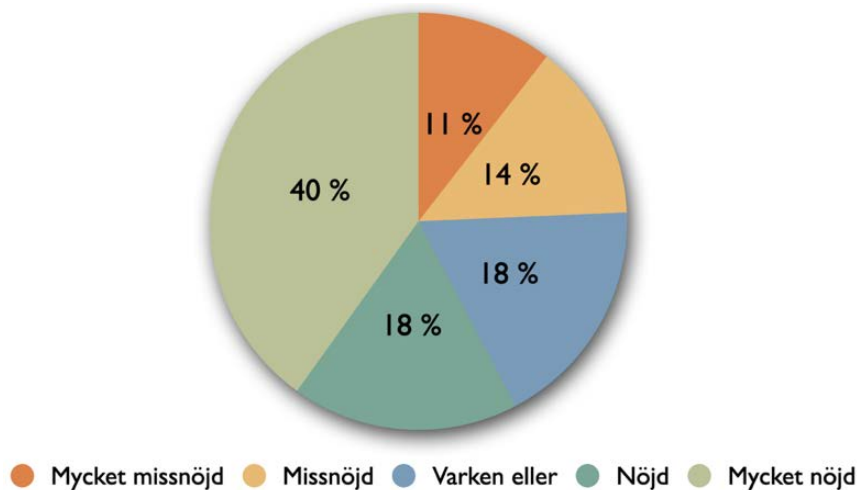
Sociala relationer är av avgörande betydelse i mänskligt liv. Vi människor är sociala varelser som trivs bäst när vi är en del av en gemenskap och har meningsfulla relationer med andra. Att ha ett socialt nätverk av vänner och bekanta är förstås ett viktigt stödsystem som hjälper oss att hantera stress, sorg och svårigheter i livet. När vi delar våra känslor och erfarenheter med andra kan vi ofta hitta tröst och råd. En ansevärd mängd forskning har kunnat visa att vänner och en stödjande familj kan minska risken för depression och ångest, medan isolering och brist på sociala kontakter kan öka risken för psykisk ohälsa. I en studie med 30 000 deltagare från Bingham University, i USA slår forskarna fast att avsaknad av sociala kontakter i livet rentav är en stor hälsorisk. Lika stor som att röka femton cigaretter om dagen, eller att vara alkoholberoende. Det är mer skadligt än att inte motionera, och dubbelt så farligt som att vara överviktig.¹³⁹

Var fjärde migrant i Sörmland är missnöjd eller mycket missnöjd med sina sociala relationer medan nästan två av tre är nöjda eller mycket nöjda. En femtedel är varken nöjda eller missnöjda med sina kontakter med andra människor. I de personliga intervjuerna framkommer att många som lever i familjerelationer är nöjda med sina sociala relationer medan till exempel flera ensamstående uttryckt missnöje. Några har öppet diskuterat den egna ensamheten och reflekterat över hur den skulle kunna förbättras. En yngre man i Oxelösund som kommit som ensamkommande talade om att kanske börja delta i gruppaktiviteter eller skaffa sig en hobby:

¹³⁹ Russo, F., "Loneliness Can Be Toxic", *Scientific American*, January 1, 2018.

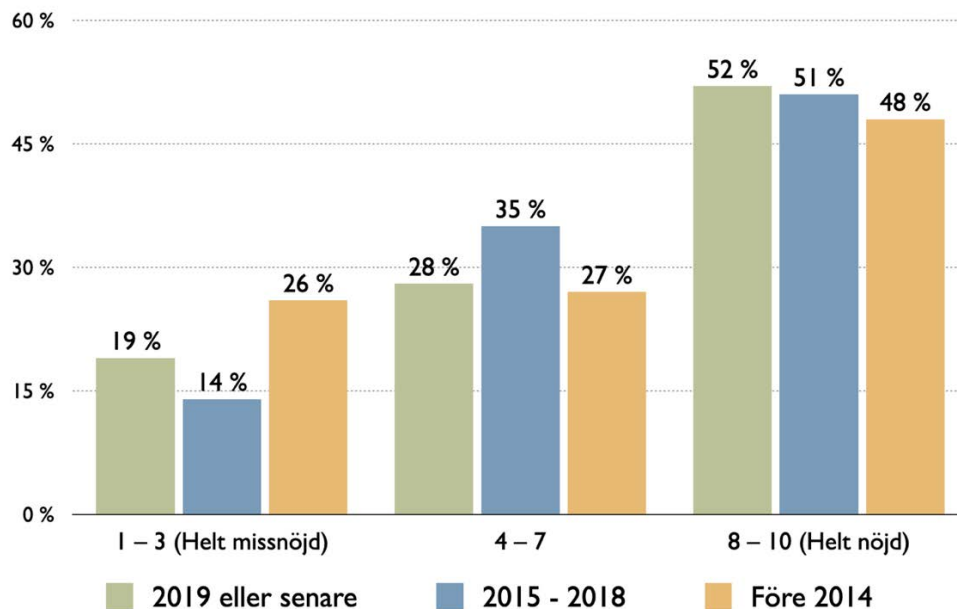
-Jag har förstått att gemensamma intressen ofta kan vara bra för att skaffa kompisar.

Fig 3.21. Hur nöjd är du med dina sociala relationer?

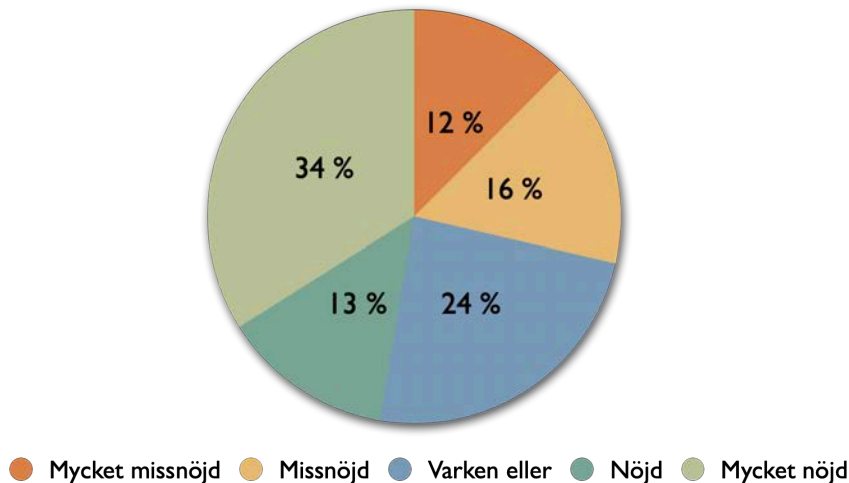
Hälften av alla svarande uttrycker att de är nöjda med sina sociala relationen oavsett hur länge de har bott i Sverige. De som kom tidigare, minst nio år tillbaka i tiden, är väsentligt mer missnöjda än de andra grupperna.

Figur 3.22. Hur nöjd är du med dina sociala relationer, beroende på tid i Sverige

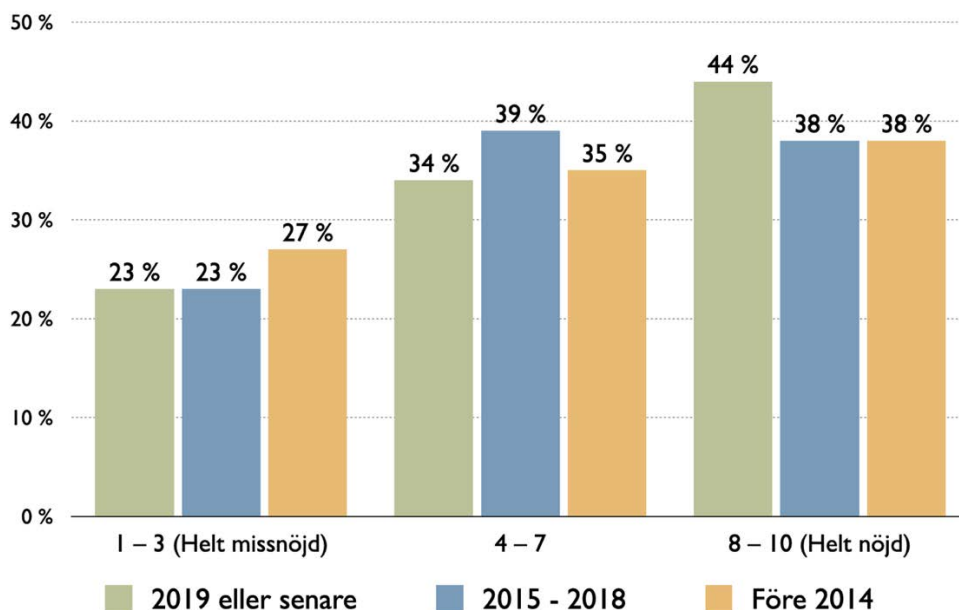
3.7.5. Balansen mellan arbete och fritid

Figur 3.23. Nöjd med balansen mellan arbete och fritid?

Nästan hälften av alla svarande är nöjda eller mycket nöjda med balansen mellan arbete och fritid, men trots det är nästan en tredjedel missnöjda med avvägningen. Vi har undersökt om det är någon skillnad beroende på hur lång tid man vistats i landet. Tanken bakom var att de som vistats längre tid skulle ha haft mer tid att anpassa sig. Resultatet blev dock det motsatta; de som bott längre tid är mer missnöjda och de nyanlända är de mest positiva.

Figur 3.24. Nöjd med balansen mellan fritid och arbete beroende på tid i Sverige?

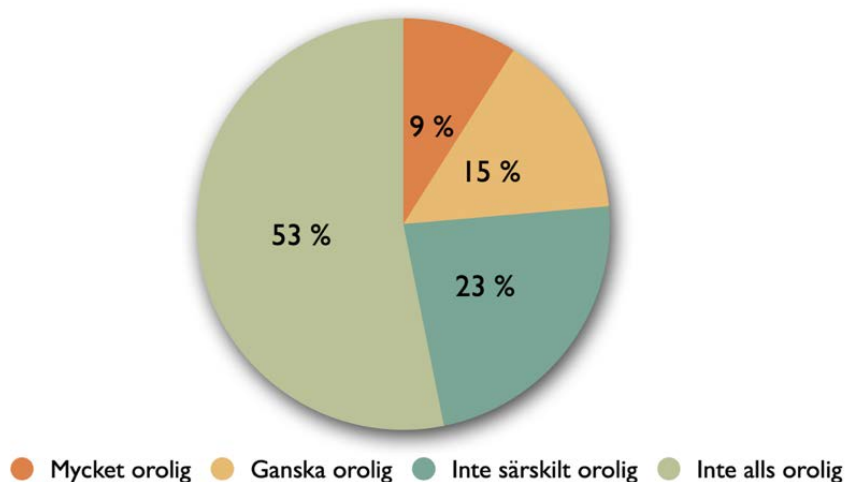
3.7.6. Oro för diskriminering

På samma sätt som de flesta migranterna känner sig trygga i Sörmland är det få som uttrycker oro över att blir angripen på grund av sin hudfärg, etnicitet eller religion. 76 procent uttrycker att de inte är särskilt oroliga eller inte alls oroliga för att bli angripna av dessa skäl. Resterande fjärdedel är ganska eller mycket oroliga.

I de personliga intervjuerna är det mycket få, om någon som sagt sig blivit angripen. Simon, 24 årig syrian från Strängnäs sa att han inte känner sig orolig idag men berättade samtidigt att han förstås blev mobbad i skolan när han var liten:

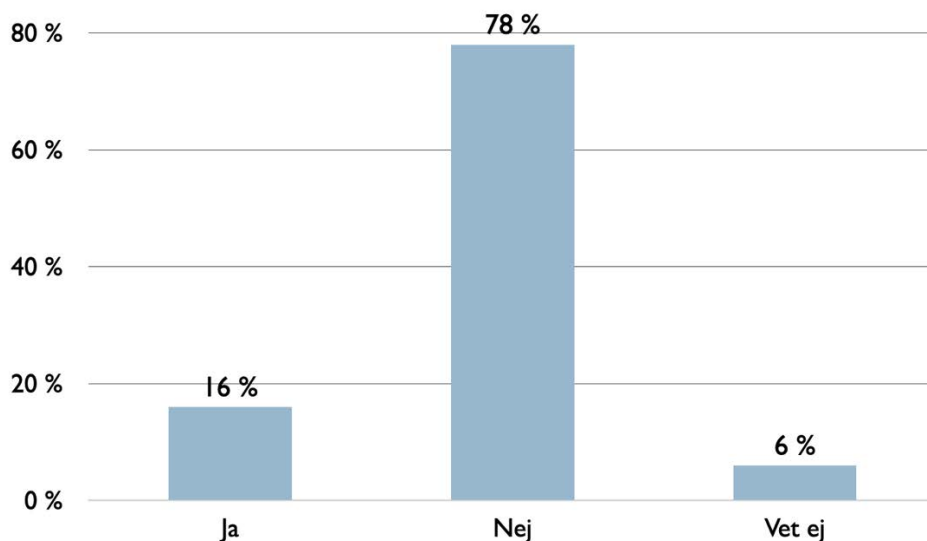
-Då kunde det vara mycket elakheter från andra barn för att man inte pratade svenska så bra. Men samtidigt har jag ju ljus hår och blå ögon, så ingen kan säga att jag inte är svensk på grund av mitt utseende, skrattade Simon.

Figur 3.25. Hur orolig är du över att bli angripen på grund av din hudfärg, etnicitet eller religion?

Var fjärde intervjuad är således mycket eller ganska orolig över att bli angripen på grund av sin hudfärg, etnicitet eller hudfärg. När vi därefter frågar om de har fallit offer för rasism eller diskriminering sedan de kommit till Sverige så svarar 78 procent nej på den frågan.

Figur 3.26. Har du fallit offer för rasism eller diskriminering sedan du kom till Sverige, Sörmland

3.7.7. Flyttmönster som skapar diasporor

Ordet "diaspora" härstammar från det grekiska språket och betyder "spridning" eller "utspridning."¹⁴⁰ Det användes ursprungligen för att beskriva det judiska folket som hade spritts över olika delar av världen efter Babyloniska fångenskapen. Idag används termen mer allmänt för att beskriva rörelsen eller dispersionen av grupper av människor från sina ursprungliga hemländer eller kulturella områden till andra delar av världen och där etablerat sig och skapat en ny gemenskap – en diaspora.

Diasporor uppstår således när människor från ett och samma land eller kulturgemenskap migrerar till och söker sig till varandra i ett annat land eller geografiskt område. Genom historien finns otaliga exempel på detta naturliga fenomen där flyktingar och migranter skapat nya gemenskaper med tidigare landsmän i ett annat land, på en annan kontinent och i ett nytt sammanhang. Den metaforiska beteckningen diaspora försöker fånga vad det handlar om – ett mångtydigt och komplext begrepp som bara kan definieras i just sitt speciella sammanhang.

När svenska emigranter i slutet av 1800-talet flockades i de så kallade svenskbygderna i Minnesota kan man tala om en diaspora; när kinesiska migranter under tidigt 1900-tal samlades i sina Chinatowns i rader av amerikanska storstäder likaså. Men diasporan behöver inte vara fysiskt lokaliserad till samma plats – diasporan kan lika gärna vara spridd över hela världen,

¹⁴⁰ Ordet diaspora kommer från det grekiska verbet "speiro" (att så) och prepositionen "dia" (över).

sammanhållen av en idé, vision eller myt om det ursprungliga hemlandet där sammanhållningen och solidariteten inom gruppen definieras genom kontinuerlig relation till hemlandet.¹⁴¹

De historiska exempel som brukar framhållas handlar om judarnas Exodus, slavhandelns västafrikaner, tvångsutvisade armenier, palestiniernas flykt i samband med grundandet av staten Israel m.fl.¹⁴² Men diaspora kan också beskriva en rad kategorier av olika människor med gemensamt ursprung - allt från utlänningar generellt; de som utvisats, politiska flyktingar, ekonomiska flyktingar, de som flytt på grund av sin tro eller sexuella tillhörighet och skilda etniska- och rasminoriteter. Diasporan bär ofta nog på en stark etnisk medvetenhet som baseras på en känsla av egenart, den gemensamma historien och en övertygelse om ett gemensamt öde. Andra tolkningar av begreppet har det gemensamt att gruppen känner svårigheter i att bli accepterade av majoritetsbefolkningen i det samhälle man flyttat till. Många bär också på en känsla av empati och medansvar för andra medlemmar i diasporan – en slags plikt.¹⁴³ För många av dem som är en del av en diaspora av lever en idealiserad minnesbild av det hemland de av olika skäl lämnat. Detta är ofta en plats dit antingen de själva eller deras ättlingar ska återvända när förhållandena blir mer gynsamma.¹⁴⁴

I Europa finns en turkisk diaspora som består av mer än 6 miljoner personer. Återkommande har president Recep Tayyip Erdogan hållit uppeldade tal till stora demonstrationer i städer som Köln och Frankfurt, och uppmanat sina landsmän i förskingringen att lyckas i de länder där de bosatt sig men att avvisa alla försök att låta sig assimileras och integreras. Det är Turkiet som är hemlandet, inget annat.¹⁴⁵

En fråga infinner sig: Hur länge identifierar sig migranter som migranter – som medlemmar i en diaspora från ett annat land, en annan kultur? Om en av diasporans karakteristika är drömmen om att konservera en idealiserad bild av ett hemland dit man själv eller ens ättlingar vill återvända – hur går det då med integrationen i den nya kontexten?

Svaret handlar förstås till stor del om varför man migrerat. Skillnaden är stor om man kommit på flykt från ett sönderbombat Gaza City eller om man kommit som kvotflykting från Sudan. Och den som anhänginvandrat har det naturligtvis mycket lättare att finna sig till rätta i det nya landet än den som kommit ensam; den som kommit som barn tillsammans med sin familj har förstås en annan utgångspunkt än en 55-årig analfabet. Det gäller också skillnaderna i förutsättningar för en högutbildad forskare som värvats till ett laboratorium och en arbetskraftsinvandrad pizzabagare. Varje migrant har sin egen alldeles unika berättelse.

---

¹⁴¹ Safran, W., 1991, *Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return*, Journal of Transnational Studies, University of Toronto.

¹⁴² Cohen, R. 1997, *Global diasporas: An introduction*. London: UCL Press.

¹⁴³ Ibid. Sid. 17.

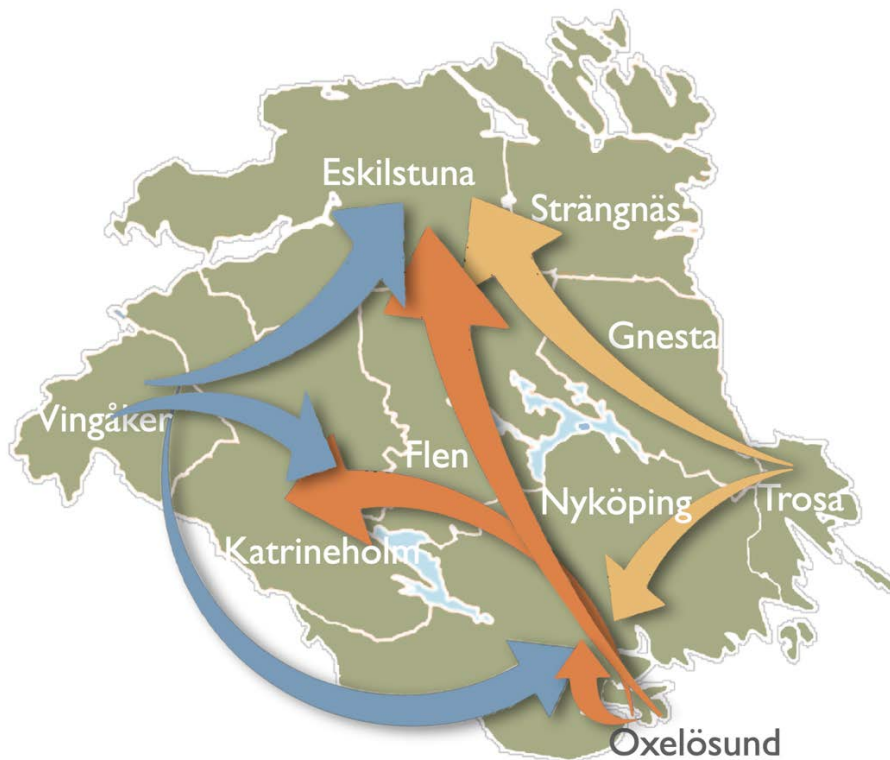
¹⁴⁴ Clifford, J. 1997, *Routes: Travel and Translation in the Late Twentieth Century*, Harvard University Press, USA.

¹⁴⁵ "The long arm of the sultan – how Recep Tayyip Erdogan seduces Turkish migrants in Europe," *The Economist*, 2017-08-31.

Det finns en rad lika olika faktorer som leder till skapandet av diasporor. En diaspora behöver inte vara stor, den kan vara så liten som ett fåtal familjer eller individer som har samlats på en plats. Den uppstår vanligtvis inte spontant utan är resultatet av människors medvetna handlingar och beslut att söka sig till andra människor som de delar språk, kultur och traditioner med. I en diaspora bevarar man i regel sina kulturella och sociala band med sina ursprungsländer.

Till flera av Sörmlands mindre kommuner kom under den stora migrationsvågen under 2010-talet ett antal familjer från en och samma kultur eller nation. De sökte sig förstärkt till varandra i den nya verkligheten i det nya landet och de delade tips och kunskaper när det gällde hur man skulle orientera sig och agera. Och man hjälpte varandra med att handla eller passa varandras barn. Snart blev det uppenbart att i Eskilstuna, Nyköping eller Katrineholm bodde det fler landsmän. Varför inte också flytta dit så blir vi flera som kan dela, språk, kultur och erfarenheter. Därför uppstod de flyttningsmönster som gjort att små kommuner fått färre migranter och stora kommuner fler.

Figur 3.27. Kaka söker maka, hur diasporor bildas

Flyttningsmönstren i Sörmland visar tydligt hur diasporor skapat söver tid. Det gäller exempelvis Trosa och Oxelösund. Till Oxelösund kom några små grupper Somalier åren 2015 och 2019 för att senare flytta därifrån. Detsamma gäller Trosa dit en grupp somalier kom 2020 för att snart också flytta därifrån. Idag bor inga med somaliskt ursprung i dessa kommuner. Till Gnesta kommun har det aldrig kommit några somalier. Samtidigt har den somaliska diasporan ökat i antal på större orter som Eskilstuna, Nyköping och Katrineholm. De små kommunerna är i stort behov av sina migranter både som underlag för olika samhälls- och välfärdsystem såsom skolor och hälso- och sjukvård men även som efterlängtd arbetskraft.

De intervjuade uttrycker också stor nöjdhet med de kommuner som de bor i, men också att de saknar släkt och vänner från det egna ursprungslandet och att de sakar moskéer och andra religiösa samlingsplatser. Många flyttar som vi har sett in till de större städerna i närområdet, främst till Eskilstuna, Nyköping och Katrineholm. Många flyttar betydligt längre, som till Linköping eller rentav till storstäder som Malmö, Göteborg eller Stockholm. Det samlade trycket blir särskilt stort för Eskilstuna. trycket på Eskilstuna kommer inte bara från andra sörmländska kommuner. Å andra sidan bidrar dessa nyanlända till att ge underlag för god social service.

Det finns också exempel på motsatsen med väldigt liten rörlighet och detta gäller särskilt migranter med bakgrund i Afghanistan. I samtliga kommuner utom Trosa och Gnesta har den grupp afghaner som kommit dit stannat kvar. Anhöriginvandrarerna i den afghanska gruppen har också tenderat att komma till de kommuner där deras familjer redan etablerat sig. Liknande mönster gäller också migranter från Eritrea som är påfallande stabila när de väl valt bostadsort – det gäller särskilt de större kommunerna.¹⁴⁶

Människor har förstås alltid tenderat att söka sig till platser där det redan finns en etablerad migrantgemenskap från det egna ursprungslandet eller kulturen. Fenomenet är universellt och har funnits sedan urminnes tider – det var vanligt under antiken, under vår egen vikingatid och det gällde när Oskar och Kristina reste västerut.^{147 148} Om människor har vänner, familjemedlemmar eller bekanta på en viss plats, ökar det sannolikheten att de också kommer att flytta dit för att vara närmare sina nätverk och få socialt och praktiskt stöd. Det kan handla om så enkla saker som att passa barnen eller åka och handla men också om att ordna bostad och skaffa ett arbete. Om en specifik kommun dessutom har institutioner, föreningar eller religiösa samfund som är viktiga för den egna gruppen, kan också det locka dit människor med samma bakgrund. Det är också sannolikt så att i kommuner där den egna gruppen är liten, kan känslan av utanförskap och utsatthet öka vilket leder till att människor från samma bakgrund söker sig därifrån till platser där de känner sig mer accepterade och trygga.¹⁴⁹

Baksidan med diasporor är att de kan leda till segregation och isolering från majoritetssamhället. Om de flesta i en diaspora talar hemlandets språk, kan det utgöra en barriär för migranter att lära sig svenska, vilket i sin tur kan påverka deras möjligheter till arbete och social integration. Lika viktigt är att starka diasporor ofta kan främja specifika sociala normer och värderingar, som kanske inte är förenliga med majoritetssamhällets normer. Detta kan skapa konflikter eller hinder för integrationsprocessen. Om migranterna i en diaspora därtill skulle känna sig exkluderade eller diskriminerade av majoritetssamhället, kan det förstärka ett mönster av att hålla fast vid den egna gemenskapen och kulturen.¹⁵⁰

---

¹⁴⁶ Puranen, B., *ibid* 2022, sid 52.

¹⁴⁷ Abrams, L. "Diaspora and Identity in the Viking Age", *Early Medieval Europe*, vol. 20(1), pp. 17–38.

¹⁴⁸ Larsmo, O., *Swede Hollow*, Bonniers, 2016.

¹⁴⁹ Gamlen, A. (2014) "Diaspora institutions and diaspora governance. *International Migration Review*, vol. 48 (1), s. 180-217.

Baser, B. (2013) *Diasporas and Imported Conflicts: Turkish and Kurdish Second-Generation Diasporas in Sweden*". *Journal of Conflict Transformation & Security*, vol. 3, No. 2.

3.8. SAMMANFATTNING

Vi vet att anpassningen till en ny kultur ett nytt samhälle tar olika lång tid. En del förändringar märks knappt alls medan andra tar emot. Genom att fördjupa analysen kan vi också bli bättre på att hitta åtgärder som fungerar. Men det förutsätter tid i landet för att hitta dessa. Vi har därför delat in migranterna efter hur lång tid de har varit i Sverige och sedan jämfört olika värderingsområden med de som råder i ursprungslandet respektive de som gäller i Sverige. Var däremellan befinner sig migranterna i Sörmland?

I detta kapitel har frågor om huruvida det förekommer skillnader mellan de som är asylsökande, kvotflyktingar eller anhöriga redovisats. Här framkom att andelen asylsökande kraftigt minskat samtidigt som andelen anhöriga ökat i motsvarande grad. Andelen migranter till Sörmland som kom i egenskap av kvotflyktingar ökade bara något.

Respondenterna har också ombetts att beskriva hur kontakten med det svenska samhället har upplevts och vi har analyserat svaren utifrån tid i landet. Överlag var svaren positiva samtidigt som det kan konstateras att var femte av dem som bott en längre tid i landet inte upplevde att de hade en bra kontakt med det svenska samhället; de menade att det var svårt att lära känna svenskar (29%) Nästan hälften av de tillfrågade hade aldrig blivit inbjudna till ett svenska hem och nästan lika många hade heller aldrig själva bjudit in ”svenskar”. Trots detta ansåg hela 93 procent att de känner sig hemma i Sverige och denna känsla har inte förändrats nämnvärt över tid i landet.

Kontakterna med den egna etniska gruppen uppges samtidigt också vara god, samtidigt som ändå 16 procent säger sig inte ha en god kontakt med sina landsmän. De allra flesta uttrycker stolthet över sitt ursprungsland och de upplever heller inga problem med att praktisera sin egna religion (66 %) och den känslan är stabil över tid. Även när det gäller möjligheten att lära sig svenska så blir omdömet positivt och stabilt. Detta bör glädja SFI-personalen runt om i landet. Få anser därtill att det är svårt att lära sig om svenska lagar och regler.

Trots dessa överlag positiva omdömen är det ändå så att 20 procent svarar ja på frågan om de kan tänka sig att flytta tillbaka till sitt ursprungsland. Intressant är att denna andel ökar ju längre migranterna lev i Sverige. Bland de som bott i Sverige mer än nio år är andelen 26 procent. På vår uppföljningsfråga om när de kan tänka sig att flytta så är det vanligaste svaret ”när det blir fred” eller ”när jag blir pensionär”.

Med tanke på att de som deltagit i studien bor i nio olika kommuner alla med sin särart så spelar detta också stor roll. De som kom tidigt till en kommun hade möjlighet att sätta standarden för de som kom senare. Vi kan också konstatera att det skett omflyttningar mellan kommunerna och ut från Sörmland. Bildande av olika diasporor påverkar i hög grad integrationen. I detta kapitel ges en översiktlig bild av dessa och i kapitel fem återvänder vi till de olika kommunerna för en närmare beskrivning. I stora drag kan vi konstatera att andelen utomeuropeiskt födda varierar stort från 14 procent av Eskilstunas befolkning till 2,5 procent i Trosa.

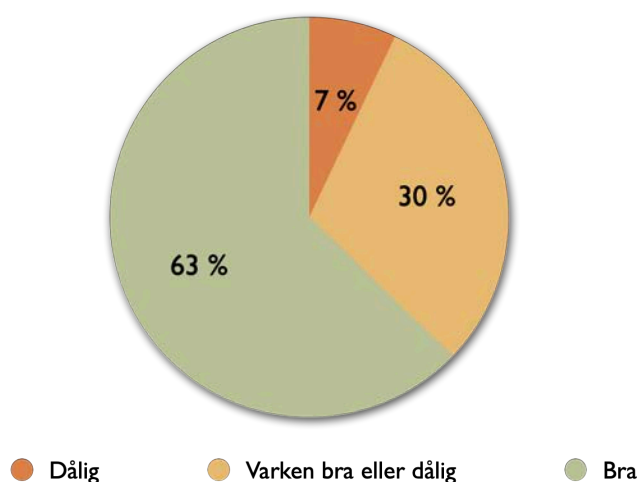
KAPITEL IV

KOMMUNREDOVISNINGAR

4.1. INLEDNING

I föregående kapitel redovisades statistik över utomeuropeiska migranter i Sörmland, utöver socioekonomiska faktorer redovisades även fördelningar beroende på migranternas ursprungsländer och inte minst tid i landet. I detta kapitel är fokus på de olika kommunerna och andelen utomeuropeiska migranter i dessa. Spännvidden är stor mellan Eskilstuna där hela 14 procent av befolkningen kommer från utomeuropeiska länder till Trosa där endast 2,7 procent av befolkningen är födda utanför Europa och västvärlden¹⁵¹.

Figur 4.1. Hur trivs du i din kommun?

Generellt är migranterna i Sörmland nöjda med sina liv – de säger rentav att de är lyckliga. Två tredjedelar av de intervjuade säger att de trivs bra i sin kommun. Men gäller det också på kommunnivå? Hur skiljer sig kommunerna i länet åt? Har migranterna olika bakgrund om de bor i Trosa och Nyköping eller i Flen och Oxelösund? Tycker och tänker de olika? Har de olika drömmar och ideal? Det är förstås inte möjligt att ge en heltäckande bild av detta, men i de efterföljande kapitlen placerar vi Sörmlands kommuner på kulturkartan som ett led i att försöka besvara dessa frågor och i de övriga efterföljande kapitlen.

¹⁵¹ I definitionen ingår 22 länder i begreppet västerländska samhälle och dessa ingår inte.

Här nedan följer mer detaljerade genomgångar av intervjuresultaten med migranterna i Sörmlands nio kommuner. I några fall har vi tagit fasta på just det som skiljer ut den enskilda kommunen från de flesta andra men oftare är det helt enkelt en redovisning av resultaten. Varje kommunpresentation innehåller en genomgång av aktuella data när det gäller migranter i varje kommun – vilka de är, hur många de är, kostnader etcetera. Sedan en kort bakgrund om kommunen, dess historia, arbetsmarknad och näringsliv. Självklart inte information riktad till de som bor där, utan för de som läser denna rapport och som vill få en uppfattning om kommunens väsen och karaktär.

Tabell 4.1. Antal invånare och migranter från primärländerna som deltagit – per kommun i Sörmland

Kommun	2010			2022		
	Antal inv. kommunen	Antal u.e. födda	Procent u.e. födda	Antal inv. kommunen	Antal u.e. födda	Procent u.e. födda
1. Eskilstuna	96 311	6 839	7,0 %	107 918	15 005	14,0 %
2. Flen	16 028	734	4,6 %	16 058	1 640	10,2 %
3. Katrineholm	32 428	1 557	4,8 %	34 604	3 356	9,7 %
4. Oxelösund	11 193	133	1,2 %	12 086	875	7,2 %
5. Nyköping	51 644	1 341	2,6 %	58 021	4 050	7,0 %
6. Vingåker	8 893	166	1,9 %	8 981	584	6,2 %
7. Strängnäs	32 419	465	1,4 %	38 526	1 731	4,5 %
8. Gnesta	10 360	98	1,0 %	11 612	312	2,7 %
9. Trosa	11 462	70	0,6 %	14 760	370	2,5 %

Ordningen på genomgången av de olika kommunerna bygger på den uppdelning som gjorts för att enklare åskådliggöra skillnader i svar mellan olika delar av Sörmland. Vi har skapat tre kluster eller grupper där Eskilstuna i egenskap av att vara länets enda mindre storstad presenteras separat. Övriga delar av länet beskrivs som den östra och västra delen. I den östra ingår Oxelösund, Gnesta, Trosa och Nyköping. I den västra ingår Vingåker, Flen, Katrineholm och Strängnäs. Den som tittar på kartan kanske invänder mot den geografiska indelningen, men det handlar om att få ungefär lika stora kohorter när det gäller svaren.

Ett annat sätt att gruppera kommunerna är att utgå från den relativa andelen utomeuropeiska migranter i de olika kommunerna. Av tabell 4.1 framgår dessa skillnader. Mellan de ovan nämnda 14 procent respektive 2,5 procent finns starkt växande kommuner men också kommuner med en mycket liten befolkningstillväxt. Flen med sin förhållandevis stora andel utomeuropeiska migranter (10,2 procent) har i princip samma befolkningsstorlek 2010 som de har idag, detsamma gäller Vingåker. Något förvånande är att Nyköping med över 50 000 invånare och en kraftig tillväxt endast har lite drygt sju procent utomeuropeiska migranter. Vid sidan av Trosa har även Gnesta ett mycket lågt antal av målgruppens deltagare. De har ökat från under hundra vardera till lite över 300 personer i dagens samhällen med 12–15 000 invånare. Låt oss börja med den östra länshalvan, med residensstaden Nyköping.

4.2. NYKÖPING

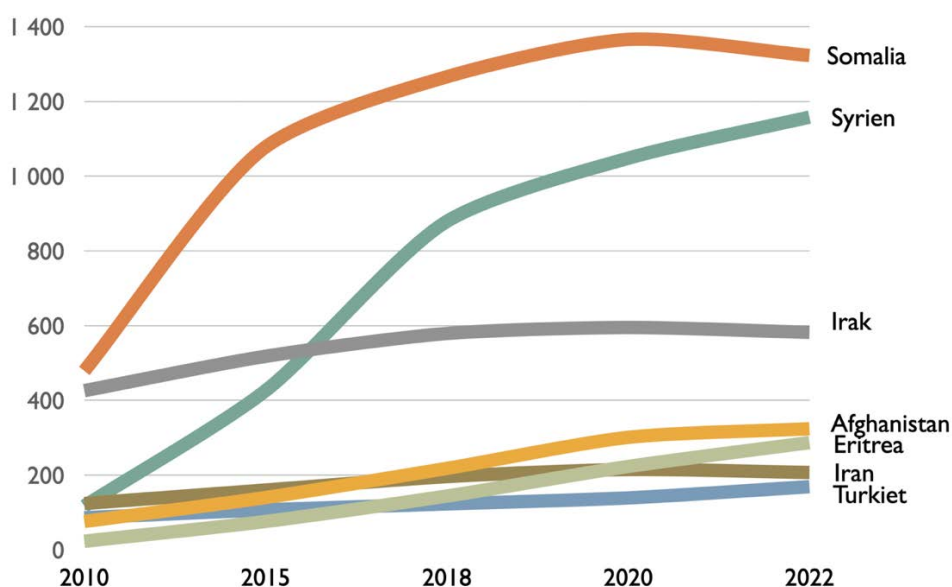
Nyköping vid havet

Nyköping ligger vid östersjökusten cirka 100 kilometer söder om Stockholm. Pendelavståndet till huvudstaden tillsammans med den levande skärgården och det sörmländska kulturlandskapet har gjort kommunen till en attraktiv plats att leva i. I kommunen bor 58 021 invånare varav drygt 41 000 i tätorten som erbjuder flera hotell, butiker, restauranger, muséer, historiska byggnader och andra aktiviteter. Den pittoreska stadskärnan är belägen på en liten ö som kallas Näsbyholmen som i sin tur är belägen längs Nyköpingsån som rinner ut i Stadsfjärden och Östersjön. I staden finns även flera sjöar som utgör en viktig del av Nyköpings geografi. Det finns också en mängd skogar och parker som ger staden en naturnära karaktär.

4.2.1. Nyköping och migrationen

Av kommunens invånare är 16,5 procent födda i ett annat land motsvarande 9 654 personer. Såväl andelen med utländsk bakgrund som andelen utrikes födda är klart lägre i Nyköpings kommun än i riket som helhet. Den största gruppen, 1 323 personer, kommer från Somalia följda av invandrare från Syrien med 1 168 personer i sin tur följda av invandrare från Finland med 868 personer, Irak 582, Bosnien 334 och Afghanistan 324. Utöver de 9 654 migranterna tillkommer barn under 18 år vars båda föräldrar är födda utanför Sverige.

Figur 4.2. Befolkningsutveckling migranter 2010 – 2022, Nyköping

Den grupp utomeuropeiska migranter – från något av de sju vanligaste ursprungsländerna för migranter till Sverige – som hade den största ökningen under perioden gällde de från Syrien. Den gruppen nästintill tiodubblades under perioden, från 117 personer år 2010 till 1 158 år 2022. Ökningen

var också påtaglig för den somaliska gruppen som gick från 479 personer till 1 323 mellan år 2010 och 2022. Ökningen var även relativt kraftig i migrantgruppen från Eritrea som tolvdubblades under perioden, från 23 personer till 287 12 år senare.

Utbildningsnivån i Nyköping är generellt hög där 65 procent av befolkningen har 3-årigt gymnasium eller bättre. Utbildningsnivån bland utomeuropeiska migranter är betydligt lägre. Barnafödandet är högt i migrantgrupperna liksom ohälsotalen och trångboddheten. Därtill är arbetslösheten utbredd i de utomeuropeiskt födda grupperna. Det senaste valet var också valdeltagande lågt i migrantgrupperna.

Inflödet av migranter är i stort sett lika stort som utflödet. Försörjningsstödet i Eskilstuna kostade 2022 cirka 1 550 kr per invånare eller 90 miljoner kronor. Drygt 3 000 individer uppstår någon form av försörjningsstöd, där ingår cirka 1200 barn. Varje familj hade i snitt ett stöd på cirka 66 000 kr om året.

Arbetslösheten bland de utomeuropeiskt födda varierar över tid men ligger relativt stadigt på mellan 30 och 40 procent, motsvarande 1 200 till 1 400 personer i gruppen. Drygt hälften (60 procent) i av de arbetslösa har en utbildning på max grundskolenivå. Få insatser har gjorts från Arbetsförmedlingen de senaste åren, medan kommunen har varit aktiv med nystartsjobb och liknande. Bland de arbetslösa tillhör cirka hälften något program. Mellan 2017 och 2021 fick drygt 1 800 av de utomeuropeiskt födda i Nyköping svenskt medborgarskap.

Nyköping är en stad som har en rik historia som sträcker sig tillbaka till vikingatiden, när den var en viktig handelsplats längs Sörmlandskusten. Under medeltiden utvecklades Nyköping till en strategiskt viktig stad som hade ett starkt försvarssystem som omfattade både fästningar och borgar. Staden hade också en viktig roll för Sveriges militära och ekonomiska utveckling under medeltiden. Nyköpings äldsta bebyggelse kan spåras till 1100-talet, då två försvarstorn eller så kallade kastaler byggdes. Från samma tid har man också gjort vissa gravfynd och funnit lämningar av två båthus. Under 1200-talet byggdes den ena kastalen längs Nyköpingsån ut till en borg kallad Nyköpingshus – troligen anlagd av Sveriges dåvarande regent Birger Jarl.

Idag är Nyköping residensstad för Södermanland. Här finns Länsstyrelsen och här bor och verkar dess chef, landshövdingen Beatrice Ask. Stora arbetsplatser inkluderar Volvo Aero Corporation, Ericsson, ABB, Cargotec, Stora Enso, ICA, Posten, Systembolaget, Försvarsmakten och SAAB. I Nyköping finns också ett aktivt kulturliv med gallerier, kulturcentrum, Sörmlands Museum, musikscener och 1800-talsbyggnaden Nyköpings Teater. I Nyköpings omgivning finns många slott och herrgårdar varav flera är öppna för allmänheten.

Redan i början av 2000-talet började tydliga tecken på segregation visa sig i Nyköping – framförallt i kommunens skolor. 2010 beslutade därför samtliga politiska partier i kommunen att genomföra den så kallade Nyköpingsmodellen som är en insats för att förändra samhället med just skolan som bas. Det blocköverskridande beslutet mynnade ut i att kommunen fyra år senare slog samman sina högstadieskolor till en enda – Nyköpings högstadium. Alla elever,

vare sig de bodde i miljonprogrammets hyreshuslängor eller i välplanerade villaområden skulle gå i samma skola, under samma tak. Den bärande idén var att bryta segregationen, där människor med olika bakgrund och levnadsvillkor lever isolerade från varandra. Många kommuner i andra delar av Sverige sneglade på Nyköping. Hur skulle det gå? Åtta år senare har det visat sig att satsningen lyckades bara delvis.¹⁵² På Nyköpings högstadium hade våren 2022 37 procent av eleverna utländsk bakgrund. På de andra högstadieskolorna i kommunen, friskolorna Kunskapsskolan och Enskilda grundskolan, var motsvarande siffra tio respektive nio procent. Det innebär således att nästan var tredje elev i den kommunala grundskolan i Nyköping har utländsk bakgrund – i friskolorna närmare var tionde.¹⁵³

4.2.2. Vilka har intervjuats i Nyköping?

Sammanlagt har vi inom ramen för projektet Med Migranternas Röst intervjuat 156 personer i Nyköping – 98 kvinnor och 56 män och två personer som betecknar sig som hen. Av de 156 intervjuade tillhör 99 personer vår målgrupp, alltså migranter från de sju vanligaste ursprungsländerna för migranter till Sverige – Afghanistan, Eritrea, Irak, Iran, Syrien, Somalia och Turkiet. Den absoluta majoriteten kommer från Syrien (51 personer) följda av 22 migranter från Somalia och nio från Eritrea därefter en handfull personer från vart och av de vanligaste länderna. 29 av de intervjuade migranterna kommer från Ukraina.

40 av de intervjuade migranterna var under 25 år vid intervjutillfället (25,6 procent av samtliga intervjuade), 38 personer var mellan 25 och 34 (24,4 %), 37 personer var mellan 35 och 44 (23,7 %), 24 var mellan 45 och 54 (15,4 %) medan 17 migranter var äldre än 55 (10,9 %). Se figuren nedan:

Tabell 4.2. Ålder intervjuade migranter i Nyköping

	Antal	I procent
< 25 år	40	25,6
25 – 34 år	38	24,4
35 – 44 år	37	23,7
45 – 54 år	24	15,4
över 55 år	17	10,9
Totalt	156	100,0

Tabell 4.3. Ankomstår för de som deltagit

¹⁵² Sörmlands Nyheter, Skolpolitiker om Nyköpingsmodellen: "Blev inte bra", 4 mars 2022

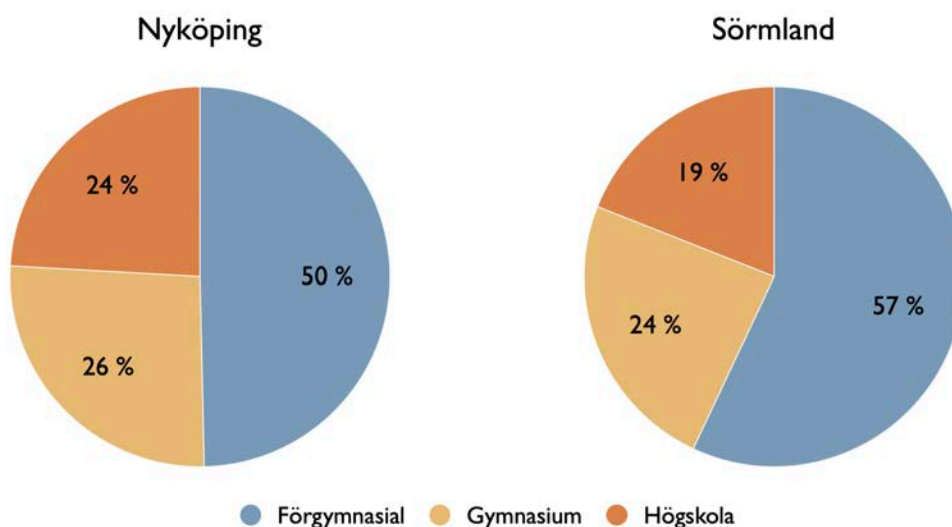
¹⁵³ SVT Sörmland, Nyköpingsmodellen skulle motverka segregationen på skolan – siffrorna visar något annat, 30 maj 2022

Knappt en tredjedel av de intervjuade migranterna kom till Sverige som asylsökande (29,5), medan en fjärdedel var kvotflyktingar (23,7 %). Den största gruppen av de intervjuade utgörs av anhöriginvandrare (37,2 %) och den minsta av arbetskraftsinvandrare och de som kommit till Sverige för att studera (15 %). Av de intervjuade migranterna kom 25 personer till Sverige år 2014 eller tidigare (16 %), 43 kom mellan 2015 och 2018 (27,6 %) medan 88 personer kom 2019 eller senare (56,4 %). Se figur:

	Antal	I procent
Kom 2014 eller tidigare	25	16,0
Kom 2015 till 2018	43	27,6
Kom 2019 eller senare	88	56,4
Totalt	156	100,0

Lite drygt hälften av de intervjuade migranterna var gifta vid intervjutillfället (53,2 %) medan 7 procent var sambos. Knappt var femte intervjuad var skild eller änka/änkling (19 %) samtidigt som 34 procent levde som singlar. 15 av de intervjuade hade pojkvän eller flickvän. 102 av de 156 intervjuade har egen familj (65,4 %) och den vanligaste familjestorleken är man hustru och tre barn (27,5 %). Därefter kommer i fallande skala familjer med två respektive ett barn. Av de intervjuade är fem personer som har sex barn eller fler. Utbildningsmässigt är migranterna i Nyköping relativt högt utbildade där tjugo personer av de totalt 156 intervjuade har universitetsutbildning motsvarande fil kand, fem av dem har magisterexamen och två är disputerade doktorer. Sammanlagt har 34 personer en eftergymnasial utbildning (21,8 %). Annars har totalt 70 personer enbart grundskoleutbildning eller delar därav (44,9 %) medan 37 har gått två- eller treårigt gymnasium (23,7 %).

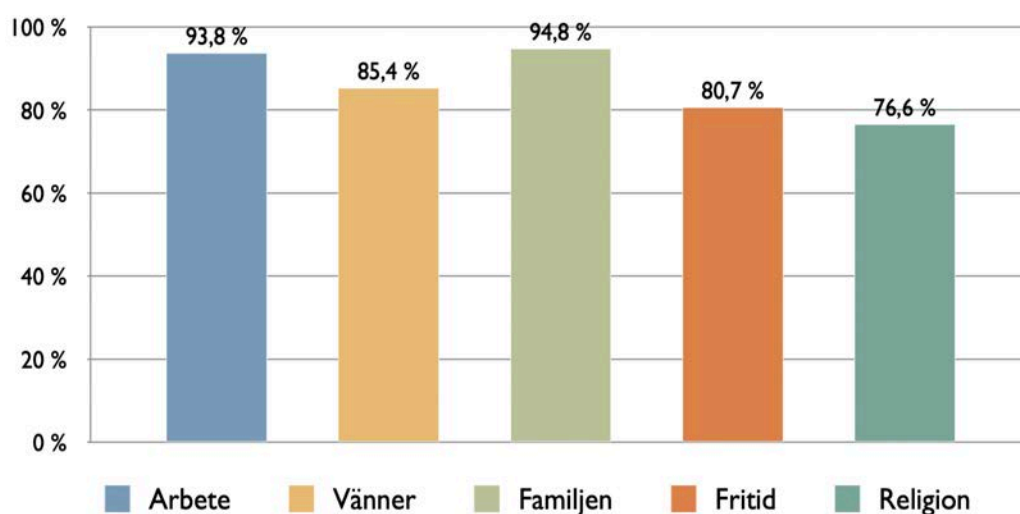
Figur 4.3. Utbildningsnivå, migranter Nyköping.

4.2.3. Några resultat om livet i Nyköping

När vi frågat migranterna i Nyköping vad som är viktigast i livet sätter nästan alla familjen högst (94,8 %). Att ha ett arbete hamnar nästan lika högt (93,8 %) medan vänner och fritid hamnar en bit längre ner i prioritet. Att 76,6 procent tycker att religionen är viktig motsägs i någon mån av att blott en tredjedel av migranterna går till kyrkan eller moskén en gång i veckan eller oftare (32,4 %). På den direkta frågan om du är en religiös person svarar sex av tio ja på frågan (59,4 %).

Figur 4.4. Vad är viktigast i livet, migranter i Nyköping.

Migranterna trivs bra med att bo i Nyköping – hela 70,7 procent tycker det är mycket bra medan 26,1 procent tycker att det är okej. 3,3 procent säger däremot att de inte alls trivs. Flertalet av de intervjuade uppger att de gärna stannar kvar i kommunen. Av de intervjuade uppger 82 procent att boendet har blivit mycket bättre eller bättre jämfört med deras ursprungsländer. Några fler, eller 83 procent säger också att deras ekonomiska situation blivit bättre eller mycket bättre i Sverige jämfört med ursprungslandet. Också när det gäller hälso- och sjukvården tycker migranterna i Nyköping att det blivit bättre eller mycket bättre jämfört med hemlandet (70,5 %). En dryg femtedel av de intervjuade uppger dock att skillnaden är liten eller ingen alls (21,7 %). Andra områden där migranterna i Nyköping uttrycker att skillnaderna till det bättre mellan ursprungslandet och tillvaron i Sverige är stora eller mycket stora gäller yttrandefriheten (86,8 %), utbildningsmöjligheterna (84,4 %) och friheten att kunna göra sina egna viktiga val i livet (76,6 %).

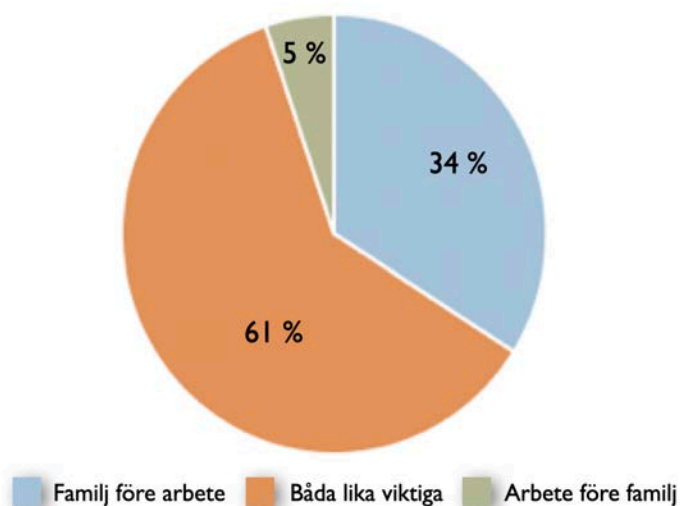
På en rad områden som gäller barnaga och våld inom familjen uppger mellan 85 och 90 procent av de tillfrågade migranterna att detta aldrig kan rättfärdigas – män ska varken slå sina fruar eller föräldrar sina barn. Däremot menar nästan var fjärde migrant i Nyköping att just våld inom familjen har ingen annan med att göra (23,3 %). Det ska ingen annan lägga sig i.

Betydelsen av ett arbete

Ett arbete är viktigt tycker migranterna i Nyköping – framförallt för att tjäna pengar (98,6 %) men också för att få arbetskamrater (92,8 %) och trygghet (97,1 %) och rentav göra karriär (92,7 %). Nästan sju av tio migranter i Nyköping tycker sig kunna tillräckligt bra svenska för att kunna fungera på en arbetsplats (69,3 %). Mer än åtta av tio säger sig därtill vara beredd att ta vilket jobb som helst som de erbjuds (84,8 %) vilket är en betydligt högre siffra än för Sörmland som helhet där 67 procent är beredda att göra det. Nästan nio av tio migranterna i Nyköping anser att de är energiska, noggranna och beredda att det ansvar som ett arbete kräver (89 %).

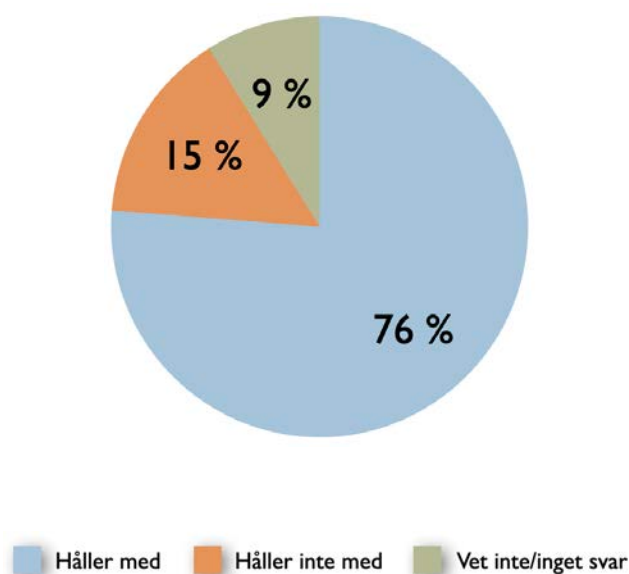
Nästan lika många (86,5 %) är därtill beredda att vidareutbilda sig för att bli en del av arbetsmarknaden. I samband med de personliga intervjuer som gjorts i samband med de omfattande enkäterna framstår den stora majoriteten av migranterna som ärliga och seriösa i sin uppenbara iver för att bli anställningsbara och få ett jobb. Förväntningarna på vad en utbildning kan ge i form av ett välbetalt och tryggt jobb är som regel mycket stora. Nästan två tredjedelar av de intervjuade är rentav beredda att ta ett studielån för att kunna höja sin formella kompetens (62,7 %).

Figur 4.5. Hur ser du på kombinationen familj och arbete? Migranter i Nyköping.

En del förbehåll finns dock: Tre fjärdedelar av migranterna säger att det måste gå att kombinera ett arbete med att ta ansvar för barn och hushåll (76,2 %) – ett ganska rimligt krav med tanke på att så många av migranterna har familjer. Av samma skäl uppger långt mer än hälften av de intervjuade att de bara kan arbeta maximalt fyra timmar per dag (57,5 %). Ett annat hinder som de intervjuade framför är att fler än var tionde migrant uppger att det finns personer i den egna familjen som har någon funktionsvariation av fysisk, mental eller kognitiv karaktär (12,7 %).

Fig 4.6. ”Jag är ansvarig för mina barn och vårt hushåll så ett arbete måste kunna kombineras med det ansvaret”

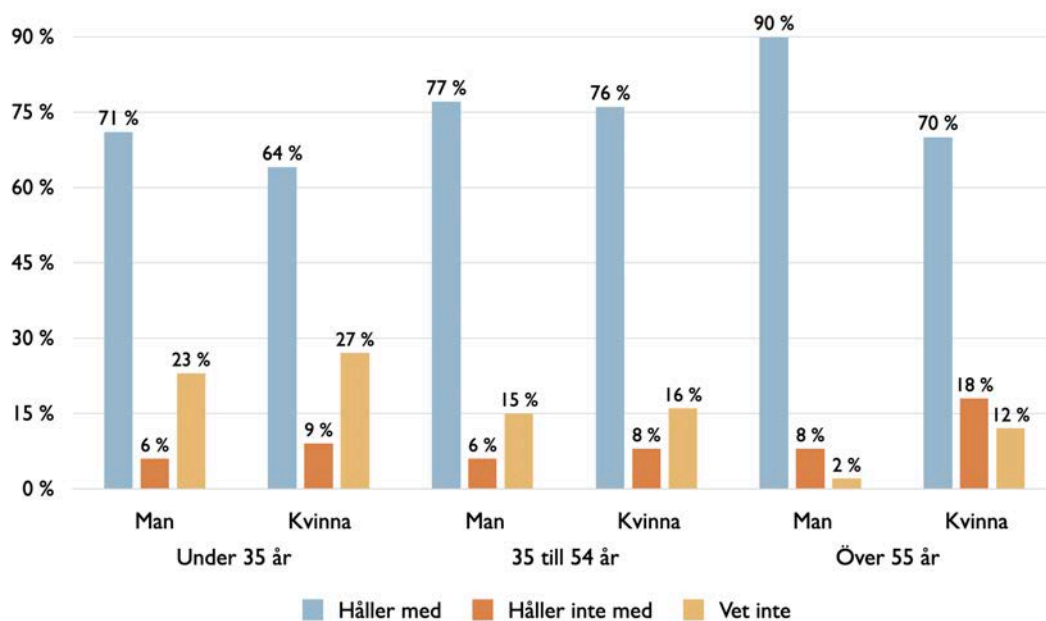

Att bli en del av Sverige

Ungefär hälften av migranterna tycker det är enkelt att träffa och få kontakt med svenskar (50,4 %) men samtidigt har bara en tredjedel av dem någonsin varit hemma hos en svensk (34,6 %). Själva uppger mer än hälften att de bjudit in svenskar till sitt eget hem (51,5 %), en inbjudan som uppenbarligen inte återgåddats med en motsvarande invit.

Vi har även ställt frågor om trygghet och kriminalitet till migranterna i Nyköping. En tredjedel säger att de upplever gäng som bråkar eller stör (34 %). Drygt hälften säger sig någon gång ha sett att det förekommer öppen droghandel där de bor (51 %) medan fyra av tio sett människor som är drog- eller alkoholpåverkade utomhus (42 %). Många säger att de är oroad över brottsutvecklingen i Sverige.

Fig 4.7. I vilken utsträckning är du orolig över brottsutvecklingen i Sverige. Migranter i Nyköping

De intervjuade migranterna i Nyköping placerar sig värderingsmässigt nära eller en bit under genomsnittet för migranterna i Sörmland. Det gäller frågor som religion, tradition och demokratisyn där man tenderar att se mer konservativt på tillvaron. Det är bara när det gäller frågor om jämställdhet och självbestämmande som Nyköpingsmigranterna uttrycker något mer ”moderna” värderingar än genomsnittet för migranterna i Sörmland. Se vidare kapitel 4.

4.3. GNESTA

Gnesta – där livsmiljön spelar roll

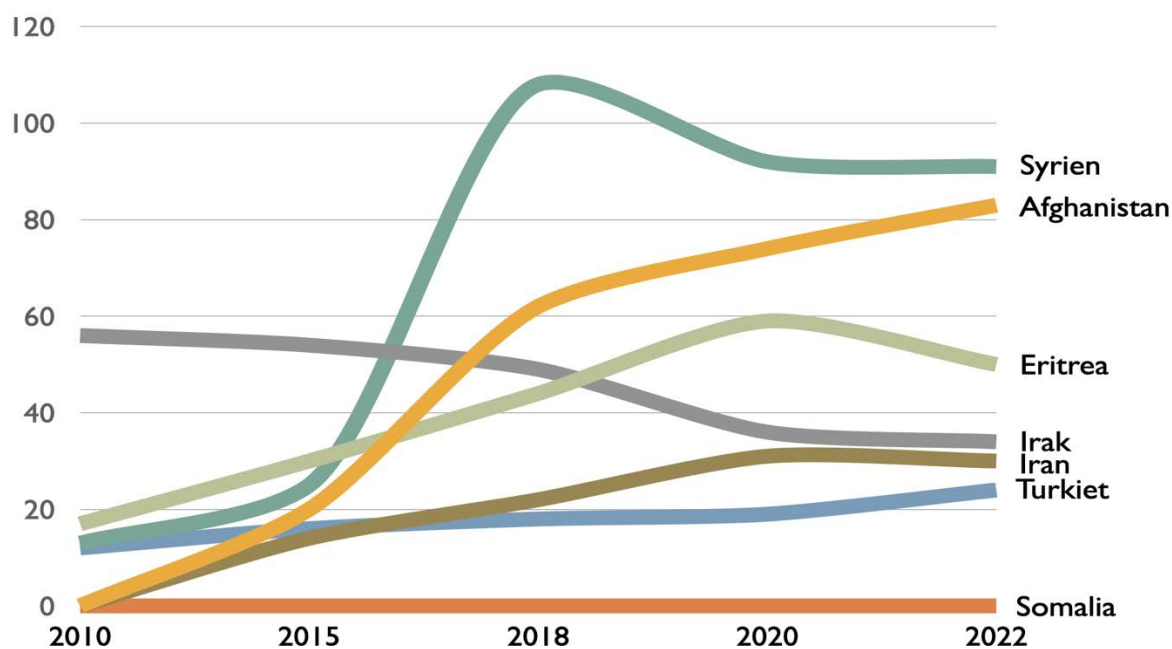
4.3.1. Gnesta och migrationen

Gnesta är en kommun med 11 612 invånare som ligger lite drygt 60 km söder om Stockholm. Av kommunens 1 570 utrikesfödda (13,5 procent av befolkningen) tillhör var femte, eller 312 personer vår målgrupp – nämligen utomeuropiskt födda i de sju vanligaste ursprungsländerna för migranter till Sverige under det senaste decenniet. De flesta, 91 personer, kommer från Syrien följda av 83 personer från Afghanistan, 50 från Eritrea, 34 från Irak och 30 från Iran.¹⁵⁴

Figur 4.8. Befolkningsutveckling migranter 2010 – 2022, Gnesta

¹⁵⁴ SCB, Utrikes födda efter län, kommun, kön och födelseland 31 december 2022

År 2010 fanns det totalt 98 migranter från något av de sju vanligaste utomeuropeiska ursprungsländerna i Gnesta kommun. Ingen av dessa kom från Afghanistan, Iran eller Somalia. Idag bor det mer än tre gånger så många utomeuropeiska migranter i kommunen – 312 personer. Den mest dramatiska ökningen gäller personer från krigets Syrien som gick från en handfull 2015 till 108 personer 2018. 2022 hade antalet migranter från Syrien sjunkit till 91 individer. I Gnesta finns inga migranter med somaliskt ursprung.

Gnesta kommun är en kommun som ligger i de östra delarna av Södermanlands län. Naturmässigt är kommunen omgiven av skogar och sjöar vilket ger goda möjligheter till friluftsliv och rekreation. I kommunens inland finns flera vandringsleder. Ett exempel är vandringsleden Sörmlandsleden som erbjuder möjlighet flera vackra sträckor genom kommunen. Här finns också flera naturreservat med rika kulturhistoriska lämningar och spännande natur som exempelvis Ökna- respektive Sjösa naturreservat

Gnesta har en rik historia som sträcker sig tillbaka till medeltiden då Gnesta var en viktig handelsplats och knutpunkt för kommunikation sedan lång tid tillbaka. Redan på 1100-talet fanns här även ett kloster, Näsby kloster. Under 1600-talet etablerades också flera hyttor för järnframställning, vilket ledde till en ekonomisk uppgång för orten. När stambanan invigdes å 1862 blev Gnesta omedelbart en viktig knutpunkt för kommunikationer mellan Stockholm och södra Sverige. Järnvägen ledde också till en industriell utveckling i området och flera fabriker i skilda branscher etablerades – bland annat inom pappersindustri. Idag har dock de flesta av dessa bruk lagts ned och istället har kommunen satsat på att utveckla besöksnäringen och andra typer av företagande. Man arbetar också aktivt för att skapa en god livsmiljö för sina invånare. Gnesta kommun är också en aktiv kommun vad gäller näringslivsutveckling och har en vision om att vara en ledande kommun inom hållbarhet och innovation.

4.3.2. Vilka har intervjuats i Gnesta?

I Gnesta har vi inom ramen för detta projekt intervjuat var tionde migrant i målgruppen eller sammanlagt 30 personer. De utgör bara drygt 2 procent av samtliga intervjuade. Därför är det vanskligt att göra några mer långtgående analyser med anspråk på att dessa skulle vara representativa för hur kommunens migranter tycker och tänker. Tillsammans med svaren från övriga kommuner i länet bidrar dock dessa intervjuer till att skapa en typisk och sammansatt bild av hur migranter i Sörmland ser på tillvaron, deras önsknings, behov och tillkortakommanden.

Nästan hälften (46,7 %) av de intervjuade, eller 14 personer kommer från Afghanistan samtidigt som vi saknar respondenter från Irak respektive Turkiet. En knapp tredjedel av de intervjuade var under 25 år och bara två personer, eller sju procent, var över 55 år gamla. Alla övriga fanns i spannet 25 till 54 år. Den äldsta intervjuade var 80 år medan den yngsta var 21 år gammal. 20 av de intervjuade var kvinnor, eller 67 procent - övriga var män. 24 av de intervjuade hade kommit till Gnesta efter år 2019, övriga sex mellan 2015 och 2018.

4.3.3. Några resultat om livet i Gnesta

80 procent av de intervjuade migranterna i Gnesta är nöjda med sina liv. 53 procent säger att deras levnadsstandard är bättre än hur deras föräldrar har det i hemlandet medan 18 procent uppger att den är sämre än föräldrarnas. Av de 16 migranter som svarat på frågan om de trivs i Gnesta svarade 15 jakande på frågan (93,8 %) medan en person svarade nekande.

Migranterna i Gnesta har enligt Kulturkartorna över Sörmland som närmare beskrivs i kapitel fyra, mer patriarkala och religiösa värderingar än någon annan kommun i länet. På samma sätt ligger Gnesta längst ner på skalan över såväl självbestämmande, jämställdhet som synen på demokrati. Återigen skall upprepas att det låga antalet svarande gör det svårt att generalisera utifrån materialet, men det faktum nästan hälften av respondenterna kommer från Afghanistan kan spela en viktig roll i sammanhanget. Traditioner och kulturella normer är viktiga för många människor som lever i Afghanistan vars seder och bruk i regel är en del av ett klanstyrt, patriarkalt samhälle.

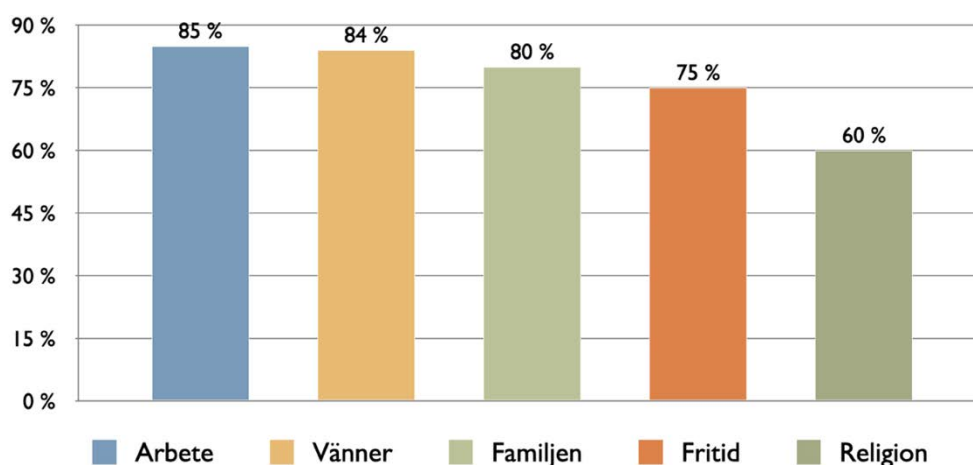
Migranterna i Gnesta – liksom flertalet migranter i såväl Sverige som Sörmland – litar inte på sina medmänniskor. Bara tio procent uppger att man kan lita på de flesta människor man möter. 50 procent säger att man kan inte vara nog försiktig medan 40 procent inte har någon åsikt i frågan. Denna låga tillitssiffra kan i någon mån jämföras med Region Sörmlands Liv & Hälsaundersökning från 2017 där Gnesta hamnade högst i länet när det gällde tilliten till de egna grannarna: Mer än 95 procent av Gnestaborna kände sådan tillit.¹⁵⁵

---

¹⁵⁵ <https://utvecklasormland.se/globalassets/filer/folkhalsa/liv-och-halsaung/rapport-aldres-liv--halsa-for-publicering-webb.pdf>

När vi bad migranterna rangordna vad som är viktigast i livet svarade de flesta av de intervjuade i Gnesta ett arbete. Där skiljer sig Gnestas migranter från andra migranter i Sörmland som i regel menar att familjen är viktigast. Detta kan bero på att tio (33,3 %) av de intervjuade saknade egna barn. Den bilden bekräftas också i den Kulturkarta över Sörmland i kapitel fyra med rubriken Autonomi, som handlar om barnuppfostran och indirekt synen på framtiden. Kartan visar att migranterna i Gnesta uttrycker värderingar som beskriver låg grad av autonomi.

Figur 4.9. Viktigast i livet för migranterna i Gnesta

En bekräftelse på religionen inte är en högprioriterad fråga för Gnestamigranterna visar sig i det faktum att bara knappt 16 procent av dem går i kyrkan eller moskén en gång i veckan eller mer. Däremot beskriver nästan hälften av hela gruppen (46,7 %) att Gud är viktig i deras liv. Också detta kan ha att göra med det faktum att en majoritet av de intervjuade kommer från Afghanistan där tradition och religion inte sällan blandas samman.¹⁵⁶ Det är också tänkbart att många av de som kommit som flyktingar från Afghanistan kommit för att de i någon mån vill tona ner religionens roll i sina liv. Gnestas placering på Kulturkartan (Kapitel 4) visar dock att sekulära värderingar som jämställdhet mellan könen och alla människors lika värde inte omfattas av alla migranter som intervjuats i denna studie.

Utbildningsmässigt har två personer (6,7 %) ingen utbildning eller delar av grundskola. Tio personer har avslutad grundskola (33,3 %) medan sju har två- eller treårig gymnasieskola (23,4 %). Tre av de intervjuade (10 %) har eftergymnasiala studier och ytterligare sex (20 %) har en kandidatexamen eller motsvarande. När vi istället ställt frågan hur många års skolgång de intervjuade har, framkommer att nio (30 %) av migranterna i Gnesta gått sex år i skolan eller kortare medan ytterligare tre har avslutat (10 %) grundskolan. Sju av dem (23 %) har antingen två- eller treårig gymnasieskola medan ytterligare sju (23 %) uppger att de har någon form av eftergymnasial utbildning. Fyra av de intervjuade (13 %) avstod från att svara på denna

¹⁵⁶ Lär känna Afghanistan. *Religion och Tradition*, Svenska Afghanistankommittén, SAK, 2023. <https://sak.se/lar-kanna-afghanistan/kultur/religion-och-tradition/>

delfråga. Svaren på de båda utbildningsfrågorna överensstämmer någorlunda, men eftersom skolsystemen skiljer sig mycket åt i icke-europeiska länder är det svårt att verkligen fastslå vilka kunskaper migranterna verkligen har. I djupintervjuerna framkommer till exempel att många av de som uppger att de har gått 3- eller 6-årig grundskola egentligen har gått på så kallad koranskola där bredden med undervisning i matematik, historia, geografi, samhällskunskap som regel helt saknas. En eftergymnasial utbildning kan i verkligheten ha varit en lärlingskurs medan en yrkesutbildning kan ha varit en praktikplats. Dessutom finns en tendens att många migranter när de intervjuas gärna "frisera" de egna utbildningserfarenheterna.

27 åriga läkaren Fatima Hammamami från Aleppo träffade sin blivande make på nätet och kom som nygift till Gnesta hösten 2022.

”

Det bästa med att bo i Gnesta är att det är så nära till naturen och att det är så grönt och vackert.

Jag har bara varit här några månader och håller på att lära mig språket så fort det går för att kunna börja jobba som läkare här i Sverige så snart som möjligt.

Tyvärr finns det inget sjukhus här i Gnesta – så jag får nog pendla.

Det är som sagts ovan svårt att dra några långtgående slutsatser av resultaten när urvalet är så litet som i Gnesta. Ett urval på 30 personer betraktas generellt som smått, vilket starkt begränsar pålitligheten och generaliserbarheten av resultaten. Statistiska analyser med små urval kan ibland ge generella riktningar, men det kan vara svårt att dra starka slutsatser. Men kompletterat med data från andra kommuner i det östra länsklustret menar vi att dessa intervjuer är värdefulla för att ge en trovärdig bild av migranternas värderingar.

4.4. TROSA

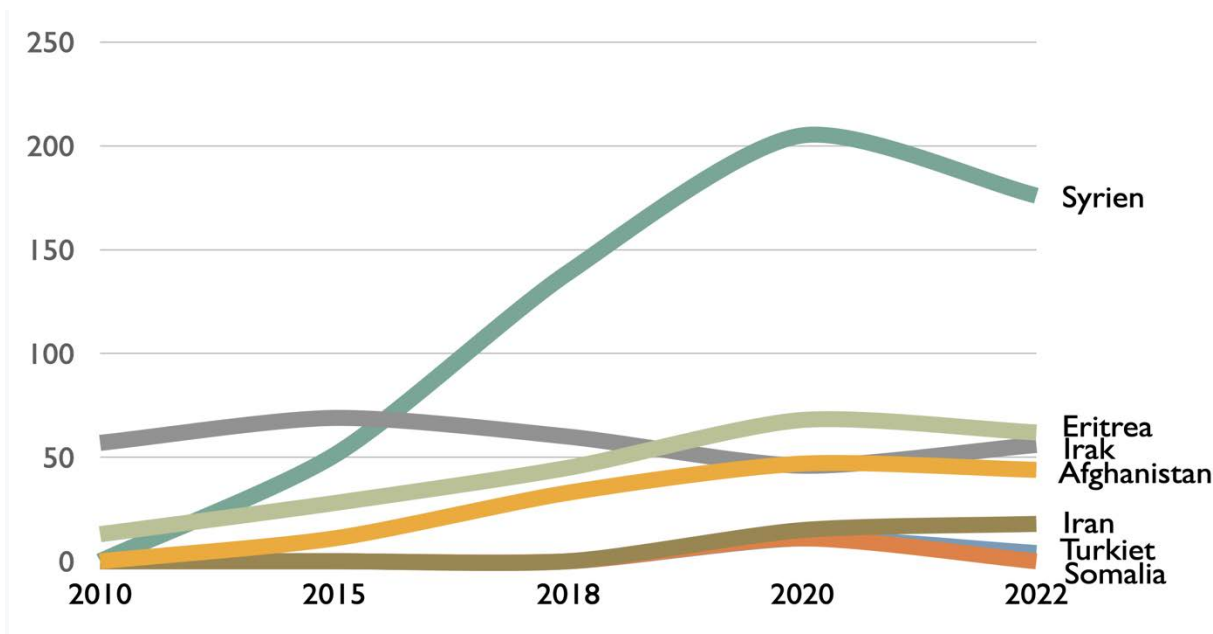
Trosa – där allt är möjligt

Trosa kommun Trosa är en kommun med sammanlagt 14 760 invånare som ligger i Södermanlands län, cirka 70 kilometer söder om Stockholm. Trosa tätort är en liten småstadssidyll med cirka 5 500 invånare som ligger längs Trosaån, som mynnar ut i Östersjön.

4.4.1. Trosa och migrationen

Av kommunens 2 193 utrikesfödda (14,9 % av befolkningen) tillhör cirka sjättededel, eller 378 personer vår målgrupp – nämligen utomeuropiskt födda i de sju vanligaste ursprungsländerna för migranter till Sverige under det senaste decenniet. De flesta, 176 personer, kommer från Syrien följda av 62 personer från Eritrea, 56 från Irak, 44 från Afghanistan och 18 från Iran.¹⁵⁷

Figur 4.10. Befolkningsutveckling migranter 2010 – 2022, Trosa.

År 2010 fanns det totalt 70 migranter från vår målgrupp i Trosa – 57 irakier och 13 personer från Eritrea. Sedan dess har utvecklingen varit dramatisk. Den grupp utomeuropeiska migranter som hade den största ökningen under perioden gällde de från Syrien – från noll personer till som mest 205 år 2020. År 2022 hade antalet migranter från Syrien sjunkit till 176. Flyktingarna från Eritrea har nästan femdubblats under perioden – från 13 personer till 62. De från Afghanistan har gått från noll migranter år 2010 till 44 år 2022.

¹⁵⁷ SCB, Utrikes födda efter län, kommun, kön och födelseland 31 december 2022

Inflödet av migranter är mindre än utflödet. Försörjningsstödet i Trosa kostar ca 245 kronor per invånare och år. 79 individer inklusive barn uppbar någon form av försörjningsstöd. Totalt kostar försörjningsstödet 3,6 miljoner kronor per år.

52 hushåll där 30 familjer var av utrikes härkomst uppbar försörjningsstöd. Trosa har mycket låga kostnader för stödet där mindre än en procent av befolkningen får det. Snittet i Sörmland ligger på fem procent.

Utbildningsnivån i Trosa är relativt hög där bara ungefär 11 procent av befolkningen har max grundskola. 54 procent har 3 årigt gymnasium eller högre utbildning. Ohälsotalen i kommunen är relativt höga och barnafödandet är relativt hög i migrantgruppen

Antalet arbetslösa i migrantgruppen är relativt stabil med cirka 120 personer som är arbetslösa över tid. I den arbetslösa gruppen har 55 procent en utbildning på max grundskolenivå. Arbetslösheten hos de utomeuropeiskt födda varierar över tid på mellan 30 och 40 procent. Få eller inga insatser har gjorts från AF de senaste åren. Bland de arbetslösa till drygt 40 procent något program. 13 personer befann sig i etableringen vid årsskiftet 2022/2023.

Kommunen

Trosa är en populär turistdestination med sin pittoreska och välbevarade stadskärna från 1700-talet. Här finns många små butiker och restauranger, samt möjligheter till fritidsaktiviteter som cykling och kajakpaddling. Kommunen har flera naturreservat, som Tureholmsskogen och Stendörrens naturreservat i Södermanlands skärgård, med riklig tillgång till vacker natur och friluftsliv.

Inom näringslivet är det främst service- och turismbranscherna som dominerar. Trosa har också en stor småföretagarandel med många lokala butiker och företag. När det gäller företagsklimat rankas Trosa kommun högst i Sörmland och hamnar på 19:e plats totalt i landet enligt en undersökning från Sveriges kommuner och regioner, SKR.¹⁵⁸ Största arbetsgivare i Trosa är kommunen med 1 175 anställda. Största privata arbetsgivare är företaget Camfil med 225 anställda i Trosa. Camfil är idag en världsledande tillverkare av luftreningsystem och filter för stoftavskiljning till industri. Företaget startade 1963 när kärnforskningsreaktorn i Studsvik några mil söderut behövde installera bra luftfilter. Camfils då ende anställda, Gösta Larsson hittade en bra lösning och bolaget har idag blivit ett världsomspännande företag med totalt 5 200 anställda. Huvudkontor ligger kvar i Trosa.¹⁵⁹

Trosa kommun har en relativt hög andel högutbildade invånare, vilket kan bero på närheten till större städer som Stockholm och Nyköping, där det finns flera högskolor och universitet.

¹⁵⁸ SKR, Öppna jämförelser, företagsklimat 2022, 25 april 2023

<https://skr.se/skr/tjanster/rapporterochskrifter/publikationer/oppnajamforelserforetagsklimat2022.70346.html>

¹⁵⁹ Camfils Historia: <https://www.camfil.com/sv-se/om-oss/om-camfil/var-vision-mission-och-vardegrund>

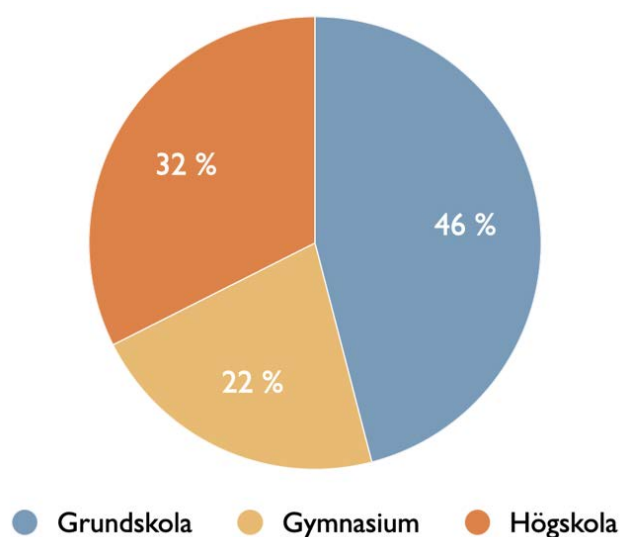
Trots en relativt liten befolkning är Trosa en populär turistdestination och under sommarmånaderna kan befolkningen öka betydligt på grund av turister som besöker kommunen.

4.4.2. Vilka har intervjuats i Trosa?

Totalt har vi intervjuat 38 migranter i Trosa vilket ganska exakt motsvarar 10 procent av alla invandrare i vår målgrupp – det vill säga de sju vanligaste ursprungsländerna för utomeuropeiska migranter till Sverige. Länderna är Afghanistan, Eritrea Irak, Iran, Somalia, Syrien och Turkiet. Av de intervjuade är 17 kvinnor och 21 män. De flesta av de intervjuade hade kommit till Trosa som kvotflyktingar (15 personer) medan åtta var asylsökande, sju anhöriginvandrade och lika många – sju stycken kom som arbetskraftsinvandrare eller för att studera.

Fem av de intervjuade migranterna var under 25 år vid intervjutillfället, 14 var mellan 25 och 34 år, ytterligare 14 mellan 35 och 44 medan övriga fem var mellan 45 och 54 år gamla. Ingen av de intervjuade hade kommit till kommunen 2014 eller tidigare. Däremot kom sju av dem mellan 2015 och 2018 medan övriga 31 kom till kommunen efter 2019. Av de intervjuade har 17 personer gått delar av eller hel grundskola. 8 personer har gått gymnasiet medan 12 personer har en eftergymnasial utbildning i flera fall med en universitetsexamen.

Fig 4.11. Utbildningsbakgrund migranter Trosa

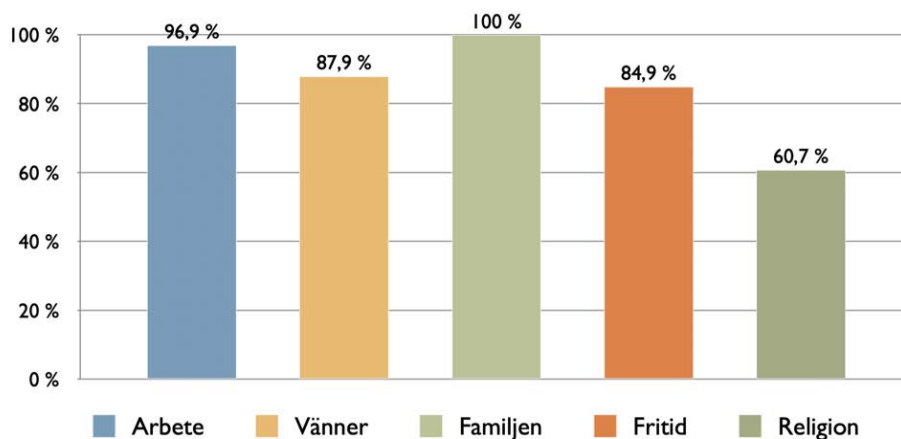

4.4.3. Några resultat om livet i Trosa

När vi ställt frågan till migranterna i Trosa vad som är viktigast i livet svarade samtliga att familjen var det absolut viktigaste i hela tillvaron. Att familjen är viktig i samtliga kulturer i världen visar inte minst de återkommande globala mätningar som görs inom forskarnätverket

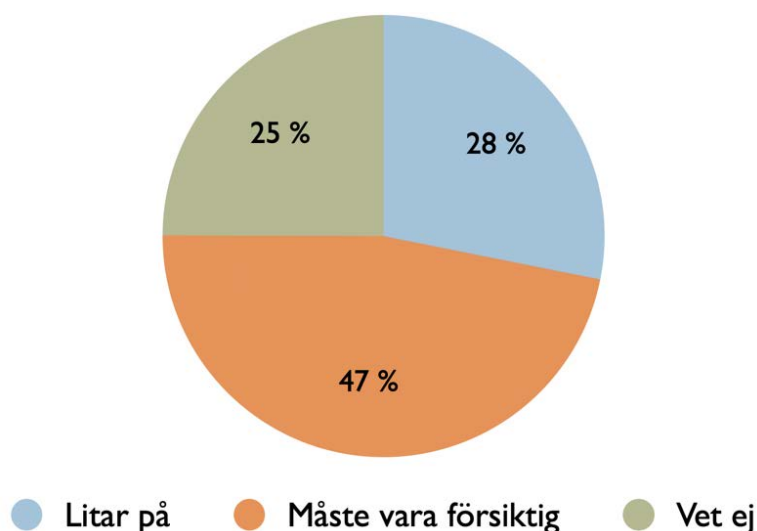
World Values Survey som projektet Med Migranternas Röst är en del av. Ända sedan de första mätningarna gjordes 1981 hamnar familjen i topp oavsett nation, världsdel eller kultur. Så migranterna i Trosa är i gott sällskap.

Figur 4.12. Viktigast i livet – migranter Trosa

Jämfört med alla andra kommuner i Sörmland litar migranterna i Trosa mer på sina medmänniskor. Hela 27,3 procent av dem säger att de kan lita på människor de träffar för första gången. Jämfört med svenska folket som helhet där 64 procent säger är siffran låg men relativt andra migranter i länet är den mycket hög. Nästan hälften av migranterna i Trosa (48,5 %) uppger trots allt att man kan inte vara nog försiktig när man möter okända människor för första gången.

Fig 4.13. Man kan lita på de flesta människor man möter

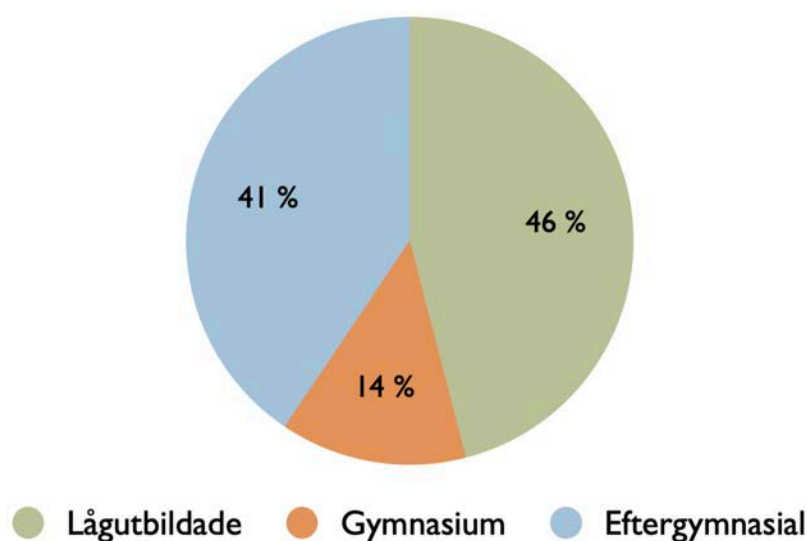
En mycket stor majoritet av migranterna i Trosa, 88,9 procent säger att de är lyckliga eller mycket lyckliga med sina liv. På samma sätt uppger en mycket stor majoritet att de trivs bra eller mycket bra i Trosa – hela 85,7 procent. På en direkt fråga hur socialtjänsten i kommunen

fungerar mer än åtta av tio att de är nöjda eller mycket nöjda med hur den fungerar (81,0 %). Vi har också frågat kur kontakerna med andra svenskar fungerar för migranterna i Trosa. Nästan tre fjärdedelar av dem berättar att de någon gång bjudit hem en svensk till sitt hem (74,0 %) medan drygt sex av tio någon gång varit hemma hos en svensk (61,5 %) vilket är en högre siffra än i de flesta andra kommuner i Sörmland. Exakt hälften av migranterna i Trosa svarar ja på frågan om han eller hon är en religiös person. Drygt var femte går till kyrkan eller moskén minst en gång i veckan (21,7 %). På frågan vad som är kärnan i religionen för dem svarar 82,8 procent av de tillfrågade att det handlar om att göra gott för andra medan 13,8 procent säger att det viktiga är ceremonier och traditioner.

Utbildningsmässigt är man som migrant antingen mycket välutbildad i Trosa eller så är man har man mycket låg utbildning – ett par personer har ingen utbildning alls. Hela åtta personer av de intervjuade har en fil kand eller motsvarande och två migranter har rentav en magisterexamen. Det faktum att flera av de intervjuade har kommit till Sverige för att studera kan spela roll i sammanhanget. Det gäller också de lågutbildade – 15 av de intervjuade har kommit som kvotflyktingar vilka ofta kommer från svåra förhållanden undan krig, våld och mycket ofta ekonomisk och social utsatthet.

Fig.4.14. Vilken är din högsta utbildningsnivå?

När det gäller synen på arbete uppger migranterna i Trosa att det rentav är en skyldighet gentemot samhället för alla människor att arbeta (90,5 %). På frågan om språket är ett hinder för att jobba svarar 72 procent att de kan tillräckligt med svenska för att fungera på en arbetsplats. 88,2 procent av migranterna i Trosa beskriver därtill sig själva som noggranna och energiska och beredda att ta det ansvar det innebär att sköta ett arbete. Mer än åtta av tio är också beredda att ta vilket jobb som helst som erbjuds dem (82,4 %). Samtidigt uppger lika många att de upplever att de behöver mer utbildning för att fullt ut kunna bidra på ett arbete (82,4 %). Relativt många av migranterna är dessutom beredda att ta ett studielån från CSN för att bekosta en sådan utbildning (69,7 %). Å andra sidan säger mer än var fjärde migrant i Trosa att de inte är beredda att investera i att skaffa sig utbildning eller lära sig språk (26,5 %).

Många av de intervjuade menar ändå att de kan bli en del av arbetsmarknaden, men det förutsätter att ett arbete går att kombinera med ansvaret för barn och hushåll – 73,5 procent tycker så. Drygt en fjärdedel av migranterna i Trosa säger att ett arbete måste anpassas till det faktum att den egna hälsan inte är så bra (26,1 %). Ett annat förbehåll som fler än hälften av de intervjuade uttrycker är att om de erbjuds ett arbete kan de bara jobba halvtid (52,2 %). Så även om nio av tio anser att det är en skyldighet för alla människor att arbeta uppger många migranter i Trosa att det i just deras fall finns det en del begränsningar för att kunna göra det.

Trosas migranter sticker ut i den sörmländska kontexten med att vara betydligt mer lika majoritetssamhällets syn på frihet och självbestämmande än andra migranter i länet. Däremot skiljer sig trosamigranterna inte mycket från övriga migranter i länet när det gäller frågor som demokrati, jämställdhet och autonomi. Autonomi handlar om vilka mål föräldrar har för uppfostran av sina barn; vilka värden vill man förstärka för barnens framtid och därmed hela samhället. Se kapitel 4.

4.5. OXELÖSUND

Oxelösund – här börjar världen

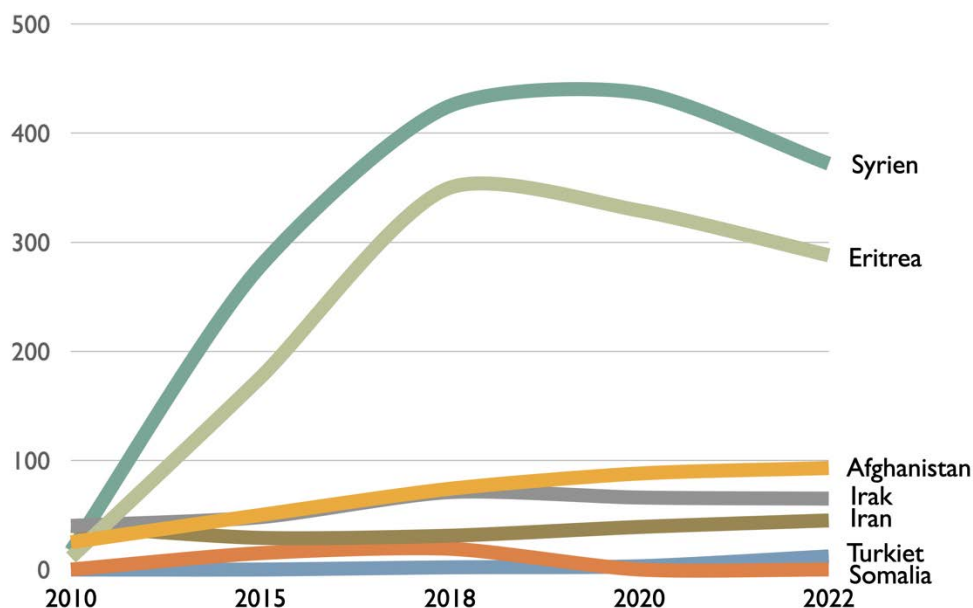
Oxelösund är en kommun med sammanlagt 12 086 invånare som ligger vid kusten i Södermanlands län, cirka 15 kilometer sydost om Nyköping. Kommunen som är Sveriges till ytan sjunde minsta, grundades som en utlastningshamn och industriort i slutet av 1800-talet, då Oxelösunds Järnverk etablerades där för att dra nytta av den relativa närheten till järnmalmgruvorna i Bergslagen och skogarna i Södermanland.

4.5.1. Oxelösund och migrationen

Av kommunens 2 644 utrikesfödda (21,9 % av befolkningen) tillhör cirka en tredjedel, eller 880 personer vår målgrupp – nämligen utomeuropiskt födda i de sju vanligaste ursprungsländerna för migranter till Sverige under det senaste decenniet. De flesta, 372 personer, kommer från Syrien följda av 288 personer från Eritrea, 93 från Afghanistan, 65 från Irak och 45 från Iran.¹⁶⁰

Figur 4.15. Befolkningsutveckling migranter 2010 – 2022, Oxelösund

¹⁶⁰ SCB, Utrikes födda efter län, kommun, kön och födelseland 31 december 2022

År 2010 fanns det totalt 133 migranter från de sju vanligaste utomeuropeiska ursprungsländerna i Oxelösund. Bra åtta år senare hade gruppen sjudubblats till att bestå av 972 individer. De mest dramatiska ökningarna stod migranter från Syrien och Eritrea för. Sedan dess har det totala antalet utomeuropeiska migranter i gruppen stabiliserats till totalt 875 personer – ingen person av somaliskt ursprung bor längre i kommunen.

Inflödet av migranter till Oxelösund är mindre än utflödet. De grupper som flyttar kommer främst från Eritrea och Syrien. Försörjningsstödet i Oxelösund kostar 910 kronor per invånare och år – totalt ca. 11 miljoner kronor. 419 individer därav 163 barn, uppstår någon form av försörjningsstöd. Totalt 205 hushåll – varav 119 var av utrikes härkomst – uppstår försörjningsstöd. Totalt uppstår tre procent av kommunens invånare försörjningsstöd jämfört med länsnittets fem procent. Utbildningsnivån i Oxelösund är relativt låg där 14 procent har max grundskola och 58 procent har 3-årigt gymnasium eller bättre med en nedåtgående trend bland ungdomar och en låg utbildningsnivå bland utomeuropeiska migranter. Ohälsotalen i kommunen är generellt relativt höga och barnafödandet i migrantgrupperna är ganska höga.

Cirka 260 personer är arbetslösa samtidigt som antalet arbetslösa i migrantgruppen är i sjunkande. Av de arbetslösa har cirka 55 procent en utbildning på max grundskolenivå. Över tid pendlar arbetslösheten bland de utomeuropeiskt födda mellan 30 och 35 procent. Av hela arbetslösheten står de migranterna för ca 50 procent – en relativt hög siffra.

Få eller inga insatser har gjorts från Arbetsförmedlingen de senaste åren. Bland de arbetslösa tillhör ungefär hälften något program. Cirka sex personer befann sig i etableringen vid årsskiftet 2022/2023 – alltså det antal som har lagstadgad SFI. Övriga betalas av kommunen.

Oxelösund – en speciell mix av industri och skärgårdsidyll

Oxelösund har en rik historia som sträcker sig ända tillbaka till vikingatiden, det vill säga sen järnålder, då det fanns en viktig handelsplats i den här delen av Oxelösunds skärgård. Under medeltiden var Oxelösund som då tillhörde Nyköping också en viktig plats för skeppsbyggnad och sjöfart. I början av 1900-talet växte Oxelösund snabbt tack vare järnverket och hamnen – befolkningen ökade stadigt. Under andra världskriget var Oxelösund en viktig plats för svenska försvaret, och en rad försvarsanläggningar byggdes runt samhället.

Idag är Oxelösund en modern stad med en blandad ekonomi som omfattar allt från industri och hamnverksamhet till handel och turism. Staden är känd för sin vackra kustlinje och pittoreska hamnområde. Men det är järnverket SSAB som både fysiskt och faktiskt dominerar kommunen. Var femte invånare jobbar vid SSAB som med sina 2 475 anställda är den totalt dominerande arbetsgivaren. Kommunen är näst största arbetsgivaren med 1 125 personer på avlöningslistan.

SSAB har stora planer för Oxelösund och fick hösten 2022 slutligen Mark och miljööverdomstolens klartecken till att bygga en ny kraftledning till industrin för att möjliggöra övergången till produktionen av fossilfritt stål med den så kallade HYBRIT-tekniken. Denna teknik innebär att stålet smälts med hjälp av lagrad vätgas istället för med kol och koks. Denna vätgas skapas av el som produceras till exempel när det blåser mycket eller när den är billig av andra skäl. Målet är att börja leverera fossilfritt stål till marknaden under 2026.¹⁶¹ Genom att producera fossilfri vätgas då det finns mycket el, till exempel när det blåser mycket, och använda lagrad vätgas när elsystemet är ansträngt säkerställs stabil produktion av järnsvamp, råvaran till framtidens fossilfria stål. SSAB är nu först i världen med fossilfritt stål, framställt med järn som producerats med HYBRIT-tekniken, det vill säga reducerats med 100 procent vätgas istället för med kol och koks. Den provleverans som valsas i Oxelösund nu är ett viktigt steg på vägen mot en helt fossilfri värdekedja. Redan 2026 är målet att SSAB ska leverera fossilfritt stål till marknaden och demonstrera tekniken i industriell skala.

– Vi hoppas att vi med det här kan inspirera andra att följa efter. Och att fler vågar ställa om snabbare och att beslutsfattare vågar fatta de beslut som faktiskt nu krävs, sa Martin Lindqvist.

4.5.2. Vilka är intervjuade i Oxelösund?

Totalt intervjuades 80 migranter i vuxenutbildningens lokaler på Campus Oxelösund. 8,8 procent av de intervjuade var under 25 år och 11,3 procent över 55 år. Övriga knappa 80 procent var i åldrarna 25 till 54 år. Totalt 15 personer var mellan 25 och 34 år (18,8 %), 24 migranter var i åldersspannet 35 till 44 år (30 %) med gruppen 45 till 55 år var 25 personer (31,3 %). Den största gruppen intervjuade, 36 personer, kom från Syrien (45 %). Näst största gruppen, 14 personer kom från Syrien (17,5 %) medan den tredje största gruppen, 11 personer kom från Afghanistan. Från övriga länder deltog någon eller några personer i enkäterna.

Av de intervjuade var 59 kvinnor (73,8 %) och 17 män (21,3 %). Om kön på övriga fyra migranter saknas uppgift. En av anledningarna till obalansen mellan könen är att många av

---

¹⁶¹ SSAB, Framtidens stål från Oxelösund, <https://www.ssab.com/sv-se/ssab-koncern/om-ssab/produktionsorter-i-sverige/oxelosund/fossilfri-production>

migranterna intervjuades på SFI-utbildningen där de flesta eleverna kommit som anhöriga under senare år. Dessa är som regel kvinnor som ofta kommit till Sverige tillsammans med familjens barn.

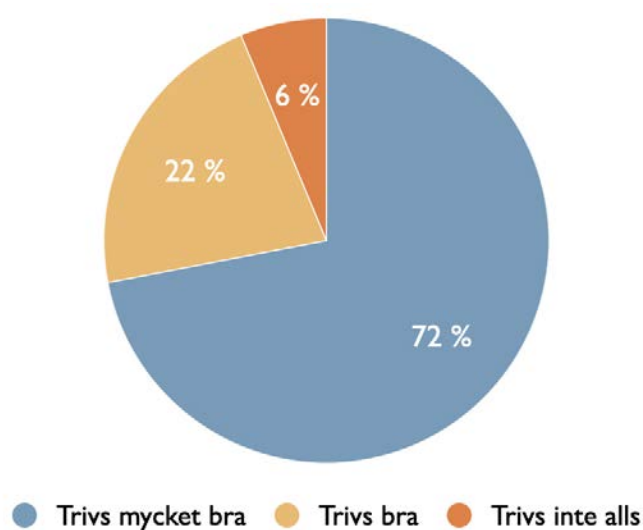
Av de intervjuade hade 33,8 procent kommit till Sverige år 2019 eller senare, 32,5 procent mellan 2015 och 2018 medan 33,8 procent hade kommit före 2015. Sammansättningen speglar också den i någon mån vilka grupper som oftast går på SFI. Det yttrar sig inte minst i att så få som bara 8,1 procent av de intervjuade hade ett arbete. 87 procent av dem saknade helt jobb.

Av de intervjuade var en dryg fjärdedel ensamstående (26,2 %) där de några var singlar och övriga skilda, separerade eller änkor. De stora flertalet var gifta (63,8 %), medan 10 procent var sambos.

4.5.3. Några resultat om livet i Oxelösund

Överlag trivs de intervjuade migranterna i Oxelösundkommun – totalt mer än nio av tio tycker så. Av dessa trivs drygt 68,8 procent *mycket bra* i kommunen medan 20,8 procent trivs *bra* i Oxelösund. Övriga drygt 6 procent uppger att de inte trivs. När vi ställt frågan hur stort förtroende de har för hur socialtjänsten i kommunen fungerar säger tre fjärdedelar att den är hög eller mycket hög (73,0 %) medan var åttonde migrant inte säger sig ha så stort förtroende (12,5 %). Övriga valde att svara vet ej. När vi frågade om förtroendet för hälsovården i kommunen skilde sig svaren åt – 64 procent hade stort eller mycket stort förtroende medan 28 procent hade litet förtroende eller inget alls. Övriga svarade vet ej.

Figur.4.16. Trivs du i din kommun? Migranter i Oxelösund.

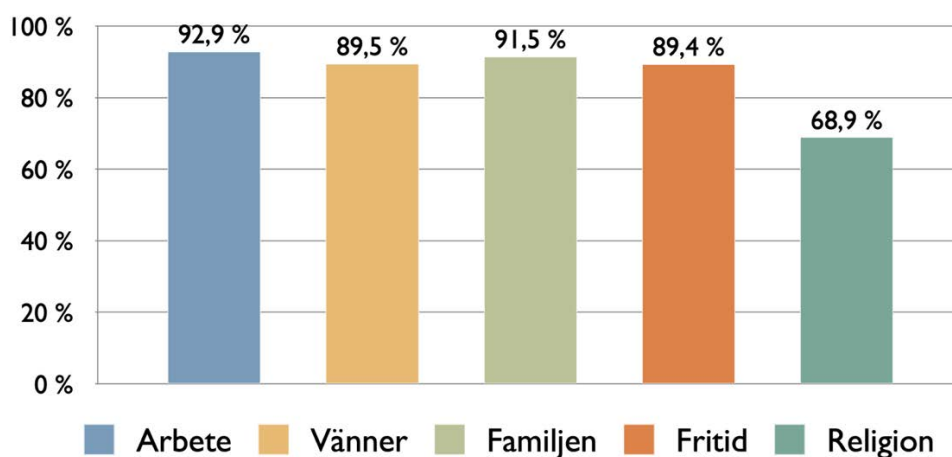

De av de intervjuade migranterna i Oxelösund som hade barn (52,8 %) var i de flesta fall trebarnsfamiljer tätt följda av enbarnsdito med cirka 18 procent av de tillfrågade i båda

grupperna. Därefter kom tvåbarnsfamiljer som utgjorde drygt 15 procent av de intervjuade. 45 procent av de intervjuade anser att det är en skyldighet gentemot samhället att föda barn

När vi frågade vad som är viktigast i livet blev rangordningen följande:

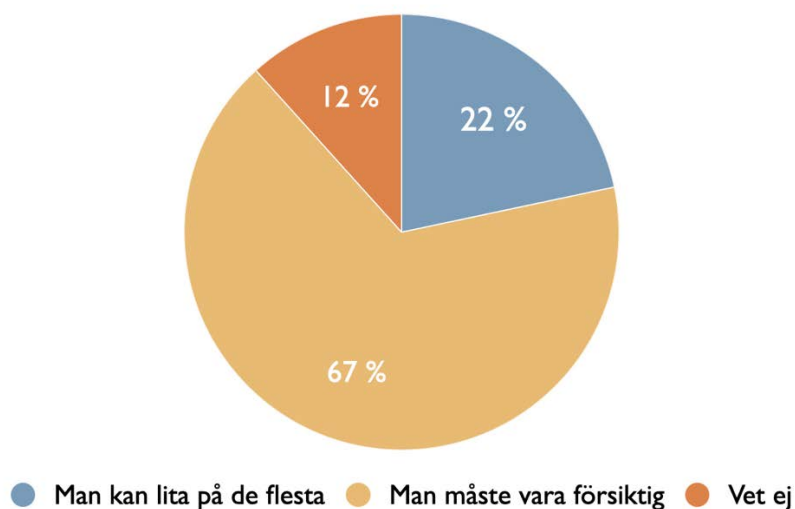
Figur 4.17. Vad är viktigast i livet?

Viktigast av allt för migranterna i Oxelösund är familjen – den går före allt. Men det skiljer bara 1,4 procent mellan familj och arbete. För arbete är högprioriterat för migranterna i kommunen. Och vänner och fritid är viktigare än religionen. På frågan hur ofta migranterna i Oxelösund besöker en gudstjänst svarar 18,5 procent att de går mer än en gång i veckan. Ytterligare nästan var tionde intervjuad säger att de besöker moskén eller kyrkan en gång i veckan.

Tilliten till andra människor är inte särskilt hög bland migranterna i Oxelösund – men ändå betydligt högre än hos migranter i de flesta andra kommuner i Sörmland. Just tilliten brukar annars kallas för de nordiska ländernas guld – den ligger på mellan 64 till drygt 70 procent för befolkningen som helhet i World Values Surveys mätningar. Bland migranterna i Oxelösund uppger bara 21,7 procent att man kan lita på de flesta människor. 66,7 procent menar att man inte kan vara nog försiktig medan mer än var tionde person uppger att de inte kan svara.

Figur 4.18. Man kan lita på de flesta. Migranter i Oxelösund.

Att det förekommer rasism och diskriminering i det svenska samhället är det många som kan vittna om. När vi ställt frågan om de intervjuade någonsin blivit offer för rasism på grund av hudfärg, etnicitet eller religion var det mer än en fjärdedel av de tillfrågade migranterna som besvarade frågan jakande (26,4 %).

Utbildning

Migranterna i Oxelösund är generellt sett inte särskilt högutbildade. 33,8 procent har ingen skolgång alls eller enbart delar av grundskola. Ytterligare 20 procent har gått ut grundskolan. Var tionde av de intervjuade migranterna har gymnasium som högsta utbildning - här inbegrips både två- och treåriga utbildningar (10 %). Eftergymnasial utbildning har 21,3 procent av migranterna. Åtta personer anger att de har en fil kandexamen eller motsvarande medan tre migranter berättar att de har magisterexamen.

Många migranter i Sörmland säger i både våra personliga intervjuer och i flerfrågeenkäterna att få ett riktigt jobb hör till de riktigt viktiga frågorna. När frågan formuleras som att det är en plikt gentemot samhället att arbeta svarar hela 55,1 procent ja på frågan. 63,8 procent av de intervjuade i Oxelösund uttrycker dock stor eller ganska stor oro över att inte få ett jobb.

Hälsa

En mycket stor majoritet av alla migranter i Oxelösund (82,3 %) är *mycket nöjda* eller *nöjda* med sin hälsa – 13,7 procent är *missnöjda* eller *mycket missnöjda*. När vi ställt frågan hur stort förtroende de har för sjukvården i Oxelösund svarar 64 procent att det är stort eller mycket stort. 20 procent säger att det inte är särskilt medan 8 procent säger att de helt saknar förtroende för vården.

Demokrati

På en fråga på en skala från ett till tio tycker 73,5 procent att demokrati är mycket viktigt i ett samhälle – 12,2 procent tycker inte att demokrati är viktigt. På frågan om det är ett exempel på demokrati om militären tar över regeringen om den visar sig vara inkompetent svarar hela 44,9 procent att det är ok. Även på frågan om det är demokrati om religiösa ledare tolkar ett lands lagar svarar 44 procent ja på frågan. När vi i en enkätfråga påstår att i en demokrati väljer medborgarna sina ledare i fria val, stödjer 65,3 procent detta påstående. Således är innebörden i demokratibegreppet något svajigt bland Oxelösunds migranter.

Arbete

Nästan åtta av tio migranter i Oxelösund anser att de kan tillräckligt bra svenska för att fungera på en arbetsplats (78,2 %). Lika många säger att de är beredda att vilket jobb som helst som erbjuds dem (82,6 %) – ungefär samma siffra gäller dem som svarar på frågan om de tillräckligt är energiska och noggranna för att kunna ta det ansvar det innebär att ha ett jobb (81,1 %). Samtidigt erkänner 90,5 procent av de intervjuade att de förmodligen behöver mer utbildning för att kunna sköta ett jobb. En utbildning de också är beredda att gå och rentav också ta studielån på CSN för att finansiera (61,9 %). En invändning många har är att ett jobb måste gå att kombinera med ansvaret för barn och familj. Därför kan mer än hälften av de intervjuade bara tänka sig att jobba maximalt fyra timmar per dag (54,9 %). 35,2 procent av de intervjuade säger också att deras arbetskapacitet är begränsad på grund av problem med hälsan. Med tanke på att 82,3 procent uttryckt att de var nöjda med sin hälsa uppstår här ett frågetecken om vad som egentligen gäller.

4.6. STRÄNGNÄS

Strängnäs – dynamisk idyll

Strängnäs är en kommun med sin centralort belägen vid Mälaren, mellan Eskilstuna och Södertälje. Med en befolkning på 38 526 invånare är kommunen den tredje största i Sörmland. I tätorten bor 14 803 personer. Strängnäs brukar beskrivas som en småstadsideyll belägen på pendlingsavstånd till flera större och mindre städer i Mälardalen inklusive Stockholm.

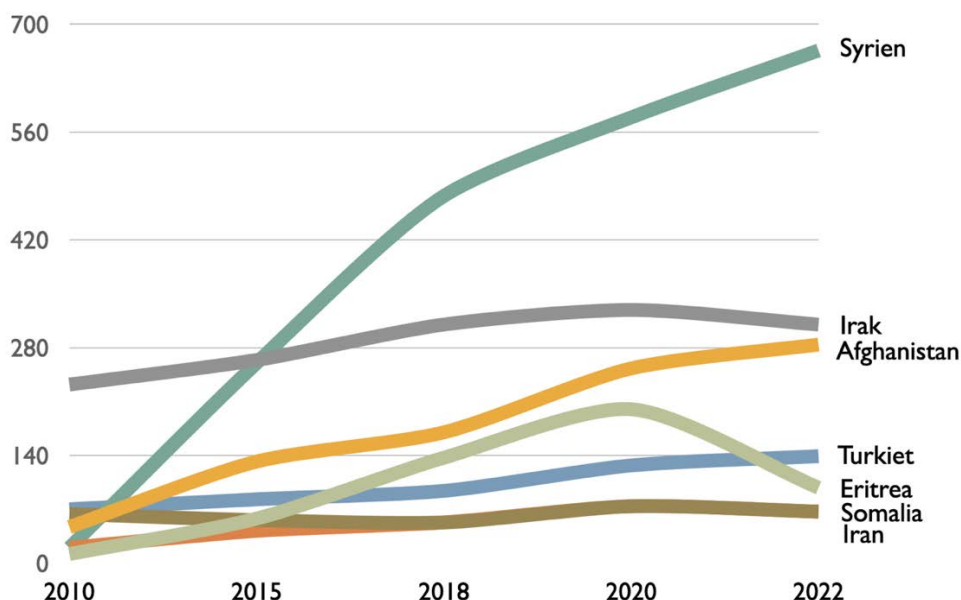
4.6.1. Strängnäs och migrationen

Av kommunens 6 390 utrikesfödda tillhör drygt en fjärdedel, eller 1 766 personer vår målgrupp – nämligen utomeuropiskt födda i de sju vanligaste ursprungsländerna för migranter till Sverige

under det senaste decenniet. De flesta, 666 personer, kommer från Syrien följda av 310 från Irak, 284 från Afghanistan, 198 från Eritrea och 134 från Turkiet.¹⁶²

Figur 4.19. Befolkningsutveckling migranter 2010 – 2022, Strängnäs

Den mest dramatiska förändringen när det gäller antalet migranter från våra vanligaste utomeuropeiska ursprungsländer under perioden gäller migranterna från Syrien. Gruppen gick från 20 personer år 2010 till 666 år 2022. Ökningen var också relativt stor för migranterna från Afghanistan där gruppen sexdubblades under samma period – från 47 till 284 individer.

Tätorten Strängnäs har en lång historia som sträcker sig ända tillbaka till vikingatiden. Domkyrkan som byggdes på 1200-talet har varit dominerande i stadsbilden och är en av Sveriges mest välbevarade medeltida domkyrkor. En stor historisk händelse i staden är att det var i biskopsbostaden Roggeborgen som Gustav Vasa valdes till kung den 6 juni år 1523 – den dag då den moderna nationalstaten Sverige bildades.¹⁶³ Staden är känd för sin vackra medeltida stadskärna med kullerstensgator och många kulturhistoriska byggnader. Här finns också Strängnäs slott, som byggdes på 1600-talet.

Inom näringslivet är det främst tillverkningsindustrin som dominerar, med företag inom bland annat livsmedel, verkstadsindustri och träindustri. Turismen spelar också en viktig roll i Strängnäs, med sina historiska byggnader och vackra naturmiljöer. Kommunen är den största arbetsgivaren i Strängnäs med 3 275 anställda. Största privata arbetsgivare är läkemedelsföretaget Pfizers bioteknologiska tillverkningsanläggning vars 370 anställda producerar substanser som tillväxthormon, tillväxthämmande hormon, olika vacciner och

¹⁶² SCB, Utrikes födda efter län, kommun, kön och födelseland 31 december 2022

¹⁶³ Larsson, L-O, (2002). *Gustav Vasa – landsfader eller tyrann?*. Stockholm: Prisma.

blodproppslösare. Därutöver finns flera andra läkemedelsföretag i kommunen som Fermenta och Recipharm.

4.6.2. Vilka har intervjuats i Strängnäs?

I Strängnäs har vi inom ramen för detta projekt intervjuat 45 personer. De utgör lite drygt två procent av samtliga intervjuade i Sörmland och mindre än tre procent av hela målgruppen i Strängnäs kommun. Orsakerna till att antalet intervjuade är så lågt handlar om det faktum att intervjueteamet i alla deltagande kommuner i länet varit beroende av lokalt stöd för att söka upp och träffa migranterna och därtill få tid och möjlighet att intervju dem. Vi har i detta projekt som regel blivit oerhört vänligt bemötta i länets kommuner. På alla nivåer har vi som regel fått stöd och hjälp av de olika tjänstemän som arbetar med utbildning och integration för att få kontakt med kommunernas migranter. De har ordnat med lokaler, hjälpt till med datorer och internetuppkopplingar, informerat migranterna om syftet med intervjuerna och anpassat sina scheman för att vi skulle kunna genomföra de ganska omfattande intervjuerna som ju kan ta upp till tre timmar att genomföra. Nästan utan undantag har de som arbetat ute i verksamheten såsom lärare, språkassistenter och instruktörer varit enormt tillmötesgående och därtill aktivt hjälpt till att genomföra intervjuerna, något vi är mycket tacksamma för. Däremot har vi från kommun- och skolledarnivån inte alltid känt oss välkomna. I något fall har vi istället uppmuntrats att söka upp migranterna i deras hem på deras lediga tid – att göra det inom ramen för någon av kommunens utbildningsinsatser för migranterna var inte aktuellt: "Vi jobbar med utbildning, inte trivselenkäter – sånt har vi inte tid med", var ett svar vi fick av en skolchef som inskräpte att vi inte var välkomna till de olika utbildningar för migranter han förestod.

Vilka intervjuades?

Av de intervjuade migranterna i Strängnäs var två tredjedelar kvinnor och en tredjedel män. De flesta från vår målgrupp kom från Syrien 13 personer, följda av sju från Eritrea och tre från Irak. Ingen av de intervjuade kom från Turkiet, däremot nio personer från Ukraina. Tre av de intervjuade var under 25 år gamla medan sex personer var över 55 år. Övriga 36 personer var åldersgruppen 25 till 54 års ålder. 31 av de intervjuade var gifta (68,9 %) medan fyra var sambos (8,9 %) och lika många var änkor eller änklingar. En av de intervjuade hade pojkvän (2,2 %). 36 av de intervjuade hade barn (80,0 %). De flesta – 40 procent – i familjer med ett eller två barn. Knappt 29 procent hade två eller tre barn.

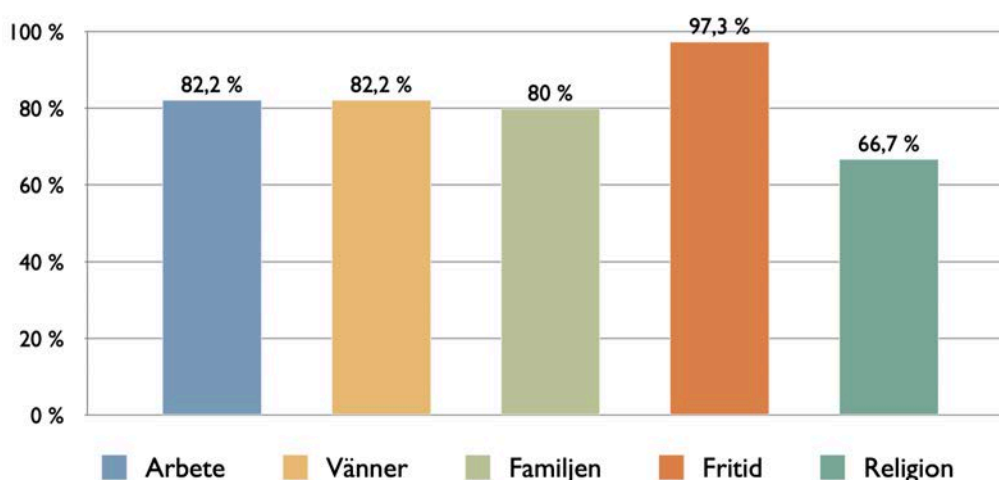
Utbildningsnivån hos de 45 intervjuade i Strängnäs är exceptionellt hög. Hela 17 av dem eller 38 procent, uppger att de har en eftergymnasial examen. Här finns tolv migranter med en fil kand eller motsvarande, fyra som har en magisterexamen eller motsvarande och en person med doktorexamen. Två migranter har inte gått skola alls medan åtta har avslutad grundskola som högsta utbildning. Ytterligare åtta personer har två- eller treårigt gymnasium eller yrkesutbildning. . En av de högutbildade migranter i kommunen vi intervjuat, vi kan kalla honom Hassan, menar att det finns en fördomsfull bild av de som kommer som migranter från Mellanöstern. Han utvecklar:

-Ni tror att alla män kontrollerar sina kvinnor som inte har några rättigheter och som är förtryckta. Dessa problem finns förstås på en generell nivå – kanske är det 70 av befolkningen som lever så, som har det problemet medan det för de övriga 30 procenten finns det en jämställdhetsbekymmer mellan kvinnor och män. Vi lever jämställt, vi har frihet.

4.6.3. Några resultat om livet i Strängnäs

När vi frågade migranterna i Strängnäs vad som är viktigast i livet blev rangordningen följande:

Figur. 4.20 Vad är viktigast i livet?

Att fritiden är viktig för migranterna i Sörmland, visar svaren också från andra kommuner men ingenstans i länet har den egna fritiden fått så höga tal som i Strängnäs. Annars brukar familjen vara i högsätet bland migranterna inte bara i Sörmland utan i alla delar i Sverige där migranterna intervjuats. Att arbete, vänner och familjen hamnar på ungefär samma nivå kan handla om det faktum en av fem intervjuade saknar barn (20 %).

Religionen är mindre viktig än fritid, arbete, vänner och familj för migranterna i Strängnäs kommun även om nästan två av tre migranter som svarat på frågan (61,8 %) beskriver sig själva som religiösa personer. När vi fördjupat frågeställningen om vilken mening religionen har för den som intervjuats säger tre fjärdedelar av migranterna i Strängnäs att det snarare handlar om att göra gott för andra människor (75,9 %) än att följa religiösa normer och ceremonier (24,1 %). När det gäller religion visar Kulturkartan i kapitel 4 som beskriver sekulära respektive frihetliga värderingar, att migranterna i Strängnäs tenderar att ligga högt när det gäller sekulära värderingar jämfört med de flesta andra kommunerna i länet. Detta gäller i någon mån också de frihetliga värderingarna. När vi i kapitel 4 analyserar synen på jämställdhet hamnar Strängnäs i topp när de uttrycker stöd för jämställdhet mellan könen i en rad frågor – fler än i någon annan kommun i länet. När det gäller synen på demokrati hamnar Strängnäs i länets över mittfält, endast passerade av migranterna i Katrineholm.

Migranterna i Strängnäs trivs i kommunen – 70 procent av de som svarade på frågan sa att de trivdes mycket bra medan 26,7 uppgav att de trivdes bra. Bara 3,3 procent sa att det inte trivdes. På frågan om de tänkte bo kvar i Strängnäs svarade åtta av tio ja medan 6,7 procent att de vill flytta från kommunen. 13,3 procent svarade att de inte visste eller inte ville berätta vad de tyckte. När vi frågade migranterna om de kände sig lyckliga svarade 86,1 procent av de tillfrågade att på det hela taget var lyckliga eller rentav mycket lyckliga. Bara 11,6 procent uppgav att de inte var det.

Nästan två tredjedelar (63,6 %) hade förtroende eller mycket stort förtroende för hur sjukvården fungerar i Strängnäs. 24,3 procent hade inget eller inte särskilt stort förtroende för sjukvården medan övriga 12,1 procent avstod från att svara.

27 årige trebarnspappan Ahmad Farhat från Idlib kom till Mariefred med sin fru hösten 2015.

” *Jag skadades i kriget i Syrien - jag blev skjuten i ryggen. Nu bor jag i Mariefred och får hjälp av en fysioterapeut varje tisdag. Jag hoppas kunna ta körkort för handikappbil snart och sen vore drömmen att få jobb som bilmekaniker. Jag jobbade som mekaniker på ett bussbolag i Idlib innan jag blev skadad.*

Migranterna i Strängnäs tycker inte heller att det går att rättfärdiga våld i hemmet. På frågan om det är försvarligt att slå sin fru svarar 97,1 procent nej. Däremot säger en person (2,9 %) att det är okej att göra det.

På frågan om deras förväntningar när det gäller att komma i kontakt med det svenska samhället uttrycker nästan en tredjedel (31 %) av de intervjuade besvikelse. Det har inte gått så bra. För knappt 45 procent har det gått ganska bra medan drygt 17 procent säger att det gått alldeles utmärkt. Övriga säger sig inte veta eller vill inte svara. 86,5 procent av migranterna i Strängnäs menar att det är en skyldighet gentemot samhället att arbeta och försörja sig själv. 5,4 procent tycker inte så medan övriga inte vill eller kan svara.

4.7. FLEN

Flen – Sörmlands hjärta

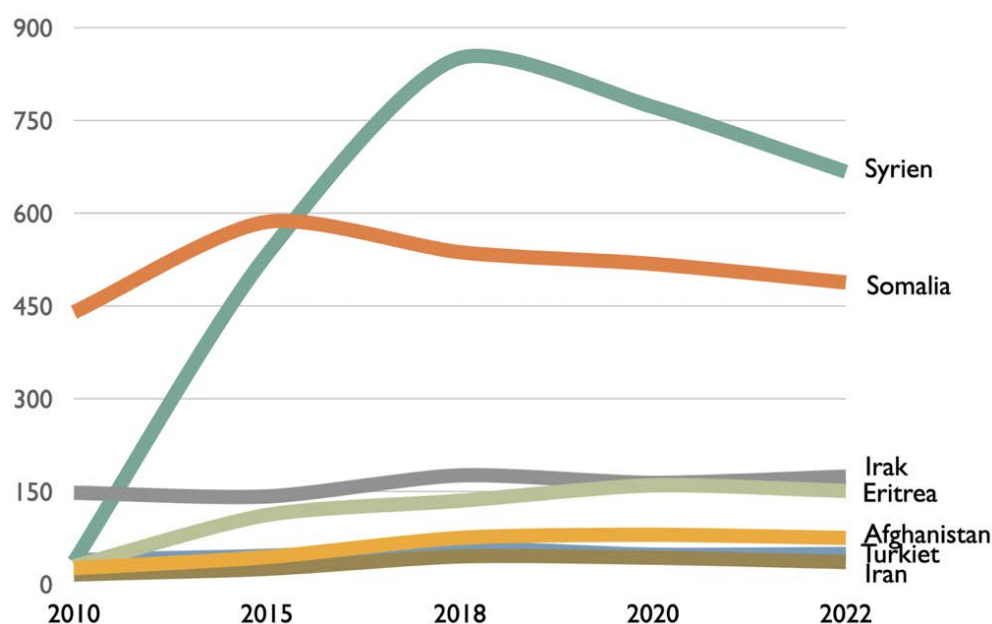
Flens kommun ligger i hjärtat av Sörmland och består sedan kommunreformen på 1970 talet av flera större municipalsamhällen och köpingar. Centralorten växte precis som Katrineholm upp kring västra stambanan och dess tillblivelse år 1862. När järnvägen mellan Grängesberg, Eskilstuna och Oxelösund några år senare drogs genom Flen blev orten viktig också som en knutpunkt för godstrafik och samfärdsel. Flen blev ett municipalsamhälle år 1902 och fick stadsprivilegier 1949. Här bor idag cirka 6 000 invånare och här finns förskolor, grundskolor och gymnasium, biograf och idrotts- och simhall, fotbollsplaner och butiker och restauranger. Sedan 1970-talet har Flen varit mottagningskommun för flyktingar och Migrationsverket har också ett så kallat förvar i kommunen. I en av kommunens f.d. frikyrkor finns idag en moské.

4.7.1. Flen och migrationen

22,5 procent eller 3 616 av Flens invånare är födda i ett annat land. Den största gruppen, 667 personer kommer från Syrien följda av Finland med 506, Somalia 488, Irak 174, Eritrea 151, Polen 150 och Afghanistan 75 personer. Utbildningsnivån i Eskilstuna är generellt relativt låg där 18 procent av befolkningen har max grundskola och 53 procent har 3-årigt gymnasium eller bättre. Utbildningsnivån bland utomeuropeiska migranter är ännu lägre. Barnafödandet är högt i migrantgrupperna liksom ohälsotalen och trångboddheten. Därtill är arbetslösheten utbredd i de utomeuropeiskt födda grupperna och ligger stadigt på cirka 600 över tid. Det senaste valet var valdeltagande lågt i migrantgrupperna.

År 2010 bodde sammanlagt 36 personer från Syrien i Flens kommun. Åtta år senare var de 24 gånger så många – i Flen bodde då 851 personer som var födda i det krigsdrabbade landet. 2022 hade antalet sjunkit till 667 personer. Denna dramatiska förändring på några få år är typiska när det gäller just migranter från Syrien – åtskilliga kommuner har upplevt samma kraftiga uppgång till följd av massflykten av miljoner invånare undan regeringsstyrkor, miliser och den Islamiska Staten.

Figur 4.21. Befolkningsutveckling migranter 2010 – 2022, Flen

Den största förändringen när det gäller antalet utomeuropeiska migranter från något av de sju vanligaste länderna gäller personer från Syrien. Antalet när nog 24-dubblades mellan år 2010 och år 2018 – från 36 personer till 851. Denna dramatiska förändring på några få år är typiska när det gäller just migranter från Syrien – åtskilliga kommuner har upplevt samma kraftiga uppgång till följd av massflykten av miljoner invånare undan regeringsstyrkor, miliser och den Islamiska Staten. När det gäller Flen, har de flesta andra grupper legat relativt stabilt över tid med undantag för dem från Eritrea där gruppen femdubblats från 29 personer till 151 år 2022.

I Flen finns idag ett antal större företag som GB Glace, Volvo Parts, Flens Byggmaskiner, verktygsföretaget Momento och stötdämpartillverkaren Dellner Dampers. Närbelägna Malmköping är en gammal regementsort där övningsplatsen Malma hed var Södermanlands regementes permanenta exercisplats mellan åren 1774 och 1921. Idag finns här flera småindustrier samt några muséer som till exempel ett spårvagnsmuseum, ett strykjärnsmuseum liksom Museet Malmahed som berättar om århundradena som regementsort. Till kommunen hör också Hälleforsnäs som har en bakgrund som gammal bruksort sedan 1600-talet där järnverket också var ortens absolut största arbetsgivare ända in på 1970-talet. Idag rymmer brukets gamla lokaler bland annat ett mejeri, en restaurang samt Hälleforsnäs Gjuterimuseum. Många av kommunens sammanlagt 16 058 invånare pendlar till arbetsplatser i andra delar av Sörmland men också till Stockholm. Flens största arbetsgivare är kommunen med cirka 1 900 anställda.

Inflödet av migranter är idag betydligt lägre än utflödet. Försörjningsstödet i Eskilstuna kostade 2022 cirka 2 000 kr per invånare eller 31 miljoner kronor. I mars 2023 fick 330 vuxna individer av utomeuropeisk bakgrund försörjningsstöd liksom 125 vuxna som var inrikesfödda. Det tillkommer cirka 510 barn. Totalt hade 8 procent av befolkningen i Flen något slags försörjningsstöd under 2022 – motsvarande siffra för Sverige som helhet var 3,1 procent. Varje hushåll hade i snitt ett stöd på 95 000 kr om året. 66 procent av bidragstagarna var arbetslösa.

Arbetslösheten bland de utomeuropeiskt födda varierar över tid men ligger relativt stadigt på mellan 35 till 40 procent. Två tredjedelar (65 procent) i den arbetslösa gruppen har en utbildning på maximalt grundskolenivå. Få insatser har gjorts från Arbetsförmedlingen de senaste åren, medan kommunen har varit aktiv med Nystartsjobb och liknande. Bland de arbetslösa tillhör cirka 55 procent något program. Under 2022 fick 234 av de utomeuropeiskt födda i Flen svenskt medborgarskap.

4.7.2. Vilka har intervjuats i Flen?

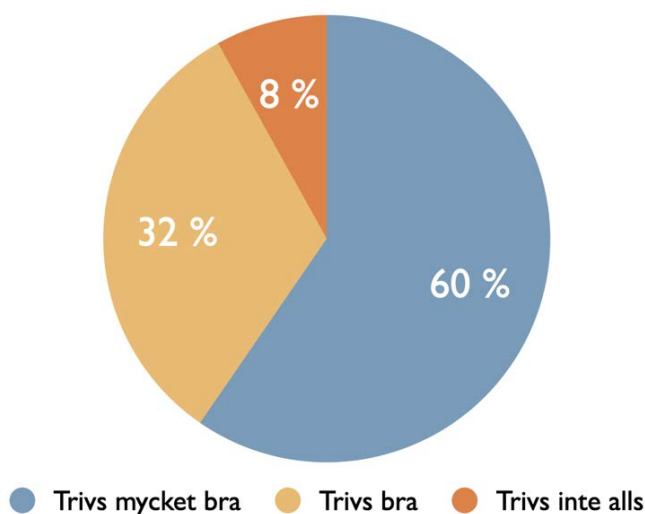
Totalt intervjuades 138 migranter i Flens kommun under 2021 och 2022. Intervjuerna gjordes i Vuxenutbildningens lokaler på Drottninggatan och i Prins Wilhelmgymnasiet på Götgatan i Flen. Några intervjuer gjordes även på biblioteket i Malmköping. 38 procent av de intervjuade var under 25 år och 10 procent över 55 år. Övriga 52 procent i åldrarna 26 till 54 år. Den största gruppen intervjuade, eller 32,3 procent, kom från Syrien. Näst största gruppen kom från Somalia med 23,6 procent medan den tredje största gruppen migranter som intervjuades i projektet kom från Eritrea med 10,2 procent.

Ungefär 60 procent av de intervjuade var kvinnor och 40 procent män. Anledningen till skevheten kan vara att många av migranterna intervjuades på SFI-utbildningen där de flesta eleverna kommit som anhöriga under senare år. Dessa är som regel kvinnor och därtill ofta tillsammans med familjens barn. Av de intervjuade hade 41 procent kommit till Sverige år 2019 eller senare, 36 procent mellan 2015 och 2018 medan 22 procent hade kommit före 2015. Sammansättningen speglar också den i någon mån vilka grupper som oftast går på SFI. Det yttrar sig inte minst i att så få som bara 8,1 procent av de intervjuade hade ett arbete. 87 procent av dem saknade helt jobb. Av de intervjuade var en dryg fjärdedel ensamstående (27,2 %), drygt hälften gifta (51,4 %), 2,4 procent sambos och 5,6 procent skilda. Övriga knappt 13 procent hade pojk- eller flickvänner eller avstod från att svara.

4.7.3. Några resultat om livet i Flen

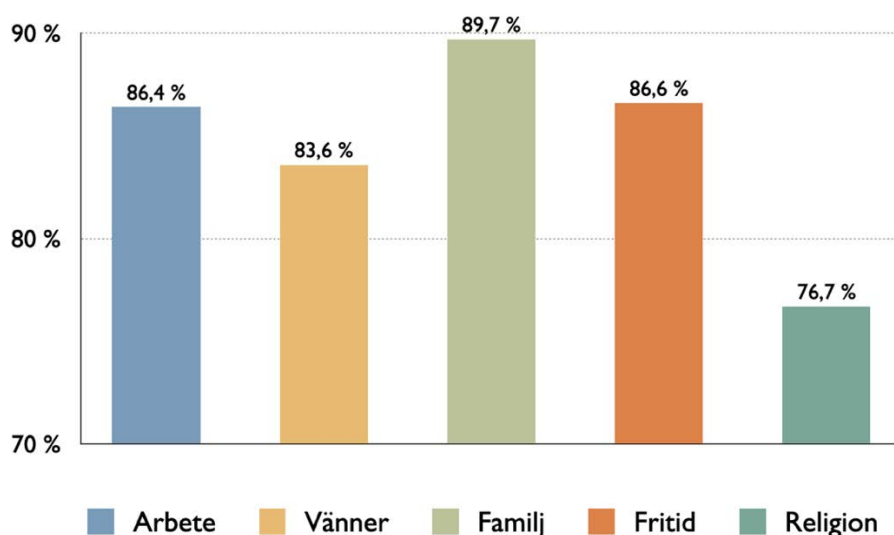
Överlag trivs de intervjuade migranterna i Flens kommun – totalt mer än nio av tio tycker så. Av dessa trivs drygt 59 procent *mycket bra* i kommunen medan drygt 32 procent trivs *bra* i Flen. Övriga knappt 8 procent uppger att de inte trivs. När vi ställt frågan om de känner sig delaktiga i vad som händer i kommunen blir svaren något mindre positiva då 72 procent känner sig delaktiga eller mycket delaktiga medan 5 procent inte alls känner sig delaktiga med Flen. 23 procent uppgav att de inte visste eller avstod från att svara på frågan. Drygt 61 procent uppger att de gärna vill fortsätta att leva och bo i Flen.

Figur 4.22. Trivs du i din kommun? Migranter i Flen.

De av de intervjuade migranterna i Flen som hade barn (52,8 %) var i de flesta fall fyrabarnsfamiljer tätt följda av trebarnsdito med cirka 20 procent av de tillfrågade i båda grupperna. Därefter kom tvåbarnsfamiljer som utgjorde drygt 15 procent av de intervjuade. 45 procent av de intervjuade anser att det är en skyldighet gentemot samhället att föda barn. När vi frågade vad som är viktigast i livet blev rangordningen följande:

Figur 4.23. Viktigast i livet. Migranter i Flen.

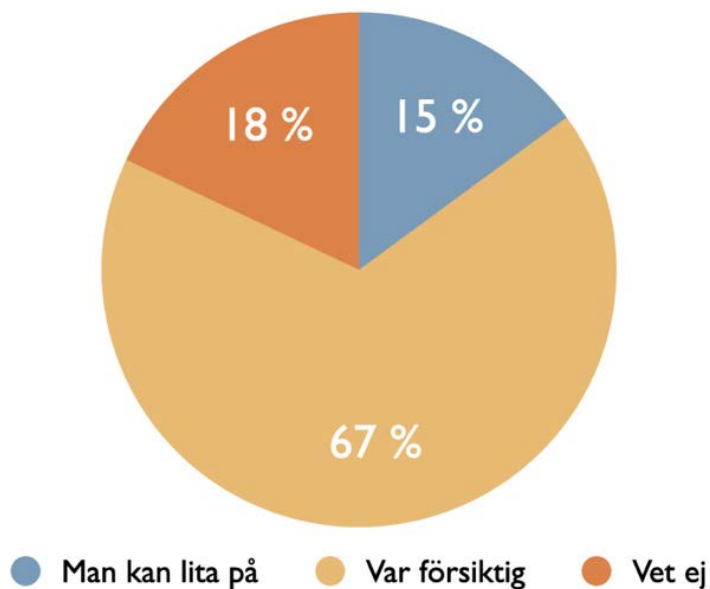

Fritid går före arbete, om än hårfint, men viktigast av allt är familjen. Så tänker migranterna i Flen. Och till och med vänner är viktigare än religionen. Även om religionen inte hamnar i topp hos de intervjuade uppgav nästan en fjärdedel (24,4 %) att de besökte kyrkan eller moskén minst en gång i veckan. Tilliten till andra människor är inte särskilt hög bland migranterna i Flen – något de för övrigt har gemensamt med övriga migranter i Sörmland. Just tilliten brukar annars kallas för de nordiska ländernas guld – den ligger på mellan 65 till drygt 70 procent för

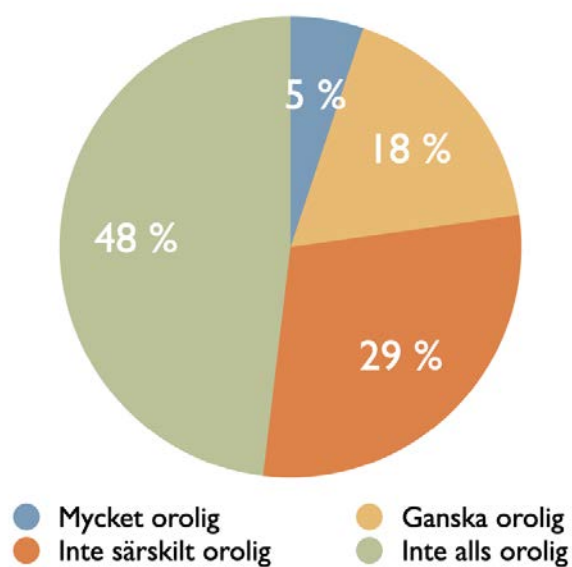
befolkningen som helhet i World Values Surveys mätningar. Bland migranterna i Flen uppger bara 14,7 procent att man kan lita på de flesta människor. 66,1 procent menar att man kan inte vara nog försiktig medan nästa var femte person uppger att de inte kan svara.

Figur 4.24. Man kan lita på de flesta. Migranter i Flen.

Att det förekommer rasism och diskriminering i det svenska samhället är det många som kan vittna om. När vi ställt frågan hur orolig de tillfrågade är för att bli fysiskt antastade på grund av hudfärg, etnicitet eller religion var det nästa en fjärdedel av de tillfrågade migranterna som besvarade frågan jakande.

Figur 4.25. Hur orolig är du för att bli fysiskt antastad på grund av din hudfärg, etnicitet eller religion? Migranter i Flen.

Migranterna i Flen är generellt sett inte särskilt högt utbildade. 10,7 % av de intervjuade säger att de inte kan läsa eller skriva på sitt eget språk. 24,4 procent har avslutad grundskoleutbildning medan 22 procent inte har gått i skola alls eller bara delar därav. 14 procent har gymnasium som högsta utbildning - här inbegrips både två- och treåriga utbildningar. Fullföljd, treårig gymnasieutbildning har bara 4,3 procent av de intervjuade. Knappt tolv procent uppger att de har en eftergymnasial examen.

När vi istället frågat hur många år de gått i skola svarar 38,1 procent att de inte gått i skola alls eller upp till sex år. Ytterligare 10,2 procent har gått nio år i skolan och 20,4 procent har gått mellan tio och tolv år i skola. Elva procent uppger att de totalt utbildats längre än 15 år. Utbildning är betydelsefullt menar migranterna i Flen – 78,2 procent tycker att det är *viktigt* eller *mycket viktigt* att man åtminstone utbildar sig till åtminstone avslutad grundskola eller hellre ännu längre. 85,5 procent håller med om att det är viktigt att alla barn går i förskola så att de kan få vänner och lära sig svenska. Bara 1,2 procent tycker inte så.

Många migranter i Sörmland säger i både våra personliga intervjuer och i flerfrågeenkäterna att få ett riktigt jobb hör till de riktigt viktiga frågorna. Tre fjärdedelar av respondenterna i Flen (75,8 %) håller med om påståendet att i Sverige är det viktigt att alla förväntas jobba och försörja sig själva. När frågan formuleras som att det är en plikt gentemot samhället att arbeta svarar hela 83 procent ja på frågan. 63,1 procent av de intervjuade i Flen uttrycker dock stor eller ganska stor oro över att inte få ett jobb.

Tawfik Fayad, 47 år från Syrien. Arbetslös fyrabarnsfar som bott i Sverige i 12 år – de senaste sex åren i Malmköping.

”

Jag skickar mitt cv överallt, månad efter månad. Inget svar. Jag kan servera, diska, laga vilken mat som helst – pizza, kycklinggryta, lamm. Det enda jag vill är att jobba, jobba, jobba. Jag sover bara tre timmar på natten sen vaknar jag och känner mig orolig. Jag mår inte bra.

Det faktum att många migranter kommer från kulturer med annan tradition yttrar sig bland annat i att mer än var fjärde respondent (27,4 %) menar att det är mannens uppgift i en familj att tjäna pengar och att det är kvinnans uppgift att ta hand om familjen. Samtidigt håller 84,9

procent med om att i Sverige ska män ta lika stort ansvar för barnen som kvinnor. Men hela 40 procent håller också med om påståendet att om en mamma förvärvsarbetar så blir barnen lidande.

Inte fullt var femte intervjuad migrant i Flen (17,7 %) menar att män kan använda våld mot sina fruar om det behövs. 8,2 procent tycker inte att ungdomar själva ska kunna bestämma sig vem man ska gifta sig med. Ytterligare 15,3 procent svarar vet ej på frågan.

Mer än sex av tio migranter i Flen (62,2 procent) är *mycket nöjda* eller *nöjda* med sin hälsa – 13,6 procent är *mycket missnöjda*. På en fråga på en skala från ett till tio tycker 60,2 procent att demokrati är mycket viktigt i ett samhälle. I andra änden av skalan återfinns de som säger att demokrati inte alls är viktigt med 5,3 procent.

4.8. KATRINEHOLM

Katrineholm – läge för liv och lust

4.8.1. Katrineholm och migrationen

Katrineholm är Sörmlands fjärde största kommun efter Eskilstuna, Nyköping och Strängnäs. Här bor 34 604 personer. Av dessa är 6 674 födda i ett annat land vilket motsvarar 19,3 procent av befolkningen. Av alla utrikesfödda tillhör cirka hälften, eller 3 356 personer vår målgrupp – nämligen utomeuropiskt födda i de sju vanligaste ursprungsländerna för migranter till Sverige under det senaste decenniet. De flesta, 961 personer, kommer från Somalia följda av 941 från Syrien, 643 från Irak, 478 från Eritrea och 164 från Afghanistan.¹⁶⁴

Inflödet av migranter till kommunen är mindre än utflödet. De som flyttar kommer i första hand från Somalia och Syrien. Försörjningsstödet i Katrineholm kostar cirka 1 600 kr per invånare och år – totalt ungefär 55,5 miljoner kronor. 1525 individer (varav 566 är barn) uppstår någon form av försörjningsstöd. 617 hushåll varav 317 var av utrikes härkomst uppstår försörjningsstöd.

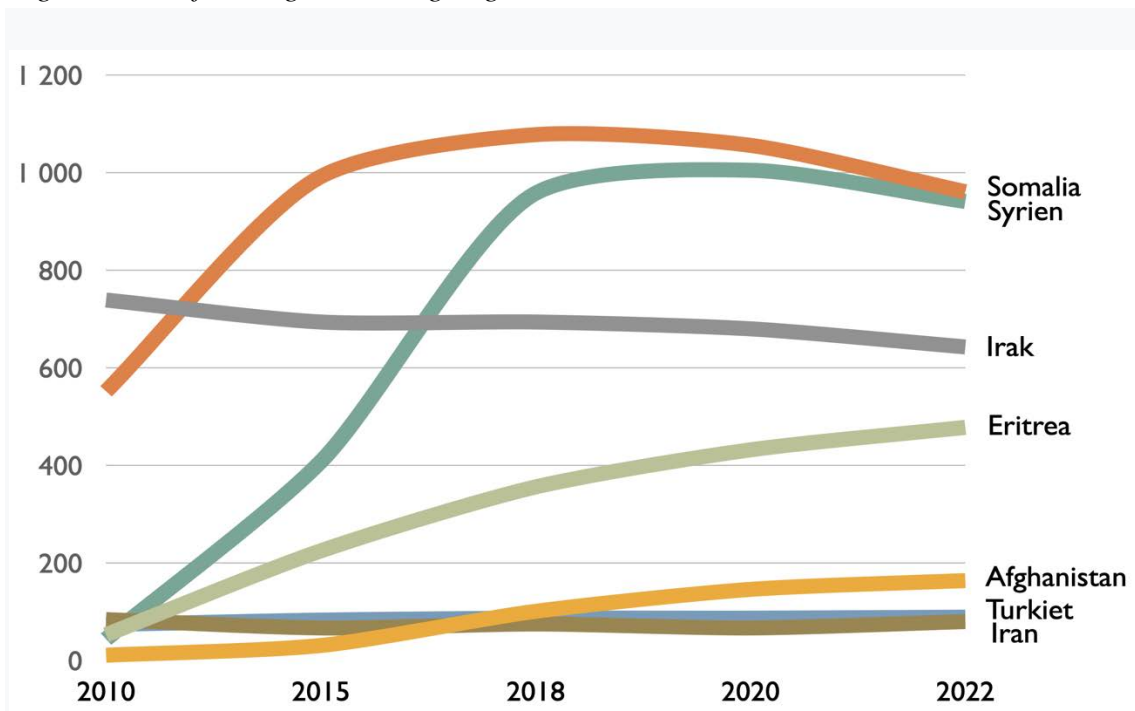
Totalt har fyra procent av befolkningen i kommunen försörjningsstöd (snittet i Södermanland fem procent). Utbildningsnivån i Katrineholm är relativt låg (cirka 16 procent har max grundskola medan 59 procent har 3-årigt gymnasium eller bättre). Barnafödande är högt i migrantgrupperna och har dessutom relativt höga ohälsotal.

Antalet arbetslösa bland migranterna ligger relativt stadigt på cirka 950 personer och varierar över tid på mellan 25–35 procent av hela gruppen. Ungefär 60 procent av de arbetslösa har en utbildning på max grundskolenivå. Av hela arbetslösheten står de utomeuropeiska migranterna för ca 43 procent – en relativt hög siffra.

Få eller inga insatser har gjorts från Arbetsförmedlingen de senaste åren. Totalt 37 personer befinner sig i etableringen.

¹⁶⁴ SCB, Utrikes födda efter län, kommun, kön och födelseland 31 december 2022

Figur 4.26. Befolkningsutveckling migranter 2010 – 2022, Katrineholm

Migranter från Somalia liksom Irak har länge varit stora migrantgrupper i Katrineholm. Medan den senare gruppen har minskat något, fördubblades den förra från 552 personer till som mest 1 078 individer år 2018. Den mest dramatiska förändringen gäller migranterna från Syrien som 23-dubblade sin befolkning mellan 2010 och 2020. Idag har antalet migranter från Syrien och Somalia stabiliserats till strax under 1 000 personer från vardera landet. Migrantgruppen från Eritrea har ökat stadigt under perioden från 53 till 478 personer.

1861 var Cathrineholm namnet på en stor gård som låg på en udde vid sjön Näsaren i hjärtat av Södermanland. Det fick bli ett passande namn på det stationshus som samma år började byggas i en skogsglänta några kilometer sydost om gården. Västra stambanan som skulle frakta såväl gods som passagerare mellan Stockholm och Göteborg drogs fram genom bygden långt från större städer eller gamla allfarvägar. När stambanan invigdes i november 1862 bodde ingen i Katrineholm utöver de som skulle sköta stationen, fylla på vatten i de ångdrivna lokomotiven och sköta det lilla postkontor som inrättats i stationshuset.¹⁶⁵ Några veckor senare flyttade de första nybyggarna in i ett av skjulen bredvid stationen – herr och fru Eriksson med tre barn och tjänstefolk. Herr Eriksson öppnade snart Katrineholms första gästgiveri medan fru Eriksson startade bageri. Sedan dess har migranter från både när och fjärran flyttat till järnvägsknuten som hamnade i dessa sörmländska glesbygder med ömsom vida åkrar och sankar ängar och ömsom stora, djupa skogar.¹⁶⁶

¹⁶⁵ Katrineholms kommun, Sagan om Katrineholm <https://www.katrineholm.se/kommun--demokrati/fakta-om-katrineholm/historia-om-katrineholm/sagan-om-katrineholm.html>

¹⁶⁶ Ekman, K., *Häxringarna*, Albert Bonniers Förlag 1974.

21 år efter järnvägsinvigningen blev Katrineholm ett municipalsamhälle och invånarantalet hade vuxit till 850 personer. Det startades sågverk och fabriker. Det ståtliga järnvägshotellet byggdes liksom skolor, kyrkor, banker och ett större postkontor. Mitt under första världskriget invigdes stadens sjukhus som fick namn efter den grosshandlare som finansierat byggnaden och 1917 transformerades municipalsamhället till riktig stad. Då bodde här 6 600 personer men fler var på väg. SKF började tillverka kullager i staden och flera konfektionsindustrier växte fram liksom rader av praktiska yrkesutbildningar inom handel, hushåll, textil, hantverk och industri. Flera stora företag etablerades i Katrineholm varav flera finns kvar än idag om än med andra namn än dåtidens AB Pumpseparator, L M Ericsson och Svenska Karosseriverkstäderna.¹⁶⁷ Idag är kommunen största arbetsgivare med 4 675 anställda. Största privata arbetsgivare är Kronfågels slakteri i Valla utanför Katrineholm som har drygt 900 anställda.

4.8.2. Vilka har intervjuats i Katrineholm?

Totalt intervjuades 131 migranter i projektet Med Migranternas Röst. Av de intervjuade var 80 procent kvinnor och 20 procent män. Av de 131 intervjuade tillhör 97 personer vår målgrupp, alltså migranter från de sju vanligaste ursprungsländerna för migranter till Sverige – Afghanistan, Eritrea, Irak, Iran, Syrien, Somalia och Turkiet. Den absoluta majoriteten kommer från Syrien (40 personer) följda av 19 migranter från vardera Somalia respektive Eritrea därefter elva personer från Irak och sedan en handfull personer från vart och av de vanligaste länderna. 13 av de intervjuade migranterna kommer från Ukraina.

Nio av de intervjuade migranterna var under 25 år vid intervjutillfället (6,9 procent av samtliga intervjuade), 49 personer var mellan 25 och 34 (37,4 %), 35 personer var mellan 35 och 44 (26,4 %), 22 var mellan 45 och 54 (16,8 %) medan 16 migranter var äldre än 55 (12,2 %).

Tabell 4.4. Ålder intervjuade migranter i Katrineholm

	Antal	I procent
< 25 år	9	6,9
25 – 34 år	49	37,4
35 – 44 år	35	26,7
45 – 54 år	22	16,8
över 55 år	16	12,2
Totalt	131	100,0

43 av de intervjuade migranterna kom till Sverige som asylsökande (41 %), medan bara tre personer var kvotflyktingar (3 %). Av de intervjuade var även 43 personer anhörginvandrade

¹⁶⁷ ”Historien i Sörmland”, Katrineholm, <https://www.sorlandsmuseum.se/avpublicerade-sidor/historien-i-sormland/katrineholm/>

(41 %) och den minsta av arbetskraftsinvandrare och de som kommit till Sverige för att studera (15 %). Av de intervjuade migranterna kom 33 personer till Sverige år 2014 eller tidigare (25,2 %), 62 kom mellan 2015 och 2018 (47,3 %) medan 36 personer kom 2019 eller senare (27,5 %). Se figur:

Tabell 4.5. Ankomstår intervjuade migranter i Katrineholm

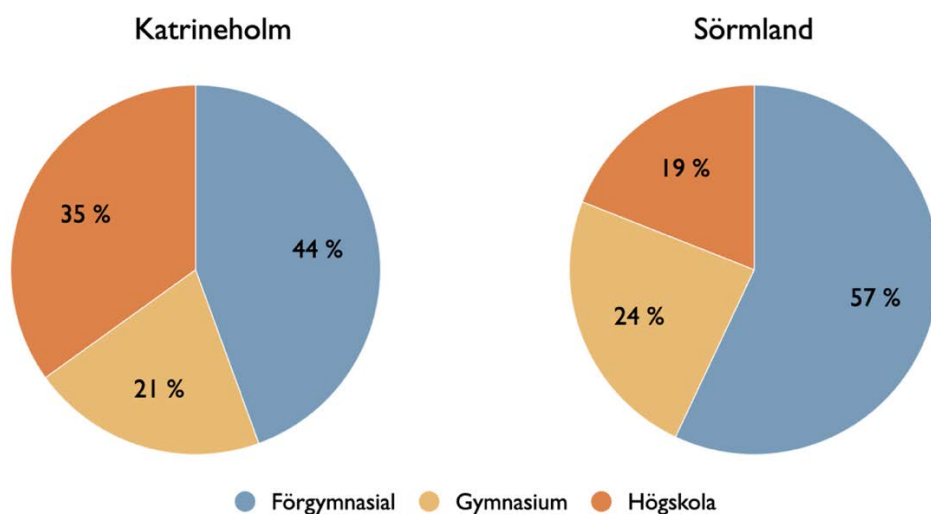
	Antal	I procent
Kom 2014 eller tidigare	33	25,2
Kom 2015 till 2018	62	47,3
Kom 2019 eller senare	36	27,5
Totalt	131	100,0

Nästan en tredjedel av de intervjuade migranterna var gifta vid intervjutillfället (64,6 %) medan tio procent var sambos. Knappt var åttonde intervjuad var skild eller änka/änkling (13 %) samtidigt som nästa nio procent levde som singlar eller hade pojkvän eller flickvän. 85 av de 131 intervjuade har egen familj (64,9 %) och den vanligaste familjestorleken är man hustru utan barn (23,7 %). Därefter kommer i fallande skala familjer med två respektive ett barn. Av de intervjuade är det tolv personer som har sex barn eller fler.

Bara var tionde intervjuad (9,8 %) tillhör arbetsmarknaden, vilket delvis kan förklaras med att intervjuerna huvudsakligen skett inom ramen för SFI i Katrineholm. Av de som arbetade hade sex personer heltidsjobb, fem jobbade halvtid och två var egenföretagare. Tre av de intervjuade var pensionärer – övriga beskrev sig som studerande, arbetssökande, arbetslösa eller som hemarbetande. Just dessa svar är otillförlitliga eftersom bortfallen är många.

Utbildningsmässigt är migranterna i Katrineholm relativt välutbildade där 23 personer av de totalt 131 intervjuade uppger att de har en universitetsutbildning motsvarande fil kand, en har magisterexamen och ytterligare en är disputerad doktor. Sammanlagt har 44 personer en eftergymnasial utbildning (34,9 %). Annars har totalt 56 personer enbart grundskoleutbildning eller delar därav (44,4 %) medan 26 har gått två- eller treårigt gymnasium (20,6 %).

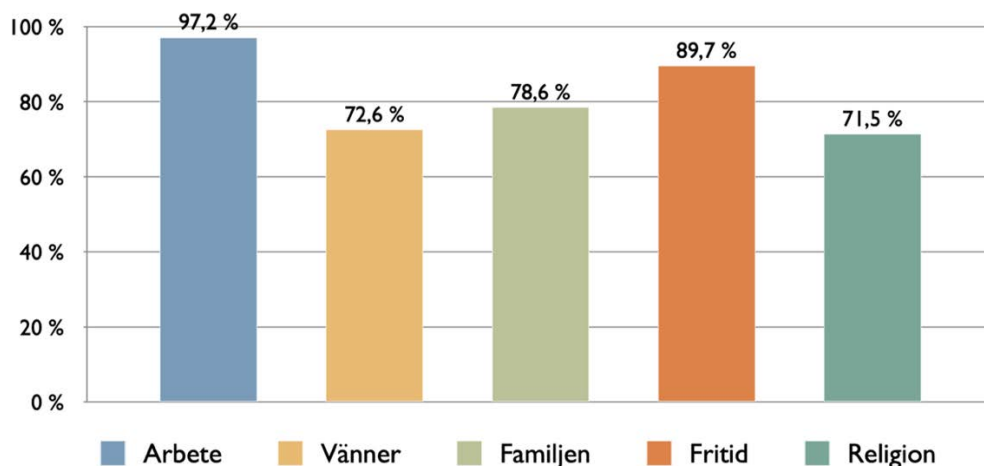
Figur 4.27. Utbildningsnivå, migranter Katrineholm.

4.8.3. Några resultat om livet i Katrineholm

När vi frågat migranterna i Katrineholm vad som är viktigast i livet sätter nästan alla att ha ett arbete högst (97,2 %). Att ha fritid hamnar på andra plats (89,7 %) medan familj och vänner hamnar en bit längre ner i prioritet. Att familjen hamnar så långt ner är ovanligt men kan sannolikt delvis förklaras av att 56 av de intervjuade inte har egen familj (43,2 %). Att 71,5 procent av migranterna tycker att religionen är viktig motsägs i någon mån av att endast var femte av dem går till kyrkan eller moskén en gång i veckan eller oftare (21,2 %). På den direkta frågan om du är en religiös person svarar 45 av de intervjuade ja på frågan (34,4 %).

Figur 4.28. Vad är viktigast i livet, migranter i Katrineholm.

Migranterna i Katrineholm säger att de överlag har blivit mycket väl mottagna när de första kom till kommunen (83,3 %) – knappt var tionde uppger dock att de inte blev särskilt väl bemötta (9,3 %). På direkt fråga säger 81,4 procent av de tillfrågade att de är lyckliga eller åtminstone ganska lyckliga med sina liv. Migranterna trivs också med att bo i Katrineholm – 58,9 procent tycker det är mycket bra medan 30,5 procent tycker att det är okej. 10,5 procent säger däremot att de inte alls trivs. Knappt hälften av de intervjuade uppger att de gärna stannar kvar i kommunen (47,5 %).

Av de intervjuade uppger 54,5 procent att boendet har blivit mycket bättre eller bättre jämfört med deras ursprungsland. Några fler, eller 60,3 procent säger också att deras ekonomiska situation blivit bättre eller mycket bättre i Sverige jämfört med ursprungslandet. Också när det gäller hälso- och sjukvården tycker migranterna i Katrineholm att det blivit bättre eller mycket bättre jämfört med hemlandet (54,7 %). Nästan två tredjedelar av de intervjuade uppger dock att skillnaden är liten eller ingen alls (29,1 %).

Andra områden där migranterna i Katrineholm uttrycker att skillnaderna till det bättre mellan ursprungslandet och tillvaron i Sverige är stora eller mycket stora gäller yttrandefriheten (71,8 %), utbildningsmöjligheterna (67,5 %) och friheten att kunna göra sina egna viktiga val i livet (79,4 %).

På en rad områden som gäller barnaga och våld inom familjen uppger mellan 90 och 97 procent av de tillfrågade migranterna att detta aldrig kan rättfärdigas – män ska varken slå sina fruar eller föräldrar sina barn. Däremot menar nästan var tionde migrant i Katrineholm att just våld inom familjen har ingen annan med att göra (10,7 %).

Betydelsen av ett arbete

Ett arbete är viktigt tycker migranterna i Katrineholm – framförallt för att tjäna pengar (99 %) men också för att få arbetskamrater trygghet (98,2 %) och rentav göra karriär. Drygt hälften av migranterna i Katrineholm tycker sig kunna tillräckligt bra svenska för att kunna fungera på en arbetsplats (61,4 %). Närmare sju av tio migranter säger sig därtill vara beredd att ta vilket jobb som helst som de erbjuds (68,9 %) vilket är en ungefär samma siffra som för Sörmland som helhet där 67 procent är beredda att göra det. Ungefär lika många av migranterna i Katrineholm anser att de är energiska, noggranna och beredda att det ansvar som ett arbete kräver (68,9 %).

Sju av tio migranter (70,4 %) är därtill beredda att vidareutbilda sig för att bli en del av arbetsmarknaden. I samband med de personliga intervjuer som gjorts i samband med de omfattande enkäterna framstår den stora majoriteten av migranterna som ärliga och seriösa i sin uppenbara iver för att bli anställningsbara och få ett jobb. Förväntningarna på vad en utbildning kan ge i form av ett välbetalt och tryggt jobb är som regel mycket stora. Knappt hälften av de intervjuade är beredda att ta studielån för att höja sin kompetens (46,2 %) vilket är lägre än i många andra kommuner i Sörmland.

Ett jobb är således viktigt för migranterna i Katrineholm, men inte till vilket pris som helst. Tre fjärdedelar av migranterna säger att det måste gå att kombinera ett arbete med att ta ansvar för barn och hushåll (62,7 %) – ett i sig förståeligt krav med tanke på att så många av migranterna har familjer. Av samma skäl uppger 40,2 procent av de intervjuade att de bara kan arbeta maximalt fyra timmar per dag. Ett annat hinder som de intervjuade anför är att fler än var sjunde migrant uppger att det finns personer i den egna familjen som har någon funktionsvariation av fysisk, mental eller kognitiv karaktär (14,9 %).

Att bli en del av Sverige

Nästan sju av tio av migranterna tycker det är enkelt att träffa och få kontakt med svenskar (67,2 %) och tre fjärdedelar av de tillfrågade har dessutom varit hemma hos en svensk (75,5 %) vilket är betydligt fler än i flertalet kommuner i Sörmland. Själva uppger ungefär lika många att de bjudit in svenskar till sitt eget hem (77 %).

Vi har även ställt frågor om trygghet och kriminalitet till migranterna i Katrineholm. Bara en handfull säger att de upplever gäng som bråkar eller stör i centralorten (7,6 %). Ungefär lika få säger sig någon gång ha sett att det förekommer öppen droghandel där de bor (7,7 %) medan en av tio har sett människor som är drog- eller alkoholpåverkade utomhus i kommunen (11,1 %).

De intervjuade migranterna i Katrineholm har något mer ickepatriarkala eller ”västerländska” värderingar än migranterna i de flesta andra kommunerna i Sörmland. Det gäller såväl religiösa, som frihetliga värderingar där Katrineholm tillsammans med Strängnäs ligger högre på värdeskalan. Detta gäller även synen på jämställdhet och självbestämmande. Se kapitel 4.

4.9. VINGÅKER

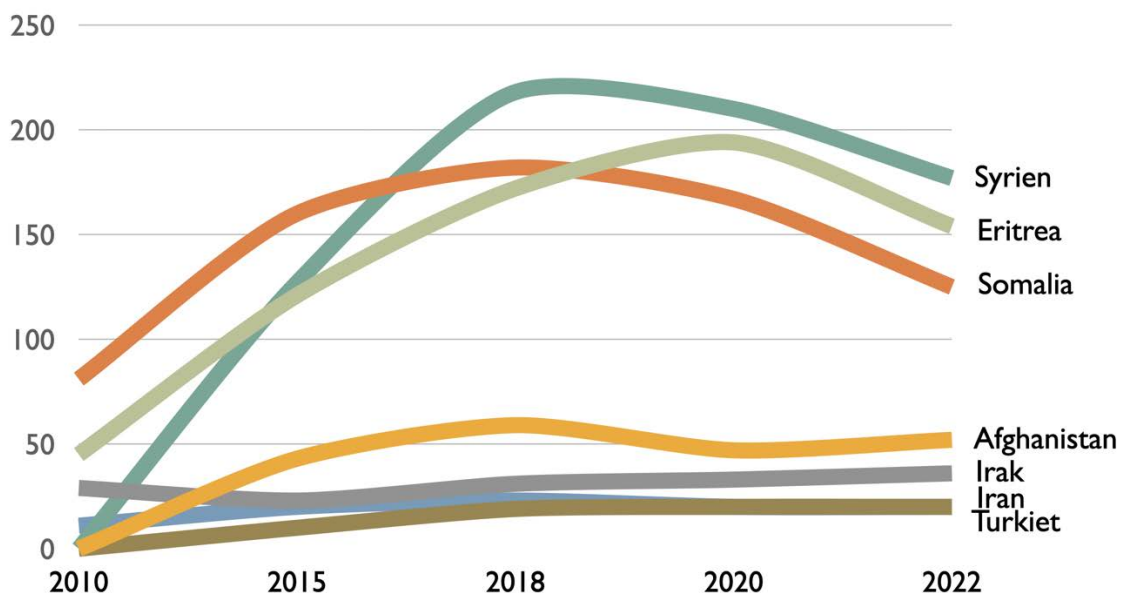
Vingåker – närhet, lugn, engagemang

4.9.1. Vingåker och migrationen

Vingåker är en kommun med 8 981 invånare som ligger i den östligaste delen av Södermanlands län gränsande till såväl Örebro som Östergötlands län. Av kommunens 1 260 utrikesfödda (14 % av befolkningen) tillhör drygt hälften, eller 584 personer vår målgrupp – nämligen

utomeuropiskt födda i de sju vanligaste ursprungsländerna för migranter till Sverige under det senaste decenniet. De flesta, 177 personer, kommer från Syrien följda av 154 personer från Eritrea, 125 från Somalia, 52 från Afghanistan och 36 från Irak.¹⁶⁸

Figur 4.29. Befolkningsutveckling migranter 2010 – 2022, Vingåker

År 2010 fanns det inga utomeuropeiska migranter i Vingåker från vare sig Syrien, Iran eller Afghanistan. Den största gruppen migranter med rötterna i något av de sju vanligaste utomeuropeiska ursprungsländerna var då 81 personer från Somalia. Sedan dess har antalet migranter från både Syrien och Eritrea passerat somalierna i antal. Samtidigt har migranter från just Syrien, Eritrea och Somalia lämnat kommunen mellan åren 2018 och 2022. Från 704 personer till 584. Den största gruppen som lämnade Vingåker var migranter från Somalia med 42 personer.

Vingåker är en kommun med stora skogar och en riksintressant kulturbygd med fornborgar och mystiska slott och därtill Sveriges kanske längsta ekallé.¹⁶⁹ Delar av kommunen ligger längs Hjälmarens södra strand medan tätorten växte upp när västra stambanan byggdes i början av 1860-talet. Området runt Vingåker är rikt på naturupplevelser och vandringsleder. En populär aktivitet är att paddla kanot på Svartån, som är en av Sveriges mest paddelvänliga vattenvägar.

I Vingåkersbygden har det funnits en rad industri- och näringsverksamheter förlagda sedan århundraden. Vingåkersån gav kraft till kvarnar, sågar och bruk. Centralorten var också en viktig knutpunkt med landsvägar från östersjökusten mot Närke och från Linköping mot Eskilstuna. Hamnen vid Hjälmarens var en viktig omlastningsplats för gods och industriprodukter för vidare befordran mot Örebro och Stockholm. Men det var när järnvägen öppnades som kommunen fick sitt stora uppsving som centrum för handel och näringsliv. Särskilt textil- och konfektionsindustrin blev snart största bransch med en rad tillverkare och

¹⁶⁸ SCB, Utrikes födda efter län, kommun, kön och födelseland 31 december 2022

¹⁶⁹ Österåkers Hembygdsförening, En kulturbygd klassad som riksintressant, <https://www.hembygd.se/osteraker-sodermanland>

företag. Redan på 1600- och 1700-talet var det många i Vingåkersbygden som försörjde sig på att väva tyger och att sy. Vingåkerstygnerna var välkända och uppskattade även långt utanför Vingåker och såldes över stora delar av landet.

En av de första fabrikerna var Vingåkers Yllefabrik som startade under tidigt 1800-tal. År 1875 startade Widengrens kläd- och manufakturaffär. Affärsidén var att inte tillverka på beställning utan till ett lager för att sälja senare. Konceptet blev en stor framgång och en bit in på 1900-talet byggdes Vingåkers första riktiga konfektionsfabrik. Efterhand startades flera textilfabriker och verksamheten blomstrade. Men i slutet av 1960-talet konkurrerades allt större från lågprisländer och en efter en slogfabrikerna igen. Idag lever textiltraditionen i bygden vidare genom att pappersfabriken Voith i Högsjö – Vingåkers största privata arbetsgivare med 225 anställda – tillverkar så kallad maskinfilt för pappersindustrin.

I kommunen har det under det senaste dryga århundradet också funnits såväl järnverk, tegelbruk, skofabrik och möbelfabrik. Idag är Vingåkers industri mer varierad och omfattar bland annat livsmedelsproduktion, tillverkning av plastkomponenter och metallbearbetning. Många av ortens invånare arbetar också inom service och handel.

4.9.2. Bakgrund – vilka har intervjuats i Vingåker?

42 åriga tvåbarnsmamman Azam Behzadpour kom till Sverige 2015. Hon är arbetslös redovisningsekonom men vill utbilda sig till undersköterska.

”

Jag kommer ifrån miljonstaden Teheran men jag trivs ändå riktigt bra här i Vingåker. Jag har en fin bostad, allt man behöver finns på nära håll och människorna är vänliga. Kanske skulle jag önska att det fanns lite mer att göra – lite fler affärer och så. Jag är instruktör i olika kamposporter och hoppas kunna starta kurser här i Vingåker. Jag skilde mig nyligen och min exman bor i Flen så det är praktiskt att barnen kan ta bussen för att träffa honom.

Totalt har vi inom ramen för Migranternas Röst intervjuat 84 migranter i Vingåker – 51 kvinnor och 33 män. Detta motsvarar 14,3 procent av vår målgrupp i Vingåker som består av 584 personer. De flesta, 31 personer, är födda i Syrien följda av 21 migranter från Eritrea och tolv från Somalia. Därefter mellan en och tre personer från ytterligare ett antal länder. Från vår målgrupp kommer ingen från Turkiet. De flesta – 86,9 procent deltog inom ramen för SFI-utbildningen i Vingåker medan övriga gick på Svenska som andraspråk eller gick Yrkesvux.

Åtta personer (9,5 %) var under 25 år gamla vid intervjutillfället medan tio migranter (11,9 %) var över 55 år. 16 intervjuade migranter i åldrarna 25 till 34 år utgör 16 procent av gruppen, 26

migranter i åldersspannet 35 till 44 motsvarar 31 procent medan de 24 som intervjuats i åldrarna 45 till 54 är lika med 28,6 procent av samtliga intervjuade.

24 migranter i gruppen kom till Sverige före 2014 (28,8 %), 52 personer mellan 2015 och 2018 (61,9 %) medan åtta migranter kom hit 2019 eller senare (9,5 %). Nästan varannan intervjuad hade kommit till Sverige som asylsökande (47,5 %) medan var femte var kvotflykting (20,3 %) medan nästan en tredjedel var anhöriginvandrade (28,8 %). Resterande 3,4 procent kom hit för att studera.

Utbildningsnivån hos migranterna är generellt låg. Två av de intervjuade kunde varken läsa eller skriva – 35 procent av dem hade inte gått i skolan eller bara delar av grundskola. 37 procent hade gått hela grundskolan och knappt 18 procent hade två- eller treårigt gymnasium. 9,8 procent hade någon slags eftergymnasial utbildning där två personer också hade en examen motsvarande fil kand.

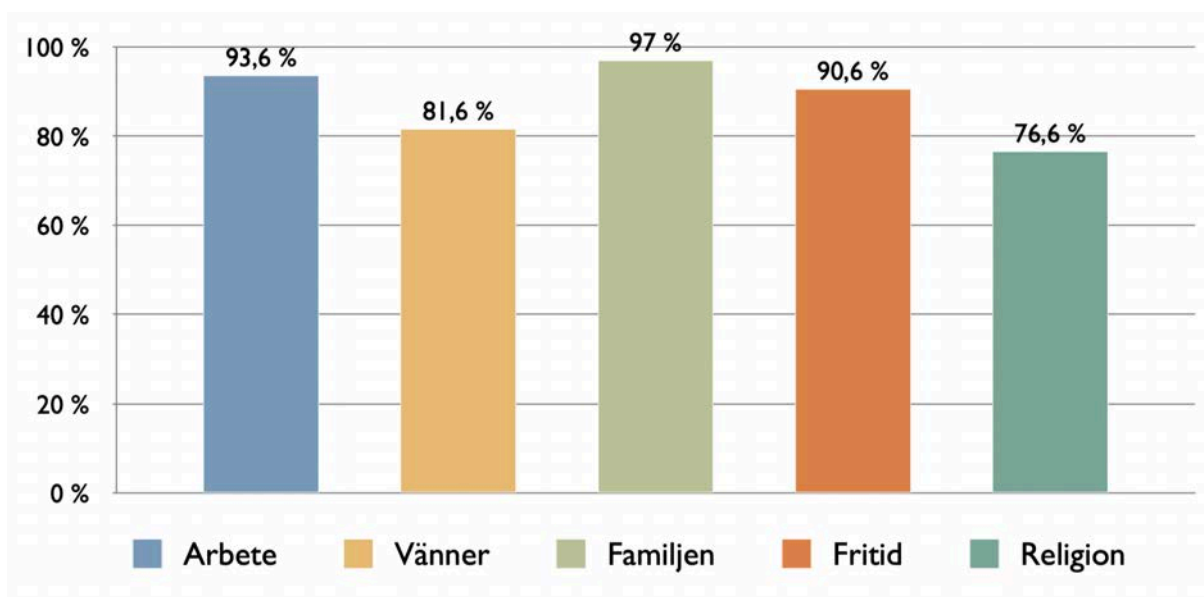
4.9.3. Några resultat om livet i Vingåker

Nästan alla av de som besvarade frågan om de trivs i Vingåker svarade ja på frågan eller motsvarande 96,8 procent. På frågan om de hoppades kunna stanna kvar i kommunen var det 59,1 procent av de som besvarade frågan som tyckte så. När vi bad dem jämföra hur standarden på boendet blivit sedan de lämnade hemlandet sade drygt hälften av migranterna (52 %) att de fått det lite eller mycket bättre medan en tredjedel (36 %) menade att det inte var någon större skillnad mot i hemlandet. När samma fråga ställdes när det gällde den egna ekonomin var det 57,7 procent som fått det lite eller mycket bättre ställt medan en dryg fjärdedel (28,8 %) sa att det inte var någon större skillnad jämfört med hemlandet.

68,2 procent av migranterna i Vingåker säger att de mår bra och känner sig friska medan 13,6 procent uppger att den egna hälsan är dålig eller mycket dålig. Förtroendet för sjukvården var stort eller mycket stort för lite drygt hälften av migranterna (54,6 %) medan en dryg fjärdedel (26,6 %) hade ganska litet eller mycket litet förtroende för hur sjukvården fungerar i Sverige. Övriga ville eller kunde inte svara på frågan.

De stora skillnaderna jämför med hemlandet handlar om att man i Sverige kan fatta sina egna beslut om viktiga livsval – 79,2 procent av de intervjuade tyckte så och att i Sverige kan man säga vad man vill till vem man vill: 83,3 procent upp gav att yttrandefriheten det var en stor och viktig skillnad.

Fig. 4.30. När vibett migranterna i Vingåker lista vad som är viktigast i livet ser svaren ut som följer:

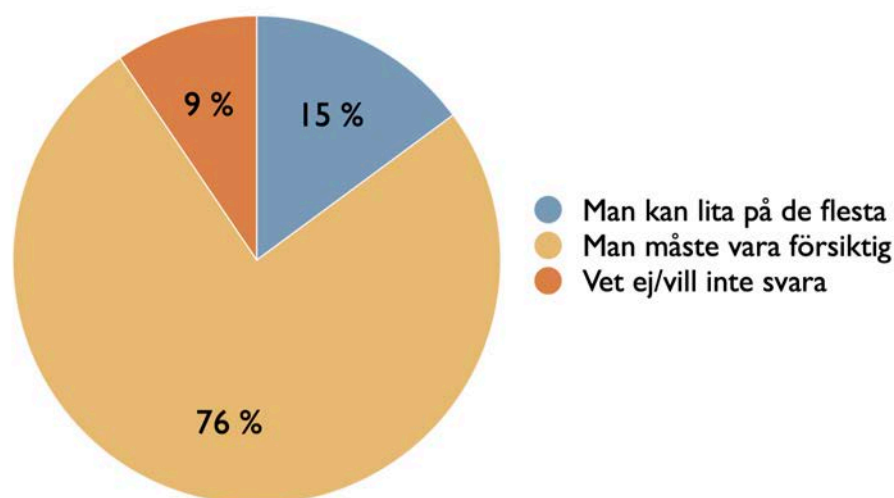

Familjen är viktigast för migranterna i Vingåker – kanske beroende på att bara tio av de 84 intervjuade levde i singelhushåll – av de övriga var nio ensamstående med barn eller familjer där de flesta hade tre barn och där den största bestod av två vuxna och tio barn. Att ett arbete är viktigt uttrycker en mycket stor majoritet av de intervjuade. Inte bara för att tjäna pengar (96,5 %) utan för att det skapar trygghet och kan vara utvecklande (100 %) och det kan vara intressant och ger möjlighet att göra karriär (96,6 %). 78,8 procent menar rentav att man blir lat av inte ha ett jobb. Att jobba är också ett sätt att bidra till ett bättre samhälle. Religionen hamnar långt ner på vingåkmigranternas lista samtidigt drygt hälften av migranterna (51,8 %) beskriver sig själva som religiösa personer och där en tredjedel (32,8 %) går till kyrkan eller moskén minst en gång i veckan eller oftare.

På frågan om de någonsin varit hemma hos en svensk familj svarade 43 procent ja medan 58 procent uppgav att de hade bjudit hem en svensk familj till sig. Nästan två tredjedelar (61,8 %) av migranterna i Vingåker känner att de behöver mer utbildning och är också beredda att sätta sig i skolbänken för att utbilda sig vidare

Tilliten till andra människor är inte särskilt stor i Vingåker trots att en majoritet uppger att de känner sig trygga i kommunen (73,1 %). Bara knappt 15 procent säger att man kan lite på de flesta. För de nordiska länderna ligger motsvarande siffra på mellan 60 och 70 procent - i Sverige som helhet är motsvarande siffra 64 procent.

Fig. 4.31. Andel som uppger att man ”kan lita på de flesta jämfört” med de som anser att man ”kan inte vara nog försiktig”.

Synen på jämställdhet bland migranterna i Vingåker ligger långt under den som gäller för svenska folket som helhet. Också jämfört med andra migranter i Sörmland ligger de lägre än kommuner som Eskilstuna, Nyköping och Katrineholm. Detta gäller också synen på demokrati där Vingåker ligger lägst jämfört med övriga kommuner. Också när det gäller självbestämmande ligger Vingåker lågt tillsammans med Oxelösunds kommun. Däremot ligger migranterna i Vingåker högst i länet när det gäller sekularitet – religionen är mindre viktig för migranterna i kommunen än i andra delar av Sörmland. Se vidare kapitel 5.

4.10. ESKILSTUNA

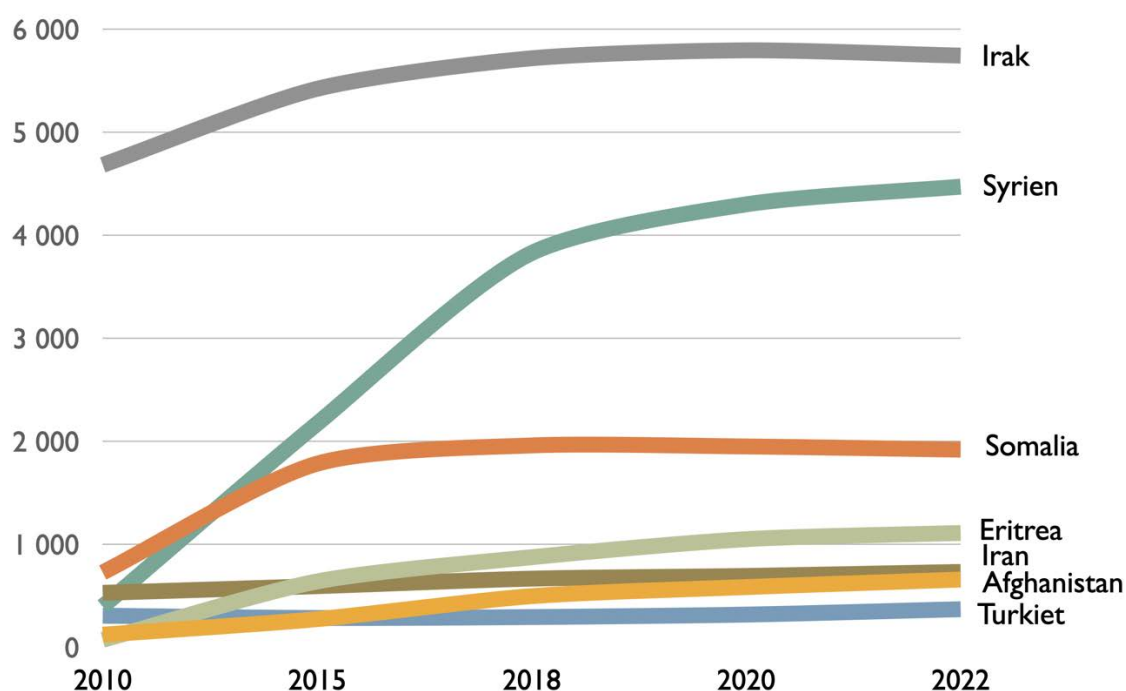
Eskilstuna – *familjen, logistiken och samverkan*

Eskilstuna är en stad i Södermanland belägen vid Eskilstunaån som avvattnar Hjälmarens och utgör Mälarens största tillflöde. Med en befolkning på 107 918 är kommunen den 15:e största i Sverige. I tätorten bor cirka 70 000 invånare. Eskilstuna brukar beskrivas som en liten storstad. Det vill säga att den är stor nog att erbjuda ett bra utbud av hotell, butiker, restauranger, kultur, besöksmål och aktiviteter samtidigt som det mesta finns inom gångavstånd, inklusive parker och grönområden.

4.10.1. Eskilstuna och migrationen

26,7 procent eller 28 810 av Eskilstunas invånare är födda i ett annat land. Den största gruppen, 5 744 personer kommer från Irak följda av Syrien med 4 472, Finland 3 672, Somalia 1 919 och Eritrea 1 110 personer. Om vi också räknar barn under 18 år där båda föräldrarna är födda i ett annat land, har totalt 35 301 personer utländsk bakgrund i kommunen. Av dessa är cirka 1 200 pojkar i åldersspannet 10 till 18 år.

Figur 4.32. Befolkningsutveckling migranter 2010 – 2022, Eskilstuna

Migranter från Irak har länge varit den största utomeuropeiska gruppen invandrare i Eskilstuna och har stadigt legat mellan på 4 700 och 5 700 personer. Den största förändringen gäller migranterna från Syrien som elvafaldigades från 371 personer till 4 472 mellan år 2010 och 2022. Under samma period nästan tredubblades antalet migranter från Somalia – från 727 till 1 919 personer.

Utbildningsnivån i Eskilstuna är generellt relativt låg där 21 procent av befolkningen har max grundskola och 54 procent har 3-årigt gymnasium eller bättre. Utbildningsnivån bland utomeuropeiska migranter är ännu lägre. Barnafödandet är högt i migrantgrupperna liksom ohälsotalen och trångboddheten. Därtill är arbetslösheten utbredd i de utomeuropeiskt födda grupperna. Det senaste valet var valdeltagande lågt i migrantgrupperna.

Inflödet av migranter är i stort sett lika stort som utflödet. Årsskiftet 2022/2023 var 360 personer inskrivna på MIV i Eskilstuna varav 179 från Ukraina. Försörjningsstödet i Eskilstuna kostade 2022 cirka 2 200 kr per invånare eller 236 miljoner kronor. Drygt 7 900 individer

inklusive barn uppbar någon form av försörjningsstöd. Av dessa var 3 456 vuxna och 3 091 barn av utomeuropeisk härkomst. Totalt hade 7,9 procent av befolkningen i Eskilstuna försörjningsstöd under 2022 – motsvarande siffra för Sverige som helhet var 3,1 procent. Varje familj hade i snitt ett stöd på 61 596 kr om året.

Arbetslösheten bland de utomeuropeiskt födda varierar över tid men ligger relativt stadigt på mellan 25 och 35 procent. Tre fjärdedelar (76 procent) i den arbetslösa gruppen har en utbildning på maxgrundskolenivå. Få insatser har gjorts från Arbetsförmedlingen de senaste åren, medan kommunen har varit aktiv med Nystartsjobb och liknande. Bland de arbetslösa tillhör cirka 65 procent något program. Mellan 2017 och 2021 fick drygt 7 000 av de utomeuropeiskt födda i Eskilstuna svenskt medborgarskap.

Eskilstuna har ett starkt industriellt arv och har länge varit ett centrum för stålproduktion och tillverkningsindustri. Här finns företag som Volvo Construction, Assa Abloy, Outokumpu och Transcom. Staden har också en levande kreativ och kulturell scen med ett antal festivaler och evenemang samt ett väl utvecklat utbildningssystem som flera gymnasier och Mälardalens Universitet med närmare 4 000 studenter och 300 lärare och administratörer. Samhället är känt för sin välkomnande atmosfär, med ett brett utbud av aktiviteter tillgängliga för invånarna. Eskilstuna har en lång och gammal historia som går tillbaka till medeltiden. I slutet av 1100-talet började en egentlig stad bildas som centrum för handel och näringsliv. De första stadsrättigheterna går tillbaka till 1284. Eskilstuna kom att efterhand bli en av Sveriges rikaste städer – särskilt under 1600-talet tack vare produktionen och förädlingen av järn. Industritraditionen går långt tillbaka i tiden och stadens invånare arbetade under århundraden i järn- och tegelbruk, smedjor, möbelfabriker, bryggerier och textilindustrier. Under 1800-talet genomgick Eskilstunas näringsverksamheter en stor omvandling. Rationella metoder infördes och det moderna Eskilstuna började ta form samtidigt som stordrift parad med ingenjörskonst blev en viktig del av stadens utveckling där företaget Bolinder-Munktell stod i centrum.

Eskilstuna kommun har länge haft ett stort fokus på att ta emot nya migrantgrupper och att ta hand om de som redan kommit hit. Staden har en lång historia av aktiv invandringspolitik och har tagit steg för att säkerställa att invandrare känner sig välkomna och får det stöd de behöver. Eskilstuna har också en stark ekonomisk och social bas som gör det möjligt för invandrare att få jobb och få en god start på livet i Sverige. Eskilstuna har även ett stort utbud av kulturella aktiviteter som lockar invandrare att delta. Samtidigt har Eskilstuna under de senaste åren drabbats hårt av gängkonflikter och ett stort antal skottlossningar. I Eskilstuna låg fyra av Sveriges tio mest utsatta områden vad gäller skjutningar åren 2022 och 2023.¹⁷⁰ Kommunen hade under 2022 flest skjutningar i landet sett till befolkningsstorlek.¹⁷¹ Såväl polis som kommun har satsat stora resurser på att försöka vända utvecklingen. Det gäller allt från fastighetsbolag till nystartade ideella föreningar med fokus på att komma tillrätta med problemen. Se vidare under kapitlet VI, där vi redovisar att sju av tio migranter är oroliga över brottsligheten i Sörmland – ett kapitel som i mångt och mycket handlar om utvecklingen i Eskilstuna.

---

¹⁷⁰ Eskilstunakuriren, Eskilstuna hårdast drabbat av skjutningar i landet, 10 mars 2023

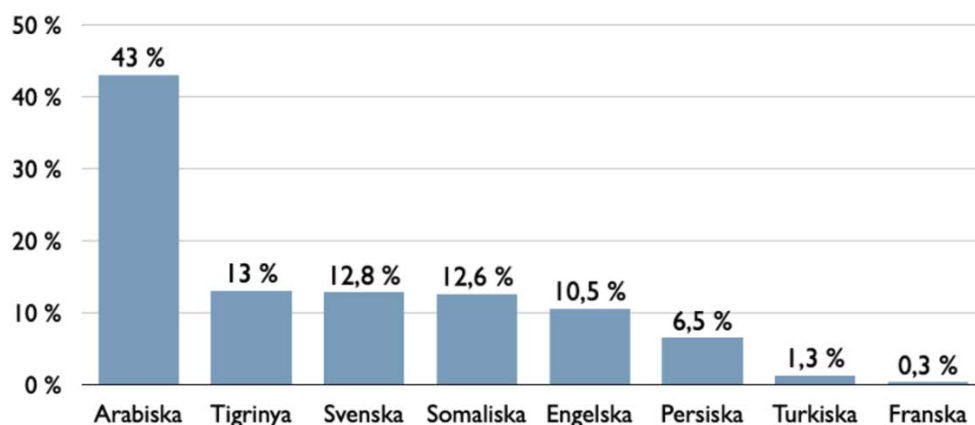
¹⁷¹ Sveriges Radio Ekot, Gängvåldet i Eskilstuna – så kan trenden vända, 13 april 2023

4.10.2. Vilka har intervjuats i Eskilstuna?

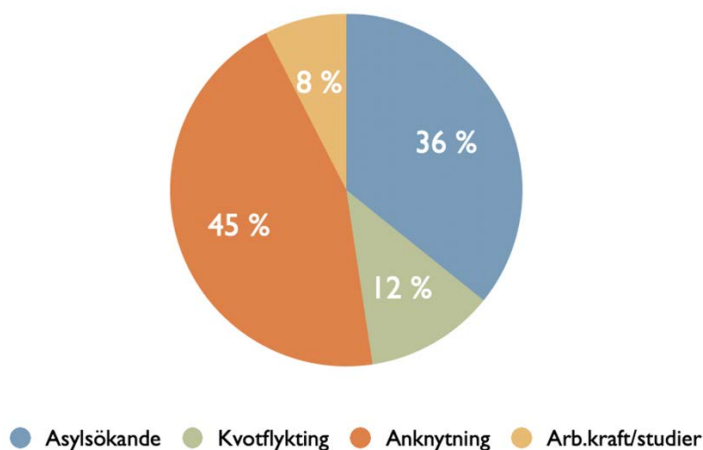
Sammanlagt har vi inom ramen för projektet Med Migranternas Röst intervjuat 728 personer i Eskilstuna – 485 kvinnor och 228 män, tre personer som betecknar sig som hen och tolv som inte uppgivit något kön. Av de 728 intervjuade i kommunen tillhör 530 personer vår primära målgrupp, alltså migranter från de sju vanligaste ursprungsländerna för migranter till Sverige – Afghanistan, Eritrea, Irak, Iran, Syrien, Somalia och Turkiet.

Den absoluta majoriteten av de intervjuade migranterna kommer från Syrien, 240 personer, följda av 95 migranter från Irak, 76 från Eritrea, 74 från Somalia och därefter 20 från Afghanistan, 19 från Irak och slutligen sex från Turkiet. Av de övriga finns många migranter från andra länder i MENA-regionen inklusive Etiopien, Libanon, Sudan, Jordanien och Jemen. 57 av de intervjuade migranterna kommer från Ukraina.

Figur 4.33. Intervjuspråk i Eskilstuna

Figur 4.34. Ankomstform Eskilstuna

87 av de intervjuade migranterna var under 25 år vid intervjutillfället (12 procent av samtliga intervjuade), 165 personer var mellan 25 och 34 (22,7 %), 209 personer var mellan 35 och 44 (28,7 %), 148 var mellan 45 och 54 (20,3 %) medan 117 migranter var äldre än 55 (16,1 %).

Tabell 4.7. Ålder intervjuade migranter i Eskilstuna

	Antal	I procent
< 25 år	87	12,0
25 – 34 år	165	22,7
35 – 44 år	209	28,7
45 – 54 år	148	20,3
över 55 år	117	16,1
Totalt	728	100,0

Lite drygt en tredjedel av de intervjuade migranterna kom till Sverige som asylsökande (34,9 %), medan en femtondel av alla intervjuade var kvotflyktingar (6,5 %). Den största gruppen av de intervjuade utgörs av anhöriginvandrade (44,2 %) medan arbetskraftsinvandrare och de som kommit till Sverige för att studera utgjorde 8,3 procent av de intervjuade. För övriga sex procent finns ingen uppgift. Av de intervjuade migranterna kom 188 personer till Sverige år 2014 eller tidigare (25,8 %), 310 kom mellan 2015 och 2018 (42,6 %) medan 212 personer kom 2019 eller senare (56,4 %).

Tabell 4.8. Ankomstår intervjuade migranter i Eskilstuna

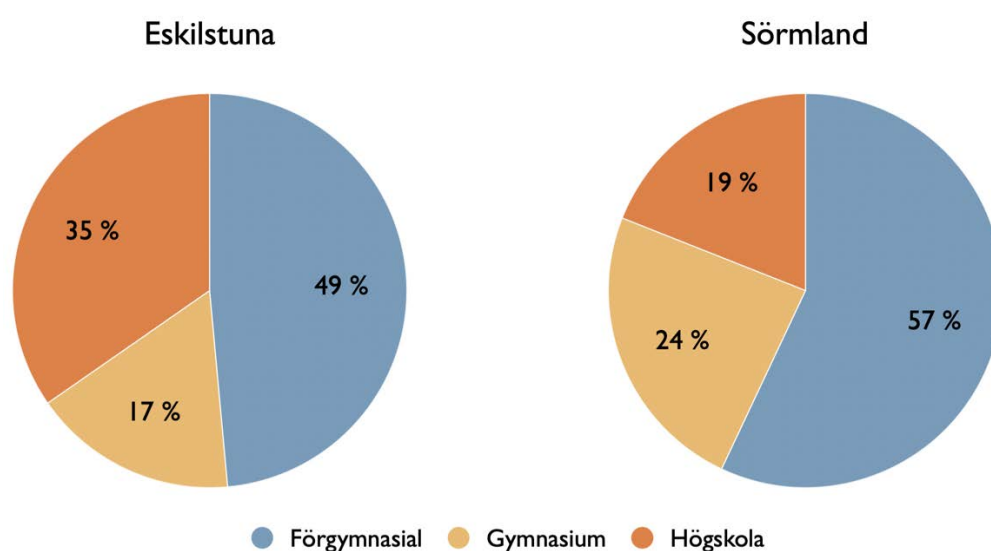
	Antal	I procent
Kom 2014 eller tidigare	188	25,8
Kom 2015 till 2018	310	42,6
Kom 2019 eller senare	212	29,1
Totalt	710	97,5
Ingen uppgift	18	2,5
Totalt	728	100,0

Drygt hälften av de intervjuade migranterna var gifta vid intervjutillfället (59 %) medan 5,3 procent var sambos. Knappt var sjunde intervjuad var skild eller änka/änkling (14 %) samtidigt som 14,9 procent levde som singlar. Nio av de intervjuade hade pojkvän eller flickvän (1,3 %). För övriga tio har vi ingen uppgift (1,4 %). 102 av de 156 intervjuade har egen familj (65,4 %) och den vanligaste familjestorleken är man hustru och två barn (14,6 %). Därefter kommer i fallande skala familjer med ett respektive inga barn. Av de intervjuade är det 14,7 procent som har sex barn eller fler.

Utbildningsmässigt är migranterna i Eskilstuna relativt högt utbildade där 106 personer av de totalt 707 migranter som svarade på frågan, har universitetsutbildning motsvarande fil kand, 24 av dem har magisterexamen och fyra är disputerade doktorer. Sammanlagt har 244 av de intervjuade migranterna en eftergymnasial utbildning (34,6 %). Annars har totalt 344 personer enbart grundskoleutbildning eller delar därav (48,3 %) medan 119 har gått två- eller treårigt gymnasium (16,8 %).

Av de personliga intervjuerna framgår att flera av migranterna påbörjat högre utbildningar sedan de kom till Eskilstuna. När en högskola finns i en stad är det sannolikt att det skapar en kultur av lärande och intellektuell stimulans. Detta kan ha påverkat migranternas inställning till att sträva efter högre utbildning.

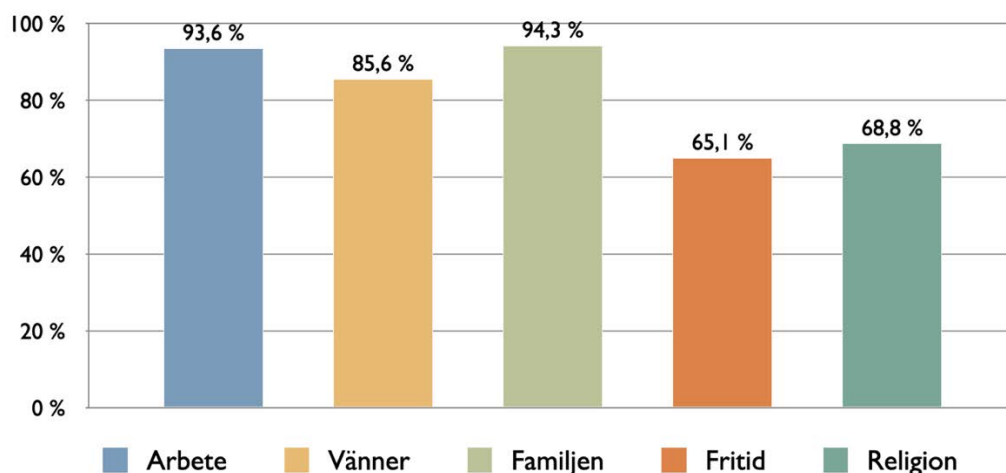
Figur 4.35. Utbildningsnivå, migranter Eskilstuna.

4.10.3. Några resultat om livet i Eskilstuna

När vi frågat migranterna i Eskilstuna vad som är viktigast i livet sätter nästan alla familjen högst (94,3 %). Att ha ett arbete hamnar nästan lika högt (93,6 %) medan vänner och fritid hamnar en bit längre ner i prioritet. 68,8 procent av migranterna tycker att religionen är viktig samtidigt som knappt hälften av de tillfrågade beskriver sig själva som religiösa (48,3 %). På frågan om hur ofta migranterna besöker en gudstjänst i kyrka eller moské svarar bara knappt var fjärde att de gör detta en gång i veckan eller oftare (24,7 %). När vi frågat de som beskriver sig som religiösa om religionens mening uppger 13 procent att det är viktigt med religionens normer och ceremonier medan det för nästan två tredjedelar av de tillfrågade handlar om att göra gott för andra människor (62,8 %).

Figur 4.36. Vad är viktigast i livet, migranter i Eskilstuna.

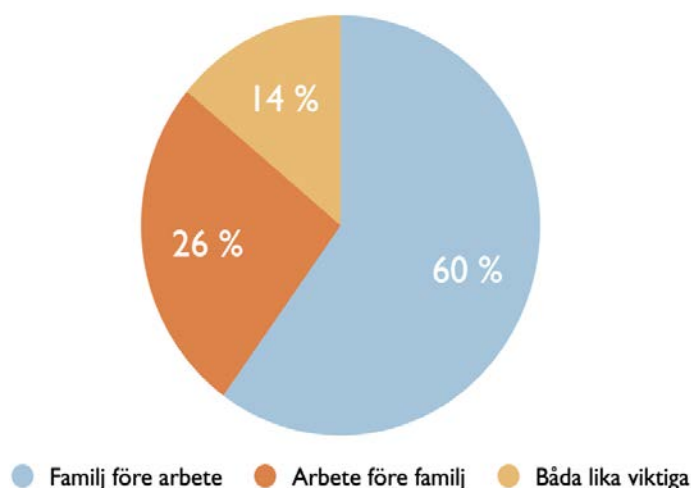
Migranterna i Eskilstuna beskriver sig själva som lyckliga (84,7 %). De trivs bra med att bo i kommunen – 59,4 procent tycker det är mycket bra medan 32,1 procent tycker att det är okej. 7,5 procent säger däremot att de inte trivs särskilt mycket eller inte alls. Flertalet av de intervjuade uppger dock att de gärna stannar kvar i kommunen (61,5 %). Av de intervjuade uppger 71,2 procent att boendet har blivit mycket bättre eller bättre jämfört med deras ursprungsländer. Några fler, eller 74 procent säger också att deras ekonomiska situation blivit bättre eller mycket bättre i Sverige jämfört med ursprungslandet. Också när det gäller hälso- och sjukvården tycker migranterna i Eskilstuna att det blivit bättre eller mycket bättre jämfört med hemlandet (66,2 %). En dryg femtedel av de intervjuade uppger dock att skillnaden är liten eller ingen alls (23,6 %).

Andra områden där migranterna i Eskilstuna uttrycker att skillnaderna till det bättre mellan ursprungslandet och tillvaron i Sverige är stora eller mycket stora gäller yttrandefriheten (65,3 %) och friheten att kunna göra sina egna viktiga val i livet (69,8 %).

Betydelsen av ett arbete

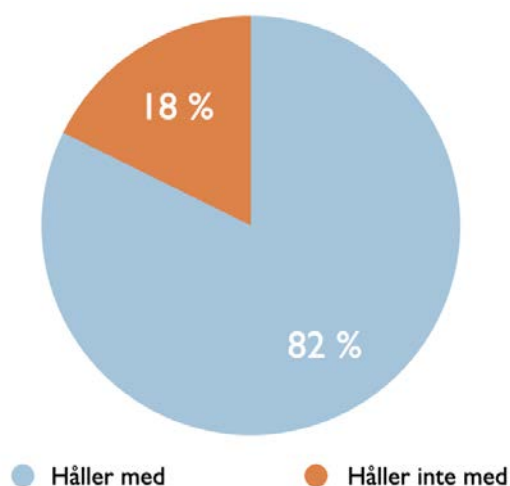
Ett arbete är viktigt tycker migranterna i Eskilstuna– framförallt för att tjäna pengar (96,9 %) men också för att få arbetskamrater (90,6 %) men också för att slipa på kunskaper och lära sig nya saker (97,9 %) och rentav göra karriär (92,7 %). Drygt sex av tio migranter i Eskilstuna tycker sig kunna tillräckligt bra svenska för att kunna fungera på en arbetsplats (61,3 %). Ungefär lika många säger sig därtill vara beredd att ta vilket jobb som helst som de erbjuds (69,6 %) vilket är något fler än i Sörmland som helhet där 67 procent är beredda att göra det. Nästan sju av tio migranterna i Eskilstuna anser att de är energiska, noggranna och beredda att det ansvar som ett arbete kräver (68,4 %). Ungefär lika många (69,4 %) är därtill beredda att vidareutbilda sig för att bli en del av arbetsmarknaden. När vi i de personliga intervjuerna ställt frågor om synen på arbete är det uppenbart att förväntningarna på vad en utbildning kan ge i form av ett välbetalt och tryggt jobb är som regel mycket stora. Nästan hälften av de intervjuade är rentav beredda att ta ett studielån för att kunna höja sin formella kompetens (48,8 %).

Figur 4.37. Hur ser du på kombinationen familj och arbete? Migranter i Eskilstuna.

En del förbehåll finns dock: Knappt hälften av migranterna säger att det måste gå att kombinera ett arbete med att ta ansvar för barn och hushåll (46,7 %). Av samma skäl uppger fyra av tio av de intervjuade att de bara kan arbeta maximalt fyra timmar per dag (40,5%). Ett annat hinder som de intervjuade framför är att fler än var tionde migrant uppger att det finns personer i den egna familjen som har någon funktionsvariation av fysisk, mental eller kognitiv karaktär (13,5 %).

Figur 4.38. Jag är ansvarig för mina barn och vårt hushåll så ett arbete måste kunna kombineras med det ansvaret – migranter i Eskilstuna

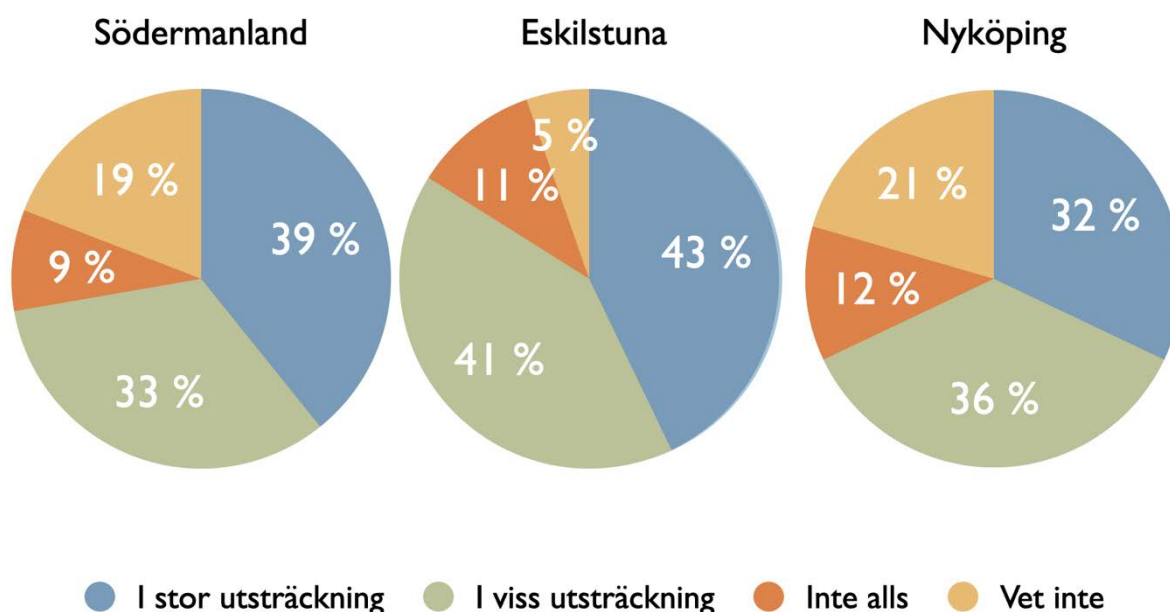
Att bli en del av Sverige

Ungefär hälften av migranterna tycker det är enkelt att träffa och få kontakt med svenskar (52,2 %) men samtidigt har bara fyra av tio av dem någonsin varit hemma hos en svensk (39,6 %). Själva uppger mer än hälften att de bjudit in svenskar till sitt eget hem (51,9 %), en inbjudan som alltså inte återgäldats med en motsvarande invit.

Vi har även ställt frågor om trygghet och kriminalitet till migranterna i Eskilstuna i ljuset av de senaste årens brottsutveckling. Många vi talat med i de personliga intervjuerna säger att de är oroad över brottsutvecklingen i landet som helhet men i synnerhet i den egna kommunen. En tredjedel säger att de upplever gäng som bråkar eller stör (31,3 %).

Fyra av tio sig någon gång ha sett att det förekommer öppen droghandel där de bor (44,8 %) medan en dryg tredjedel av migranterna sett människor som är drog- eller alkoholpåverkade utomhus (36,3 %).

Figur 4.39. I vilken utsträckning är du orolig över brottsutvecklingen i Sverige. Migranter i Sörmland, Nyköping och Eskilstuna

Värderingsmässigt är migranterna i Eskilstuna något mer traditionella och religiösa än migranterna i de kommuner i Sörmland där frågor som jämställdhet och demokrati är i högsätet såsom Katrineholm, Strängnäs och Trosa. Ändå är Eskilstunas migranter i alla frågor som gäller självbestämmande, frihetliga värden, demokrati och jämställdhet några uns mer ”moderna” än genomsnittet för länet.

Jämför man Eskilstuna (och därmed hela länet eftersom de intervjuade i Eskilstuna utgör en stor del av hela underlaget) med medelvärdet för migranter i Sverige är skillnaderna något större med en tydlig dragning mot det traditionella.

Människors åsikter, värderingar och beteenden är komplexa och påverkas av en rad faktorer, inklusive kulturella, socioekonomiska, religiösa och personliga erfarenheter. Individer är heller inte bundna till att vara traditionella eller progressiva baserat på sin geografiska plats eller migrationsbakgrund. En reflektion skulle kunna ta avstamp i det faktum att Eskilstuna i sin

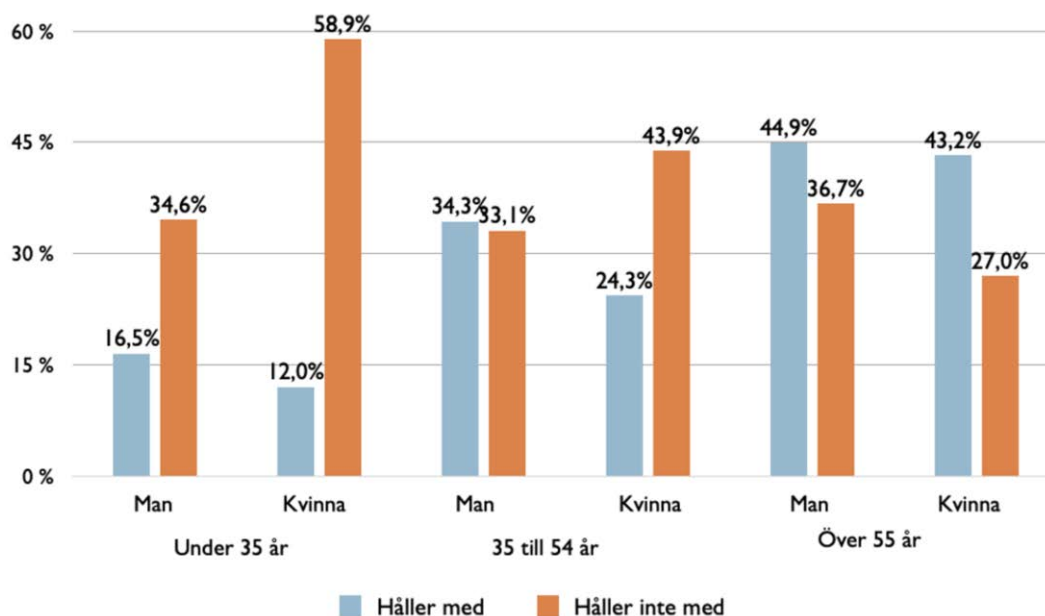
egenskap av ”liten storstad”, samtidigt som den har ett stort utbud av utbildningar och kulturella aktiviteter också är en kommun med flera stadsdelar med ursprung i miljonprogrammet där några präglats av segregation och utanförskap. Detta kan leda till att migranter känner sig mer kopplade till och identifierade med sin ursprungskultur, vilket i sin tur kan resultera i en större betoning på traditionella värderingar och normer från hemländerna, som kanske inte alltid är i samklang med de demokratiska och jämställdhetsmässiga värderingar som råder i majoritetssamhället.

Å andra sidan kan denna fysiska avskiljning ge en möjlighet att bevara och dela kulturella värderingar och traditioner som mycket väl kan vara förenliga med demokrati och jämställdhet. Segregationens påverkan på migranternas syn på demokrati, självbestämmande, autonomi, frihetliga värderingar och jämställdhet är förstås komplex och kontextberoende – det finns ingen enkel generaliserbar slutsats att dra.

Begränsningar för arbete

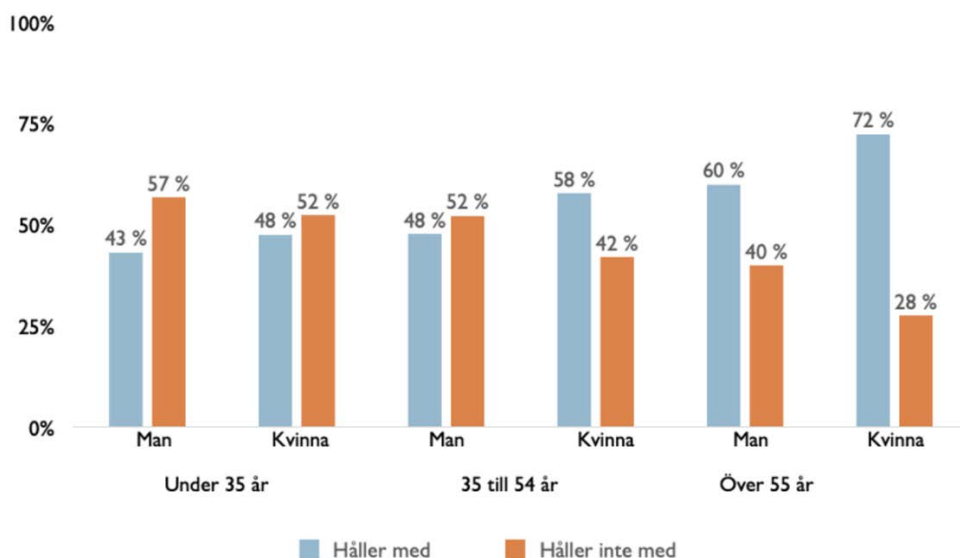
I kapitel 8 analyseras begränsningar till arbete. I just Eskilstuna framgår att det finns en överrepresentation av de som anser att deras ålder eller hälsa hindrar dem från att ta mer omfattande arbetsuppgifter. Bland de som är under 35 år svarar 26/30 procent att de är för gamla och 43/48 procent att deras hälsa enbart gör det möjligt att klara mer begränsade arbetsuppgifter. Se vidare kapitel 9.

Figur 4.40. Jag är för gammal för att investera i språk och utbildning, Eskilstuna

Figur 4.41. Min hälsa är inte så god, så jag klarar bara mer begränsade arbetsuppgifter, Eskilstuna.

4.11 SAMMANFATTNING

Med tanke på att de som deltagit i studien bor i nio olika kommuner alla med sin särart så spelar detta också stor roll. De som kom tidigt till en kommun hade möjlighet att sätta standarden för de som kom senare. Vi kan också konstatera att det skett omflyttningar mellan kommunerna och ut från Sörmland. Bildande av olika diasporor påverkar i hög grad integrationen.

I kapitel fyra görs därför en genomgång av var och en av de kommuner som ingår i undersökningen och antalet respektive andelen av det totala befolkningsunderlaget har analyserats för tid från 2010 till dags dato fördelat på de olika länder som migranterna kommer ifrån. Gemensamt för samtliga kommuner i Sörmland är följande likheter: De flesta är relativt nyanlända – åtminstone efter 2010. De är i regel lågutbildade även om vi bland de 1 437 intervjuade hittar en handfull doktorer, elva med masterexamen och många dussin som avlagt kandidatexamen eller har annan eftergymnasial utbildning.

Två kommuner sticker ut för att de tagit emot fler migranter än de andra – Eskilstuna och Flen med 26,7 respektive 22,5 procent av befolkningen som är utrikesfödda. Av dessa kommer 14 respektive 10 procent från utomeuropeiska länder. Eskilstuna och Flen är också de kommuner som har flest andel långtidsarbetslösa i länet. Andra kommuner sticker ut för att de tagit emot så få migranter relativt de andra: Trosa och Gnesta där lite drygt två procent kommer från utomeuropeiska länder. Övriga kommuner har mellan 15 och 20 procent av sin befolkning födda i ett annat land. I en rikssvensk kontext inte många med tanke på att drygt 27 procent av Sveriges befolkning är födda i ett annat land.

Det absoluta flertalet av de intervjuade i länet säger att de trivs i den kommun där de bor – många uppger att de rentav är lyckliga, och många vill bo kvar i kommunen. De flesta mår bra och känner sig friska men man har inte särskilt stor tillit till människor man träffar för första gången. Man anser överlag att sjukvården fungerar bra och att kontakterna med den egna kommunen också fungerar bra.

Vad människor särskilt uppskattar med det nya landet är friheten att tänka, tycka och säga vad man vill; yttrandefriheten och möjligheten att göra sina egna livsval är enormt viktig för många. Ett stort antal av de intervjuade uppskattar möjligheten att få en hög utbildning och har därför höga förväntningar i första hand för sina barn.

Åtskilliga migranter i Sörmland har det som skulle kallas konservativa eller traditionella värderingar. Många tycker att det mannens uppgift att tjäna pengar och kvinnans att ta ansvar för hem och familj. Således är frågor som demokrati och jämställdhet inte i högsätet i Sörmland med undantag för kommuner som Katrineholm och Strängnäs. Det gäller också religionen som spelar en stor roll i de sörmländska migranternas liv. Av kulturkartorna i nästa kapitel framkommer positioneringen av olika grupper av migranter och även positioneringen av Sörmlands olika kommuner

KAPITEL V

SÖRMLAND PÅ KULTURKARTAN

5.1. INLEDNING

Efter denna genomgång av de olika kommunernas karaktär är det nu dags att placera Sörmland på kulturkartan. Om man tänker sig att migranterna som bär på sina ursprungsländers sätt att se och tänka på inte bara sig själva och sina familjer utan också på de centrala frågeställningar som World Values Surveys kulturkarta syftar till att fånga: var hamnar då Sverige och var hamnar Sörmlands och dess olika länsdelar och kommuner?

Den klassiska kulturkartan som konstruerats av Ron Inglehart och Chris Welzel presenterades i det första kapitlet, se figur 1.1. Denna mäter varje lands position utifrån två index. På x-skalan mäts *Self-Expression values* som mäter var på en skala från överlevnad till frihetliga värderingar varje land befinner sig. På y-axeln positioneras varje enskilt land mellan religiositet och sekularitet. De ingående värdena beskrivs i Rons Ingleharts bok om *Cultural Evolution*.

För den nationella rapporten konstruerades kulturkartor baserade på den syntax som Chris Welzel utvecklade i *Freedom Rising*.¹⁷² I detta avsnitt har vi genomfört motsvarande analys där vi har placerat Värmland och dess regioner och kommuner på kulturkartan. Följande index har beräknats och analyserats.

Eftersom syftet med denna studie är att analysera de hinder som finns för en inkludering av utomeuropeiska migranter i ett samhälle som det värmländska har olika index konstruerats som avser att mäta hur värderingskonflikten mellan ursprungslandets sätt att se på kvinnors deltagande i arbetslivet och det svenska samhällets ambitioner ser ut, sett genom migranternas värderingar och de sociala normsystem som råder inom olika migrantgrupper. Med det sagt ska vi gå in på hur migranter i Sverige ser på denna fråga, vad vi kan utläsa för skillnader mellan olika grupper samt vilka variabler som kan tänkas påverka och skapa positiva förändringar i detta synsätt.

För detta syfte har ett index som mäter synen på familj och föräldraskap framtagits. Detta mått avser att mäta hur respondenterna ser på mäns och kvinnors roll i familjestrukturen samt synen på barnuppfostran och föräldrarnas roll i detta. Frågor som omfattas av detta index innefattar synen på vilken av föräldrarna (eller båda) som bör ha huvudansvar för att städa, ta hand om barnen samt lära dem om rätt och fel. Vidare kommer frågor gällande hur stor vikt föräldrarna lägger på olika egenskaper hos barnen, exempelvis lydnad. Detta analyseras i kapitlen fem till sju.

---

¹⁷² En utförligare redovisning av hur indexen är konstruerade återfinns i Welzel, C., 2013 ibid.

En förutsättning för denna analys är att vi inledningsvis placerar Värmland på kulturkartan utifrån variablerna religiositet och emancipation. Emancipationens olika delar analyseras utifrån ett antal subindex som avser att mäta synen på jämställdhet mellan könen, individens möjlighet att själv göra sina val i centrala frågor om sexuell och reproduktiv hälsa (choice), autonomi (vad som är viktigt i barnuppfostran) samt voice, som mäter individernas möjlighet att påverka sitt samhälle.

5.2. FRÅN RELIGIÖSA TILL SEKULÄRA VÄRDERINGAR

Utgångspunkten är att koordinatsätta olika mått på emancipativa värderingar i förhållande till graden av religiositet.

Graden av religiositet mäts genom följande frågor:

- Indikera hur viktig religion är i ditt liv (mycket, ganska, inte så, inte alls viktigt)
- Oavsett om du deltar i religiösa ceremonier eller inte, skulle du själv säga att du är
  - 1) En religiös person, 2) Inte en religiös person 3) En ateist
- Utöver bröllop och begravningar, hur ofta deltar du i religiösa ceremonier nu för tiden?
  - 1) Oftare än en gång i veckan, 2) En gång i veckan, 3) En gång i månaden, 4) Bara på särskilt heliga högtider, 5) Ungefär en gång om året.

Variabeln religiositet mäter således den egna uppgivna graden av religiositet, genom att vi har frågat varje enskild deltagare hur pass viktigt de anser religion vara i deras liv och om de anser sig själva vara en religiös person. Vidare frågade vi hur pass ofta de deltog i religiösa ceremonier förutom bröllop och begravningar. Denna variabel är densamma på samtliga kartor (y-axeln). Intressant är att studera hur denna variabel påverkar de olika mått som mäts på x-axeln.

Uppenbart är att graden av religiositeten starkt påverkar individernas sätt att förhålla sig till barnuppfostran, jämlikhet, självbestämmande och demokratisyn – de frågor som vi särskilt har analyserat. Medelvärde för upplevd religiositet är något högre för den sörmländska gruppen än för de migrantgrupper som analyserats för hela landet. Sammantaget är somalier och eritreaner de migrantgrupper som har starkast egenupplevd religiositet, det gäller både för Sverige som helhet och även i Sörmland. Lägst egenrapporterad religiositet har de som kommer från Iran och från Afghanistan. Båda dessa grupper har dock en kraftig *preselection*.

Irak, Turkiet och Syrien har ungefär samma grad av religiositet. Det framgår dock tydligt att samtliga grupper har förändrat sin ståndpunkt vad gäller barnuppfostran, jämställdhet och demokratisyn – oavsett religiositet. En av de viktigaste effekterna på religionen är antal år i Sverige samt utbildningsnivå, huruvida man har ett arbete eller inte, samt hur många barn man har¹⁷³.

Migranter som värderar familj och arbete högre har en lägre grad av emancipation, självbestämmande och jämställdhet. De som värderar familj högre har även lägre sekularism och tillit, medan de som värderar arbete och äldre högre har en lägre grad av autonomi. De som tycker att vi bör sträva efter ökad jämställdhet har i genomsnitt mer emancipativa värderingar

---

¹⁷³ Se Puranen, B., et al (2023), Acculturation under publikation

och en högre grad av sekularism, självbestämmande, jämställdhet, tillit och demokrati. De som tycker att hedersrelaterat förtryck bör accepteras har en lägre grad av emancipativa värderingar, sekularism, självbestämmande, jämställdhet och autonomi.

5.3. FRÅN PATRIARKALA TILL FRIHETLIGA VÄRDERINGAR

Frågorna i EVI-indexet för frihetliga värderingar mäts genom en kombination av följande fyra subindex:

Sub-index 1: Jämställdhet – kvinnors eller mäns prioritet?

- Om det är ont om arbete, har män större rätt till arbete än vad kvinnor har,
- På det hela taget är män bättre politiska ledare än kvinnor,
- I stort sett är män bättre lämpade att vara företagsledare än kvinnor,
- En universitetsutbildning är viktigare för en pojke än för en flicka.

Sub-index 2: Autonomi (Barnuppfostran – vad är viktigt att förmedla till barnen (oberoende, fantasi eller lydnad?)

- Oberoende som en nämnd önskvärd egenskap hos barn,
- Fantasi som en nämnd önskvärd egenskap hos barn,
- Lydnad som en nämnd önskvärd egenskap hos barn.

Sub-index 3: Att göra sin röst hörd (voice) materialist/postmaterialist index, påverka sin regering, arbetsplats, närsamhälle, att delta i olika aktioner, skriva på upprop och uppmuntra andra till aktiviteter.

”Vad är viktigast/näst viktigast”:

- ’Bevara lugnet i landet’ och ’bekämpa prisökningar’ eller ’ge människor mer möjlighet att påverka statliga beslut’ och ’skydda yttrandefriheten’ och
- ”Vad är viktigast/näst viktigast”: ’hög ekonomisk tillväxt’ och att Sverige har en stark Försvarsmakt’ eller ’att folk har mer att säga till om vad gäller arbete och hur det är i kommunen’ och ’att försöka göra stad och landsbygd vackrare’.

Sub-index 4: Rätten att kunna göra egna val (choice) – synen på homosexualitet, aborter, skilsmässa.

- Är homosexualitet acceptabelt eller inte? (aldrig/alltid acceptabelt, skala 1-10).
- Är aborter acceptabelt eller inte (aldrig/alltid acceptabelt, skala 1-10).
- Är skilsmässor acceptabelt eller inte (aldrig/alltid acceptabelt, skala 1-10).

De olika subindex som ingår kan även användas separat, vilket sker i flera av de analyser som ingår i denna studie.

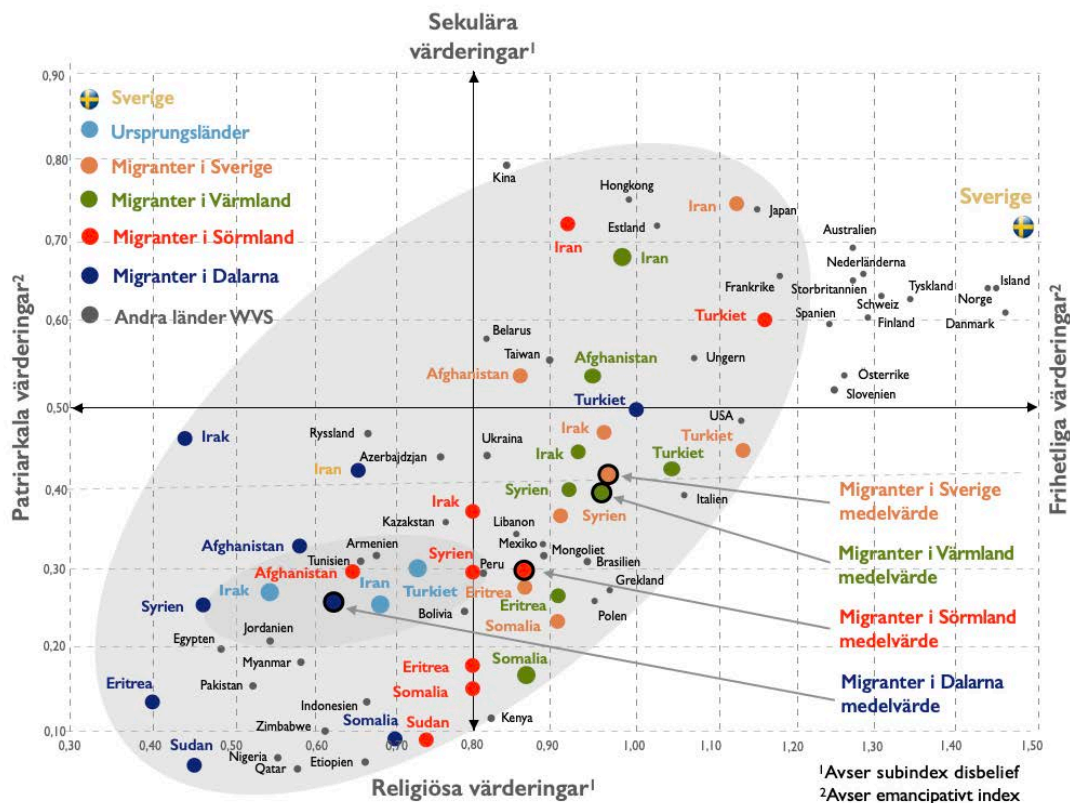
5.4. SÖRMLAND PÅ KULTURKARTAN – JÄMFÖRT MED ANDRA REGIONER I SVERIGE

5.4.1. EVI – ett övergripande index

Figur 4.1. visar hur migranter från de sju största utomeuropeiska länderna i Sverige och i Sörmland placerar sig på världskartan. Svarta prickar anger andra länder där man mätt med exakt samma index. Tre av dessa länder – Irak, Iran och Turkiet kan jämföras med migranter från samma länder fast i Sverige och i Sörmland. Kartan visar att migranter från dessa länder har förflyttat sig till höger på skalan, det vill säga andelen med frihetliga värderingar har ökat. Samma länders migranter har även blivit mer sekulariserade, detta gäller i hög grad för Iran, men även Irak och Turkiet har sekulariserats i förhållande till representativa data från samma länder i WVS. Naturligtvis skulle det ha varit önskvärt att göra motsvarande analyser av ursprungsländerna också för de andra länderna.

Om vi jämför majoritetsbefolkningens position i dessa tre länder (ljusblåmarkerade på figur 4.1. med den position som migranterna från samma land har i Sverige, så framkommer ett mycket tydligt mönster där migranterna har förflyttat sig långt till höger på både x-axeln, det vill säga en betydlig ökning av de frihetliga värderingarna, men även uppåt på y-axeln, det vill säga en klar minskning av religiositeten till ett mönster mer likt de nordiska ländernas med en mer sekulär religiositet.

Figur 5.1. Sörmland på kulturkartan, jämfört med andra regioner och Sverige

Skillnaderna är dock stora beroende på vilket land man kommer ifrån och detta i sin tur beror på ett komplext mönster av orsaker. Som framgår av kartan så befinner sig migranter från Iran långt från majoritetsbefolkningen i Iran vad avser frihetliga värderingar och sociala normer men även vad gäller religiositet – de delar praktiskt taget den svenska majoritetsbefolkningens synsätt i dessa frågor. Detta beror förmodligen på att gruppen iranier i Sverige är atypiska i olika avseenden, dels är den genomsnittliga tiden i Sverige längre än för övriga här jämförda nationaliteter.

Tid i landet är som tidigare redovisats en avgörande faktor, men även att de som kom till Sverige inte representerade majoritetsbefolkningen i Iran. När ayatollorna kom till makten flydde många som inte delade det egna landets alltmer religiösa inriktning. Många av dem var också välutbildade och kom från bildade hem. Vid den tidpunkt då de kom till Sverige blev de också överlag väl bemötta och välkomnade. Men även för de som ursprungligen kom från Iran under senare tid har anpassningen till de sociala normer som gäller överlag gått bra, inte minst vad gäller att lära sig språket. Det är också intressant att jämföra de som kommer från Afghanistan med dem från Iran.

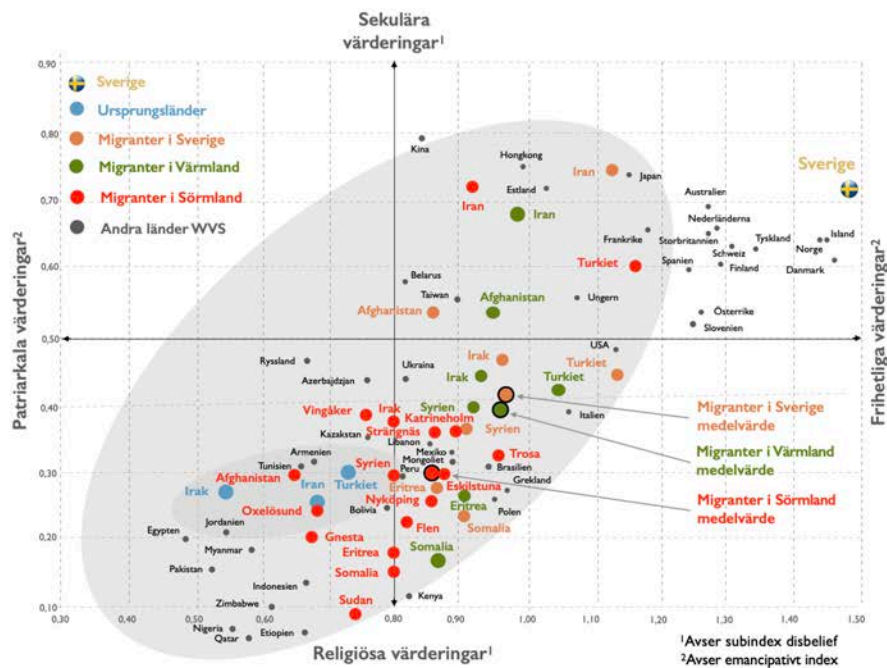
Även i den afghanska migrantgruppen finns en *pre-selection bias* i och med att många av de som kommit är ensamkommande unga, särskilt pojkar, som snabbt kommit in i det svenska skolsystemet. Genom att föräldrar och andra släktingar inte funnits runt dem har många av dem snabbt anpassat sig till det som gäller i Sverige.

Migranter från Turkiet har också varit förhållandevis längre tid i landet. De som har varit kortare tid, till exempel de som kommit från Syrien är både mer religiösa och även något mindre frihetliga i sina värderingar.

De som kommit från Somalia och Eritrea har högst religiositet och lägst andel frihetliga värderingar. Eftersom kartan visar på ett sammanlagt värde av flera olika mått är det av vikt att analysera vilken typ av värderingar som förändras snabbast och vilka som är svårast att förändra. Innan vi går vidare med den analysen kan det vara på sin plats att kommentera eventuella skillnader mellan olika regioner i Sverige. Samma insamlingsform och metod har använts dels för det nationella urvalet dels för tre olika regioner i Sverige, Värmland, Dalarna och Sörmland där Migrant World Values har genomförts. Som framgår av kartan, figur 4.1 så skiljer sig de olika regionernas medelvärde åt. Värmland ligger nära det nationella medelvärdet. Sörmland ligger något lägre i EVI och Dalarna väsentligt lägre. Även på y-axeln som mäter religiösa värderingar versus sekulära uppvisar Sörmland mer religiösa värderingar och Dalarna ännu mer.

För Sörmlands del är det främst migranter från Eritrea, Somalia och Sudan som har högre värden på religiositet. Detta stämmer också väl med Dalarnas värden medan Värmland och det nationella värdena ligger högre. Afghanistan är det ursprungsland som har mer patriarkala värderingar jämfört med de andra ursprungsländerna.

Fig. 5.2. Emancipativa värderingar i Sörmlands kommuner

Om vi byter förstoringsnivå och fokuserar på Sörmlands kommuner kan vi konstatera relativt stora skillnader. Medelvärde för Sörmland avviker från det nationella medelvärdet; mer religiösa och mindre frihetliga. Och det ibland stora skillnader mellan kommunerna:

- Trosa har högsta läge för frihetliga värderingar bland Sörmlands kommuner,
- Katrineholm, Strängnäs, Eskilstuna och Nyköping ligger också högt på frihetliga värderingar,
- Oxelösund, Gnesta och Vingåker ligger högre på patriarkala värderingar,
- Flen, Gnesta och Oxelösund högt på religiositet
- Vingåker, Katrineholm och Strängnäs högre på sekularitet,
- Eskilstuna och Nyköping ligger nära medelvärdet för Sörmland
- Vissa kommuner har för litet antal svarande för att värdena skall vara statistiskt säkerställda.

Eskilstuna och Nyköping ligger nära medelvärdet. Detta är ett fenomen som återfinns i samtliga regioner. Utöver städernas dominans rent befolkningssmässigt så finns även andra förklaringar, dels handlar det om orter med omfattande tillgång till utbildningar på många nivåer, även på universitetsnivå vilket gör att redan utbildade migranter hellre söker sig till dessa större orter. Sedan skall mottagarsystemets mer väl utbyggda struktur inte heller underskattas. En stad innebär även fler möjligheter till kultur och olika sekulära aktiviteter. Med det sagt skall det samtidigt påpekas att många av de andra kommunerna, Katrineholm, Strängnäs och Vingåker har en lägre andel med starka religiösa

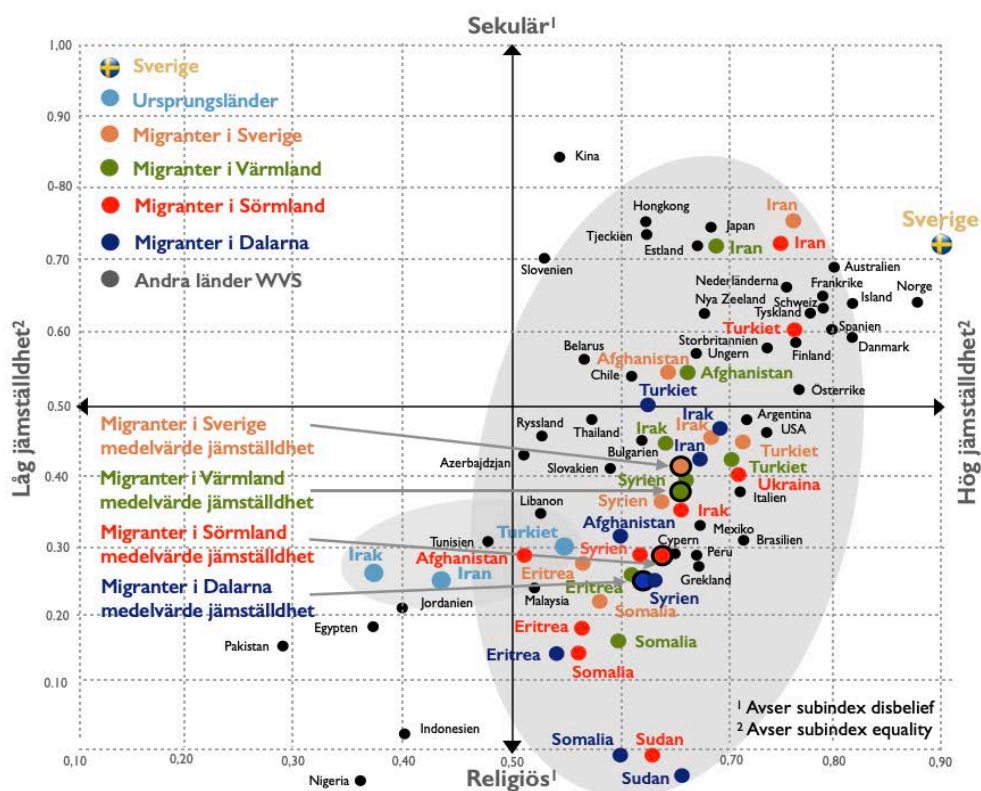

5.4.2. Jämställdhet

Figur 4.3. visar på att graden av jämställdhetsvärderingar har ökat liksom sekulariseringsgraden.

- Om det är ont om arbete, har män större rätt till arbete än vad kvinnor har,
- På det hela taget är män bättre politiska ledare än kvinnor,
- I stort sett är män bättre lämpade att vara företagsledare än kvinnor,
- En universitetsutbildning är viktigare för en pojke än för en flicka.

Figur 5.3. Jämställdhet i Sörmland i jämförelse med andra regioner

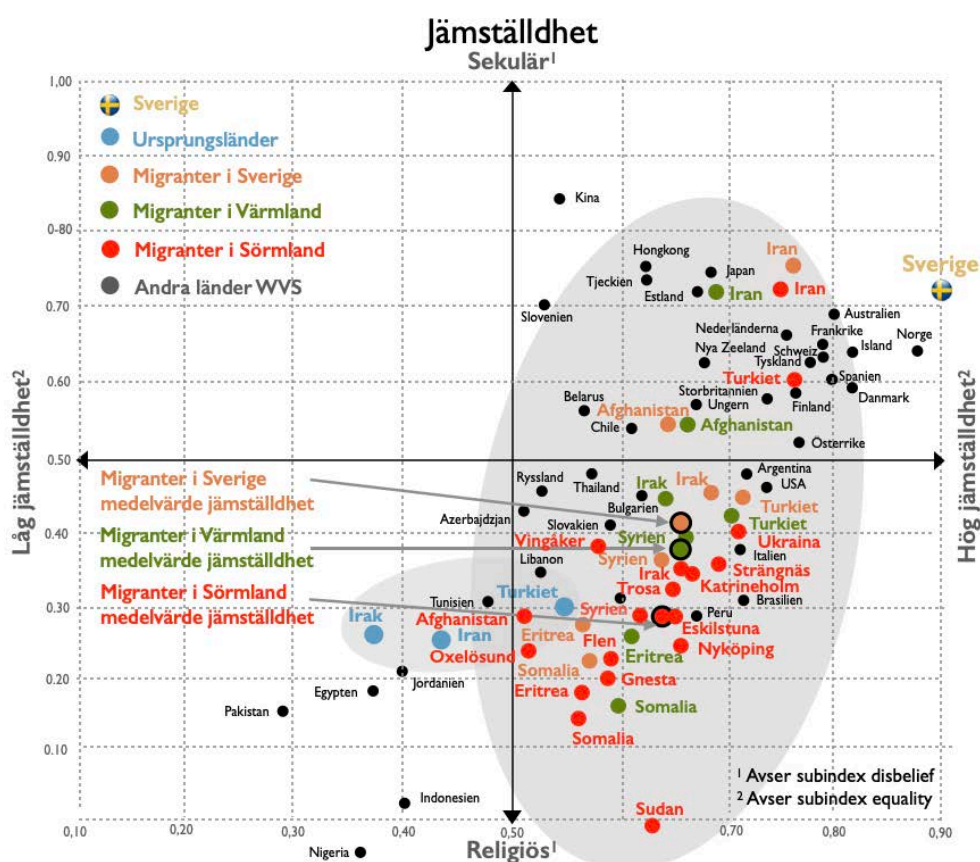
Subindex 1, följande frågor ingår i indexet:

- Om det är ont om arbete, har män större rätt till arbete än vad kvinnor har,
  - På det hela taget är män bättre politiska ledare än kvinnor,
  - I stort sett är män bättre lämpade att vara företagsledare än kvinnor,
  - En universitetsutbildning är viktigare för en pojke än för en flicka.
- Skala: Instämmer helt och hållet, Instämmer, Tar avstånd från, Tar helt och hållet avstånd från samt Vet ej –12-punkts index från 0 till 1.
  - Irak, Iran och Turkiet: migranterna har förflyttat sig markant från majoritesbefolkningen i ursprungslandet (ljusblå punkter)

Stora skillnader beroende på vilket land man kommer ifrån:

- Iran och Turkiet har högt på jämställdhet samt höga sekulära värden
- Irak och Ukraina högt på jämställdhet men är samtidigt mer religiösa
- Afghanistan är lägst på jämställdhet samt höga på religiositet
- Eritrea, Somalia och Sudan är starkt religiösa men är svaga på jämställdhetsvärderingar

Figur 5.4. Jämställdhet i Sörmlands kommuner

Samtliga sörmlandskommuner ligger högt på religiositet jämfört med nationella data. Tre block utkristalliseras bland kommunerna när det gäller jämställdhet:

- Oxelösund ligger lågt vad gäller jämställdhet obs dock små tal
- Katrineholm, Trosa, Strängnäs, Eskilstuna och Nyköping är högst på jämställdhet
- Gnesta, Flen och Vingåker har låga jämställdhetsvärden

5.4.3. Självbestämmande (*choice*)

Figur 4.5. visar på graden av självbestämmande. Detta mäts via följande variabler:

- Är homosexualitet acceptabelt eller inte? (aldrig/alltid acceptabelt, skala 1-10).
- Är aborter acceptabelt eller inte (aldrig/alltid acceptabelt, skala 1-10).
- Är skilsmässor acceptabelt eller inte (aldrig/alltid acceptabelt, skala 1-10).

Här inträffar ett intressant brott: få eller inga värderingsförskjutningar i förhållande till ursprungslandets värderingar vad avser variablerna för choice. Däremot är sekulariseringsgraden densamma. (slitningar p g a detta?) Iran som har sekulariserats i väsentlig grad har en viss ökning av choice. Förmodligen har denna att göra med tid i landet, vilket vi strax skall återkomma till. Här är dock en stor skillnad mellan iranier som bor i Sörmland och de som bor i landet i övrigt.

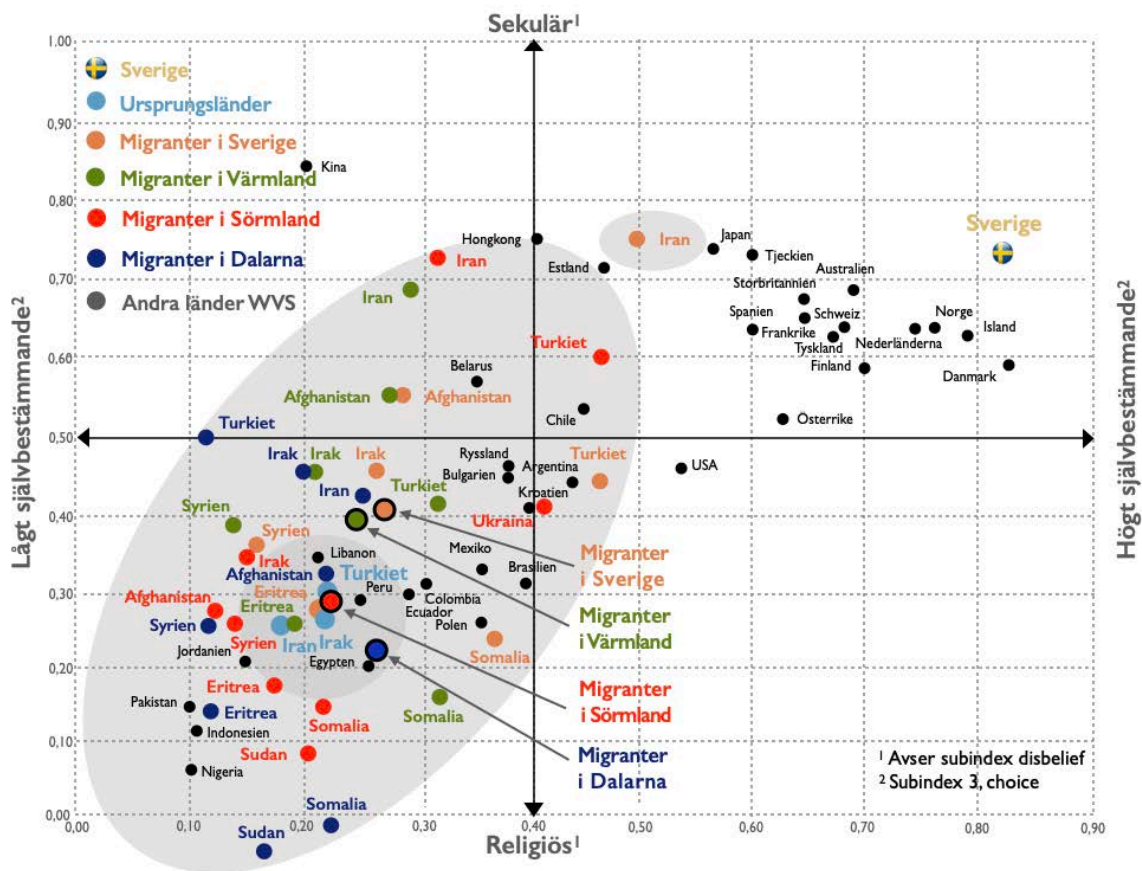
Samma skillnader återfinns även vad gäller migranter från Turkiet om är inte i lika dramatisk grad. Personer bördiga från Irak har förändrats mycket lite (faktiskt nästan inte alls) vad avser choice.

Eskilstuna är den ort i Sörmland som har ökat graden av självbestämmande bland migrantgrupperna som studeras. Några av kommunerna har mycket låga värden på choice, faktiskt till och med lägre än länder såsom Tunisien, Egypten, Libanon.

Skala: Aldrig ok till alltid ok, 10-gradig skala, omkodad från 0 till 1 i respektive frågeställning. Följande frågor ingår:

- Personer som bor i Sörmland från Iran, Turkiet och Ukraina ligger väsentligt högre på självbestämmande än andra ursprungsgrupper
- Irak har svagare värden på choice än vad ursprungslandet har
- Afghanistan, Syrien, Eritrea, Somalia och Sudan ligger väsentligt lägre och mycket långt från de västerländska länderna

Figur 5.5. Självbestämmande, migranter i Sörmland jämfört med andra regioner

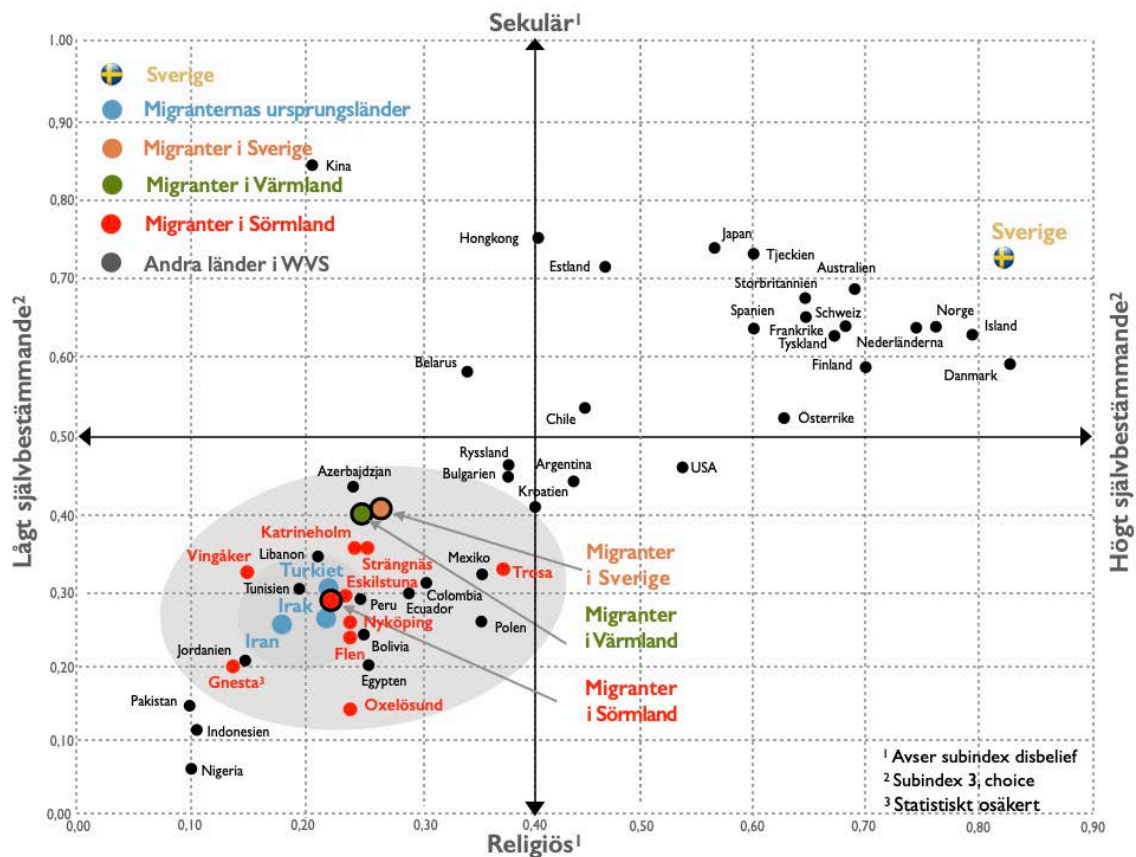
Samtliga Sörmlands kommuner ligger högt när det gäller religiositet jämfört med nationella data – ju högre på religiositet desto lägre på självbestämmande.

Notera att inga utomeuropeiska migranter återfinns på den högra nedre kvartilen, d.v.s hög religiositet och högt självbestämmande. Hög religiositet leder till lågt självbestämmande.

Samtliga utomeuropeiska migranter oavsett kommun visar låg grad av självbestämmande (choice):

- Oxelösund, Vingåker, Gnesta har lägst nivå av självbestämmande.
- Katrineholm, Trosa, Strängnäs, Eskilstuna och Nyköping har också låg nivå på choice.

Figur 5.6. Självbestämmande, Migranter i Sörmlands kommuner

5.4.4. Autonomi och barnuppfostran – vad är viktigt att förmedla till barnen?

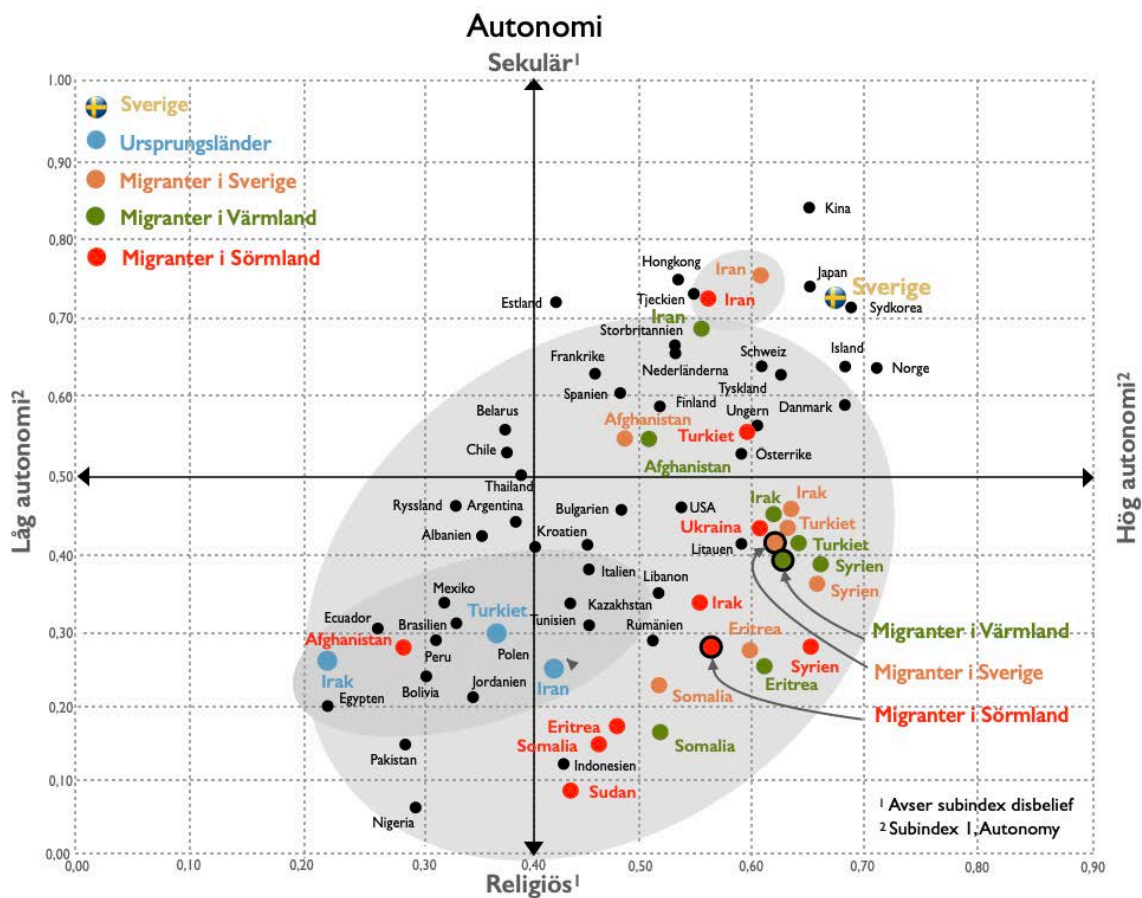
Ur följande lista ombeds respondenten välja fem påståenden som hen anser är önskvärda egenskaper för barnens framtid: (*Viktigt, Inte så viktigt, Vet inte*)

- Väluppfostrat beteende
- Oberoende, självständighet
- Hårt arbete
- Ansvarskänsla
- Fantasi
- Tolerans och respekt för andra människor
- Sparsamhet, att vara sparsam med pengar och saker
- Beslutsamhet, uthållighet
- Religiös tro
- Osjälviskhet
- Lydnad

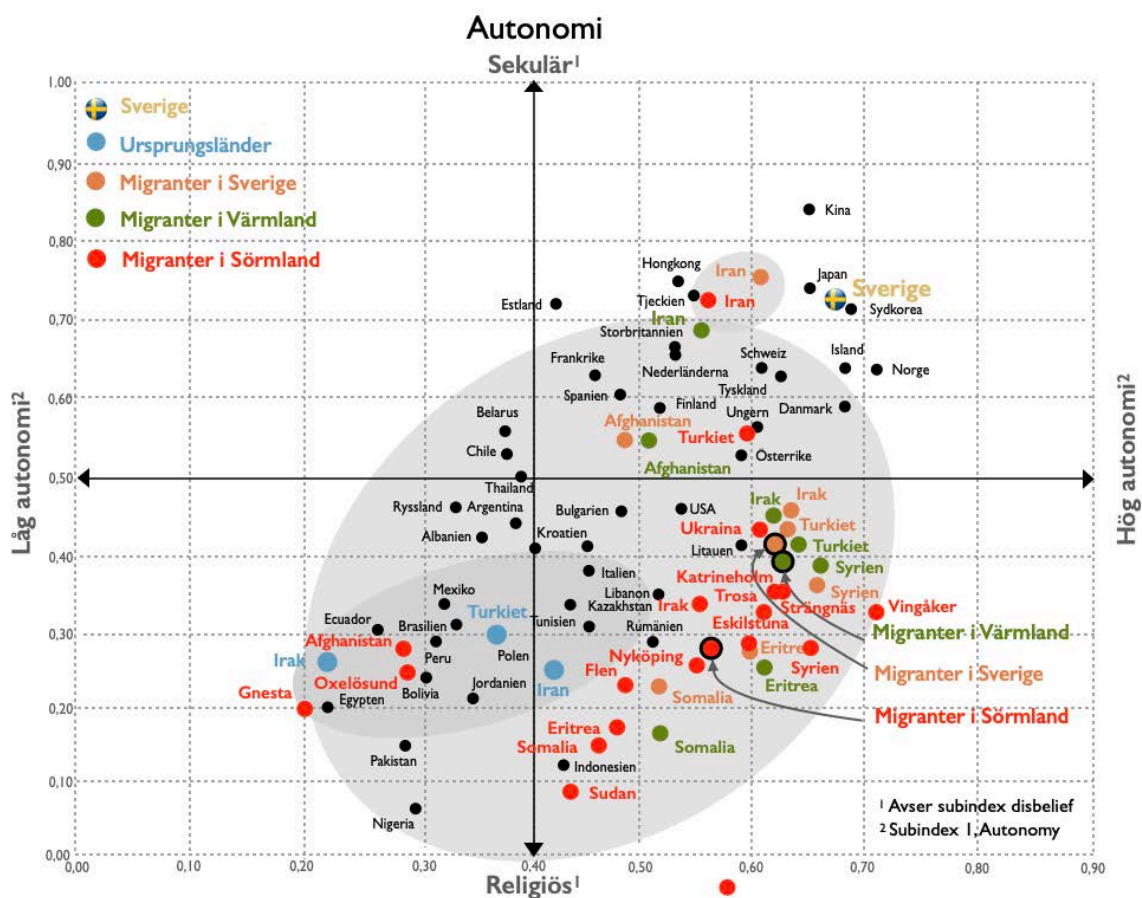
Dessa påståenden indexeras sedan där högt värde = oberoende/fantasi, lågt värde lydnad

När det gäller syn på barnuppfostran har förhållandevis stora förskjutningar ägt rum vad gäller de tre länder som vi har jämfört med. Förmodligen gäller detta även för Eritrea, Somalia och Afghanistan, även om vi inte har kunnat mäta där.

Figur 5.7. Autonomi bland Sörmlands migranter i jämförelse med andra regioner

Figur 5.8. Autonomi bland Sörmlands regioner

5.4.5. Att göra sin röst hörd (voice)

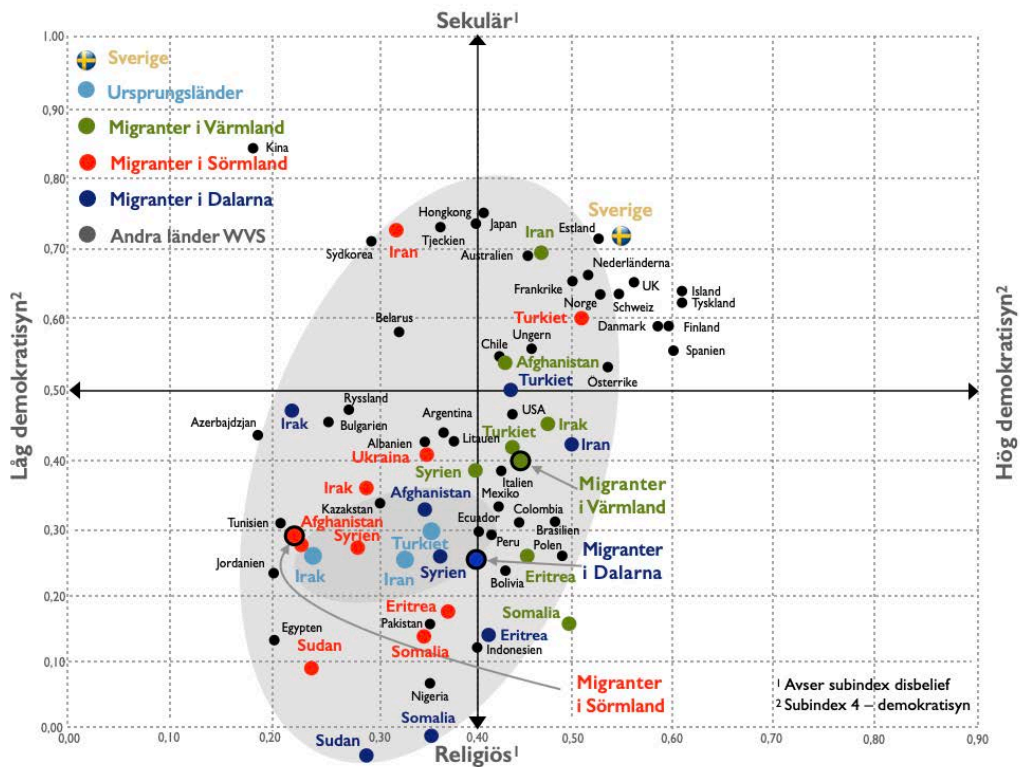
Att göra sin röst hörd (voice) materialist/postmaterialist index, påverka sin regering, arbetsplats, närsamhälle, att delta i olika aktioner, skriva på upprop och uppmuntra andra till aktiviteter.

- ”Vad är viktigast/näst viktigast”: ’Bevara lugnet i landet’ och ’bekämpa prisökningar’ eller ’ge människor mer möjlighet att påverka statliga beslut’ och ’skydda yttrandefriheten’ och
- ”Vad är viktigast/näst viktigast”: ’hög ekonomisk tillväxt’ och att Sverige har en stark Försvarsmakt’ eller ’att folk har mer att säga till om vad gäller arbete och hur det är i kommunen’ och ’att försöka göra stad och landsbygd vackrare’.

När det gäller möjligheten att göra sin röst hörd (voice) så finns en viss förskjutning mot ett ökat voice, men förändringen är svagare än för jämställdhet och autonomi. För voice finns dessvärre inga värden för riket att jämföra med Eftersom vi vet att värdena inte dramatiskt

skiljer sig mellan landet i sin helhet och i Sörmland, så kan det vara av intresse att notera att detta index inte har ökat så starkt i Iran som man skulle kunna anta med tanke på antalet år i landet. Värdeförskjutningen är också förhållandevis blygsam för samtliga kommuner i Sörmland.

Figur 5.9. Demokrati, Sörmlands migranter jämfört med andra regioner i Sverige

Samtliga Sörmlandskommuner ligger högt när det gäller religiositet jämfört med nationella data.

Tre block framträder bland kommunerna när det gäller demokrati:

- Oxelösund ligger lågt vad gäller jämställdhet – obs, dock små tal,
- Katrineholm, Trosa, Strängnäs, Eskilstuna och Nyköping är högst på jämställdhet
- Gnesta, Flen och Vingåker har låga jämställdhetsvärden

Om man jämför denna övergripande kartbild med de olika subindexen blir det uppenbart att vissa frihetliga värderingar förändras snabbare än andra. Kartorna visualiserar att de frågor som ingår i jämställdhetsmättet har förändrats dramatiskt från ursprungslandets värderingar. Frågan blir då om vi kan fastställa hur de olika måtten har förändrats över tid i Sverige.

5.5. SAMMANFATTNING

I detta kapitel har Sörmland placerats på kulturkartan. Genom att samma frågor liksom skalor och syntax används som för kulturkartan i sin helhet kan dels de olika kommunerna, dels de olika ursprungsländernas befolkningsgrupper jämföras. Dessutom kan ett medeltal för Sörmland jämföras med det nationella urvalet samt Värmlands och Dalarnas urval och förstås med majoritetsbefolkningen för Sverige. På så vis har vi kunnat jämföra positioneringen inte bara mellan de två huvudindexen utan också de olika subindex som ingår i EVI – indexet över frihetliga värderingar. I detta index ingår fyra subindex: Jämställdhet, Autonomi (barnuppfostran), Voice och Choice och det summerade indexet. Variablerna i kartorna redovisas i kapiteltexten.

Av det sammanlagda värdet för Frihetliga värderingar framgår visuellt hur pass stora skillnader det är i EVI beroende på ursprungsland (figur 4.1). Migranter från Iran ligger i princip på samma nivå som majoritetssvenskar. Migranter från Turkiet ligger också mycket högt. De som har lägst andel EVI är Afghanistan, Eritrea, Somalia och Sudan. Mitt emellan återfinns Irak och Syrien. På Y-axeln, det vill säga religiositet skiljer sig de olika grupperna också åt. Sudan, Somalia och Eritrea ligger mycket högt i religiositet och de som är mest sekulära är de som kommer från Iran och Turkiet.

När vi analyserar de olika kommunernas placeringar får vi ha i åminne att flera av kommunerna har ett för litet antal svarande för att värdena skall vara statistiskt säkerställda (figur 4.2). Trosa har högsta EVI-värdet tätt följt av Katrineholm, Strängnäs, Flen, Nyköping och Eskilstuna. De kommuner som har lägst EVI är Oxelösund, Gnesta och Vingåker. Av dessa har Vingåker, Katrineholm och Strängnäs lägst på religiositet medan Gnesta och Flen har högst andel religiositet.

När det gäller jämställdhet återfinns samma mönster som på det övergripande måttet men vi kan tydligare analysera skillnaderna när vi enbart fokuserar på dessa variabler. Iran och Turkiet ligger högst i jämställdhet (figur 4.3). De som har svagaste värdena här är de som kommer från Afghanistan, Somalia, Sudan, Eritrea och även Syrien. Den kommun som har lägsta värdena bland migranterna är Oxelösund. Både Strängnäs, Katrineholm, Eskilstuna och Nyköping har förhållandevis höga värden (Figur 4.4).

Självbestämmande (choice) är en central karta eftersom det tydligt visualiseras att just dessa värden är de som förändras minst jämfört med ursprungsländerna. I princip inga migrantgrupper har förändrat sitt sätt att tänka i dessa frågor utom Iran och något ven Turkiet. För de tre ljusblåmarkerade Turkiet, Iran och Irak syns ursprungslandets sätt att se på samma frågor Skillnaderna är mycket stora för Iran och Turkiet men inte alls för Irak. Irakier i Sörmland har lägre värden på choice än vad befolkningen i Irak har (Figur 4.5). För kommunerna har Gnesta och Vingåker de lägsta värdena, men minns varningen vad gäller att vi har ett alltför litet antal intervjuade i dessa kommuner, så resultatet behöver tolkas med stor försiktighet. (Figur 4.6.)

Autonomi handlar om vad man anser vara viktigt att förmedla till sina barn inför framtiden. Variablerna redovisas i brödtexten. Utöver Iran och Turkiet uppvisar även Ukraina och Syrien, i viss mån även Irak höga värden i autonomi. Däremot har Afghanistan, Sudan, Somalia, Eritrea låga värden på autonomi vilket indikerar att föräldrautbildning behövs mer för migranter från dessa länder (Figur 4.7). Om vi fokuserar på kommuner så ligger Vingåker och Strängnäs, Katrineholm och Trosa högt. Återigen en varning på lågt antal deltagare. Eskilstuna och Nyköping som har väsentligt större antal intervjuade ligger också högt, medan däremot Gnesta och Oxelösund ligger mycket lågt. Flen ligger i mittfältet. (Figur 4.8).

Slutligen voice, att göra sin röst hörd, har låga värden jämfört med Värmland och Dalarna. Här ligger Turkiet högst men Iran ligger lågt, vilket också alla övriga ursprungsländer gör, även det nytillkomna Ukraina.

KAPITEL VI

FRÅN TRYGGHET, TILLIT OCH TOLERANS TILL OTRYGGHET, MISSTRO OCH INTOLERANS?

6.1. INLEDNING

Ganska sent på eftermiddagen den 20 oktober 2022 har fyra unga män från Eskilstuna bestämt sig för att åka till Stockholm för att handla kläder. Det är varmt för årstiden och solen skiner. De unga männen, mellan 18 och 21 år gamla är förväntansfulla. Vi kan kalla dem Ibrahim, Abdi, Yusuf och Daud – alla har de somaliskt ursprung. Ibrahim kör den röda Saaben med Yusef bredvid sig och Abdi och Daud i baksätet. Efter att ha stannat för att tanka utanför Strängnäs närmar de sig Stockholm via Essingeleden och håller till höger vid Västberga för att sedan köra in i Söderledstunneln. Drygt tre kilometer in i tunneln väljer Ibrahim att svänga av mot Gullmarsplan för att den vägen ta sig in till centrala Stockholm. Det har bildats en liten kö av bilar framför dem så Ibrahim sänker farten. Då vänder sig Daud i baksätet mot Ibrahim. I handen har han en pistol – en Colt Magnum 357. Snabbt avlossar han fyra skott mot Ibrahims huvud. Bilen rullar framåt några meter för att sedan stanna helt. Ibrahim hänger höljd i blod död över ratten. De tre unga männen lämnar springande platsen.¹⁷⁴

Detta är en beskrivning av en de närmare 50-talet skjutningar under 2022 och 2023 där unga män från Eskilstuna varit inblandade. Fem personer har dött och tio har skadats i dessa uppgörelser inom ett antal kriminella grupper i Eskilstuna där det råa, nakna våldet blivit en del av vardagen. En vardag som skrämmer och oroar många av dem som bor i kommunen – när träffar en förlupen kula min barnvagn, mitt köksfönster, min kropp?

6.2. GÄNGKRIMINALITET OCH SKJUTNINGAR – INTEGRATIONENS BACKLASH?

Hur skall vi förstå den senare tidens våldsamma utveckling med gängkriminalitet och bristande tilltro till samhället? Vad är det som har skett när det land som karaktäriseras av tillit och frihetliga värderingar nu alltmer hängs ut som ett samhälle där tonårspojkar skjuter vilt omkring

---

¹⁷⁴ Från gärningsbeskrivning i Södertörns Tingsrätts mål B 16186-22 Dom 20230929.

sig, där bilden av ett tryggt och stabilt samhälle inte längre stämmer. Där en ung lärarkandidat blir dödad när hon sover i sin säng därför att gängkriminella som siktat in sig på grannhuset inte kunnat hantera sina sprängladdningar. Bara ett av alla dessa fall som vi dagligen tvingas ta till oss. Inte heller Sörmland har undgått att bli en del av utvecklingen där gängkriminella till synes utan någon som helst tanke på konsekvenserna skjuter varandra på öppen gata.

För få poliser, för låga straff, icke närvarande föräldrar, skolors oförmåga, otillräcklig socialtjänst – förklaringarna har varit många till varför exempelvis Eskilstuna hamnat på fjärde plats när det gäller antalet skjutningar i Sverige, men vad alla är överens om är att integrationen av många av de migranter som kommit till Sverige fungerar dåligt. Denna rapport om hur de utomeuropeiska migranterna ser på sina liv i Sörmland kanske kan ge några pusselbitar till hur det stora projektet att trots alla utmaningar skapa sammanhållning, trygghet och gemenskap i vårt land.

Den dramatiska ökningen av skjutningar, sprängningar och annat våld som hänvisas till så kallad gängkriminalitet kan knappast ha undgått någon. Sverige står ut i statistiken med 63 dödade med skjutvapen under 2022. I de övriga nordiska länderna var motsvarande siffra fyra i vardera Norge och Danmark och två i Finland. Sverige har i stället hamnat i Europatoppen när det gäller dödligt skjutvapenvåld. Samtidigt är och förblir Nordeuropa som helhet den säkerhetsmässigt mest trygga regionen i världen. Sverige hamnar på inte särskilt hedrande 28 plats globalt enligt det australienbaserade forskningsinstitutet för ekonomi och fred – *Institute for Economics & Peace och deras Global Peace Index (GPI)*, som jämför 163 länder i världen. För några år sedan låg Sverige i topp tillsammans med bland annat Island och Danmark. Ukraina gick i fjol om Turkiet i att vara det minst trygga och säkra landet i Europa enligt GPI.¹⁷⁵

Brottsutvecklingen i Sverige de senaste decennierna är inte entydig. Samtidigt som skjutvapenvåldet har ökat kraftigt är det sammanlagt ändå färre unga män som utför våldsbrott jämfört med på till exempel 1980-talet. Brottsförbyggande rådets siffror visar att Sverige har omkring 4 avlidna per miljon invånare, medan det europeiska genomsnittet är cirka 1,6 avlidna per miljon invånare.¹⁷⁶

När det gäller andra brottstyper har exempelvis såväl bedrägeri- som bidragsbrott ökat kraftigt – något som en del forskare kopplar till den organiserade brottslighetens behov av att ha en grundinkomst för att kunna upprätthålla makt och inflytande.¹⁷⁷ Bedrägeribrotten ökade från cirka 50 000 anmälda brott år 2005 till över 200 000 år 2020.¹⁷⁸ När det gäller bidragsbrotten ökade dessa med hela 183 procent mellan åren 2011 och 2020 – från närmare 10 000 anmälda brott till drygt 27 000 brott.¹⁷⁹ Sammanlagt beräknas den organiserade brottsligheten omfatta 91 miljarder kronor enligt beräkningar gjorda av Skatteverket.¹⁸⁰ Bortsett från den organiserade brottslighetens utveckling har brottsligheten i övrigt huvudsakligen utvecklats i en positiv

¹⁷⁵ IEP - Institute for Economics & Peace, Sydney, *Global Peace Index 2023* <https://www.economicsandpeace.org>

¹⁷⁶ Brottsförbyggande rådet, *Dödligt skjutvapenvåld i Sverige och andra europeiska länder*. Stockholm, 2021.

¹⁷⁷ NUC, 2015.

¹⁷⁸ Brottsförbyggande rådet, "Bedrägerier och ekobrott", 2021, Polismyndigheten, "Bedrägeribrottsligheten i Sverige 2019". Stockholm: Nationellt bedrägericenter.

¹⁷⁹ Brottsförbyggande rådet, "Bedrägerier och ekobrott", 2021.

¹⁸⁰ Skatteverket (2021) *Skattefelsrapport 2020: Underlagsrapport till årsredovisning avseende skatteföretagets storlek och utveckling*. Stockholm: Skatteverket.

riktning. Det gäller allt från stölder till trafikbrott. Och när svenskarna listar vad de oroar sig för inför framtiden, är den enskilt viktigaste samhällsfrågan den organiserade brottsligheten.¹⁸¹

Hur ser människor som bor i Sörmland på den våldskult som råder bland somliga unga i samhället? Vem ska stoppa utvecklingen? Är det polisen, skolan eller föräldrarna? Dessa frågor – tillsammans med en rad andra som handlar om hur migranter till Sverige ser på sina liv och sin framtid i Sörmland, ingår i det batteri av frågor som vi i denna rapport ställt till närmare 1 500 utomeuropeiska migranter i länet.

En bedövande majoritet av de intervjuade är ambitiösa, rättskaffens människor som redan är eller kommer att vara en tillgång för Sörmland. Utan migranterna skulle våra städer och kommuner inte fungera – den arbetskraft, kunskap och kompetens som de bidrar med är helt nödvändig för att samhällsmaskineriets alla hjul ska snurra. Men samtidigt är gängvåldet och kriminaliteten en del av ekvationen. Något vi tillsammans måste ta itu med.

Det handlar om utsatthet och arbetslöshet. Att inte vara behövd eller inte räkna till. Om frånvarande fäder och ensamstående mödrar. Om bristande språkkunskaper och våld i nära relationer. När unga pojkar växer upp och ser hur deras pappa släpar deras mamma i håret från vardagsrummet in i köket och därefter misshandlar henne, sätter detta spår. Kanske utsattes den misshandlade pappan som barn för liknande våld? Kanske är det så man löst problem inom familjen sedan generationer tillbaka? Inte konstigt då att man väljer samma handlingsmönster. En ung kriminell grabb som misshandlade sina offer med kniv och machete formulerade det så här efter att han med stöd från samhället lyckats lämna gängen:

-Jag hade en död själ. Jag njöt av att se dom gråta, jag njöt av slå dom. Jag ville ha mer blod, jag njöt {...} nästan alla var vi påverkade av Tramadol eller annat knark.

Det är uppenbart att somliga gängmedlemmar njuter av våld och att förebilder till detta våld inte sällan finns att hämta i den egna hemmiljön. Det handlar ofta om värderingar och sociala normer som varken tillhör det svenska samhället eller de kulturer som många av de gängkriminella har sitt ursprung i. Denna rapport tar sin utgångspunkt i just de värderingar som bygger samhällen. Vi vet genom tidigare studier att hög tillit och frihetliga värderingar står i motsats till bristande tillit och patriarkalt dominerade tankemönster. Och det faktum att tillit leder till trygghet och därmed tolerans är ett återkommande tema i flera av kapitlen denna rapport.

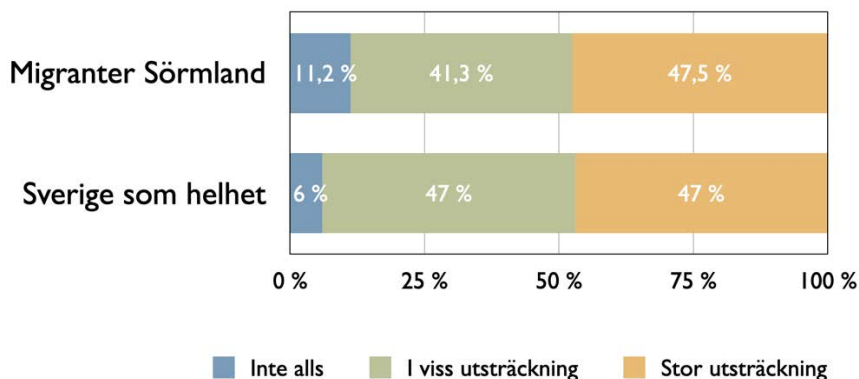
6.3. HUR SER MIGRANTERNA PÅ SKJUTVAPENVÅLDET?

Nästan nio av tio Sörmlands migranter är oroade över brottsligheten i Sverige. Det är något färre än de migranter som är oroliga för samma sak i övriga Sverige. Skillnaderna är inte stora men medan sex procent av migranterna i landet inte alls är oroliga är drygt elva procent av de migranter som bor i Sörmland inte oroliga över brottsutvecklingen. En teori kan vara att i

¹⁸¹ Andersson, Demker, Mellgren, et al., 2021; Novus, 2021; SOM-institutet, 2022

intervjuurvalet i Sörmlands studien bor relativt många på mindre orter än i den som gjorts i andra delar av landet.

Figur 6.1. Hur orolig är du över brottsligheten i Sverige?

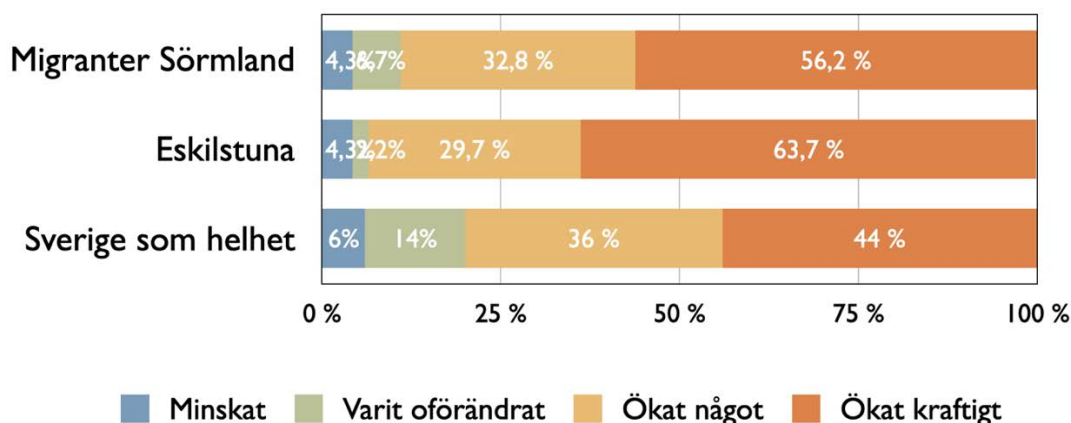
Samtidigt anser migranterna i Sörmland i större utsträckning än i andra delar av landet att antalet brott har ökat kraftigt över tid. Hela drygt 56 procent av de tillfrågade tycker så medan motsvarande siffra för migranter i Sverige som helhet är 44 procent. När vi studerar svaren från migranter som bor i Sörmlands största stad Eskilstuna är siffran nästan 64 procent.

Det är tydligt att de senaste årens negativa utveckling i Eskilstuna sätter sina spår i migranternas syn på brottsutvecklingen. Det är därför heller inte förvånande att så få som drygt två procent av Eskilstunamigranterna menar att antalet brott varit oförändrat medan 14 procent av migranterna i Sverige som helhet tycker så. När Brottsförebyggande rådet (Brå) i oktober 2023 presenterade den Nationella trygghetsundersökningen bekräftas denna bild då hela 60 procent av innevånarna i lokalpolisområde Eskilstuna uppger att de oroar sig över brottsligheten i samhället i stor utsträckning. Det är en ökning med nio procentenheter jämfört med 2022 och den högsta noteringen hittills sedan mätningarna började 2017. Siffran är också hög i jämförelse med genomsnittet för hela Sverige som ligger på 53 procent.

Av 2023 års trygghetsundersökning framgår också att oron för att någon närstående ska drabbas av brott har ökat med tio procentenheter, från 36 procent 2022 till 46 procent 2023. En annan uppgift i Brå-rapporten gällande Eskilstuna som stämmer till eftertanke är att när det gäller personrån uppger hela fyra procent av de manliga invånarna att de blivit utsatta. Det är högst siffran i hela landet.¹⁸²

¹⁸² Brå, Nationella trygghetsundersökningen 2023 – om utsatthet, otrygghet och förtroende, 2023-10-11. <https://bra.se/statistik/statistiska-undersokningar/nationella-trygghetsundersokningen/skapa-din-egen-tabell-ntu.html>

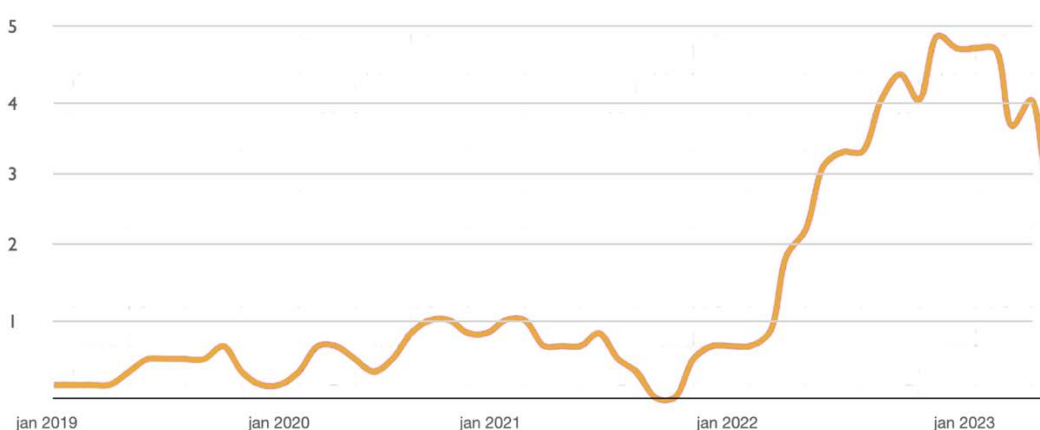
Figur 6.2. På det hela taget, anser du att antalet brott i Sverige har ökat något, minskat eller varit oförändrat

6.3.1. Oro för skjutningar i Sörmland

Gängkriminalitet och dess konsekvenser är ett problem som drabbat många orter i Sverige men har gått från att vara ett storstadsfenomen till att också drabba Sörmland – och alldeles särskilt Eskilstuna. Kommunen hamnar på en fjärdeplats i landet när det gäller antal skjutningar mellan 2020 och 2023 med 48 stycken. Under de senaste fem åren har totalt sex personer skjutits ihjäl och 23 skadats, enligt Eskilstunapolisen.¹⁸³ Fram till den första juli 2023 låg Eskilstuna i topp på den inte så smickrande listan över de kommuner i landet som dittills under året haft mest skjutningar per capita. Räknat per 100 000 invånare var siffran för Eskilstuna 7,4 skjutningar jämfört med Malmös 5,6 och Botkyrkas 5,2 skjutningar under det första halvåret.¹⁸⁴

Figur 6.3. Historik för Eskilstuna: Genomsnittligt antal skjutningar per månad

Källa: Diagram från InCharts– data från InCharts och SVT Datajournalistik <https://www.incharts.se/sv/skjutningar/kommun/eskilstuna>

¹⁸³ Mussa, A., SVT granskar: *Bara 4 av 32 skjutningar uppkarade i Eskilstuna under 2022*, SVT-Sörmland. 2023-01-26.

¹⁸⁴ Enligt websajten InCharts som bevakar officiella och inofficiella källor för att hitta information om skjutningar i Sverige. <https://www.incharts.se/sv/om>

Om orsakerna till gängkriminaliteten har rader av omständigheter anförts i diskussionen. Det kan handla om drogrelaterade konflikter mellan olika grupperingar och/eller miljöer där vapen ofta förekommer. Andra förklaringar kan vara brister när det gäller sociala insatser och polisarbete för att förebygga och ingripa mot gängverksamhet. Den kanske mest grundläggande orsaken brukar pekas ut som socioekonomiska faktorer såsom fattigdom, arbetslöshet och social utslagning. Ungdomar och unga vuxna från så kallat socioekonomiskt utsatta områden kan känna sig utanför samhället och dras till gäng som erbjuder en känsla av tillhörighet och ekonomiska möjligheter.

Det finns ingen vedertagen definition av vad som är ett socioekonomiskt utsatt område, men i en kartläggning som länsstyrelsen i Sörmland gjorde 2020 utgick man från tre kriterier:

1. Hur stor andel som jobbar.
2. Hur många som inte har gått gymnasiet.
3. Hur många som är långtidsarbetslösa.

Utifrån de kriterierna beskrevs 14 områden i Sörmland som socioekonomiskt utsatta. Några av dem är Fröslunda, Årby och Råbergstorp i Eskilstuna, Salsta i Flen, Nävertorp i Katrineholm – och Brandkärr i Nyköping. Gemensamt för dem är att bara cirka hälften av de som bor i dessa områden har ett arbete, många är långtidsarbetslösa och de flesta saknar mer än grundskoleutbildning.¹⁸⁵ Att så tydligt definiera dessa områden kan förstås vara stigmatiserande – och verkligheten är inte svart eller vit. En stadsdel som gränsar till en av de som beskrivs som socioekonomiskt utsatt skiljer sig sannolikt inte helt och hållet från den som inte fått etiketten, skalan är givetvis glidande. Samtidigt skapar denna kategorisering en utgångspunkt för problematisering och diskussion.

I den Sörmlandsstrategi som Region Sörmland tog fram 2021 konstateras att det råder brist på bostäder i hela länet och att det finns stora geografiska skillnader när det gäller inkomst, hälsa, socioekonomi, utbildning och tillgänglighet.¹⁸⁶ Det är just denna typ av skillnader som brukar beskrivas som segregation. Detta har lett till en negativ spiral där delar av Sörmland har utmaningar med exempelvis minskande skatteunderlag när det är färre som arbetar – något som i sin tur kan ha konsekvenser för välfärd och samhällsservice. Och om familjen är trångbodd, föräldrarnas utbildning är låg, språkkunskaperna är svaga är det inte alltid förvånande om barnen inte får det stöd och uppmuntran när det gäller skolarbete och utbildning som skulle behövas. I många familjer växer barnen dessutom upp med en ensamstående mamma som förstås har svårt att fylla alla föräldraroller i en kultur hon int känner. Risken är förstås stor att barnen istället för att trängas med syskonen vid köksbordet för att läsa läxorna, träffar kompisgänget på gården. Första steget mot en plats i ett gäng behöver då inte ligga långt bort.

När vi i denna studie frågade migranterna i Sörmland om orsakerna till gängkriminaliteten listade de tillfrågade följande skäl:

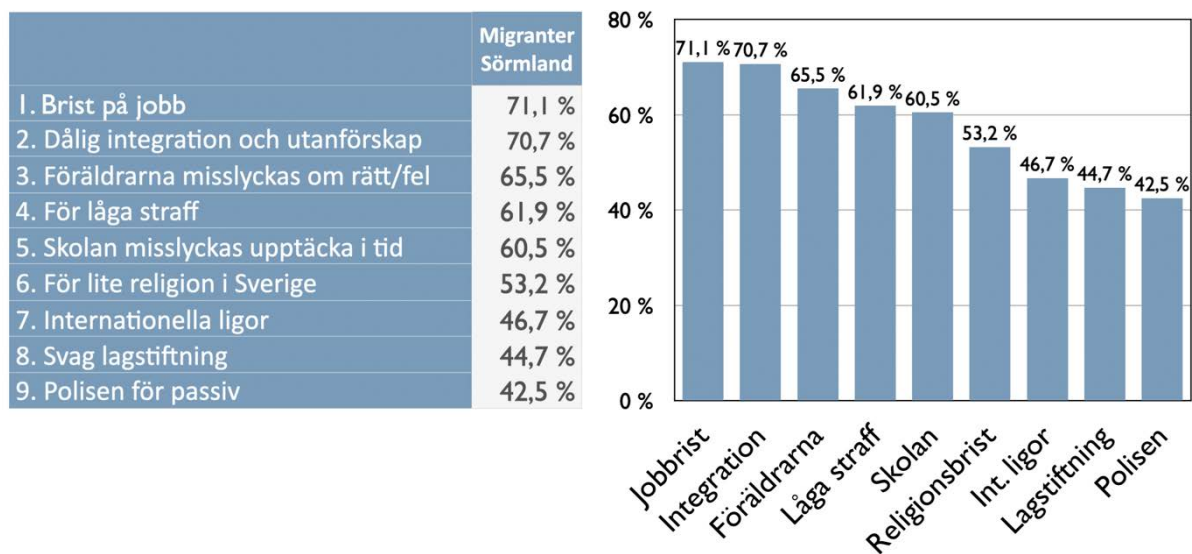
---

¹⁸⁵ Hårdänge, S., Persson, R., Sörmland ett av Sveriges mest socioekonomiskt utsatta län, SVT-Sörmland, 2021-10-26

¹⁸⁶ Leva och bo i Sörmland | Region Sörmland (utvecklasormland.se)

Figur 6.4. Vad är orsakerna till gängkriminaliteten?

Som framgår av svaren anser migranterna i Sörmland att det i första hand är bristen på arbete som är orsaken till gängbrottsligheten tillsammans med konstaterandet att integrationen till det svenska samhället inte fungerar. Betydligt färre anser att polisens tillkortakommanden eller svag lagstiftning är huvudorsaken – snarare är det skolans uppgift att upptäcka de ungdomar som är på glid i tid.

Lite drygt varannan migrant i Sörmland håller med om att bristen på religion i det svenska samhället spelar roll när gängkriminaliteten ska förklaras.

I denna studie har vi när det gäller trygghetsfrågorna haft ett särskilt fokus på några av de socioekonomiskt utsatta områdena i Eskilstuna. Där har vi genomfört ett antal längre intervjuer med migranter och bett dem utveckla sina tankar om det som händer i de mest drabbade delarna av staden. Varför har våldet och skjutningarna ökat på senare år?

En av dem vi talade med – vi kan kalla henne Nadja, arbetar efter nio år i Sverige som språkstödare i en socioekonomiskt utsatt stadsdel. Hennes slutsats är att allt bottnar i utanförskapet, att integrationen fungerar dåligt precis som drygt 70 procent av de tillfrågade svarar i frågan om orsakerna till gängkriminaliteten. Nadja menar att detta utanförskap i grunden beror bristen på kunskaper om det svenska samhället och det svenska språket:

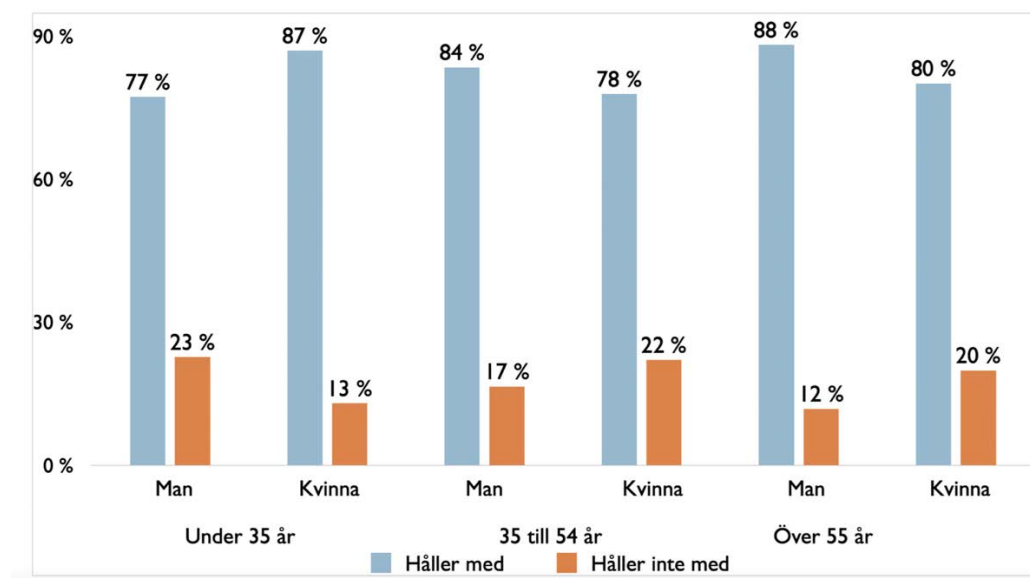
-Det har sagts många gånger, men det går inte att blunda för att just dåliga språkkunskaper är huvudanledningen till att så många inte känner sig som en del av det svenska samhället.

Nadja ger en bild av ett samhälle i samhället, en slags enklav där människorna lever parallella liv med svenskarna. Hon beskriver ett utanförskap som blir självförstärkande när man inte kan språket; en ond cirkel som i grunden beror på att så många har så liten kontakt med det svenska samhället och människor som talar svenska:

-En sammanhållande faktor här i Årby är språket – att de flesta kommunicerar på arabiska, inte svenska. Många saknar motivation att lära sig svenska när de aldrig kommer in i arbetslivet. De kan och känner igen många ord men de vågar inte uttrycka sig eftersom de

möter så få svenskar. De får ingen träning. Samtidigt är självbilden bland migranterna att de behärskar det svenska språket – i alla fall tillräckligt för att klara av att kommunicera med andra på en arbetsplats.

Figur 6.5. Jag kan tillräckligt med svenska för att fungera på en arbetsplats

Det är de unga kvinnorna under 35 och männen över 55 som i störst utsträckning anser att de behärskar svenska språket tillräckligt bra för att fungera på en arbetsplats. Närmare nio av tio tycker så. I andra åldersgrupper handlar det som framgår av figuren om åtta av tio som anser att deras språkkunskaper är tillräckliga. När vi genomfört våra intervjuer har förstås spännvidden varit enorm – vi har träffat (framför allt unga) kvinnor som efter tre - fyra år i Sverige talar nästintill perfekt svenska och vi har träffat medelålders både män och kvinnor som efter 25 år i Sverige knappt kan formulera en fullständig mening på begriplig svenska.

En av de viktigaste gemensamma nämnarna i de senare fallen är låg eller ingen utbildningserfarenhet från hemlandet och/eller brist på arbete. Här ryms den femtedel av kvinnorna över 35 som konstaterar att de inte behärskar svenska tillräckligt bra för att kunna fungera på en arbetsplats. Men det förklarar inte att nästan en fjärdedel av de unga männen under 35 inte tycker sig klara språket tillräckligt bra – hela 23 procent. Med tanke på att de yngre migranterna generellt har något bättre utbildningsbakgrund än de äldre är denna siffra mycket oroande. Och när vi talar om gängkriminalitet är det uteslutande just unga män som tillhör gruppen.

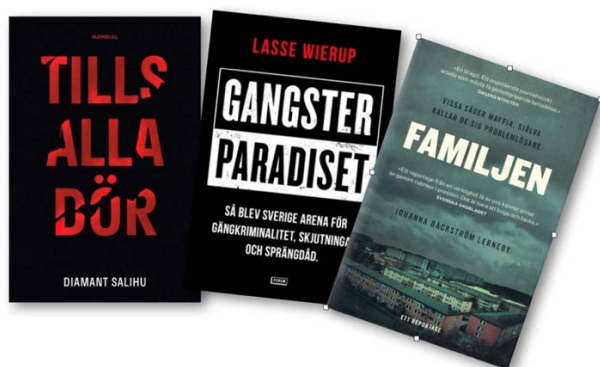
Mumen Tarzicachi, från irakiska Kirkuk har bott 37 år i Sverige och arbetar som samhällskommunikatör i Eskilstuna kommun. Han har under sina år i Sverige sakta sett gängkriminaliteten växa från den rännil den var för två decennier sedan till den tuffa verklighet som idag råder i Eskilstunas socioekonomiskt utsatta områden. Han menar att samhällets institutioner och dess tjänstemän måste våga tänka i nya banor för att kunna tackla problemen.

Och man måste våga rucka på en och annan princip för att lyckas. Den att man inte ska gulla med brottslingarna:

-Gängvåldet beror förstås på att de här unga männen saknar arbete. De gick ut grundskolan med usla betyg och kom aldrig in på nya utbildningar och fick inga jobb för att de inget kan. Nu har dom istället gott om tid, men ont om pengar. Då lockas de in på olagligheter. Den enda lösningen är därför att skapa jobb åt de här killarna. Om man har ett jobb får man inte mycket tid över till annat. Om vi verkligen vill hitta en lösning måste vi våga tänka annorlunda. Att ge dom jobb ser ut som en belöning men det skulle också vara något som både dom och samhället tjänar på.

Svenskläraren och ledamoten av nationella studerandekommittén vid Lärarförbundet, Edward Williamsson har lanserat liknande förslag för alla de unga män som inte gått ut med godkända betyg från grundskolan. Alternativet till arbetslöshet eller kriminalitet är enligt honom snabba yrkesutbildningar.

Figur 6.6. Aktuella reportageböcker om gängkriminalitet

På senare år har det kommit flera böcker som skildrar gängkriminaliteten från ett inifrånperspektiv – böcker som visar den ibland rentav fåfänga katt- och råttalek som polis, sociala- och rättsvårdande myndigheter tvingas in i. I dessa böcker kan man rentav hitta nycklarna till att förstå de krafter som verkar i de socioekonomiskt utsatta områdena, var sig det handla om storstädernas förorter eller enskilda stadsdelar i mellansvenska städer. Boken *Tills alla dör* av journalisten Diamant Salihu är en kartläggning av den så kallade Rinkebykonflikten – ett krig mellan de två kriminella gängen Shottaz och Dödspatrullen som slutar med att flera av medlemmarna skjuter varandra till döds. Nästan alla inblandade är födda i Sverige till ekonomiskt och socialt utsatta föräldrar som invandrat från Somalia. Familjerna är stora och trångbodda och de ofta lågutbildade mödrarna har som regel ensam hela ansvaret för familjerna. Fäderna är som regel helt frånvarande. Här beskrivs hur traditioner och klantänkande parad med total respektlöshet för samhällets normer och värderingar råder i gängen. Beskrivningen av deras uppväxt avslöjar att de flesta tidigt kommit i konflikt med skolan, den egna familjen och samhället i stort.¹⁸⁷

¹⁸⁷ Salihu, D., *Tills alla dör*, Mondial 2021.

I boken *Gangsterparadiset* av journalisten Lasse Weirup, drar författaren paralleller till de kriminella gäng som växte fram när urbaniseringen tog fart på många håll i västvärlden för hundra-tjugo, hundra-trettio år sedan. Han beskriver fattiga människor från landsbygden som sökte sig en bättre framtid i de växande städerna, där barnrika familjer levde under stora umbäranden i små, trånga, ohygieniska bostäder. Hit kom också unga män på jakt efter en utkomst. Utan bostad, utan social kontroll blev de lättövertalade medlemmar i samhällsfarliga ligor. Likheterna med den verklighet som Weirup skildrar i dagens storstadsförorter är slående. Han slår fast att mer än en halv miljon människor i dagens Sverige lever i områden där kriminella gäng delvis styr och ställer. Han beskriver en hjälplös poliskår och famlande politiker som inte vet hur de ska hantera våldet och han beskriver ett rättsväsende som friar hellre än fäller och ger de gängkriminella mängdrabatt när straff ändå utmåts. Weirup berättar detaljerat om den verklighet som på senare tid lett fram till att politikerna snabbt tagit fram nya lagar och påföljder för de gängkriminella pojkar och unga män som skapar så mycket oro och rädsla i samhället.¹⁸⁸

I Johanna Bäckström-Lernebys bok *Familjen* beskrivs hur en livsstilskriminell storfamilj på närmare 200 medlemmar med rötterna i Libanon skapar sina egna regler och lagar i en hel stadsdel. Hur helt oskyldiga människor blir offer utan att det får några som helst konsekvenser. Samtidigt skildras hur rättssamhället oförtrutet för en ojämn kamp mot en utvecklad gängkriminalitet på en rad områden vars spelplan är göteborgsförorten Angered och vars huvudpersoner alltid, i alla sammanhang tycker sig ha rätten att med vapen, knytnävar, sprängämnen försvara sin heder. Här beskrivs stort som smått, det vardagliga, det subtila och det grova; hur familjer som inte har någon deklarerad inkomst lever i välmåga med tjugiga bilar och dyra märkesklockor bildligt talat pekar finger åt de som jobbar och sliter för att få vardagen att gå ihop; hur en pojke som kränkts av en knuff från en kille han spottat på får sin hämnd genom att kalla på storebröder och kusiner som sparkar och slår den som knuffade blodig; hur de som trots allt vittnat mot familjen i domstol under förtäckt vapenhot förväntas åka hem till familjens överhuvud och kyssa dennes hand och dennes fot för att få förlåtelse. Det handlar om respekt. Här skildras en tystnadskultur där människor som hotats eller utpressats inte vågar vittna och där polisens förundersökningar läggs ner på löpande band på grund av brist på bevis. Läsningen av dessa reportage från verkligheten lyfter på många obekanta stenar och fascinerar och fånglar. Men framförallt skapar den frustration: Hur ska detta tacklas? Det kanske är först när vi som i dessa böcker får båda perspektiven – de gängkriminellas och samhällets – som vi kan lirka fram de framgångsrika strategierna för att möta problemen. Vi måste således förstå hur gängen växer fram och vilka orsakerna är.¹⁸⁹ Men vi måste också veta hur andra migranter ser på det som händer. Med Migranternas Röst.

-95 procent av familjerna som bor här i Årby är bra och goda människor, men det är de sista fem procenten som är respektlösa busar som förstör för andra, säger Hadi Nazari som kom till Sverige från kurdiska Iran 2015. Han bor i en femrummare med sin fru och fem döttrar. Han säger att han känner sig trygg i Sverige men inte i Årby:

---

¹⁸⁸ Weirup, L., *Gangsterparadiset: Så blev Sverige arena för gängkriminalitet, skjutningar och sprängdåd*, Forum, 2020.

¹⁸⁹ Bäckström-Lerneby, J., *Familjen – ett reportage*, Mondial 2021

-När de skjuter en mamma och hennes barn och när det springer runt busiga ungdomar som förstör för andra och det samtidigt finns poliser överallt i området, då är det inte normalt. Då är det inte bra, konstaterar han och fortsätter:

- Det känns absurt att ha flytt från ett land med krig, våld och elände och sedan komma till en plats i trygga Sverige där man inte törs gå ut för att man är rädd att bli skjuten.

I januari gjorde Hadi ett upprop i samband med fredagsbönen i moskén i Eskilstuna:

- Jag vill att alla vuxna som bor i Årby ska bilda en grupp för att se till att barnen här i området mår bra. Vi kan inte gå och vänta på att samhället eller kommunen gör något åt saken. Vi kan själva ta ansvar, ta steg framåt och samarbeta – alla vi som bor här i området. Inte bara här i Årby utan i alla delar av Eskilstuna som har problem.

-Vad sa du i moskén?

-Jag beskrev Årby som ett skepp där det ständigt finns några som står längst ner och försöker borra hål i botten på fartyget. Därför måste alla vi som bor här hjälpas åt att göra något åt det. Annars drunknar vi.

Hadi Nazari tillsammans med en av sina döttrar i stadsdelen Årby i Eskilstuna. Han efterlyser ett direktnummer till polisen som inte går via 112 för att snabbt kunna larma när gängen är på gång: – För när det händer går det alltid fort – jättefort och vi som bor här ser ju vad som sker. Häromdagen såg jag ett inbrott och blev så arg när jag fastnade i larmcentralens telefonkö.

Utanför Eskilstunas stadshus möter kommunstyrelsens socialdemokratiska ordförande Jimmy Jansson en reporter från Svenska Dagbladet dagen efter ett blodigt knivdåd i Munktellstaden i början av juni 2023. Han har samma analys som Hadi Nazari i Årby:

– Jag tycker synd om Eskilstuna. Det är några få personer som ställer till med rätt så mycket skit för oss andra, säger Jimmy Jansson. Han beskriver en verklighet i kommunen med segregation, trasiga familjer och en uttalad machokultur – till stor del orsakad av hög invandring. Han menar att kommunen prövat alla medel för att hantera situationen och mycket mer därtill. Sen är han mycket explicit när han säger:

– Skaffa fram en socialtjänstlag som verkligen ger oss makt att intervensera när vi ser att det går åt skogen. Ta bort sekretesshinder mellan polis, skola och socialtjänst så vi kan röja ordentligt. Sen behövs så in i helvete med poliser med befogenheter att kunna visitera på väldigt svaga grunder.¹⁹⁰

Eskilstunas socialdemokratiska kommunstyrelseordförande Jimmy Jansson är uttalat frustrerad över att inte ha verktygen att stoppa gängkriminaliteten i den egna kommunen.

När vi åter träffar Hadi Nazar är han inte säker på att fler poliser är lösningen – ”de sitter ju mest i sina bilar som drar en massa bensin”. Han återkommer till sin vision där det är de boende som själva tar ansvar för problemen:

-Min dröm är att starta ett nätverk med familjer här i Årby, gärna tillsammans med polisen eller andra som har större makt än vi vanliga personer. Vi skulle kunna träffas hemma eller i området och prata om vilka framtidsmöjligheter som finns för oss som bor här och våra barn. Hur vi ska få det bättre tillsammans här i Årby!

För alla har ett ansvar, menar Hadi:

-Det verkar som om många som bor här bara är här som besökare. Det verkar inte förstått att Sverige har blivit deras land. Att det är deras land.

---

¹⁹⁰ Ericsson, A., *Kriminaliteten har Eskilstuna i sitt grepp*, SVD, 2023 06 02

6.4. ÖGA FÖR ÖGA, TAND FÖR TAND

Den utveckling med våldbejakande, rivaliserande gäng i en rad svenska städer som pågått under det senaste decenniet är ingen ny företeelse. Sedan flera århundraden har det i Stockholm och många andra städer förekommit kriminella gäng som ägnat sig åt fickstölder, rån, våldsbrott och andra former av kriminalitet. I mitten av 1800-talet härjade i Stockholm ett gatugäng som kallade sig ”*Lumparnas armé*” som bestod av en grupp löst sammansatta unga män som ofta var arbetslösa eller marginaliserade människor som organiserade sig för att överleva och möta sina grundläggande behov. I Göteborg fanns på 1800-talet en rad gatugäng som ägnade sig åt småbrott och som ofredade människor och inledde slagsmål. De drack stora mängder alkohol och rökte hasch och marijuana.¹⁹¹ I Kungstornet på Nyköpingshus finns en av Sörmlands Museums basutställningar som handlar om hur löst sammansatta gäng av tjuvar, passlösa, fyllbultar sattes bakom lås och bom tillsammans med ynglingar som rymt från det militära, lösdrivande män, oregerliga kvinnor och slagskämpar.¹⁹² Människor i marginalen har sedan århundraden organiserat sig i grupper för att begå brott och främja sina egna intressen i olika samhällen och kulturer. De specifika formerna och omfattningen av gängkriminalitet har däremot varierat över tid och i olika delar av Sverige.

Under 1940-talet fanns i huvudstaden flera rivaliserande gatugäng där de två mest kända kallade sig ”*Röda Ulven*” och ”*Röde Märten*.” Dessa gäng var aktiva i olika former av kriminalitet, inklusive gatustrider, slagsmål och våld mot andra gäng och grupper. De hade också en stark lojalitetskodex och identifierades ofta genom sina röda skjortor, vilket gav dem deras namn.¹⁹³ Konflikterna mellan gängen kunde eskalera till våldsamma slagsmål och strider som ibland involverade flera hundra personer. Det förekom också dödsfall i samband med dessa gatustrider. Polisen hanterade situationen genom att utfärda förbud mot att bära röda skjortor och andra symboler som var förknippade med gängen.¹⁹⁴

Men de historiska gatugängen skiljer sig kraftigt från dagens gängkriminalitet med skjutningar, sprängningar och regelrätta avrättningar. Gängen på såväl 1800-talet som 1940-talet var ofta löst organiserade och bestod av grupper av unga män som var aktiva inom specifika stadsdelar eller områden. De hade ofta en enkel hierarki och följde lokala ledare. I dagens gängkriminalitet finns det ofta mer komplexa hierarkiska strukturer. Den kriminalitet som då drevs av social marginalisering, arbetslöshet och bristande möjligheter har idag kompletterats med motiv som ekonomisk vinning genom knarkhandel, människohandel, vapenbrott och andra allvarliga brott. Dagens gängkriminalitet har tillgång till modern teknologi, inklusive kommunikationsverktyg och sociala medier, vilket gör det enklare för gäng att organisera sig, planera brott och kommunicera med varandra. Många av dagens gäng är dessutom involverade i transnationell

---

¹⁹¹ Svenssons Nyheter, *Kriminella nätverk och gangstergäng genom Göteborgs historia*, 2020.

¹⁹² Sörmlands Museum, *Fångar och korrektionshjon - Nyköpingshus på 1800-talet*, basutställning, Nyköping.

¹⁹³ Estrada, F., *Ungdomsbrottslighet som samhällsproblem – utveckling, uppmärksamhet och reaktion*, Stockholms Universitet, 1999.

¹⁹⁴ Wiklund, E., *Kisarna, krubbet och klyket: Söder på 40-talet*, Fischer & Company, 1999.

brottslighet – inte sällan på grund av det faktum att medlemmarna ofta har sina rötter i de kulturer varifrån många av dagens migranter kommer. Detta har också gjort att gängvåldet har antagit nya former när konflikterna mellan de olika gängen blossar upp. Istället för fyrtiotalets knogjärn och knytnävar används idag pistoler, kalashnikovs och dynamit; numera skickas beställningar på gängmord via krypterade telefoner från avlägsna länder till 15-åriga utförare som sitter på dåligt låsta statliga ungdomshem.¹⁹⁵ Syftet är att döda, att hämnas.¹⁹⁶

Det finns åtskilliga kulturer och samhällen där hämnd betraktas som en viktig och socialt accepterad reaktion på kränkningar och svek. Inom dessa samhällen och grupper finns det förstås variationer i hur människor tolkar och praktiserar hämnd där många förespråkar fredligare och icke-våldsamma lösningar på konflikter. Det handlar i första hand om vissa regioner i Mellanöstern, Nordafrika och Sydasien, där hämnd ibland ses som ett sätt att återställa en familjs, klans eller grupps ära efter en kränkning, eller en upplevd eller påstådd oförrätt. Det handlar om att upprätthålla en slags rättvisa. Hämnden kan ta olika former och kan vara mer eller mindre våldsam beroende på kulturella och individuella faktorer. Det fenomen där någon hämnas genom att rentav döda en släkting är känt som "blodshämnd" eller "qisas" inom islamisk rätt. För att återställa äran kan det krävas en blodshämnd för att utjämna balansen. Blodshämnd kan också fungera som ett sätt att upprätthålla social kontroll inom ett samhälle. När människor vet att blodshämnd blir konsekvensen om de begår en handling som anses vara en kränkning, kan det avskräcka dem från att begå sådana handlingar.¹⁹⁷

Också fenomenet blodshämnd är fortfarande en företeelse i vissa delar av Mellanöstern och vissa andra regioner i Nordafrika och Afrikas horn där fungerande rättsliga institutioner saknas och där traditionella och kulturella normer har en stark påverkan på samhällets rättssystem och konfliktlösning. Denna praxis innebär vanligtvis att en persons familj eller släktingar försöker uppnå rättvisa eller hämnd genom att skada eller döda på en individ eller familj som anses vara ansvarig för en kränkning.¹⁹⁸

Flera länder i Mellanöstern har lagar och rättssystem som försöker reglera och begränsa blodshämnd och de arbetar för att stärka rättssäkerheten och rättsväsendet för att minska förekomsten av denna praxis. Ofta används fredligare metoder där medlare, äldste-råd och andra utmäter straff för att lösa konflikter på grund av upplevda kränkningar. Religiösa och etiska normer spelar en viktig roll i hur människor i olika kulturer reagerar på kränkningar, oförrätter och svek. Vissa religioner och etiska system kan betona förlåtelse och medkänsla, medan andra kan betona straff eller hämnd.

Jus talionis – Talionprincipen

Principen "öga för öga", känd från latinets *jus talionis*, har historiskt varit en del av rättssystem i en rad kulturer runt om i världen. Det innebär att straffet för ett brott bör vara proportionellt

---

¹⁹⁵ Canoilas, V., *Kriminolog: Gängmorden kan vara fler än det rapporteras om*, DN, 2023-09-14.

¹⁹⁶ Kärholm, F., *Gangstervåld: Den nya brottsligheten*. Fri Tanke förlag, 2020.

¹⁹⁷ Appiah, K.A., *The Honor Code*, W. W. Norton & Company, New York, 2010.

¹⁹⁸ Greene, J. (2013). *Moral tribes: Emotion, reason, and the gap between us and them*. Penguin Press.

mot brottet självt. Det äldsta uttrycket för talionprincipen återfinns i kung Hammurabis lagar från omkr. 1750 före vår tideräknings början. Där skrivs:

"Om någon förstör en annans öga, då skall man förstöra hans öga; om någon sönderslår en annans lem, då skall man på honom sönderslå hans lem; om någon utslår en annans tänder, då skall man på honom utslå hans tänder."

Principen återfinns också i Gamla testamentet, Andra Moseboken 21:24, där det formuleras:

"Öga för öga, tand för tand, hand för hand, fot för fot."

Inom islamiska sharialagar finns också principen "öga för öga" liksom även tidigare i det indiska rättssystemet. Också vissa traditionella afrikanska samhällen har haft liknande principer inom sina rättssystem, där straff för brott försöker vara proportionella mot brottet. Men även om principen "öga för öga" har funnits i dessa kulturer och samhällen, så har den ofta förändrats över tid. De flesta av dagens rättssystem med några undantag i just Mellanöstern, har övergett denna princip till förmån för mer rehabiliterande och humanitära straffmetoder.

De många skjutningarna i Sverige och även i Sörmland på senare år visar hur en del kulturer fortfarande bär på traditioner som av somliga tolkas som att rättvisa bäst främjas genom hämnd eller straff i likhet med "öga för öga" -principen. De gäller inte minst de skjutningar när släktingar såsom syskon eller föräldrar till gängkriminella dödas av rivaliserande ligor. Samma primitiva tankemönster ligger också bakom morderna på två svenska fotbollssupportrar som sköts för att de hade svenska landslagströjor på sig – symboler för att vara svenskar, inget mer.¹⁹⁹

6.5. SAMMANFATTNING

Gängvåld, koranbränningar och de stundtals absurda överdrifterna om den svenska socialtjänsten som stjälar barn från migranter diskuteras också i detta kapitel. Medvetna desinformationskampanjen har väckt starka reaktioner i framförallt den muslimska världen och internationella medier har spridit bilden av ett muslimfientligt Sverige. Brottsförebyggande rådets trygghetsundersökning (NTU) för 2023 visade att 53 procent av befolkningen uppger att de oroar sig över brottsligheten i samhället. Jämfört med 2022 var det en ökning med sju procentenheter och var därmed på den högsta nivån någonsin i NTU. Hela 60 procent av innevånarna i lokalpolisområde Eskilstuna uppgav att de oroar sig över brottsligheten i samhället vilket är en ökning med nio procentenheter jämfört med 2022 och är också den, den högsta noteringen någonsin.

Kapitel sex handlar om den ökande otryggheten bland migranter i Sörmland. Det frågebatteri som har använts här från BRÅs trygghetsundersökning, men WVS har även haft ett stort antal frågor om trygghet och säkerhet som även har analyserats i detta kapitel. Eskilstuna har varit

---

¹⁹⁹ Lindh, A., Magnus Ranstorp: "Skylta inte onödigt med att man är svensk", Aftonbladet, 2023-10-17

särskilt utsatt för gängkriminalitet. Vi har frågat respondenterna i Eskilstuna samt även de andra kommunerna vad de anser att skjutningar och gängkriminalitet beror på.

Andelen som uttrycker oro över brottsligheten är bland migranterna i Sörmland på samma nivå som i BRÅs undersökning för hela landet – 47 procent uttrycker stor oro, (Figur 6.2). När vi har frågat om man anser att antalet brott har ökat, minskat eller varit oförändrat svarar en stor majoritet att den har ökat, 80 procent i riket, 89 procent i Sörmland och 93 procent i Eskilstuna. Detta stämmer också med den faktiska historiken i Eskilstuna. Vi har även frågat vad man anser vara orsakerna till gängkriminaliteten. De två vanligaste svaren (71% vardera) är brist på jobb och dålig integration och utanförskap. På tredje plats kommer att föräldrarna har misslyckats med att förmedla värderingar om vad som är rätt och fel till sina barn. I fallande ordning följer sedan för låga straff, skolan misslyckas med att upptäcka i tid, för lite religion i Sverige, internationella ligor, svag lagstiftning samt att polisen är för passiv (figur 6.2).

Kapitlet avslutas med en reflektion kring begrepp som blodshämnd och öga för öga och vilka värderingar som är värda att försvara.

KAPITEL VII

DEMOKRATI

7.1. INLEDNING

Hur blir ett samhälle demokratiskt? Det finns förstås inte ett enda svar på den frågan – svaret kan bara bli att en lång rad förutsättningar måste uppfyllas för att möjliggöra ett demokratiskt samhälle. Grundpelaren i demokratin är att makten ska utgå från folket och att medborgarna har möjlighet att delta i beslutsprocesserna. Dessutom är det viktigt att rösträtten är lika för alla, oavsett kön, ras, religion eller andra faktorer. Ett demokratiskt samhälle värnar om och skyddar individuella friheter och mänskliga rättigheter vilket inkluderar yttrandefrihet, föreningsfrihet, rättvis rättegång och skydd mot diskriminering. För att förhindra maktkoncentration och övergrepp är det också viktigt att fördela makten mellan olika institutioner. Man talar om lagstiftande, verkställande och dömande grenar av en regering.

Hur blir man då demokratisk som enskild individ? Jo, genom att vara öppen, frihetlig och tolerant gentemot andra, menade till exempel filosofen John Dewey i början av 1900-talet. Det handlar om att lära sig tänka själv och att sedan handla utifrån denna insikt. Då formas en demokratisk individ som bidrar till att skapa ett demokratiskt samhälle – det var hans bärande tanke.²⁰⁰ Sociologen Seymour Martin Lipset lanserade på 1950-talet hypotesen att ekonomisk utveckling alltid leder till demokrati. Denna så kallade moderniseringsteori har fortsatt att vara en viktig faktor i akademiska diskussioner och forskning som rör demokratiska transitioner. Förutom ekonomisk utveckling hänvisar Lipset tillbaka till John Deweys teorier från 1916, när denne menar att vid sidan om ekonomin spelar också samspelet mellan en rad föränderliga sociala förhållanden in för att ett demokratiskt samhälle ska utvecklas. Lipset talar om urbanisering och industrialisering men också om hur höjda utbildningsnivåer främjar en socioekonomisk utveckling som måste uppfattas som legitim för att förbli fast etablerad i ett samhälle. Tillägnandet av kunskaper på olika områden och utvecklingen av förmågan till kritiskt tänkande är viktiga förutsättningar för att bli en demokratisk människa.²⁰¹ Själva utbildningsmomentet utgör också en viktig grund för att vässa de demokratiska instinkterna.²⁰²

---

²⁰⁰ Dewey, J. (1997). *Demokrati och utbildning*. Göteborg: Daidalos, sid 56.

²⁰¹ Carr, W., & Hartnett, A. (1996). *Education and the Struggle for Democracy: The Politics of Educational Ideas*. Buckingham: Open University Press, sid 192.

²⁰² Apple, M., Beane, J. (1995). *Democratic Schools: Lessons in Powerful Education*. Henemann, Portsmouth: NH, sid 9.

”Om man har en högre utbildning, är det mer sannolikt att man tror på demokratiska värderingar och stödjer demokratiska metoder. Alla relevanta studier indikerar att utbildning är mycket viktigare än inkomst eller yrke. [...] Ju bättre utbildad befolkningen i ett land är, desto bättre är chanserna för demokrati, och tillgängliga jämförande data stödjer denna tes.”²⁰³

På senare har en flod av forskning om sambandet mellan utbildning och demokrati presenterats. Medan några har avfärdat att det överhuvudtaget skulle finnas utbildning främjar demokratin har många testat olika hypoteser i makropanelstudier. Utöver ett fokus på utbildningsnivåer och effekten av utbildning har man också analyserat hur en rad andra faktorer skulle kunna spela in. Det handlar om sådant som urbanisering, ekonomiskt välstånd, tidigare kolonisering liksom graden av demokrati i grannländer.²⁰⁴ Andra studier visar att den eftergymnasiala utbildningens omfattning tycks påverka demokrati-utvecklingen mer än grundskola och gymnasium.²⁰⁵

Åter andra forskare håller visserligen med om att utbildning är en förutsättning för demokrati, men generellt skapar utbildning i breda och ospecificerade termer inte stöd för dess roll i övergången till en fungerande, liberal demokrati.²⁰⁶ Slutsatserna exemplifieras med att en rad länder har höjt de generella utbildningsnivåerna utan att för den skull bli mer öppna eller demokratiska. Tvärtom har ju demokratiutvecklingen gått i motsatt riktning de senaste decennierna – även i moderna välutvecklade samhällen. Dagens demokratiforskare har i stället hävdats att det just är utbildningens kvalitativa dimensioner som är avgörande för huruvida ett samhälle ska utvecklas enligt maktodelningsprincipen, där de upplysta (och utbildade) medborgarna säkerställer att samhällets olika organ hålls ansvariga samtidigt som de är öppna och transparenta.²⁰⁷

7.2. SVERIGE OCH DE VANLIGASTE MIGRANTLÄNDERNA – I VAR SIN ÄNDE NÄR DET GÄLLER DEMOKRATI

7.2.1. Migranter i Sörmland delar samma kluvenhet till demokrati som andra regioner gör

Sverige brukar tillsammans med de övriga nordiska länderna i olika demokratiindex rankas som ett av världen mest demokratiska styrda länder med en lång tradition av de karaktäristika som

---

²⁰³ Lipset, S.M. (1959). Some Social Requisites of Democracy: Economic Development and Political Legitimacy. *The American Political Science Review*, Vol. 53, No. 1, sid. 69–105.

²⁰⁴ Sanborn och Thyne (2014). Learning democracy: Education and the fall of authoritarian regimes. *British Journal of Political Science*, 44(04), sid. 773–797.

²⁰⁵ Apergis, N. (2018). Education and democracy: New evidence from 161 countries. *Economic Modelling*. 71, sid. 5967.

²⁰⁶ Sommers, J., Gabriel Marian, C. (2019). Education alone does not support open societies, but the right educational content might. *Journal of Contemporary Central and Eastern Europe*, 27(2-3), sid. 213–225.

²⁰⁷ Brunkert et al. (2019). A tale of culture-bound regime evolution: the centennial democratic trend and its recent reversal. *Democratization*, 26(3), sid. 422–443.

kännetecknar en demokrati. Sverige är erkänt för sina demokratiska institutioner sitt oberoende rättsväsende och en yttrandefrihetsrätt som går längre tillbaka än något annat lands. Lägg därtill ett välfungerande politiskt system med regelbundna fria och rättvisa val och ett starkt engagemang för medborgerliga rättigheter och individuella friheter.

Just de långtgående friheterna skiljer Sverige från många andra länder – inte minst de flesta av de länder varifrån de vanligaste migrantgrupperna till Sverige kommer. Denna ofrihet att uttrycka och kunna följa sina åsikter, drömmar, ideal och känslor är ofta nog också såväl den direkta som indirekta orsaken till att de väljer att lämna sina ursprungsländer. I våra intervjuer där vi frågar migranter vad de tycker är bäst med att leva i Sverige är det vanligaste svaret: Friheten!

Detta är något som gäller oavsett vilket land som migranterna kommit från. I intervjuerna har migranterna i Sörmland många gånger uttryckt bristen på frihet och känslan av att sitta fast; att inte kunna styra sina egna liv som en av de viktigaste drivkrafterna till att söka sin framtid i Europa. Det kan handla om migranter som kommer från auktoritärt styrda samhällen där makten är koncentrerad i händerna på ett fåtal individer – en klan, en familj eller rentav en enda person. I sådana samhällen har medborgarna få eller inga möjligheter att delta i den politiska processen. De saknar ofta rösträtt liksom tillgång till information. Beslutsfattare och tjänstemän i sådana samhällen kan agera ostraffat, strunta i rättsliga förfaranden, kränka mänskliga rättigheter och manipulera rättssystemet. Att i ett sådant samhälle demonstrera, uttrycka egna åsikter eller på andra sätt vara politiskt aktiv kan vara förenat med rader av risker. Det finns många exempel i vår tid på människor som fått betala med sina egna liv för att ha stått upp mot diktatoriskt styre, korruption och maktmissbruk.

Odemokratiska samhällen saknar därtill ofta insyn i förvaltningen där beslut fattas bakom stängda dörrar och där informationen till medborgarna är starkt begränsad. Ansvarsmekanismerna är som regel svaga eller saknas helt, vilket ökar riskerna för korruption och förskingring av offentliga resurser. När dessutom medierna i dessa samhällen ofta är hårt kontrollerade av styrande myndigheter eller ägs av personer eller företag som står nära makteliten undertrycks oberoende journalistik. Kritiska röster tystas och journalister utsätts för censur, trakasserier eller fängelse. Inte sällan används statlig propaganda och desinformationskampanjer för att manipulera den allmänna opinionen.

Demokratitanken går långt tillbaka i Sverige. Den går hand i hand med reformer som indirekt kom att göra Sverige till ett mer jämställt samhälle, där kunskap och bildning utgjorde grunden för samhällsutvecklingen. I 1571 år Kyrkoordning bestäms till exempel att såväl pojkar och flickor har rätt till utbildning i en särskild så kallad skolordning. Där bestäms att städernas borgerskap ska inrätta skrivskolor, räkneskolor, hantverks- och handelsskolor för både pojkar och flickor. Ett viktigare steg som ännu tydligare markerade starten för övergången till ett mer demokratiskt samhälle gäller yttrandefriheten som blev lagstadgad genom en grundlagsändring år 1766 under Gustav III:s regeringstid. Denna grundlagsändring, kallad Tryckfrihetsförordningen, införde principen om censurförbud och gav medborgarna rätt att uttrycka sina åsikter och publicera material utan föregående godkännande. Det var en viktig

milstolpe för yttrandefriheten i Sverige och har sedan dess reviderats och moderniserats för att anpassas till samhällsförändringar. Idag finns lagstiftning som gäller friheter på en rad områden – det handlar om mötesfrihet, föreningsfrihet, religionsfrihet, yttrandefrihet och tryckfrihet.

Med avstamp i dessa friheter skyddar demokratiska samhällen medborgarnas möjligheter att uttrycka sina åsikter, att fredligt samlas, bilda organisationer och ha tillgång till en fri press. I ett demokratiskt samhälle har medborgarna rätt att delta i den politiska processen. Detta inkluderar friheten att rösta i fria och rättvisa val, gå med i politiska partier, uttrycka politiska åsikter och delta i fredliga protester. Ett demokratiskt samhälle uppmuntrar till mångfald och respekterar olika åsikter, övertygelser och bakgrunder. Den värdesätter pluralism, främjar tolerans och skyddar minoriteters rättigheter, vilket säkerställer att allas röster och intressen beaktas. I en demokrati ska lagarna tillämpas lika för alla individer, inklusive de som har maktpositioner. Rättsstatsprincipen ska trygga att ingen står över lagen och att rättsliga förfaranden är rättvisa och transparenta. Ett demokratiskt samhälle främjar dessutom fria och oberoende medier. Press, radio och TV spelar en avgörande roll när det gäller att informera allmänheten, hålla makten till svars och underlätta en öppen debatt och en offentlig diskussion. Allt detta är ideal som hyllas av en majoritet av medborgarna i Sverige. I Sverige är det därför en självklarhet att makten överförs fredligt från en regering till en annan genom val eller andra etablerade processer. Denna ordning säkrar stabilitet, kontinuitet och ett fredligt sätt att lösa politiska meningsskiljaktigheter. En kvinna från ett östafrikanskt land berättade i en av våra intervjuer hur förvånad hon blev över att det inte förekom demonstrationer i samband med ett av de senaste regeringsskiftena i Sverige:

-Han sa bara att nu avgår vi, så får de som vann valet bilda en ny regering. Så hade man aldrig sagt i mitt hemland.

Som alla vet, finns det även mycket utvecklade länder där efterlevandet av det demokratiska samhällets huvudprinciper sviktar. Därför är det viktigt att diskussionen och engagemanget för att försvara de demokratiska principerna ständigt pågår. Forskningsprojektet V-dem (*Varieties of Democracy*) vid Göteborgs Universitet producerar omfattande data och analyser om demokratiutvecklingen i världen – bland annat med hjälp av data från World Values Survey. Deras forskning omfattar olika aspekter av demokrati, inklusive politiska rättigheter, medborgerliga friheter, valprocesser och institutioner. V-dems data visar att demokratiutvecklingen i världen har backat. Enligt V-Dem-rapporten för 2022 finns det idag fler slutna autokratier (envälden) än liberala demokratier i världen för första gången på över två decennier. Yttrandefrihet och relaterade indikatorer tillhör de vanligaste områdena för försämring.²⁰⁸ Rapporten visar att så många som 72 procent av världens befolkning lever i autokratier medan bara 13 procent lever i länder som kan kallas liberala demokratier.²⁰⁹ Det finns flera studier från olika institutioner som bekräftar bilden även om mätmetoderna varierar

---

²⁰⁸ V-dem ger valautokratier följande attribut: Flerpartival för den verkställande makten existerar men kombinerat med otillräckliga nivåer av grundläggande krav såsom yttrande- och föreningsfrihet och fria och rättvisa val.

²⁰⁹ V-Dem Institute 2023. *Democracy Report 2023: Defiance in the Face of Autocratization*..

och resultaten skiljer sig åt. Såväl Freedom House ²¹⁰ och EIU (The Economist Intelligence Unit) ²¹¹ har visat att cirka 40 procent av världen befolkning lever i länder som kan betraktas som demokratier. Trenden mot ökad autokrati är global och föreståndaren för V-Dem Institutet, professor Staffan Lindberg, som menar att bland annat sociala medier har ”spelat en enorm roll för att sprida konspirationsteorier och har fungerat som en megafon åt de nationalistiska reaktionära narrativen som karaktäriserar tillbakagången på olika sätt. Oavsett om det är hindunationalism i Indien, muslimsk nationalism i Turkiet eller kristen nationalism i Orbans Ungern, så är det ungefär samma innehåll i budskapen som sprids”, säger han i en intervju. ²¹²

Figur 7.1. Migranternas ursprungsländer tillhör de minst demokratiska i världen

Källa: Varieties of Democracy, 2022

En del forskare menar att pandemin fungerat som en katalysator som bara förstärkt en rad redan existerande samhällsproblem som handlar om exkludering och utanförskap. I en artikel i The Lancet våren 2021 menade några forskare vid UCL i London att covid-19 har förstärkt det strukturella våld som finns inbäddat på många nivåer i samhället, där pandemin har ökat marginaliseringen av redan tidigare förtryckta och utestängda grupper. Dessa grupper – många gånger migranter – som på grund av pandemin drabbats oproportionerligt såväl ekonomiskt som hälsomässigt, uppmanades samtidigt att "lita på samma strukturer" som misslyckats med att stötta dem ekonomiskt och socialt. ²¹³ En integrationsforskare i Schweiz uttrycker liknande tankar i en intervju där hon menar att inkludering av underprivilegierade grupper är ett måste för en rättvis demokrati, men att detta kräver att människor med privilegier delar med sig av sina resurser. Pandemin har, menar forskaren, ökat på polariseringen och ojämlikheten i

²¹⁰ Freedom House 2023. "Freedom in the World 2023: Marking 50 years in the Struggle for Democracy".

²¹¹ The Economist Intelligence Unit 2023. Democracy Index 2022.

²¹² Larsson, E., *Diktaturer tar ett allt större grepp om världsekonomin*, Omvärlden 22 maj 2023.

²¹³ Burgess et al. (2021), COVID-19, cults, and the anti-vax movement, *The Lancet*, Volume 397, Issue 10280, P1181 27 mars 2021.

Schweiz, liksom uttalanden av rasistisk och antisemitisk karaktär.²¹⁴ Statsvetaren Michael Strange som driver ett projekt om jämlik hälsa vid Malmö universitet, uttrycker liknande tankar i en intervju där hans slutsats är att pandemin har ökat de sociala klyftor som redan finns i Sverige. Pandemin har helt enkelt blottlagt hur ojämlik hälsan är även i vårt land:

*-Vad vi sett [...] är att var du befinner dig i samhället – vilken tillgång du har till sjukvård – i princip avgör din hälsa och ditt välbefinnande.”*²¹⁵

Den negativa utvecklingen för demokratin i världen har pågått sedan åren just efter millennieskiftet. Inom World Values Survey har ett antal forskare försökt förklara orsaken till denna framväxt av auktoritär populism i utvecklade demokratier. En teori föreslår mycket starkt förenklat att när samhällen under efterkrigstiden blivit alltmer frihetliga och jämställda känner sig äldre, mer konservativa grupper hotade. De är rädda att förlora sin status och drar sig därför till auktoritära, populistiska partier vars agenda är att stoppa just dessa liberala ideal som förespråkar demokrati, jämlikhet och jämställdhet. En eventuellt positiv konsekvens av denna process skulle kunna vara att tidigare underprivilegierade grupper uppmuntras till att bli mer deltagande och aktiva medborgare. Å andra sidan, i sin förlängning, kan denna utveckling leda till en urholkad respekt för sådant som yttrandefrihet, social tolerans och förtroende för den parlamentariska demokratin. I boken *Cultural Backlash* ställde författarna frågan: Är de liberala, demokratiska samhällena tillräckligt robusta för att stå emot den pågående utvecklingen? Svaret på den frågan måste tyvärr bli hängande i luften.²¹⁶

Att frågor om migration, integration, flyktingmottagande och hederskultur hänger samman med såväl utbildning som demokrati är uppenbart. En femtedel av Sveriges befolkning – drygt två miljoner – är inte födda i vårt land. Ungefär hälften av dem är i sin tur födda utanför Europa – i första hand Mellanöstern, Nordafrika och Asien. Deras tankemönster och idévärld liknar i allt väsentligt alla andra människors. Det visar om inte annat 40 års mätningar inom World Values Survey. Till exempel säger alla människor på jorden att familjen är viktigare än att ha ett jobb, än att tjäna pengar eller religionen. Där är vi alla lika. Likaså tycker alla människor att det fel att stjäla och berika sig på andra människors bekostnad. Vikten av att ha vänner och ingå i ett socialt sammanhang är också något människor i hela världen anser vara viktigt. Men inom ett antal områden skiljer vi oss åt. Det handlar bland annat om hur vi ser på friheten att själva göra våra viktiga val i livet – det många ser som en av demokratis verkliga hörnstenar.

När WVS frågat människor i MENA-regionen hur de ser på demokrati säger mer än nio av tio att demokrati är det bästa sättet att styra ett land. Samtidigt är det omöjligt att år 2023 påstå att något annat land i regionen än Israel återkommande genomför demokratiska val till ett parlament. Alla andra styrs av militärregeringar eller andra autokratdito inklusive absoluta kungadömen. I en intervjustudie från 2018 svarade tre fjärdedelar (76 %) av de tillfrågade i

---

²¹⁴ Kuenzi, R., (2021), The pandemic as a test and a chance for a more inclusive democracy, *Swissinfo*, 23 November 2021.

²¹⁵ Albertsdottir, E., (2021), Pandemins påverkan präglas av paradoxer, *Malmö universitet*, Pressmeddelande, 10 september 2021.

²¹⁶ Norris, P., och Inglehart, R., F., (2019) *Cultural Backlash – Trump, Brexit and Authoritarian Populism*, Cambridge University Press.

Tunisien – det land i regionen som efter Israel kanske kommit längst i sina demokratisträvanden – att befolkningen ännu inte är moget för demokrati.²¹⁷ Ideal och verklighet skiljer sig åt.

7.2.2. Kan man vara för både demokrati och autokrati på samma gång?

I det moderna samhället har vi lärt oss att en uppsättning frihetliga värderingar bland befolkningen är en nödvändig förutsättning för demokrati. De räcker således inte med att själva valproceduren genomförs på ett någorlunda korrekt vis; medborgarnas livsvillkor generellt behöver genomsyras av frihetliga värderingar. Dessa frihetliga värderingar grundas på individens möjligheter att själv fatta beslut i grundläggande frågor såsom att kunna välja form av familjebildning, sexuell och reproduktiv hälsa, jämställdhet, ett skolsystem som uppmuntrar till självständigt och kritiskt tänkande, yttrande- och tryckfrihet och ett valsysteem som gör det möjligt för olika partier att föra fram sina program och att fritt och rättssäkert kunna genomföra val. I auktoritärt styrda samhällen finns oftast brister vad gäller frihetliga eller det som ibland kallas emancipativa värderingar. Frågan som här diskuteras är hur synen på demokrati förändras när migranter från auktoritärt styrda regimer integreras i det svenska samhället.

I World Values Surveys (WVS) databas finns ett omfattande material med svar på frågor kring demokrati och frihetliga värderingar som ställts i ett stort antal länder och där tidsserier över förändringar kan analyseras.²¹⁸ Migranter är oftast otillräckligt representerade i de stora sociala undersökningar som mäter individens värderingar och sociala normer.²¹⁹ För att komplettera WVS globala tidsserier har därför arbetet initierats med att bygga en kunskapsbank där denna rapport om Sörmlands migranter ingår.

Av dessa databaser framgår att stödet för demokrati är starkt. När man frågar medborgarna hur de ser på demokratin så har en tydlig majoritet i de allra flesta länderna på vår jord svarat att de är för demokrati. Inom WVS finns till exempel följande två frågor som hittills har ställts till 139 000 personer i 83 länder:

”Är det viktigt att leva i en demokrati?”

och

”Hur demokratiskt är ditt land styrt idag?”

Även om det är stora variationer i svaren, svarar mer än halva befolkningen i de länder som ingår 8 – 10 på en tiogradig skala, alltså att det är mycket viktigt att leva i en demokrati.²²⁰ Hela 90 procent av medborgarna i Sverige svarar att demokrati är mycket viktigt, att jämföras med det globala snittet som är 74 procent. För utomeuropeiska migranter i Sverige är det 83 procent. De utomeuropeiska migranterna ligger således mellan ursprungslandets värden och

---

217 Rahman, N., 2018, Democracy in the Middle East and North Africa, Arab Barometer Wave IV, Princeton University.

218 Se till exempel European Social Survey (ESS), European Values Study (EVS) och World Values Survey (WVS) www.worldvaluessurvey.org.

219 Puranen, B. (2019). *Med migranternas röst, del 1*, sid 33 och Puranen, B. (2021). *Med migranternas röst, del 2*, sid 51.

220 Det globala genomsnittet är 8,47 och det svenska är 9,23 på en tiogradig skala. Ursprungsländerna som våra migranter kommer ifrån har också höga värden på den första av de två frågorna, så har Irak 7,34, Iran 8,82 och Turkiet 7,89.

majoritetsbefolkningen i Sverige. Sörmland avviker inte från det nationella urvalet för migranter.

På frågan hur demokratiskt de anser att deras hemland är styrt idag svarar väsentligt färre att de anser det vara demokratiskt styrt. Ändå svarar förvånansvärt många även i länder som utifrån vedertagna kriterier inte kan bedömas som demokratiska att de anser det egna landet att vara demokratiskt. Det globala genomsnittet är 6,1 på en skala till 10; medelvärdet för Sverige är 7,8. Genom att jämföra svaren på de två frågorna har det varit möjligt att mäta distansen mellan förväntad och upplevd demokrati och hur den förändras över tid. Denna insikt har lett till en positiv förväntan på en fortsatt demokratisk global utveckling. Även om man inte upplevde det egna landet som demokratiskt, var det ändå där man ville leva. En förväntan om en kraftfull demokratisk utveckling låg i luften. En omfattande litteratur såväl akademisk som mer populär tog också fasta på detta.²²¹

Hur rimmar då detta med att stödet för demokrati är så starkt inte bara i västvärlden utan också i icke-demokratiska länder? Tidigare tolkades det som att folkets vilja på sikt skulle leda till att populistiska auktoritära ledare skulle försvinna när folket i fria val skulle säga sin mening.²²² Men den processen uteblev.

Ganska snart gjorde sig mer kritiska ståndpunkter hörda. Hur kom det sig att en stor del av medborgarna i länder som förmodades vara någorlunda demokratiska röstade på populistiska politiker och autokratiska regimer? Kina och Singapore var måhända inte så överraskande, men Ryssland, Turkiet, Venezuela, Indien och USA förvånade många liksom Visegradländerna i Europa (Polen, Tjeckien, Slovakien och Ungern).²²³ Detta förlopp har kommit att kallas *the paradox of democracy*.²²⁴

Det pågår idag en intensiv diskussion inom samhällsvetenskapen om demokratiutvecklingen i världen. Som V-dem, Freedom House Political Rights Index, The Economist Intelligence Units Democracy Index, The Polity Report från Center for Systemic Research, Pew Research Institute kunnat visa, ökade den globala andelen demokratier relativt stadigt under hela efterkrigstiden ungefär fram till millennieskiftet.²²⁵ Sedan dess har antalet liberala demokratier i världen istället minskat samtidigt som en större andel av jordens befolkning numera bor i länder styrda av autokrater i olika grader och gestalter. Västeuropa och Nordamerika, samt delar av Latinamerika, Australien, Japan, Nya Zeeland och Taiwan har de högsta nivåerna av liberal demokrati.

---

²²¹ Haerpfer, C., Bernhagen, R., Inglehart, R., & Welzel, C., (2009), (ed), "Introduction", *Democratization* Oxford University Press; Huntington, S.P. (1996), *The Third Wave of Democratization*, London, Norman; Berg Schlosser, D., (2009), "Long waves and Conjunctures of Democratization", in Haerpfer, C. et al (ed), s. 41-54; Margoff, J., & White, A., "The Global Wave of Democratization, in Haerpfer, C., et al (eds) s. 55-73; Diamond, L., (2008), *The Spirit of Democracy*", New York, Times Book.

²²² *The marginal utility thesis* (marginalgränsnytteteorin) innebär i detta sammanhang att folket förstår demokratins innebörd och ser den som ett alternativ till det autokratiska styret som de själva lever under. Enligt detta synsätt är den egna regimen illegitim och kan förväntas röstas bort i fungerande val.

²²³ Levitsky & Ziblatt, *How Democracies Die*, Crown Press, (2018) s. 79-96; Mounk, Y., *The People vs Democracy. Why Our Freedom Is in Danger & How to Save It*, (2018), Harvard University Press.

²²⁴ Moreno-Alvarez & Welzel, (2014).

²²⁵ Se till exempel V-Dem Institute. <https://www.v-dem.net/project.html>.

Denna utveckling, tillsammans med militärkupper i bland annat Malaysia och Sudan, har lett till att 68 procent av världens befolkning numera lever i autokratier i någon form medan bara 14 procent lever i en verklig liberal demokrati. Från 41 fullt ut liberala demokratier i världen minskade antalet till 32 mellan 2010 och 2020. Detta av totalt 193 suveräna länder som tillhör FN.²²⁶

Teorierna och förklaringarna till denna antidemokratiska utveckling med en ökande autokratisering är många. Det handlar exempelvis om politikens oförmåga att ta itu med trängande samhällsproblem såsom migration, mångfald, arbetslöshet, klimat, växande ojämlikhet eller annan utsatthet. En ökande polarisering människor emellan tillskrivs en rad olika ekonomiska och sociala förändringar samt en av många uttryckt föreställning av kulturell förlust och hotad status. 2000-talets identitetspolitik, där gruppstillhörighet när det gäller kön, ras, klass, sexuell läggning eller religion har varit i centrum, har sannolikt underblåst dessa känslor av osäkerhet och ilska. Sådana känslor av missnöje har ofta exploaterats av antidemokratiska ledare som kunnat omdefiniera sociala normer och satt nya gränser för acceptabelt beteende. Hackerattacker, falska nyheter och korta, snärtiga – ibland rentav kränkande – meddelanden i sociala medier och allehanda poddar har med all sannolikhet bidragit till denna utveckling. En annan aspekt handlar om att auktoritära regimer i regel inte är sårbara på samma sätt som demokratier. De har en klar taktisk fördel genom avsaknaden av fria medier, institutioner och andra kontrollmekanismer, vilket gör att dessa autokratiskt styrda samhällen kan hindra ifrågasättanden och kritisk granskning.

Även om Sverige har fria medier förekommer ändå en omfattande spridning av vad som syftar till att misstänkliggöra migranter. Ett vanligt narrativ handlar om ”vi och dom” – eliten mot folket, fattiga mot rika, migranter mot majoritetsbefolkningen o.s.v. Många flyktningkritiska konspirationsteorier handlar om hur spridningen av covid-19 blivit en del av ett planerat folkutbyte mellan Europa och Mellanöstern. Redan utsatta grupper i samhället demoniseras och skuldbeläggs därmed ännu mer.²²⁷

Enligt en rapport från Freedom House har demokrati och mänskliga rättigheter försämrats i minst ett åttiotal länder sedan pandemin bröt ut.²²⁸ Särskilt kraftiga har minskningarna varit i nyvordna demokratier och särskilt repressiva länder.

Pandemin har fått potentiellt stora konsekvenser för den globala demokratiutvecklingen. Runt om i framför allt västvärlden genomfördes under såväl 2021 som 2022 många stora protestaktioner mot myndigheters och politikernas sätt att hantera pandemin. I Kanada, Belgien, Thailand, Italien och andra länder använde polis och militär både vattenkanoner och tårgas mot demonstranterna.²²⁹

---

²²⁶ Lindberg, S., I., (2021), ”Autocratization Turns Viral – Democracy Report 2021”, *V-Dem Institute*, Göteborg.

²²⁷ Önerfors, A., (2021), ”Konspirationsteorier och covid-19: mekanismerna bakom en snabbväxande samhällsutmaning”, *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)*, april 2021

²²⁸ Freedom House, (2020) ”New Report: Democracy under Lockdown - The Impact of COVID-19 on Global Freedom”, *Press release*, October 2, 2020

²²⁹ Reuters, 2021, ”Anti-vax protesters in Rome target European union's headquarters”, October 9, 2021.

När WVS frågat människor i MENA-regionen hur de ser på demokrati säger mer än nio av tio att demokrati är det bästa sättet att styra ett land på. Samtidigt styrs de flesta arabisktalande länderna i regionen av militärregeringar eller andra autokratdito – till exempel ett antal absoluta kungadömen. I en intervjustudie från Arab Barometer från 2018 svarade tre fjärdedelar (76 %) av de tillfrågade i Tunisien – det land i regionen som efter Israel²³⁰ kanske kommit längst i sina demokratisträvanden – att befolkningen ännu inte är mogen för demokrati.²³¹ Ideal och verklighet skiljer sig åt. När vi ställt frågan vad som konstituerar en demokrati svävar många som lever i Mellanöstern och Nordafrika på målet. Somliga menar rentav att såväl präster som militärer kan leda ett land och samtidigt kalla sig demokratiskt.

Samtidigt som önskan om demokrati är uttalad så accepterar medborgarna starka ledare, vilket leder till ett legitimerande av auktoritära ledare och bidrar till att dessa regimer består och stärker sin makt. Hur skall detta förstås och hur påverkas de migranter som ingår i denna studie av denna problematik?

7.2.3. Tankar om demokrati bland Sörmlands migranter

I våra intervjuer med migranterna i Sörmland omfamnar man många av de ovan beskrivna demokratiska attributen: rätten att göra sin röst hörd vare sig det är i media eller genom att rösta i allmänna val; att slippa korruption och maktmissbruk; öppenhet och transparens; att ha lika möjligheter för pojkar och flickor när det gäller utbildning osv. Men på några områden skiljer sig synen på vad som är viktigt i en demokrati och det handlar om frågor som gäller familj och religion. Där blir uttrycken för vad som karakteriserar ett demokratiskt samhälle mer otydligt eller rentav grumligt. När vi frågat migranterna vem som bestämmer en partner åt en son eller dotter, blir ofta svaret först:

-Det bestämmer dom själva.

Sedan följer som regel en paus följt av:

-Men vi vill gärna ha ett ord med i laget.

När vi sedan preciserar frågan genom att undra:

-Så det är ok om din dotter gifter sig med en svensk kille?

-Ja, men då måste han tillhöra vår religion.

Sedan en längre paus:

-Men helst ska det nog vara en kille som kommer från vår kultur.

---

²³⁰ Data för Israel ingick inte i analysen som gjordes av ArabBarometer.

²³¹ Rahman, N., 2018, Democracy in the Middle East and North Africa, Arab Barometer Wave IV, Princeton University.

Egentligen är en dialog som denna inte överraskande. Om den hade gällt en svensk familj som, säg, flyttat till Indonesien och frågan hade kommit upp vem föräldrarna tyckte deras dotter skulle gifta sig, är det ganska sannolikt att samtalet hade haft ett liknande scenario.

Men i den toleranta, frihetliga kontexten skulle ingen komma på tanken att dottern ska tvingas gifta sig med en person som familjen föreslagit. Än mindre att hela familjens heder står på spel för att dottern gjort ett annat val än vad föräldrarna anser vara bäst. Värderingar och normer är, som vi beskriver dem på annan plats i denna skrift, trögrörliga. De bygger på den kultur och traditioner som utvecklats över kanske årtusenden i det sammanhang där man vuxit upp och präglats som individ. Att bryta dessa tankemönster kräver både vilja och motivation men också kunskap och insikt om det nya sammanhang man kommit till: Hur tänker svenskarna och framförallt – varför skiljer sig deras värderingar och normer från de som gäller i mitt hemland?

Den utbildning som migranterna måste omfatta handlar således inte bara om svenska språket, seder och traditioner och om hur samhället är organiserat. Den måste framförallt berätta om hur och varför Sverige är som det är. Varför vi tror på jämställdhet och jämlikhet; varför vi inte får slå våra barn eller varför föräldrarna inte kan bestämma vem deras döttrar ska gifta sig med. Kunskapen måste internaliseras. Själva stoffet kan säkert läsas i en skrift eller förmedlas under en lektion inom SFI, men det måste få ett sammanhang för att leda till en personlig tillägnan av kunskapen. Då är interaktionen med andra människor viktig – diskussionen, samtalet där man i dialog med andra prövar och tolkar ny kunskap; där man vrider och vänder på en frågeställning för att ompröva och förstå. Detta är den stora utmaningen för alla dem som arbetar med integrationen – att göra utbildningen så spännande och utmanande att den leder till solida och djupa insikter. Insikter där migrantens egen tolkning av kunskapsinnehållet leder till såväl självförtroende som tilltro till den egna kapaciteten. Det är således bildning i en mer grundläggande bemärkelse snarare än utbildning som underlättar migranternas integration till Sverige.

De utomeuropeiska migranterna i Sörmland uttrycker ett mycket starkt stöd för den demokratiska tanken även om många inte anser att de länder som de kommer ifrån är särskilt demokratiska. Det vanligaste svaret på frågan varför det har valt Sverige är ”för att det är ett demokratiskt och fritt land.”²³² Bakom detta sätt att resonera finns ofta djupare liggande synsätt på det som kan benämnas som ett kortare och ett längre livsperspektiv. Det kortare livsperspektivet knyter an till ursprungslandets realiteter där spädbarnsdödligheten är hög, medellivslängden låg och andelen som lever till 65 års ålder utgör bara några få procent av hela befolkningen.

Vad händer när det korta livsperspektivet möter det långa? Vad händer när en migrant med det korta perspektivet kommer till Sverige där vi lever så mycket längre? Ett samhälle där dessutom sjukvård, skolgång, utbildning, välfärd, pension och äldreomsorg garanteras av staten – inte av familjen? Ahmad, 59 år gammal fd snickare från Homs i Syrien kom med fru och två barn som kvotflykting till Torshälla 2018. Han säger att han älskar Torshälla, att han älskar Sverige:

---

²³² Puranen, B., Med migranternas röst – den subjektiva integrationen del 1.sid 108f.

-Och tänk att gå på SFI är gratis, dagis är gratis, allt i Sverige är gratis...

-Vad visste du om Sverige innan du kom?

-Ingenting, Absolut ingenting. Jag visste inte var landet ligger ens, så vi tittade på några filmer och vi förstod kanske lite mer, men filmerna var konstiga. En handlade om vädret, att det var kallt och en annan om att i Sverige sorterar man sopor...

-Vad tänkte du då?

-Att det där skulle aldrig fungera i Syrien. Aldrig att man skulle sortera sopor så. I Syrien är ingenting samma.

Ahmad Torshälla har förstått att livet bjuder på fler och annorlunda möjligheter i Sverige än i det gamla hemlandet. Men varför Sverige är som det är har han inte förstått riktigt än.

7.3. EMANCIPATIVA VÄRDERINGARS BETYDELSE FÖR DEMOKRATIN.

I en auktoritär tolkning av demokratibegreppet ingår lydnad inför ”kloka” ledare som vet folkets bästa. Detta leder oftast till att allmänt vedertagna institutionella kontrollsystem förhindras att verka samt att offentlig kritik (fri press och övriga media) och kontroll av valprocedurens olika steg förhindras. Detta är förstås utmanande eftersom det finns generellt accepterade former för hur ett demokratiskt styresskick bör utformas och verkställas.²³³

Liberala värderingar utgår däremot från medborgerliga friheter (*civic freedoms*) som ger människor möjligheter att själva bestämma över sina liv och att rösta i fria val. Pippa Norris, Christian Welzel och Ronald Inglehart är några forskare som utifrån bland annat World Values Surveys data analyserat detta fenomen.²³⁴ I ett flertal böcker och artiklar jämförs några av V-Dems dataserier för demokrati med World Values Surveys face-to-face-intervjuer.²³⁵ Författarna diskuterar *comprehensive democracy* utifrån några av de kulturella zoner över världen som utvecklats baserat på World Values Survey-data för de senaste fyrtio åren.²³⁶

Emancipative Values Index (EVI) och dess subindex (*autonomy, equality, choice* och *voice*) utgår från ett frågebatteri som forskaren Christian Welzel utvecklat baserat på WVS dataserier sedan 40 år och som i dag omfattar över hundratalet länder. WVS har också ställt ett stort antal frågor om demokratisyn. I denna text har vi utgått från två dimensioner: dels de respondenter som anser att demokrati handlar om liberala värderingar, dels de som anser att demokrati även

---

²³³ Dahl, R.A. 1973, *Polyarchy: Participation and Opposition*. Yale University Press. Held, D., 1996, *Models of Democracy*, Stanford University Press.

²³⁴ Norris, P., & Inglehart, R., 2019, *Cultural Backlash, Trump, Brexit and Authoritarian Populism*, Cambridge University Press, Norris, P., 2017, "Is Western Democracy Backsliding?", *Journal of Democracy* 28.

²³⁵ Brunkert, L., Kruse, S., & Welzel, C., (2018), "A tale of culture-bound regime evolution: the centennial democratic trend and its recent reversal", s. 1-22, *Democratization*, Routledge, Taylor and Francis Group.

²³⁶ Welzel, C., (2013), *Human Rising. Human Empowerment and the Quest for Emancipation*, Cambridge University Press.

inbegriper olika auktoritära mått. Båda dessa mått har ingått i olika analyser av demokrati i ett stort antal studier på nationell nivå.

Analysen utgår från följande fyra begrepp

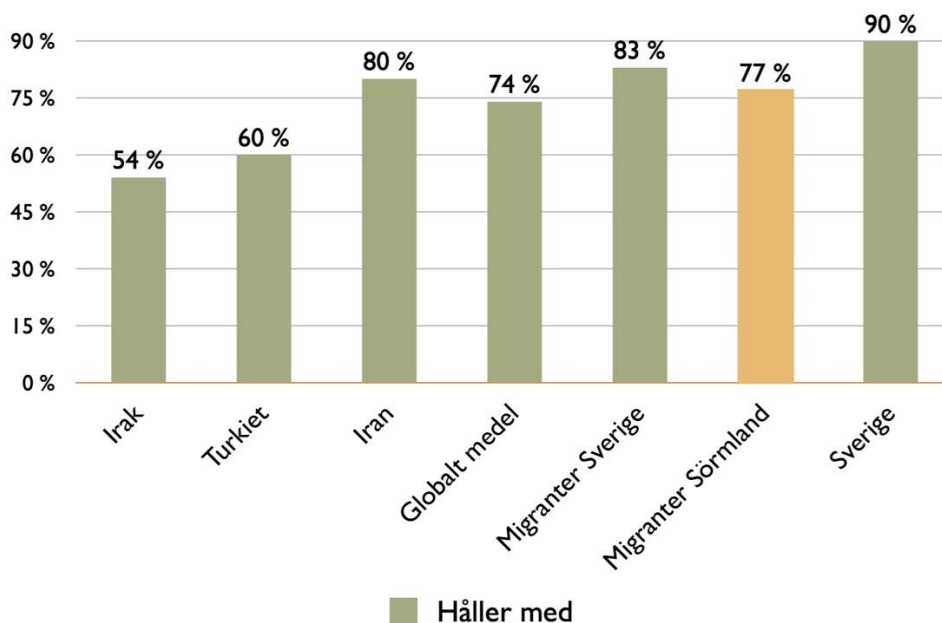
- Fullständiga demokratier (*full democracies*)
- Bristfällig demokrati eller mer ofullständiga demokratier (*deficient democracies*)
- Blandade autokratier (*mixed autocracies*)
- Rena autokratier (*straight autocracies*)

Autokratier kännetecknas enligt Christian Welzel av att de har en outvecklad form av emancipativa värderingar och det är främst detta som förklarar skillnaden mellan det han kallar fullständiga demokratier och de som är ofullständiga.

Forskningsresultaten visar att det finns ett tydligt samband mellan demokratis tillstånd och den kulturella zonen som man lever i.²³⁷ Ett allmänt stöd för demokrati behöver enligt detta resonemang inte betyda att man är emot en autokratisk utveckling. Det säger egentligen bara att de emancipativa värdena är svagt utvecklade.

Allmänhetens stöd för demokrati är sant demokratisk i ordets egentliga mening endast om den kan kopplas till starka emancipativa värderingar. Om den inte är kopplad till EVI kan den betyda det motsatta, det vill säga stöd för autokratiska samhällssystem. I denna analys av demokratisynen bland Sörmlands utomeuropeiska migranter har vi jämfört med synen i tre av ursprungsländerna samt med det nationella urvalet av migranter för Sverige samt majoritetsbefolkningens resultat i WVS senaste våg

Figur 7.2. Hur viktigt är demokrati? Urval länder från WVS ink Sverige, samt migranter i Sverige och i Sörmland, Andel svarande 8–10= mycket viktigt

²³⁷ Brunkert et al, ibid. fig 7, sid 15.

7.3.1. Vad kännetecknar en demokrati?

Både vår studerade grupp, Sörmland, och alla som genom åren deltagit i WVS har inte bara tillfrågats om hur viktigt de anser att demokrati är, utan har även ombetts ta ställning till ett antal påståenden om vad de anser kännetecknar en demokrati. För varje påstående har de ombetts svara i hur stor grad de anser att det kännetecknar en demokrati på en tiogradig skala, där 10 innebär att de instämmer helt. Med på listan finns både klassiska västerländska sätt att se på demokrati och påståenden som snarare representerar ett auktoritärt sätt att tänka på. I följande tabell återges majoritetsbefolkningens svar, den studerade migrantgruppens svar och som jämförelse ett globalt medelvärde för samma frågor.

De utomeuropeiskt födda migranterna skiljer sig i många frågor markant från det svenska medelvärdet men även från det globala genomsnittet. På de svarsalternativ där Sverige har starkare värden än det globala genomsnittet ligger även migrantgruppen högre än det globala genomsnittet och på de värden där Sverige ligger lägre än det globala genomsnittet ligger även migranterna i Sverige mestadels lägre. Detta skulle kunna tolkas som att en anpassning till ett mer västerländskt sätt att uppfatta demokratibegreppet växer fram. Ett undantag från detta mönster är ställningstagandet till ”att staten gör människors inkomster mer lika”. Här ligger majoritetsbefolkningens genomsnitt under det globala genomsnittet, medan migrantgruppens ligger över.

När dessa påståenden analyseras via faktoranalys faller två tydliga grupper ut, såväl globalt som för Sverige och för de studerade migrantgrupperna. Den ena gruppen sammanfattas ha frihetliga värderingar, medan den andra gruppen har auktoritära värderingar.²³⁸

Utifrån faktorlösningarna har följande svarsalternativ gått vidare i den fördjupade analysen:

Frihetliga definitioner

- Folk väljer sina ledare i fria val
- Civila rättigheter skyddar människor från statligt förtryck
- Kvinnor har samma rätt som män

Auktoritära definitioner

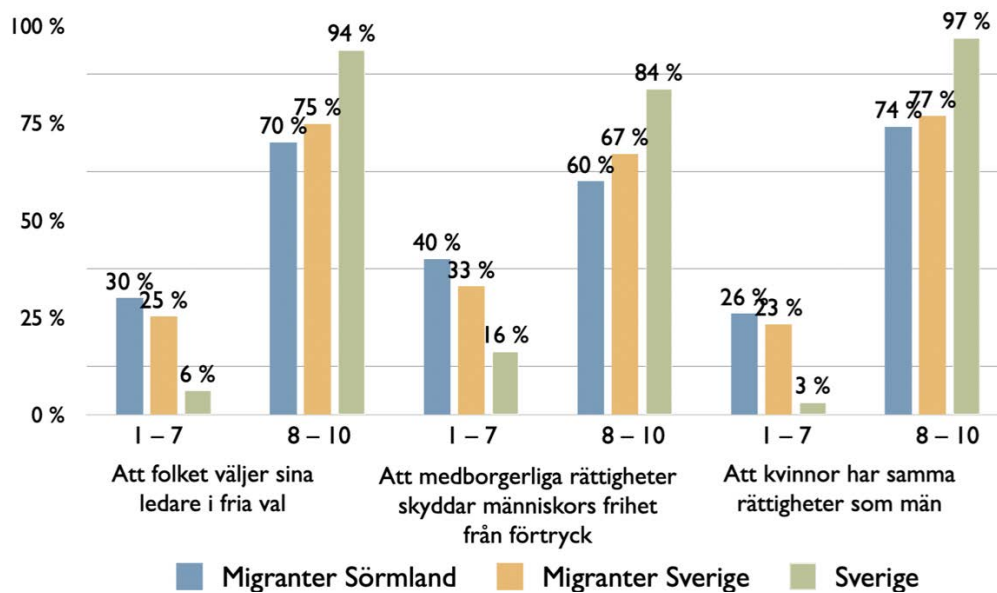
- Religiösa ledare tolkar lagarna
- Att militären tar över makten om regeringen är inkompetent
- Att människor lyder de som regerar

Figur 3, Frihetliga definitioner, migranter i Sörmland jämfört med migranter i övriga Sverige samt majoritetsbefolkningen i Sverige

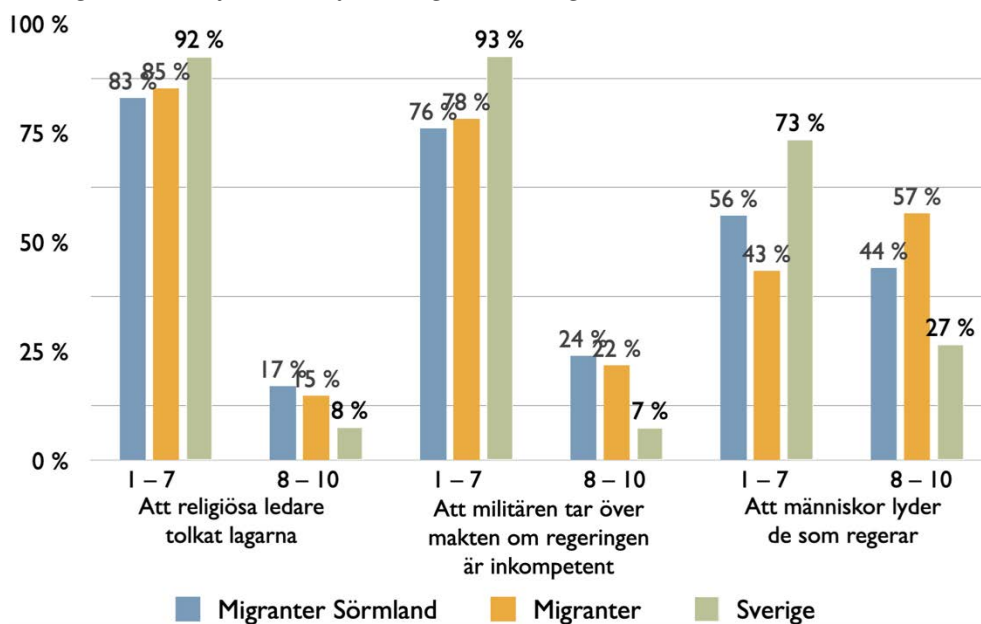
---

²³⁸ De två begreppen används simultant.

Figur 7.3. Auktoritära definitioner, migranter i Sörmland jämfört med migranter i övriga Sverige samt majoritetsbefolkningen i Sverige.

Även om de olika påståendena följer ett mönster så är det viktigt att även analysera de enskilda svarsalternativen. 92 procent av den svenska populationen anser att de tre övre definitionerna är viktiga (8–10 på en tiogradig skala), medan endast 74 procent av migranterna ansåg det. Störst är differensen kring påståendet att kvinnor har samma rättigheter som män.

För de auktoritärt inriktade påståendena ansåg 14 procent av respondenterna ur majoritetsbefolkningen att dessa var markörer för demokrati medan 31 procent av migranterna tyckte så. Störst var differensen i svaren när det gäller påståendet att ”människor lyder de som regerar.” Med tanke på att migranterna huvudsakligen kommer från auktoritära samhällen är

detta måhända begripligt. Men påståendet “att människor lyder de som regerar”, som här fallit ut som ett tecken på auktoritetstro, skulle mycket väl också kunna passa in även som ett demokratiskt argument. Om val i ett demokratiskt samhälle har skett på ett för befolkningen legitimt och acceptabelt sätt är det givet att man accepterar utfallet och följer de beslut som riksdag och regering bestämt. Å andra sidan kan man invända att i en demokrati förhåller man sig ifrågasättande. Fria medier granskar ständigt myndigheter och företag. För många nyanlända kan detta te sig svårt. Även bland majoritetsbefolkningen finns olika grupper som har svårt att förstå mediernas granskande roll. Intressant är därför att hela 27 procent av de majoritetsfödda i Sverige ligger på skalans högsta del, 8–10, och därmed svarar instämmande på frågan om man i en demokrati skall lyda de som regerar. Just begreppet ”lyda” är öppet för tolkningar – var går gränsen när man inte längre accepterar ett beslut?

Kan skillnaderna i synen på demokrati mellan den svenska majoritetsbefolkningen och migranterna härledas till skillnader i de emancipativa värderingarna?

Figur 7.4.. EVI-position utifrån land

	HÖG	MEDEL	LÅG
Frihet	Iran Turkiet	Somalia Afghanistan Irak	Eritrea Syrien
Bestämma själv	Iran Turkiet	Somalia Afghanistan Irak	Eritrea Syrien
Jämställdhet	Iran Turkiet	Irak Afghanistan Syrien	Somalia Eritrea

Källa: Migrant World Values Survey

Det är uppenbart att de migranter som har ett högt EVI – det vill säga de som anser att individen själv bestämmer i viktiga frågor såsom giftermål, skilsmässa och sexuella preferenser – också har en demokratisyn som stämmer med den rådande i västvärlden.

De som däremot har ett lågt EVI har ett väsentligen auktoritärt sätt att definiera sin demokratisyn på. Till detta skall läggas bildningen betydelse, vilket inte är samma sak som att ha en hög utbildning. Det finns många områden som har höga resultat i den del av Pisaundersökningarna där man mäter matematiska kunskaper. Det gäller till exempel Hongkong, Shanghai och Singapore – städer som för den skull inte har ett högt EVI. Däremot kan utbildningsystem som det svenska där man betonar det demokratiska tänkandet leda till ett högt EVI.

7.4. SAMMANFATTNING

Hur blir ett samhälle demokratiskt? Så löd inledningsfrågan till detta kapitel. Vi kunde konstatera att svaret bara kan bli att det handlar om att en kombination av en lång rad förutsättningar måste finnas på plats för att några av de rekvisita som konstituerar ett demokratiskt samhälle ska uppfyllas. Ett återkommande sådant i litteraturen handlar om

inkludering – alla ska med. Grunden för den svenska demokratin uttrycks också i vår grundlag – regeringsformen – med orden: ”All makt utgår från folket”. Bland andra kriterier för att samhälle ska bli demokratiskt handlar om utbildning. Utan utbildning (eller bildning) saknas en av demokratis verkliga hörnpelare. Tillägnandet av kunskaper på olika områden och utvecklingen av förmågan till kritiskt tänkande är viktiga förutsättningar för att bli en demokratisk människa.²³⁹ Själva utbildningsmomentet utgör också en viktig grund för att vässa de demokratiska instinkterna.²⁴⁰

I början av detta kapitel ställs också frågan: Vad händer när människor migrerar från extremt auktoritära, odemokratiska samhällen till ett land som styrs utifrån liberala, frihetliga och demokratiska värderingar? Eller annorlunda uttryckt – när människor migrerar från ett fattigt, utsatt, ofta krigshärjat och toppstyrt land till ett samhälle som har ett av de mest progressiva sätten att se på demokrati i världen? Således: Vad sker med en människas sätt att uppfatta vad demokrati är efter en resa från ett extremt samhälle till ett annat? Detta är egentligen vad hela denna rapport handlar om.

Vi redovisar vidare i kapitlet några fakta om demokratiutvecklingen i världen. Som rader av forskningsinstitutioner kunnat visa har den globala andelen demokratier ökat relativt stadigt under hela efterkrigstiden ungefär fram till år 2000. Sedan dess har antalet liberala demokratier i världen istället minskat samtidigt som en stor majoritet av jordens befolkning numera bor i länder styrda av autokrater i olika grader och gestalter. Västeuropa och Nordamerika, samt delar av Latinamerika, Australien, Japan, Nya Zeeland och Taiwan har de högsta nivåerna av liberal demokrati. Från 41 fullt ut liberala demokratier i världen år 2010 minskade antalet till 32 mellan 2010 och 2020. Detta av totalt 193 suveräna länder som tillhör FN. Det betyder att 72 procent av världens befolkning numera lever i autokratier i någon form medan bara 13 procent lever i en verklig liberal demokrati. Nästan helt utan undantag kommer de utomeuropeiska migranter som invandrat till Sverige från länder som är icke-demokratiska – det gäller samtliga ursprungsländer för de migranter i Sörmland som ingår i denna rapport.

Trenden mot ökad autokrati är global och föreståndaren för V-Dem Institutet som citeras i kapitlet, professor Staffan Lindberg, menar att bland annat sociala medier har ”*spelat en enorm roll för att sprida konspirationsteorier och har fungerat som en megafon åt de nationalistiska reaktionära narrativen som karaktäriserar tillbakagången på olika sätt.*”

När vi frågade migranterna om hur viktigt det vore med demokrati i ursprungsländerna svarade 77 procent av migranterna i Sörmland att det var mycket viktigt vilket är färre än migranterna i övriga Sverige (83 %) men något fler än det globala medelvärdet på 74 procent. Svaren på ett antal påståendefrågor om vad som konstituerar en demokrati, visar att migranterna ligger någonstans mittemellan svenskarnas syn på demokrati och den i ursprungsländerna. Detta

---

²³⁹ Carr, W., & Hartnett, A. (1996). *Education and the Struggle for Democracy: The Politics of Educational Ideas*. Buckingham: Open University Press, sid. 192.

²⁴⁰ Apple, M., Beane, J., (1995), *Democratic Schools: Lessons in Powerful Education*. Henemann, Portsmouth, NH, sid. 9.

skulle kunna tolkas som att en adaptation till ett mer västerländskt sätt att uppfatta demokrati-begreppet växer fram.

I kapitlet intervjuas vidare några av migranterna i Sörmland, där Aidan från Strängnäs som själv är högutbildad beskriver hur många av landsmännen inte förstår att i ett demokratiskt samhälle kan man i regel lita på de nationella medierna och men att många migranter som kommit hit tror mer på vad vänner och bekanta skriver på sociala medier än vad de ser på TV eller hör på radio. Han menar vidare att många inte har förstått att religionen inte har något med demokrati att göra eller att militären inte kan ta över styret av ett land i tider av oro eller att sociala myndigheter inte kidnappar barn för att de ska växa upp hos ett homosexuellt föräldrapar. Aidan i Strängnäs menar att problemet handlar om två saker – brist på information och brist på insikten att de måste se sig själva som svenskar.

KAPITEL VIII

ARBETE OCH UTBILDNING

8.1. INLEDNING

I tidigare delar av rapportserien ”Med migranternas röst” har arbete, utbildning och familj analyserats separat. Med tanke på hur beroende av varandra dessa kunskapsblock är har vi i denna rapport valt att analysera dem tillsammans.

Många av de migranter som kommer till Sverige är lågutbildade.²⁴¹ Eftersom detta är ett avgörande hinder för möjligheten att få ett jobb på den svenska arbetsmarknaden har idag stora migrantgrupper svårt att få sysselsättning. Det gäller i synnerhet de som kommer till Sverige som anhörig- eller asylinvandrare där tiden från ankomst till etablering på arbetsmarknaden är lång. Det tar mellan fem och tio år för att hälften av de utrikesfödda i arbetsför ålder att komma i arbete.²⁴² Den grupp som har visat sig ha särskilt svårt att bli en del av arbetsmarknaden – såväl i Sverige som i en rad länder inom EU och OECD – är kvinnor som fått uppehållstillstånd som flyktingar.²⁴³

En stor majoritet av migranterna i såväl riket som helhet och i Sörmland vill arbeta. Detta framgår tydligt i såväl enkäter som personliga intervjuer. Att kunna försörja sig är viktigt. Det stärker självkänslan; ett arbete gör vardagen meningsfull, det bidrar till att känna samhörighet med Sverige. När vi i denna studie ställt frågan om betydelsen av att ha ett arbete, har den ofta lett till många engagerade och känslomässiga resonemang kring ämnen som handlar om individens roll i samhället och hur vi blir en del av det – det som brukar kallas socialisation. Alltså den process av inläring av kunskaper och färdigheter som formar oss som människor, den process som gör att vi blir en del av det omgivande samhället. På en arbetsplats tvingas vi – vare sig vi vill det eller inte – förhålla oss till andras värderingar, attityder och sätt att se på saker och ting. Här formas vår personlighet i samspel med andra människor.

Att ha ett arbete är inte bara viktigt för att forma individens personliga och sociala identitet. Arbetet skapar också dagliga rutiner som sin tur stärker såväl det fysiska som mentala välbefinnandet; det är ett sätt att tjäna pengar som ger tillgång till varor och tjänster och det stärker självförtroende och självkänsla. Många av migranterna anlägger också ett

²⁴¹ Andersson Joonas, P. (2020). *Flykting- och anhöriginvandrares väg till arbete*. SNS förlag, Stockholm. <https://sns.se/cdn.triggerfish.cloud/uploads/2020/04/flykting-och-anhoriginvandrares-vg-till-arbete.pdf>

²⁴² Deiacio, E., Ekelund, I., (2020), *Vägar till självförsörjning – integration i Sverige*, Entreprenörskapsforum, sid. 29

²⁴³ Liebig T. & Rose Tronstad, K. (2018). *Triple disadvantage? A first overview of the integration of refugee women*. (OECD Social, Employment and Migration Working Papers No. 216).

samhällsperspektiv i intervjuerna – var och en som kommer i arbete är bra för Sverige. Inte bara för att man betalar skatt och bidrar till de offentliga utgifterna, utan för att ett arbete främjar sammanhållningen och tryggheten i samhället.

När vi bitt migranterna rangordna hur viktigt ett arbete är ställde vi en enkel fråga om vad som är viktigast: Jobbet eller familjen? Nästan två av tre svarade att båda är lika viktiga. En tredjedel satte familjen före arbetet medan bara fem procent ansåg att jobbet var viktigare än familjen. Av de personliga intervjuerna framgår att när vi frågar om familj syftar de flesta på det vi kallar en kärnfamilj – mor, far och deras barn. Detta trots att en stor majoritet av de tillfrågade kommer från kulturer där den traditionella familjen är en storfamilj som inkluderar föräldrar, barn, farföräldrar och äldre släktingar. Redan kan man anta att en slags socialisationsprocess inletts. Om vi jämför dessa svar hos migranter i Värmland rimmar de mycket väl med resultaten från World Values Survey där familjen är viktigast i nästan alla länder där mätningar gjorts, även i Sverige.²⁴⁴

8.2. LÄS- OCH SKRIVKUNNIGHETENS AVGÖRANDE BETYDELSE FÖR SAMHÄLLSUTVECKLINGEN

Att kunna läsa och skriva var länge ett privilegium för de få. Under medeltiden var majoriteten av befolkningen i de flesta av jordens länder bönder, boskapsskötare eller arbetare – de var nästan alla analfabeter. De hade sällan tid eller möjlighet att ägna sig åt utbildning. Präster och lärda inom både kristendom och islam hade däremot ofta tillgång till bibliotek och lärdomscentra och många av dem var skickliga i vetenskapliga, litterära och religiösa texter. Kyrkor och moskéer var viktiga institutioner för utbildning under många århundraden. Handelsmän och yrkesmän som behövde skriva affärsdokument kunde också vara läs- och skrivkunniga liksom medlemmar av eliten, där adel och överklass skickade sina barn till skolor eller fick undervisning av privata lärare.

Det finns beräkningar att läs- och skrivkunnigheten för världens befolkning var omkring tio till tolv procent år 1820 – alltså ungefär en person av tio.²⁴⁵ Vid samma tid var siffrorna för Sverige helt omvända – långt över 90 procent av Sveriges befolkning var läs- och skrivkunnig, eller nio av tio personer.²⁴⁶ Samtidigt som läs- och skrivkunnigheten i vårt land närmade sig 100 procent, översteg den år 1900 knappt 20 procent i världen som helhet. Från 1950-talet och framåt började utvecklingen i världen ta fart, och nådde 42 procent 1960 och 70 procent 1983. Idag ligger den globala läskunnigheten på 87 procent, eller nästan nio av tio människor världen över – alltså där Sverige befann sig för 220 år sedan. Det är anmärkningsvärt att i ett land som Turkiet var läs- och skrivkunskaperna i befolkningen år 1960 på samma nivå som Nederländernas eller Sveriges på 1700-talet.²⁴⁷

---

²⁴⁵ Our World in Data, 2022.

²⁴⁶ Johansson, E., *Kvantitativa studier av alfabetiseringen i Sverige*, Umeå universitet, 1969.

²⁴⁷ Kuran, T., *The long Divergence*, Princeton University Press, 2010.

Idag är det befolkningen i länder som Mali, Somalia, Sydsudan och Afghanistan som har den lägsta läskunnigheten i världen. I ett land som Somalia beräknas det genomsnittliga barnet gå i skolan i 1,72 år, vilket är mycket lägre än de 7,7 år som barn i Afrika genomsnittligt tillbringar i skolan. Bara vart fjärde somaliskt barn i åldrarna sex till tretton år gick år 2022 i skolan enligt det somaliska utbildningsministeriet.²⁴⁸ I detta projekt är det således inte förvånande att vi har träffat åtskilliga migranter från just Somalia som lärt sig läsa och skriva i SFI-regi någonstans i Sörmland.

Människor som kan läsa och skriva har vanligtvis bättre möjligheter att förstå komplexa uppgifter, instruktioner och tekniska manualer. Att kunna läsa ökar förstås tillgodogörandet av olika former av kunskap inklusive nyheter och information. Läs- och skrivkunnighet är ofta en nyckelkomponent i kampen mot fattigdom – genom tillgång till kunskap och information kan människor bättre försörja sig själva och sina familjer. Generellt sett har samhällen med högre utbildningsgrad större ekonomisk framgång, lägre brottslighet och därtill bättre övergripande hälsa och medborgerligt engagemang.

Läs- och skrivkunnighet är en viktig faktor för ekonomisk utveckling och förbättring av livskvaliteten för människor inom ett samhälle. Utbildade medborgare har oftast en bättre förståelse för politiska processer och ett starkare engagemang i samhällsfrågor, vilket kan bidra till en stabil demokratisk utveckling. Länder som investerar i utbildning tenderar också att ha en större innovationsförmåga – något som krävs för att driva forskning och utveckling, vilket i sin tur kan leda till teknologiska framsteg, nya företag och ökad konkurrenskraft. Att inte ha tillgång till utbildning kan leda till en ond cirkel av fattigdom både för individen och samhället. En generellt högre utbildningsnivå gör att samhällen mer effektivt kan arbeta mot att minska ekonomiska klyftor och främja en mer jämlik fördelning av resurser.

8.3. SJÄLVBEDÖMD KOMPETENS

I kapitel tre redovisades förändring över tid, i detta kapitel är ambitionen att borra lite djupare i själva relationen arbete utbildning oh familj. Hur bedömer migranterna själva sina förmågor?

För att få en tydligare bild av hur man ser på arbete i förhållande till utbildning och familj har vi ställt en serie frågor kring detta. Den inledande frågan handlar om hur man ser på den egna kompetensen. Där har vi bett personerna att ta ställning till ett antal påståenden:

- Jag kan tillräckligt med svenska för att fungera på en arbetsplats,
- Jag är energisk, noggrann och beredd att ta det ansvar som ett jobb kräver
- Jag är beredd att ta det jobb som erbjuds mig
- Jag är flexibel och kan tänka mig att arbeta på olika arbetstider under dagen

---

²⁴⁸ The Borgen Project, Improving Literacy in Somalia, 2023

8.3.1. Språkets betydelse för arbete

I kapitel två och tre redovisades hur de intervjuade själva såg på sina möjligheter att få tillgång till studier i svenska. Svaren var överlag positiva. En upprättelse av de ofta så hårt kritiserade SFI – Svenska för Invandare. Räcker då denna utbildning för att göra en nyanländ anställningsbar som termen lyder. Internationella undersökningar visar att migranter som regel är mycket angelägna om att lära sig det språket i det nya värdlandet. De inser i allmänhet själva hur avgörande språkkunskaperna är för deras möjligheter i såväl arbetsliv som i ett större, personligt perspektiv.²⁴⁹

Forskarvärlden är också överens om vikten av kunskaper i svenska för att etablera sig i den svenska arbetsmarknaden. Åtskilliga rapporter, nationella liksom internationella, har visat att kunskapen att kommunicera på värdlandets språk är en av de viktigaste förutsättningarna för en lyckad ekonomisk och social integration av migranter.²⁵⁰ Och motsatt skapar svaga språkkunskaper stora hinder för att bli en del av arbetsmarknaden och delta i vardagens sociala interaktion med det omgivande samhället.

Migranter som inte lär sig värdlandsspråket misslyckas dessutom som ofta att uppnå ekonomisk självständighet och social integration. Som ett resultat av det sysselsättningsgap som uppstår mellan de som är en del av och de som inte är en del av arbetsmarknaden, gör att många utrikesfödda blir beroende av samhällets olika välfärdssystem. Det finns studier som visar att ett sysselsättningsgap på ca 20 procentenheter består även efter 20–25 år i Sverige för personer som invandrat från ”icke-västländer” i vuxen ålder jämfört med infödda av samma kön och i samma ålder.²⁵¹

I rader av utredningar har det svenska språkets betydelse för integrationen fastslagits. I exempelvis proposition 1999/2000:147 som låg till grund för medborgarskapslagen år 2000, konstaterade författarna att goda kunskaper i svenska ökar förutsättningarna för arbete och deltagande i samhällslivet. Därför ålades kommunerna att fortsatt erbjuda samtliga migranter professionell utbildning i svenska språket, bland annat genom SFI. Men det måste vara frivilligt. Samhället kan stimulera språkinläringen, men motivationen och kunskaperna kan inte tvingas fram, fastslog regeringen.²⁵²

---

²⁴⁹ Cooke, M. (2006) *‘When I wake up I dream of electricity’; the lives, aspirations and ‘needs’ of adult ESOL learners*. Linguistics and Education, Amsterdam, Vol. 17. Nr 1. s. 56–73.

²⁵⁰ OECD/EC (2016). *How are refugees faring on the labour market in Europe? A first evaluation based on the 2014 EU Labour Force Survey ad hoc module*. Européen Commission and the OECD Working paper, No. 1/2016).

²⁵¹ Forslund et al, 2017, *Flyktig- och anhöriginvandrades etablering på den svenska arbetsmarknaden*, IFAU, 2017:14

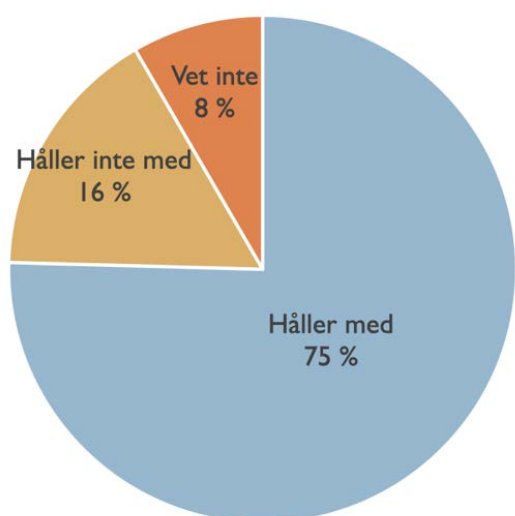
²⁵² Regeringens proposition 1999/2000:147, Lag om svenskt medborgarskap
<https://www.regeringen.se/contentassets/8d8bea8163f8453085e64c0af698d1b7/lag-om-svenskt-medborgarskap>

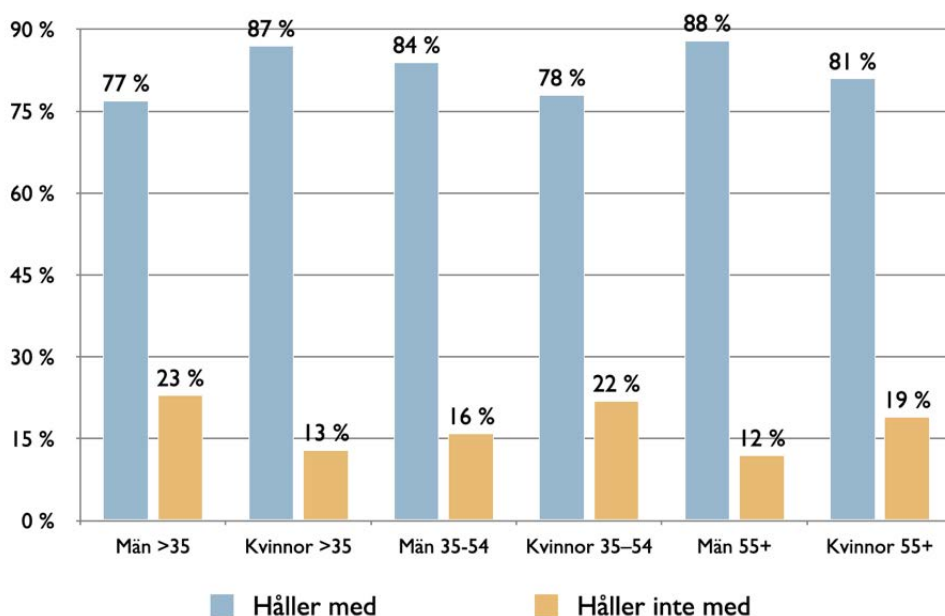
8.3.2. Jag kan tillräckligt med svenska för att fungera på en arbetsplats

Det första påståendet löd ”Jag kan tillräckligt med svenska för att fungera på en arbetsplats. Som framgår av figur 8.2 ansåg de flesta (75%) att de hade tillräcklig kunskap för att fungera på en arbetsplats. Exempel från intervjuerna ger många nycklar till den förvåning som många migranter erfarit.

Figur 8.1. Jag kan tillräckligt med svenska för att fungera på en arbetsplats, migranter Sörmland

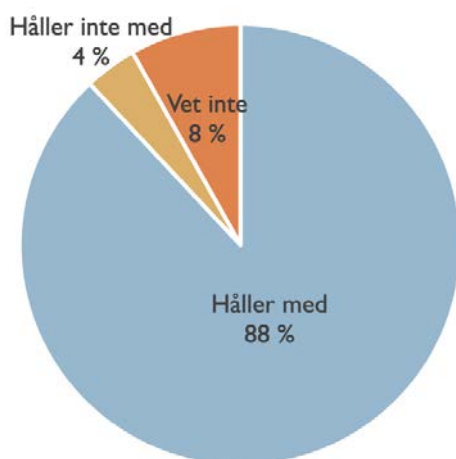
Figur 8.2. Jag kan tillräcklig svenska för att kunna delta på en arbetsplats, utifrån kön och ålder, Sörmland. Vet ej-svaren exkluderade.

8.3.3. Jag är energisk, noggrann och beredd att ta det ansvar som ett jobb kräver

Trots att en klar majoritet av de intervjuade prioriterar familj framför jobb, är det många som betonar sin vilja att arbeta och som uttrycker en stark vilja att ta det ansvar som ett jobb kräver. 88 procent anser sig ha den förmågan. Människor har förstås olika personligheter, bakgrunder och livsstilar, vilket påverkar deras arbetsvanor och energinivåer. Somliga är naturligt noggranna och energiska, medan andra kan ha olika arbetsstilar och energinivåer eller varför inte ett mer avslappat förhållande till ett arbete. Huruvida nio av tio migranter i Sörmland lever upp till utsagorna återstår att se.

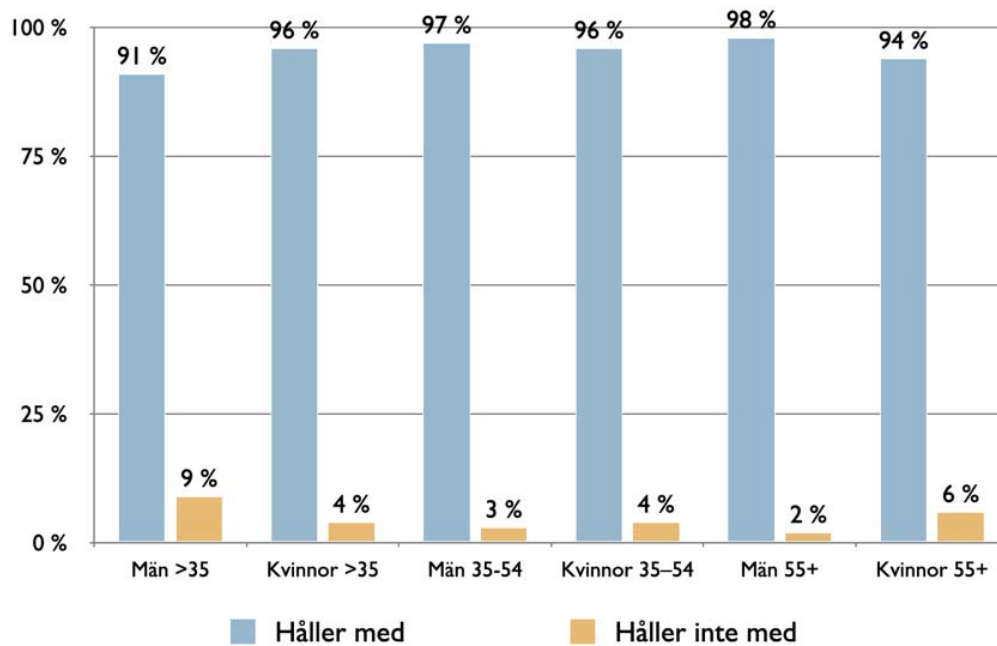
Figur 8.3. Jag är energisk, noggrann och beredd att ta det ansvar som ett jobb kräver – Sörmland

Det krävs stor självinsikt och därtill en hel del uppriktighet för att svara nej på frågan om man är arbetsam, energisk och ansvarsfull. Samtidigt har var tjugofemte migrant gjort det i sällskap med ytterligare var tolfte som inte kunde svara på frågan. Vi har träffat migranter som gått vård- och omsorgsutbildningen i Oxelösund, CNC-dito i Eskilstuna liksom de som gått fordonsmekanikerutbildningen i Nyköping. Alla vi mött för personliga intervjuer har framstått som seriösa och engagerade.

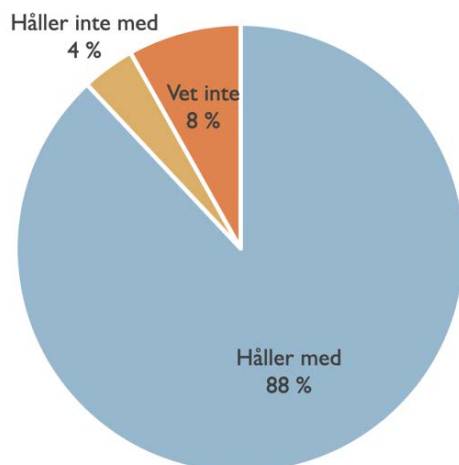
Under de praktiska delarna av utbildningarna är intrycket att deltagarna som regel har varit alerta och uppmärksamma. En generell iakttagelse är med vilken tydlig stolthet eleverna talar om hur utbildningen kommer att hjälpa dem in på arbetsmarknaden. Yrkesidentiteten är definierad långt innan utbildningsintyget och en anställning blir verklighet.

Figur 8.4. Jag är energisk, noggrann och beredd att ta det ansvar som ett jobb kräver, kön och ålder

8.3.4. Jag är beredd att ta det jobb som erbjuds mig

Figur 8.5. Jag är beredd att ta det jobb som erbjuds mig – Sörmland

Ett jobb – egentligen vilket som helst bara jag får något att göra är vad nästan nio av tio uppger i undersökningen. Att tjäna pengar, att få rutiner i livet och känna stolthet över mig själv är vad den stora majoriteten migranter svarar i de personliga intervjuerna. Att lära sig svenska, att ha en adekvat utbildning eller ett bra boende hamnar långt längre ner i prioritering. Kocken och fyra barnspappan Tawfik Fayad i Malmköping säger att han knappt sover om nätterna av ångest och oro över att inte ha ett jobb, att inte kunna försörja den egna familjen.

Att var åttonde migrant svarar nej eller vet inte på frågan, kan handla om att många fuller väl känner till vilka praktiska konsekvenser ett jobberbjudande kan innebära när det exempelvis gäller arbetstider och resor – dagarna kan lätt bli långa. Det gäller särskilt när vi frågat kvinnor som andra studier visat, uppfattar sig som huvudansvariga för familjen.

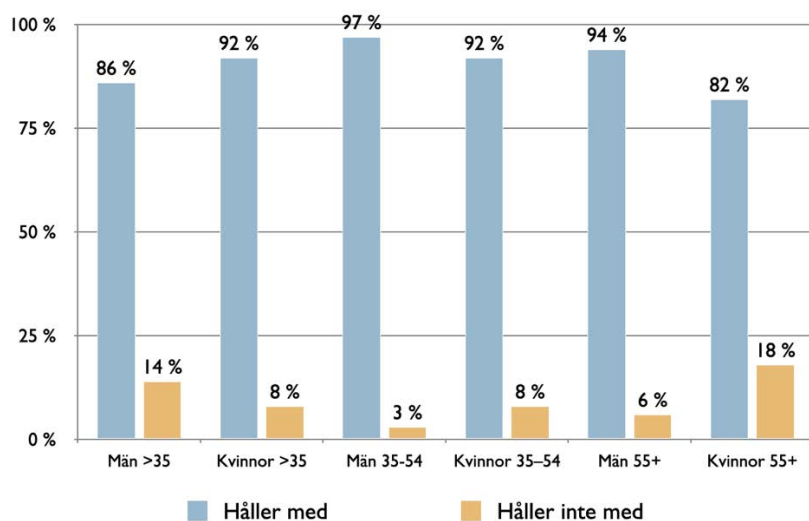
Den generella bilden är annars att även de som har en utbildning och en etablerad karriär i hemlandet prioriterar jobbet som sådant även om det inte är det man helst vill ha. Vi har träffat välutbildade migranter som upplever det som att de ”skickat jobbsökningar till hela världen” utan att någonsin bli kallade till en anställningsintervju. Flera gånger vid våra möten med migranter i Sörmland har de vi träffat fallit i gråt över hur frustrerade de är över situationen. En kvinna från Irak sa rentav att det var hennes livs absolut största misstag att gifta sig med moderns kusin och flytta till Sverige:

-Jag har ångrat det varje dag i många, många år, sa hon.

-Men kan du inte flytta tillbaka till Bagdad?

-Jag kan inte överge mina barn även om de nu flyttat hemifrån, min dotter har svensk pojkvän. Dessutom skulle jag skämmas inför min familj – mina föräldrar och mina bröder över att jag misslyckats.

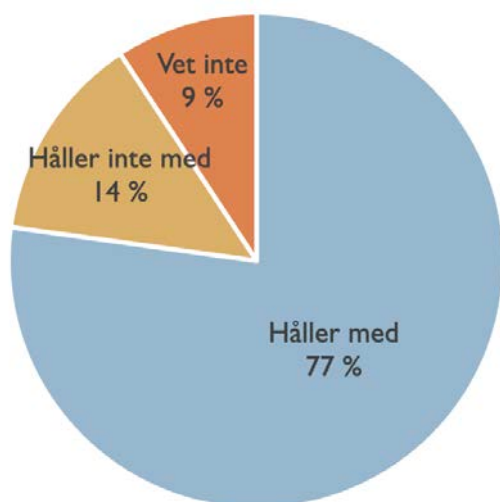
Figur 8.6. Jag är beredd att ta det jobb som erbjuds mig, ålder och kön

Det är egentligen bara män under 35 och kvinnor över 55 som avviker från den dominerande bilden att den absoluta majoriteten är beredda att ta vilket jobb som helst för att komma in på arbetsmarknaden. En tanke skulle annars vara att yngre kvinnor som ofta har huvudansvaret för familjen skulle invända och ställa krav på vilken typ av jobb man kan och vill ta med tanke på till exempel arbetstider. När vi därför frågat om just arbetstider svarar många att de bara kan jobba deltid, eller max fyra timmar per dag. Rentav mer än hälften av de intervjuade.

8.3.5. Jag är flexibel och kan tänka mig att arbeta på olika arbetstider under dagen

Figur 8.7. Jag är flexibel och kan tänka mig att arbeta på olika arbetstider under dagen.

I ett historiskt perspektiv var det inte länge sedan det var årstiderna och ljuset som styrde människans arbetstider. Innan elektrisk belysning fanns styrde dagsljuset våra liv betydligt mer än det gör idag. Arbetsdagarna var korta på vintern och långa på sommaren. Och på nätterna sov man vanligtvis. När elbelysningen fick sitt genombrott lystes fabriker och gator upp. Det blev ljust även på kvällen och människor kunde vara vakna längre. Man styrdes mer av klockan än av årstidens ljus. I det moderna samhället är det 24/7 som gäller. Idag jobbar människor som läkare, sjuksköterskor, chaufförer, cykelbud, pizzabagare, diskare och andra med att städa gator, kontor och restauranger eller på andra sätt ta hand om inrättningar som används från tidiga morgnar till sena kvällar som exempelvis flygplatser, tåg- och busstationer.

Många av dessa arbetsuppgifter – som ofta är av servicekaraktär – utförs av de som kommit som migranter till Sverige. Att jobba på oregelbundna arbetstider eller skift har länge ansetts som skadligt eftersom kroppen ständigt måste anpassa sig till olika dygnsrytmer.

Rent nattarbete eller för den delen dagararbete är enligt studier från Stressforskningsinstitutet i så fall att föredra.²⁵³ Det finns dock somliga som uppger att de gillar att kunna jobba på olika tider. Man kan shoppa eller städa hemma på förmiddagen innan man jobbar kväll. Och om man trivs, får tillräckligt med tid för vila och återhämtning och om arbetstiderna fungerar med vårt sociala liv så anser forskningen numera att det är OK.²⁵⁴

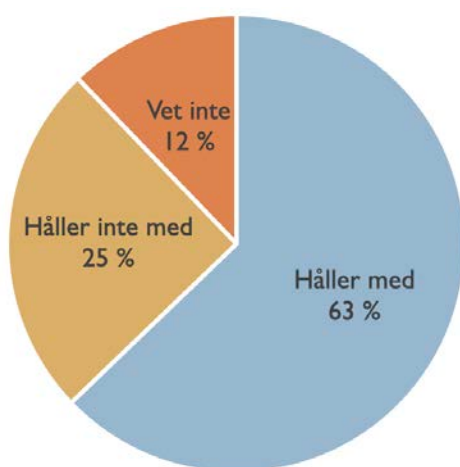
²⁵³ Stressforskningsinstitutet, (2019), *Skiftarbete, hälsa och säkerhet, Temablad*

²⁵⁴ Leijnse, E., 2017, *Små hälsorisker med att jobba natt, hävdar professor Åkerstedt*, Sydsvenskan

Därför är det inte särskilt förvånande att tre av fyra migranter är flexibla när det gäller arbetstiderna. Det gäller även när det handlar om att ta ett arbete som innebär att man övernattar på annan ort där två tredjedelar kan tänka sig ett sådant arbete.

8.3.6. Jag kan resa i arbetet även om det skulle innebära övernattning på andra platser

Figur 8.8. Jag kan resa i arbetet även om det skulle innebära övernattning på andra platser.

63 procent av migranterna är alltså beredda att ta ett arbete som innebär såväl resor som övernattning på annan plats. Många av respondenterna är redan idag tåg- buss- och samåkningspendlare mellan flera olika kommuner i Sörmland. Det handlar ofta om vikariat eller projektanställningar som skulle göra en definitiv flytt till orten där jobbet finns osäker. Det faktum att en tredjedel inte kan tänka sig att övernatta på annan ort är inte överraskande eftersom så många säger att ett arbete måste gå att kombinera med ansvaret för barn och familj. Detsamma uttrycks många av de personliga intervjuerna där framförallt många kvinnor ser det som sin roll att ta hand om alla praktiska frågor som förknippas med ett fungerande familjeliv.

8.4. EGENBEDÖMDA BEGRÄNSNINGAR I ARBETSLIVSDELTAGANDE

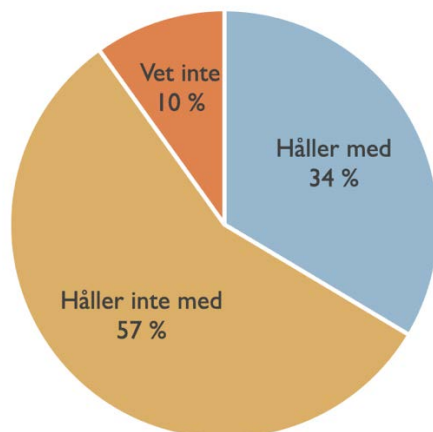
Några av de frågor som ställts handlar om hur den intervjuade ser på vad som kan tänkas begränsa ens deltagande i arbetslivet:

- *Jag är för gammal för att investera i språk och utbildning.*
- *Jag är ansvarig för barnen och hushållet så därför måste ett arbete gå att kombinera med det ansvaret.*
- *Det finns andra saker som är viktigare i livet än ett arbete – exempelvis familjen.*
- *Svenskar är för fördomsfulla, jag får aldrig möjligheten till det arbete jag skulle behöva.*
- *Jag är bara beredd att jobba max halvtid, 4 tim/dag*
- *Min hälsa är inte så bra, jag skulle behöva ett jobb som inte är så krävande.*

8.4.1. Jag är för gammal för att investera i språk och utbildning

En dryg tredjedel av de svarande anger att de är för gamla för att investera i språk och utbildning, samtidigt som en majoritet uttrycker en vilja att göra det. Vad skiljer dessa två grupper från varandra?

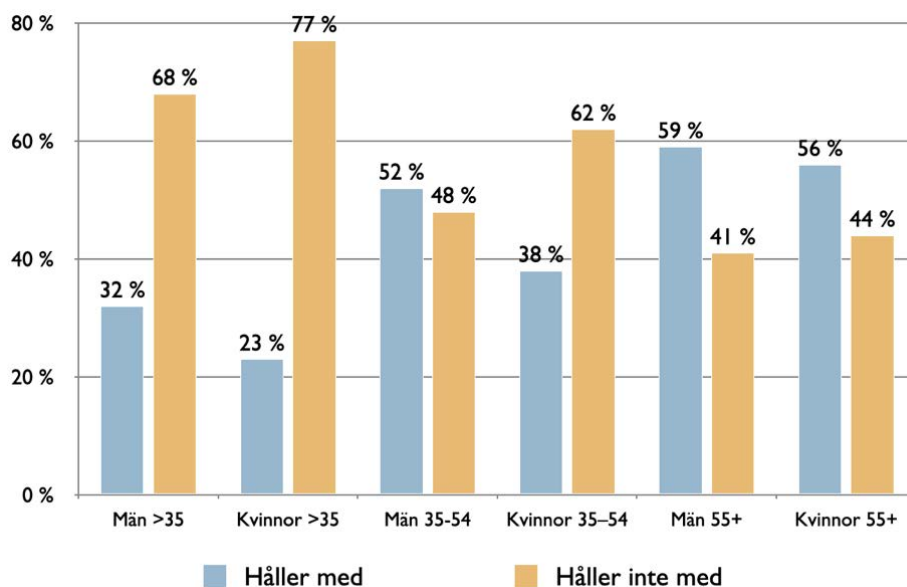
Figur 8.9. Jag är för gammal för att investera i språk och utbildning.

Generellt kan drygt hälften av migranterna i Sörmland tänka sig att studera språk och skaffa sig en (högre) utbildning. Men det skiljer sig åt beroende på ålder, ursprungsland och framförallt mellan kvinnor och män. För gruppen män är en viktig iakttagelse att en hel tredjedel av de under 35 ser sig som för gamla att studera eller lära sig svenska och av de i åldersspannet 35 till 54 säger mer än hälften av dem att de är för gamla. Också i nästa åldersspann, de över 55 är det männen som ser sig som för gamla. Det kan bli svårt att få alla migranter i arbete när männen i Sörmland är så påtagligt familjeorienterade snarare än arbetslivsdito. Det brukar vara tvärtom

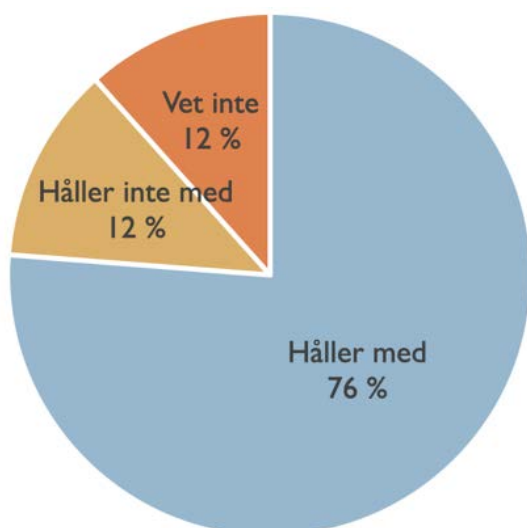
– våra resultat från den nationella studien och andra regionala studier är det kvinnorna som betonar familjen, kvinnorna som nedprioriterar språk och utbildning.

Figur 8.10. Jag är för gammal för att investera i språk och utbildning, fördelat på ålder och kön.

Det är måhända inte så förvånande att hela 59 respektive 56 procent av 55+ anser att de är för gamla för att investera i språk och utbildning. Men att mellan en fjärdedel och en tredjedel av dem under 35 år anser att de är för gamla för att lära sig språk och delta i utbildningar – det är riktigt allvarligt. I åldersbandet 35 till 54 har andelen stigit till 38 respektive 52 procent. Hur motiverar man dessa unga eller medelålders migranter att åtminstone lära sig språket och vissa former av utbildning? Av nästa figur framgår att både män och kvinnor ställer krav på att ett arbete måste gå att kombinera med ansvaret för hem och familj.

Figur 8.11. Jag är ansvarig för barnen och hushållet så därför måste ett arbete gå att kombinera med det ansvaret.

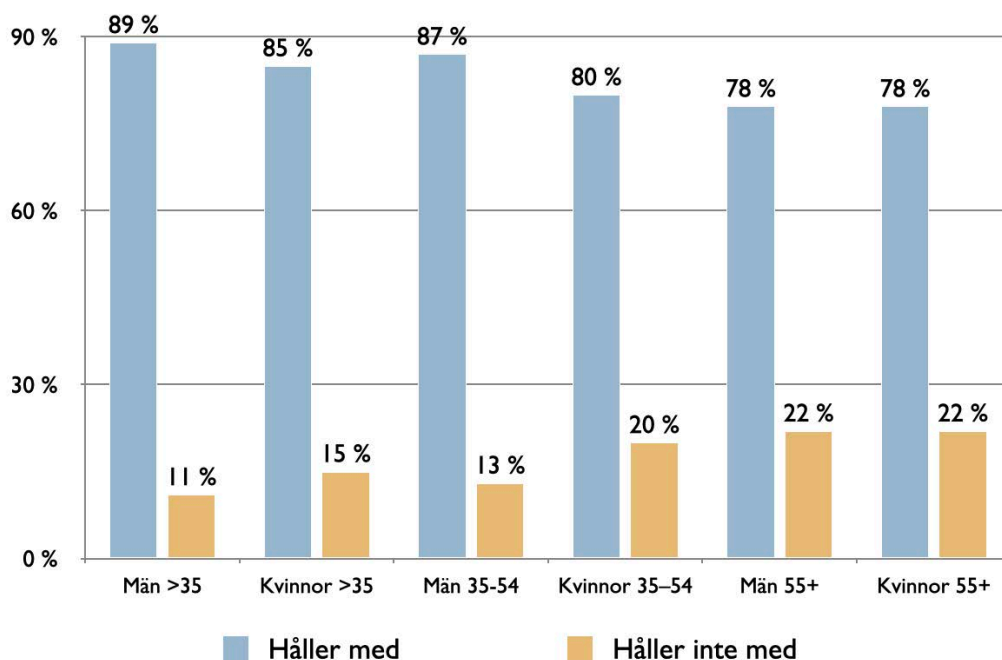

Av detta kapitel framgår att tre fjärdedelar av respondenterna anser att familjen är viktigare än arbetet. Det betyder således inte att man är beredd att ta ett jobb till varje pris. Det måste gå att kombinera med ansvaret för barn och hushåll, vilket framgår ovan. Att var åttonde migrant inte anser att detta är viktigt beror sannolikt på flera olika faktorer; en del har ingen familj att ansvara för, andra ser hus och hem som partners huvudansvar. Omvänt visar denna figur att många migranter uppger att de lever i jämställda förhållanden där båda föräldrarna i mer än varannan familj anser sig ha ansvar för både barn och hushåll. Nedan presenteras samma siffror efter ålder och kön – att ett arbete inte rankas som superviktigt är uppenbart.

8.4.2. Det finns andra saker som är viktigare i livet än ett arbete – exempelvis familjen

Figur 8.12. Det finns andra saker som är viktigare i livet än ett arbete – exempelvis familjen. Efter ålder och kön.

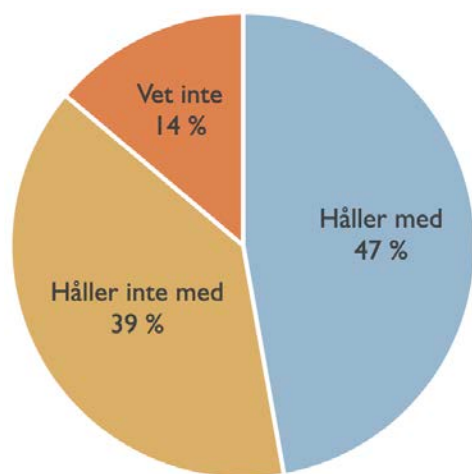

Vikten av att ha ett arbete utmanas av ansvaret för familjen. Familjen går före anser mer än tre av fyra migranter i Sörmland. Bland de unga och medelålders är det närmare nio av tio än tre av fyra. Frågan påminner om den första som ställs i detta frågebatteri om synen på arbete, men här är frågan mer allmängiltig – det finns saker som är viktigare ur ett livsperspektiv än arbetet. Ett fast arbete kan idag innebära att man kanske måste avstå från fritidsaktiviteter och tid man hellre tillbringar med de människor man valt att dela sitt liv med – sin partner och sina barn. För hundra år sedan innebar en anställning kanske sex arbetsdagar, tio eller tolv arbetstimmar

om dagen och ingen semester. År 2023 arbetar den som är heltidsanställd sällan ens 40 timmar av de 168 som en vecka består av. Således återstår på papperet 128 timmar av fri tid som kan ägnas åt exempelvis familj, barn, hobbies och sömn. Det faktum att migranter ofta i praktiken jobbar i serviceyrken med udda tider och ofta enbart på arbetsgivarens villkor är sannolikt en annan aspekt av synen på ekvationen arbete och familj. Se vidare kapitel 9 där relationen arbete och familj analyseras närmare.

8.4.3. Svenskars fördomsfullhet

Figur 8.13. Svenskar är för fördomsfulla, jag får aldrig möjligheten till det arbete jag skulle behöva.

Nästan varannan migrant i Sörmland anser att svenskarna står i vägen för att man som migrant ska få det jobb man skulle vilja ha. Det kan också formuleras som att man som migrant aldrig får chansen att visa vad man kan – att man diskrimineras på arbetsmarknaden på grund av fördomar; att man är väl kvalificerad för ett arbete men aldrig får tillfälle att visa detta.²⁵⁵ Om detta är den korrekta tolkningen av detta resultat är det förstås allvarligt. Det antyder att det finns kompetens, erfarenhet, kunskap och resurser som aldrig utnyttjas på grund av fördomar. Det finns forskning som visar att arbetsgivare missgynnar personer med utländska namn – trots likvärdiga kvalifikationer har de mindre chans att kallas till en anställningsintervju jämfört med personer med nordiskt klingande namn.²⁵⁶ Men det kan också vara ett av flera exempel i vår studie som skulle kunna benämnas undanflykter eller självbegränsningar – den situation man befinner sig i beror på någon annan. Vi har identifierat sådana områden:

- Jag är för gammal för att investera i språk och utbildning
- Min hälsa är inte så god så jag kan bara arbeta begränsat
- Jag kan bara arbeta begränsat – max fyra timmar om dagen
- Svenskar är fördomsfulla, jag får aldrig möjligheten till det arbete jag skulle behöva.

²⁵⁵ Adermon, A., och Hensvik, L., *Gigekonomin som dörröppnare?*, IFAU, rapport 2020:22

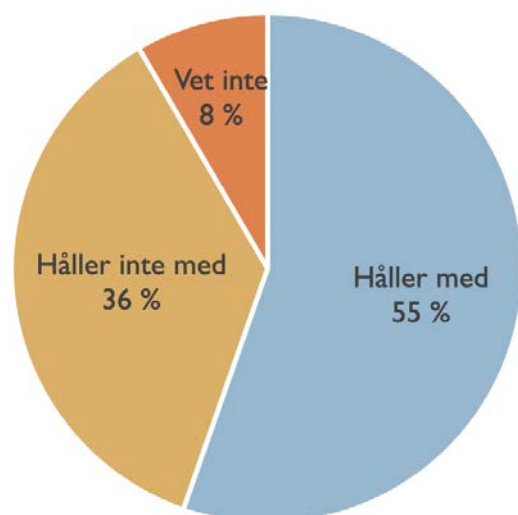
²⁵⁶ Horverak et al, (2013). Hiring rankings of immigrant job applicants: The influence of acculturation strategies and personality trait perception, *Journal of Cross-Cultural Psychology*.

En annan begränsande faktor är om man har barn eller inte. Bland de som har barn uppger hela tre fjärdedelar (76 %) att de är för gamla att investera i språk och utbildning. I gruppen som inte har barn är denna siffra endast 24 procent. Kontrollerat för ålder kvarstår detta gap, dessa stora skillnader. Även bland de som anser att svenskarna är fördomsfulla finns likartade skillnader mellan de som har barn och inte – 72 procent bland de som har barn och 27 procent bland de som inte har barn. Dessa mycket tydligare skillnader mellan dem som har barn och inte har barn, har uppmärksammats av den Kungliga Vetenskapsakademien som beslutade att dela ut Sveriges riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne 2023 (ekonomipriset) till den amerikanska ekonomen Claudia Goldin. Akademien menade att Goldin får priset för att ha förbättrat vår förståelse av kvinnors arbetsmarknadsutfall.²⁵⁷ Goldin har bland annat kunnat visa att mammans ålder vid första barnets födelse är mycket avgörande för kvinnans framtida löneutveckling. På motsvarande sätt har vi också i denna studie kunnat konstatera att ålder vid första barnets födelse spelar mycket stor roll för kvinnans deltagande på arbetsmarknaden. Ju yngre mamman är vid första barnets födelse, desto lägre är utbildningsnivån.

Ett likartat mönster ser vi också hos dem som anser att deras hälsa inte är så bra och därför inte kan arbeta fullt ut – 74 procent med barn och 26 procent hos dem utan. Dessa subjektiva hinder bidrar förmodligen i hög grad till att begränsa deltagande i arbetslivet. Att uppleva sig själv vara för gammal startar som vi sett ovan redan i unga år – i gruppen 18 till 34 år, något förvånande mer uttalat hos män än hos kvinnor. Det finns vidare en hög korrelation till utbildningsnivå där de lågutbildade i väsentligt högre grad uppger dessa hinder. Tid i landet spelar också stor roll som framgått av analyserna i kapitel 3

8.4.4. Jag kan bara arbeta deltid, max 4 timmar/dag

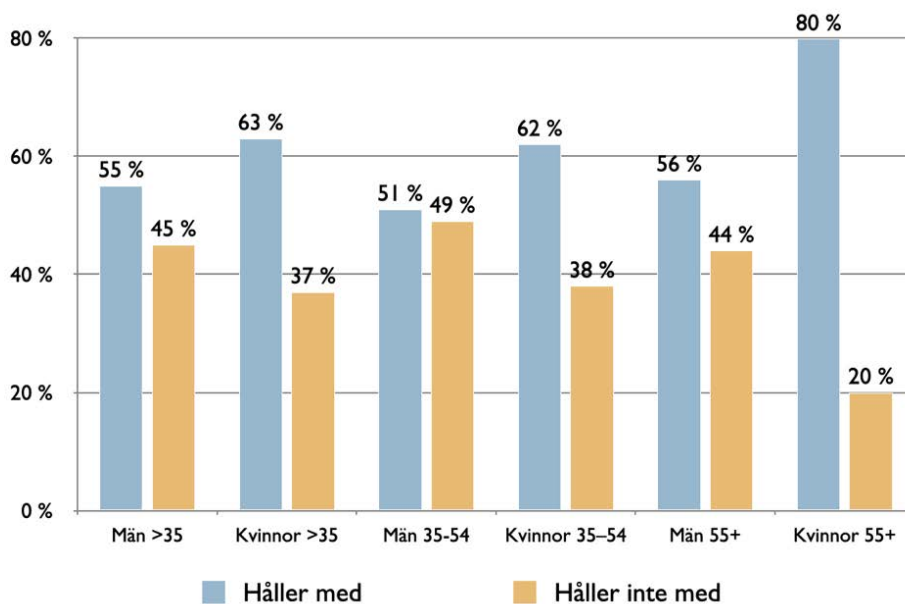
Figur 8.14. Jag kan bara arbeta deltid, max 4 timmar/dag – Sörmland

²⁵⁷ Sveriges Riksbank, Claudia Goldin får ekonomipriset 2023. <https://www.riksbank.se/sv/press-och-publicerat/nyheter-och-pressemeddelanden/nyheter/2023/claudia-goldin-far-ekonomipriset-2023/>

När vi ur intervjumaterialet kontrollerade vilka det var som helst bara arbetade halvtid framkom inte förvånande att 63 procent av kvinnor under 35 helst ville jobba halvtid. Men kanske lite överraskande var att 55 procent av männen i samma ålder också helst arbetade fyra timmar per dag. Barn- och familj kräver tid. Men studerar man diagrammet närmare framkommer att också männen över 55 också helst jobbar halvtid. För att inte tala om kvinnor över 55, som rimligen inte har direktansvar för barn i skolålder där vill hela åtta av tio personer helst jobba maximalt fyra timmar per dag. Dessa resultat torde allvarligt påverka möjligheten för anställningsbarhet i den undersökta gruppen.

Figur 8.15. Jag kan bara arbeta deltid, max fyra timmar/dag, efter ålder och kön – Sörmland

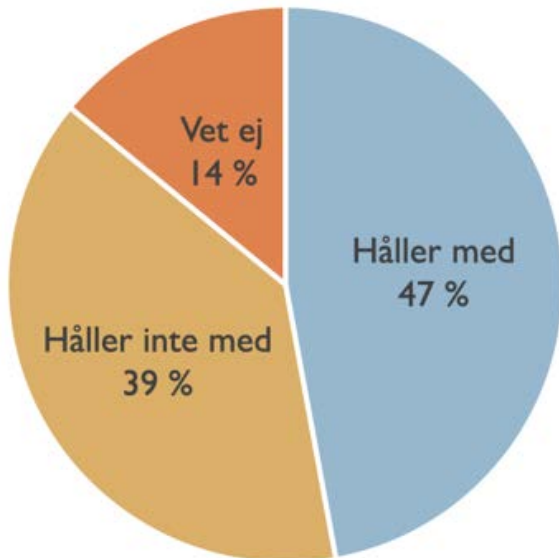
Den genomsnittliga veckoarbetstiden för den arbetande delen av den svenska befolkningen är drygt 31 timmar – för män lite drygt 33 timmar för kvinnor 28. Veckoarbetstiden är ungefär densamma både för män och kvinnor som är födda i Sverige, är arbetskraftsinvandrare eller flyktingar.²⁵⁸ De flesta av migranterna i Sörmland – 86 procent, är beredda att jobba heltid medan 55 procent helst vill jobba max halvtid. Vi har också frågat även om migranterna kan tänka sig att vara flexibel och arbeta på olika arbetstider. Mer än tre fjärdedelar av de tillfrågade svarade ja på frågan.

8.4.5. Hälsan som begränsning att delta i arbetslivet

I vårt sökande efter vad det är som begränsar migranternas deltagande i arbetslivet har vi frågat om den egna hälsan begränsar deltagande i arbetslivet. Vi har dels ställt frågan rent generellt om den egna hälsan men också mer specifikt hur hälsan påverkar den egna möjligheten att arbeta. Då blev svaret följande:

²⁵⁸ Däremot är arbetslösheten större bland de utrikes födda. Enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar uppgick arbetslösheten för utrikes födda till 14,4 procent första kvartalet 2023. För inrikes födda var motsvarande siffra 3,8 procent.

Figur 8.16. Min hälsa är inte så bra, jag skulle behöva ett jobb som inte är så krävande.

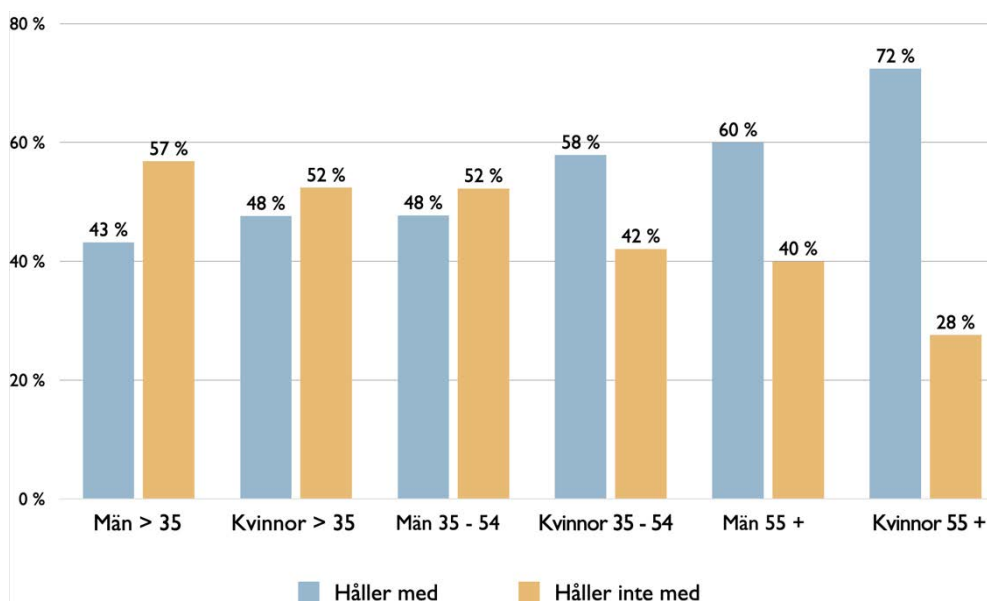

Att hela 47 procent av de tillfrågade anser sig vara i behov av ett mindre krävande jobb med hänvisning till hälsoskäl är en överraskande hög siffra. Jämfört med tidigare undersökningar som gjorts inom projektet är värdena hela 5 procent högre i Sörmland. Det är ett känt faktum att många migranter har en mindre bra fysisk och psykosocial arbetsmiljö. Möjligheterna att utföra arbetsuppgifterna självständigt och efter eget huvud är sämre liksom de generella arbetstiderna där många jobbar kvällar och helger inom olika service- och vårddyrken.

Att flytta från en kultur till en annan kan leda till det som brukar kallas migrationsstress. Det kan vara en rad olika stressfaktorer som påverkar den psykiska hälsan. Det kan dessutom handla om självgenererade processer vars orsak kan vara just avsaknaden av arbete och ordnade förhållanden när det gäller boende, barnens skolgång eller pågående utredning hos Migrationsverket. (Resonemanget utvecklas vidare nedan).

Den subjektiva hälsan är förstås en individuell upplevelse – vad som påverkar möjligheterna att delta i arbetslivet för en person kanske inte fungerar för en annan. Att experimentera med olika strategier och anpassa dem till de egna behoven och målen kan vara avgörande för att förbättra känslan av hälsa.

Figur 8.17. Min hälsa är inte så bra, jag skulle behöva ett jobb som inte är så krävande.

Delar man upp svaren efter kön så anför hela 72 procent av kvinnorna i 55+ bristande hälsa som skäl för att inte ha så krävande jobb.

När det gäller det första barnets födelse så finns det ett tydligt negativt samband till frågan om egenupplevd begränsning av den egna hälsan, och därmed möjligheten att arbeta. 20 procent av förstföderskorna är under 20 år, 56 procent är mellan 20 och 29 medan övriga är 30+. Det finns således en stark korrelation mellan egenupplevd hälsa och ålder för det första barnets födelse. I åldersgruppen 20 till 29 år, svarar mer än hälften att de har mer begränsade möjligheter att arbeta.

De senaste decennierna har ett antal olika studier publicerats om hälsan inom skilda migrantgrupper till Sverige. På Socialstyrelsens uppdrag intervjuades kring millennieskiftet ca 3000 personer från Polen, Chile, Iran och Turkiet om olika hälsoaspekter. Resultatet var nedslående: alla grupperna uppgav sig ha sämre hälsa än den svenska kontrollgruppen, men typen och graden av besvär skiljde sig också såväl mellan grupperna som mellan könen – kvinnor rapporterade genomgående större ohälsa än män. I en rapport från Försäkringskassan, 2005, hade utomeuropeiskt födda i genomsnitt 31 procent högre sjukfrånvaro än inrikesfödda. De som var sjukskrivna bedömde också framtida hälsa som betydligt *sämre* jämfört med inrikesfödda sjukskrivna.²⁵⁹

I en annan studie från 2005 som undersökte sambandet mellan hälsa och diskriminering framgår att ”det är rimligt att anta att diskriminerande handlingar oavsett diskrimineringsgrund påverkar hälsan i negativ bemärkelse”²⁶⁰ Några år senare kom Socialstyrelsens *Folkhälsorapport 2009*, där personer med utomeuropeisk bakgrund genomgående rapporterade dålig eller mycket dålig

²⁵⁹ Ossowicki, M. (2005), *Utrikesfödd och sjukskriven – en framtid med förhinder*. Försäkringskassan analyserar. Försäkringskassan Stockholm.

²⁶⁰ Folkhälsoinstitutet, (2005), *Särbehandlad och kränkt*, Statens Folkhälsoinstitutet R2005:49, s. 5.

hälsa tre till fyra gånger så ofta som infödda svenskar. I rapporten fastslogs också att migranterna i större utsträckning har arbeten med dålig fysisk och psykosocial arbetsmiljö än svenskfödda.²⁶¹

I Socialstyrelsens kunskapsunderlag från 2015 beräknas mellan 20–30 procent av de asylsökande och flyktingar som kommer till Sverige lida av psykisk ohälsa.²⁶² I Malmö gjorde en forskargrupp intervjuer med nyanlända migranter från Mellanöstern, Somalia och Afghanistan som vittnade om de psykiska besvären som tog sig uttryck i sömnlöshet, koncentrations- och minnessvårigheter, rädsla, identitetsförlust, försämrat självförtroende och känslor av maktlöshet och hopplöshet.²⁶³ I MILSA's enkätstudier år 2016 uppgav varannan migrant i den undersökta gruppen att de har dålig eller mycket dålig tandhälsa.²⁶⁴ I studien sade var femte migrant att de även har andra hälsoproblem som hindrar ett aktivt jobsökande. En liknande studie gjord bland syriska migranter till Norge visar att 16 procent uppger att de har stora hälsoproblem redan före ankomsten till Norge. Nästan hälften av de intervjuade var under 15 år.²⁶⁵

Med tanke på att 47 procent av de intervjuade migranterna i Sörmland uppger hälsoskäl för att hitta ett mindre krävande jobb, finns det anledning att påminna om studier som gjorts när det gäller att kommunicera kunskap om hälsa – det som brukar kallas *hälsolitteracitet*. Det handlar om att stärka individernas kunskaper om hälso- och sjukvårdssystemet, förmåga att ta till sig hälsorelaterad information, öka kunskapen om de egna behoven av vård och också att söka vård när det behövs.²⁶⁶

8.5. OLIKA UTBILDNINGSMÖJLIGHETER FÖR MIGRANTER I SÖRMLAND

Premissen för att kunna läsa en text – till exempel just de ord du nu läser – är att någon lärt oss att läsa. På samma sätt är förutsättningen för den som skriver dessa rader att hon eller han en gång lärt sig att känna igen bokstäverna och forma dem till ord och meningar. Kanhända är det så att om vi inte levde i ett samhälle där kunskap och utbildning är något eftersträvt skulle inte många av oss kunna läsa, skriva och formulera oss. Utan kunskap och utbildning – eller för den delen bildning – skulle det med all säkerhet vara omöjligt för oss som individer att tänka kritiskt, fatta välgrundade beslut och förstå hur världen omkring oss fungerar. Med andra ord är det sedan länge bevisat att utbildning är viktigt för oss för att utvecklas både som individer och som delar av en större gemenskap av människor – ett samhälle. Utbildning är också en

---

²⁶¹ Folkhälsorapport 2009, Socialstyrelsen, sid 275 – 378 <http://www.forskasverige.se/wp-content/uploads/Folkhalsorapport-2009.pdf>

²⁶² Socialstyrelsen, 2015, *Psykisk ohälsa hos asylsökande och nyanlända migranter, ett kunskapsunderlag för primärvården*.

²⁶³ Ikonen, A.M, 2015, *Perspektiv på etableringsprogrammet, hälsa och välbefinnande – nyanlända migranternas röster*. Malmö högskola 2015.

²⁶⁴ Björngren-Caudra et al, 2016, *Kartläggning av nyanländas hälsa: MILSA enkätstudie*, Malmö högskola 2016.

²⁶⁵ Pedersen et al, 2019, *The living condition for Syrian refugees in Jordan*, Fafo-report, 2019:4.

²⁶⁶ Försäkringskassan/Arbetsförmedlingen, 2016, *Nyanländas rehabiliteringsbehov – Arbetssätt och verktyg för att identifiera behov med förslag till utvecklingsområden*.

viktig komponent i en fungerande demokrati eftersom den främjar medvetenhet, deltagande, tolerans, rättvisa och kritiskt tänkande. Utbildade medborgare är mer benägna att engagera sig i det demokratiska systemet och bidra till samhällets utveckling och stabilitet. På ett strukturellt plan utgör utbildning också grunden för ett utvecklat och välfungerande samhällsbygge där alla bidrar efter bästa förmåga med sina kunskaper och färdigheter.

Både män och kvinnor i Sörmland har relativt sett en lägre utbildningsnivå jämfört med övriga landet när det gäller eftergymnasiala utbildningar. Andelen med lägre utbildning är högre och andelen med högre utbildning är lägre. Antalet med gymnasial utbildning är inte större i länet än i övriga landet. Kvinnor har dock generellt en högre utbildningsnivå än män, både i Sörmland och i landet. Bland migranterna till Sverige finns som bekant såväl analfabeter som högutbildade doktorer och ingenjörer. Men de flesta – liksom merparten av de vi intervjuat i detta projekt – har som regel grundskolekompetens, ibland med en gymnasieutbildning därutöver. Samtidigt är det ingen överdrift att säga att generellt sett är migranterna utbildningsmässigt sämre rustade för arbetsmarknaden i Sörmland än de som är uppvuxna i Sverige.

Att språket är nyckeln till att bli en del av det svenska samhället, råder det sedan länge stor konsensus om. På samma sätt är enigheten stor om att utbildning i svenska språket och samhällsorientering utgör grunden för en smidig integration. SFI är en investering i framtiden såväl för migranten som för Sverige som framtida välfärdsnation. En aspekt på den viktiga roll som SFI har gäller den stora spännvidden i elevernas bakgrund – en del kan inte ens skriva sitt eget namn, medan andra är högt kvalificerade akademiker. Det är en oerhört heterogen elevgrupp och undervisningen måste därför anpassas till de enskilda elevernas olika förutsättningar. Pedagogik och undervisningsmetoder i andra länder eller kulturer kan skilja sig avsevärt beroende på den utbildningstradition som finns i ursprungslandet. Grupper av migranter kommer ofta från kulturer som har saknat ett fungerande skriftspråk. Det innebär att de som möter det skrivna språket på exempelvis en SFI-utbildning och kommer och från en muntlig tradition har särskilda problem. Att jämföra flera års studier i en koranskola i Somalia med lika många års studier i svensk skola är omöjligt på grund av alla skillnader i inlärningstekniker. Det karakteristiska för koranskolor är att eleverna ska lära sig recitera stora textstycken utantill medan den svenska utbildningstraditionen bland annat fokuserar på att främja kritiskt tänkande och förmågan att göra egna reflektioner.²⁶⁷

Ett annat problem är att många SFI-lärare saknar behörighet – än mindre vuxenpedagogisk kompetens. Rader av forskningsprojekt har genom åren konstaterat att resultatutvecklingen när det gäller svenska för invandrare inte utvecklats positivt, trots upprepade organisatoriska förändringar.²⁶⁸ När Skolinspektionen 2018 granskade SFI i 15 kommuner i olika delar av landet kunde kritiken sammanfattas i två punkter:²⁶⁹

---

²⁶⁷ Bagdadi, J., Andraspråksinlärning hos somalier – inverkan av utbildningstradition, *Uppsala universitet*, 2012

²⁶⁸ Hyltenstam, K. m.fl. 2012. *Flerspråkighet – en forskningsöversikt*. Stockholm: Vetenskapsrådets rapportserie 5:2012.

²⁶⁹ Skolinspektionen, 2018, *Undervisning i svenska för invandrare*. <https://www.skolinspektionen.se/beslut-rapporter-statistik/publikationer/kvalitetsgranskning/2018/undervisning-i-svenska-for-invandrare/>

- Eftersom grupperna är så heterogena måste undervisningen individanpassas i större utsträckning.
- Undervisningen bör inriktas på att förenkla elevernas möjligheter till fortsatta studier eller yrkesliv.

En av Skolinspektionens huvudinvändningar var således bristen på koppling mellan SFI-utbildningen och arbetsmarknaden. Utbildningen i svenska och samhällskunskap har enligt Skolinspektionen sedan länge pågått i ett slags vakuum, många gånger utan kontakt med den svenska arbetsmarknaden.

Flera steg mot fler individanpassade utbildningar av den typ som regeringen introducerade i vårbudgeten 2021 (intensivår, kombinationsutbildningar, jobbpaketet) har också tagits som bygger på ett sådant mer intimt samarbete mellan olika myndigheter och arbetsmarknaden där ett av de viktigaste målen är att komma bort från alla kortsiktiga projekt och in till långsiktigt hållbara lösningar. Hittills har flertalet av dessa satsningar varit riktade till migranter med relativt god utbildning och god språkförståelse. Lite eller inget har riktats mot den stora grupp som har ingen eller låg utbildning. Här tarvas ett omtag, men innan dess måste vi systematiskt lyssna på vad migranterna själva har att säga i frågan.

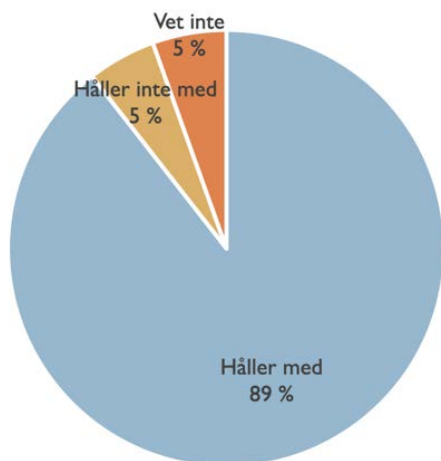
8.6. MIGRANTERNAS EGNA TANKAR OM UTBILDNING

Vi har i detta kapitel kunnat konstatera att många verkligen vill komma i arbete men att hindren på vägen är många. Bristen på språk är ett tungt vägande skäl, men också olika begränsningar som handlar om låg generell kunskapsnivå och avsaknad av adekvat utbildning. Men det handlar också om vikten av motivation där den enskilde migrantens egna tankar kring vad som begränsar spelar en mycket stor roll. I intervjuerna framgår att somliga tycker sig vara för gamla – att det är för sent i livet att utbilda sig, men också begränsningar i förhållande till familjen – det gäller särskilt kvinnorna, oavsett ålder. I detta projekt har vi därför frågat migranterna själva hur de ser på sin utbildningssituation; sitt eget utbildnings-behov? På det raka påståendet “Jag behöver mer utbildning” i vårt frågebatteri, svarade en stor majoritet att de höll med om påståendet (85%). Ungefär hälften av de som ingår i studien är studerande, främst på SFI, men även på yrkesutbildningar, gymnasiet eller på högskolan. Många av de som går på SFI arbetar parallellt med att de går på SFI, eftersom SFI-undervisningen oftast har för- eller eftermiddagsprogram.

8.6.1. Behovet av utbildning

Inom blocket utbildning bad vi inledningsvis de tillfrågade besvara följande påståendefråga: “Jag behöver mer utbildning”. Svaret blev ett rungande ja, känslan av att behöva mer utbildning är mycket stor.

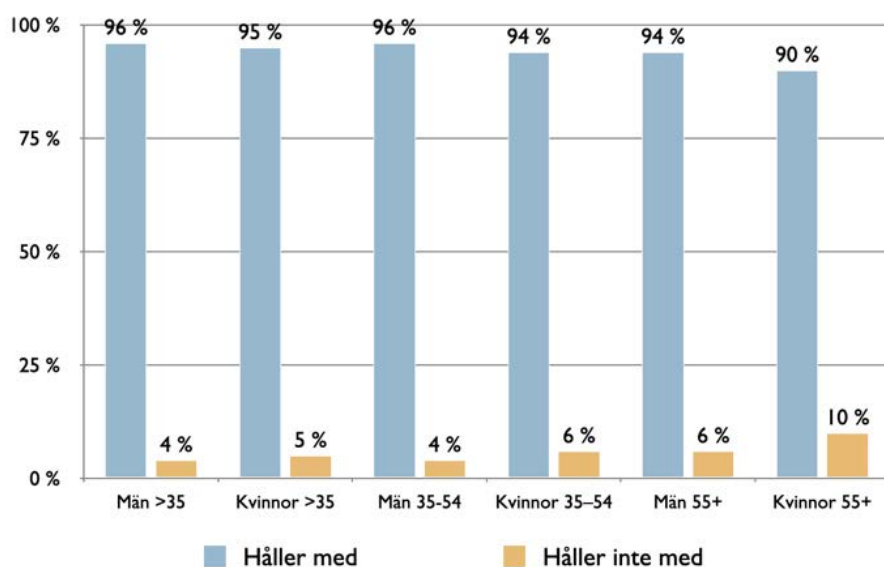
Figur 8.18. Jag behöver mer utbildning – Sörmland

Av samtliga jobbrelaterade frågor som ställs i undersökningen är denna den som får störst bifall av de intervjuade. Det finns en uppenbar insikt om att kunskap och kompetens är nycklar till etablering på den svenska arbetsmarknaden. Med tanke på att många migranter tycker att de egna språkfärdigheterna räcker för att fungera på en arbetsplats är det sannolikt att den utbildning man upplever sig sakna är yrkesspecifika eller allmänbildande snarare än språkrelaterade.

Detta kan vara en indikator på ett sviktande stöd för argumentet att goda kunskaper i det svenska språket är en viktig faktor för att bli en del av det svenska samhället. Andra resultat i studien har visat att många överskattar sina kunskaper i svenska. De personliga intervjuerna visar att språkkunskaperna – även för många som varit länge i Sverige – brister när det gäller att förstå abstrakta frågeställningar, inskjutna bisatser eller mer subtila nyanser i det svenska språket. Men det gäller långtifrån alla.

Figur 8.19. Jag behöver mer utbildning, fördelat efter kön och ålder - Sörmland

Det är helt uppenbart att migranterna i Sörmland inser att en av de viktigaste nycklarna till att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden är utbildning. 94 procent av Sörmlands migranter håller med om detta vilket är nästan tio procent mer än exempelvis migranter i Värmland.²⁷⁰ En intressant iakttagelse som också uppmärksammats i tidigare studier är att trots att de utomeuropeiskt födda migranterna har en låg andel behöriga till gymnasiestudier är det just utrikesfödda kvinnor som har kvalificerat sig för gymnasiestudier och sedan avslutat utbildningen som har den högsta andelen behöriga till högskola och universitet.²⁷¹

Således har de som har klarat de initiala trösklarna för att komma in på gymnasiet en mycket hög studiemotivation. Kvinnor, vare sig de är födda i Sverige eller har utländsk bakgrund – studerar i högre utsträckning än män. De klarar sig som regel mycket bra – de har genomsnittligt högre meritvärde än pojkar med svensk bakgrund.²⁷² Men bilden är samtidigt splittrad eftersom det finns en överrepresentation bland utomeuropeiskt födda ungdomar för risken att inte klara gymnasiet.

Av en studie från Institutet för Framtidsstudier och Stockholms universitet, framgår att en oroväckande hög andel av just studerande med utländsk bakgrund inte avslutar gymnasiet. De går ofta klart utbildningen, men får inte godkänt i alla ämnen. De har därför också svårare att sedan etablera sig på arbetsmarknaden. I rapporten framhålls också att de sociala, socioekonomiska och kulturella skillnaderna gör att avstånden mellan dem med svenskt och utländskt ursprung är särskilt framträdande när eleverna har en bakgrund i länder i Mellanöstern och Afrika.

Rapportförfattarna menar att de utrikesfödda eleverna som regel har höga ambitioner och ofta anstränger sig hårt för att lyckas i skolan men konstaterar också att de ändå får lägre betyg än de svenska eleverna. Anledningen, fastslår de tre sociologerna bakom rapporten, är inte diskriminering utan snarare skillnader i studieförutsättningar. Författarna bakom rapporten framhåller särskilt risken att underskatta de stora skillnaderna mellan rika, sekulära demokratier som Sverige och de ofta socioekonomiskt utsatta och starkt religiösa samhällen som många unga och deras föräldrar har sina rötter i. Man konstaterar att det är religionen är den stora vattendelaren.²⁷³

Av SCB:s och Skolverkets statistik framgår att ungefär 70 procent av utrikes födda barn i Sverige uppnår behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram, av inrikes födda med utländsk bakgrund är det 85 procent som blir behöriga medan 91 procent av eleverna med svensk bakgrund är behöriga.²⁷⁴ Men ambitionen bland de sörmländska migranterna att helst gå ut gymnasiet visas tydligt i nästa figur:

---

²⁷⁰ Denna siffra bygger på när svaren rensats från dem som svarat: Vet ej (5 %).

²⁷¹ SCB, Vanligast bland utrikes födda kvinnor att studera vidare efter gymnasiet, Statistiknytt, 2022-05-23.

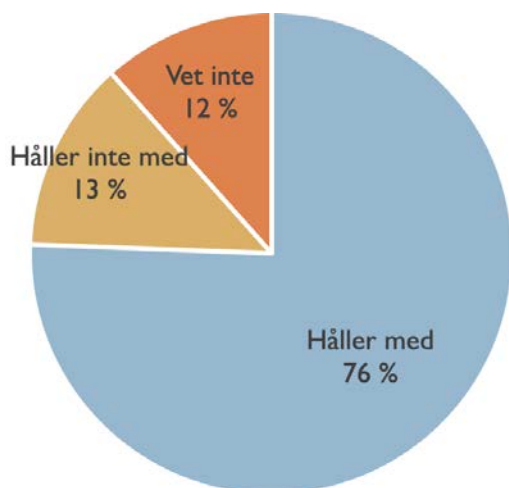
²⁷² SCB, Integration– utrikes födda i gymnasieskolan, rapport 2011. Se även Integrationsverket, sammanfattning och agenda för integration och mångfald, 2005.

²⁷³ Mood, C., et al, *Integration bland unga - en mångkulturell generation växer upp*, Makadam Förlag, 2022.

²⁷⁴ SCB, "Uppväxtvillkor för barn med utländsk bakgrund", *Demografiska rapporter*, 2020:3.

8.6.2. Gymnasiet eller högre

Figur 8.20. Jag är beredd att studera vidare och åtminstone avsluta gymnasiet – Sörmland

Att mer än tre av fyra utomeuropeiska migranter är beredda att skaffa sig åtminstone gymnasiekompetens måste betraktas som mycket positivt. Många av de intervjuade upplever ett behov av större kompetens och kunskap. Det finns en insikt om att för att få ett jobb och tjäna pengar måste man studera. En av de unga migranter – Nahom från Eritrea som vi träffat på Prins Vilhelmgymnasiet i Flen formulerade det som att han en dag bara förstod vikten av att ha en utbildning:

-Helst skulle jag vilja bli fotbollsproffs, för jag är bra på fotboll. Men det kanske inte blir så. Med en bättre utbildning får man nog ett bra jobb och bättre möjligheter i livet. Det är därför jag går här.

På Prins Vilhelmgymnasiet i Flen träffade vi också 20-åriga Sakina med rötterna i Afghanistan som efter bara sex månader i Sverige talar remarkabelt bra svenska utan några grammatiska fel. Hon kom till Sverige som anhörig efter att ha gift sig med sin pappas kusin som bott i Sverige sedan 2015. Hon har gått ut naturkunskapslinjen på ett gymnasium i Iran och säger att för henne är en bra högre utbildning det bestämda målet. Att studera är mycket viktigt, säger hon och hon hoppas snart kunna börja på läkarprogrammet i Sverige:

-Därför, konstaterar hon, bor jag nog inte kvar i Flen om några år.

Samtidigt säger hon att hon trivs mycket bra i kommunen där hon bor i en fin lägenhet och där hennes man jobbar som undersköterska:

-Här i Flen är det så lugnt, rent och ordning. Men jag tror nog att jag flyttar till en lite större stad som Malmö, Lund eller Linköping.

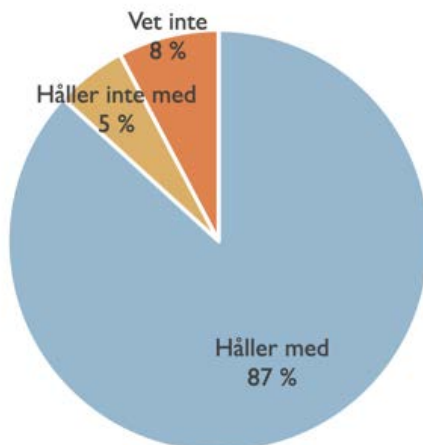
Sakina Mozaffari, 20 år har afghanska rötter men har bott i Iran hela sitt liv innan hon flyttade till Flen.

”

– Utbildning är jätteviktigt - jag tror jag har en fin framtid i Sverige, säger Sakina som stöder kvinnorna i Iran som väljer att ta av sig sin hijab: -Det måste man få bestämma själv - ingen annan, inte min man eller familj heller. Men jag har valt att ha hijab trots att jag aldrig går till moskén.

8.6.3. Yrkesutbildningar

Figur 8.21. Jag är beredd att genomgå en yrkesutbildning - Sörmland.

Att närmare nio av tio migranter är beredda att genomgå en yrkesutbildning stärker bilden att insikten är stor om vad som fordras för att få en anställning i Sverige – utbildning och kunskap. Den knappa tiondel som säger att de inte vet har därmed också uttryckt en beredskap för att genomgå en yrkesutbildning.

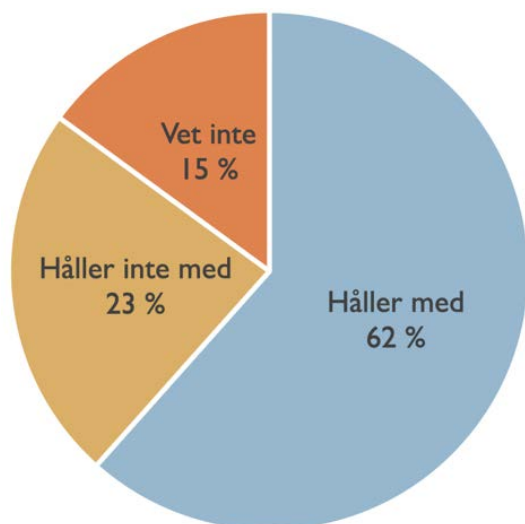
Några av de blott fem procent som uppger att de inte har behov av en yrkesutbildning torde utgöras av personer som redan har goda yrkeskunskaper eller som redan har en akademisk utbildning.

8.6.4. CSN

Det har sagts att många migranter till Sverige kommer från kulturer där att ta ett lån för att finansiera något inte är riktigt acceptabelt. Vi har därför ställt frågan hur man ser på att låna pengar för att utbilda sig. Hela 62 procent höll med i påståendet. Om migranten vill studera vidare på exempelvis universitet måste han eller hon finansiera detta med hjälp av exempelvis studielån – eventuellt i kombination med bostadsbidrag och barnbidrag om man har familj. Nästan två av tre kan alltså tänka sig att låna pengar för att skaffa sig en högre utbildning och därmed den kunskap och kompetens som möjliggör en etablering på arbetsmarknaden.

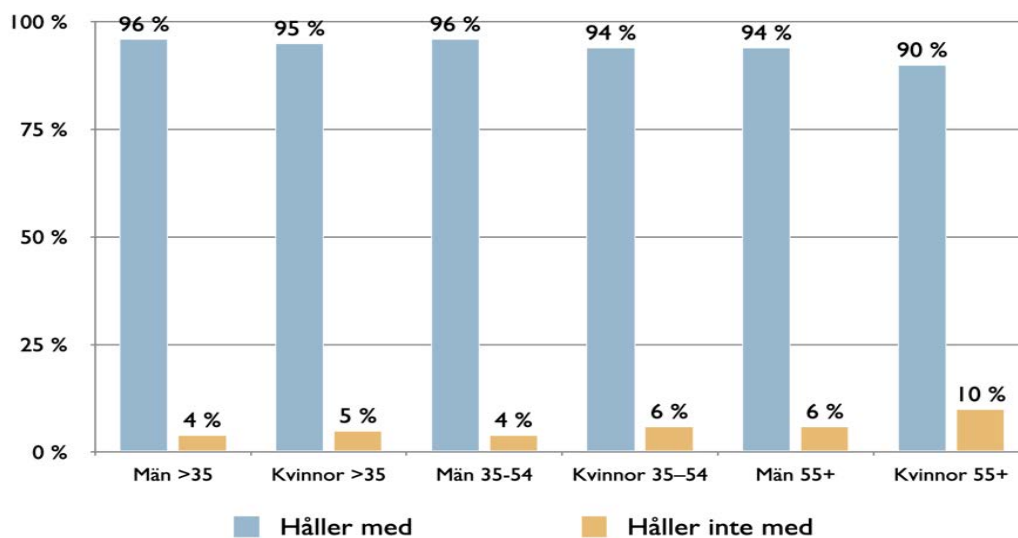
Men nästan var fjärde migrant ser inte ett studielån som en väg till ett välbetalt jobb. Lägg därtill de 15 procent som valde att inte svara på frågan – kanhända kände flera av dem inte ens kände till vad CSN är för något. Detta är åtminstone erfarenheten från de personliga intervjuerna där CSN för många är obekant. Måhända behövs mer information om CSN och vilka möjligheter ett studielån ger?

Figur 8.22. Jag är beredd att låna pengar från CSN om det behövs för min utbildning – Sörmland

De flesta utbildningar som erbjuds nyanlända migranterna vare sig det är inom ramen för SFI eller någon av de många yrkesutbildningarna, är sådana som är kostnadsfria och där samhället går in med etableringsersättning, aktivitetsstöd eller försörjningsstöd för att klara uppehållet. Vi har därför granskat det behov som funnits på det lokala planet i Sörmland under projektiden.

Figur 8.23. Jag behöver mer utbildning, svarande efter kön och ålder – Sörmland

8.7. FAKTISK UTBILDNINGSNIVÅ JÄMFÖRT MED DEN EGNA UPPFATTNINGEN

När det gäller tillit och synen på migranterna finns genom den särskilda studien Migrant World Values Survey (MWVS) omfattande data vad gäller migranter i Sverige. Vi kan genom MWVS följa hur människor som kommer från lågtillitsländer sakta men säkert ökar sin tillit över tid. Detta har mätts utifrån antalet år i Sverige. För Danmarks del har en viktig studie genomförts som mätt hur tilliten förändrats hos utomeuropeiska migranter över tid.²⁷⁵ Tilliten ökar gradvis, ju fler år i landet, desto mer ökar den.

Den bakomliggande frågeställningen är om samhällen och individer med en hög grad av tillit har ett annat sätt att tänka, jämfört med samhällen som har låg tillit. Preliminära forskningsresultat tyder på att så är fallet.²⁷⁶ I den första rapporten *Med migranternas röst* konstaterades att migranterna i Sverige, som kommer från lågtillitssamhällen, har ökat sin generella tillitsnivå jämfört med ursprungsländerna, men de ligger alltså väsentligt lägre än vad den etablerade befolkningen gör. I begreppet ”den etablerade befolkningen” ryms befolkningen i övrigt samt migranter från västerländska länder.

²⁷⁵ Sønderskov, K.M. & Dinesen, T., 2015, “Danish Exceptionalism: Explaining the Unique Increase in Social Trust over the Past 30 years”, *European Sociological Review*, vol 30 nr 6, sid. 782-795.

²⁷⁶ Puranen, B., 2019, *ibid.*

Tillit bygger som sagt delvis på utbildning, och i diskussionen om utomeuropeiska migranternas utbildningsnivå har många olika ståndpunkter hörts. Det har både framförts att många som kommer är högutbildade²⁷⁷ och att de i allmänhet är mer lågutbildade än vad de själva anger.²⁷⁸

I en SCB-analys från 2019 om utbildningsnivån hos migranter som kommit till Sverige mellan 2014 och 2017 uppskattas att invandrare från Somalia och Afghanistan ha den lägsta utbildningsnivån av samtliga migranter. Mer än 60 procent av dem saknar utbildning eller har som mest grundskolekompetens. För migranter från Eritrea ligger motsvarande värde på omkring 50 procent medan de från Irak och Syrien hamnar på cirka 40 procent.²⁷⁹

Av statistiken framgår att hälften av migranterna från Eritrea har gymnasieutbildning eller eftergymnasial/universitetsutbildning – motsvarande andel för migranter från Afghanistan och Somalia ligger på 35–40 procent.

En uppenbar brist i dessa uppgifter är tillförlitligheten i data, eftersom SCB tillämpar en skattningsmetod kallad *imputering* när man saknar uppgifter om utbildningsnivå. Det betyder alltså att saknade värden ersätts med uppskattade värden. För så många som var fjärde person som invandrat 2014–2017 saknas uppgifter om utbildningsnivå vilket gör att den officiella statistiken är betydligt mer osäker än för befolkningen i övrigt.²⁸⁰ Eftersom den fjärdedel för vilka uppgifter saknas räknats på samtliga migranter är en kvalificerad gissning att en stor andel av dessa skattningar gäller just länder där utbildningsväsendet inte är välfungerande.

En sammanställning av uppgifter från UNDP och Migrationsverket, gjord av Näringslivets Ekonomifakta, visar att det genomsnittliga antalet utbildningsår för migranter från de fem vanligaste utomeuropeiska ursprungsländerna är 5,1 år. Migranterna från Afghanistan har i snitt 3,8 års utbildning medan de från Syrien har 6,8 år.²⁸¹

I denna rapport har deltagarna ombetts att själva skatta sin utbildningsnivå. Inom WVS används den 9-gradiga ISCED-skalan, som sträcker sig från 0 (ingen läs- och skrivkunighet) till 9 (avlagt doktorsexamen). Mätningar med motsvarande skala finns även för Sverige som helhet. Migranternas självskattning kan därmed jämföras med såväl ursprungslandets medelvärden som Sveriges. Värdena i denna självskattning skiljer sig från Arbetsförmedlingens statistik som anger betydligt högre utbildningsnivå. Om man betänker att det kan finnas ett intresse av att överskatta sin utbildning i samband med att man söker jobb, så är det måhända inte så förvånande att denna ger en betydligt mer positiv bild.

---

²⁷⁷ SVT Nyheter, 3 juni 2015, *Tusentals välutbildade flyr till Sverige*. <https://www.svt.se/nyheter/tusentals-valutbildade-flyr-till-sverige> Se även Povrzanovic, M., och Öhlander, M., (red) 2018, *Högutbildade migranter i Sverige*, Arkiv förlag

²⁷⁸ Sannandaj, T., 2017, *Massutmaning, ekonomisk politik mot utanförskap & Antisocialt beteende*, Kuhzad Media

²⁷⁹ SCB, 2019-11-13, *Stora skillnader i utbildningsnivå mellan nyinvandrade* <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2019/stora-skillnader-i-utbildningsniva-mellan-nyinvandrade/>

²⁸⁰ ”Stora skillnader i utbildningsnivå mellan nyinvandrade” SCB., <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2019/stora-skillnader-i-utbildningsniva-mellan-nyinvandrade/> Se även ”Utrikes föddas utbildningsbakgrund 2017, sid 9, samt SCB, Bortfallsanalys av utbildningsregistret, Temarapport 2017:5, sid 30.

²⁸¹ Galte-Schermer, I., 2019-11-19, *Ekonomifakta, Utbildningsnivå – utrikes födda*.

8.7.1. Få med högskoleexamen

Detta är en av flera anledningar till att vi även genomfört ett stort antal personliga intervjuer. Här fick de intervjuade bland annat berätta och beskriva vilka utbildningar de har från hemlandet. Intervjuerna bekräftar – även om urvalet på intet sätt är statistiskt validerat vad gäller ålder, kön eller ursprungsland – att andelen högutbildade med universitets- eller högskoleexamen är relativt liten.

Flera av de som till kommun- och arbetsförmedling uppgivit en högre utbildning, sade i dessa intervjuer att de inte hade de uppgivna utbildningarna. Flera av dem har däremot erhållit en högre utbildning efter ankomsten till Sverige.

Bland de intervjuade uppgav nästan hälften, 46 procent, att de hade en utbildning från hemlandet som låg mellan 0 till 3 på ISCED-skalan, det vill säga ingen alls eller låg utbildning, upp till motsvarande grundskolan. Det innebär att även om man har en svensk yrkesutbildning så finns det andra delar av integrationen som kan vara viktigare för att man ska bli delaktig och känna sig inkluderad i det svenska samhället. Om en individ inte äger den mest grundläggande utbildningen, blir det svårt att ta till sig nödvändig information. Det blir också svårt för föräldrar att kunna stödja sina barn i till exempel skolarbetet. Problemet som framkommit i våra studier är att många migranter inte själva är medvetna om att det är så mycket mer – utöver rena yrkeskunskaper – som behövs för att en människa ska fungera i en komplex samhällsstruktur som den svenska.

8.8. VÄGEN TILL ARBETE

8.8.1. Subventionerade anställningar och försörjningsstöd – behovet av målbilder

I ett flertal utredningar analyseras nu så kallad välfärdsbrottslighet dels knutet till gängkriminalitet, dels till individer som oriktigt utnyttjar välfärdssystemen. En av dessa är Riksrevisionens rapport om subventionerade anställningar.²⁸²

Sveriges satsningar på subventionerade anställningar är bland de högsta i världen, både sett till procent av BNP och som del av den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Arbetsförmedlingen är en av de myndigheter som hanterar de största transfereringarna från välfärdssystemen – under 2022 var Arbetsförmedlingens totala utgifter för transfereringar närmare 60 miljarder kronor. Under 2022 var nära hälften (49 %) av de personer som Arbetsförmedlingen arbetat med utrikes födda. En stor del av transfereringarna är lönesubventioner till arbetsgivare som anställer personer som står långt ifrån arbetsmarknaden. Under 2020 satsade Sverige cirka 0,4 procent av BNP på subventionerade anställningar.²⁸³ Av Sveriges utgifter för den aktiva arbetsmarknadspolitiken gick 41 procent till subventionerade anställningar.

---

²⁸²”Subventionerade anställningar – att motverka fel i ett system med allvarliga risker,” *Riksrevisionen*, 2023:17, 2023-11-23.

²⁸³ Som jämförelse satsade Tyskland 0,03 procent, Finland 0,05 procent och Danmark 0,12 procent av BNP på subventionerade anställningar.

Efter lönebidrag går mest pengar till nystartsjobben och därefter introduktionsjobben. Nystartsjobb är den form av subventionerad anställning som mest liknar ett vanligt arbete. LAS gäller för den anställde, och tiden med nystartsjobb är också kvalificerande för arbetslöshetsförsäkringen och andra socialförsäkringar. Den typiske personen som har en lönesubventionerad anställning är en man med en lön på under 25 000 kronor som är anställd i ett litet företag – inte sällan i restaurangbranschen. Drygt 80 procent av personerna med nystartsjobb och introduktionsjobb är utrikes födda. Lönerna i de subventionerade anställningarna är bland de lägsta på arbetsmarknaden. Medianlönen för introduktionsjobb är 21 600 kronor och för nystartsjobb 23 200 kronor.²⁸⁴ För en arbetsgivare kan anställningen av en person som har ett nystartsjobb vara en god affär. Som exempel kan en arbetsgivare få närmare 19 000 kronor i ersättning och behöver betala drygt 10 000 kronor för en person med en månadslön på 22 000 kronor.²⁸⁵

Män är överrepresenterade i alla subventionerade anställningar där den största skillnaden gäller nystartsjobben, där 66 procent är män. Män har också något högre löner och de får också arbete i högre utsträckning än kvinnor efter att insatsen upphört.²⁸⁶ Bland personer med introduktionsjobb är det särskilt vanligt att arbeta inom vård och omsorg. Bland dem med nystartsjobb är de vanligaste näringsgrenarna hotell och restaurang samt administration. Det typiska företaget som har lönesubventionerade anställda är ett litet aktiebolag med endast en anställd med lönesubvention. 40 procent av företagen har totalt färre än fyra anställda medan 18 procent har fem till nio anställda.²⁸⁷

Riksrevisionen har riktat skarp kritik mot den dåliga kontrollen av var dessa transfereringar slutligen hamnar. Det gäller särskilt nystartsjobben där Riksrevisionen menar att många av dessa egentligen handlar om skenanställningar, dåliga arbetsvillkor och att insatserna går till personer som inte har rätt till dem. Kostnadskontrollen av de stora utbetalningarna till främst nyanlända, långtidsarbetslösa och personer med funktionsnedsättningar är dålig, menar verket. Många fall av fusk med de subventionerade jobben går enligt Riksrevisionen att knyta till organiserad och systematisk ekonomisk brottslighet, där arbetsgivare, inte sällan i samförstånd med arbetstagaren, utnyttjar stöden för att nå högsta möjliga vinning. När det gäller skenanställningar innebär det att arbete inte utförs alls eller endast i låg omfattning. För arbetsgivaren är syftet med en skenanställning att få ut ersättning från Arbetsförmedlingen. För den anställde kan det vara ett sätt att kvalificera sig för stöd från andra välfärdssystem eller att få en ”vit” anställning om personen arbetar svart eller har en kriminell livsstil. Arbetstagaren kan också få en andel av bidraget som betalas ut till arbetsgivaren.

I andra fall som Riksrevisionen funnit har arbetsgivaren fått ersättning trots att den anställde är föräldraledig eller sjukskriven. I åter andra har en arbetstagare fått en subventionerad anställning utan att ha rätt uppehållstillstånd eller arbetstillstånd, eller att tillstånden löper ut

---

²⁸⁴ Riksrevisionens beräkningar baserade på statistik från Arbetsförmedlingen. Medianlönerna gäller dem som haft en subventionerad anställning under 2022.

²⁸⁵ Uträkning gjord av Riksrevisionen med hjälp av Arbetsförmedlingens beräkningsverktyg på webbplatsen ”Nystartsjobb – ersättning när du anställer någon som varit utan jobb länge eller som är nyanländ”

²⁸⁶ Se Arbetsförmedlingen, Arbetsförmedlingens årsredovisning för 2022, 2023, s. 33 och 35.

²⁸⁷ Riksrevisionens beräkningar baserade på statistik från Arbetsförmedlingen.

under anställningens gång. I många fall utnyttjas också arbetstagarna av en arbetsgivare på så sätt att lönesubventionerna betalas ut till arbetsgivaren men att denne betalar ut en mycket lägre summa till den anställde. Ytterligare risk för utnyttjande kan uppstå när det gäller nystartsjobb på grund av att det inte finns några hinder mot att anställa familjemedlemmar eller anhöriga förutsatt att personen ”inte har väsentligt inflytande över verksamheten”.

Enligt Riksrevisionen kan stödets utformning underlätta missbruk och delar av kontrollen är ineffektiv. Lönebidrag betalas ut till människor som inte jobbar överhuvudtaget och kostnaderna för samhället är höga – mer än 18 miljarder kronor årligen. Det finns även problem med att kontrollera arbetsgivare utan kollektivavtal och systemet för återkrav av felaktiga utbetalningar. I många fall borde Arbetsförmedlingen polisanmäla dem som medvetet utnyttjat systemet och få dem dömda för bedrägeri eller bidragsbrott. Arbetsgivare som missbrukat systemet kan strunta i att betala och vänta på att bli stämda av Arbetsförmedlingen, vilket kan ta flera år eller inte alls bli av.²⁸⁸

Bedrägerier och felaktiga utbetalningar för miljarder

Enligt Skatteverkets beräkningar är närmare 200 000 av Sveriges befolkning felaktigt folkbokförda trots att det är olagligt att medvetet lämna oriktiga uppgifter om var man är bosatt. Ibland är orsaken glömska, slarv eller okunskap, andra gånger är syftet att begå brott mot välfärdssystemen. Det handlar om svartarbete, penningtvätt, skattebrott, bedrägerier, skenäktenskap eller skenskilmässor.²⁸⁹ Det senare innebär att ett gift par begär skilsmässa och anmäler till Skatteverket att de flyttat isär utan att egentligen ha gjort det. Sedan kan en av makarna ansöka om förtur till någon av allmännyttans lägenheter. Därefter skriver sig hen på den nya adressen och ansöker om bostadsbidrag. Men istället för att flytta in, hyrs lägenheten ut i andra hand – i regel svart och inte sällan till ockerhyra. Enligt ett räkneexempel från Södertälje kommun kan en skenskilmässa ge en dold månatlig inkomst på tiotusentals kronor.²⁹⁰

Under våra intervjuer med migranter i detta projekt har vi två gånger – dock inte i Sörmland, mött personer som uppenbarligen varit skilda på papperet men som egentligen delat bostad. I det ena fallet sa den intervjuade att de hyrde ut sin andra lägenhet i andra hand, eller som hen uttryckte det:

-Jag har några kompisar som bor i min andra lägenhet.

Våren 2022 hölls en rättegång i tingsrätten i Eskilstuna mot en 54-årig kvinna som inte hade anmält att hon fyra år tidigare flyttat från sin bostad i Eskilstuna. Hon frikändes men åklagare överklagade till hovrätten där hon dömdes till 70 dagsböter för att med uppsåt ha varit felaktigt folkbokförd i tre och ett halvt år. Några andra brott än den som gäller folkbokföringen lades aldrig kvinnan till last.²⁹¹

---

²⁸⁸ ” Riksrevisionen, ibid 2023:17.

²⁸⁹ Karlsson, T., *De vet aldrig vad som väntar när de plingar på*, Dagens Nyheter, 2022-11-29.

²⁹⁰ Sundman, H., *Rapport: Fördjupad myndighetssamverkan mot organiserad brottslighet – Pax*, Södertälje kommun, 2022-10-05.

²⁹¹ Frödén, M., *Friad i tingsrätten, fälld i hovrätten – kvinna får böter för folkbokföringsbrott*, Hem & Hyra, 2023-05-04.

Under 2022 polisanmälde kommunen 27 fall av misstänkt bidragsbrott. I ett fall hade ett gift par under en tvåårsperiod ansökt om stöd vid 18 tillfällen och fått ut mer än en kvarts miljon kronor efter att systematiskt agerat vilseledande kring sin hushållsekonomi för att få försörjningsstöd. Enligt Simon Brunner, som arbetar som teamledare på Eskilstuna kommuns grupp mot felaktiga utbetalningar, är de 27 fallen bara toppen på ett isberg. Han bedömer att tio procent av alla försörjningsstöd som betalas ut är felaktiga.²⁹² I en radiointervju utvecklar han sina tankar och beskriver fusket som omfattande och systematiskt och med målet att få ut så mycket bistånd som möjligt. Ett av de vanligaste uppläggen är också enligt Brunner att gifta par skiljer sig så fort någon i hushållet fått ett jobb med fasta inkomster. Då får den som officiellt bor kvar ta del av alla de bidrag och stöd som samhället kan stötta med:

-Många av dem vi utreder har en livsstil där det är viktigt att ha så mycket pengar som möjligt. Det ska synas utåt i sociala medier att man har mycket pengar att tillgå. När vi sedan pratar med de här individerna, märker vi att de tycker att det är mindre viktigt var pengarna kommer ifrån. De grundläggande värderingarna att utbilda sig, skaffa ett jobb, göra en karriär väger inte tungt hos de här personerna.²⁹³

Sedan några år har svenska myndigheter intensifierat arbetet mot felaktiga utbetalningar inom välfärdssystemet. Det handlar om olika organisatoriska förändringar och förstärkningar, om IT-utveckling för att främja korrekta beslut, och om ökad samverkan i frågor och ärenden som rör korrekta utbetalningar. Detta arbete har resulterat i ett ökat antal polisanmälningar om bidragsbrott, samt att andelen upptäckta fel och återkrav har ökat hos de flesta myndigheter. Också storleken på återbetalda medel har ökat som en följd av det stärkta arbetet med att upptäcka och åtgärda felaktiga utbetalningar.

Ekonomistyrningsverket (ESV) fick häromåret regeringens uppdrag att analysera hur arbetet inom de berörda myndigheterna gått och lämna förslag till hur felaktiga utbetalningar ska minska. När ESV skattade omfattningen av fusket visade det sig att de felaktiga utbetalningarna har varit mycket stora inom vissa enskilda ersättningssystem. De myndigheter som studerades var bland andra Arbetsförmedlingen, Centrala studiestödsnämnden (CSN), Försäkringskassan, Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF), Migrationsverket och Pensionsmyndigheten. ESVs granskning som presenterades våren 2023 visade att de felaktiga utbetalningar som gjorts har en rad olika orsaker – från rena misstag eller oaktsamhet, till medvetna och systematiska. Utredaren Johanna Matsson vid ESV, som ansvarade för granskningen menar att det är viktigt att människor känner till att kommuner och myndigheter återkommande kontrollerar de utbetalningar som görs. Då ökar allmänhetens tillit till systemen:

-Det är kommuniserande kärlek med kontroller; människor som har hög tillit till myndigheter de är också mer positiva till kontroller, de menar att upptäcktsrisken är högre för dem som fuskar. Och det gör man genom kloka, smarta och välgrundade efterkontroller, säger Johanna Matsson.

---

²⁹² Serrander, J., "Bidragsfuskar anmäls – krävs på en kvarts miljon", *Eskilstuna-Kuriren*, 2022-12-10.

²⁹³ *Sveriges Radio, P1-Morgon*, 2023-11-25.

Enligt verkets beräkningar är två procent av utbetalningarna från välfärdssystemen felaktiga, vilket motsvarar mellan 13 och 16,3 miljarder kronor årligen.²⁹⁴ Simon Brunner vid Eskilstuna kommun säger att det känns nedslående att se hur utbredd fusket inom välfärden är:

-Det är inte så kul att som skattebetalare gå till jobbet varje morgon och känna att mina pengar finansierar människor som inte vill delta i samhället, som inte vill bidra på samma sätt som alla andra, avslutar Simon Brunner.²⁹⁵

8.8.2. Styrkedjan för värderingar som styrmedel

Från tidigare kartläggningar av de individer med utomeuropeiskt ursprung som uppbär försörjningsstöd kan vi konstatera att nästan hälften saknar arbetslivserfarenhet från Sverige och en hel del av dessa har även bristande språkkunskaper samt en inte sällan utmanande social livssituation. Det finns därför ett behov av att utveckla och kunna erbjuda effektiva förberedande insatser för nyanlända med fokus på etablering i samhället och på arbetsmarknaden där vi kan säkerställa att individen får tydlig information, rätt stöd och inte behöver vänta på att samverkan myndigheter emellan myndigheter tar alltför lång tid.

Alla kommuner i Sörmland har på olika sätt arbetat med att bryta det utanförskap som ett långvarigt försörjningsstöd fördjupar. Det finns frågetecken kring i vilken omfattning olika erfarenheter tas tillvara för att sedan leda till en långsiktig verksamhetsutveckling. Ofta avslutas påbörjade insatser på grund av bristande långsiktig finansiering. En orsak till att goda projektresultat inte lever vidare kan vara att man de facto har svårt att veta vad som fungerar och påvisa effekterna – det vill säga vilka förändringar de olika insatserna leder till för individerna i förhållande till investerade kostnader. Samhällets institutioner behöver i högre grad kunna basera sina insatser på evidensbaserad, dokumenterad kunskap om olika insatserns nytta. För att utforma mer pricksäkra insatser och arbeta mer evidensbaserat behöver olika myndigheter bli bättre på att mäta åtgärdernas effekter vis-a-vis de mål som har uppställts.

Bristerna i befintlig statistik är många, där man exempelvis mäter sysselsättningsgrad i stället för försörjningsgrad och där individers redovisade utbildningsbakgrund av olika skäl visar för höga utbildningsnivåer. Samhällets aktörer bör undersöka närmare vilka målbilder som man vill kommunicera till individerna och hur detta skall göras mätbart.

Myndighetssverige har sedan länge haft arbete som det enda måttet på integration, i meningen att har man ett arbete så är man integrerad. Det är otvetydigt så att ett deltagande på arbetsmarknaden är viktigt och förbättrar möjligheterna till integration, men det är långt ifrån en garanti för att samhällsbyggande värderingar skapas, förstås och efterlevs. Det finns stora skillnader mellan å ena sidan majoritetsbefolkningens syn på sådant som barnuppfostran,

---

²⁹⁴ Mattsson, J., et al, "Rapport: "Målet att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen", *Ekonomisstyrningsverket*, 2023:26, 2023-04-17.

²⁹⁵ Ibid, Sveriges Radio, 2023-11-25.

jämställdhet, familjens roll, heders- och HBTQI-frågor, religion och demokrati och å den andra den som finns hos stora delar av migrantgruppen.

Tid i landet, arbete och studier leder förvisso till förändringar, men hemlandets värderingsstrukturer finns kvar hos många migranter. När individerna inte arbetar eller studerar och dessutom lever i en diaspora så tenderar värderingarna rentav bli mer konservativa och traditionella än de är i ursprungslandet. Vi kan baserat på våra intervjuundersökningar konstatera att många värderingar fungerar hindrande för migranterna att nå arbetsmarknaden och därmed ett ökat samhällsdeltagande. Det finns därför stora behov av att arbeta såväl kort- som långsiktigt med värderingsutveckling.

Våra undersökningar visar exempelvis tydligt att migranterna i Sörmland till stora delar är medvetna om vilka lagar och regler som gäller i Sverige, men att sedan acceptera dessa och följa dessa är en annan sak. Detta gäller inte minst alla lagar kring jämställdhet och familjerelaterade frågor.

Att våga tänka framtid

Samhället och dess skilda aktörer behöver förbättra sitt arbete genom att bestämma gemensamma målbilder. För att kunna mäta effekten av en insats behöver man följa individerna som ingår i ett projekt från A till Ö – vilka av insatserna gav bäst effekt? Och varför blev det så? Det handlar i mångt och mycket om sunt förnuft. Om att prata och lyssna, reflektera och analysera och därefter dra slutsatser utifrån värderingar som styrmedel. I figurerna nedan redovisas tentativt hur sett sådant arbete skulle kunna genomföras.

De mätningar vi genomfört visar att det finns stora brister när det gäller att kunna tänka framtid – att se framåt och planera. Detta har ofta sin grund i att många kommer från ödesbestämda kulturer där man också har som tradition att någon annan bestämmer individens möjliga framtid. Något som också ligger som grund för ett bristande framtidstänkande och därmed planering är att i många migrantgrupper ser man sig själv som ”för gammal” för att exempelvis studera eller skifta karriär redan vid 25 års ålder. Vägen är redan utstakad – ödet får bestämma riktningen.

WVS har i samband med arbetet i region Sörmland, Dalarna och Värmland utarbetat en metod som tar avstamp i det faktum att individers värderingar har en mycket stor betydelse i huruvida man lyckas lära sig svenska, etablera sig på arbetsmarknaden och därmed få ett ökat samhällsdeltagande. Individernas värderingar har framförallt på gruppnivå stora konsekvenser för kvinnors och barns möjligheter till att utvecklas till fullvärdiga medborgare i Sverige. Värderingar är det viktigaste måttet på om en individ kan betraktas som integrerad och en del av det svenska samhället. Tidigare har man inte riktigt kunna mäta detta, men i och med den nya metod som utvecklats inom ramen för detta projekt, så är det möjligt att mäta utgångsvärderingar samt eventuella progressioner längs en värderingsskala. Med ”Värderingar som styrmedel” kan man i det dagliga arbetet med sedvanliga insatser inom arbetsmarknad och språkstudier löpande arbeta med värderingsutveckling på en individualiserad nivå. Verktyget

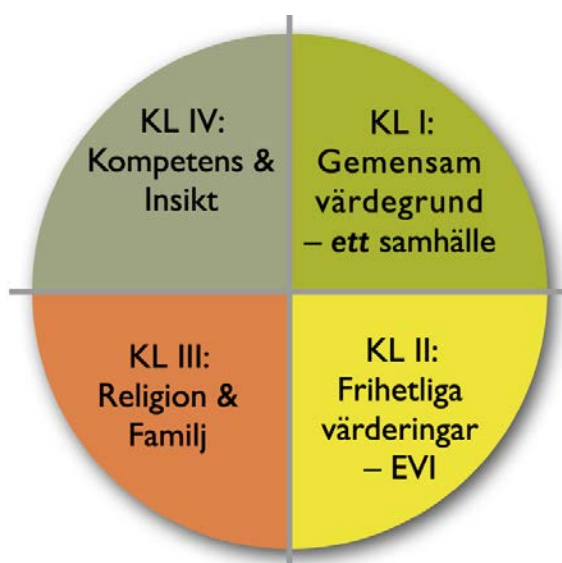
ger exempelvis användaren möjlighet att se och förstå vilka värderingsgrupper som behöver ytterligare eller förändrade insatser. I metodiken ingår också metodbeskrivningar på vilka aktiviteter som man kan göra för att åstadkomma dessa förändringar.

Arbetsnamnet för metoden är Styrkedjan därför att de olika värderingarna hos individen kuggar i varandra så att när ett värderingsområde förändras följer flera andra med. Detta har vi kunnat konstatera empiriskt under arbetets gång. Styrkedjan är en metod där lärare och pedagoger på i en kommun eller inom en SFI-utbildning själva kan genomföra sådana mätningar. Metoden kan användas för att bryta olika slags utanförskap och innebär att personal och stödtagare tränas i värderingsmedvetenhet för att utveckla ett verktyg för förbättrad inkludering i det svenska samhället. Arbetet med verktyget är ännu i sin linda och den programvara som behövs för att förenkla dessa mätningar är under utveckling.

Behovet av individuella målbilder

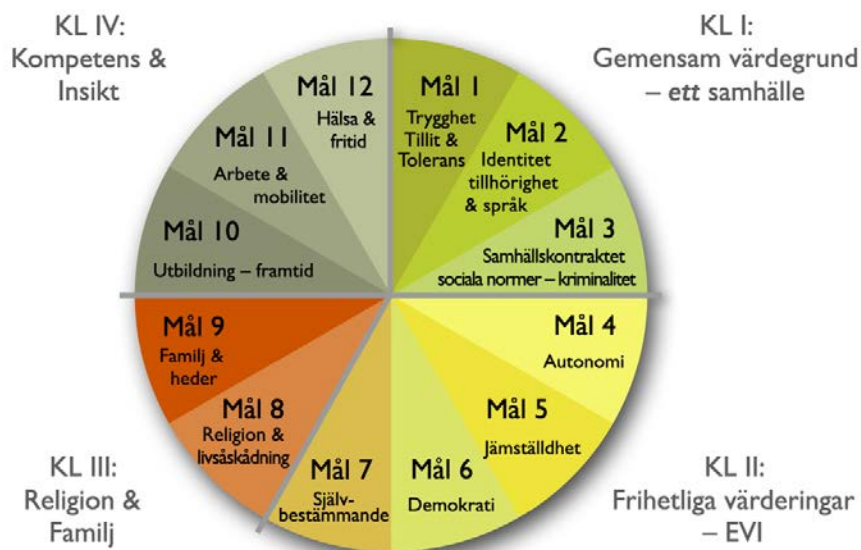
Alla målbilder som individerna själva är delaktiga i att ställa upp, behöver vara väl definierade, mätbara och avgränsade i tid. Det är viktigt att all pedagogik och metodik är repetitiv. Detta eftersom många av de kulturer som migranterna kommer ifrån ofta har just en repetitiv tradition. I all kommunikation är det dessutom centralt att man har ett mottagarperspektiv och inte det sändarperspektiv som vi traditionellt har haft i Sverige. Baserat på vårt forskningsarbete har vi utvecklat det ovan beskrivna förslaget ”Värderingar som styrmedel” till att inbegripa ett sådant individualiserat angreppssätt. Projektet bygger på vårt tidigare arbete med att fastställa mål för en önskad värderingsförändring inom ett område och att sedan utveckla en styrkedja för att nå den önskade förändringen. Metoden kan appliceras på såväl lokal/kommunal nivå som på mer aggregerade samhällsnivåer och förstås även för civilsamhällets olika insatser. Grundprincipen bygger på att dela in kunskap och lärande i fyra olika områden som figur 8.25 nedan visar.

Figur 8.24. Kultur och lärande, fyra verksamhetsområden

Det är i följande fas som de individuella målbilderna bestäms. Varje deltagare gör sina bedömningar där de beskriver och fastställer sina personliga mål inom vart och ett av de fyra delområdena. Vad behöver personen göra för att nå dessa mål – hur ska det gå till och hur ser vägen ut? Tillsammans med lärare och pedagoger görs en individuell karta där vägen till varje delmål är noga definierad.

Figur 8.25. Målbilder för arbetet med värderingsförändringar

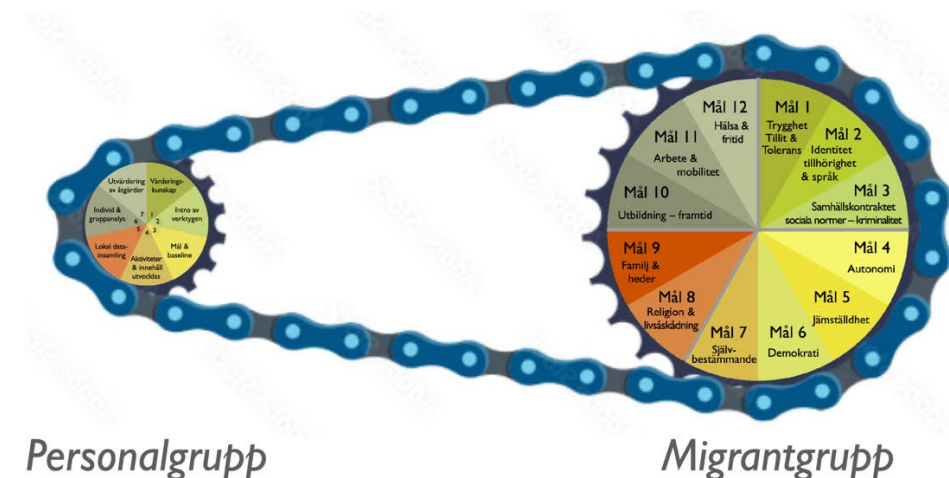

Även personalgruppen som arbetar med migranterna behöver kunskap om hur värderingar och sociala normer kan fungera som styrmedel. De behöver också kännedom om hur värderingsinstrumentet fungerar för att kunna mäta progression och förändring över tid. När deltagarna sina olika delmål? När det gäller deltagarna används en mjukvara som fungerar i såväl dator, läsplatta eller smarta mobiler.

Vår erfarenhet är att den generella datorkunskapen bland migranterna i Sörmland är god och när det gäller hanteringen av smarta mobiler rentav mycket god – även hos dem som aldrig gått skola i hemlandet. Beroende på vilken nivå man befinner sig behöver man olika mycket stöd från lärare och pedagoger. Grunden för att metoden skall vara ett effektivt instrument är att deltagarna är motiverade och verkligen ställt upp sina egna mål och gjort dem till sina.

Figur 8.26. Styrkedjan, hur beslutande grupper eller personal verkställer arbetet med att uppnå de fastställa målen

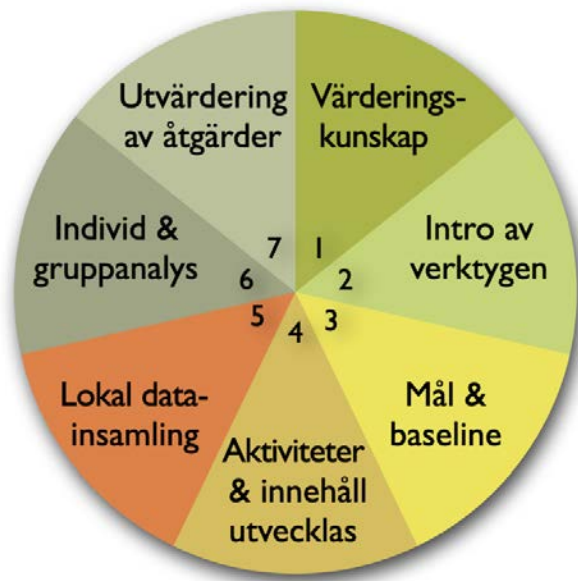

Vissa frågor är strategiskt viktigare än andra att arbeta med. Till exempel frågor om mänskliga rättigheter och jämställdhet – om att kvinnor och barn därmed har samma värde som män. Om man arbetar med och vrider och vänder på sådana frågor metodiskt och på djupet för att migranterna verkligen ska få en insikt i ämnet, kan detta få positiva konsekvenser för en rad andra frågor. Det kan handla om möjligheten för flickor och kvinnor att få göra sina viktiga livsval. Om, när och med vem de vill gifta sig; att det är de själva som bestämmer inte föräldrarna eller någon nära släkting.

I det kommande kapitlet ges många exempel på hur motstridiga åsikter en och samma person kan ha. Någon kan exempelvis säga att en flicka bestämmer själv vem hon ska gifta sig med, samtidigt som man sätter upp andra hinder för att flickan ska nå dessa mål. Man kan säga att en person ska hedra sina föräldrars beslut även om en flicka inte vill gifta sig. Att man bör skaffa barn så snart man gift sig eller att sex före äktenskapet aldrig kan accepteras.

Genom att använda en tydlig följd av frågor som alla länkar samman till varandra kan en styrkedja skapas. En kedja som gör att den enskilda personen själv kan komma till insikt om hur olika värderingar kan hindra en person att nå ett övergripande mål. Det gäller i i första hand jämställdhetsfrågor, men handlar förstås också om deltagandet i arbetslivet och viljan att investera tid och engagemang i språk och utbildning.

Figur 8.27. Utbildning, fastställande av mål, aktiviteter, mätning, analys och utvärdering

De tre äpplena nedan symboliserar hur olika värderingar och sociala normer kan bedömas inom ramen för ett förändringsarbete. De röda äpplena symboliserar icke förhandlingsbara värden. Det handlar om sådant som kan leda till handlingar som strider mot svenska lag och rättsuppfattning. Till exempel att gifta bort ett barn mot dennas vilja, att slå sina barn eller sin partner eller handlingar som begränsar andra människors frihet och rättigheter. De gula äpplena symboliserar förhandlingsbara värden där det inte finns en tydlig lag att luta sig mot. Här handlar det om att söka gemensamma balanspunkter. Det kan handla om hur vi förhåller oss till varandra inom skolans värld, i arbetslivet eller i mötet med sjukvården. De gröna äpplena symboliserar alla de olikheter som berikar vår gemensamma kultur. Här ingår saker som teknik, kommunikation, konst och kultur.

Figur 8.28. Tre nivåer av värderingsmedvetenhet

1. Icke-förhandlingsbara värden

Lagstiftade rättigheter/skyldigheter:

Demokrati, mänskliga rättigheter, yttrandefrihet, jämställdhet, förbud mot hets mot folkgrupp, förbud mot barnaga och barnäktenskap, Genèvekonventionen (rätten till asyl), HBTQ-rättigheter, allemansrätt

2. Förhandlingsbara värden

Gemensamt söka balanspunkter:

Institutioner, religion, arbetsliv, skola, språk, hälsa, miljö & hållbarhet m.m

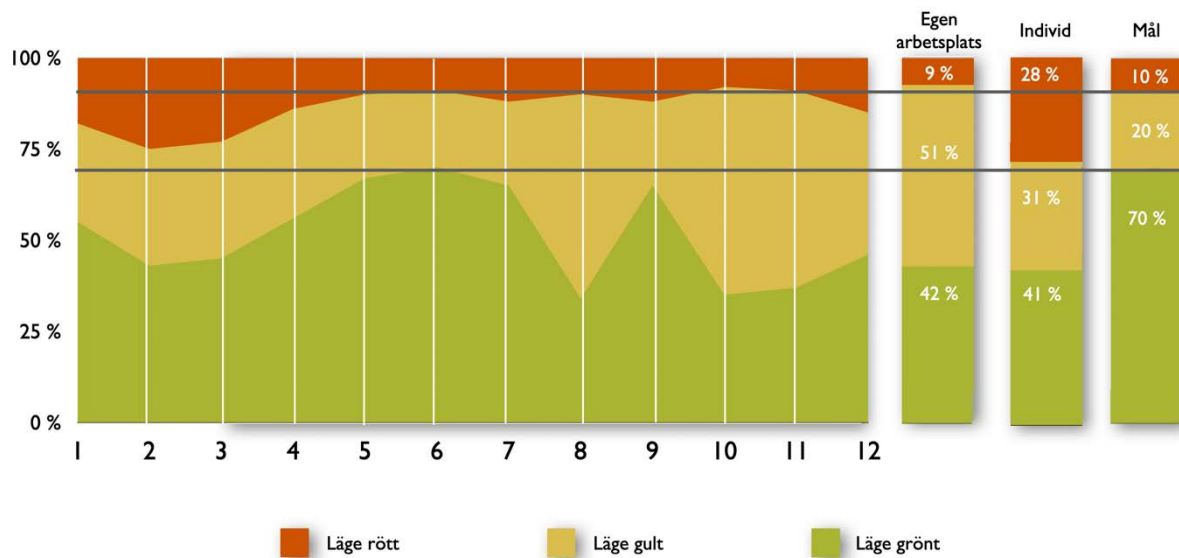
3. Föränderliga värden

Olikheterna berikar:

IT, kommunikation, teknik, mat, musik, konst, litteratur, folklore, idrott m.m

I exemplet nedan illustreras synen på arbete med tolv olika frågor. Var och en har en målbild. Vid ett första mättillfälle framkommer vilka av de tolv frågorna som individen behöver arbeta mer med och vilka man kan släppa eftersom de redan är gröna. Vid nästa mättillfälle kan man tydligt avläsa om det skett en progression eller ej i förhållande det uppsatta målet för individen eller för den arbetsplats eller kommun där mätningen görs. Alla individdata är självklart anonymiserade.

Figur 8.29. Mätverktyg för olika målområden.

KAPITEL IX

JÄMSTÄLLDHET, HEDER OCH FAMILJEVÄRDERINGARNAS BETYDELSE

9.1. INLEDNING

Som redovisades i det första kapitlet har World Values Survey (WVS) återkommande ställt samma grundfråga till människor i hela världen. Vad är viktigast i livet: Arbete, Vänner, Politik, Religion, Fritid, eller Familj? Under dessa över 40 år har nästan alla människor, återkommande och oavsett världsdel, kultur, ålder, kön eller religionstillhörighet svarat att familjen är viktigast. Familjen kommer alltid i första rummet. Tolkningen av vad som utgör en familj skiljer sig åt mellan kulturerna – från den så kallade kärnfamiljen bestående av mamma, pappa, barn – till att omfatta såväl mor- och farföräldrar som fastrar, mostrar, kusiner, sysslingar och bryllingar – eller rent av klanen i en del samhällen. Men oavsett vad som definierar en familj är den alltid högst prioriterad, oavsett i vilken kultur vi lever.²⁹⁶

Familjens roll förändras olika snabbt i olika kulturer. Fertilitet och dödlighet är nycklar till förståelsen av denna process. I västvärlden inleddes nedgångarna i fertilitet och dödlighet redan under slutet av 1700-talet för att fortsätta långt in på 1900-talet. Det handlar om en ny syn på hälsa och hygien, tillgång till sjukvård och läkemedel och kanske inte minst användningen av preventivmedel.²⁹⁷

Bondesamhället blev ett industri-dito, urbaniseringen tog fart, barnkullarna minskade, kvinnor började utbilda sig och förvärvsarbeta, åldern när äktenskap ingicks blev allt högre. Forskare talade i början 1960-talet om den ”första demografiska transitionen” (FDT).²⁹⁸ Denna process har idag spritt sig till större delen av världen med undantag för några länder i framförallt Afrika. I västvärlden har utvecklingen mot senarelagd giftasålder och därmed mindre barnkullar fortsatt. Befolkningstillväxten har inte bara kommit i balans – den har stannat upp. Tvåbarnsmålet som ideal är sedan länge passerat i den sjunkande trenden – länder som Polen,

---

²⁹⁶ WVS, Online Data Analysis. <https://www.worldvaluessurvey.org/WVSONline.jsp>.

²⁹⁷ Lesthaeghe, R. “The second demographic transition: A concise overview of its development”, *Proceedings of the National Academy of Sciences*, Dec 2014; Lesthaeghe, R., (2010), “The Unfolding Story of the Second Demographic Transition”, *Population Studies Center*, University of Michigan, Report 10-696, Lesthaeghe R.1977, *The decline of Belgian fertility, 1800–1970*. Princeton University Press; R. Lesthaeghe & K. Neels (2002): “From the First to the Second Demographic Transition - An Interpretation of the Spatial Continuity of Demographic Innovation in France, Belgium and Switzerland”, *European Journal of Population*, vol. 18(4): 225-260.

²⁹⁸ Goode, William, 1963, *World Revolution and Family Patterns*, Free Press of Glencoe.

Tjeckien, Spanien och Italien ligger idag på födelsetal mellan 1,2 och 1,3 barn per kvinna. Om det inte vore för migrationen skulle nedgången vara dramatisk i ett stort antal länder i Europa. Idag är vi mitt inne i något forskarna kallar den ”andra demografiska transitionen” (SDT).²⁹⁹ Nu lever människor i västvärlden tillsammans på många olika sätt utan att vara gifta inför Gud – den traditionella familjen har ersatts av en rad slags levnadskonstellationer och familjebegrepp (se nedan). Ett äktenskap är inte längre ett livslångt åtagande – antalet skilsmässor har ökat kraftigt samtidigt som livet självt bara blir längre och längre. Människor behöver heller inte oroa sig så mycket för sin grundläggande materiella trygghet. Vi har tagit flera steg i den behovstrappa som Maslow och flera forskare före honom beskrivit – en förändring som går från materiella behov som mat för dagen, tak över huvudet till icke-materiella behov som självständighet, yttrandefrihet och självförverkligande.

Om FDT innebar ett förverkligande av de grundläggande behoven uttrycker SDT en utveckling av helt andra, mer subtila värden. Många sociologer menar att Sverige och de övriga nordiska länderna går i spetsen för denna utveckling. Den amerikanske sociologiprofessorn Ronald Inglehardt som 1981 var en av initiativtagarna till WVS, har liknat denna process vid ett tåg med lok och vagnar som sakta drar fram över jorden – i täten på detta tåg finns de nordiska länderna med sin konsensuskultur parad med en mix av solidaritet och respekt för individuella val.

Samtidigt går det inte att bortse från att våra värderingar skiljer sig åt beroende på i vilken miljö och i vilket sammanhang vi vuxit upp. Den holländske socialpsykologen Geert Hofstede menade att den kultur en människa föds och växer upp i formar hela livet utan att vi är medvetna om det. Han beskrev det som ”vår egna kultur är för oss som luften vi andas, medan en annan kultur är som vatten – det krävs speciella färdigheter för att kunna överleva i båda elementen”.³⁰⁰ Hofstedes teorier har utvecklats av flera olika forskare – där somliga menar att kulturen sitter så djupt att den påverkar människors övertygelser, värderingar, livsstilar, ambitioner och avsikter i varje givet ögonblick. I kulturtillhörighetens extrema förlängning finns det inga individuella mål – de viktigaste värdena är social ordning samt lydnad och respekt för traditionerna.³⁰¹

---

²⁹⁹ Lesthaeghe, Ron, 2010, “The Unfolding Story of the Second Demographic Transition”, *Royal Belgian Academy of Sciences*, Report 10-696.

³⁰⁰ Hofstede et al, 2010, “Long- versus short-term orientation: new perspectives”, *Asia Pacific Business Review*.

³⁰¹ Schwartz, S.H., 2008, *Cultural Value Orientations: Nature & Implications of National Differences*, The Hebrew University of Jerusalem.

9.2. GIFTERMÅL

9.2.1. Hur jämställdheten påverkas av synen på giftermål – en jämförelse mellan Sörmlands migranter och ett nytt frågebatteri inom WVS

Synen på giftermål hänger nära samman med den demografiska transitionen. I ett samhälle där barnadödligheten är hög och livslängden är kort är det av viktigt att unga gifter sig och sedan snabbt får barn, helst ”så många som gud ger dem.” Den demografiska transitionen till längre förväntad livslängd och minskad dödlighet är det inte längre nödvändigt att gifta sig tidigt och få färre barn. Däremot lever värderingar och sociala normer kring giftermål och barnafödande från tidigare samhällsstrukturer kvar. När människor rör sig från samhällen där det är viktigt att flickor är oskulder, där ett giftermål förmodas innebära trygghet och skydd till ett samhälle av det västerländska slaget där den demografiska transitionen sedan länge är genomgången, livslängden lång och antalet barn väsentligt färre tar det tid att anpassa sig till de grundvillkor som gäller i det nya samhället. Man kanske rentav motsätter sig de ovana tankarna. Vi har i denna studie samtalat med många migranter som kommer från samhällen där den demografiska transitionen ännu inte är genomgången eller bara bitvis påbörjat om hur de ser på dessa frågor. Frågorna kan många gånger vara svåra att besvara eftersom man efter en tid i ett land som Sverige vet att ursprungslandets sätt att tänka skiljer sig dramatiskt från det svenska. Risken för så kallad *lip service* är också stor, att man svarar så som man tror det förväntas av en. Vi har därför ställt många frågor och gjort det i form av påståenden som man kan besvara på en femgradig skala. Ibland har svaren för tydlighets skull slagits ihop till positiva versus negativa svarsalternativ. Efter det att denna deskriptiva analys är genomförd kommer mer dynamiska analyser att genomföras. Det är dock inte syftet i denna rapport utan mera ägnad för vetenskapliga artiklar inom olika delar av de områden som här berörs.

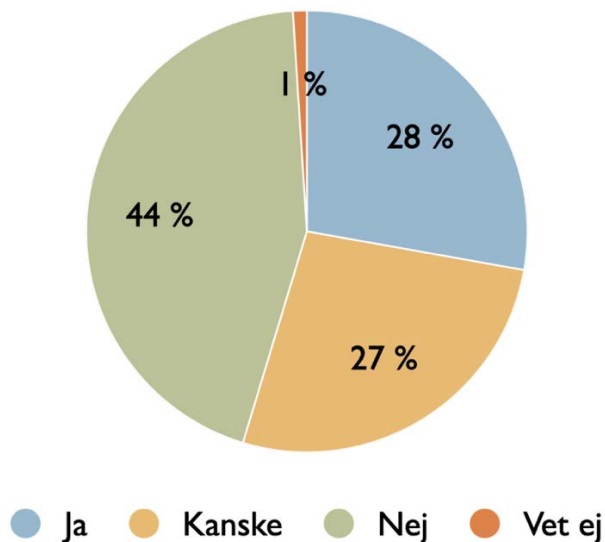
9.2.2. Att gifta sig med någon från en annan religion än den egna

Vi vet att religionen är av stor betydelse för synen på familjebildning och barnafödande. Huvuddelen av de utomeuropeiska migranterna som kommer till Sverige har en annan religiös tillhörighet än kristendomen. Man har också svårt att förstå hur ett sekulärt samhälle fungerar, de allra flesta människor runtomkring i världen svarar jakande på WVS fråga ”Tror du på Gud?” så svarar 74 procent ja, av de 151,550 tillfrågade i den senaste vågen (2018 – 2022) medan i Sverige endast 34 procent svarade ja. I de övriga nordiska länderna var andelen högre :de övriga nordiska länderna är väsentligt färre som svarar jakande på samma fråga: Norge 46%, Danmark 50%, Finland 54% och Island 58%.

På en tiogradig skala om hur pass viktig gud är svarar 38 procent 10 (mycket viktigt) av sammanlagt 152 750 svarande. I Sverige var det endast 9 procent som svarade mycket viktigt medan däremot 47 procent svarade ”inte alls viktigt” – en av de högsta andelarna, bara Kina med sina 52 procent ligger något högre. De vanligaste länderna som utomeuropeiska migranter kommer ifrån har räknat av svarande som anser att gud inte är viktig (Jordanien 1,7%, Libanon 0,2%, Turkiet 1,1%, Iran 1,3%, Irak 0,1%).

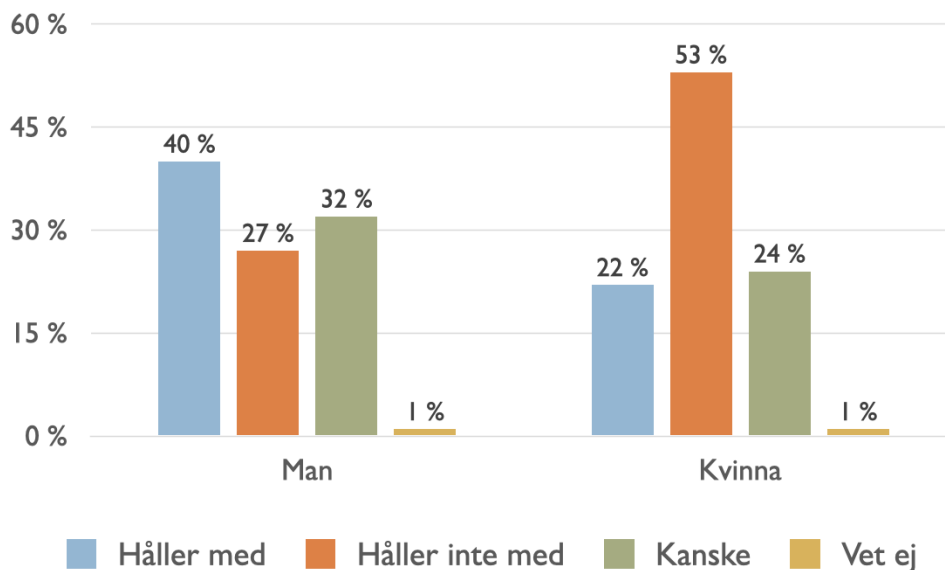
Mot bakgrund av detta är det måhända förståeligt att så många som 44 procent av de tillfrågade inte kan tänka sig att de själva eller deras barn skulle gifta sig med någon från en annan religion än deras egen eller ingen religion alls.

Figur 9.1. Kan du tänka dig att gifta dig med någon från en annan religion än din egen? migranter, Sörmland

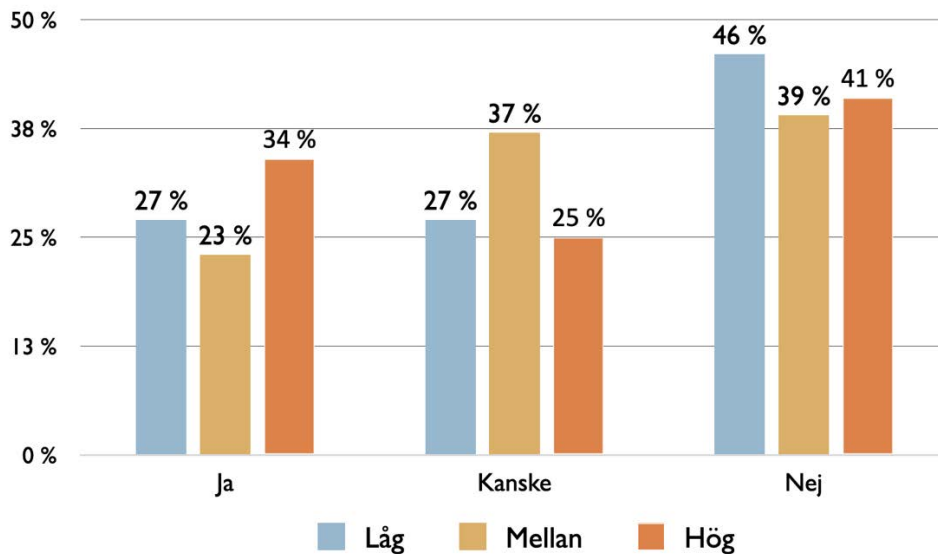
Hela fyra av tio svarar bestämt nej på denna fråga och därtill 27 procent mer svävande ”kanske”. Således hela 7 av 10. Men trots detta svarar faktiskt en rejäl fjärdedel ja på den fråga. Ofta med tillägget när det gäller de egna barnens val av partner, ”det får de bestämma själva”.

Figur 9.2. Kan du tänka dig att gifta dig med någon från en annan religion än din egen, migranter Sörmland efter kön

Skillnaderna är förhållandevis stora mellan könen. Betyddigt mer kvinnor kan inte tänka sig att gifta sig utanför sin religion – 53 procent jämfört med 27 procent bland männen. Hela 40 procent av männen kan tänka sig att gifta sig utanför sin religion. Det är också väsentligt fler män som svarar kanske på frågan. Intressant är att i just åldersgruppen under 35 år är andelen män som kan tänka sig att gifta sig utanför sin egen religion ännu större.

Figur 9.3. Kan du tänka dig att gifta dig med någon från en annan religion än din egen, migranter Sörmland efter utbildningsnivå

Som vi sett i tidigare kapitel så är utbildningsnivå en av de starkaste faktorerna när det gäller värderingar. Personer med högre utbildning tenderar att tänka mindre traditionellt. Detta gäller i hög grad för de frågor som behandlas i detta kapitel. Vi har därför inte bara redovisat fördelningarna inom respektive fråga vi har även redovisat skillnaderna beroende på utbildningsnivå. Som redovisades i kapitel 2 så har samtliga svarande själva bedömt sin utbildningsnivå enligt den vedertagna ISCED skalan. Denna skala används även inom WVS globalt. Vi har här omvandlat den niogradiga skalan till tre steg, låg, medel och hög utbildningsnivå.

9.2.3. Flickor och kvinnor skall själva bestämma om, när och med vem de vill gifta sig

En övertygande majoritet (85 %) anser att flickorna själva skall bestämma om, när och med vem de ska gifta sig. Men som framgår av figur 9.3. nedan, är det hela 32 procent av dem som håller med som faktiskt väljer det något vagare svarsalternativet ”Instämmer” och inte ”Instämmer helt”. Det är väl känt att i många kulturer och traditioner har föräldrar traditionellt en mer aktiv roll i att arrangera äktenskap för sina barn. Det finns anledning att tro att här anpassar sig respondenterna till det man tror är det ”riktiga” svaret. Av djupintervjuerna framgår att migranterna i Sörmland väl känner till att svensk lag skyddar unga människor från

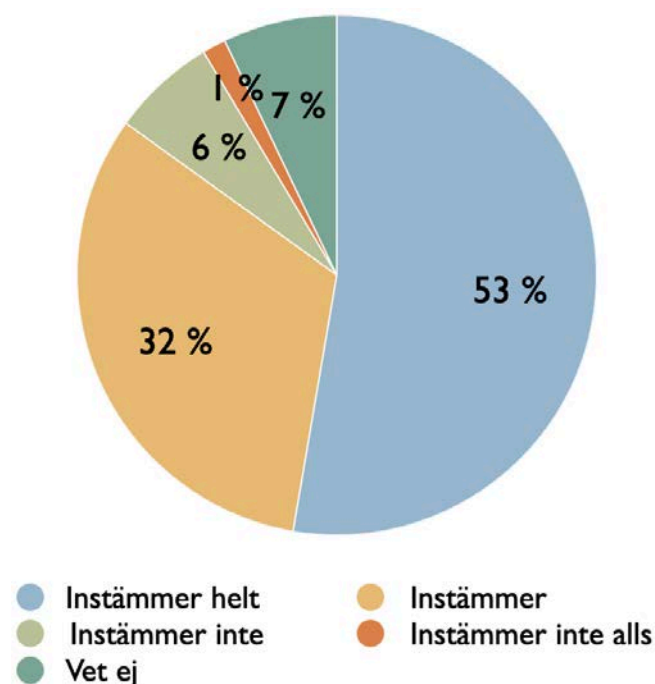

tvångsäktenskap³⁰². När vi i de personliga intervjuerna ställt frågan är ett vanligt svar att ungdomarna självklart får bestämma själva, men att jag ser gärna att de gifter sig med någon från vår kultur. På frågan om det ändå skulle vara en blåögd, blond kille som dottern vill gifta sig med svarar föräldern att då måste han nog i alla fall konvertera till samma tro som vår familj.

Med andra ord finns familjens önskemål där som en skugga för många unga migranter; som en outtalad förväntan från föräldrarnas sida. Och denna erfarenhet av de personliga intervjuerna gäller även i flera fall när föräldrarna varit mycket väl integrerade i det svenska samhället.

Å andra sidan har vi mött många liberala migrantföräldrar från Mellanöstern som betonar hur frågor om individuell frihet och autonomi varit viktigt för dem långt innan de kom till Sverige; migranter som berättat att det inte varit ovanligt i ursprungslandet att människor själva väljer sina livspartners baserat på kärlek, gemensamma värderingar och intressen. Se vidare kommentarerna till 9.2.6., ”Att gifta bort sin dotter ger henne trygghet” som mer än antyder att det är fler än 8 procent som i verkligheten tar avstånd från påståendet att flickor och kvinnor själva bestämmer när och med vem de ska gifta sig.

Figur 9.4. Flickor och kvinnor ska själva bestämma när och med vem de ska gifta sig, migranter Sörmland

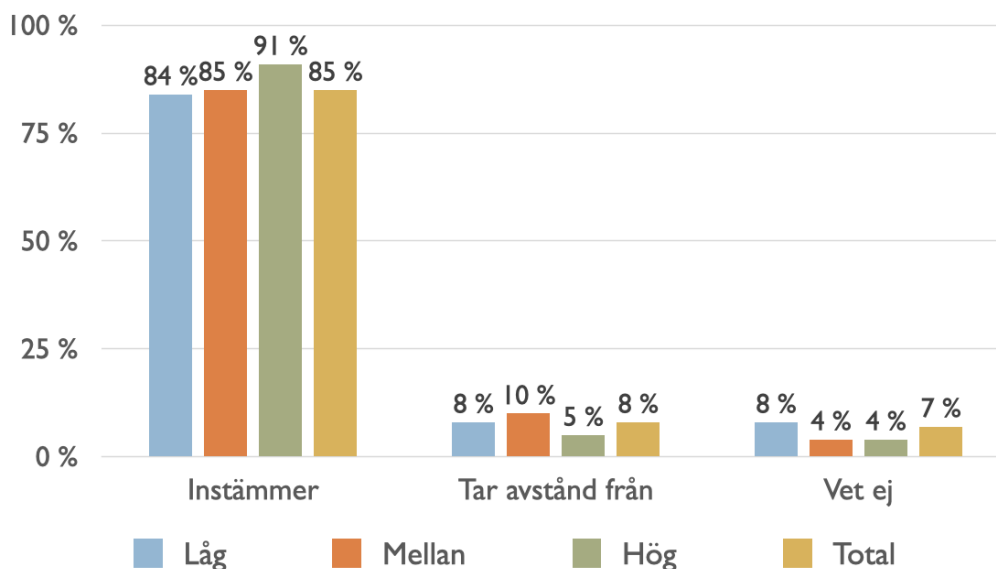

Som framgår av figuren nedan är det i princip ingen skillnad beroende på utbildningsnivå utan det råder en mycket stor samstämmighet i att flickor och kvinnor själva skall bestämma när och med vem de skall gifta sig. Denna typ av breda allmänna frågor får ofta en svarsfördelning som är förväntat korrekta svar – ’lipservice’. Vi såg det tydligt i kapitel 8 där samstämmigheten om att få ett arbete var hög och beredskapen för att acceptera alla former av erbjudanden var hög, men sedan kom begränsningarna fram när vi ställde mer specifika frågor. Vi kommer därför att i detta kapitel göra precis likadant. Först de allmänna mer generella frågorna, som den ovan i

³⁰² Puranen, B., ”Vad vet migranter om Sverige?”, *Kvartal*, 2021.

figur 9.3 redovisade. Denna följs sedan upp med väsentligt mer specifika frågeställningar. Det är vår erfarenhet efter många decenniers frågande kring värderingar och sociala normer att det är nödvändigt med dessa fördjupande frågeställningar. Förstår man inte hur värderingar och sociala normer byggs upp blir det också svårt att göra något åt dem, att få fram rätt verktyg för att åstadkomma till exempel de mål som ställs upp vad avser jämställdhetsarbetet.

Figur 9.5. Flickor och kvinnor ska själva bestämma när och med vem de ska gifta sig, efter utbildningsnivå Sörmland

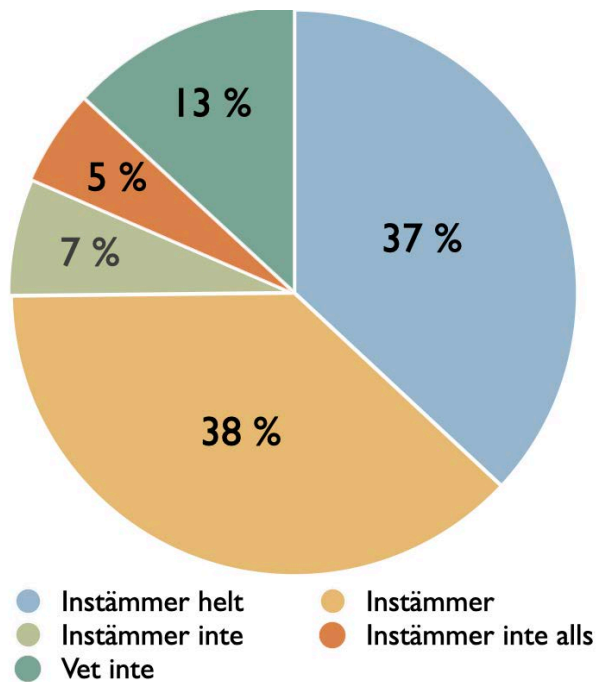
9.2.4. En flicka bör vänta med att få barn åtminstone tills hon är 18 år

Medelåldern för förstagångsfödreskor har ökat i Sverige de senaste decennierna. År 2021 var den cirka 30 år i Sverige som helhet. Äldst var de i Stockholm med 31 år och yngst var de i Sörmland där medelåldern låg på 28 år vid första barnets födelse.³⁰³ Bland migranterna i Sörmland tycker en klar majoritet att en flicka bör vänta med att få barn tills hon åtminstone är 18 år. Åldern 18 anses ofta vara en referenspunkt för vuxenhet där individen anses ha uppnått en viss grad av mognad och självständighet. Att vänta tills man är arton år innan man får barn ger vanligtvis människor möjligheten att avsluta sin grundläggande utbildning, få arbetslivserfarenhet och kanske i någon mån etablera sig ekonomiskt, vilket kan bidra till en stabilare grund för föräldraskap.

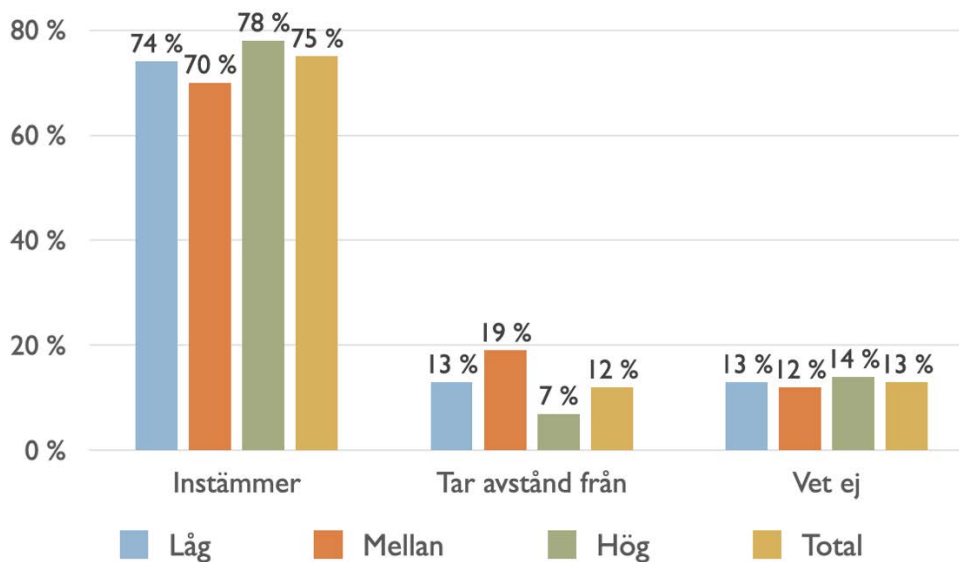
Tre av fyra håller med om påståendet (75 %) håller med om påståendet, medan 12 procent tar avstånd.

³⁰³ Bergman, L. "Vanligare att få barn efter 45 än som tonåring", *Dagens Medicin*, 2023-03-21.

Figur 9.6. En flicka bör vänta med att få barn åtminstone tills hon är 18 år, migranter, Sörmland

Figur 9.7. En flicka bör vänta med att få barn åtminstone tills hon är 18 år, migranter, Sörmland efter utbildningsnivå

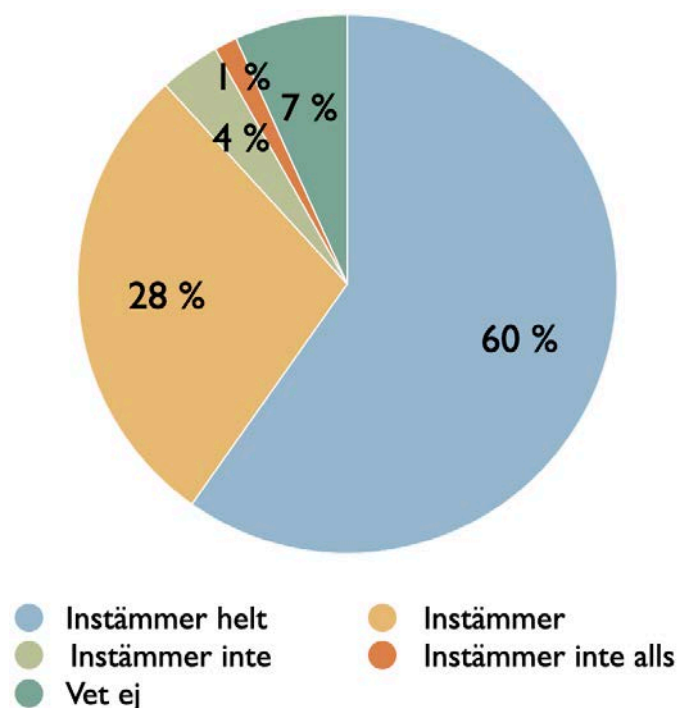
I denna fråga finns en stor samsyn, även om andelen som håller med är något fler i gruppen med hög utbildning. Lite längre fram finns det anledning att reflektera över hur denna ståndpunkt hänger samman med andra inom området giftermål och reproduktion.

9.2.5. Det är viktigt att en flicka fortsätter sin skolgång även om hon blir gravid

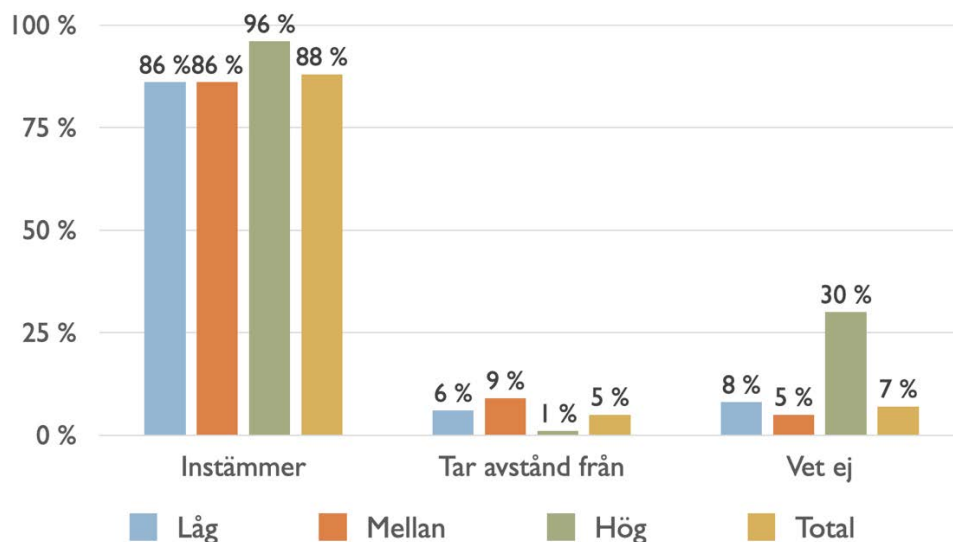
Det råder en rungende enighet bland migranterna i Sörmland om att en flicka som blir gravid ändå ska fortsätta sin skolgång – nästa nio av tio tycker så. Det är tydligt att de som själva har en högre utbildning i större grad stöder ett sådant beslut samtidigt som den grupp som tar avstånd eller inte tycker sig veta inte har någon högre utbildning.

Att fortsätta studierna kan vara viktigt för en persons framtida karriärmöjligheter och ekonomiska stabilitet. En del utbildningsinstitutioner kan erbjuda stöd och anpassningar för gravida studenter vilket kan inkludera flexibla studiearrangemang, möjlighet till distansstudier eller andra resurser som underlättar balansen mellan utbildning och föräldraskap. En stark supportstruktur från exempelvis vänner och familj kan göra det lättare att hantera både studier och föräldraskap.

Figur 9.8. Det är viktigt att en flicka fortsätter sin skolgång även om hon blir gravid, migranter Sörmland

Figur 9.9. Det är viktigt att en flicka fortsätter sin skolgång även om hon blir gravid, migranter Sörmland efter utbildningsnivå

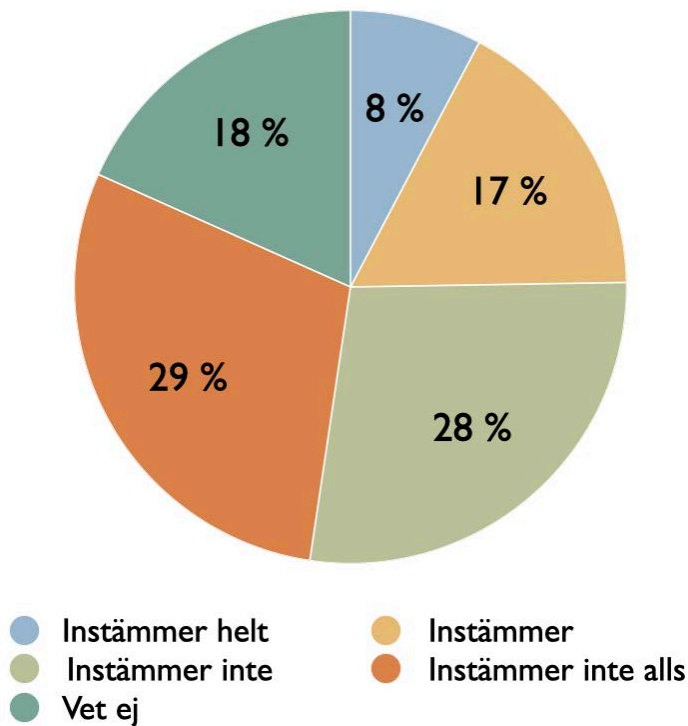

9.2.6. Att gifta bort sin dotter ger henne trygghet

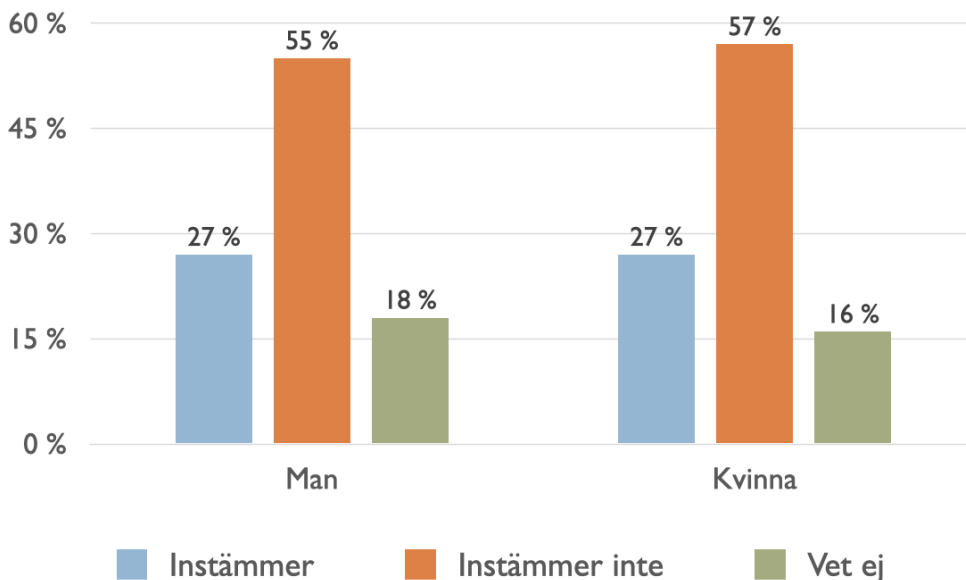
En fjärdedel av migranterna i Sörmland anser att en dotter blir trygg när hon blir bortgift. Att bli bortgift innebär vanligtvis att dottern ingår äktenskap genom arrangemang, ofta utan att ha varit direkt involverad i valet av sin partner. Denna term används särskilt i sammanhang där äktenskapet arrangeras av föräldrar, familjemedlemmar, äldre släktingar eller andra auktoriteter snarare än av de två personerna som ska bli makar. Detta svar överensstämmer inte helt med hur migranterna svarar på påståendet ovan att en flicka väljer själv när och med vem hon ska gifta sig, där 88 procent höll med om det påståendet.

Också här ser vi ett exempel att respondenterna svarar det man i det första fallet tror att man bör eller förväntas svara och i det senare svarar ärligt. Genom att implicit ställa frågan som en fråga om trygghet kommer vi sannolikt närmare svaret på hur migranterna egentligen ser på frågan om vem ens barn ska gifta sig med. Det är uppenbart att traditionella ideal för äktenskapsarrangemang lever i många grupper av migranterna trots nya, strängare lagar i Sverige mot tvångsäktenskap.

Figur 9.10. Att gifta bort sin dotter ger henne trygghet, migranter, Sörmland

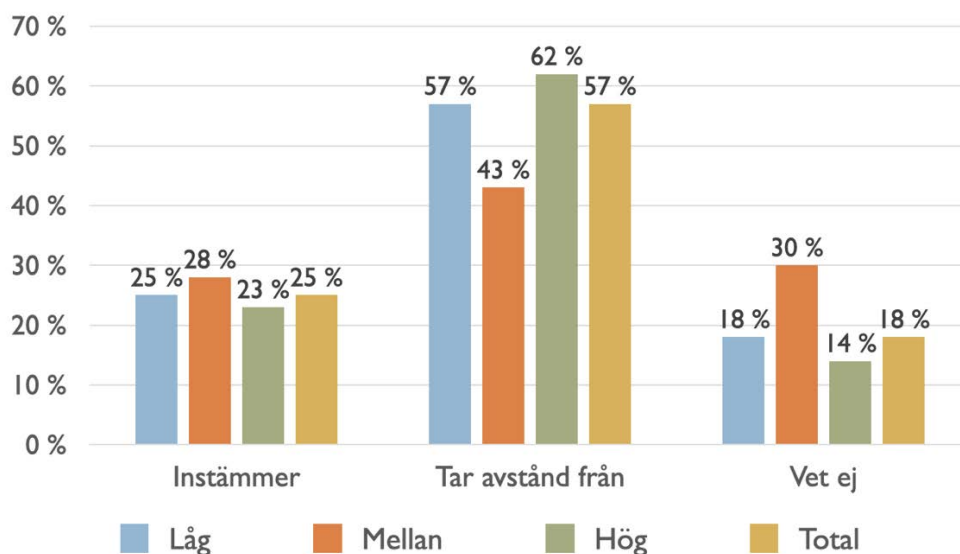

Figur 9.11. Att gifta bort sin dotter ger henne trygghet, Migranter, Sörmland efter kön

Intressant är att det knappas alls finns några skillnader i synsätt mellan könen. Det gäller de flesta av de frågor som behandlar giftermål. Uppenbart är att normer och värderingar i dessa frågor är mycket starkt förankrade i ursprungslandets tänkande. Det är heller inga stora skillnader beroende på utbildningsnivå.

Figur 9.12. Att gifta bort sin dotter ger henne trygghet, Migranter, Sörmland efter utbildningsnivå

9.2.7. Det är viktigt att få barn så snart man gift sig

En tredjedel av Sörmlands migranter säger att det är viktigt att få barn så snart som möjligt sedan man gift sig. Något fler av de som lågutbildade håller starkt med i påståendet. Samtidigt tar lite mer än hälften faktiskt avstånd från detta påstående. Detta innebär att en relativt stor andel har förhållandevis moderna värderingar i så måtto att man inte anser att det är särskilt bråttom att få barn efter giftermålet. SCB har studerat utrikesfödda och födelsetal mellan åren 1970 och 2013 och har kunnat visa att kvinnor med ursprung i länder med lågt eller medel-HDI har höga fruktsamhetstal de första åren i Sverige med ett medeltal på mellan 4,0 och 4,5.³⁰⁴ Samtidigt sjunker migrantgruppens fruktsamhetstal över tid såväl i Sverige som även för de som migrerar till andra länder i Västerlandet samt även i de länder som migranterna kommer ifrån. Professorn i Global Hälsa, Hans Rosling visade i ett antal animationer på hur kraftfull denna utveckling har varit och alltså är.³⁰⁵ Fruktsamhetstalen för Sverige som helhet inklusive migranter låg 2023 på under 1,5 procent.³⁰⁶ Som konstaterats ovan ökar stadigt medelåldern för förstföderskor i Sverige och har sedan några år passerat 30 år. I Sverige föds en majoritet av de förstfödda barnen utan att föräldrarna är gifta. Idén att ett barn ska födas inom ett äktenskap är inte längre viktig. Genomsnittsåldern för de som idag gifter sig för första gången är enligt SCB 33,9 år för kvinnor och 36,3 år för män. Det är sannolikt att unga par inte längre känner någon större social press att skaffa barn. Utbildning kan leda till längre studietider och inträde på arbetsmarknaden, vilket kan påverka när kvinnor känner sig redo för

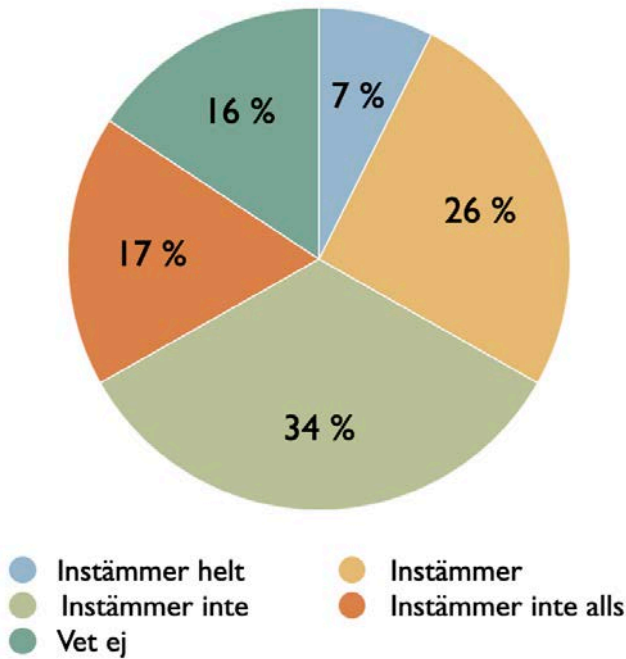
³⁰⁴ Tollebrandt, J., "Utrikes föddas barnafödande – före och efter invandring", SCB, 2014-12-18.

³⁰⁵ Rosling, H., Falling Birth Rates – interaktiv webbsida, Gapminder, 2023, <https://www.gapminder.org/topics/birth-rates-leaders/>

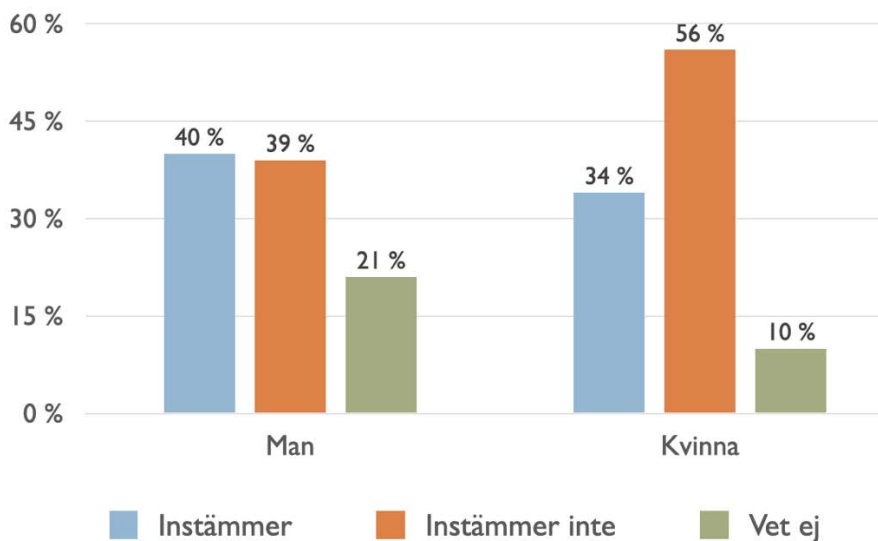
³⁰⁶ "Barnafödandet i Sverige det lägsta på 20 år", SCB, Pressmeddelande, 2023-08-18.

föräldraskap. Kvinnor som satsar på utbildning och karriär tenderar ofta att skjuta upp beslutet att få barn till senare i livet. Även ekonomiska överväganden kan spela en viktig roll – att spara pengar, etablera en stabil ekonomi och köpa bostad eller uppnå andra ekonomiska mål kan komma i första hand. Tidigare studier av barn som fötts i Sverige visar att en allt större del av de som föds har en utrikesfödd mamma. Det innebär att utrikesföddas barnafödande får en större inverkan på barnafödandet i riket som helhet. Samtidigt visar den senaste statistiken att barnafödandet i Sverige är nere på rekordlåga nivåer.

Figur 9.13. Det är viktigt att få barn så snart som en person har gift sig, migranter, Sörmland

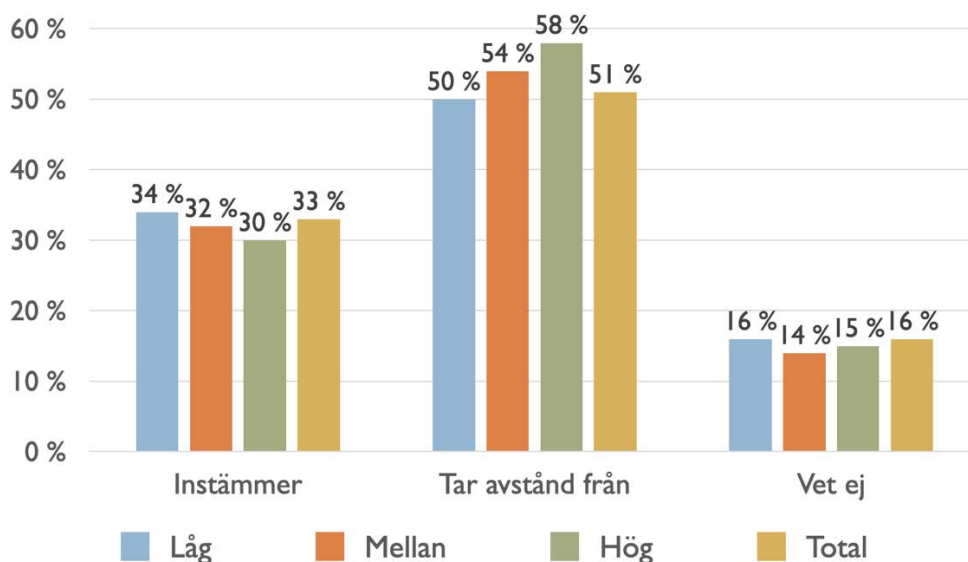
Figur 9.14. Det är viktigt att få barn så snart som en person har gift sig – efter kön, migranter, Sörmland.

I denna fråga finns vissa skillnader, hela 40 procent av männen håller med i påståendet, mot en tredjedel av kvinnorna. En majoritet av kvinnorna tar däremot avstånd från frågan. Intressant är att männen i väsentligt högre grad svarar vet ej. När det gäller utbildningsnivå så tar högtbildade i högre grad avstånd mot påståendet.

Figur 9.15. Det är viktigt att få barn så snart som en person har gift sig – efter utbildningsnivå migranter, Sörmland.

9.2.8. En flicka är redo för giftermål när hon har fått menstruation

Varje år gifter sig enligt FN:s barnfond UNICEF cirka tolv miljoner flickor före sin artonårsdag. Många av dem blir bortgifta före puberteten. En femtedel av alla flickor som gift sig som barn bor i Afrika söder om Sahara. Idag beräknar man att var tredje flicka gifter sig innan sin 18-årsdag.³⁰⁷ Att barnäktenskap är vanliga på den afrikanska kontinenten bekräftas av det faktum att av de respondenter som deltog i WVS undersökning i Etiopien, Kenya och Zimbabwe höll 39 procent med om påståendet att en flicka är redo att gifta sig när hon fått sin första menstruation (n=3711). Här närmar sig Sörmlands intervjuade migranter samma ståndpunkt – 30 procent håller med om det påståendet. Däremot anser migranterna i undersökningen inte att en ung kvinna inte skall gifta sig före 18 års ålder. Det vill säga den lagliga åldern i Sverige. När det gäller flickors första menstruation i västvärlden ligger den vid 12,5 till 13 års ålder medan flickor i länder som Marocko och Turkiet får sin första menstruation ungefär ett halvår tidigare.³⁰⁸

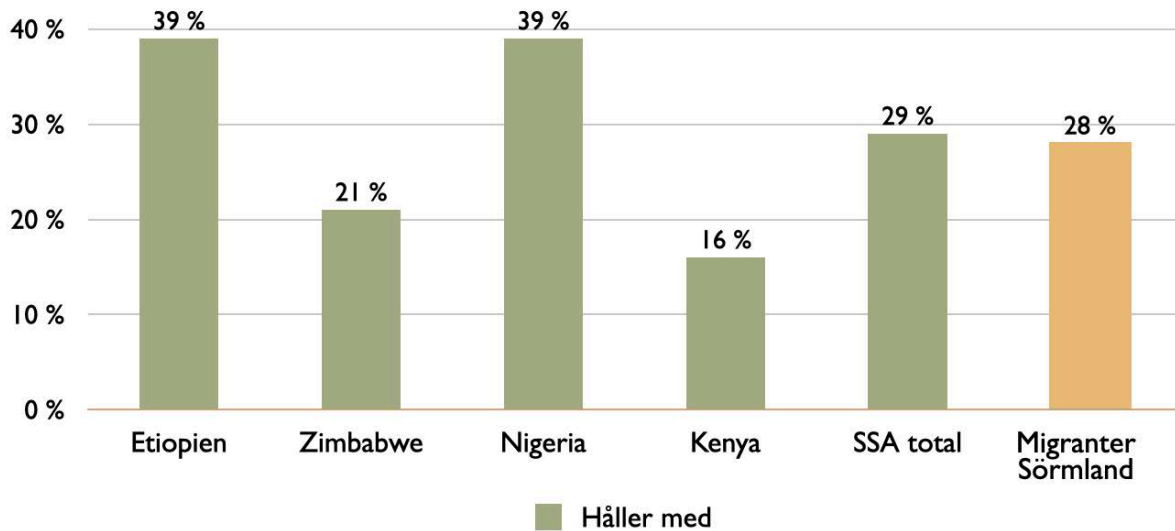
Som tidigare redovisats har ett mer fördjupande frågeformulär kring giftermål, reproduktion och jämställdhet testats i ett antal länder i Subsahara – Nigeria, Etiopien Kenya och Zimbabwe. Samma frågor har även ingått i undersökningen av migranter i Sörmland, vilket ger oss en unik

³⁰⁷ UNICEF, Barnäktenskap, Artikel 2023-06-18 <https://data.unicef.org/topic/child-protection/child-marriage/>

³⁰⁸ Hagenäs, L., ”Trender för pubertetsutveckling”, Svenska Barnläkareföreningen, 2012.

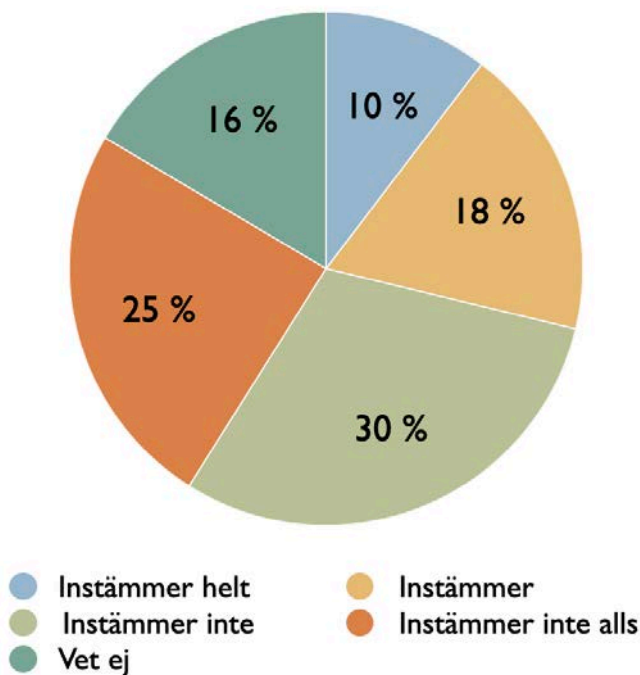
möjlighet att fördjupa förståelsen kring giftermål och reproduktion. Det ger oss även en unik möjlighet att kunna jämföra dessa sociala normer mellan två skilda sociala kulturer.

Figur 9.16. En flicka är redo för äktenskap när hon för sin första menstruation, subsahariska Afrika samt migranter i Sörmland

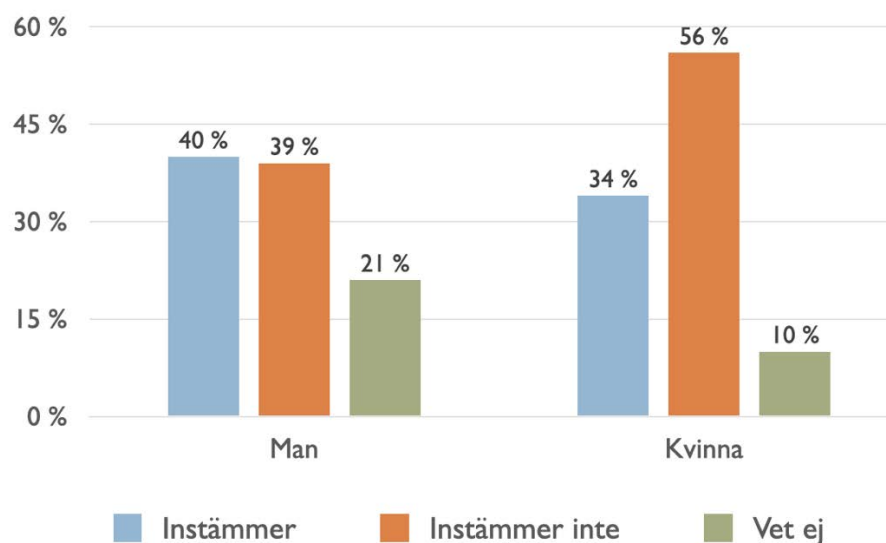

Intressant är att de utomeuropeiska migranterna i Sverige har ungefär samma svarfördelning som de fyra länderna i Afrika i denna fråga, det vill säga 28 procent håller med i det sörmländska urvalet och 29 procent i jämförelseländerna.

Figur 9.17. En flicka är redo för äktenskap när hon får sin första menstruation, migranter i Sörmland

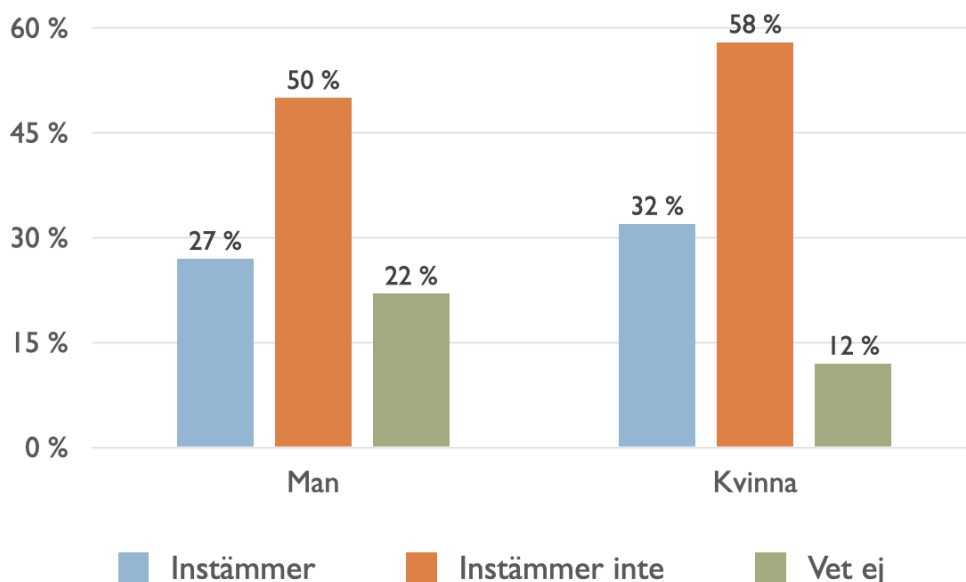

Figur 9.18. En flicka är redo för äktenskap när hon får sin första menstruation, Sörmland efter kön

En majoritet av såväl män som kvinnor tar avstånd från detta påstående och en stor andel svarar att de inte vet, särskilt bland männen. Dock är det ett memento att hela 32 procent av kvinnorna och 28 procent av männen faktiskt instämmer med detta påstående. Detta gäller även den yngre delen av populationen där en tredjedel instämmer.

Figur 9.19. En flicka är redo för äktenskap när hon får sin första menstruation, Sörmland efter utbildningsnivå

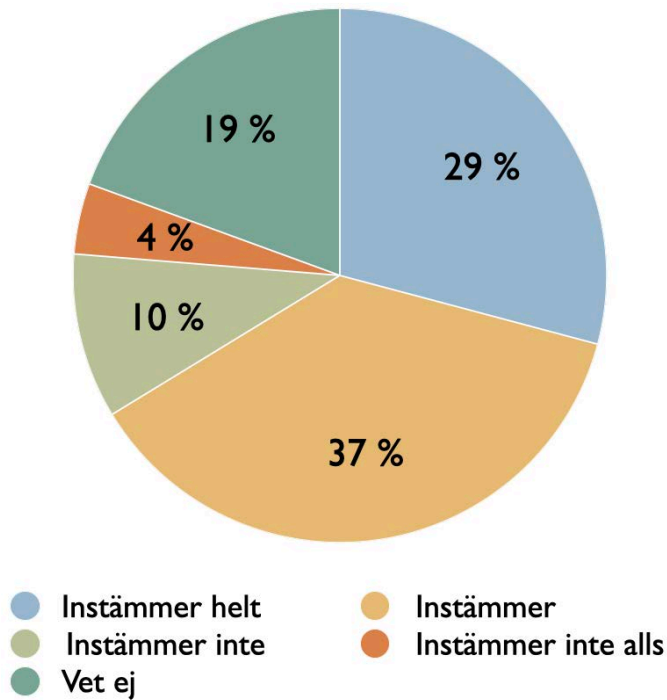
9.2.9. Preventivmedel ska bara finnas tillgängligt för gifta par

Nästan sju av tio migranter håller med om påståendet att preventivmedel bara ska finnas tillgängligt för gifta par, bara 18 procent tar avstånd. Frågan är ställd som den är för att fånga

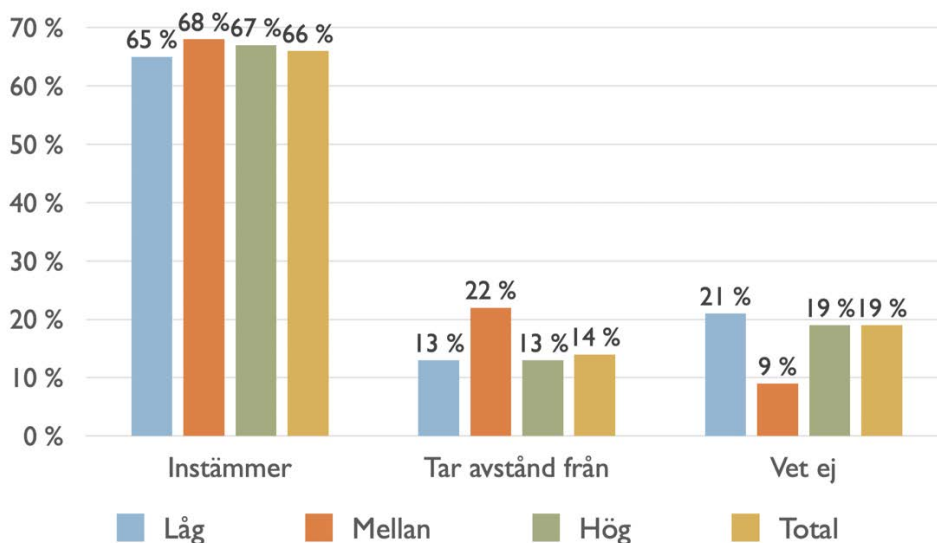
upp de migranter som inte tycker att ungdomar ska ha möjlighet till säker sex, eller ännu hellre ingen sex överhuvudtaget.

I Nigeria ställde man en delvis annorlunda formulerad fråga som löd ”En man och en kvinna bör tillsammans besluta om de skall använda preventivmedel” (n=1237) 90 procent av de tillfrågade höll med. Ingen större skillnad finns mellan de som har hög eller låg utbildningsnivå.

Figur 9.20. Preventivmedel ska bara finnas tillgängligt för gifta par, migranter i Sörmland

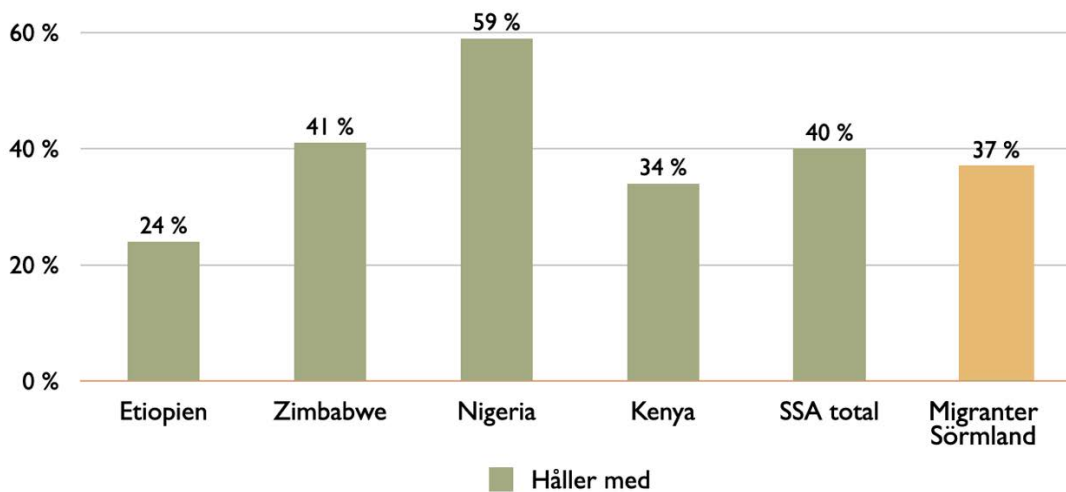
Figur 9.21. Preventivmedel ska bara finnas tillgängligt för gifta par, Sörmland efter utbildningsnivå

9.2.10. Sexualupplysning leder till ökad sexuell aktivitet bland ungdomar

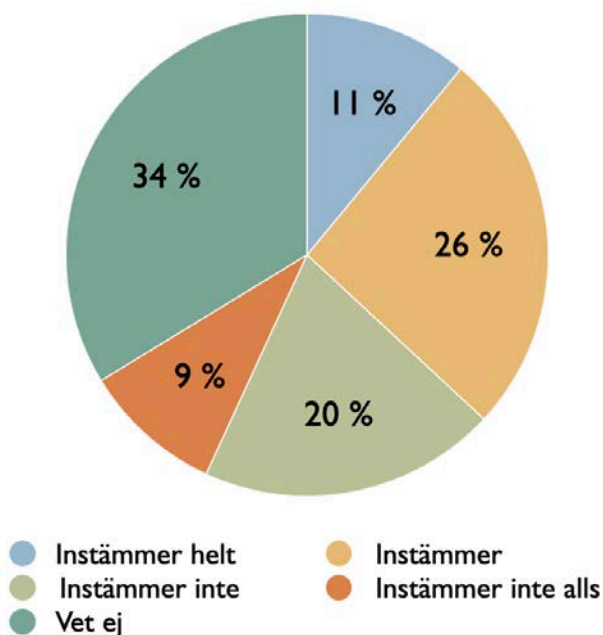
Det är en mängd olika variabler som påverkar en individs inställning och beteende när det gäller sex, inklusive personliga värderingar, kulturella normer och sociala faktorer. Att finna en korrelation mellan ökad exponering för sexualupplysning och eventuella beteendeförändringar när det gäller sexualitet betyder inte nödvändigtvis att den ökade exponeringen är orsaken till förändringarna. Nästan fyra av tio sörmländska migranter håller ändå med om påståendet medan en tredjedel tar avstånd och nästan lika många inte har någon åsikt. Denna fråga har även ställts i Etiopien, Kenya, Nigeria och Zimbabwe (n= 4 949). Också där höll cirka 40 procent höll med om påståendet.

Figur 9.22. Sexualupplysning leder till ökad sexuell aktivitet bland ungdomar,

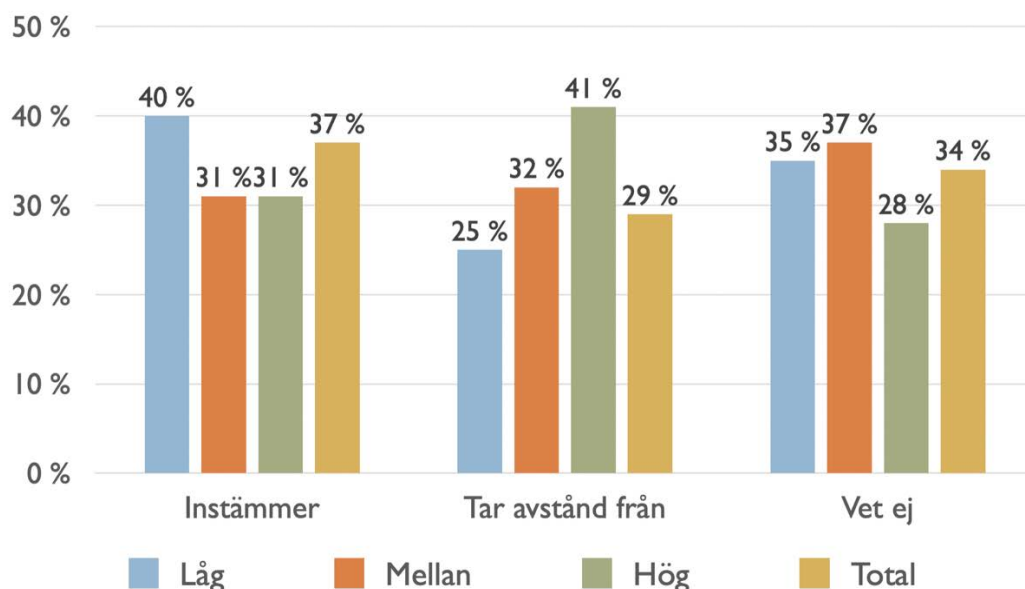

Källa: Subsahariska Afrika och migranter, Sörmland, n=4,948

Figur 9.23. Sexualupplysning leder till ökad sexuell aktivitet bland ungdomar, Sörmland

Figur 9.24. Sexualupplysning leder till ökad sexuell aktivitet bland ungdomar, migranter, Sörmland efter utbildningsnivå

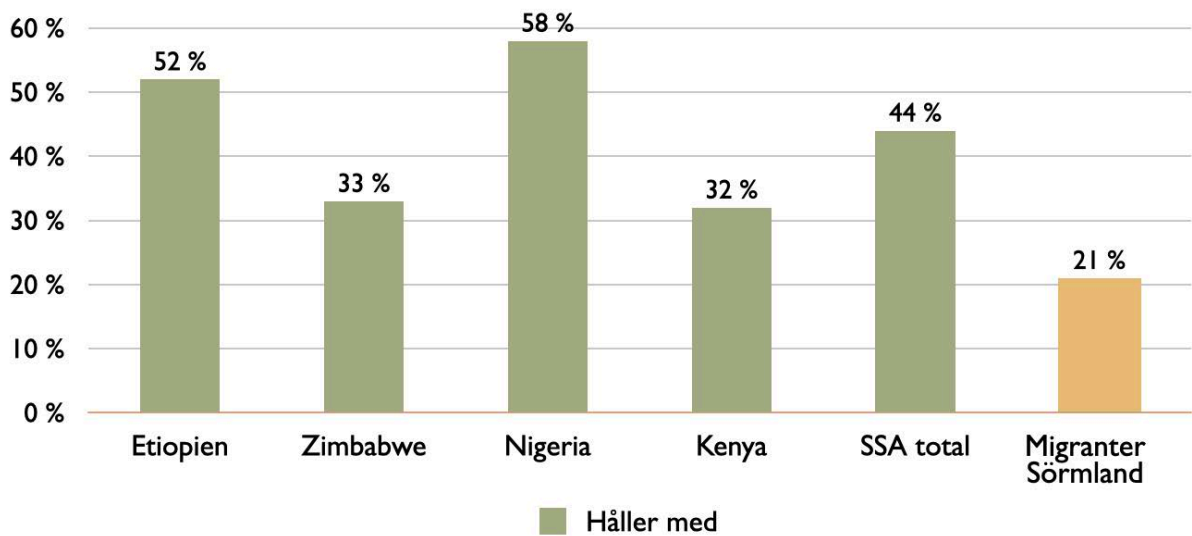

9.2.11. Även om en flicka eller pojke inte vill gifta sig bör de hedra sin familjs beslut

Detta är återigen en fråga som försöker fånga upp frågor om vem som egentligen bestämmer över äktenskap och familjebildning – barnen eller deras familj och föräldrar. I Sörmland menar var femte migrant att såväl pojkar som flickor ska respektera familjens beslut även om de inte vill gifta sig. Detta är anmärkningsvärt eftersom detta ställningstagande innebär att de inte är individen själv som bestämmer utan att man ska ge efter för påtryckningar från familjen. Familjen går således före individen för drygt 20 procent av migranterna i Sörmland.

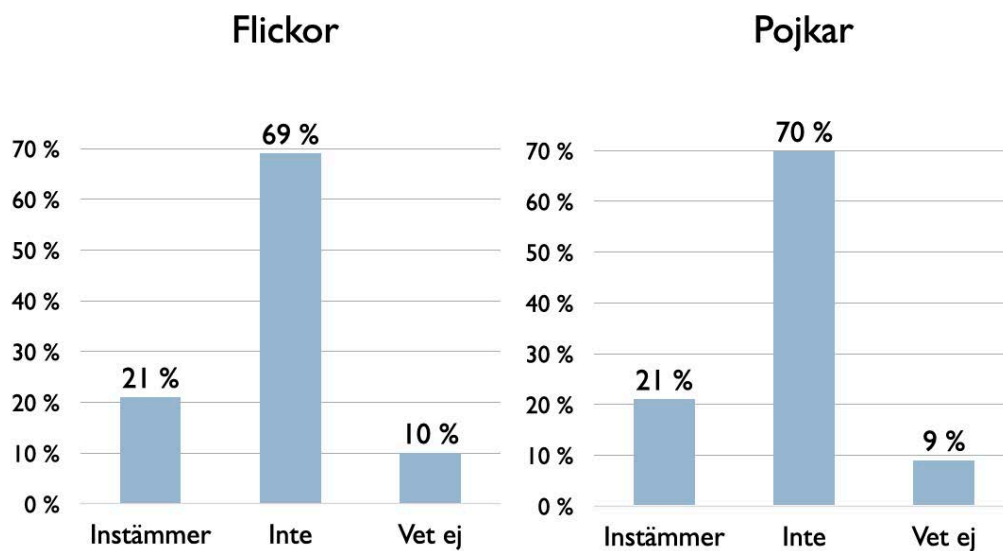
Frågan har även ställt i Etiopien, Kenya, Zimbabwe och Nigeria (n=4 948). 44 procent av de intervjuade håller med om att flickor bör lyda familjens beslut även om de inte vill gifta sig. För pojkar var andelen ännu högre, 50 procent.

Figur 9.25. Även om ett barn inte vill gifta sig så bör de hedra sin familjs beslut, subsahariska Afrika jämfört med migranter, Sörmland

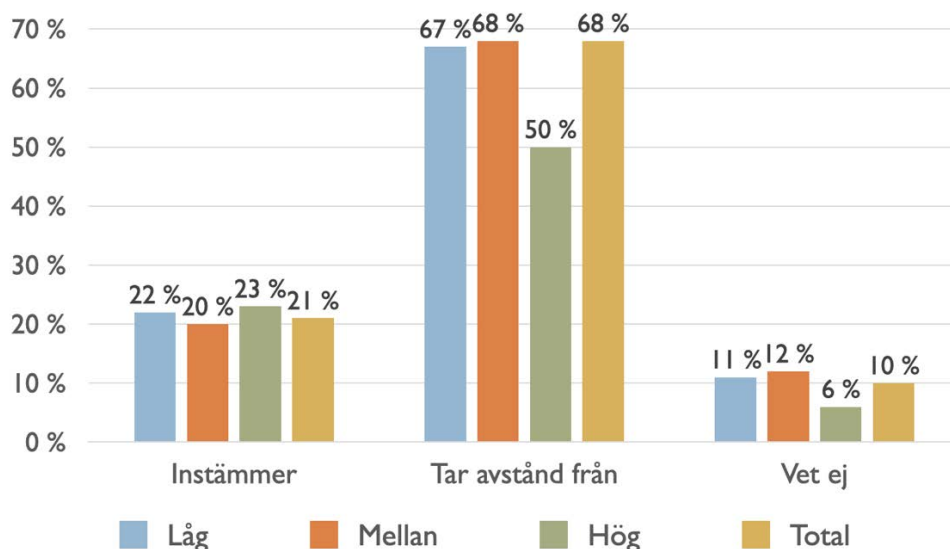

Källa: WVS Subsahara, n= 4,948, Migranter, Sörmland n=1103.

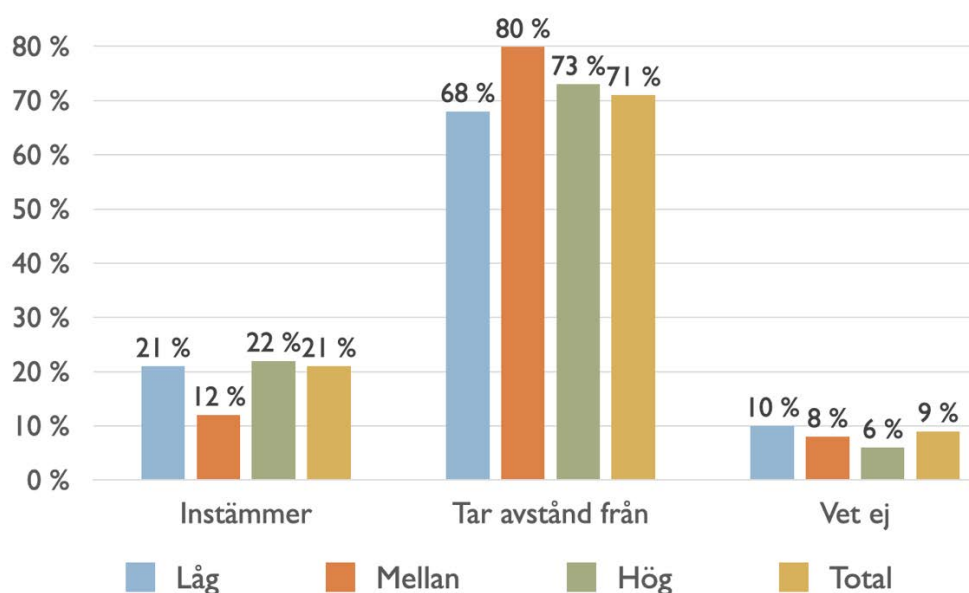
Figur 9.26. Även om ett barn inte vill gifta sig så bör de hedra sin familjs beslut, flickor och pojkar, migranter, Sörmland

9.27. Även om ett barn inte vill gifta sig så bör det hedra sin familjs beslut, **flickor**, efter utbildningsnivå

9.28. Även om ett barn inte vill gifta sig så bör det hedra sin familjs beslut, **pojkar**, migranter Sörmland efter utbildningsnivå

9.2.12. Sex före äktenskapet kan aldrig accepteras

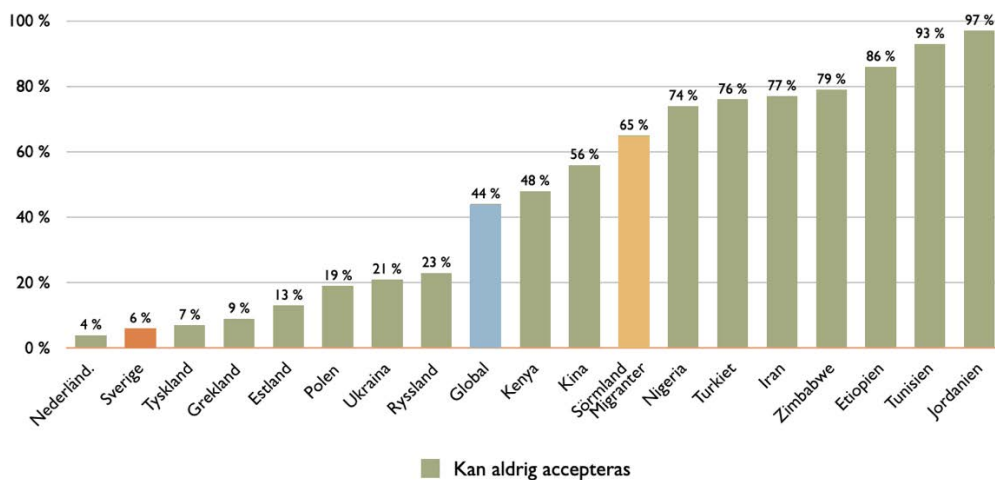
Även i denna fråga delar de intervjuade i hög grad åsikt med invånarna i de länder i subsahariska Afrika som också har fått ta ställning till detta påstående. Många afrikanska samhällen sätter stor vikt vid familjevärderingar. Att ha sex före äktenskapet kan därför ses som en kränkning av dessa värderingar och möts ofta med starkt socialt motstånd. Synen på sex och äktenskap kan vara starkt kopplad till lokala traditioner och värderingar, och det finns en pågående diskussion och förändring i många samhällen när det gäller dessa frågor. Skillnaden mellan stad

och land kan också vara stor – i urbaniserade områden kan synen på sex vara uttalat liberal, medan konservativa attityder är mer utbredda på landsbygden. I samhällen där användningen av preventivmedel och kondomer är låg, kan det också finnas en koppling mellan synen på sex före äktenskapet och risken HIV/Aids och andra sexuellt överförbara sjukdomar. Att vänta med sex till äktenskapet kan ses som ett sätt att undvika dessa risker.

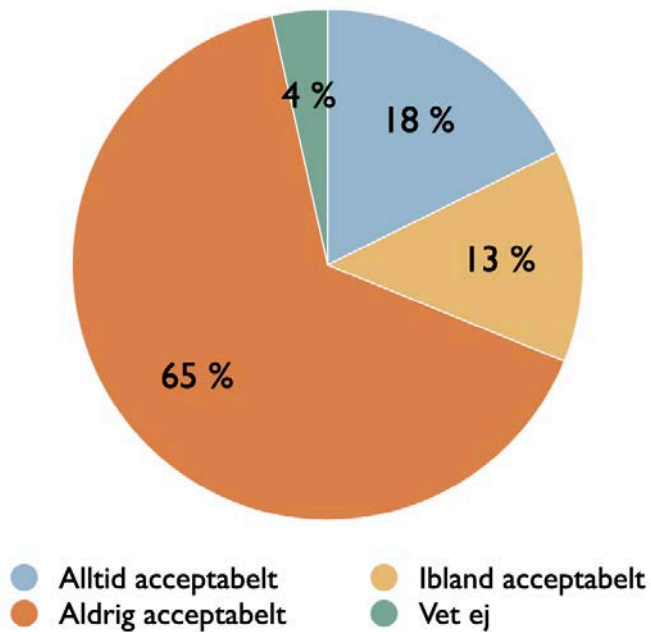
Om vi istället jämför med länder inom Europa blir mönstret ett annat. Betydligt färre anser att sex före äktenskapet inte kan accepteras. Vänder vi på skalan framgår det att en stor majoritet närmast ser sex före äktenskapet som en mänsklig rättighet. De utomeuropeiska migranter som ingår i studien delar dock i hög grad ursprungslandets sätt att se på detta. Detta leder förstås till konflikter inom hemmets väggar eftersom barnen som går i svenska skola alltmer delar det svenska samhällets sätt att se på dessa frågor, medan föräldrarnas uppfostran bygger på ursprungssamhällets sociala normer. Att balansera synen på sex före äktenskapet mellan kulturer och generationer kräver tålamod och öppenhet. Föräldrarna behöver komma till insikt om att ungdomar och unga vuxna har rätt att själva fatta sina beslut om partnerval och sexdebut. Valet är deras och inte föräldrar eller andra släktingar. Här kan skola och SO-undervisningen spela en viktig roll.

Figur 9.29. Sex före äktenskapet kan aldrig accepteras, global jämförelse

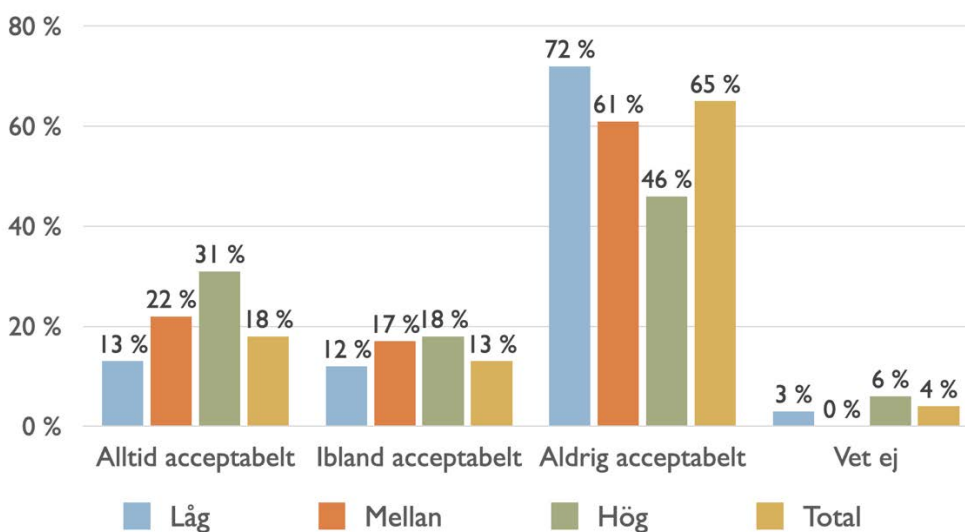

Källa, WVS, n=89,568, Sverige, n= 1,161, migranter, Sörmland 1 200

Figur 9.30. Sex före äktenskapet, migranter, Sörmland

Figur 9.31. Sex före äktenskapet, efter utbildningsnivå, migranter, Sörmland

9.3. HUR MÅNGA BARN VILL DU HA?

I början av 1800-talet inleddes en process i Europa som har beskrivits som den demografiska transitionen. Denna förändring innebar att tack vare bland annat tillgången till rent vatten, bättre mat, hygien och mediciner gick barnadödligheten ner och med en viss eftersläpning också fertiliteten. I medeltal födde varje svensk kvinna närmare fem barn fram till 1880-talet –

därefter minskade födelsetalen snabbt. Den förväntade livslängden hos befolkningen ökade högst betydligt. Vad skulle folk göra med alla de nya år som lades till livet – när livsperspektivet blev långt? Jo, utbilda sig, arbeta, bli aktiva delar av civilsamhället och förverkliga sig själva. Förändringen skedde inte över en natt – utvecklingen till det jämställda samhälle som karaktäriserar i Sverige idag tog närmare 150 år.

Våra intervjuer visar att åtskilliga av de migranter som kommer till Sverige inte har insett att de kan få ett liv som rentav blir flera decennier längre än det man förväntades ha i ursprungslandet. År som skulle kunna göra det mödan värd att försöka förstå det nya landets traditioner och sedvänjor, lära sig det nya landets språk, utbilda sig, skaffa ett yrke.

Vare sig migranterna har det korta eller långa livsperspektivet, förväntas föräldrarna också rusta sina barn för de ska möta de krav som ställs i det svenska samhället. Att ge det stöd och den uppmuntran som alla barn behöver för att bli självständigt tänkande, autonoma individer som själva gör sina viktiga livsval – vad de ska utbilda sig till, vem de ska leva tillsammans med, hur de ska leva sina liv. Detta kräver tid, kunskap och engagemang från föräldrarnas sida. I Strängnäs mötte vi en ung migrantfamilj från Syrien där båda föräldrarna var synnerligen välutbildade som hade bestämt att de skulle ha maximalt tre barn och att dessa så långt det nu går, helst ska födas med tre års mellanrum för att familjen skulle hinna med att ge varje barn det individuella stöd som det behöver under den första tiden. Pappan i familjen berättade stolt att föräldrarna har stora planer för familjens förstfödde, 2,5 år gamla son:

-Vi försöker lära honom tre språk, vi vill att han ska bli multikulturell. Svenska lär han sig i förskolan, arabiska hemma och sedan engelska som jag tränar med honom vid köksbordet. Och på förskolan har de verkligen varit hjälpsamma.

Normen att föda många barn, som många migrantfamiljer har med sig från ursprungslandet, tog den unge syriske mannen tydligt avstånd från trots att det svenska barnbidraget blir högre ju fler barn en familj skaffar. Han konstaterar:

-Det kan vara bra för en kort tid men på lång sikt är det ett stort problem. Att vara många är verkligen inte bra för barnen – det är rentav farligt. Hur ska föräldrarna hinna med att ge barnet all hjälp det behöver. Hur ska barnets framtid bli när man är så många. Vi har det tufft, min fru och jag och vi tar verkligen ett barn i taget en tid framöver. Sen får vi se.

I detta avsnitt följer ett antal frågor som handlar om synen på föräldraskapet och varför man skaffar barn. I kapitel två redovisades sociodemografiska bakgrundsdata för de personer som ingår i studien. Av den genomgången framgick att 70 procent av de som ingår i studien har barn – var femte har rentav fem barn eller fler. Huvuddelen är gifta men nio procent bor tillsammans och tio procent är skilda. Hushållen är förhållandevis stora, nästan en tredjedel bor i hushåll med mer än fem personer. Vanligaste hushållsstorleken är dock två personer (22 procent), se figur 2.7. Det finns en föreställning om att antalet barn per hushåll överlag är stort. Det stämmer inte med denna undersökning. Utöver de 22 procent som har två barn har 19 procent tre barn och de med fem barn eller fler utgör 20 procent.

Civilståndsmässigt finns förhållandevis små skillnader mellan deltagande migranter i Sverige och i Sörmland. Andelen gifta och de som bor tillsammans är något större, medan andelen skilda är dubbelt så många i Sörmland än de som intervjuats i andra delar av Sverige. Det kan delvis bero på att andelen äldre i intervjuerna i Sörmland är fler än i tidigare intervjuer i andra delar av landet. Således har migranterna i Sörmland i större utsträckning hunnit gifta sig men också skilja sig än migranter i andra län. Det är ett trist faktum att i några migrantgrupper förekommer skenskilsmässor där syftet är att tillgodogöra sig olika samhällsliga förmåner som man inte skulle haft som gift. Det kan handla om olika försörjningsstöd och bostadsförmåner där exempelvis den andra bostaden sedan hyrs ut i andra hand, inte sällan till papperslösa migranter. En annan kommentar till det större antalet skilda av de intervjuade migranterna i Sörmland handlar om grogrunden för brott och kriminalitet. I en studie från kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet, där betydelsen av avsaknaden av en moder- eller fadersfigur som en riskfaktor analyserades när det kommer till ungdomars benägenhet att begå brott, har funnit intressanta fakta. Att växa om med två föräldrar innebar minst risk medan den var något förhöjd med en frånvarande pappa. Den uttalat största risken att hamna i kriminalitet gällde istället de barn som växte upp med en frånvarande mamma.³⁰⁹

Däremot är andelen som är singlar halverad i Sörmland jämfört med våra övriga studier inom ”Med migranternas röst. Skälet till detta kan bero på det faktum att andelen intervjuade i Sörmland dels är äldre än rikssnittet, dels har en lägre generell utbildningsnivå. En tredjedel är över 45 år och andelen under 25 år bara 14 procent medan de var 27 procent bland de intervjuade i övriga Sverige.

Det finns en föreställning om att antalet barn per hushåll överlag är stort.

Det stämmer inte med denna undersökning. Utöver de 22 procent som har två barn har 19 procent tre barn och de med fem barn eller fler utgör 29 procent. I kapitel två redovisades sociodemografiska bakgrundsdata för de personer som ingår i studien. Av denna genomgång framgick det att 70 procent av de som ingår i studien har barn. Huvuddelen är gifta men 9 procent bor tillsammans utan att vara gifta och 10 procent är skilda. Hushållen är förhållandevis stora, nästan en tredjedel bor i hushåll med mer än fem personer. Vanligaste hushållsstorleken är dock två personer (22 procent), se figur 2.7.

9.3.1. Det är en plikt mot samhället att ha barn

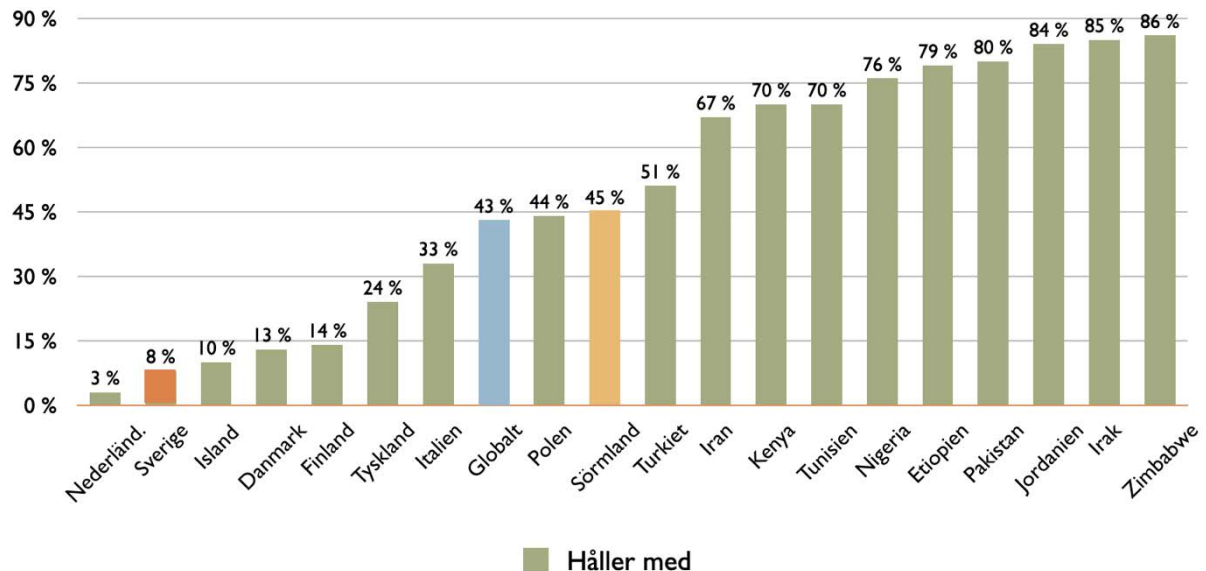
Detta påstående har ställts till 154 000 personer i den senaste WVS-vågen. 43 procent anser att det är en plikt mot samhället att ha barn. Spridningen är dock stor, i de nordiska länderna anses inte att ha barn vara en samhällslig plikt (Sverige 8%, Island 10%, Norge 17%, Finland 14% och Danmark 14%). I de länder som Sveriges utomeuropeiska migranter huvudsakligen kommer ifrån anser befolkningarna i dessa länder att det i hög grad är en samhällslig plikt: Iran 67%, Irak 85%, Turkiet 50%, Tunisien 70%, Egypten 65%, Libyen 80%, Jordanien 83%. Även i Södra Afrika är det många länder som ser barnafödande som en samhällsplikt: Zimbabwe

---

³⁰⁹ Andren, L., Axelsson, M., *Avsaknaden av moders- och fadersfigurer – en kvantitativ studie och familjesammansättningar och ungdomsbrottslighet*, Stockholms universitet, 2016.

86%, Nigeria 76%, Kenya 69%, Etiopien 78%. Just dessa stora skillnader mellan hur man ser på barn bidrar i hög grad till de olika sätten att se på vad en familj är.

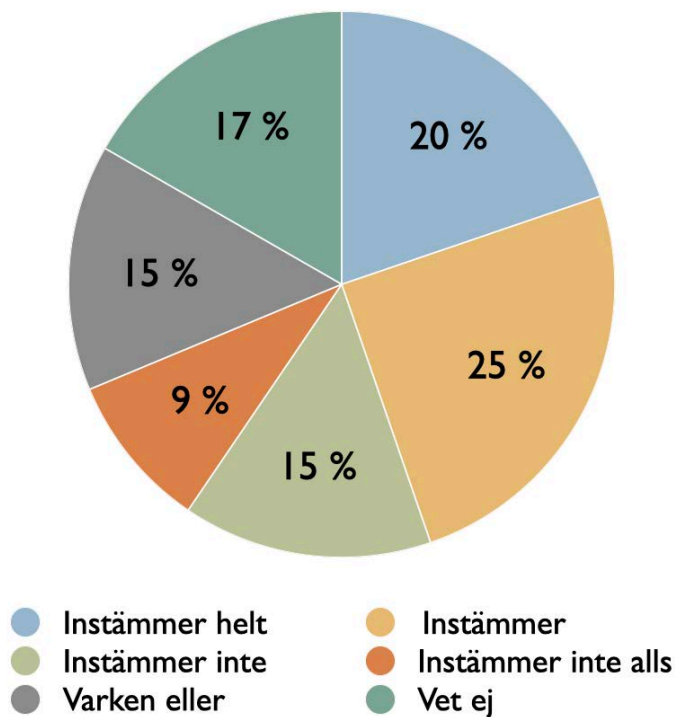
9.32. Det är en plikt mot samhället att ha barn, migranter i Sörmland, Sverige och i världen

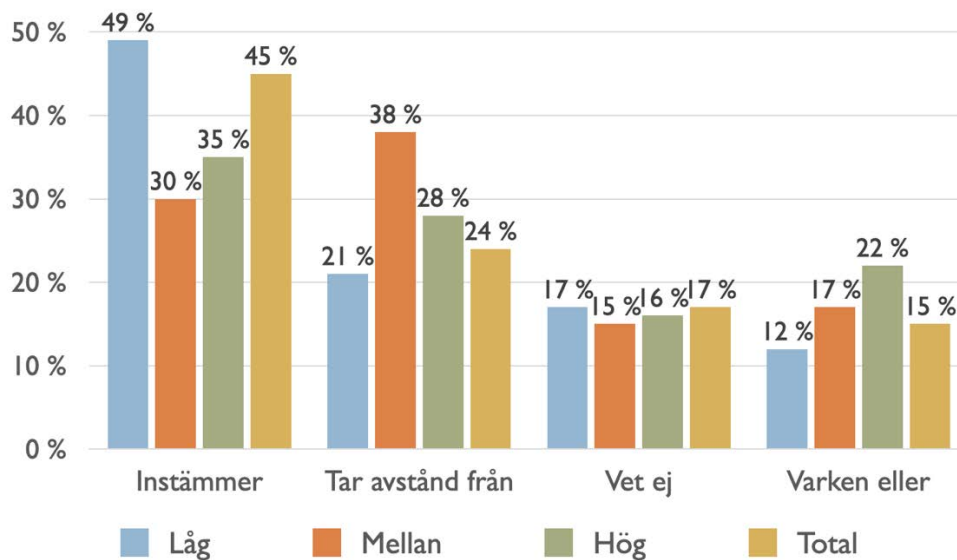
Källa: WVS, n= 151,722, Sverige, n=1,187, migranter, Sörmland, 1400

Sörmlands utomeuropeiska migranter anser det vara en plikt mot samhället i hela 45 procent, det vill säga till och med något över det globala medelvärdet. Vi har mött detta tänkande många gånger under intervjutiden. Resonemanget är oftast att man förväntas föda barn och att denna förväntan är viktigare att uppfylla än till exempel utbildning och arbete. Detta gäller såväl män som kvinnor. Som vi såg i tidigare kapitel går familj nästan alltid före arbete. Detta medför med den definition man har av en familj att man därmed bör föda barn och som vi har sett följer av detta tänkande rent logiskt att man bör föda barn sp snart som man gift sig – det är en plikt mot samhället, anser man. Men stora grupper är också tveksamma till detta tänkande, 15 procent svarar 'varken eller' och 24 procent tar avstånd från denna idé. Dessutom har hela 17 procent valt att svara 'vet inte'. Det är med andra ord många som är tveksamma och som förmodligen skulle behöva få resonera kring detta spørsmål. Ett utmärkt exempel på sådant som skulle behöva ingå i ett mer fördjupande värderingssamtal.

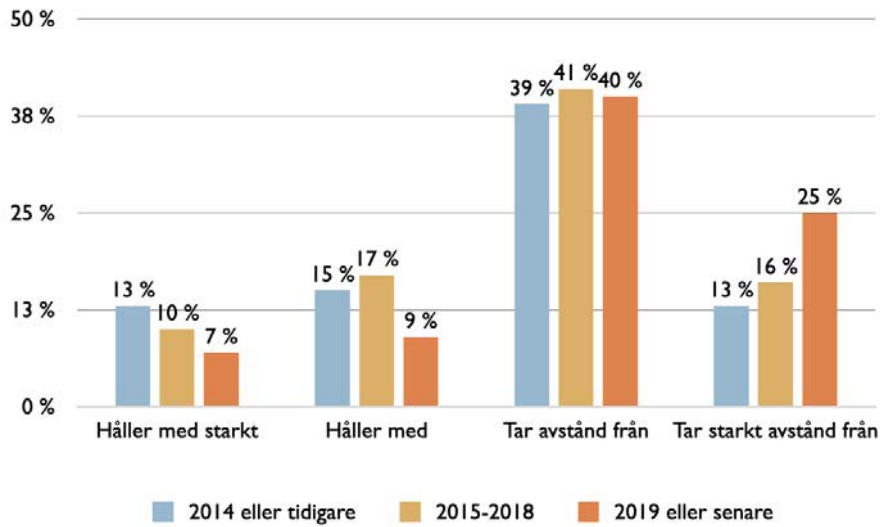
Figur 9.33. Det är en plikt mot samhället att ha barn, migranter i Sörmland,

9.34. Det är en plikt mot samhället att ha barn, Sörmlands migranter utifrån utbildningsnivå

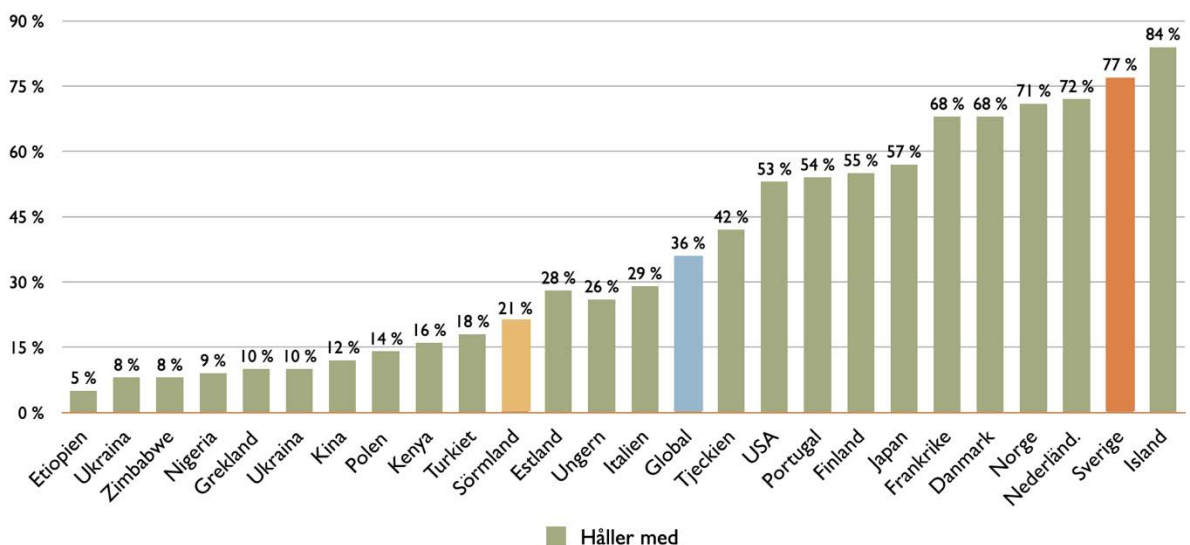
9.35. Det är en plikt mot samhället att ha barn, Sörmlands migranter utifrån tid i landet

9.3.2. Homosexuella par är lika goda föräldrar som andra par

Denna fråga har ställts till hela 144 000 personer i den senaste vågen. 33 procent håller med. Variationerna är stora mellan olika länder. I Sverige håller 75 procent med, i Norge 70 procent, Finland 82 procent, Danmark 66 procent och Finland 53 procent. Bland några av de vanligaste ursprungsländer för de migranter som ingår i denna studie har frågan inte ställts. I Turkiet håller 17 procent med. I Ukraina är det mycket få som håller med (8%) liksom i många ortodoxa eller katolska länder Belarus (11%), Serbien 7%), Georgien (3%), Polen 12%) och Ryssland 11 %.

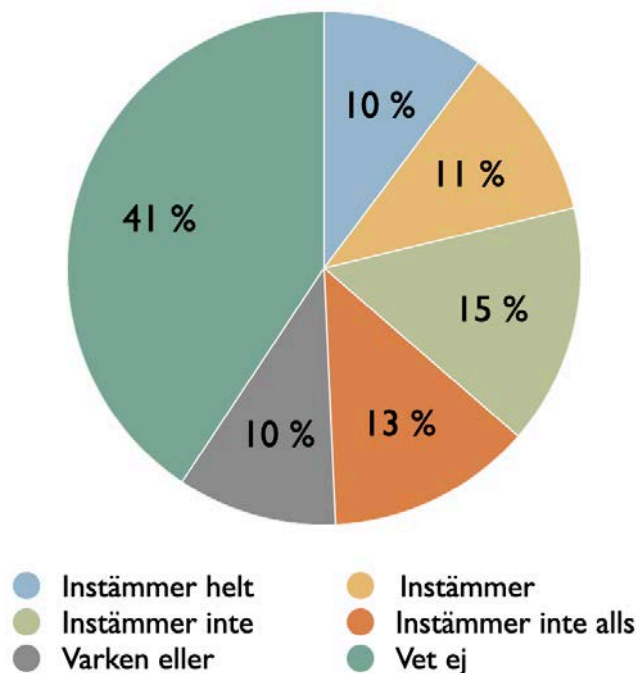
9.36. Homosexuella par är lika goda föräldrar som andra par – global jämförelse

Källa: WVS, n= 134,398, Sverige, n= 1,166, migranter Sörmland, 1 1268

Denna fråga är svår för respondenterna att besvara. Det illustreras av att hela 42 procent svarade vet ej. Detta märktes också i intervjuerna, många ansåg sig inte ha kunskap i denna fråga. Få, endast 10 procent valde neutralläget, håller varken med eller tar avstånd från påståendet. 21 procent ansåg att det inte var någon skillnad i föräldraskapet, homosexuella föräldrar var lika goda föräldrar, medan 28 procent inte ansåg det.

9.37. *Homosexuella par är lika goda föräldrar som andra par – migranter, Sörmland*

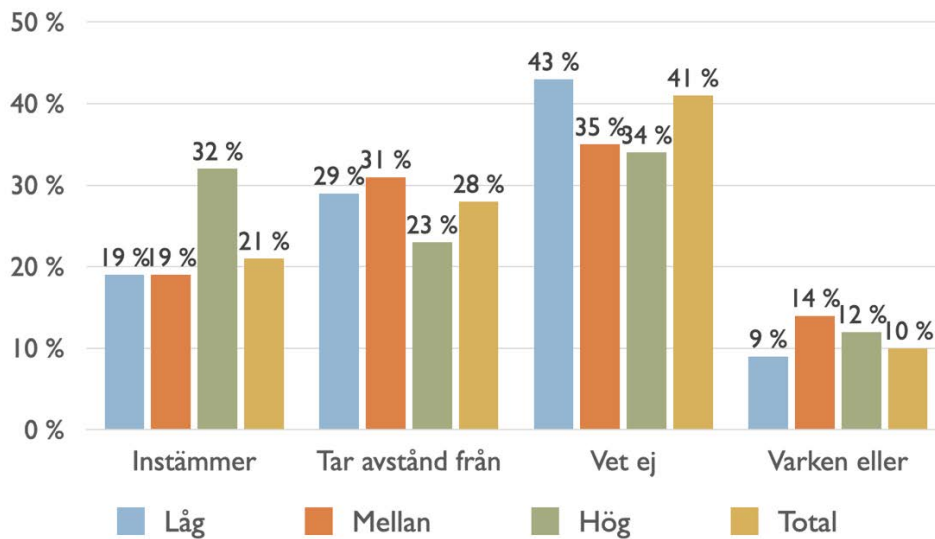

Figur 9.38. *Homosexuella par är lika goda föräldrar som andra par –migranter, Sörmland efter utbildningsnivå.*

Bland de lågutbildade var andelen 'vet ej' högre. Skillnaderna är i övrigt rätt så stora utifrån utbildning. 31 procent av de högutbildade höll med om att de var lika goda föräldrar medan däremot endast 19 procent bland de låg- respektive högutbildade ansåg så.

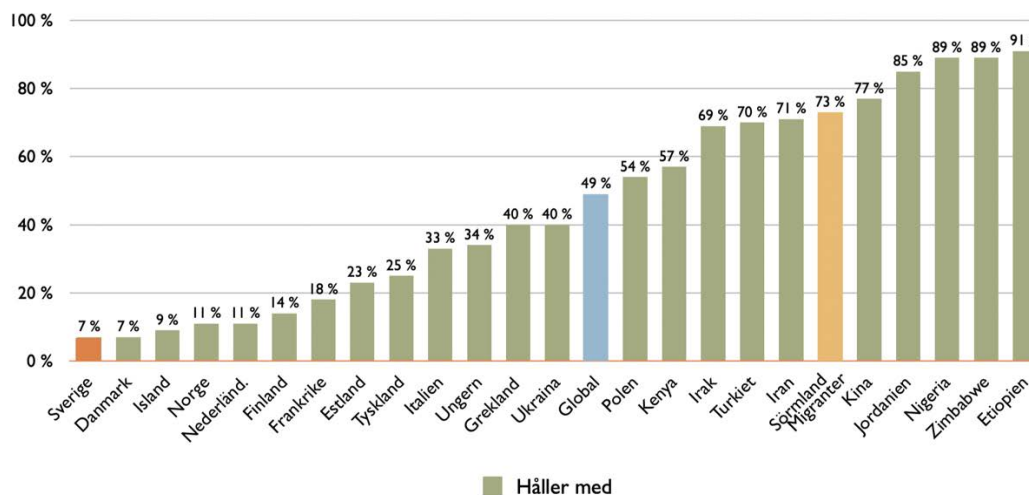
9.39. Homosexuella par är lika goda föräldrar som andra par – migranter, Sörmland efter utbildningsnivå

9.3.3. Synen på abort speglar den i ursprungslandet

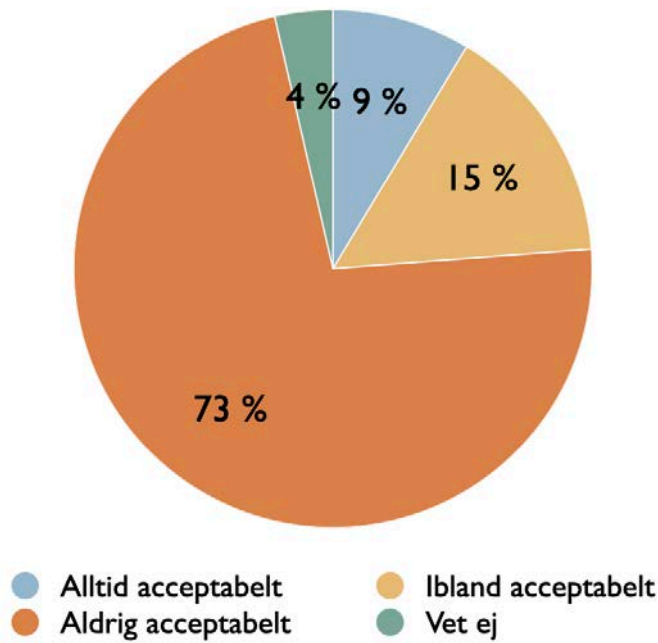
När det gäller synen på abort spelar religiösa och kulturella värderingar en avsevärd roll. Religiösa texter och doktriner innehåller ofta etiska och moraliska riktlinjer som påverkar individers och samhällets inställning i en rad olika frågor. Till exempel kan katolska länder ha en mer restriktiv syn på abort på grund av kyrkans officiella ståndpunkt. Också lagstiftningen kring abort varierar avsevärt mellan länder. Samtidigt visar det relativt starka stödet för rätten till abort i länder som Frankrike, Italien och Tyskland att många helt eller delvis katolska länder har en mer liberal syn på frågan medan mindre än hälften av det katolska Polens befolkning stöder rätten till abort – Polen som före murens fall hade ett av de mest fria förhållningssätten till abort i Europa.

Figur 9.40. Abort kan aldrig accepteras, global jämförelse, Sverige samt migranter Sörmland

Källa: WVS, n=149,636, Sverige, n= 1,172, svenska migranter, n= 4 948, migranter Sörmland n=1057.

Figur 9.41. Är abort acceptabelt? Migranter, Sörmland

De sörmländska migranternas syn på abort liknar i mångt och mycket den syn abortfrågan har i ursprungsländerna – tre av fyra migranter i Sörmland menar att abort aldrig kan accepteras. Inom islam finns olika rättsliga och etiska perspektiv i synen på abort beroende på vilken tolkning och skola inom islam som följs. I många länder har abortlagstiftningen skärpts de senaste åren.³¹⁰ Det finns ingen enhällig ståndpunkt bland muslimska lärda om abort. Socioekonomiska förhållanden, inklusive tillgång till hälso- och sjukvård, utbildning och ekonomiska möjligheter, kan däremot historiskt ha påverkat synen på abort.³¹¹ I de flesta länder i Mellanöstern är abort lagligt endast om till exempel moderns liv är i fara (Iran, Irak, Oman, Syrien och Afghanistan) eller när fosteravvikelse indikerar att fostret inte är livskraftigt efter födseln (såsom anencefali) eller ger svårigheter för mamman att ta hand om det efter födseln.³¹²

³¹⁰ Nilsson, L., Aborträtten runt om i världen, *Läget*, 2018-05-25.

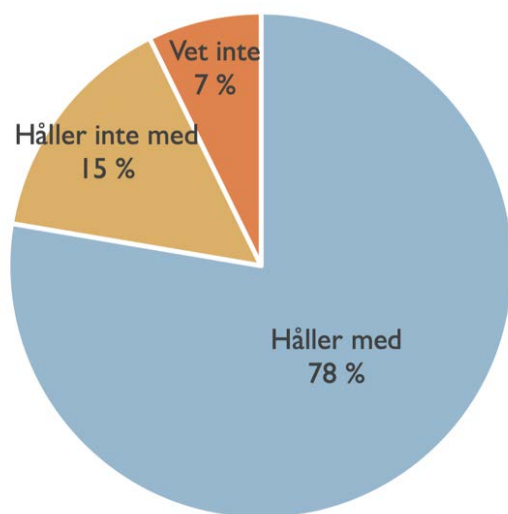
³¹¹ Greenberg, Y.K.; Pati, G., *The Routledge Handbook of Religion and the Body. Routledge Handbooks in Religion*. Taylor & Francis, 2023.

³¹² DeJong et al, "The Sexual and Reproductive Health of Young People in the Arab Countries and Iran". *Reproductive Health Matters*. 13 (25): 49–59, 2017.

9.4. ATT KOMBINERA FAMILJ OCH ARBETE

Utöver språket, där således de intervjuade kanske har en väl optimistisk syn på den egna förmågan, vilka andra faktorer finns det som kan tänkas förklara den svagare anknytningen till arbetslivet? Vi har frågat respondenterna hur de själva ser på kombinationen av arbete och familj. Kan man säga om någon av dem är viktigare än den andra? Svaret blev tydligt att familjen är viktigare än arbete.

Figur 9.42. Det finns andra saker i livet som är mer viktiga än arbete – t.ex. familj – Sörmland

Med tanke på att de allra flesta föreställer sig ett live med barn, en del rentav med många barn, har det varit naturligt att djupdyka lite i hur man ser på relationen barn och arbete. Vi såg i det tidigare kapitlet om arbete att många, såväl män som kvinnor ansåg att familj alltid gick före arbete. En stor andel ansåg också att de inte kunde arbeta mer än deltid, max 4 timmar om dagen (se kapitel 8).

I undersökningen har vi därför ställt ett antal frågor med syfte att bättre förstå komplexiteten i relationen arbete och familj.

De tillfrågade har ombetts att ta ställning till följande påståenden:

- När det är ont om arbete har män större rätt till arbete än vad kvinnor har.
- Mannens uppgift är att tjäna pengar, kvinnans uppgift är att sköta hem och familj.
- Att vara hemmafru är lika tillfredställande som att arbeta för lön
- Det är nog bra med förvärvsarbete men vad de flesta kvinnor egentligen vill ha är ett hem och barn
- Barnen blir lidande när deras mamma lönearbetar
- På det hela taget blir familjelivet lidande när en kvinna arbetar heltid
- Om en kvinna tjänar mer än en man så blir det problem i relationen

Frågorna kan framstå som provocerande ur ett västerländskt perspektiv, men de har ställts och validerats i ett stort antal länder genom en gendermodul inom WVS ram i Nigeria, Zimbabwe, Etiopien, Kenya och Indien.³¹³ Samma frågor har nu även ställts till migranter i Sverige, dels i det nationella urvalet, dels i de fördjupningsstudier som genomförts i Värmland, Dalarna och nu i Sörmland.

Den starka betoningen på familj leder ofta till en konflikt kring tidsanvändningen, det gäller i synnerhet för kvinnorna. När vi har ställt följande fråga:

”Det finns andra saker i livet som är viktigare än arbete, till exempel familjen” så håller, som vi tidigare redovisat, 82 procent med om det påståendet. Och när vi ställer följdfrågan om hur man skall kunna kombinera familj och arbete så är det vanligaste svaret att båda är lika viktiga. Vi har därför försökt förstå vilka strategier som man har, är det att mannen skall ta mer ansvar för hem, barn, handlande osv?

Vår frågeställning har därför varit hur denna process ser ut om man vidgar frågan och preciserar den till de ovanstående frågorna.

I de länder som många utomeuropeiska migranter kommer ifrån är det tradition att kvinnan stannar hemma. Det är naturligtvis en stor omställning till det system som gäller i Sverige där såväl män som kvinnors förmodas arbeta. Vi har därför försökt förstå var våra undersökta migranter befinner sig rent värderingsmässigt när det gäller frågan om hemarbete i förhållande till förvärvsarbete, är de på väg in i ett mer västerländskt sätt att se på dessa frågor utan föredrar de ursprungslandets sätt att se på dessa frågor?

9.4.1. När det är ont om arbete har män större rätt till arbete än vad kvinnor har

Av sammanlagt nästan 194 000 personer som besvarade denna fråga i den senaste vågen så höll mer än en tredjedel av jordens svarande med om detta påstående. I en del länder, till exempel de som många migranter i Sverige kommer ifrån är andelen som hållit med mycket hög. 70 procent av deltagarna i Iran håller med och nästan 80 procent i Irak. I Egypten håller hela 90 procent av befolkningen i denna representativa studie med om att män skall ha mer rätt till arbete när arbetstillfällena är få. Vissa variationer finns dock i de länder som utomeuropeiska migranter huvudsakligen kommer ifrån. I Turkiet var till exempel andelen något lägre men ändå höll mer än hälften av deltagarna i Turkiet med om påståendet. Vi har förmodligen kraftigt underskattat vad detta betyder när någon familj från dessa länder kommer till Sverige. Det tar tid att ändra värderingsmönster.

Men genom våra svenska intervjustudier med migranter från samma länder kan vi konstatera att detta synsätt faktiskt ändras. Vi har tidigare i den nationella studien redovisat hur man i olika länder besvarat frågan ”Om det är ont om arbete skall då männen ha mera rätt till arbete?”³¹⁴ Det intressanta är att migranterna i Sverige svävar någonstans ovan de länder de kommer ifrån

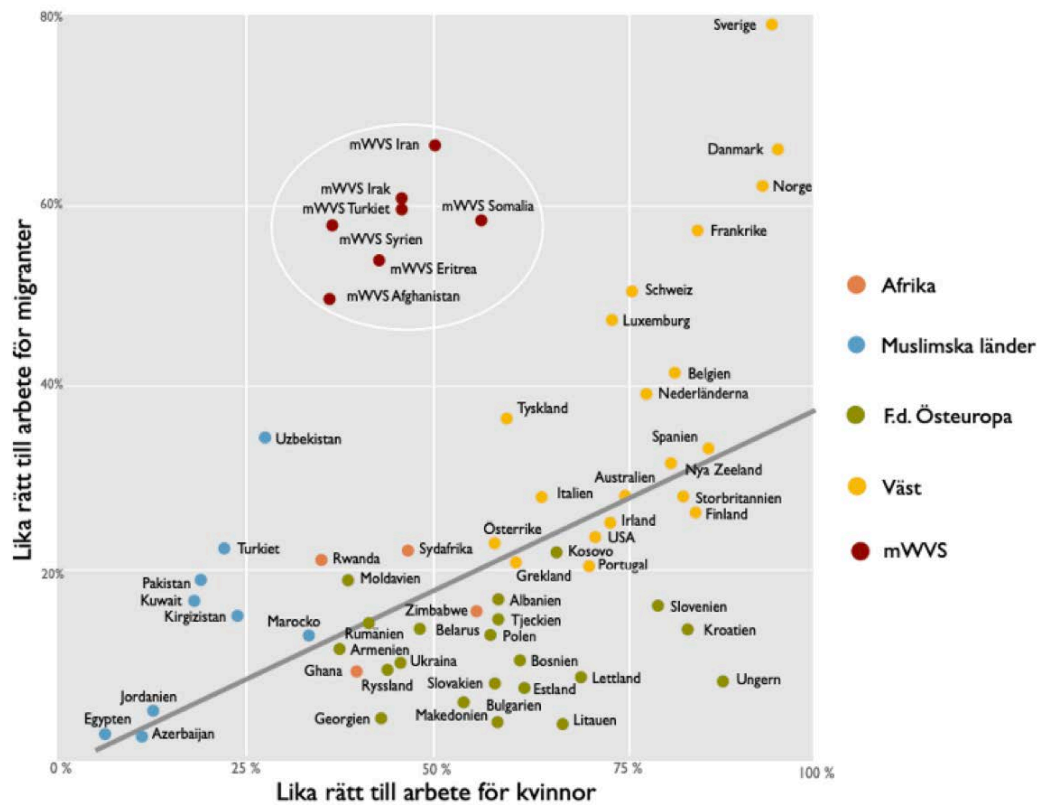
³¹³ Frågorna har utarbetats i samverkan med forskarteamet på Global Hälsa på Karolinska Institutet under ledning av Anna-Mia Ekström

³¹⁴ Puranen, B., ibid 2019., kapitel 7, sid 217.

men ännu inte i nivå med de nordiska länderna. Väsentligt fler som kommit till Sverige anser att kvinnor har samma rätt till arbete som männen även när det är ont om arbetstillfällen. Uppenbart har ursprungslandets sätt att se förändrats när man migrerat till Sverige. I Sverige svarar knappt tre procent i ett representativt urval att de håller med i påståendet att den egna befolkningen skall ha företräde framför immigranter när det är ont om arbetstillfällen³¹⁵.

Ett annat intressant resultat som även det framgår av samma graf är hur princip samtliga länder där man frågat om den egna befolkningen har större rätt till arbete än vad inflyttade från andra länder har, så håller man med om att det är så. Av 154 000 svarande globalt så håller 70 procent med. Om vi jämför med samma länder som ovan så är andelen som håller med 91 procent i Iran, 90 procent i Iran, 96 procent i Egypten och i Turkiet 64 procent. Att ta emot migranter är inte något som befolkningarna har särskilt stor acceptans för. Ibland Sveriges representativa urval svarar 11 procent vid den senaste undersökningen att de håller med i påståendet – arbetstillfällena.³¹⁶

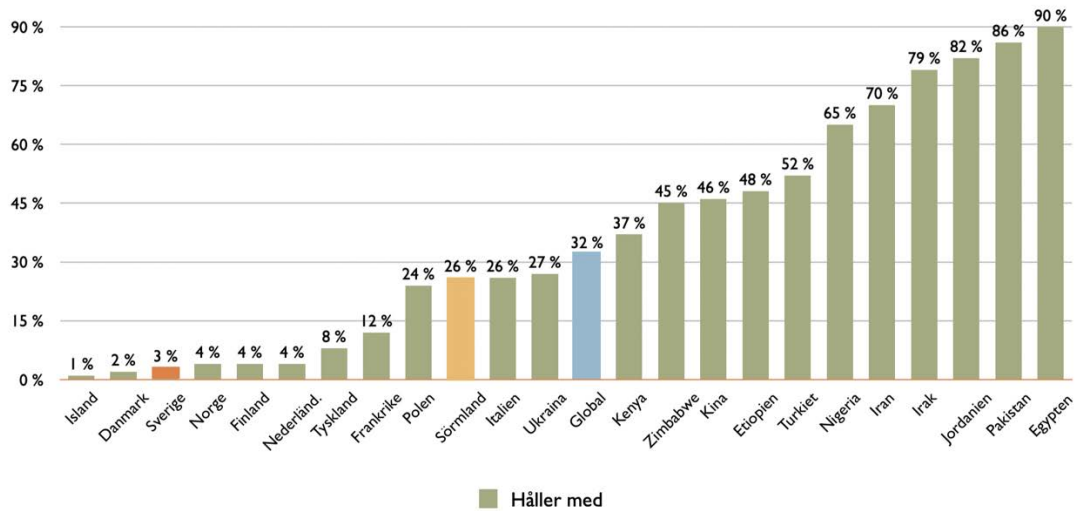
Figur 9.43. Lika rätt till arbete? Global jämförelse, migranter versus kvinnor

³¹⁵ World Values Survey, v 33, se online analysis, www.worldvaluessurvey.org.

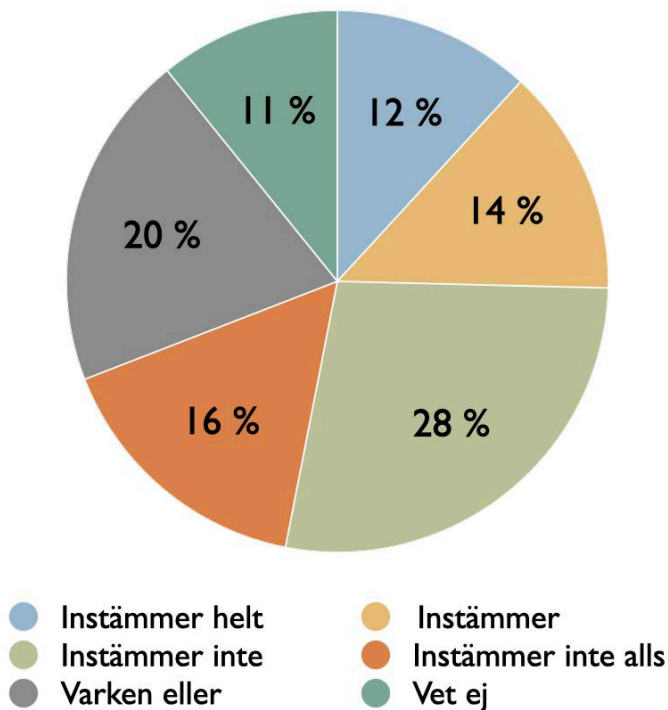
³¹⁶ World Values Survey, v34, se online analysis, www.worldvaluessurvey.org

Figur 9.44. När det är ont om arbete har män större rätt till arbete än vad kvinnor har – global jämförelse, Sverige samt migranter Sörmland

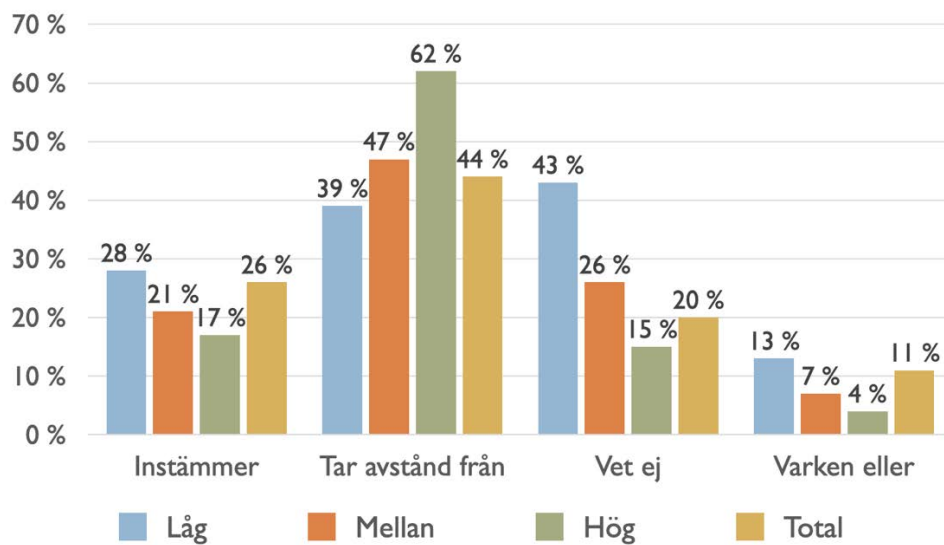

Källa: n=152 236, Sverige, n=1,172, svenska migranter, n=4 948, migranter Sörmland n=1057.

Figur 9.45. När det är ont om arbete har män större rätt till arbete än vad kvinnor har – Sörmland

Figur 9.46. När det är ont om arbete har män större rätt till arbete än vad kvinnor har – Sörmland efter utbildning

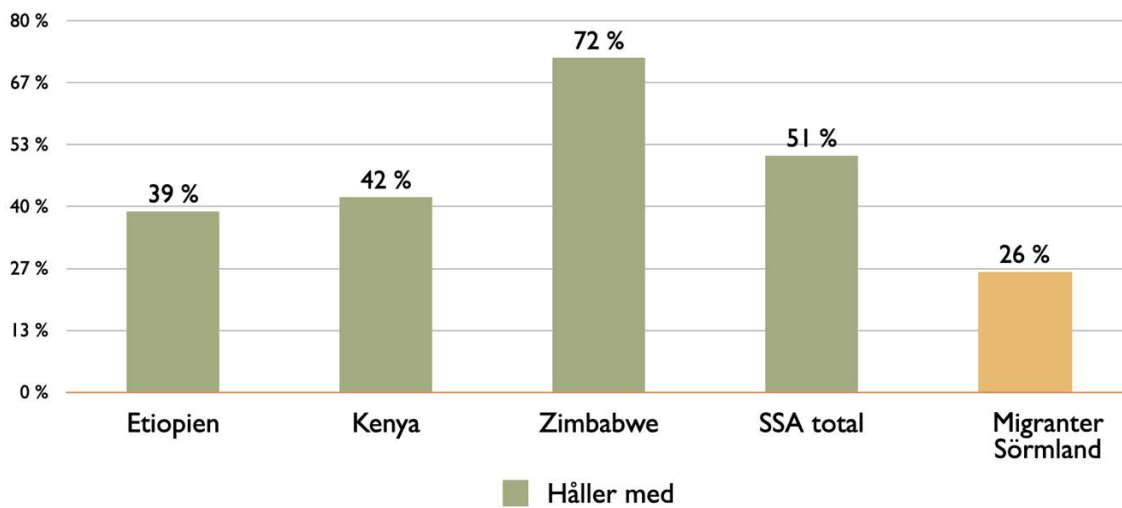
9.4.2. Mannens uppgift är att tjäna pengar, kvinnans är att sköta hem och familj

Bland de respondenter som deltog i WVS testmodul det vill säga Etiopien, Kenya och Zimbabwe höll 51 procent med om detta påstående, (n=3 711) medan 26 procent av de utomeuropeiska migranterna som deltog i Sörmlandsundersökningen höll med.

Historiskt sett har många samhällen haft klart definierade könsroller där mannen har ansetts vara ansvarig för att försörja familjen genom att tjäna pengar, medan kvinnan haft huvudansvaret för hushåll och barnen. Vissa kulturella och religiösa normer har förstärkt idén om att mannen bör vara ansvarig för att tjäna pengar och försörja familjen. Dessa normer varierar över olika kulturer och trosinriktningar. I de nordiska länderna har vi utvecklat omfattande välfärdssystem och sociala skyddsnät – inklusive flexibla arbetsvillkor och föräldraledighetsregler – som gjort det möjligt för både kvinnor och män att kombinera arbete och familjeliv. Vi kan därför dela mer rättvist på ansvaret för såväl att tjäna pengar som att ta hand om hus och hem.

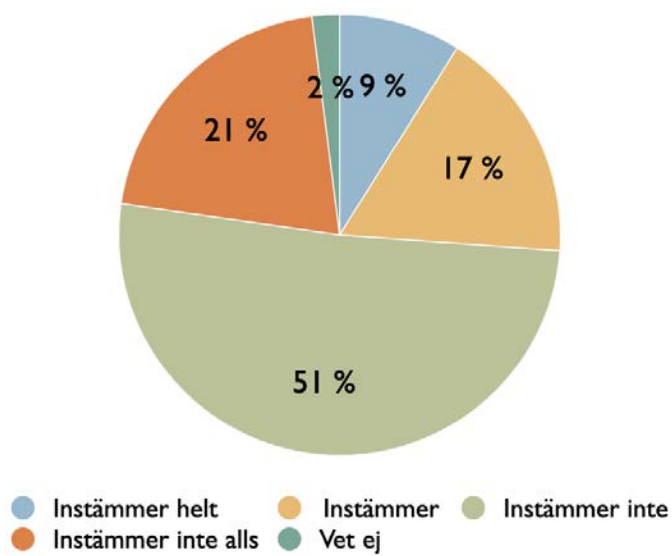
Bland de respondenter som deltog i WVS testmodul i subsahariska Afrika, det vill säga Etiopien, Kenya och Zimbabwe höll 51 procent med om detta påstående, (n=3 711).

Figur. 9.47. Det är mannens uppgift att tjäna pengar, kvinnans att sköta hem och familj, Subsahariska Afrika jämfört med migranter, Sörmland.

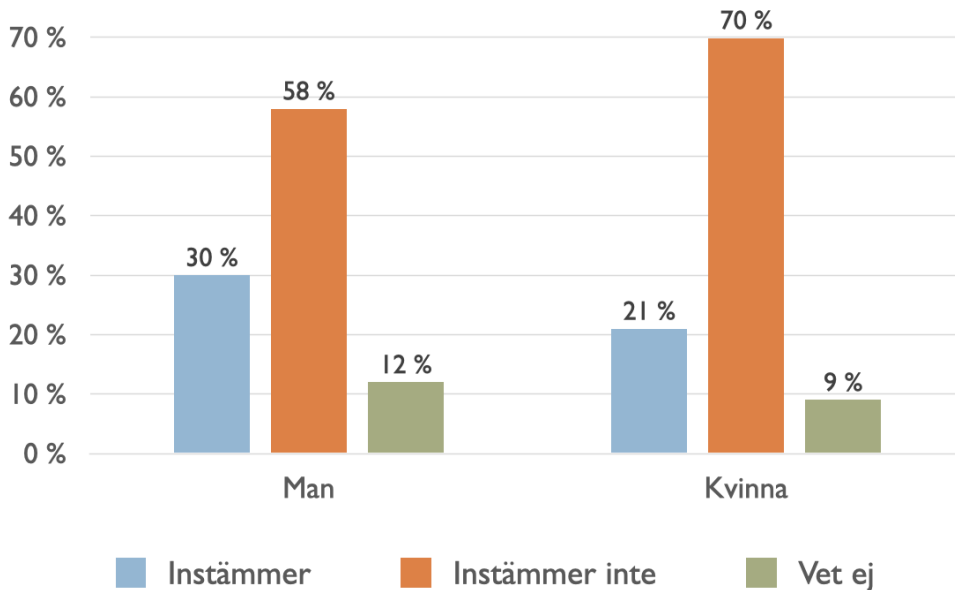
Källa: WVS, n= 3 711,

Figur. 9.48. Det är mannens uppgift att tjäna pengar, kvinnans att sköta hem och familj, migranter, Sörmland.

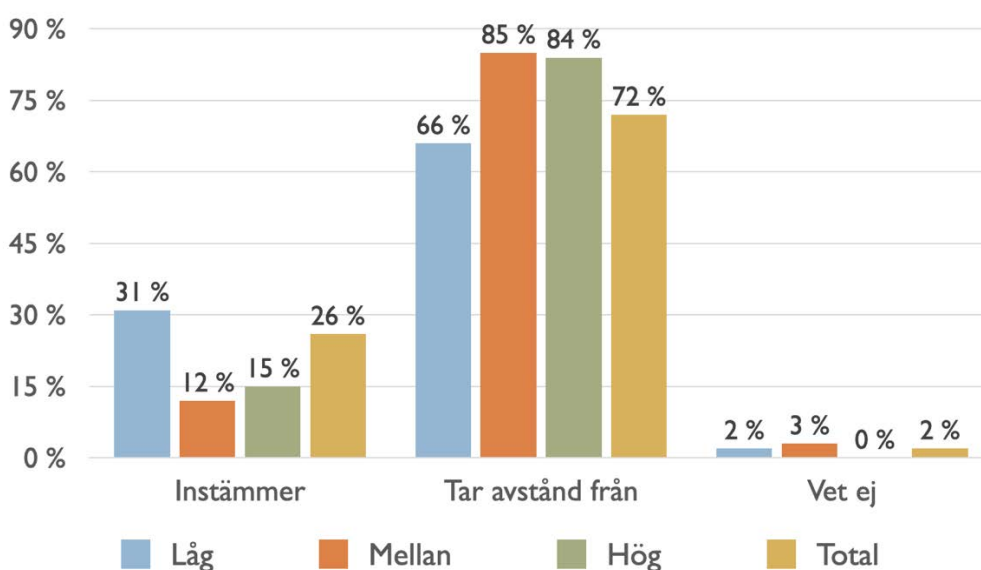
Figur 9.49. Mannens uppgift är att tjäna pengar, kvinnans är att sköta hem och familj, Sörmland efter kön

En mycket stor andel av kvinnorna, 70 procent tar avstånd från detta påstående, även en majoritet av männen tar avstånd (58 %). Dock håller var femte intervjuad kvinna och knappt en tredjedel av männen med.

Skillnaderna i utbildningsnivå är också stora. En tredjedel av de svarande med låg utbildningsnivå håller med medan endast 12-15 procent av dem med högre utbildning håller med och drygt åtta av tio tar avstånd.

Figur 9.50. Mannens uppgift är att tjäna pengar, kvinnans är att sköta hem och familj, Sörmland efter utbildningsnivå

9.4.3. Att vara hemmafru är lika tillfredställande som att arbeta för lön

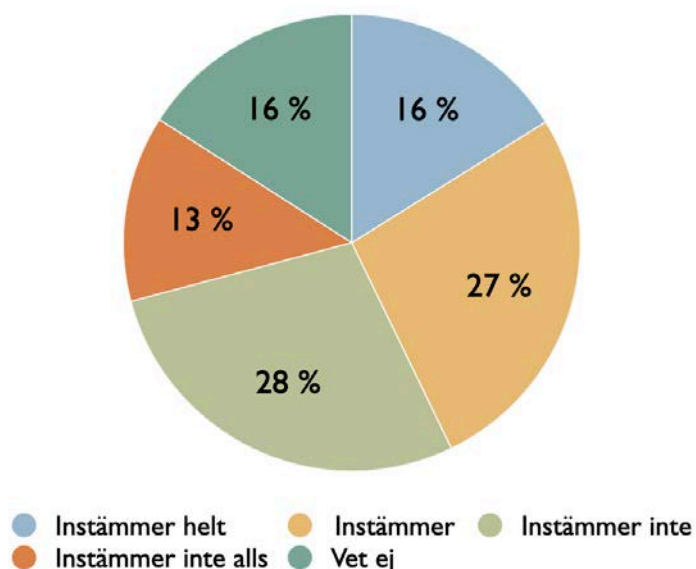
I WVS har denna fråga ställts sedan 1989, således i mer än 30 år. Om vi tittar på svaren från den senaste mätningen så framkommer det av de cirka 95 000 svaren att 45 procent håller med i påståendet. Om vi jämför svaren från några av de länder som de utomeuropeiska migranterna i Sverige kommer ifrån så svarar 78 procent i dagens Iran att de håller med, 72 procent i Irak, 81 procent i Egypten samt 62 procent i Turkiet.

Sverige framställs ofta som ett av de mest jämlika länderna i världen. Män och kvinnor förvärvsarbetar i nästan lika hög grad (89/82 %) ³¹⁷, vi har en föräldraledighet som kan delas lika och en majoritet av de som började på universitet och högskolor runtom i landet under hösten 2019 var kvinnor (62 %). ³¹⁸

Skillnaderna är förstås omvälvande för de migranter som kommer från länder där förvärvsfrekvensen för kvinnor är låg. För Syrien, som många migranter idag kommit ifrån, beräknas kvinnor utgöra 16 procent av arbetsmarknaden, om man inte räknar in jordbruket. ³¹⁹ Denna diskrepans är en funktion av synen på män och kvinnors roll i samhället och det leder till att unga kvinnor har få förebilder inom arbetslivet.

En av de frågor som ingår i det index som har konstruerats med syfte att mäta hur nyanlända migranter ser på avvägningen mellan familj och arbete handlar om kvinnors arbete i hemmet. Anser man att det är lika tillfredställande som att arbeta för lön?

Figur 9.51. Att vara hemmafru är lika tillfredställande som att arbeta för lön, Sörmland

³¹⁷ <https://www.regeringen.se/49b70d/contentassets/6e2024c9c99948bfa052224089272c0e/man-och-jamstalldhet-bilaga-15-sou-20146>

³¹⁸ <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/kvinnor-i-majoritet-pa-landets-hogskolor-och-universitet>

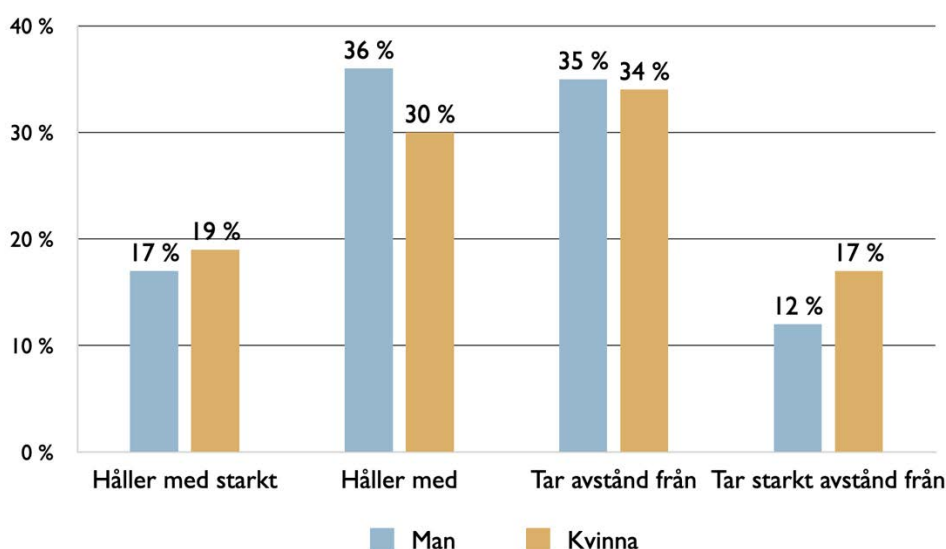
³¹⁹ <https://www.globalis.se/Laender/Syrien?indicator=J%C3%A4mst%C3%A4lldhet%20i%20arbetslivet&id=415>

Av de migranter som ingår i studien svarar hälften bekräftande på påståendet och hälften tar avstånd från det. Frågan är med andra ord nödvändig att analysera på djupet, vilka är skillnaderna mellan de två motsatta grupperingarna?

Män och kvinnor svarar i princip lika vad gäller med 50 procent av männen som håller med påståendet och 52 procent av kvinnorna som säger detsamma. Det mest överraskande kommer när vi ser till extrempositionen ”Tar starkt avstånd från”, där 24 procent av männen valde det alternativet mot endast 20 procent av kvinnorna.

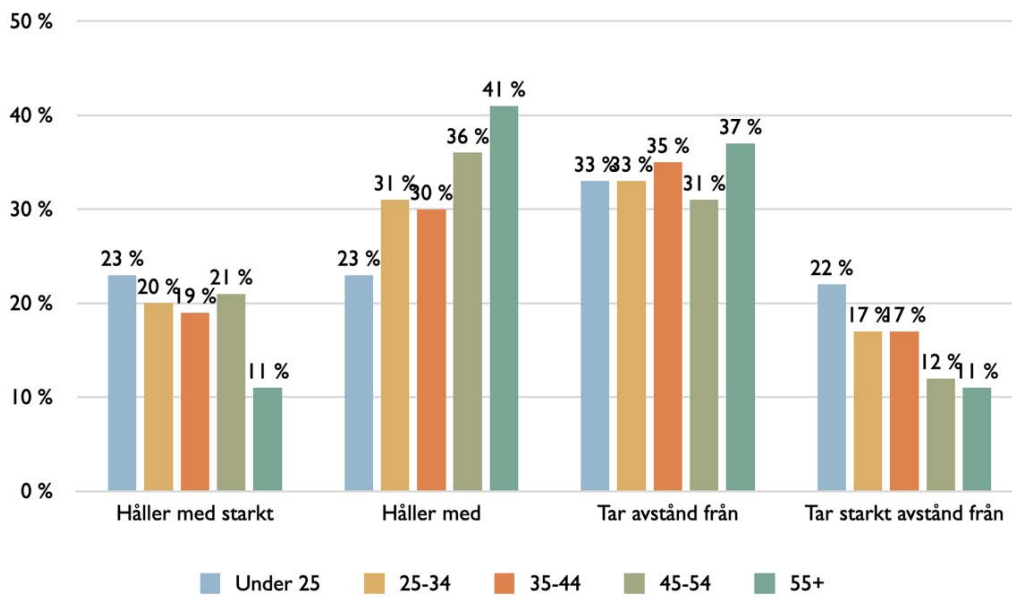
Detta tyder på att kvinnorna som är hemma faktiskt är nöjda med det vilket är positivt men samtidigt borde detta begränsa deras möjligheter i livet då många val kommer att vara en funktion av den som försörjer familjen, det vill säga mannen.

Figur 9.52. Att vara hemmafru är lika tillfredställande som att arbeta för lön utifrån kön, Sörmland

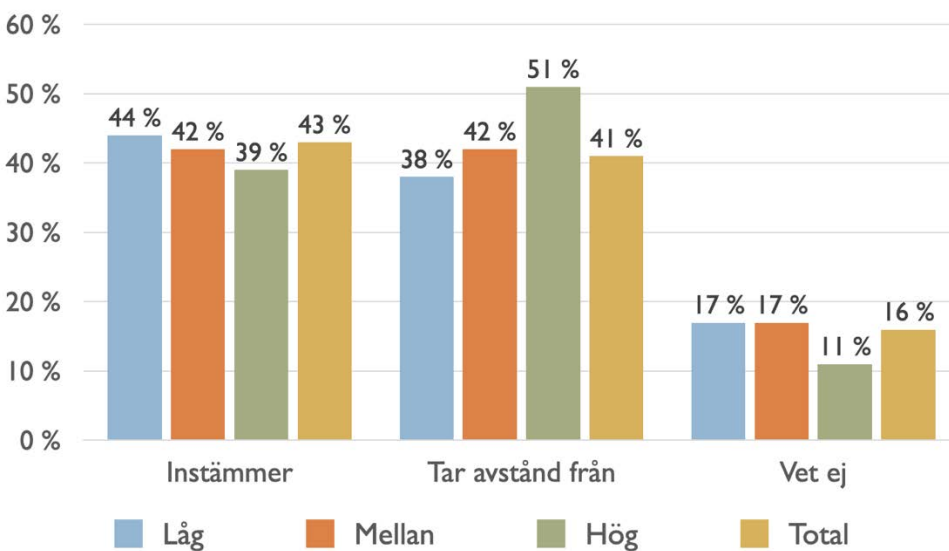
När det gäller skillnader mellan män och kvinnor kan vi konstatera att 49 procent av kvinnorna håller med om påståendet samt 63 procent av männen.

Figur 9.53. Att vara hemmafru är lika tillfredställande som att arbeta för lön utifrån ålder, Sörmland

När det kommer till ålder så håller i gruppen 55+ hela 52 procent med och 48 procent tar avstånd från påståendet, således en polariserad ståndpunkt bland de äldre. Även bland de yngre är det så, 46 procent håller med och 55 procent tar avstånd. Även ”mittåringarna” är splittrade mellan de som håller med och de som tar avstånd till påståendet.

Figur 9.54. Att vara hemmafru är lika tillfredställande som att arbeta för lön utifrån utbildning, Sörmland

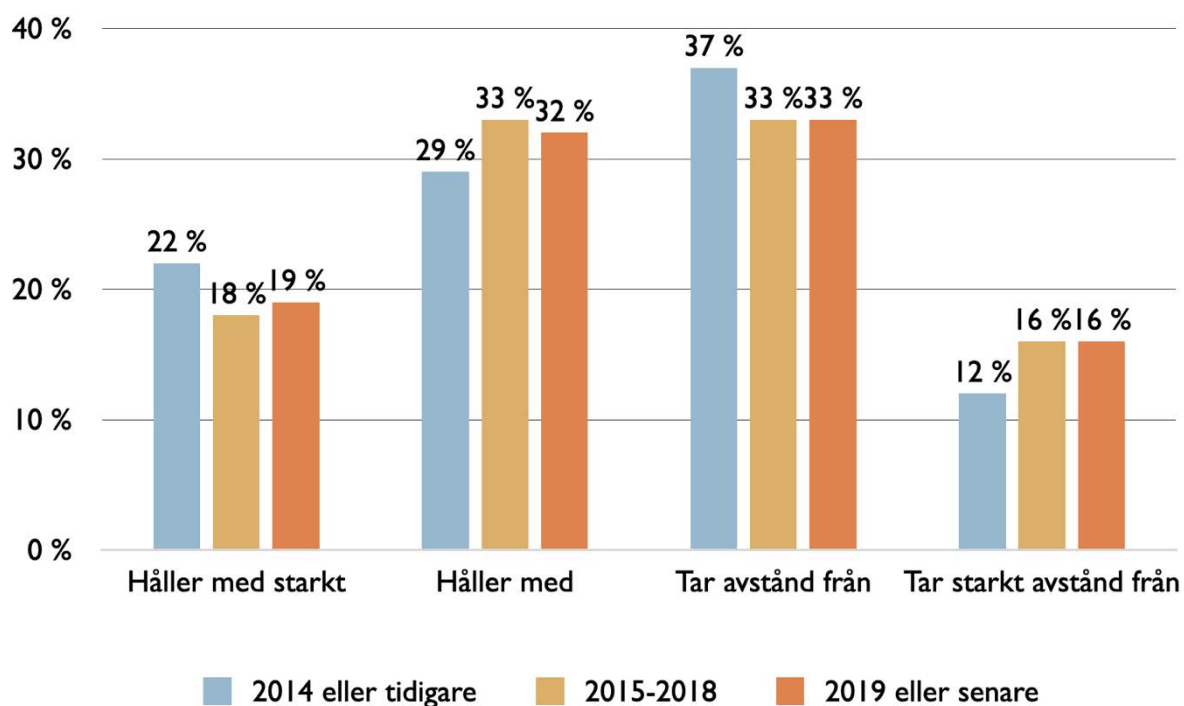

Utbildning som faktor ser ut att till viss del påverka synen på att vara hemmafru. Vi kan i figur 9.3 se att 57 procent av de tillfrågade med hög utbildning tar avstånd från påståendet mot för

47 procent av de med låg utbildning. För gruppen "Håller med starkt" låg andelen för lågutbildade 7 procentenheter högre än för de med hög utbildning. Bland de som tar avstånd mot påståendet skiljer det sig 5 procentenheter mellan de två grupperna. Dessa skillnader ligger dock inom felmarginalen om man tar hänsyn till populationsstorleken.

Över lag kan vi inte se stora skillnader i synen på att vara hemmafru vare sig det gäller ålder, kön eller utbildning. Detta tyder på att värderingarna runt synen på att vara hemmafru är något som präglar hela migrantgruppen och därav behövs det åtgärder som omfattar alla migranter för att det ska ske en positiv förskjutning i denna fråga.

Figur 9.55. Att vara hemmafru är lika tillfredställande som att arbeta för lön utifrån tid i Sverige, Sörmland

När vi bröt ner frågan om hemmafru i tre grupper utifrån hur länge man hade varit i Sverige var det en sak som var påfallande. Bland de som kom 2014 eller tidigare tog 49 procent av de tillfrågade starkt avstånd från respektive avstånd från att det skulle vara lika tillfredställande att vara hemmafru som att arbeta för lön. Bland de som kom senare är det i mittgruppen också 49 procent som tar avstånd från påståendet och även bland de nyanlända landade det på 49 procent som tar avstånd från påståendet. Således inga som helst skillnader beroende på när de kom till landet. Av detta följer att gruppen som håller med är stabilt positivt på 51 procent.

Eftersom dessa skillnader ligger inom den statistiska felmarginalen kan vi konstatera att det finns två jämstora grupper bland de intervjuade där den ena anser att vara hemmafru är lika tillfredställande som att arbeta för lön och en andra grupp som inte håller med. En mindre skillnad föreligger mellan könen, något fler män håller med och några färre kvinnor tar avstånd, men skillnaderna är i sammanhanget små. Således kan vi konstatera att vare sig skillnader mellan könen, mellan olika åldersgrupper eller när de kommit till Sverige gör skillnad. Däremot

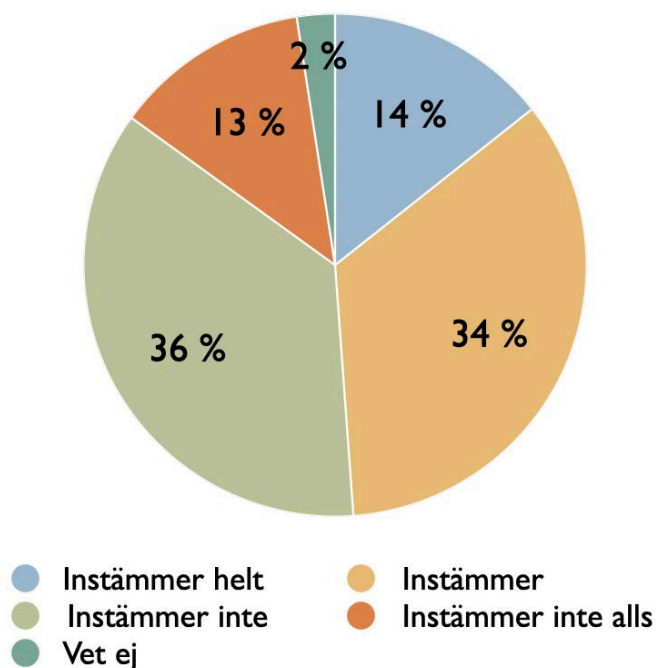
finns en skillnad beroende på utbildningsnivå. Personer med utbildning tar avstånd i högre grad än de med låg utbildning.

Det finns även vissa skillnader beroende på ursprungsland. Dock har urvalet från Sörmland färre från Iran, en grupp med mer västerländska värderingar avseende familj. Det övergripande intrycket är att dessa värderingar ser ut att vara stabila och inte helt lätta att ändra på i vardera åsiktslägret.

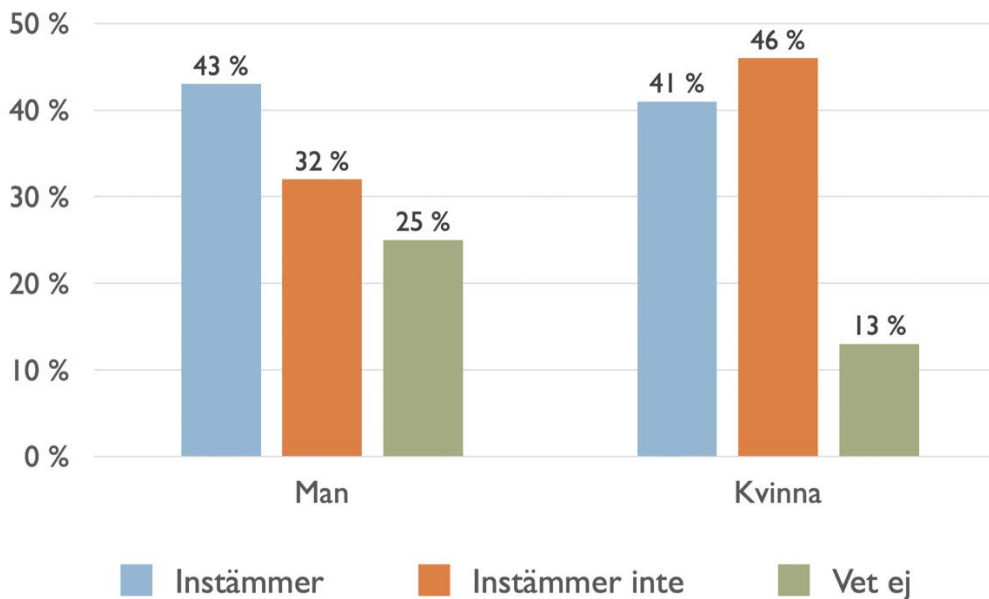
9.4.4. Föredrar kvinnor hem och barn framför förvärvsarbete?

I denna fråga är de svarande indelade i två grupper, 49 procent instämmer och lika många tar avstånd från påståendet och andelen vet ej mycket lågt. Således en stark polarisering mellan de två grupperna. De är också tudelade efter utbildningsnivå. I de låg- och mellanutbildade grupperna är majoriteten för, de håller med om påståendet medan de högre utbildade tar bestämt avstånd till påståendet att vad kvinnor egentligen vill ha är hem och barn framför ett förvärvsarbete

Figur 9.56. Det råder ingen tvekan om att förvärvsarbete är bra men vad de flesta kvinnor verkligen vill är att ha ett hem och barn, migranter Sörmland.

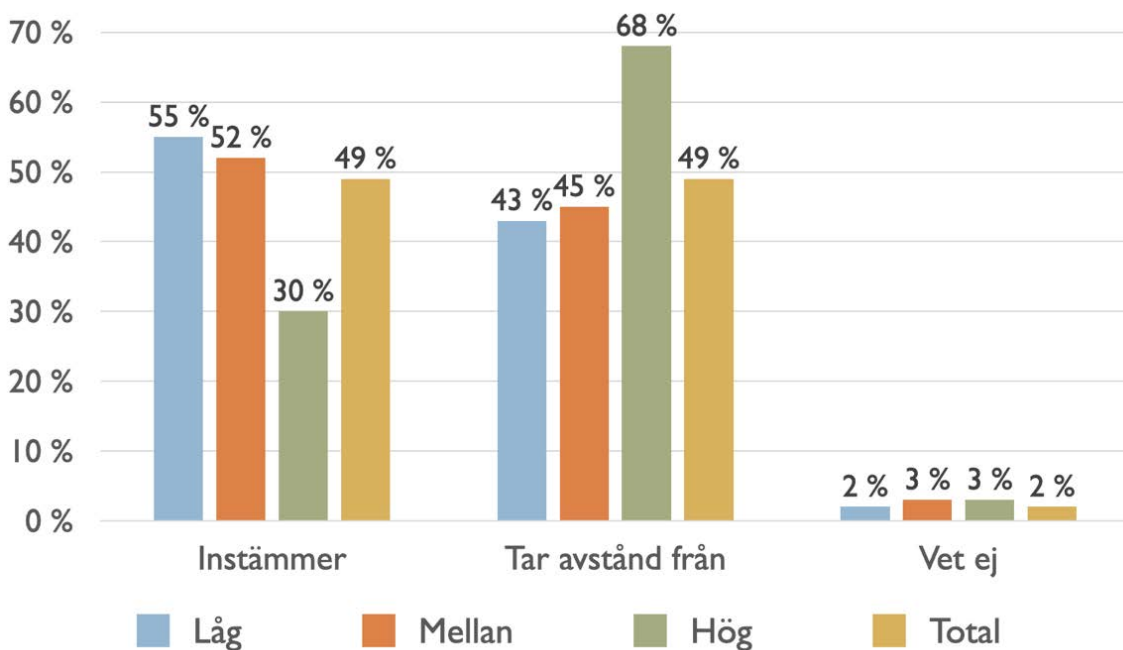

Figur 9.57. Det råder ingen tvekan om att förvärvsarbete är bra men vad de flesta kvinnor verkligen vill är att ha ett hem och barn, migranter Sörmland efter kön

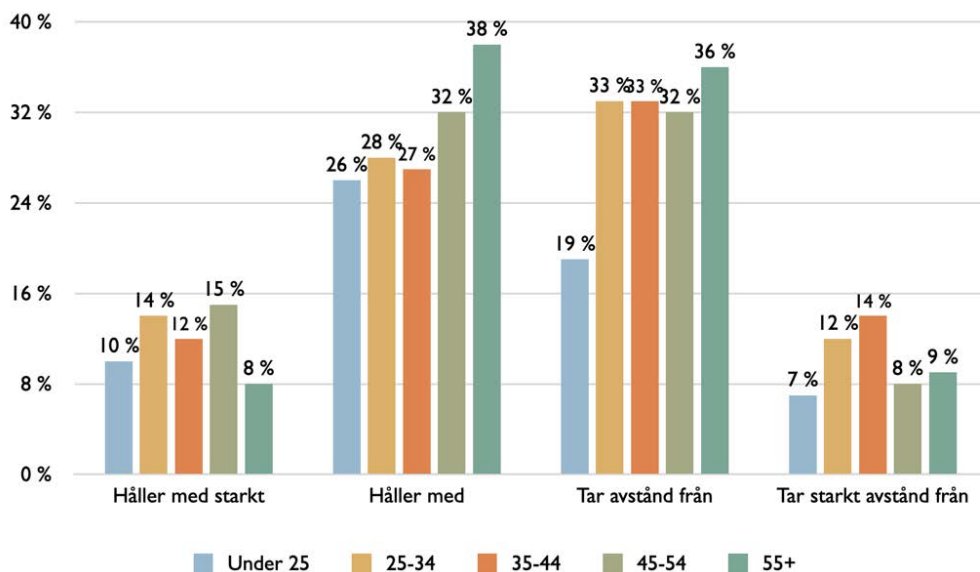
I princip lika många män som kvinnor håller med, fyra av tio, men andelen vet ej är väsentligt högre bland männen och fler av kvinnorna tar avstånd

Figur 9.58. Det råder ingen tvekan om att förvärvsarbete är bra men vad de flesta kvinnor verkligen vill är att ha ett hem och barn, migranter Sörmland efter utbildningsnivå.

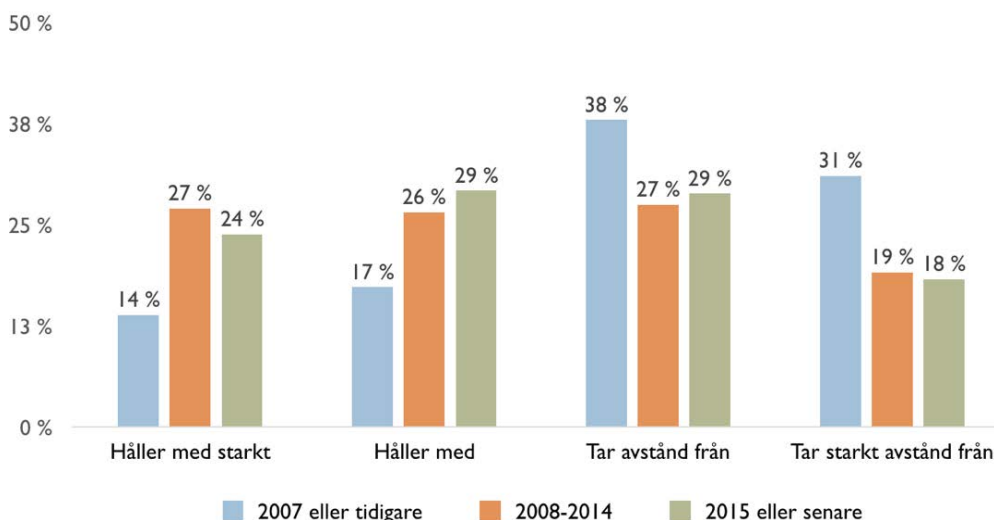
I jämförelse med tidigare fråga var skillnaden mellan könen lite större i det här fallet samtidigt som det var omvänt på så sätt att män i högre grad höll med om påståendet. När det gällde frågan om kvinnor hellre ville ha ett hem och barn svarade 55 % av männen att de höll med mot 41 procent av kvinnorna.

Figur 9.59. Det råder ingen tvekan om att förvärvsarbete är bra men vad de flesta kvinnor verkligen vill är att ha ett hem och barn – utifrån ålder, Sörmland

Åldersfördelningen avslöjar också att tudelningen går igenom alla åldrarna Något fler bland de yngsta håller med, medan fler ”mittåringar” tar avstånd och bland 55+ är det lika många i båda lägren. Frånvaron av skillnader bland 50+ är överraskande då man kanske skulle ha antagit att äldre i högre grad än yngre har en mer traditionell syn på arbetsfördelningen mellan könen

Figur 9.60. Det råder ingen tvekan om att förvärvsarbete är bra men vad de flesta kvinnor verkligen vill är att ha ett hem och barn – utifrån tid i Sverige

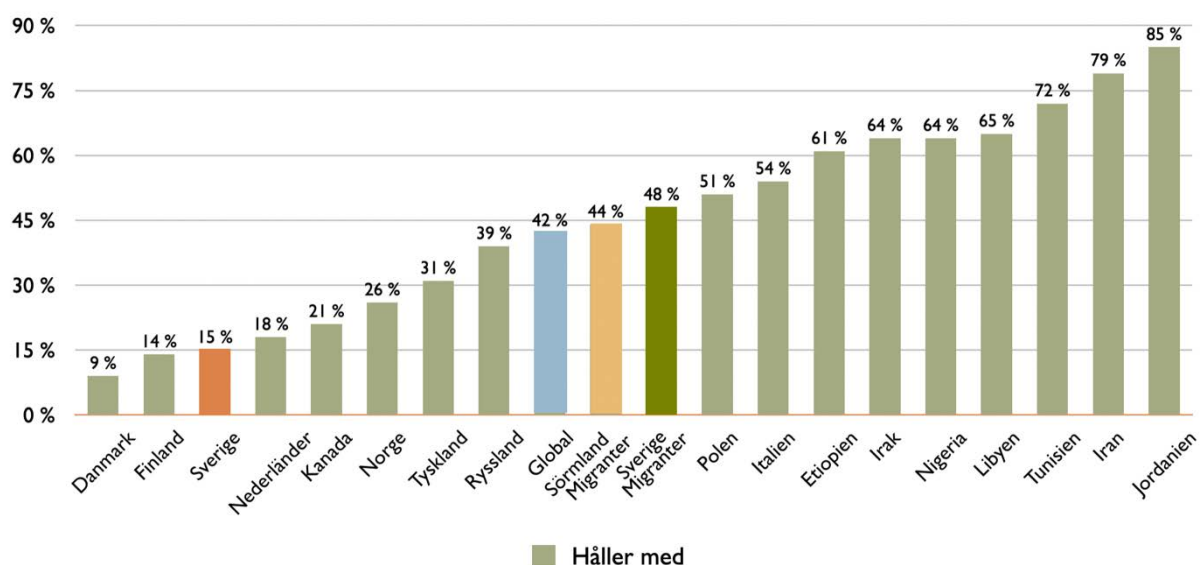

9.4.5. När en mamma yrkesarbetar på heltid så lider barnen

I många kulturer har det genom historien varit helt nödvändigt att båda föräldrarna ägnat sig åt heltidsarbete utan att detta har ansetts vara negativt för barnen. Ändrade familjestrukturer har lett till en anpassning av synen på arbete och barnuppfostran, där samhället i form av förskolor och daghem idag fungerar som stödstrukturer för familjerna. Förskolan ger även barnen möjligheten att socialisera sig med och ta hänsyn till andra barn. Förskolans roll för språkutvecklingen hos exempelvis barn till nyanlända skall heller inte underskattas. Förskolan är också extremt viktig som brygga mellan hem och att vara förberedande för skola och för ett liv i Sverige. Om föräldrarna anser att yrkesarbete leder till att barnen lider är det förstås allvarligt. Vi har ställt en fråga om hur man ser på förskolan. En bedövande majoritet (91 %) är medvetna om att ”I Sverige vill man att barnen skall gå på förskola för att lära sig svenska och att socialisera sig med andra barn.” Det finns således en motsättning mellan vad man uppfattar som önskvärt och hur man själva ser på att mödrar skall arbeta heltid.

Figur 9.61. När en mamma yrkesarbetar på heltid så lider barnen, global jämförelse, Sverige samt migranter Sörmland,

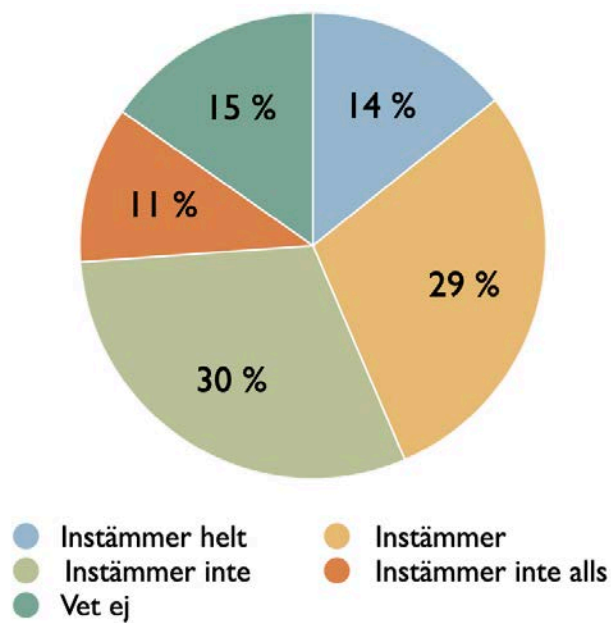

Källa: WVS, n=152 236, n=134 398, svenska migranter, n=4 948, migranter Sörmland n=1057

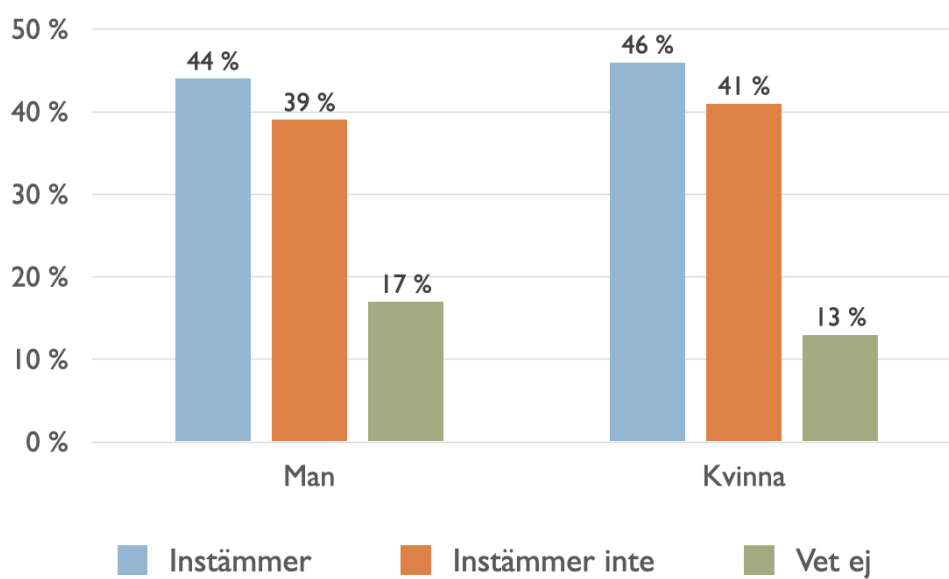
44 procent av Sörmlandsurvalet håller med om det påståendet att barnen blir lidande av mammans yrkesarbete, det är något högre än genomsnittet i det nationella urvalet för Sveriges migranter vilket är 48 procent. Det globala snittet är lägre än migranternas i Sverige. Andelen lågutbildade håller med i väsentligt högre grad än mellan och högutbildade. Bland de nyanlända (2019 eller senare) är det väsentligt fler som tar avstånd till påståendet. Intressant är att majoritetsbefolkningarna i Polen och Italien har ungefär samma andel som Sörmlands migranter.

Skillnaden i utbildningsnivå spelar också roll. Av de 44 procent som håller med så är de flesta lågutbildade, medan de högutbildade i högre grad inte håller med.

9.62. När en mamma yrkesarbetar på heltid så lider barnen, migranter Sörmland

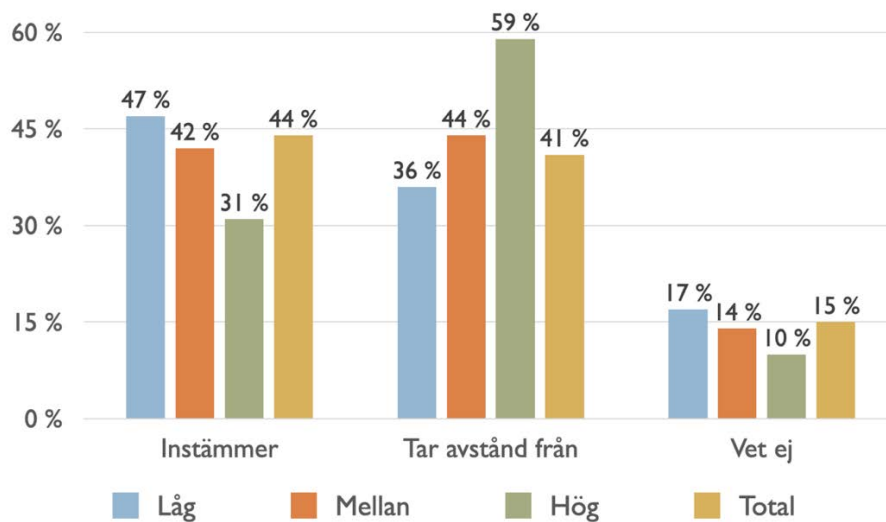

Figur 9.63. När en mamma yrkesarbetar så lider barnen, efter kön, migranter, Sörmland

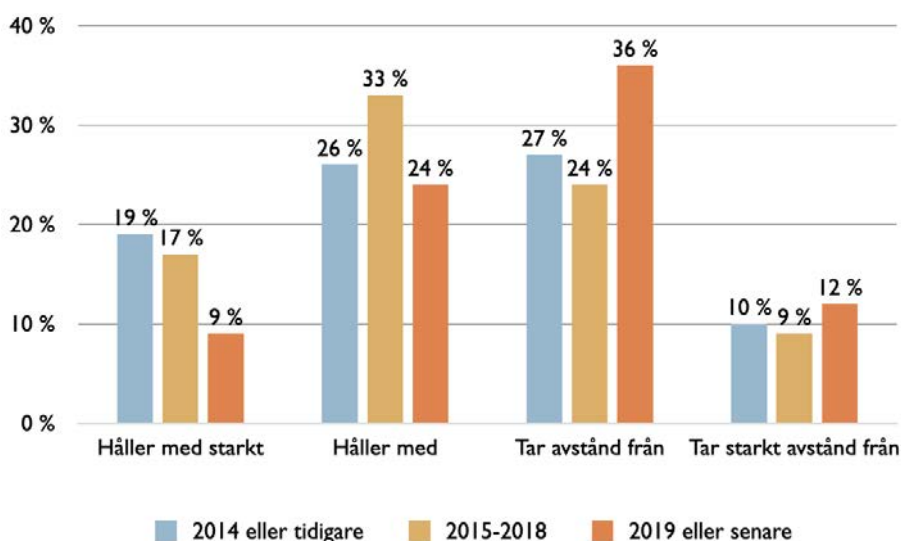
Skillnaderna är små mellan könen, 46 procent av kvinnorna och 44 procent av männen håller med. I kommentarerna runt intervjuerna poängterar många att kvinnor med barn inte kan arbeta heltid men gärna lite kortare tid. Av figur 8.16 framgick att 63 procent av kvinnorna under 35 år helst vill jobba max halvtid och bland intervjugruppen som helhet svarar en stor andel att de vill arbeta max fyra timmar per dag. Även män med barn vill ha lägre antal arbetade timmar. Föreställningen är att barnen lider om en mamma arbetar för mycket är således mycket stark.

Figur 9.64. När en mamma yrkesarbetar så lider barnen, Sörmland utifrån utbildningsnivå

Anmärkningsvärt är också att andelen som håller med är att var femte även efter 10 års tid i Sverige håller med, samtidigt som de nyanlända i väsentligt högre grad tar avstånd från detta påstående.

9.65. När en mamma yrkesarbetar på heltid så lider barnen, Sörmland efter ankomstår.

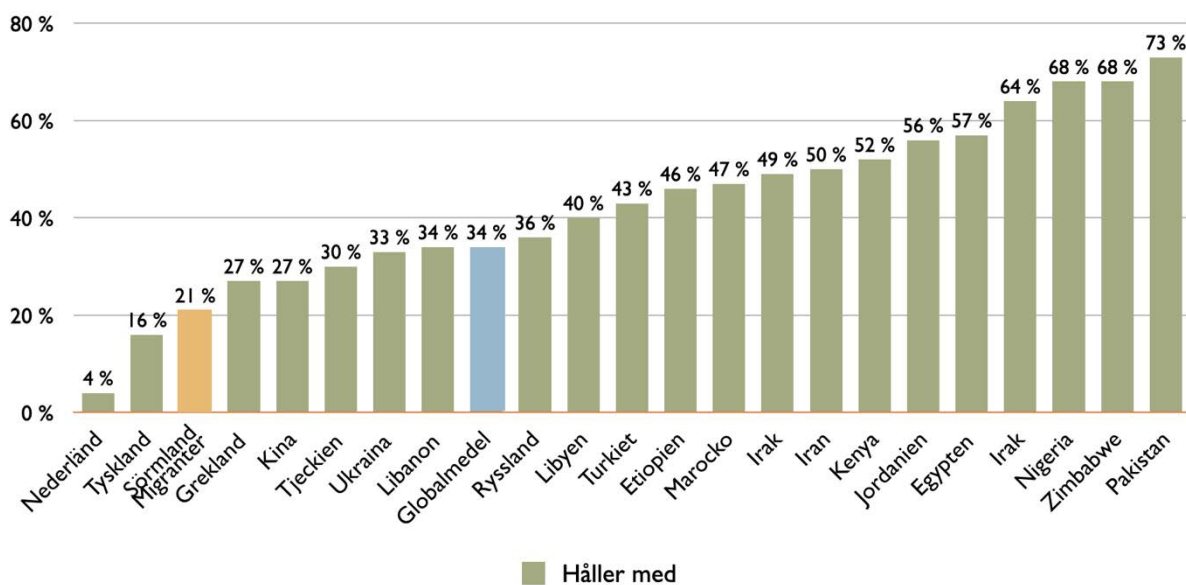
9.4.6. Om en kvinna tjänar mer än en man så blir det problem i relationen

I många kulturer och samhällen har det funnits en lång historia av att förvänta sig att mannen är huvudförsörjaren i familjen. Om dessa traditionella normer är djupt rotade, kan det vara svårt för vissa människor att anpassa sig till möjligheten att en kvinna tjänar mer. Det hela kokar förstås ner till en fråga om identitet och självkänsla. Om en man identifierar sig starkt med rollen som huvudförsörjare, kan det vara utmanande för en man att partnern har en högre inkomst.

I de flesta europeiska länder är denna fråga nästintill en icke-fråga medan den i andra är betydligt viktigare. Drygt var femte migrant tycker trots allt att det vore ett problem om en kvinna tjänar mer än sin man. För att möta denna utmaning mot manligheten är det avgörande med en öppen och ärlig dialog mellan parterna. Om det inte finns en öppen kommunikation och tydliga förväntningar i förhållandet, finns det en uppenbar risk för att ekonomiska frågor, inklusive skillnader i inkomst, blir en källa till konflikt.

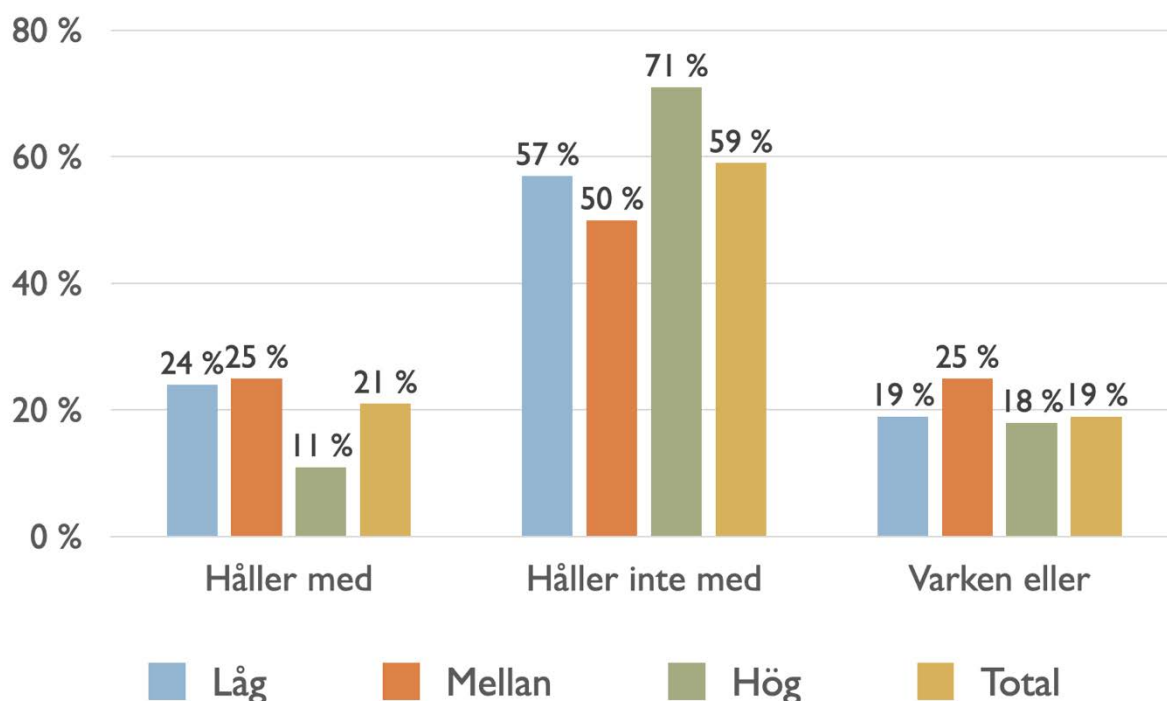
För denna fråga saknas dessvärre Nordens länder eftersom EVS-formuläret för Europa inte innehåller frågan. En viss indikation ger dock Nederländernas och Tysklands data som oftast ligger nära de nordiska ländernas data, 16 respektive 4 procent. Det är också intressant att de sörmländska migranterna har en låg andel som håller med om påståendet. Möjligen kan det vara ett tecken på att man anpassar sig till ett mer västerländskt sätt att tänka i frågan.

Figur 9.66. Om en kvinna tjänar mer än en man så blir det problem i familjen, global jämförelse global jämförelse, Sverige samt migranter Sörmland

Källa: WVS, n=92 890, svenska migranter, n=4 948, migranter Sörmland n=1057.

Figur 9.67. Om en kvinna tjänar mer än en man så blir det problem i relationen – Sörmland utifrån utbildning

De högutbildade håller inte med om detta, 71 procent svarar avståndstagande, en även bland de andra två grupperna tar de flesta avstånd från påståendet att det skulle vara ett problem om kvinnan tjänar mer än mannen,

9.5. SYNEN PÅ SKILSMÄSSA

Under många århundraden var äktenskapet den socialt accepterade formen av samlevnad. Sociala normer och religiösa värderingar var starka faktorer som påverkade människors livsval. Äktenskapet var dessutom ofta kopplat till juridiska och ekonomiska aspekter, inklusive äganderätt till egendom och arvsfrågor. Att vara gift var normen.

I takt med den ökande urbaniseringen började allt fler par leva tillsammans utan att ha gift sig, det vi idag kallar samboskap. Det var söner och döttrar till bönder som flyttat till städerna som helt enkelt inte hade råd att gifta sig. Andra hinder var av formella och praktiska slag; olika dokument skulle införskaffas – bland annat ett giftomansintyg från kvinnans far eller annan manlig anhörig som utsetts till uppgiften. Ett memento när vi diskuterar många migranternas ursprungsländers lagstiftning. Att leva samman utan att vara gifta – ofta med stora barnkullar

kallades för stockholmsäktenskap. Begreppet användes i hela landet och betraktades av många som att man levde i synd.³²⁰

Exakt samma utveckling som skedde i 1800-talets Sverige har skett i ett antal länder i Mellanöstern i vår tid där samboliv blir alltmer accepterat. Också här har det varit urbanisering, och förändrade ekonomiska förhållanden som bidragit till att förändra sociala normer och tillåta större variation i livsstilar.³²¹

På samma sätt som synen på skilsmässa förändrats kraftigt i Sverige de senaste 150 åren har samma utveckling skett i MENA-regionen. Ett svenskt äktenskap på 1800-talet förväntades vara en livslång och oföränderlig institution. Att söka skilsmässa betraktades ofta som kontroversiellt och oacceptabelt enligt de dåvarande normerna och var dessutom i lag förbjudet. Skilsmässa kunde endast tillåtas på grund av otrohet, fysisk misshandel eller grovt uppförande och krävde rentav dispens från myndigheterna.

Idag är skilsmässor vanligare bland utomeuropeiska migranter än bland majoritetsbefolkningen i Sverige eller migranter från exempelvis Västeuropa. I en forskningsrapport som bygger på siffror från 2014 bland utrikes födda som varit ogifta vid ankomsten till Sverige, visar det sig att skilsmässorna är markant högre för första generationens migranter från Afrikas horn och exempelvis Iran jämfört med den inhemska befolkningen. När det gäller migranter från Iran var skilsmässa fyra gånger vanligare än för svenskar. I andra, tidigare studier, var skilsmässotalen dubbelt så höga bland migranter från Irak respektive Libanon jämfört med den inhemska befolkningen i Sverige. Enligt forskaren bakom rapporten kan en av anledningarna till skilsmässorna vara att maktbalansen i familjen förändrats på grund av att kvinnan fått en större frihet i Sverige än vad hon hade i det gamla hemlandet.³²²

9.5.1. En jämförelse i synen på skilsmässa mellan olika länder och i Sörmland

Synen på skilsmässa är som siffrorna nedan visar i regel okomplicerad. Ungefär var bara tjugonde invånare i de nordiska länderna tycker inte det är acceptabelt med skilsmässa. Siffran ser nästan ut att öka med avståndet från Skandinavien vilket rimmar väl med en av de slutsatser som drogs av den amerikanske professorn Ron Inglehart, som var den som i slutet av 1970-talet tog initiativet till World Values Survey. Han menar att den syn på världen, familjen och livet som gäller i de nordiska länderna utgör ett slags värderingarnas *avant garde*. Det är enligt honom nordborna som visar vägen när det gäller moderna, frihetliga icke hierarkiska värderingar. Han brukade likna världens alla länder vid ett långt tågset som färdades i spiral längs en jordglob på väg norrut. I täten fanns vagnar som det stod Norway, Denmark, Sweden på, kunde han skoja.³²³

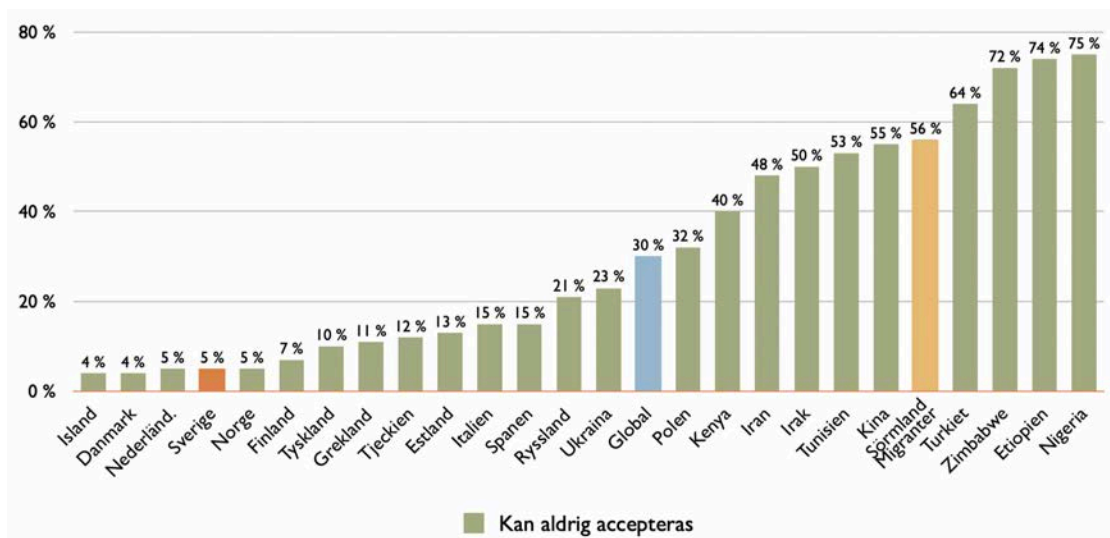
³²⁰ Matovic, M., *Stockholmsäktenskap: familjebildning och partnerval i Stockholm 1850-1890*. Liber förlag, 1984.

³²¹ El-Feki, S., *Sex and the citadel: Intimate life in a changing Arab world*. New York: Pantheon, 2013.

³²² Darvishpour, M., *Nyanlända föräldrar, maktkonflikt inom familjen och jämställdhet*, Stockholms universitet 2018-11-07.

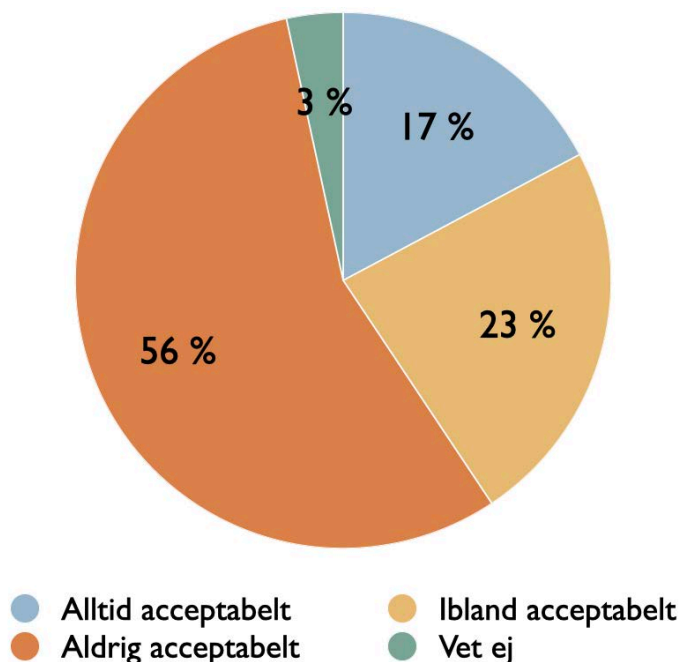
³²³ Ron Ingleart avled i maj 2021 men hans texter och tankar finns kvar för den som vill fördjupa sig i hans analyser.

Figur 9.68. Acceptans av skilsmässa, global jämförelse, Sverige samt migranter Sörmland

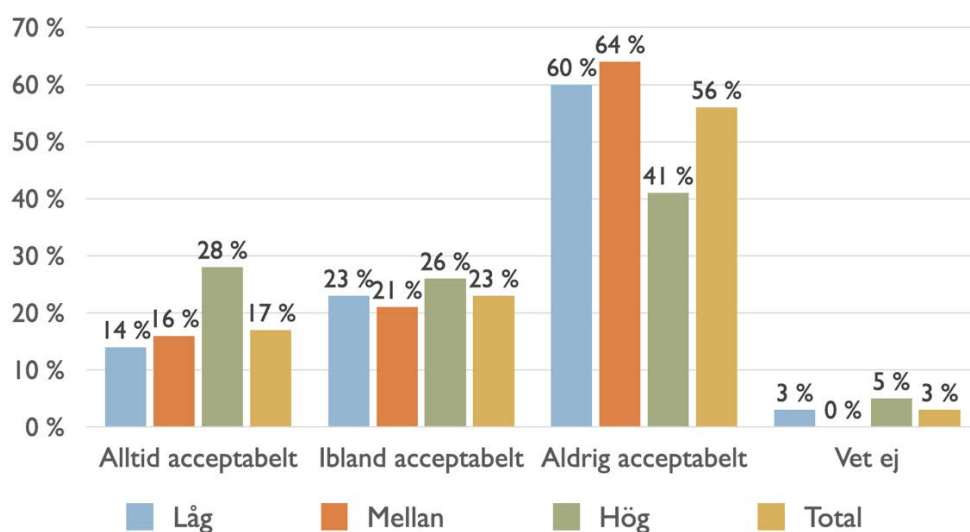

Källa: WVS, n=152 236, svenska migranter, n=4 948, migranter Sörmland n=1057

Figur 9.69. Acceptans av skilsmässa, Sörmland

Figur 9.70. Acceptans av skilsmässa, migranter i Sörmland, efter utbildningsnivå

56 procent av Sörmlands migranter anser att skilsmässa inte är acceptabelt, Bland låg- och mellanutbildade hela 60 och 64 procent men endast 41 procent bland de högutbildade tänker så.

9.6. SYNEN PÅ OLIKA SEXUALITETSNORMER

Begreppet "sexualitetsnormer" som en form av analys och diskussion har vuxit fram under de senaste decennierna. Det har sitt ursprung i studier och teorier inom områden som genus och sexologi som delvis handlat om att förstå och rentav utmana traditionella synsätt på sexualitet. Själva begreppet "sexualitetsnorm" refererar till de förväntningar och värderingar som samhällen har kring sexuellt beteende, identitet och relationer. Dessa värderingar eller normer kan variera över tid och mellan olika kulturer. Den vanligaste normen när det gäller sexualitet är den där heterosexuell attraktion mellan man och kvinna ses som det "normala" eller dominerande. Denna heteronormativitet antar att människor naturligt strävar mot och bör vara i heterosexuella förhållanden. En annan norm är den som brukar benämnas cisnormativitet som antar att en persons könsidentitet överensstämmer med det kön de tilldelades vid födseln – vilket inte behöver vara fallet.

En del kulturer och samhällen är mer bejakande till olika sexuella identiteter – ibland genom att aktivt stödja rätten att existera och uttrycka denna identitet och ha tillgång till sexuella och reproduktiva hälsovårdstjänster och socialt skydd. I dessa samhällen accepteras som regel en mångfald av sexuella identiteter som exempelvis homosexualitet, bisexualitet, pansexualitet, transpersoner eller de med queera uttryck medan andra samhällen kan ha normer som stigmatiserar, förnekar eller rentav förbjuder dessa identiteter. Som tidigare nämnts i denna

rapport riskerar homosexuella dödsstraff i en rad av ursprungsländerna för de sörmlandsmigranter som särskilt studerats på dessa sidor, nämligen migranter från länder i Mellanöstern och Afrika. Sex mellan män är olagligt i mer än 70 länder och sex mellan kvinnor i drygt 45 länder.³²⁴

Andra normer handlar om kroppsbild och skönhet, och hur dessa faktorer påverkar sexuell attraktion och självförtroende. Ytterligare andra sexualitetsnormer kretsar kring användningen av preventivmedel och metoder för att minska risken för sexuellt överförbara infektioner,

9.6.1. Acceptans av homosexualitet

Sörmlands migranter har en relativt låg acceptans för homosexualitet, 69 procent menar att det aldrig kan accepteras – en syn som de delar med utomeuropeiska migranter inom målgruppen i landet som helhet. Detta kanske inte är överraskande eftersom homosexualitet i samtliga sju ursprungsländer som ingår i denna studie – förutom Turkiet – är kriminaliserat och i Irans fall till och med belagt med dödsstraff. Skillnaden är således åttafaldig mellan migranternas sexualitetsnormer och majoritetsbefolkningens, där 8 procent anser att homosexualitet aldrig kan accepteras.

Dessa normer är förstås ingen naturlag utan sociala konstruktioner skapade av människor och kan därför förändras över tid. I Europa och andra delar av västvärlden har olika grupper och rörelser i decennier aktivt arbetat för att utmana och omdefiniera dessa normer för att främja en mer inkluderande och respektfull syn på sexualitet, sexuella identiteter och relationer. På grund av intolerans, legala svårigheter och allvarliga personliga hot som exempelvis HBTQ-aktivister möter i länder i Mellanöstern och Afrika, har det ofta varit omöjligt att vara öppen med sin identitet och för att bedriva aktivism. Denna avsaknad av offentlig diskussion har sannolikt bidragit till en bristande medvetenhet och därmed okunskap om homosexualitet i dessa kulturer. Något som i sin tur lett till en ond cirkel av begränsad förståelse och uteblivet stöd från allmänheten när det gäller dessa frågor.³²⁵

Denna fråga – att ett öppet, frihetligt och tolerant samhälle som Sverige måste kunna tillåta människor att leva sina liv med olika sexuella identiteter, måste accepteras av de människor som av olika skäl väljer att vilja bo här. Skulle också vi förbjuda homosexualitet vore vi inte just det frihetliga land som så många migranter i andra frågor säger sig uppskatta så mycket.

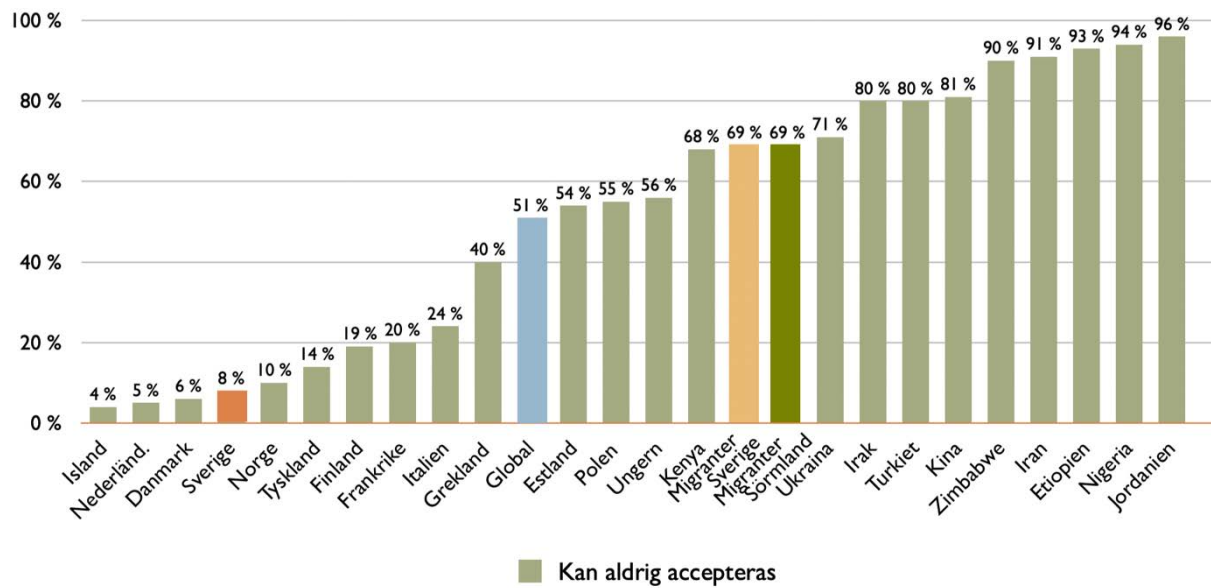
---

³²⁴ "Legal Frameworks, Criminalization of consensual same-sex sexual acts", *Ilga-database*, 2023.

<https://database.ilga.org/criminalisation-consensual-same-sex-sexual-acts>

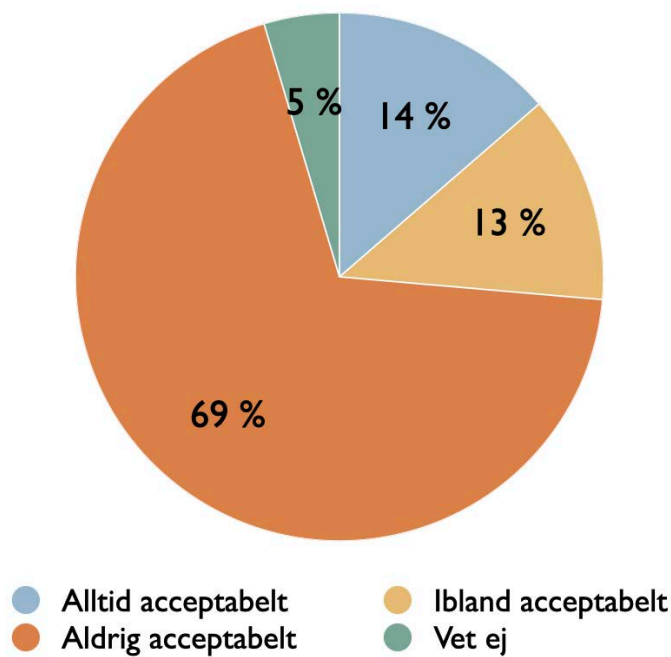
³²⁵ Forskargruppen Bailey et al har i rapporten "Sexual Orientation, Controversy, and Science" från 2016 visat att cirka 93 % av männen och 87 % av kvinnorna i västvärlden identifierar sig som helt heterosexuella, 4 % av männen och 10 % av kvinnorna som oftast heterosexuella, 0,5 % av männen och 1 % av kvinnorna som helt bisexuella, 0,5 % av männen och 0,5 % av kvinnorna som oftast homosexuella, och 2 % av männen och 0,5 % av kvinnorna som helt homosexuella.

Figur 9.71. Homosexualitet kan aldrig accepteras, global jämförelse, Sverige samt migranter Sörmland

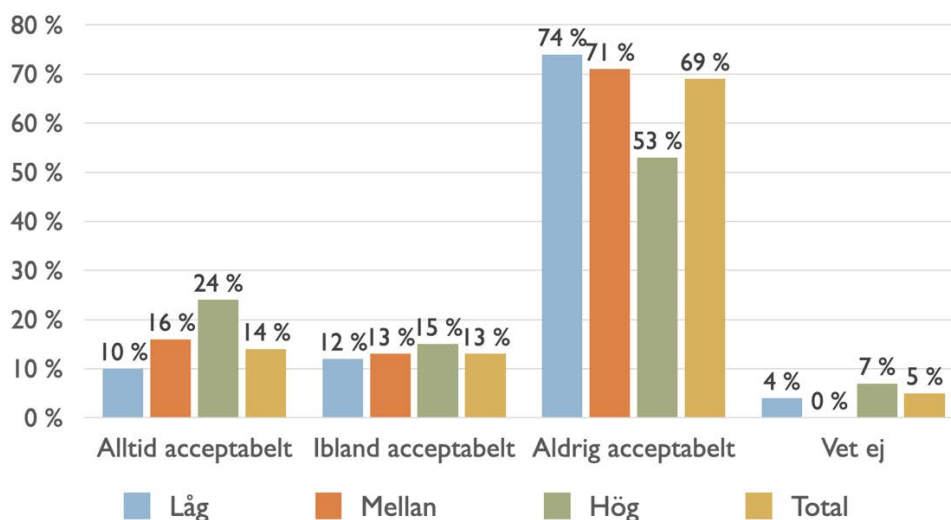

Källa: WVS, n=152 236, svenska migranter, n=4 948, migranter Sörmland n=1057

Figur 9.72. Kan homosexualitet accepteras? migranter, Sörmland

Figur 9.73. Kan homosexualitet accepteras? Migranter, Sörmland efter utbildningsnivå

9.7. MASKULINITETSNORMER OCH REPRODUKTION

2019 erhöj, som tidigare nämnts, World Values Survey tillsammans med institutionen för Global hälsa vid Karolinska Institutet under ledning av professor Anna-Mia Ekström och undertecknad ett anslag från Bill och Melinda Gates Foundation (BMGF) för att utveckla ett frågebatteri som bättre fångar värderingar kring reproduktiva rättigheter (SRHR) och maskulinitetsnormer ett anslag för att utveckla ett batteri med frågor kring SRHR och maskulinitetsnormer. Dessa frågor ställdes i samband med WVS undersökningar i Etiopien Kenya och Zimbabwe.

Samma frågebatteri har även ingått i Migrant World Values Survey och således även i Sörmland.

9.7.1. Heder

I alla samhällen på jorden råder en maskulinitetsnorm. Denna norm gör sig påmind på nästan alla områden i samhället, inklusive arbetsliv, utbildning, familjeliv och sociala interaktioner. Den manifesterar sig ofta i förväntningar på att män ska vara självsäkra, stoiska, oberoende och undvika att visa svaghet eller sårbarhet. Det kan också innebära att det finns en press på män att vara dominerande, konkurrenskraftiga och framgångsrika. I Europa och i synnerhet de nordiska länderna pågår sedan flera decennier en diskussion där traditionella könsnormer utmanas och ifrågasätts. Det finns en ökande medvetenhet om behovet av att bryta ner begränsande stereotyper kring kön och uppmuntra en mer inkluderande syn på manlighet. Det finns en rad historiska skäl till varför synen på maskulinitet är så annorlunda i Sverige och Norden och det handlar till stor del om de uttalade jämställdhetsideal som präglar vår kultur.

De nordiska länderna har starka demokratiska traditioner och kvinnors representation inom politiken, på arbetsmarknaden och andra samhällssektorer har varit mycket hög jämfört med många andra länder. Våra sociala välfärdssystem som syftar till att minska ekonomiska klyftor och främja social inkludering har bidragit till att minska ojämlikheter mellan könen genom att erbjuda stöd som till exempel föräldraledighet, barnomsorg och utbildning. Just den höga utbildningsnivån har sannolikt spelat en stor roll när det gäller att förändra attityder och främja jämställdhet.

I vissa områden i världen – i synnerhet de områden varifrån de flesta av dagens migranter till Sverige företrädesvis kommer ifrån – finns en diametralt annorlunda syn på jämställdhet än den gängse i de nordeuropeiska länderna. I vissa delar av Mellanöstern och Nordafrika finns ofta starkt rotade kulturella och religiösa normer som påverkar synen på kön och traditionella könsroller. Här saknar kvinnor ofta grundläggande rättigheter och möjligheter, inklusive tillgång till utbildning och arbete. Dessa hinder för kvinnor kan göra det svårt att uppnå jämställdhet. I en del samhällen i MENA-regionen med en mer konservativ tolkning av islam finns som regel mycket starka förväntningar på traditionella könsroller, där män förväntas vara försörjare och kvinnor förväntas ta hand om hemmet och familjen. Socioekonomiska frågor spelar förstås också en viktig roll i sammanhanget då det i samhällen där det finns ekonomisk osäkerhet riskerar traditionella könsroller att förstärkas. Allt detta understödjer givetvis en mer uttalad maskulinitetsnorm.

När människor migrerar från en kultur till en annan är det självklart att de bär med sig en del av sin kulturella bakgrund och värderingar. Språk, ideal, traditioner, tankemönster är alla kopplade till den kulturella identiteten, en identitet som man är trygg med och gärna vill behålla och även förmedla till sina barn. Men människors värderingar är inte statiska utan förändras sakta över tid. Hur fort detta går skiljer sig åt eftersom människor har olika sätt att anpassa sig till en ny verklighet i ett nytt land med en helt annorlunda samhällelig kontext. Förändringarna påverkas av en komplex väv av personliga, sociala och kulturella påverkningar. En av de normer som ofta visat sig vara sega att ta till sig för många migranter rör jämställdhetstanken – den bärande demokratiska idé som innebär att alla individer, oavsett kön, har lika värde och lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter på alla områden av samhället. Jämställdhetsarbetet handlar om att i alla delar av samhället stoppa diskriminering och ojämlikhet baserat på kön och främja en balans mellan kvinnor och män på alla nivåer. Dessa strävanden är till 100 procent på rak kollision med den maskulinitetsnorm som många gånger omfamnas av grupper av migranter som kommit till Sverige.

Universitetslektorn Devin Rexvid som forskar om frågor kring hederskultur, kom till Sverige från Iran som politisk flykting i slutet av 90-talet. Han menar att vi måste ha ett betydligt större fokus på pojkarnas och de unga mäns roll för att bryta maskulinitetsnormer och andra uttryck för patriarkala mansideal. De behöver bland annat få hjälp med att reflektera över sina dubbla roller som offer och förövare. Genom att få stöd och hjälp att ifrågasätta och ompröva hederskulturens normer blir de också en del av flickors och kvinnors frigörelse. Devin Rexvids forskning har visat att bröder och söner i familjer där maskulinitetsnormer råder ofta ställer sig

på utsatta systrars och mödrars sida. Pojkarna och de unga männen behöver samhällets uppmuntran för att kunna ompröva sina värderingar, menar han. Gärna så tidigt som i förskolan:

*– Vi behöver nå pojkarna redan i förskoleålder och arbeta med att ge dem sunda, demokratiska värderingar från det svenska samhället.*³²⁶

Under senare år har det genomförts ett antal studier om våld i ungas parrelationer. I en av dessa studier studerades särskilt dödligt våld mot unga flickor eller kvinnor under 26 år jämfört med dödligt våld mot äldre kvinnor. I rapporten redovisas statistik som visar att 22 procent av allt dödligt våld i Sverige begås av en nuvarande eller tidigare partner till brottsoffret. I genomsnitt dödas 14 kvinnor eller flickor av en partner per år vilket innebär att det är sex gånger högre risk att kvinnor, oberoende av ålder, faller offer för dödligt partnervåld i jämförelse med män. En av slutsatserna i rapporten är att det som utmärker dödligt partnervåld mot unga flickor är separation som motiv och strypning som tillvägagångssätt.³²⁷ En av författarna till rapporten, Shila Caman beskriver männen som tar till våld som possessiva och kontrollerande och att de drabbade flickorna ofta är osäkra och på flera plan står i en beroendeställning till dem:

*-Killen är ofta extremt svartsjuk av sig. Det kan vara så att hon inte får ha killkompisar på sociala medier, att han vill kontrollera hennes kontakter och kräver att få hennes lösenord och så vidare. När relationen har upphört kan det ofta förekomma stalkning, olaga förföljelse och liknande.*³²⁸

Balkongflickor och hedersvåld

Under de senaste decennierna har flera fall uppmärksamats av så kallade balkongflickor. Det handlar om ett okänt antal flickor och kvinnor som med stor sannolikhet har bragts om livet på grund av hedersrelaterade motiv, men där dödsfallen många gånger inte ens har utretts som ett brott. I de fall förundersökningar inletts har dessa i regel lagts ner då brott inte har kunnat styrkas. De i sammanhanget få fällande domarna i hedersmordmål har oftast byggt på tydliga vittnesmål.

Från och med 1 juni 2022 är hedersförtryck ett brott enligt den svenska brottsbalken, och om motivet till ett mord eller annat brott är hedersrelaterat betraktas detta som en försvårande omständighet och kan leda till strängare straff.

Mörkertalen när det gäller omfattningen av hedersmord, hedersvåld och hedersförtryck är stora. Sedan 2020 har det Nationella kompetensteamet vid Länsstyrelsen Östergötland i uppdrag att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck, barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning av kvinnor och flickor. Tyvärr finns ingen samlad statistik över omfattningen av hedersrelaterat våld i Sverige. De mer omfattande studier som gjorts är från 2007 respektive 2009. I den förra svarade ungefär var tjugonde elev av 5 200 tillfrågade gymnasieungdomar att de upplevde att de hade begränsningar i sitt val av vem de kan ingå äktenskap med. 25-30 procent av alla flickor och nästan 25 procent av alla pojkar uppgav att de minst en gång drabbats

³²⁶ Larsson, A.L., "Familjehem som tar sig an barn från hederskulturer behöver mer stöd", *Familjehemmet*, 2019-01-30.

³²⁷ Caman, S., "Dödligt partnervåld mot unga", *Jämställhetsmyndigheten*, 2023.

³²⁸ Sveriges Radio, Intervju med Shila Caman i P1-morgon, SR P1, 2023-12-25.

av kränkande behandling, hot eller våld av föräldrar eller andra vuxna nära anhöriga sedan de började på gymnasiet.³²⁹ I den senare rapporten, som byggde på fyra skilda delstudier, där också en postal enkät riktad till cirka 6 000 unga vuxna i åldrarna 16 till 25 år ingick, uppgav fem procent av de som svarade på enkäten att de upplevde att föräldrar, religion eller kultur satte gränser för dem i valet av äktenskapspartner – 6,6 procent av kvinnorna och 3,8 procent av männen. Fem procent motsvarar cirka 70 000 individer i den specifika åldersgruppen.³³⁰

Här nedan följer en rad resultat från våra intervjuer med migranter i Sörmland som i grunden handlar om jämställdhetsfrågor och heder. Inledningsvis i detta kapitel utvecklades tankar kring hur jämställdhets begreppet behöver utvecklas till att också inbegripa de stora värderingsmässiga klyftor som råder i synen på skilda sociala normer. Dessa resultat förtjänar en djupare analys eftersom de sannolikt har mycket stor påverkan när det gäller integration av migranter. Denna rapport är dock inte platsen för den nödvändiga fördjupningen, utan kommer att analyseras i en separat rapport.

9.7.2. En man är överlägsen en kvinna

Många samhällen bär på djupt rotade kulturella och traditionella värderingar som bejakar och rentav främjar idén om manlig överlägsenhet. Här spelar säkert en uppsjö av skilda historiska könsskillnader en viktig roll tillsammans med uråldriga patriarkala strukturer som har förts vidare från generation till generation.

Vissa religioner tolkas och praktiseras på ett sätt som framhäver könsskillnader och ger män en överordnad position – i Sverige har ett antal avhoppade präster från Svenska kyrkan grundat ett tjugotal församlingar där kvinnoprästmotståndet lever.³³¹ Människors tro och religiösa övertygelser kan påverka deras könsattityder.

Av de tillfrågade migranterna i Sörmland uppger totalt drygt var sjunde respondent (14 %) att en man är överlägsen en kvinna. Av dessa är flertalet lågutbildade. I likhet med så många andra värderingsfrågor i denna rapport hänger en mer traditionell och patriarkal samhällssyn samman med en låg utbildningsnivå. Bristen på utbildning och medvetenhet om jämställdhetsfrågor och mänskliga rättigheter bidrar således till att människor upprätthåller stereotypa och hierarkiska uppfattningar om kön.

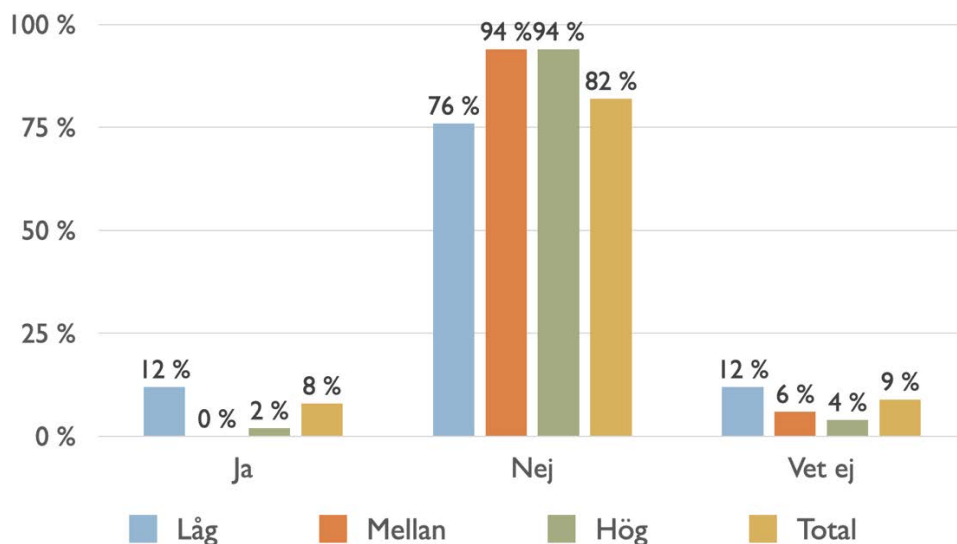
³²⁹ Minell, M., Frihet och ansvar – en undersökning om gymnasieungdomars upplevda frihet att själva bestämma över sina liv, *Socialstyrelsen*, 2007

³³⁰ Modée, L et al, Gift mot sin vilja, *Ungdomsstyrelsen*, 2009

³³¹ Missionsprovinsen i Sverige är ett fristående konservativt lutherskt kristet samfund i Sverige, grundat 2003.

Organisationen beskrivs av Svenska kyrkan som en egen fristående kyrkobilddning, medan Missionsprovinsen anser sig utgöra "ett fritt stift i den andliga traditionen från Svenska kyrkan"

Figur 9.74. En man är överlägsen en kvinna, Sörmland efter utbildningsnivå

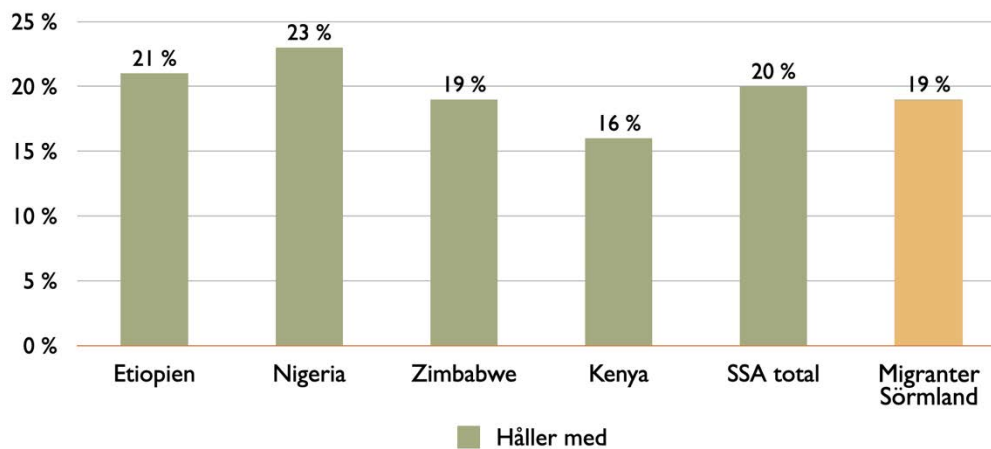

Som vanligt svarar en öronbedövande majoritet nej på denna fråga. Men bland de lågutbildade svarar faktiskt hela 12 procent att de anser män vara överlägsna kvinnor. Samtidigt kan vi konstatera att många kvinnor faller från balkonger, men knappast alls någon man, att det är kvinnor som faller offer för våld inom familjen, synnerligen sällsynt med män. Definitivt finns det avgörande skillnader i synen på män och kvinnor, skillnader som är viktiga att involvera i dialogen om hur migranternas och majoritetsbefolkningens sätt att se på dessa värderingar. Som vi tidigare har redovisat har vi inom WVS med stöd av Bill och Melinda Gates Foundation (BMGF) och Karolinska Institutet utvecklat en modul som inbegriper frågor som handlar just om hur man ser på män och kvinnor. Om man reflekterar över svaren och över hur många av våra migranter som faktiskt fortfarande bär på dessa värderingar så blir konklusionen förmodligen att vi behöver dialoger kring dessa frågor – om inte så kommer klyftan mellan utomeuropeiska migranter och majoritetssvenskar att ytterligare fördjupas. Något som samhället i sin helhet förlorar på.

9.7.3. Att ha en son är alltid bättre än att ha en dotter

Tjugo procent av de svarande i subsahariska Afrika anser att en son alltid är bättre att ha än en dotter. Något förvånande anser lika stor andel av de utomeuropeiska migranterna i Sörmland också att det är så. Även de högutbildade i intervjugruppen anser mer än var femte att det är bättre att ha en dotter.

Figur 9.75. Att ha en son är alltid bättre än att ha en dotter, subsahariska Afrika och migranter i Sörmland

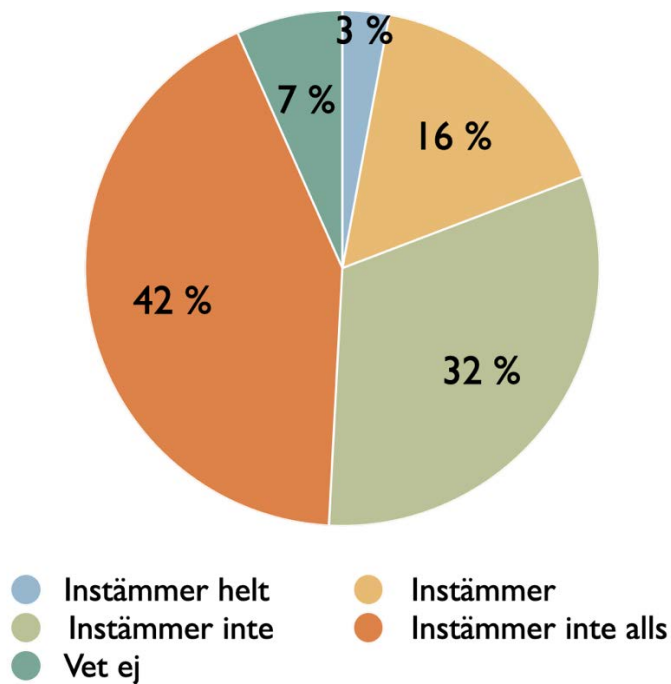
Källa: WVS, n= 4,948,

Denna fråga har även ställts i WVS senaste undersökning i Etiopien, Kenya, Nigeria och Zimbabwe (n=4 948). 20 procent av de tillfrågade höll med om detta. Även i Sörmland höll i princip lika många med i det påståendet (19%). Det betyder att var femte migrant i länet prioriterar pojkar före flickor. Att människor har preferenser för ett visst kön är sannolikt relaterat till historiska och kulturella normer, en särskild familjedynamik eller socioekonomiska överväganden som präglar den kultur varifrån migranten kommer, där mannen ofta nog är den som skall vara ansvarig för försörjningen.

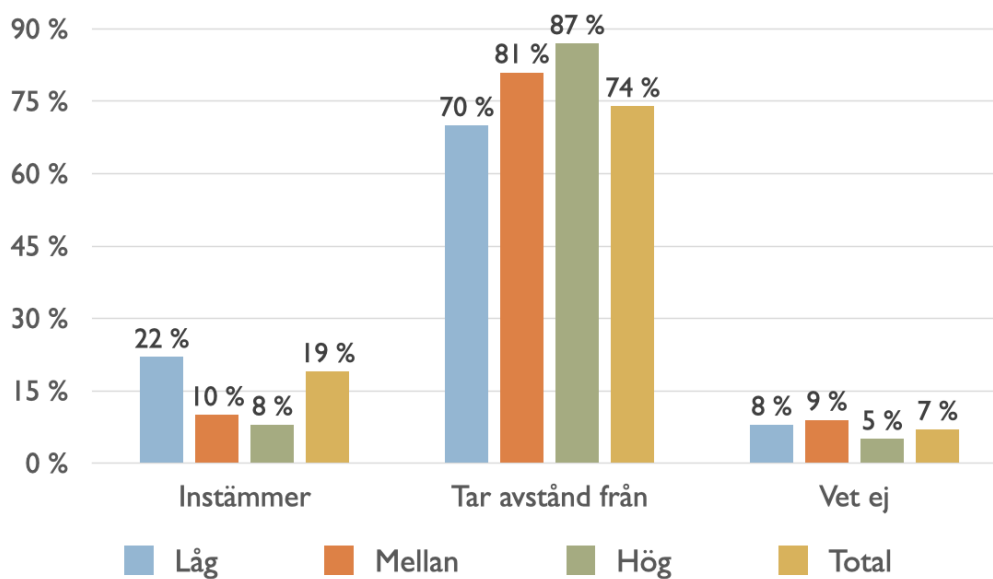
Att värdera kön på det här sättet är förstås anmärkningsvärt i en svensk kontext men visar samtidigt på hur stort behovet av utbildning, information och kunskap är om vad som utgör grunden för att leva och fungera i ett demokratiskt samhälle, präglat av tankar om jämlikhet, jämställdhet och alla människors lika värde. Som så ofta när vi kommenterar resultaten i denna skrift är det uppenbart hur tydligt en hög utbildningsnivå korrelerar till ett avståndstagande från påståendet att ha en son är alltid bättre än att ha en dotter.

Figur 9.76. Att ha en son är alltid bättre än att ha en dotter, migranter, Sörmland

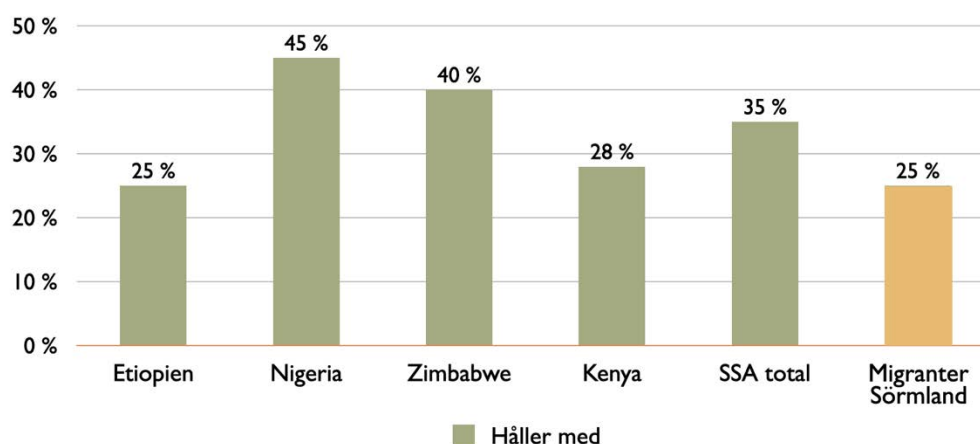
Figur 9.77. Att ha en son är alltid bättre än att ha en dotter, Sörmland efter utbildningsnivå

9.7.4. En kvinna är en riktig kvinna endast om hon har barn

I den senaste WVS undersökningen ställdes denna fråga till Etiopien, Kenya, Nigeria och Zimbabwe (n=4 948). 35 procent av de tillfrågade ansåg att en kvinna inte är en riktig kvinna om hon inte har barn.

Figur 9.78. En kvinna är en riktig kvinna endast om hon har barn, subsahariska Afrika och migranter, Sörmland

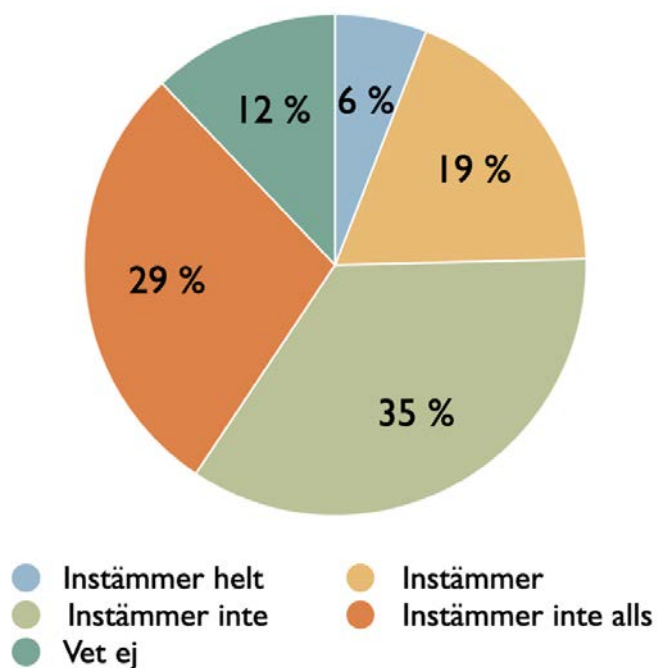

Källa: WVS, 4,948

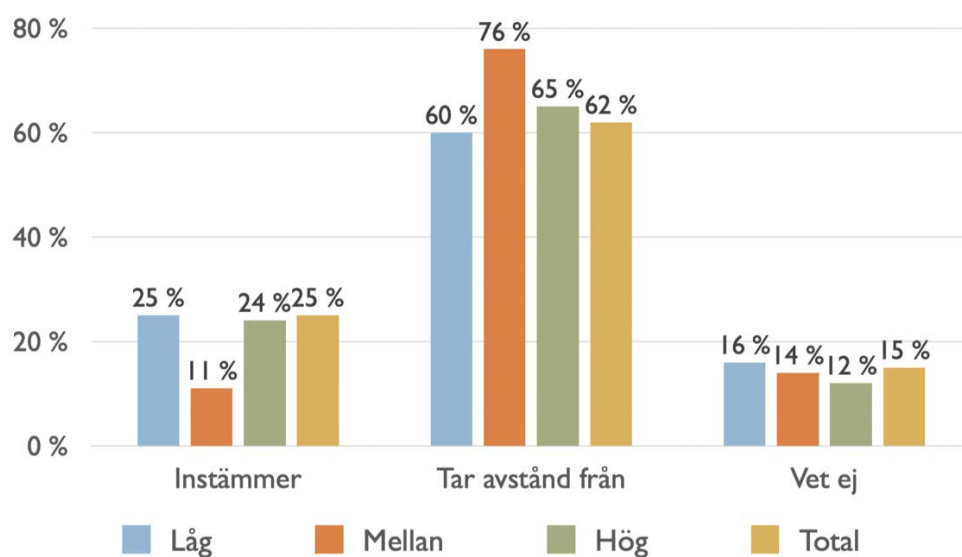
Samma fråga har ställts i denna sörmländska studie. Hela 25 procent av de tillfrågade instämmer vilket återigen är en överraskande hög andel sett i en svensk kontext – var fjärde sörmländsk migrant tycker så. Hela detta sätt att tänka kan förstås härledas till traditionella och ofta föräldrade synsätt om kvinnor och deras roller i samhället. Enligt sådana synsätt anses ofta en kvinnas identitet vara kopplad till hennes förmåga att reproducera och upprätthålla familjelivet. Denna uppfattning kan också vara rotad i biologiska och evolutionära perspektiv där reproduktion anses vara en central aspekt av kvinnors existens – ett synsätt som i dagens samhälle inte kan anses vara annat än mycket begränsande och diskriminerande. I 2020-talets Sverige strävar många efter att bryta ned könsnormer och erkänna varje individ som en unik person med egna val, erfarenheter och identiteter. Att koppla en kvinnas identitet uteslutande till moderskapet reducerar henne till en enda roll – som barnaföderska. I denna fråga är det värt att notera att hela 21 procent av de högutbildade i Sörmland stöder denna uppfattning. En reflektion är hur ser man då på kvinnor som är frivilligt eller ofrivilligt barnlösa? Enligt statistik drabbas omkring 10–15 procent av alla par av ofrivillig barnlöshet. Andelen infertila par är ungefär lika hög i olika kulturer och samhällen, med vissa undantag.³³²

³³² Lund, A., ”Drömmen om att få bli någons förälder”, *Nyheter från Karolinska Institutet*, 2022-02-16.

Figur 9.79. En kvinna är en riktig kvinna endast om hon har barn, migranter i Sörmland,

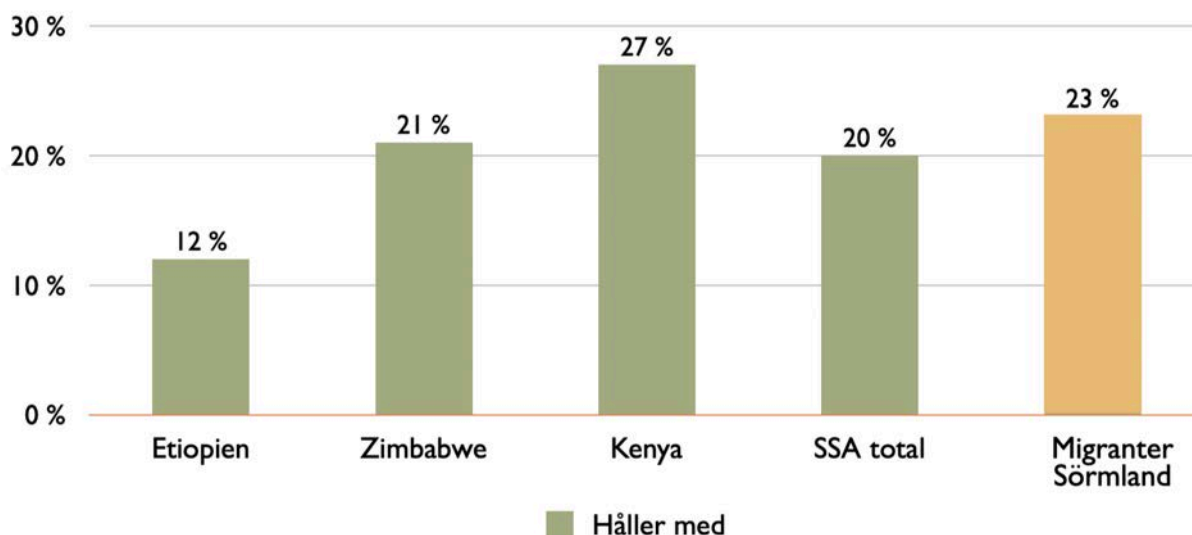
Figur 9.80. En kvinna är en riktig kvinna endast om hon har barn, migranter Sörmland efter utbildningsnivå

9.7.5. En man är en man endast om han har en son

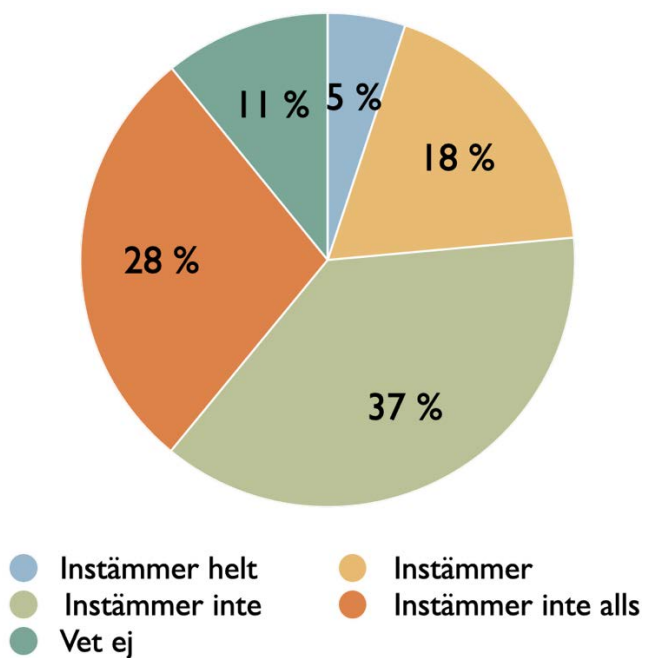
I subsahariska Afrika skiljer sig de länder som ingår, genomsnittet 20 procent skiljer sig dock inte mycket från de sörmländska migranterna, 20 respektive 23 procent. Även om vi i Sverige också kan uttrycka oss positivt när några goda vänner efter att ha fått två döttrar får en son, representerar påståendet en mycket traditionell och föråldrad syn på manlighet som baseras på idéer om att en man endast är komplett om han har en son för att föra vidare släkten eller upprätthålla familjens arv. Det här synsättet bygger på könsnormer och traditionella könsspecifika förväntningar som länge funnits i vissa kulturer och samhällen. Attityder som dessa bidrar sannolikt till att upprätthålla ojämställdhet och stereotyper baserade på kön, något som vi i Sverige länge strävat efter att förändra för att skapa ett mer inkluderande och jämställt samhälle.

Figur 9.81. En man är en man endast om han har en son, subsahariska Afrika och migranter i Sörmland,

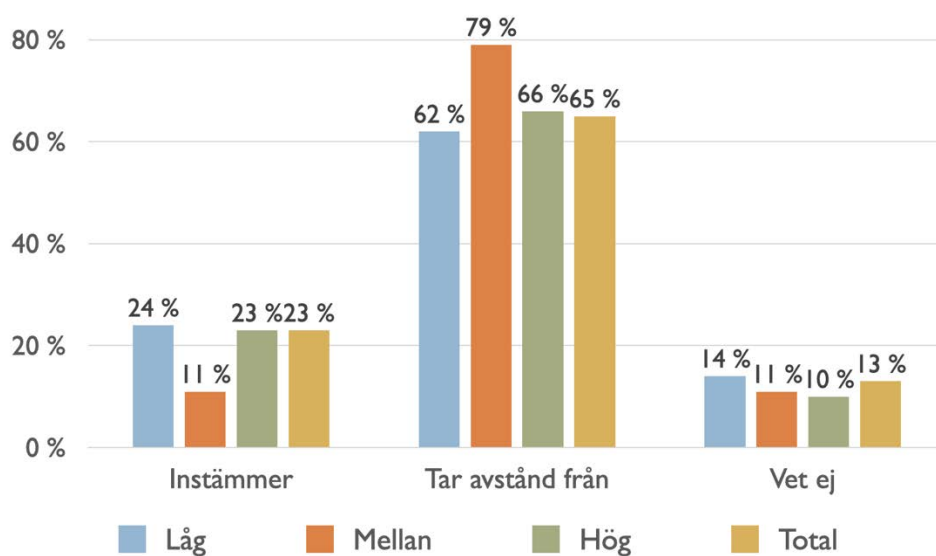

Källa, WVS, n= 3,711

Figur 9.82. En man är en man endast om han har en son, migranter, Sörmland

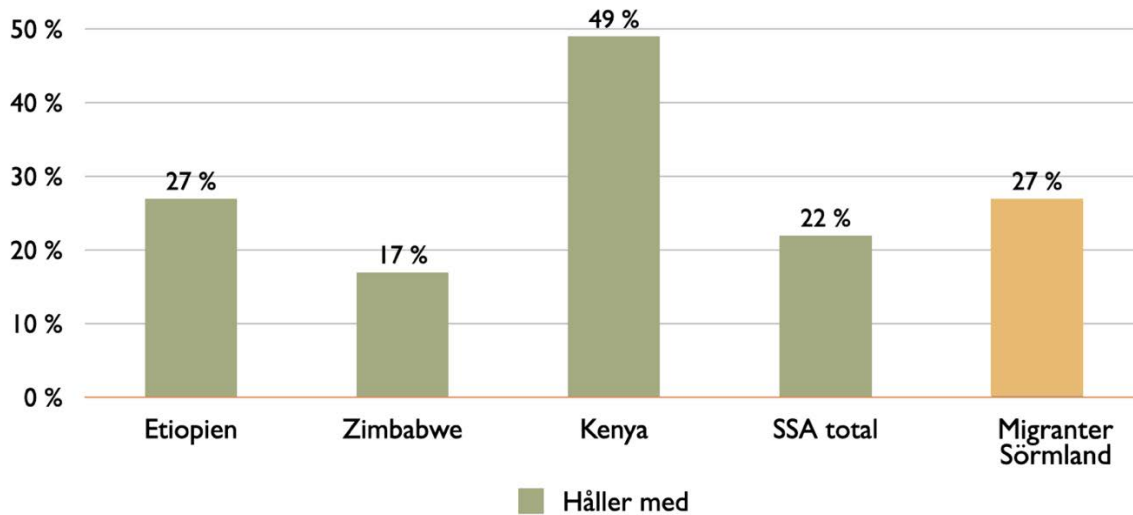

Figur 9.83. En man är en man endast om han har en son, Sörmland efter utbildningsnivå

9.7.6. En man ska ta mer hänsyn till sin mammas åsikt än till sin frus

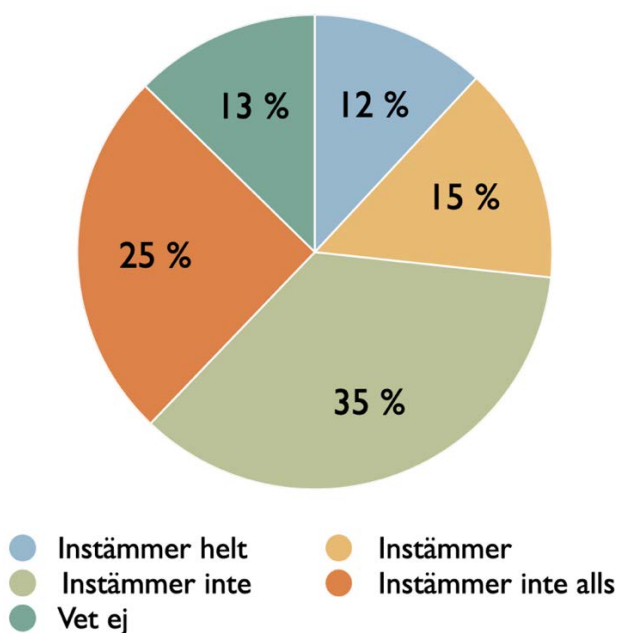
Figur 9.84. En man ska ta mer hänsyn till sin mammas åsikt än sin frus, Subsahariska Afrika jämfört med migranter i Sörmland

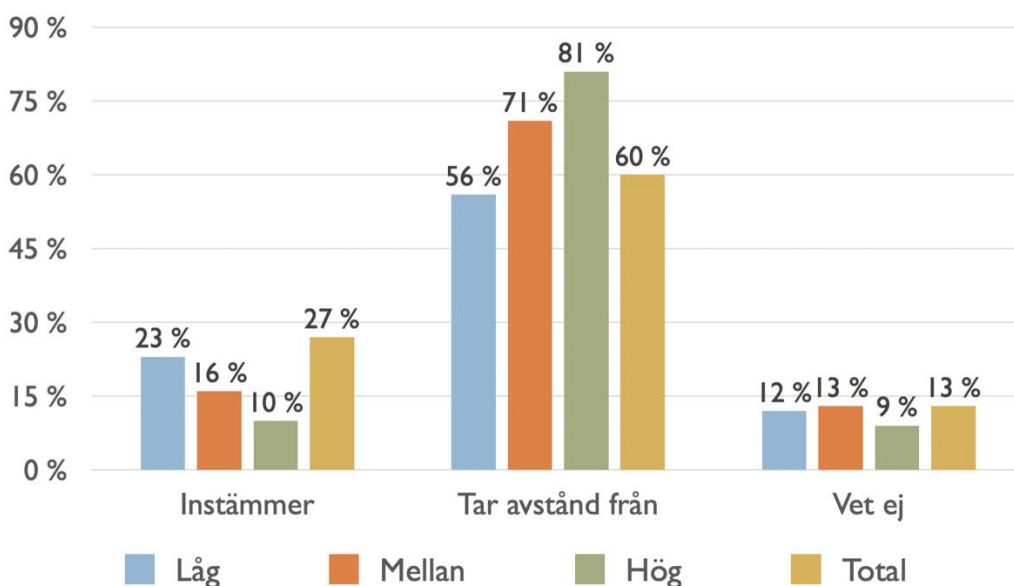
Källa: WVS, n= 3,711

Ett äktenskap mellan en man och en kvinna bygger på partnerskap och ömsesidig respekt. Det självklara är att prioritera det nära band som skapas mellan två makar – ett förhållande där båda känner sig respekterade och värderade. Att sätta en förälder framför sin partner leder obönhörligen till en obalans i förhållandet. Detta synsätt utmanas av mer än var fjärde migrant i Sörmland – hela 27 procent anser att en man ska ta mer hänsyn till sin mammas åsikt än den egna fruns. Också var tionde högutbildad migrant anser detta.

Figur 9.85. En man ska ta mer hänsyn till sin mammas åsikt än sin frus, migranter, Sörmland

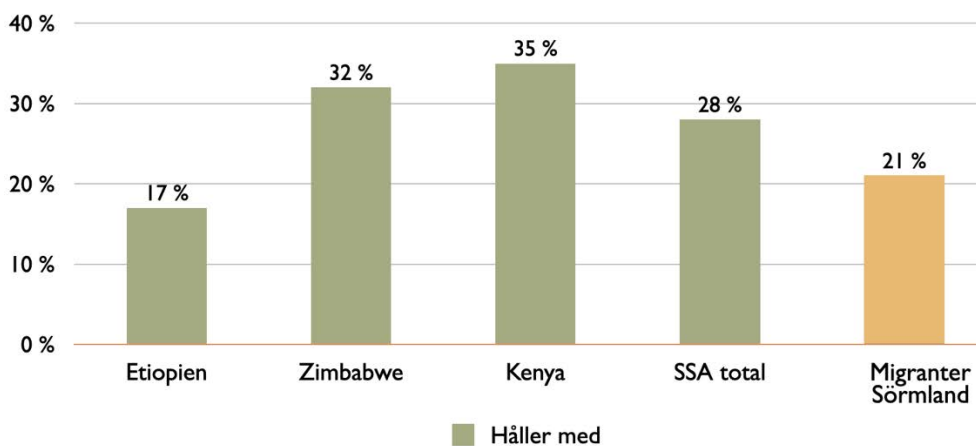

Figur 9.86. En man ska ta mer hänsyn till sin mammas åsikt än sin frus, migranter i Sörmland efter utbildningsnivå

9.7.7. En man som hjälper sin hustru med hushållssysslor blir inte respekterad

Figur 9.87. En man som hjälper sin hustru med hushållssysslor blir inte respekterad, subsahariska Afrika jämfört med migranter i Sörmland

Källa: WVS, n= 3,711

I många kulturer är de traditionella könsrollerna mycket starka där män förväntas vara huvudsakliga försörjare och kvinnor ansvariga för hemmet. När män hjälper till med hushållsarbete kan det uppfattas som att de bryter mot denna norm.

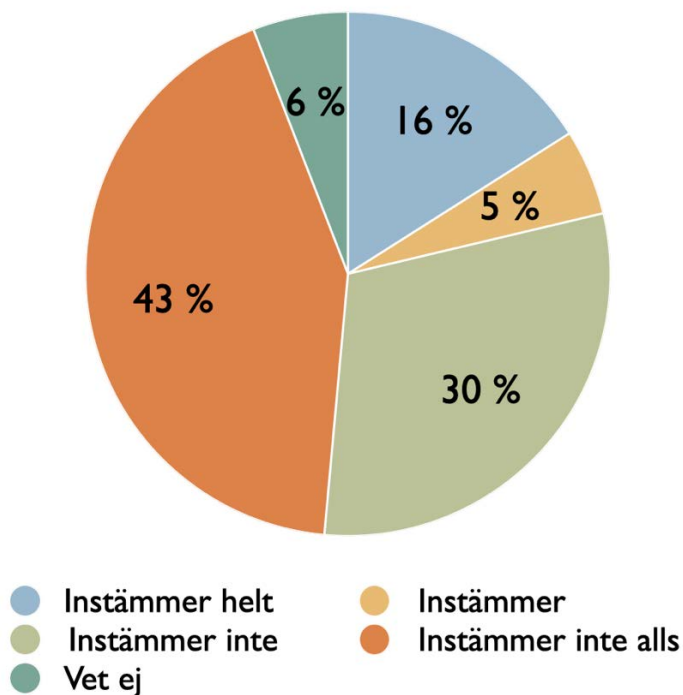
Vi träffade en man som förestod ett familjehem för i första hand ensamkommande pojkar från Afghanistan. I hemmet var det just mannen som stod för mathållning och köksarbete. Han berättade om första dagen när en till att börja med försagd liten tonårskille kom in i köket och såg hur mannen i familjen iklädd ett förkläde stod och stekte köttbullar. Pojken pekade finger och skrattade högt och skakade på huvudet över det han såg:

– *En man med förkläde, så löjligt!* tycktes han utropa. Sedan dess har mannen i familjehemmet sett till att alla de ensamkommande pojkarna som bott där själva fått sätta på sig ett förkläde och delta i köksarbetet minst ett par gånger i veckan:

– *Hur ska de annars förstå och lära sig,* var mannens slutsats.

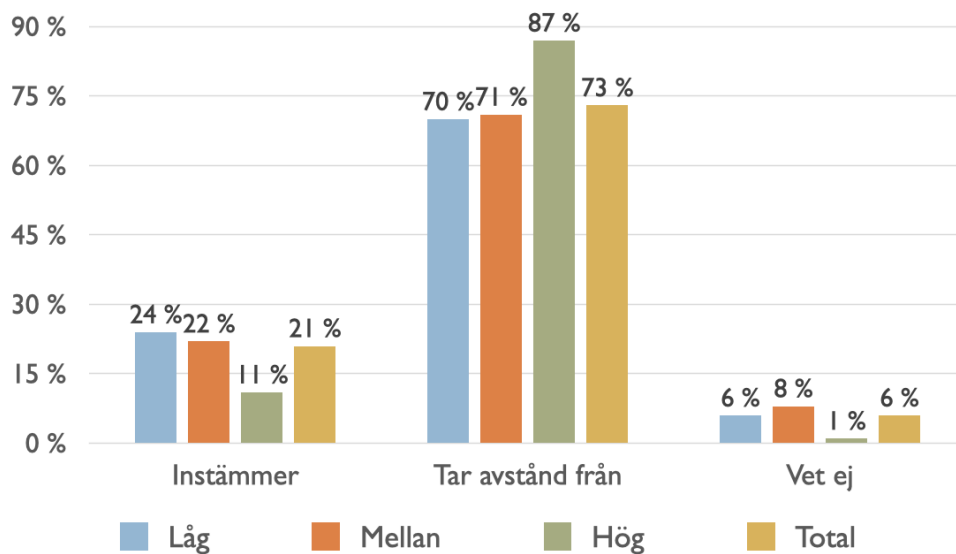
Mer än var femte sörmländsk migrant håller med i påståendet att ”en man som hjälper sin hustru med hushållssysslor blir inte respekterad”. När man tittar på fördelningen efter utbildningsnivå framgår att 87 procent av de högutbildade tar avstånd från påståendet.

Figur 9.88. En man som hjälper sin hustru med hushållssysslor blir inte respekterad, Sörmland

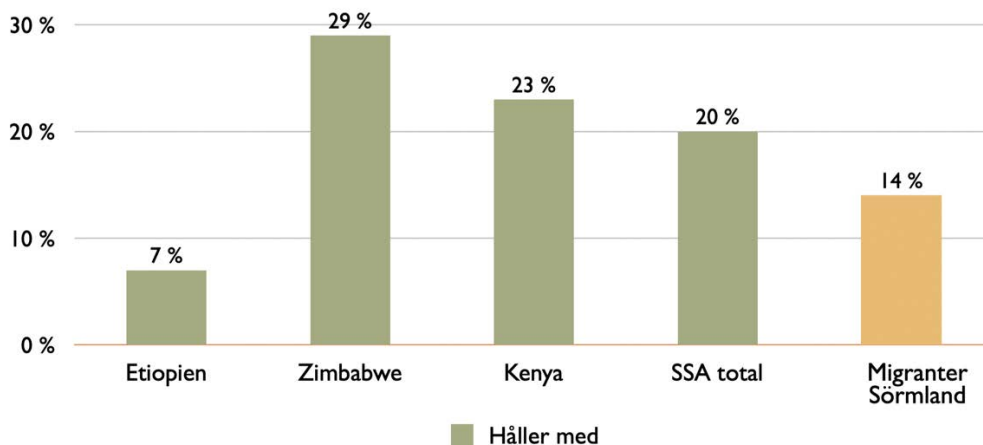
Figur 9.89. En man som hjälper sin hustru med hushållssysslor blir inte respekterad, Sörmland efter utbildningsnivå

9.7.8. En man som diskuterar viktiga beslut med sin fru betraktas som svag

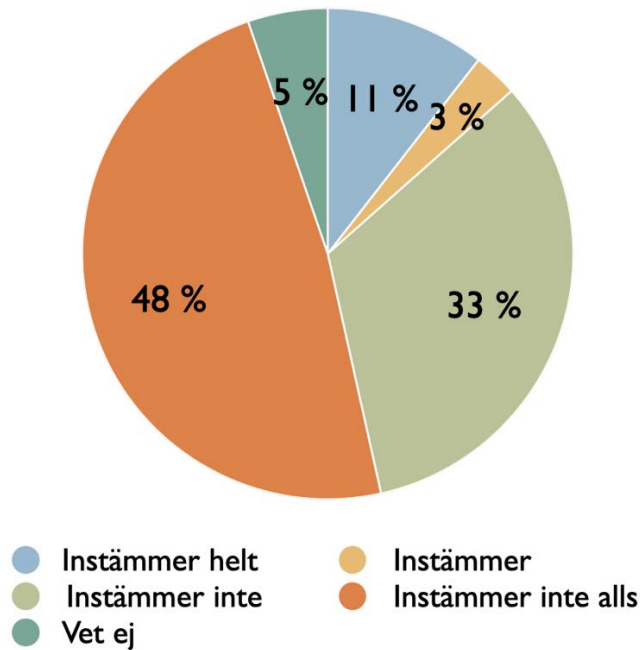
Detta är återigen ett påstående som bygger på ett föräldrat tänkande som bygger på förlegade könsnormer och stereotyper. Att dela och diskutera viktiga beslut med sin partner är snarare ett tecken på respekt, ömsesidighet och samarbete än vekhet eller svaghet. Ett hälsosamt förhållande innebär självklart att båda parter aktivt deltar i beslut som rör familjen och att bådassåsikter och behov beaktas. Totalt är det ändå var åttonde migrant i Sörmland som anser att en man betraktas som svag om han diskuterar viktiga beslut med sin fru.

Figur 9.90. En man som diskuterar viktiga beslut med sin fru betraktas som svag, subsahariska Afrika jämfört med migranter i Sörmland,

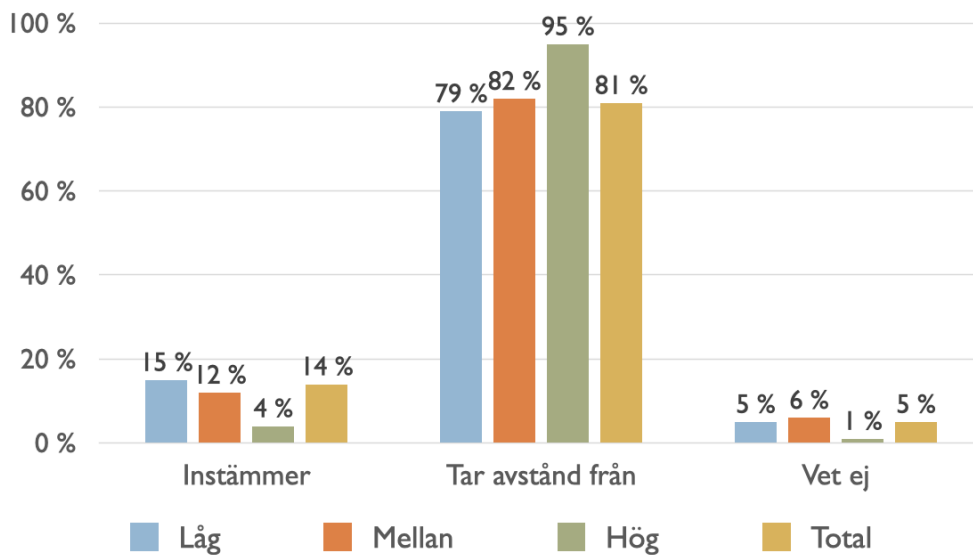

Källa: WVS, n= 3,711

Figur 9.91. En man som diskuterar viktiga beslut med sin fru betraktas som svag, migranter, Sörmland

Figur 9.92. En man som diskuterar viktiga beslut med sin fru betraktas som svag, migranter Sörmland efter utbildningsnivå

9.8. VÅLD INOM FAMILJEN

9.8.1. Föräldrar får använda våld eller hot för att uppfostra sina barn

Sverige var det första landet i världen med att införa förbud mot aga år 1979. Förbudet innebär att barn inte får utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling.³³³ Sedan dess har en rad länder i världen följt efter och förbjudit barnaga. När denna fråga ställdes i Etiopien, Kenya och Zimbabwe svarade 43 procent att de dock höll med i påståendet att föräldrar får använda våld eller hot om våld för att uppfostra sina barn. (n=3 711).³³⁴ När vi har ställt samma fråga i denna studie i Sörmland blir resultatet ett helt annat, mycket få håller med – totalt sex procent. Detta talar för att kunskapen om de lagar och regler som gäller i Sverige i vissa sammanhang är väl kända hos migranterna.

I samband med diskussionen om ”de stjäla våra barn” framkom att många föräldrar känner till förbudet mot barnaga men att många är osäkra på var gränsen går; vad det innebär att enligt svensk lag fysiskt bestraffa sina barn. Även i andra sammanhang har nyanlända migranter uttryckt en oro över att förlora sina barn efter att de ryktesvis hört av andra migranter att de sociala myndigheterna omedelbart omhändertagit ett barn efter att deras föräldrar gett barnet en örfil på offentlig plats.³³⁵ Till skillnad från så många andra frågor i detta batteri där mellan 20 och 30 procent av de tillfrågade migranterna uttrycker traditionella eller konservativa värderingar när det gäller synen på familj och heder, kan det faktum att bara sex procent stöder påståendet betyda att i just denna fråga befinner sig migranterna i en bokstavlig omvärderingsprocess. En annan mindre godvillig tolkning kan vara att det handlar om ett uttryck för läpparnas bekännelse.

I vårt möte i Flen med Rahel från Somalia, säger hon att hon blivit skrämmd av vad hon sett på sociala medier om hur Socialtjänsten tar hand om barn:

-Jag har sett hemska saker på Internet, att dom tar barnen.

Tror du att dom kommer att ta dina barn?

-Nej, nej det tror jag inte.

Varför säger dom så, att socialen tar barnen?

-Jag tror att om jag inte slår mina barn så tar dom inte dom.

Ska det inte vara mycket allvarligare än så?

---

³³³ Föräldrabalken, 6:1.

³³⁴ World Values Survey, online analysis, H320, www.worldvaluessurvey.org.

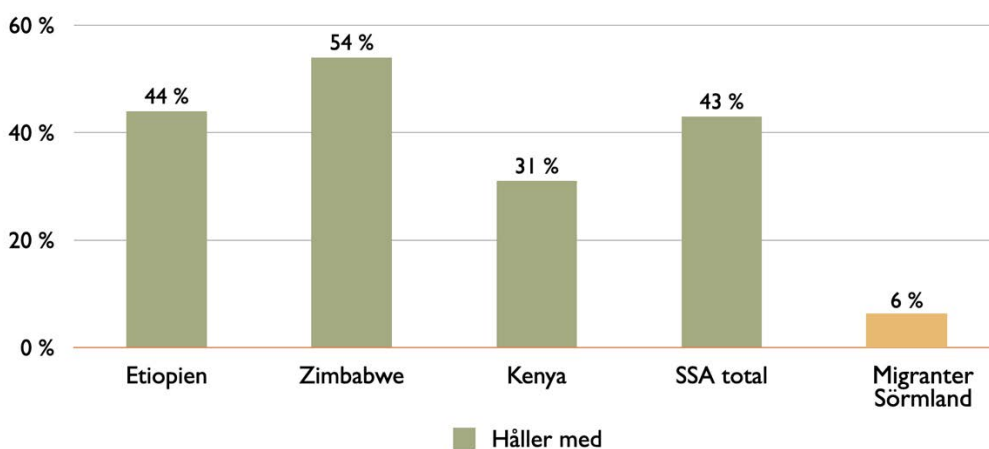
³³⁵ Adullah, A., Normer största utmaningen under introduktionsperioden, *Dagens Samhälle*, 2018-05-04.

-Kanske barnen ljuger för dom (socialen). I mitt hemland slår man ofta barnen. I skolan slår läraren barnen och dom gjort något fel. När man inte klarar lektionen eller inte säger rätt ord, då blir det...slag.

Det är väl känt att vissa samhällen kan ha djupt rotade kulturella normer som tolererar eller normaliserar våld som en acceptabel metod för att lösa konflikter eller kontrollera medlemmar inom familjen – exemplet ovan från Afrika illustrerar detta. Också i Europa är det fortfarande fyra EU-länder som inte förbjuder barnaga. I Belgien, Italien, Tjeckien och Slovakien tillåts föräldrar fortfarande slå sina barn i uppfostringssyfte.³³⁶

Sverige var det första landet i världen med att införa förbud mot aga år 1979. Förbudet innebär att barn inte får utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling.³³⁷ Sedan dess har en rad länder i världen följt efter och förbjudit barnaga. När denna fråga ställdes i Etiopien, Kenya och Zimbabwe svarade 43 procent att de dock höll med i påståendet att föräldrar får använda våld eller hot om våld för att uppfostra sina barn. (n=3 711).³³⁸ När vi har ställt samma fråga i denna studie i Sörmland blir resultatet ett helt annat, mycket få håller med – totalt sex procent. Detta talar för att kunskapen om de lagar och regler som gäller i Sverige i vissa sammanhang är väl kända hos migranterna.

Figur 9.93. Föräldrar får använda våld eller hot för att uppfostra sina barn, Subsahara jämfört med Sörmland

Källa: WVS, n= 3,711,

I samband med diskussionen om ”de stjäla våra barn” framkom att många föräldrar känner till förbudet mot barnaga men att många är osäkra på var gränsen går; vad det innebär att enligt svensk lag fysiskt bestraffa sina barn. Även i andra sammanhang har nyanlända migranter uttryckt en oro över att förlora sina barn efter att de ryktesvis hört av andra migranter att de sociala myndigheterna omedelbart omhändertagit ett barn efter att deras föräldrar gett barnet en

³³⁶ Europaportalen, *Barnaga fortfarande tillåtet i fyra EU-länder*, 2022-06-02

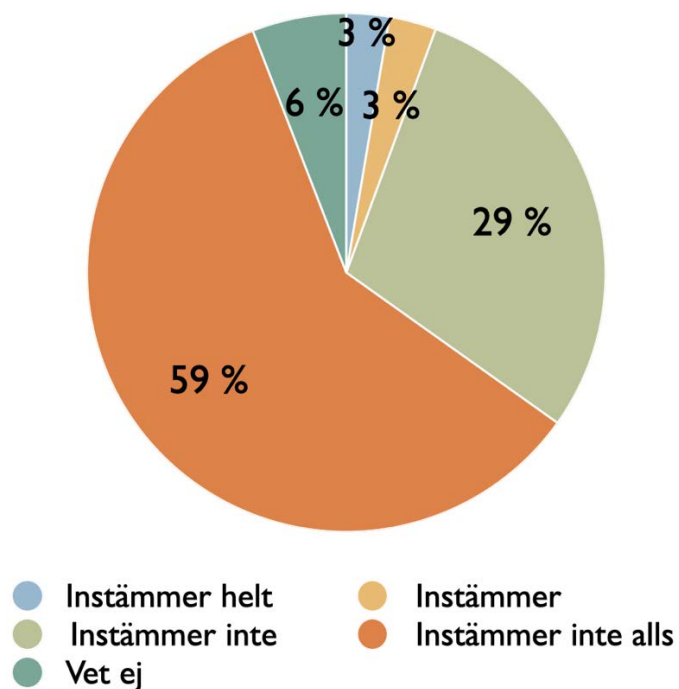
³³⁷ Föräldrabalken, 6:1.

³³⁸ World Values Survey, online analysis, H320, www.worldvaluessurvey.org.

örfil på offentlig plats.³³⁹Till skillnad från så många andra frågor i detta batteri där mellan 20 och 30 procent av de tillfrågade migranterna uttrycker traditionella eller konservativa värderingar när det gäller synen på familj och heder, kan det faktum att bara sex procent stöder påståendet betyda att i just denna fråga befinner sig migranterna i en bokstavlig omvärderingsprocess. En annan mindre godvillig tolkning kan vara att det handlar om ett uttryck för läpparnas bekännelse.

Det är väl känt att vissa samhällen kan ha djupt rotade kulturella normer som tolererar eller normaliserar våld som en acceptabel metod för att lösa konflikter eller kontrollera medlemmar inom familjen – exemplet ovan från Afrika illustrerar detta. Också i Europa är det fortfarande fyra EU-länder som inte förbjuder barnaga. I Belgien, Italien, Tjeckien och Slovakien tillåts föräldrar fortfarande slå sina barn i uppfostringssyfte.³⁴⁰

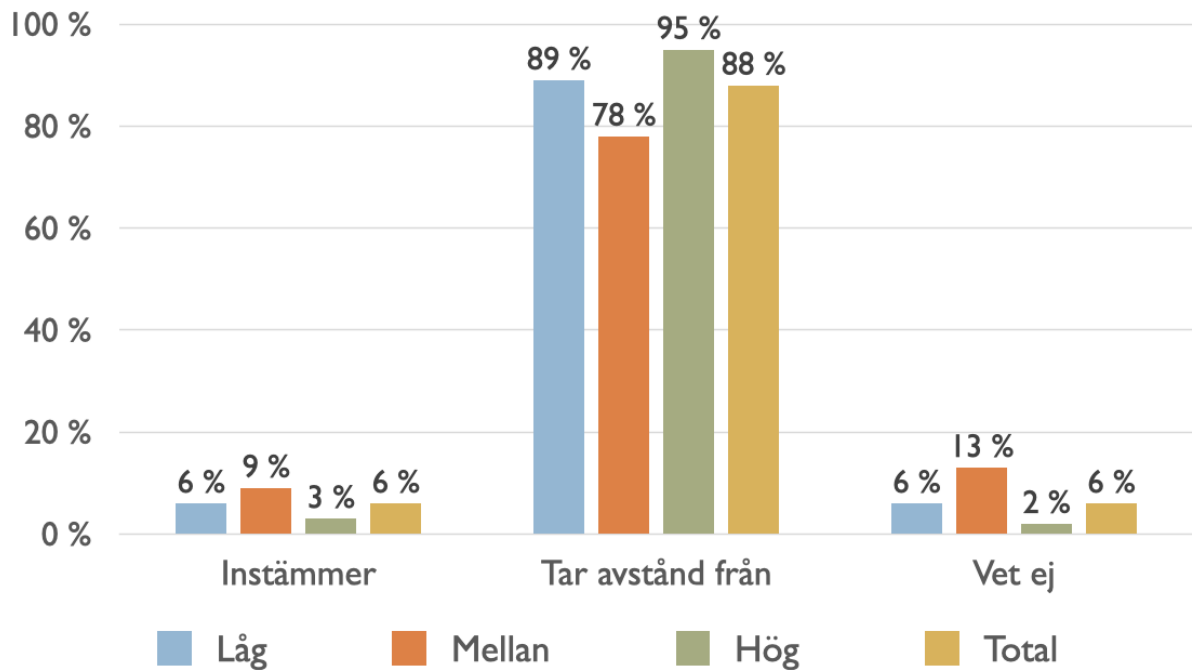
Figur 9.94. Föräldrar får använda våld eller hot för att uppfostra sina barn, Sörmland

³³⁹ Adullah, A., "Normer största utmaningen under introduktionsperioden", *Dagens Samhälle*, 2018-05-04.

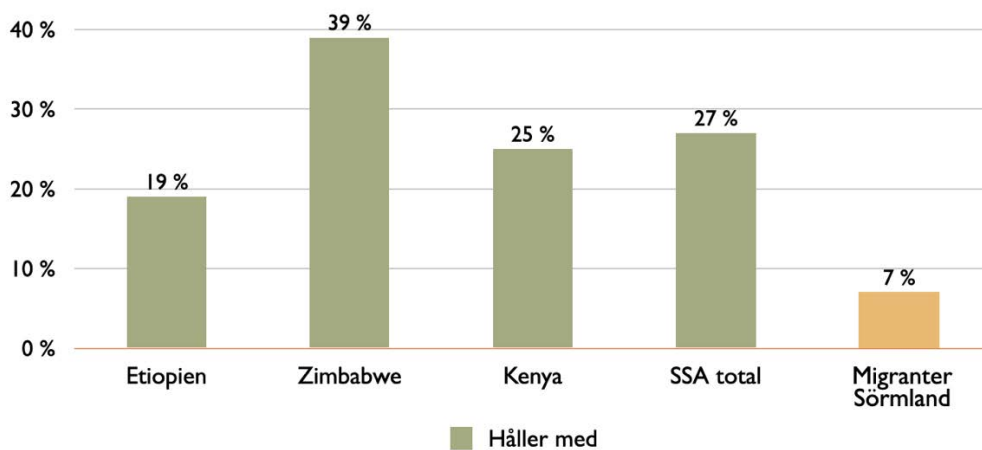
³⁴⁰ "Barnaga fortfarande tillåtet i fyra EU-länder", *Europaportalen*. 2022-06-02.

Figur 9.95. Föräldrar får använda våld eller hot för att uppfostra sina barn, migranter, Sörmland efter utbildningsnivå.

9.8.2. Män får använda våld för att tillrättavisa sin fru

Figur 9.96. En man får använda våld för att tillrättavisa sin fru, subsahariska Afrika jämfört med migranter i Sörmland,

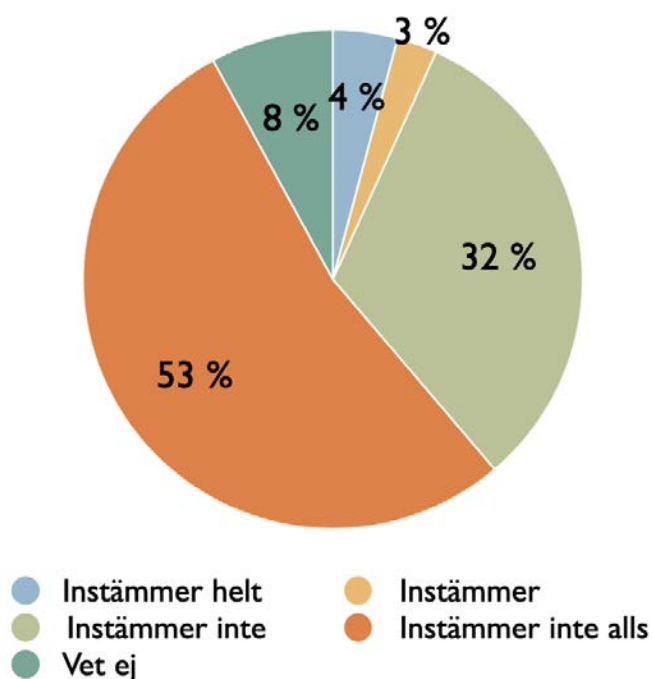

Källa: WVS, n= 3,711

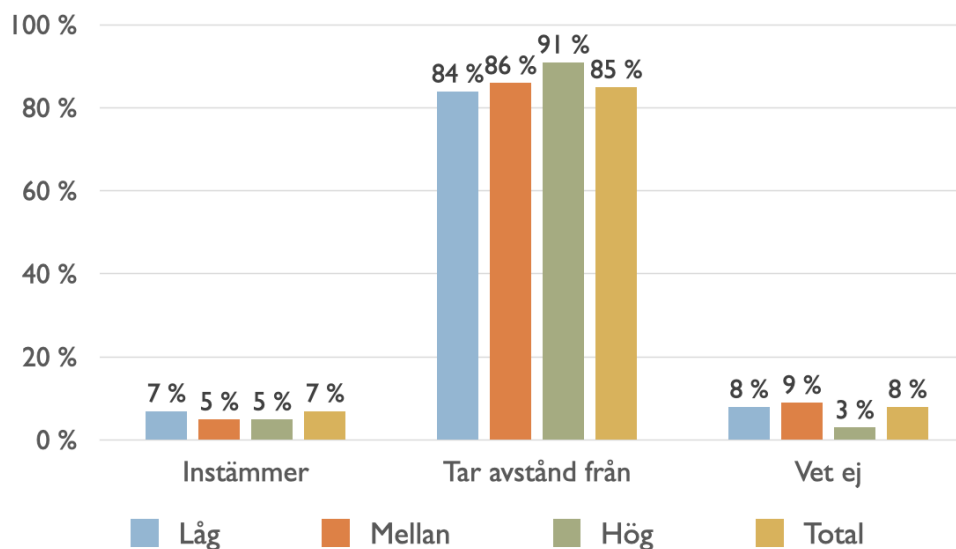
Precis som i föregående fråga är det förhållandevis få som stöder påståendet att män får använda våld för att tillrättavisa sin fru. Sannolikt är också här det låga stödet ett resultat av att respondenterna vet att våld vare sig det är inom familjen eller annorstädes inte uppskattas av

svenska lagstiftare. Alla former av våld, inklusive våld mot kvinnor, är förstås en kränkning av en människas integritet och strider mot grundläggande principer om jämställdhet och värdighet. Trots den låga uppslutningen till påståendet är det angeläget att fortsätta arbeta för att öka medvetenheten om problemet med våld i nära relationer och förändra kulturella normer och attityder som tolererar eller rättfärdigar våld. Se vidare kommentaren på fråga 9.7.4.

Figur 9.97. Män får använda våld för att tillrättavisa sin fru, migranter, Sörmland

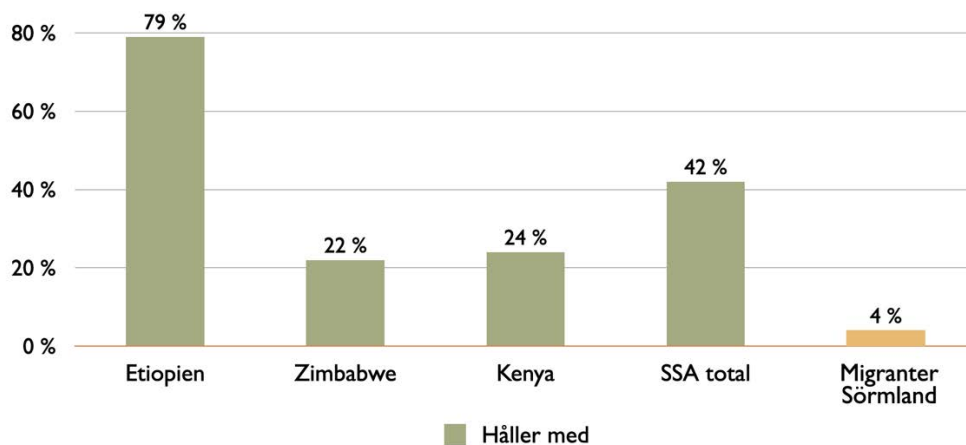

Figur 9.98. Män får använda våld för att tillrättavisa sin fru, migranter, Sörmland efter utbildningsnivå

9.8.3. En kvinna bör acceptera våld från sin man

Figur 9.99. En kvinna bör acceptera våld från sin man, subsahariska Afrika jämfört med migranter Sörmland

Källa: WVS, n= 3,711

Av de respondenter som deltog i WVS undersökning i Etiopien, Kenya och Zimbabwe höll 42 procent med om påståendet att en kvinna bör acceptera våld från sin man (n=3711). I Sörmland tar hela 90 procent av de intervjuade avstånd från ett sådant handlande. Kanhända spelar även här kunskap om svensk lagstiftning för det stora avståndstagandet.

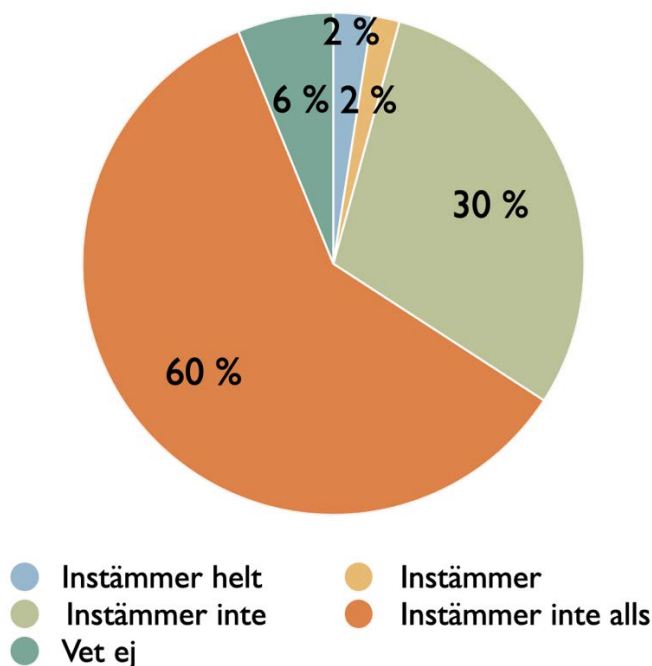
Att värdena för Sörmlands del skiljer sig mellan föregående fråga och denna är möjligen förvånande. I det ena fallet får mannen använda våld mot sin fru (7 %) och i det andra förväntas hon acceptera detta våld (4 %).

Skillnaderna i stöd för respektive påstående är tydliga men inte milsvida och kan till stor del bero på hur en fråga ställts och den kontext den placerats i. Ändringar i vilka ord som används och i vilken ordföljd kan ge olika nyanser eller tolkningar är något vi kunnat konstatera i tidigare undersökningar.

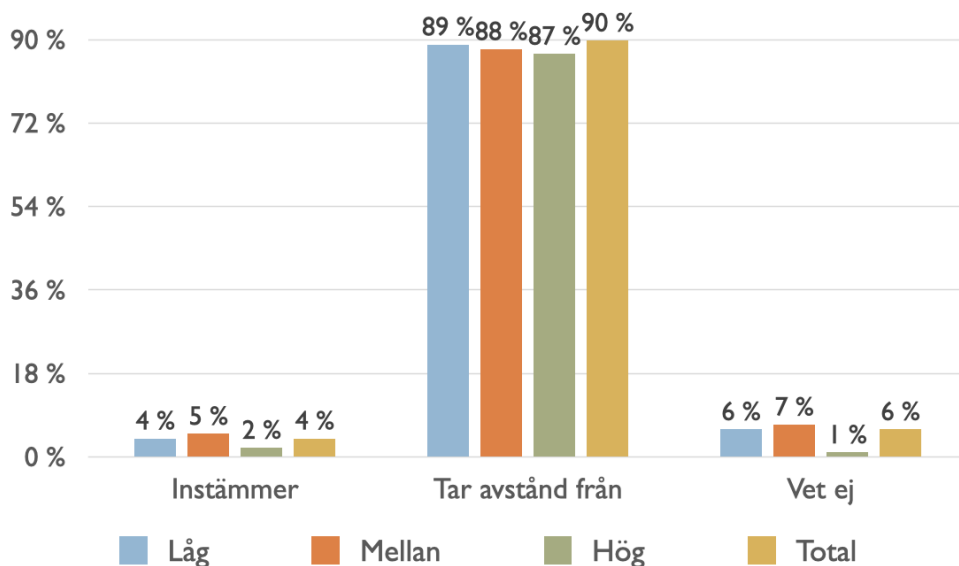
Dock är det betecknande hur pass acceptabelt våld inom familjen är i dessa länder i subsahariska Afrika.

Figur 9.100. En kvinna bör acceptera våld från sin man, Sörmland

Figur 9.101. En kvinna bör acceptera våld från sin man, migranter, Sörmland efter utbildningsnivå

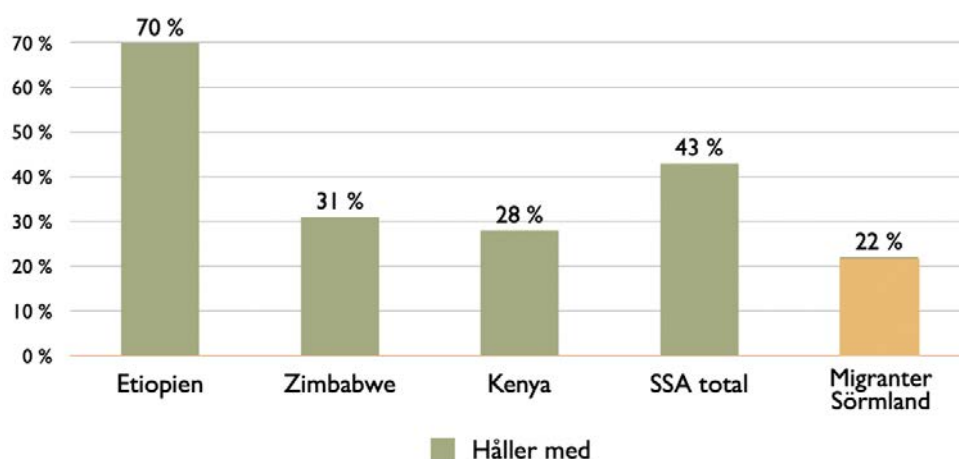
9.8.4. Våld inom familjen skall ingen annan blanda sig i

Någon av migranterna i Sörmland som vi talade med i djupintervjuerna tyckte att denna fråga var av för personlig och privat karaktär för att besvara. Vi trodde att personen möjligen hade missförstått frågeställningen men denne tyckte ärligen att våld inom familjen *varken* var något man skulle fråga om i en enkät *eller* blanda sig i som granne, medmänniska eller myndighet.

Detta är en uppenbarligen en fråga som väcker känslor. Att hantera situationer med våld inom familjen kräver därför just känslighet, förståelse och försiktighet. De respondenter som deltog i WVS undersökning i Etiopien, Kenya och Zimbabwe höll 43 procent med om påståendet att våld inom familjen skall ingen annan blanda sig i (n=3711).

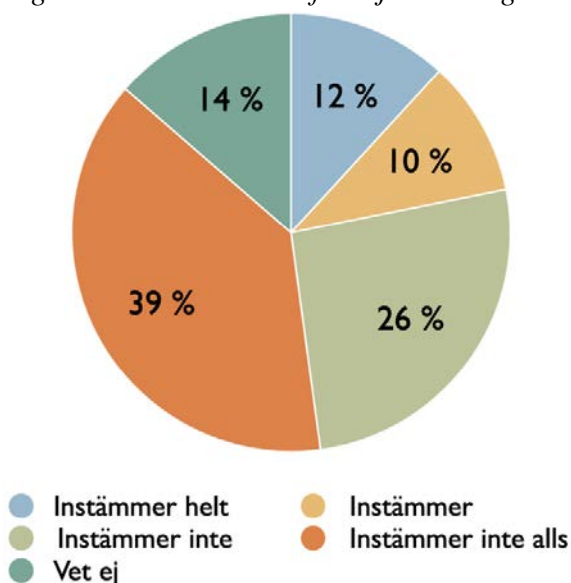
Att också var femte sörmländsk migrant tycker så är ett memento och bekräftar misstanken att de låga svarssiffrorna på frågorna ovan om våld mot familj och barn, kanske inte är fullt tillförlitliga. Alltså att svaren snarast är ett uttryck för hur de intervjuade tror att de förväntas svara på respektive påstående. När frågan ställs som i detta påstående är det uppenbart att det är fler som i alla fall accepterar att det förekommer våld inom vissa familjer.

Figur 9.102. Våld inom familjen ska ingen annan blanda sig i, subsahariska Afrika och migranter, Sörmland

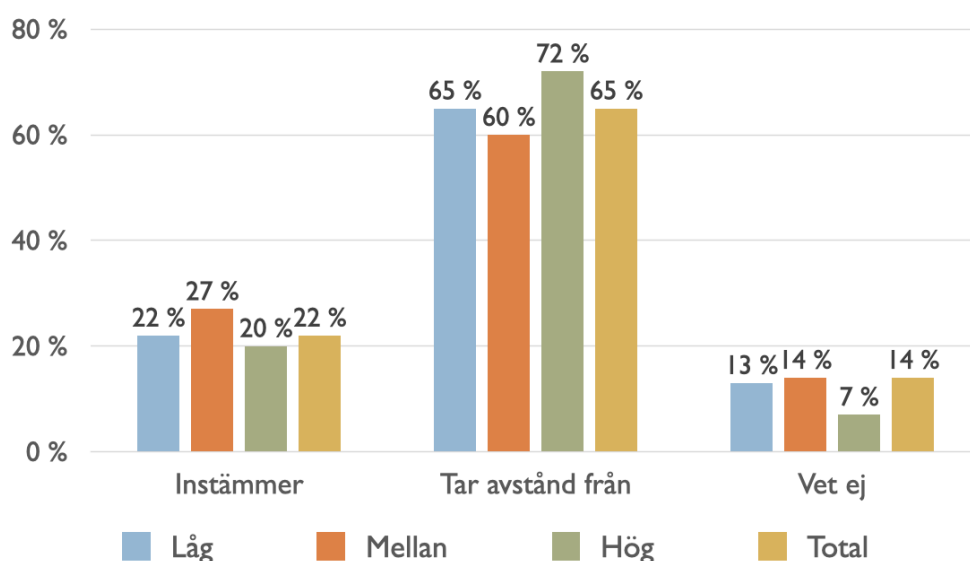

Källa: WVS, n= 3,711

Figur 9.103. Våld inom familjen ska ingen annan blanda sig i, migranter, Sörmland

Figur 9.104. Våld inom familjen ska ingen annan blanda sig i, migranter, Sörmland efter utbildningsnivå

9.9. HUR FÖRÄNDRAS VÄRDERINGAR?

Diagrammet härneda visar på förändringar av värderingar över tid i Sverige, ett ämne som analyseras mer noggrant i kapitel 3, där vi konstaterar att det tar olika lång tid beroende på vilka värderingar vi talar om. Men det spelar förstås en viktig roll vem migranten är såsom ursprungsland eller hur migranten kom till Sverige – som kvotflyktning, asylsökande eller anhörig. Var man bor i Sverige spelar också stor roll – bland dem som bor i en diaspora tillsammans med många andra från samma kultur, sker förändringarna långsammare. Men ingenting spelar så stor roll som utbildningsnivå. Vi har också i de två tidigare rapporterna - den övergripande nationella studien och djupdykningen i Värmlands län, kunnat konstatera att just värderingarna kring giftermål och familj och sexualitet (choice) är det område där värderingarna inte förändras särskilt mycket ens efter lång tid i Sverige. Se till exempel kulturkartorna i kapitel 5. Centralt är också att man når fram även till andra, ja till och med tredje generationens medborgare, vilket med dagens regelverk kring GDPR gör det enormt svår forskat.

De värderingar som redovisats i kapitel 9, kan tyckas nedslående ur ett svenskt perspektiv eftersom de skiljer sig så diametralt mot de normer och värderingar som dominerar i de nordiska länderna. Utifrån ett människorättsperspektiv är det centralt att såväl kön som ålder ges likvärdiga förutsättningar till ett gott liv. Vi har i en tidigare rapport delat upp värderingar efter tre grundläggande mönster (röda, gröna och gula äpplen).³⁴¹ Många av de värderingar som beskrivs i detta kapitel hamnar i den röda äppelkorgen, det vill säga värderingar som strider mot svensk lagstiftning och den allmänna rättsuppfattningen människor emellan. Uppenbart är

³⁴¹ Puranen, B., 2021, kap 1:6.

att vi behöver arbeta väsentligt mer med att göra den svenska värdegrunden mer begriplig för nyanlända. Det handlar om utbildning, samtal och dialog. Vi föreslår därför en fördjupning som är väsentligt mer grundläggande och kanske annorlunda viktad än de 60 timmars samhällsorientering som ingår i dagens introduktions år.³⁴²

Listan på vad som ingår i undervisningen i SO är mycket omfattande och förväntas ge den nyanlända kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar, om den enskildes rättigheter och skyldigheter, om hur samhället är organiserat och därtill om praktiskt vardagsliv. Ämnen som behandlas är exempelvis brandskydd och sopsortering, rättigheter för HBTQ-personer, demokrati i teori och praktik, lagstiftning om arvsregler, äktenskap, mutor, offentlighet och sekretess, hur man driver företag och hur man söker jobb, allemansrätt och djurskydd. Det handlar vidare om undervisning i svensk geografi och historia och om svenska traditioner – till exempel mat, konst och musik och mycket mer. Det är reglerat vilka ämnen som ska ingå men det finns ingen detaljreglering utan det är upp till varje kommun att i praktiken bestämma upplägg och vilka ämnen som ska prioriteras.³⁴³ Detta ger till exempel varje kommun i Sörmland stora friheter att utifrån kunskap om de lokala migrantgruppernas behov styra inriktningen på de kunskaper som ska förmedlas.

Under den andra halvan av den nuvarande regeringens mandatperiod kommer sannolikt en rad förändringar genomföras när det gäller samhällsorienteringen för migranter. I Tidöavtalet står det att ”integrationspolitiken ska inkludera social, kulturell, ekonomisk, språklig och demokratisk integration och anpassning”.³⁴⁴ Den 15 november 2023 presenterade regeringen sina utredningsdirektiv för de nya riktlinjer som ska gälla den så kallade ”Sverigekursen”, en obligatorisk samhällsintroduktion för nyanlända migranter där frågor som jämställdhet, rättsstatens principer, yttrandefrihet och barns rättigheter ska ingå. Integrationsminister Johan Persson (L) beskrev då att kursen ska utgöra ”grundplattan för alla som kommer till Sverige i framtiden” men att han även anser att det även finns behov av att utbilda dem som redan är här:

- Det innebär att man pratar svenska och kan ta del av andra kulturella koder. En sådan kod är tillit. Att vi tror att myndigheterna finns till för att de vill oss väl.

I en tidningsintervju framhöll integrationsministern att det är språk tillsammans med utbildning och arbete som är de främsta nycklarna till en lyckad social integration och att regeringen därför vill göra en särskild satsning på Yrkesvux och yrkeshögskolor för migranter. Men viktigast är Sverigekursen:

– Det här är ju inte bara ett erbjudande, det ska vara ett krav. Det avslutas med ett prov och du ska klara det, sa Johan Persson, i samband med presentationen.³⁴⁵

---

³⁴² Riksdagen, *Utvidgad målgrupp för samhällsorientering samt ett kunskapsunderlag och en analys om integrationens tillstånd och utveckling*, Prop. 2012/13:63

³⁴³ Bildningsbyrån, SO för nyanlända, *Utbildningsradion-Integration*, 2011.

³⁴⁴ Tidöavtalet: Överenskommelse för Sverige <https://tido-avtalet.se>.

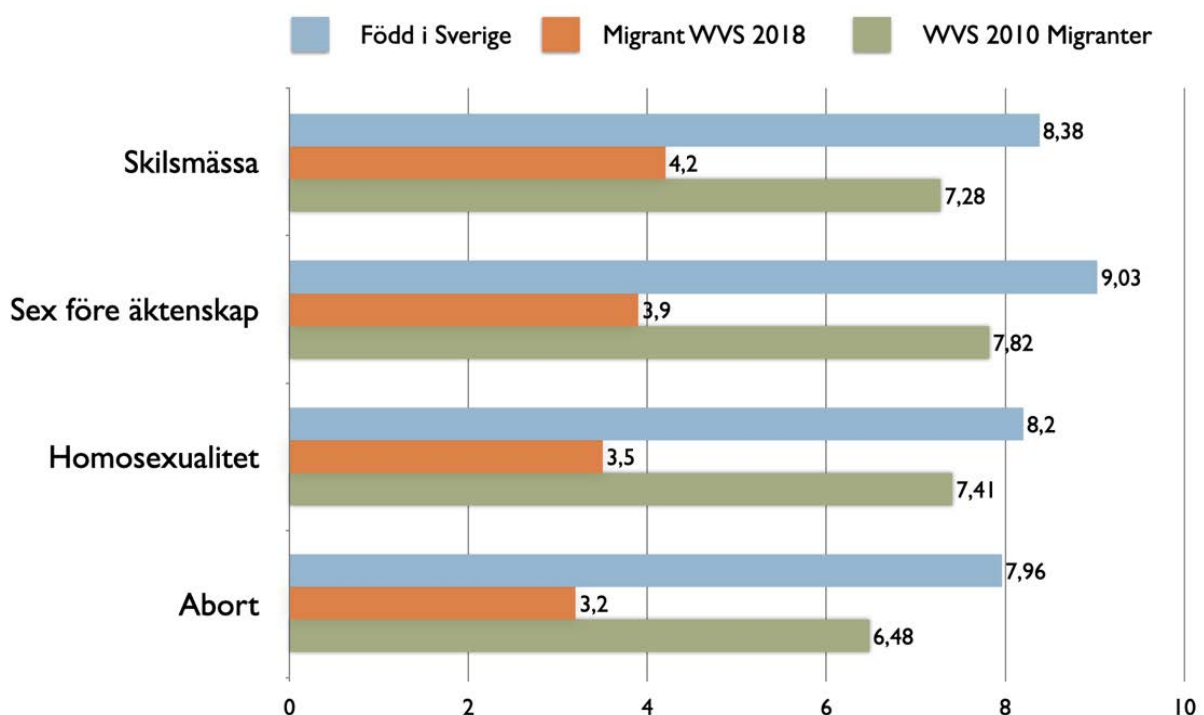
³⁴⁵ Olsson, H., ”Kunskap om svenska värderingar blir krav för bidrag”, *Dagens Nyheter*, 2023-11-15.

De värderingsförändringar som faktiskt äger rum bland migranterna i Sverige skulle inte behöva ta så lång tid som de gjort hittills. Med rätt utformad utbildning av det slag som ovan redovisats skulle den kunna förkortas väsentligt. Se beskrivningen av styrkedjan för värderingsförändringar som finns i kapitel 8. Mot denna bakgrund är det viktigt att presentera följande graf som visar att synen på sex före äktenskap, skilsmässa, homosexualitet och aborter förändras över tid i landet.

Figur .105. Inställningen till sexuella och reproduktiva friheter, migranter i Sverige beroende på tid i landet jämfört med majoritetsbefolkningen.

Är följande företeelser acceptabla?

Skala 1-10. 1=aldrig acceptabelt, 10=alltid acceptabelt n=4,000

Den fråga där skillnaderna är störst mellan migranterna och den svenska majoritetsbefolkningen handlar om synen på sex före äktenskapet. På en skala från 0 till 10 ligger den svenska majoritetsbefolkningen på 9,3 – det vill säga alltid acceptabelt och därmed mycket högt. Medan däremot nyanlända migranter (2018 eller senare) ligger på 3,9. Men migranter som kom 2010 eller tidigare har en väsentligt högre andel som ser positivt på sex för äktenskapet – 7,82. Samma process kan vi se även när det gäller skilsmässa, homosexualitet och synen på abort. Visserligen en något mindre förändring när det gäller just aborter. Dessa förändringar kan tolkas som att synen på även dessa frågor förändras, men det tar tid – väsentligt längre tid än vad som tidigare antagits.³⁴⁶ Dessa analyser har ofta byggt på för svaga data vad gäller den äldre

³⁴⁶ Hammar, O., *Migranternas attityder och värderingar*, SNS Analys 80, november 2021.

kohortens storlek. Vi börjar nu, genom uthålligt arbete, få tillräckligt stora data-set för dem som varit längre än tio år i Sverige.

En annan central fråga är här hur migrantkohorten förändrats över tid. Det handlar inte enbart om att olika migrantgrupper kommer i vågor vid olika tidpunkter. Migranter från Iran kom till exempel tidigt, i samband med att ayatollorna tog över och det efterföljande Iran/Irakkriget. Gruppen som kom var därmed mer selekterad mot icke religiösa värderingar. Även inom en grupp skiljer sig migranterna åt. De som kom från Somalia i den tidigaste vågen var i allmänhet mer välbeställda och med en utbildningstradition. De som kom under de stora flyktingåren kring 2015 hade en lägre generell utbildningsnivå. De som kommer i närtid är oftast anhöriginvandrare till de tidigare flyktingarna. Många av dem är så kallade kusinäktenskap (se Värmlandsrapporten, 2021), utbildningsnivån är väsentligt lägre, kvinnor är i flertal och de blir i allmänhet mer isolerade i hemmen och detta minskar exponeringen för det svenska språket och inte minst de värderingar och sociala normer som råder. Här kan civilsamhällets olika organisationer bidra på ett viktigt sätt. Organisationer såsom Inkludera, Kompis Sverige och GAPF gör ett viktigt arbete för att nå dessa grupper. Vi kan alla bidra med att bli kompis med någon familj eller enskild och stötta dem i att tolka hur och varför vi i Sverige beter och tänker så olika mot vad man gör i ursprungslandet. Det behövs särskilt att de grupper som står allra längst från det svenska samhället inkluderas i dessa engagemang. De vars röst är svåra att fånga, till exempel de som nu anländer som anknytningspersoner, kanske via arrangerade kusinäktenskap, hamnar alltför ofta utanför samhällets system och här skulle civilsamhället kunna spela en stor roll för att identifiera dessa personer och stödja dem.

9.10. SAMMANFATTNING

Kapitel 9 handlar om jämställdhet, heder och familjevärderingar. Vi har i de tidigare kapitlen konstaterat att utomeuropeiska migranter över lag har en positiv bild av Sverige, det trivs, vill bo kvar, har stolta planer för sina barn inte minst inom utbildningsområdet. MEN när det kommer till värderingar kring jämställdhet, familjebildning och hedersfrågor så tar det tvärstopp. Här lever och frodas ursprungskulturens sätt att tycka och tänka bland migranterna – även efter lång tid i Sverige. När det gäller att adressera just dessa frågor är det därför nödvändigt att använda en genomtänkt, kunskapsbaserad och respektfull metodik. Vi talar om utbildning, gemenskapsengagemang, stödsystem och skapande av arenor för dialog och reflektion. Förändring i värderingar är ofta en gradvis process, och det är viktigt att erkänna och respektera individens autonomi.

Några exempel från detta kapitel:

Synen på giftermål och generationernas olika roller lever kvar i ursprungslandets synsätt i dessa frågor. Många har svårt att tänka sig giftermål utanför den egna religionen. Man säger visserligen att flickor och kvinnor skall själva bestämma vem de vill gifta sig med och att en flicka bör vänta med barn åtminstone till dess att hon är 18 år och att det är viktigt att en flicka fortsätter sin skolgång även om hon blir gravid. Samtidigt svarar samma personer att gifta bort

sin dotter ger henne säkerhet och att det är viktigt att man får barn så snart som man har gift sig (33 %) och att en flicka är redo för äktenskap när hon fått sin första menstruation (28 %).

Naturligtvis tänker långt ifrån alla så, men det är mycket stora grupper om man ser det utifrån en västerländsk kontext. Hela 39 procent av de tillfrågade anser till exempel att sexualupplysning leder till ökad sexuell aktivitet bland ungdomar. Det är i princip samma andel som i länder som Etiopien, Kenya, Nigeria och Zimbabwe. Var femte respondent svarar att även om ens barn inte vill gifta sig så bör man ändå följa föräldrarnas vilja. Många anser också att det är en plikt mot samhället att ha barn – 45 procent bland Sörmlands migranter att jämföra med 8 procent i Sverige generellt.

Mer än var femte sörmländsk migrant, eller 21 procent, håller med i påståendet att ”en man som hjälper sin hustru med hushållssysslor blir inte respekterad”. Detta är förstås anmärkningsvärt för den som vuxit upp i jämställdhetens och jämlikhetens Sverige, men borde förstås vara en väckarklocka för dem som utbildar och coachar migranter som vill jobba, verka och fortsatt leva i vårt land. Och att utbildning i sammanhanget spelar roll yttrar sig i det faktum att om man tittar på fördelningen efter utbildningsnivå framgår att 87 procent av de högutbildade tar avstånd från påståendet. På samma tema som också handlar om respekten mellan äkta makar i ett förhållande finns frågan om en man ska ta mer hänsyn till sin mammas åsikt än den egna hustrun. Hela 27 procent anser detta vilket också är en ögonbrynshöjare. Också var tionde högutbildad migrant anser detta.

Även när det gäller synen på homosexualitet skiljer migranterna sig kraftigt från hur majoritetsbefolkningen tänker – tre av fyra migranter i Sörmland menar att homosexualitet aldrig kan accepteras. Detta är åtta gånger det antal ur majoritetsbefolkningen som tycker så.

När det gäller arbete är bilden mer splittrad, endast en fjärdedel anser visserligen att det är mannens uppgift att tjäna pengar och kvinnans att sköta hem och familj. Men när det gäller hemmafrurollen anser hälften av de tillfrågade att det är en tillfredställande roll och att det egentligen är vad kvinnor helst vill (48%). Om en mamma yrkesarbetar heltid så lider barnen (51%) och om en kvinna tjänar mer än sin man så blir det problem i familjen. Skillnaderna är dock stora inte mellan könen men däremot beroende på utbildning. Ett annat frågeområde handlar om maskulinitetsnormer och hedersbegreppet. 12 procent av de lågutbildade anser att en man är överlägsen en kvinna. 19 procent anser att ha en son är alltid bättre än att ha en dotter. Dessa värden är desamma som i subsahariska Afrika där frågan har ställt till cirka 5 000 respondenter med samma frågeformulär. En kvinna är inte en riktig kvinna med mindre än att hon har barn (25%) och en man är endast en man om han har en son (24%).

Vi har även frågat om synen på våld inom familjen. De flesta känner mycket väl till att barnaga är förbjudet och endast 6 procent anser att föräldrar får använda våld eller hos (6 % vet ej). Få anser att män får använda våld mot sin fru (7%) och få anser att en kvinna bör acceptera sådant våld (4%). Däremot är det allvarligt att hela 22 procent anser att våld inom familjen skall inget annat bry sig om.

I detta kapitel har vi närmat oss det som utgör kärnan i skillnaderna i sociala normer och värderingar mellan den stora grupp migranter som kommit till Sverige från kulturer som värderingsmässigt ofta befinner sig på kollisionskurs med vårt sätt att tänka. Nämligen det frihetliga, tillåtande, auktoritetsbefriade och tillitsfulla sättet att se på varandra i ett samhälle. Att byta värderingsmönster och bryta mot det tänkande som präglat den kultur man vuxit upp med fordrar förstås en öppenhet och en aktiv vilja för att göra detta.

Migranter kan möta socialt tryck och isolering från sina landsmän i länets diasporor om de bryter mot traditionella värderingar. Detta kan göra det svårt för dem att ta till sig nya kulturella normer och värderingar, särskilt om de upplever rädsla för utstötning från vänner och familj. Också migranter som identifierar sig starkt med sin religion kan finna det svårt att kompromissa med värderingar som de ser som en del av deras tro. Den generellt låga utbildningsnivån hos migranterna i Sörmland, i många fall parad med en bristande medvetenhet om alternativa perspektiv och värderingar kan göra det svårt för människor att ens ifrågasätta eller ännu mindre ändra sina egna attityder och sociala normer.

Att finna vägar till förändring i dessa grupper av människor med trögrörliga värderingsmönster kräver därför en holistisk och kulturellt kompetent strategi. Det innefattar utbildning, bildning, främjande av interkulturell förståelse, och skapandet av stödsystem för migranter för att underlätta integration och samexistens i det nya samhället. Civilsamhällets olika organisationer kan här spela en viktig roll, men riktigt effektivt blir det inte förrän vi alla som enskilda och familjer engagerar oss och hjälper till i detta så utmanande uppdraget. Att göra Sverige till ett samhälle som håller ihop – tillbaka till ett inkluderande samhälle.

KAP X

SVERIGEBILDEN FÖRÄNDRAS MED MIGRATIONEN

10.1. EN AVSLUTANDE REFLEKTION

Trygghet, tillit och tolerans har varit honnörsord i beskrivningen av det svenska samhället. Tilliten har rentav benämnts som ”det nordiska guldet”. Denna höga tillit har varit en del av den svenska folksjälen. Bilden av Sverige har varit över lag positiv. Ett land präglad av respekt för mänskliga rättigheter, ett land med demokrati, välfärd och en månghundraårig fred. Idag utmanas denna Sverigebild. Den enkla analysen av denna 180 graders vändning anses bero på den utomeuropeiska migrationen – vi har inte lyckats integrera de stora grupper migranter som under de senaste decennierna kommit till Sverige.

Mycket av detta har handlat om mediebilden av Sverige såväl inom Sverige men även från andra delar av världen. Vi har i denna den tredje rapporten i serien ”Med migranternas röst” lagt huvudet mot rälsen för att söka få en så korrekt bild som möjligt av hur våra utomeuropeiska migranter ser på Sverige och sig själva som medborgare och bosatta i Sverige. Hur ser man på sina möjligheter och hur ser man på sina framtida möjligheter?

Mediebilden av Sverige handlar om gängkriminalitet, brottslighet med skjutningar och sprängningar och en socialtjänst som sägs kidnappa barn från sina utrikesfödda föräldrar. Vi kan konstatera att många av de intervjuade är synnerligen oroliga och uppfattar situationen som hotfull (kapitel 6). Men det kanske allra starkaste orosmolnet handlar om hur man skall kunna förena ursprungssamhällets sociala normer med de svenska. Det handlar till exempel om den kollisionkurs som många upplever mellan arbete och familj. Det står också klart att det västerländska sättet att se på jämställdhet inte träffar denna målgrupp särskilt väl. Detta framkommer inte minst av kapitel 9 där synen på giftermål och familjebildning redovisas.

I denna avslutande reflektion har nio olika farhågor om framtida attacker på de värderingar och sociala normer som kodifierats i den svenska lagstiftningen sammanfattats. Utgångspunkten tas i att se på Sverige med andras ögon utifrån de värderingsmönster som är dominanta i många av de länder som är de största immigrationsländerna till Sverige. Genom att World Values Survey genomför regelbundna mätningar vart femte år med representativa urval av dessa länders

befolkningar har vi möjlighet att jämföra dessa synsätt med de som migranter har i Sverige – för de senaste 40 åren.

Åtminstone nio samhällsområden (sannolikt fler) utgör tacksamma måltavlor för desinformationskampanjer med syfte att påverka och skada det svenska samhället. Vilka falska argument finns det risk kommer att spridas och hur motverkar vi dem? Anledningen till att vi pekar ut följande nio områden är att vi i våra studier kan konstatera att Sverige avviker dramatiskt från de områden där ryktesspridningen genereras från. Det svenska samhället behöver också ”återvinna” goda aktiviteter som har visat sig vara viktiga framgångsfaktorer. Alla ekosystem förändras, människors åsikter tankar och uppfattningar påverkas och förändras. Här är det centralt att agera preventivt.

Sociala *tipping-points* som förändrar normer kan vara både konstruktiva och goda för ett uthålligt samhälle men de kan också vara destruktiva och syfta till att destabilisera ett samhälle. Vi behöver sociala strategier för att motverka denna negativa form av desinformation och påverkanskrafter. Och vi behöver positiva exempel. De stora intervjuundersökningar som *World Values Survey* genomför och inte minst de omfattande intervjuer som vi har genomfört i Sverige med nyanlända från andra kulturer är ett viktigt bidrag för att utveckla en strategi för hållbart motstånd mot desinformationskampanjer. En strategi som bygger på kunskap om värderingar som styrmedel behöver utarbetas. Till detta behövs sedan ett 'hands-on' program som avser konkreta insatser. För att spetsa till frågeställningen, det handlar inte enbart om enskilda människors tillit och om den ökar eller minskar. Det kan vara befogat att den minskar när till exempel autokratiska eller rentav populistiska värderingar styr ett samhälle – då är det förväntat att den generella tilliten sjunker och det är inte nödvändigtvis dåligt. Det handlar om inget mindre än hela samhällets utveckling, huruvida vårt samhälle vilar på ett allmänt accepterat samhällskontrakt eller inte. Det handlar om ingenting mindre än att förtjäna tillit som samhälle, *är vi som samhällsstruktur trovärdiga?* Även om vi historiskt sett i de nordiska samhällena har en hög grad av förtjänad tillit, ja rentav trovärdighet, ser vi idag hur denna ifrågasätts. *Vår trovärdighet som samhälle, den förtjänade tilliten eroderas.*

10.2. SANNOLIKA MÅLOMRÅDEN FÖR DESINFORMATION OCH PÅVERKANSKAMPANJER

Antalet demokratier i världen har stadigt minskat sedan 2007. År 2023 fanns det för första gången på två årtionden fler enväldiga liberala demokratier i världen. Närmare tre av fyra invånare på jorden lever i en autokrati.³⁴⁷ För tio år sedan var den andelen under hälften av mänskligheten. Alla de framsteg när det gäller demokrati på global nivå som gjorts under de senaste 35 åren har utplånats. Demokratins grundläggande värden ifrågasätts och utmanas från många håll. Också Sverige har drabbats i form av hybrida hot från främmande makt, våldsbejakande extremism samt konspiratoriska narrativ som främjar korruption, organiserad

---

³⁴⁷ Lindberg, S.I. et al, *Democracy Report 2023, Defiance in the Face of Autocratization*, V-dem Göteborgs universitet.

brottslighet, extremism och en generellt ökad misstro i samhället.³⁴⁸ Vi lever således i en tid när demokratin är på tillbakagång. Risken är påtaglig att vi på en rad områden kommer att utsättas för desinformation och påverkanskampanjer. Några sådana har redan drabbat oss – på flera andra områden är risken stor att den är på väg. Här följer ett antal områden där Sverige sticker ut och där vårt sätt att leva och tänka uppfattas som mycket provocerande.

10.2.1. De tar våra barn

Alla barn som lever i Sverige har rätt att växa upp i trygghet och säkerhet. De har också rätt att få det skydd och stöd som de behöver för att kunna göra det. Denna grundläggande trygghet i tillvaron som ett barn behöver är föräldrarnas eller vårdnadshavarnas ansvar. Om vårdnadshavarna skulle brista i att ta detta ansvar och barnet riskerar att fara illa finns lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) som ger barnet rätten till trygghet och skydd.³⁴⁹ Den kan innebära att socialnämnden i en kommun fattar beslut om att omhänderta barn under kortare eller längre tid. Skälen kan vara att nämnden uttrycker oro över att barnet skadas i hemmet på grund av fysisk eller psykisk misshandel, brister i omsorgen, drogmissbruk eller något annat förhållande i hemmet som är hotande för barnet.

På samma sätt kan kommunen ingripa om barnet på grund av eget beteende utsätter sig för risker genom missbruk av alkohol eller droger, brottslig verksamhet eller något annat socialt negativt beteende. Att barnet omhändertas innebär som regel att barnet placeras i ett familjehem eller på en institution som kallas hem för vård eller boende (HVB). Under 2020 omhändertogs cirka 3 500 barn med hänvisning till LVU-lagen – av dessa var 2 200 barn under 15 år.³⁵⁰

Kampanjen ”de tar våra barn”

2021 bildades en förening för föräldrar och anhöriga till tvångsomhändertagna barn som snabbt fick många medlemmar på Facebook. Snabbt organiserade gruppen demonstrationer och manifestationer på flera platser i Sverige – bland annat utanför Sveriges riksdag. Flera hundra personer samlades med plakater och bilder på gråtande barn. Megafoner och slagord som ”de stjälar våra barn, de stjälar våra barn”. Håtska uttalanden blandades med olika konspirationsteorier.

Samtidigt presenterades videoklipp på sociala medier. I en påstår en *youtuber* på arabiska att socialtjänsten tagit barn från sina föräldrar för att barnen ville bära slöja och kallar Sverige för en diktatur. I början av 2022 publicerade en frisör från Göteborg en film där ett arabisktalande föräldrapar i Kalix berättar hur socialtjänsten har tagit deras fem barn ifrån dem. Enligt forskaren Magnus Ranstorp som skrivit en rapport om LVU-kampanjen var det just denna film som blev starten på desinformationskampanjen om den svenska socialtjänsten.³⁵¹

³⁴⁸ Haglund, F., ”Fall för demokratin i Europa”, *Europaportalen* 2023-03-15.

³⁴⁹ Socialstyrelsen, Omhändertaganden av barn enligt LVU, info om LVU på svenska, arabiska, engelska och somaliska. <https://www.socialstyrelsen.se/om-socialtjansten/socialtjansten-hjalper-barn-och-familjer/omhandertaganden-av-barn-enligt-lvu/>

³⁵⁰ Tanaka, S., Så många barn tvångsomhändertas i Sverige, *Dagens Nyheter* 2022-02-11.

³⁵¹ Ranstorp, M., Ahlerup, L., ”LVU-kampanjen – desinformation, konspirationsteorier, och kopplingarna mellan det inhemska och det internationella i relation till informationspåverkan från icke-statliga aktörer”, *Försvårshögskolan*, 2023.

När desinformationskampanjen pågick som bäst postades tiotusentals kritiska inlägg varje dag på nätet. Och de propagandistiska klippen på Youtube följdes av miljoner prenumeranter.

Socialtjänsten i Malmö berättar att familjer flyttat från Sverige av oro för att myndigheterna ska omhänderta barnen. Andra törs inte besöka läkare av rädsla för att bli anklagade. Socialtjänsten i Malmö har därför lanserat ett projekt kallat ”Dialog med Socialtjänsten”, där ett tjugotal socialarbetare använder tio procent av sin arbetstid för att möta oroliga malmöbor och informera om hur socialtjänsten arbetar. Tanken är att man ska besöka olika föreningar och trossamfund.

³⁵² Liknande projekt har dragits i gång i andra delar av landet. På Hisingen i Göteborg delar tre socialsekreterare på en heltidstjänst för att motverka alla missuppfattningar om LVU. ³⁵³

Samtidigt som vi ser en stor oro bland migranterna så visar orosanmälningarna att de är underrepresenterade där. Detta har sin grund i att anmälningar nästan aldrig kommer in från släkt och grannar (som är vanligt bland majoritetsbefolkningen). Samtidigt sker det färre anmälningar från skolan mot migrantgrupperna. ³⁵⁴

De insatser som sedan anses nödvändiga från sociala myndigheter och skola avvisas i hög grad av föräldrarna. Detta får som konsekvens att när insatser slutligen väl görs så blir de ganska omfattande och dramatiska, ofta med omhändertagande. ³⁵⁵ De signalsystem som samhället har uppfattar inte varningar från gruppen förrän det gått mycket långt. Detta dels, på grund av rädsla och tystnadskultur bland migranterna och dels på få eller inga "tvingande" insatser på enklare nivå i kombination med trubbiga signalsystem över missförhållanden. ³⁵⁶

Hur ska en sann bild kommuniceras?

Hur ska dessa falska bilder bemötas, hur ska en nyanserad bild av hur Socialtjänsten fungerar nå oroliga föräldrar med migrantbakgrund? Hur skulle ett effektivt informationspaket kunna se ut?

Att som socialkontoren i Malmö och Göteborg avdela resurser för att besöka föreningar och trossamfund och där informera migranter om hur socialtjänsten fungerar framstår som ett viktigt steg för att öka kunskapen. Sådana möten ger en möjlighet för migranterna att ställa frågor och få svar direkt.

Detta skulle kunna kompletteras med att med hänvisning till all falsk information, överdrifter och konspirationer producera lättillgängligt informationsmaterial på olika relevanta språk: Detta säger lagen, så här sker tillämpningen och vi finns till för att hjälpa barn och unga – inte tvärtom. Informationen kan göras i form av broschyrer, foldrar eller affischer som förklarar hur socialtjänsten fungerar med enkla raka budskap inklusive bilder för att underlätta förståelsen. Samma information skulle kunna samlas på olika digitala plattformar inklusive sociala medier.

---

³⁵² Grosshög, H., Dialogsacionomer ska minska rädslan för socialtjänsten, *Dagens Nyheter*, 2023-11-12.

³⁵³ Cato, C., Socialarbetarna slåss mot lögnerna om svensk LVU, *Dagens Nyheter*, 2023-11-03.

³⁵⁴ Segervald, I., Lundgren, E., “Jag som lärare gör väldigt sällan en orosanmälan”, Umeå universitet, 2023

³⁵⁵ Socialstyrelsen, Barn och unga i migration, Kunskapsguiden, 2023-01-30

³⁵⁶ Kalin T, Persdotter B, Ahlgren T, Gerdner A. How do child welfare referrals in Sweden match children's self-reporting of severe exposure? *Child & Family Social Work*. 2021; 2021:1-12.

Här skulle socialtjänsten kunna skapa informativa inlägg, videor eller rentav livesändningar för att förklara hur processerna ser ut och vad socialtjänsten kan hjälpa enskilda barn och familjer. Varför inte en webbplats på olika språk, kanske kompletterad med en chatfunktion? Inom SFI finns utmärkta möjligheter till fördjupad samhällsinformation för migranter – lärarna är auktoriteter och har stor möjlighet att verkligen nå målgruppen. På många orter erbjuder kommunerna föräldrautbildning – om dessa görs obligatoriska skulle många frågetecken om vad lagen verkligen säger och socialtjänstens roll rätas ut.

Dessa resurser skulle kunna kompletteras med att en grupp handplockade personer från migrantgemenskapen skulle kunna fungera som en slags informatörer eller ambassadörer. De kan bättre förmedla fakta och bygga förtroende inom gruppen. Och varför inte ta fram särskild information riktade till barnen där man berättar hur socialtjänsten kan vara till stöd för dem. I samverkan med skolor och förskolor skulle informationen lätt kunna nå ut till målgruppen och även deras föräldrar.

Genom att kombinera bara några av de strategier som exemplifieras ovan skulle kommunen kunna skapa en målinriktad informationskampanj för att möta de missförstånd och ofta nog lögner som präglat debatten om LVU och de stulna barnen.

10.2.2. Koranbränningar

Utan att ta ställning i den svåra frågan om ändringar i vår lagstiftning är det ändå uppenbart att något behöver göras för att möta detta aparta uttryck för yttrandefrihet. Framförallt behöver vi bättre och mer målinriktad information som beskriver hur svensk lagstiftning när det gäller tryck- och yttrandefrihet ser ut. Hur de skiljer sig från de system och lagar som gäller i de länder som många utomeuropeiska migranter i Sverige kommer ifrån? När koranbränningarna pågick som mest intensivt var det intressant att se hur dessa manifestationer som ju genomförs för att uppröra, kränka och provocera, ibland överhuvudtaget inte uppmärksammades.

På några platser samlades bara en grupp poliser och journalister och möjligen en och annan nyfiken flanör som råkade gå förbi. Att helt ignorera dessa provokatörer vore förstås det bästa sättet att bemöta dem. Andra sätt handlar återigen om att bjuda in till samtal och dialog om hur ett öppet, frihetligt samhälle fungerar. Kommuner kan arrangera möten, seminarier eller workshops där människor från olika bakgrunder kan kommunicera och försöka förstå varandras perspektiv; där vikten av yttrandefrihet understryks samtidigt som man betonar vikten av ansvar. Det kan hjälpa till att bygga broar och minska spänningar.

10.2.3. Sexualundervisning

Undervisning i sex- och samlevnad har varit obligatorisk i den svenska skolan sedan 1955. Sverige var då först i världen med obligatorisk sexualundervisning i skolan. Från och med hösten 2022 förändrades sexualundervisningen i Sverige. Formellt kallas ämnet nu ”Sexualitet,

samtycke och relationer”. Skolan fick enligt direktiven ett större ansvar för att eleverna får kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer och därtill om hedersrelaterat våld och förtryck. Förändringarna gjordes efter att Skolinspektionen funnit stora brister när det gäller sexualundervisningen i form av osäkra och okunniga lärare, samt att undervisningen handlade mer om kunskaper än normer och värderingar.³⁵⁷

Det är inte klarlagt hur många ungdomar som lever med kontrollerande hedersnormer, nationell statistik saknas, men beräkningar från olika kommuner visar att var sjätte ungdom skulle kunna vara drabbad. Docent Anna Schlytter vid Stockholms universitet som forskar om hedersproblematik menar att var tredje elev med utländsk bakgrund lever under hedersrelaterade familjenormer. Det motsvarar 240 000 ungdomar i Sverige. I den siffran räknas inte de fall in där den unga har en utlandsfödd förälder eller där båda föräldrarna är födda i Sverige. Hedersförtryckta i kristna svenska församlingar eller vuxna ingår inte heller.³⁵⁸

Frågan om rätten till abort och sexualundervisning hänger samman i flera länder. Inskränkningar i eller förbud av sexualundervisningen har införts eller föreslagits i en lång rad länder under senare år. I bland annat Polen och USA pågår en diskussion om att förbjuda sexualundervisning och i exempelvis Guatemala förbjöds den under 2022.³⁵⁹ Tågordningen är klar: först rycks rätten till information och kunskap i form av sexualundervisning undan, sedan rätten till abort.³⁶⁰

10.2.4. Obligatorisk förskola

Sedan några år pågår en diskussion i Sverige om att införa en obligatorisk språkförskola från tre års ålder för barn som aldrig eller mycket sällan möter det svenska språket i hemmet. Resonemanget är som följer: Om inte föräldrarna kan ge barnen goda kunskaper i svenska så behöver någon annan göra det.³⁶¹ Läroplanen för förskolan innehåller inga mål för vad enskilda barn ska ha uppnått vid olika tidpunkter eller i olika åldrar. Det finns inte heller fastställda normer eller nivåer för vilka förmågor eller kunskaper barnen ska utveckla – således inget om kunskaper i svenska språket.

Kunskapen om varje barns lärande och utveckling ska enligt läroplanen heller inte användas för att kategorisera, sortera eller jämföra barnen, utan ska istället vara ett underlag för att planera den fortsatta verksamheten med barnen.³⁶² Dessa ganska allmänna formuleringar är okontroversiella, medan en läroplan som inspireras av det danska förskoleobligatoriet kan leda till konflikter – något det gjort i Danmark bland såväl föräldrar som språkpedagoger.³⁶³ Föräldrarna har makten över sina barn – är denna fråga en sådan som kommer att skapa debatt också i Sverige?

³⁵⁷ Ruin, P., ”Hedersutsatta kritiska mot skolans sexualundervisning”, *Grundskolläraren* 2022-11-22.

³⁵⁸ Röstlund, L., Forskare: ”240 000 unga i Sverige kan vara drabbade”, *Aftonbladet*, 2017-05-29.

³⁵⁹ Nyström, L., ”Ändrad abortlag i USA kan få globala konsekvenser”, *Omvärlden*, 2022-05-09.

³⁶⁰ Kopp-Kallner, H., ”Coronapandemin utnyttjas för att inskränka aborträtten i världen”, *Läkartidningen*, 2020-05-08.

³⁶¹ Tidningarnas Telegrambyrå, ”Statsministern öppnar för obligatorisk förskola”, *Vi Lärare* 2023-10-22.

³⁶² Skolverket, Förskolan styrs av skollagen och läroplanen, *Läroplan för Förskolan*.

<https://www.skolverket.se/undervisning/forskolan/laroplan-for-forskolan/forskolan-styrs-av-skollagen-och-laroplanen>

³⁶³ Skolministeriet, Dansk obligatorisk förskola inspirerar Sverige”, UR, 2023-06-30.

10.2.5. HBTQI

Sverige är tillsammans med Kanada, Norge, Holland och Malta ett av de tryggaste länderna i världen att vara homosexuell i. Av de minst trygga länderna återfinns flera av de länder varifrån migranterna i målgruppen för denna studie kommer. Det handlar om Afghanistan, Eritrea, Somalia, Iran och företrädesvis andra länder i Mellanöstern.³⁶⁴

En generell erfarenhet under 2000-talet har varit att homosexuellas rätt att gifta sig stadigt har spridit sig till allt fler länder och när samkönade äktenskap väl har införts har dessa rättigheter förfallit ohotade. Men FN:s expert mot våld och diskriminering på grund av sexuell läggning och könsidentitet, Victor Madrigal-Borloz, är orolig för att tiderna förändras. I en rapport från hösten 2022 konstaterar han att: "Trots fem decennier av framsteg är jämställdhet inte inom räckhåll, eller inte ens inom synhåll, för alla HBTQ-personer som drabbats av våld och diskriminering." När det gäller utvecklingen i USA säger han: "Jag är djupt oroad över en utbredd, djupt negativ utveckling skapad medvetet för att rulla tillbaka de mänskliga rättigheterna för HBT-personer."³⁶⁵

10.2.6. Jämställdhet

Sverige är ett av världens mest jämställda länder. Det är resultatet av många decenniers kamp för ökad jämlikhet och jämställdhet. Ända sedan EU började mäta graden av jämställdhet inom unionen har Sverige toppat statistiken följt av Danmark och Frankrike. I botten på skalan återfinns Grekland, Ungern och Slovakien. Jämlikhet och jämställdhet är heller ingen fråga som toppar motsvarande mätningar i MENA-regionen. När det gäller Europa har jämställdheten under senare år stärkts mest i länder södra Europa som Italien, Portugal och Malta.

Minst framsteg har skett i länder som redan för tio år sedan hade en relativ hög grad av jämställdhet mellan könen som till exempel Sverige och Danmark. Sverige tillhör rentav tillsammans med Finland de få länder som till och med backat något jämfört med förra mättillfället 2020.³⁶⁶ Är detta början på en trend där jämställdheten förlorar mark i Sverige? Att högutbildade kvinnor i Sverige som sedan flera decennier innehar nyckelpositioner inom företag, myndigheter och organisationer håller på att förlora sin ställning?

Hur pass hotande upplevs detta av män med starka maskulinitetsnormer, där nästan hälften anser att "Det råder ingen tvekan om att förvärsarbete är bra men vad de flesta kvinnor vill ha är ett hem och barn (48 %). Nästan lika ånga håller med om att när en mamma yrkesarbetar på heltid så lider barnen.

En tredjedel anser att en flicka är redo för giftermål när hon har fått menstruation och lika många anser att det är viktigt att få barn så snart som man har gift sig. (kap 9.2.) Dessa normer och

³⁶⁴ Asher & Lyric, The 203 Worst (& Safest) Countries for LGBTQ+ Travel in 2023, *Global Transgender Rights Index*.

³⁶⁵ United Nations, UN expert warns LGBT rights being eroded, urges stronger safeguards, Press Release, 2022-08-30.

³⁶⁶ Haglund, F., "Tydlig ökning av jämställdhet i EU – Sverige backar något", *Europaportalen*, 2023-10-30.

värderingar begränsar inte bara kvinnors möjlighet till utbildning och arbete, det begränsar också ett helt samhälles sätt att se på kvinnors ekonomiska självständighet.

10.2.7. Gängkriminalitet och sprängningar

Antalet sprängningar och skjutningar har fortsatt att vara högt under 2023. Grundfrågan är om det är en verklighet vi kommer att tvingas fortsätta att leva med. Under de senaste två åren har skjutningar, sprängningar och gängkriminalitet stått högt på dagordningen i svensk debatt. Sörmlands län och särskilt Eskilstuna har drabbats särskilt hårt och intog våren 2023 en knappast hedrande fjärdeplats av Sveriges tio mest utsatta områden vad gäller skjutningar de senaste två åren.³⁶⁷ Kommer politiker, polis och rättsvårdande myndigheter komma tillrätta med problemen? Hur det eroderar tilliten till ett samhälle som inte kan ta

10.2.8. Äldre som kulturbärare

Den starka sociala positionering av äldre i de samhällen som många migranter kommer ifrån (se figur 1.4.) medför att de föräldrar och barn lyssnar på och fäster sin tilltro till de äldres sociala normer. Var fjärde deltagare i studien (27%) anser en man ska ta mer hänsyn till sin mammas åsikt än sin hustrus. Ofta har de även tillsynen av barnbarnen med den påverkanskraft som detta innebär.

Att migrantkvinnor som blivit mormödrar – ibland redan i fyrtioårsåldern – ofta inte har egna ambitioner när det gäller arbete eller studier, är resultat i denna rapport som oroar på mer än ett sätt. Trettiofemåringar som ser sig som för gamla för att studera språk eller utbilda sig är ett allvarligt memento i ett samhälle där alla förväntas bidra till sin egen försörjning – särskilt som de statistiskt sett har merparten av ett arbetsliv framför sig. Många av migranterna kommer från samhällen där andelen av befolkningen som är över 65 år handlar om kanske 4 eller 5 procent av befolkningen jämfört med Sverige där motsvarande siffra är 21 till 22 procent. I migranternas hemländer förväntas man inte leva så länge, så varför anstränga sig skulle kunna vara den cyniskt formulerade slutsatsen. I flera av de individuella intervjuer som gjorts i Sörmland framkommer att hälsolitteraciteten är generellt låg liksom kunskaperna om såväl motion som hälsosam kost.

10.2.9. Frihetliga värderingar

Sverige och de övriga nordiska länderna är en region som länge präglats av det som brukar beskrivas som frihetliga värderingar. Det är värderingar som ofta uppmuntrar till pluralism och tolerans gentemot olika åsikter, kulturer och livsstilar. Respekt för mångfald och individuell autonomi är centrala här. Frihetliga värderingar innebär också att varje individ har rätt till grundläggande mänskliga rättigheter som inte får kränkas. Det handlar inte bara om rätten till

---

³⁶⁷ Serrander, J., "Eskilstuna hårdast utsatt av skjutningar i hela Sverige", *Eskilstunakuriren*, 2023-03-10.

frihet och säkerhet, utan också om yttrandefrihet, religionsfrihet och lika behandling inför lagen. Ingen är förmer än en annan.

1945 formulerade den österrikiske filosofen Karl Popper några tankar kring en av de frihetliga värderingarnas kanske förnämsta kännetecken, nämligen toleransen. Han myntade den så kallade toleransparadoxen som är en lättbegriplig illustration på hur motsägelsefull verkligheten kan vara i en värld med många goda ideal, ambitioner och föresatser. Att om man i ett samhälle till exempel väljer att tolerera intolerans leder detta till sin motsats:

*”Om vi på ett obegränsat sätt tolererar intoleranta människor, om vi inte är beredda att försvara ett tolerant samhälle mot de intolerantas angrepp, då kommer de toleranta att gå under, och toleransen med dem”.*³⁶⁸

10.2.10 Hur en strategi för kommunikation kring integration kan förbättras

Det som sammanfattas ovan skulle kunna beskrivas som en del av Sverige bilden; det är inom dessa områden som Sverige och de nordiska länderna sticker ut på ett sätt som uppenbart är provocerande. Detta framgår inte minst av de olika kampanjer som drivits på sociala medier – inte minst i de länder varifrån våra migranter kommer ifrån.

Kritiken mot Sverige kommer ofta från auktoritärt styrda länder. En vanlig kommentar är därmed att man förväntar sig att någon person ur ledningen för Sverige uttalar sig – minst en minister i regeringen. Det som efterfrågas av de auktoritära regimerna är att denna ledningsperson skall ställa saker tillrätta, förklara sig och till och med ta avstånd från sådant som är en del av vårt frihetliga DNA. Därför behöver man gå igenom de grundläggande principerna om hur en rättsstat fungerar. Varför man varken kan eller ändra i lagstiftning eller tillämpning inom ett område. En kommunikationsplan för värderingar och sociala normer behöver utgå från de målbilder vi har, det som ofta brukar benämnas samhällskontraktet. Varför en viss lag, till exempel de som handlar om yttrandefrihet eller jämställdhet är utformade som de är.

På samma vis som vi behöver tänka kommunikativt om Sverige bilden i andra länder, behöver vi också tänka på hur denna Sverige bild förstås och uppfattas av våra migranter. Vi har i våra tidigare rapporter kunnat visa att många utomeuropeiska migranter tror att de har goda kunskaper om svensk lagstiftning, men när vi sedan ställer frågor visar det sig ofta att dessa kunskaper många gånger är grunda och ofullständiga. När det gäller lagstiftningen om giftermål och barnaga är kunskapsnivån hög.³⁶⁹ Däremot när det exempelvis gäller samtyckeslagen är kunskapen mycket låg. Utgångspunkten måste vara hur den enskilde tänker, vilka värderingar och normer som mottagaren har. Hur gör man då detta?

Hur många politiker, företagsledare, tjänstemän och andra beslutsfattare har inte genom historien funderat på hur ett budskap ska kommuniceras till en större publik? Det må vara en politisk kampanj, marknadsföring av en tjänst eller vara eller implementeringen av en ny policy.

---

³⁶⁸ Popper, K., *The Open Society and Its Enemies*, Routledge Press, 1945

³⁶⁹ Puranen, B., ”Vad vet migranter om Sverige?” *Tidskriften Kvartal*, 2020-08-27.

Hur ska då finansiärerna av denna rapport, Region Sörmland, Länsstyrelsen i Sörmland, Eskilstuna och Flens med flera kommuner agera? Den vanliga gången är att engagera en PR-byrå eller kommunikationskonsult som efter någon tids funderande föreslår att man gör en marknadsundersökning för att förstå målgruppen, deras behov och preferenser. Denna rapport skulle kunna sägas vara en del av en sådan marknadsundersökning – vad tycker migranterna i Sörmland om att leva och bo här. Vad fungerar bra och vad fungerar mindre bra. Denna rapport bär på svaren och detta är således vad som ska kommuniceras.

Nästa steg som kommunikationskonsulten föreslår är sannolikt att definiera tydliga mål för vad som ska kommuniceras och identifiera och ringa in den specifika målgruppen för budskapet. I detta fall är det beställarna ute i den sörmländska verkligheten – tjänstepersoner och beslutsfattare som arbetar med migranter inom socialtjänsten, utbildningssektorn och Arbetsförmedlingen.

Det tredje steget handlar om hur budskapet ska distribueras. Vore det en produkt skulle konsulten föreslå en lanseringskampanj med relevant och engagerande innehåll. Kommunicera på ett sätt som engagerar och intresserar målgruppen. Skapa en slogan och använd traditionella medier, sociala medier, evenemang och tryckt material. Använd många olika plattformar och nyttja olika kommunikationskanaler för att nå ut till alla berörda. Kommunicera med bilder, diagram och grafik för att förtydliga och förstärka budskapet; just sådana visuella element kan göra komplex information mer tillgänglig och minnesvärd. *Storytelling* är också ett kraftfullt sätt att förmedla budskap – alltså personliga berättelser för att göra informationen mer relaterbar och begriplig. PR-konsulten skulle kanske säga att vi behöver lite ”humantusch” (*Human Touch*).

Detta är förmodligen vad en kommunikationskonsult skulle föreslå. Många av dessa element finns redan i materialet i denna skrift; de handfasta råden, de personliga berättelserna de många visuella exemplen i form av bilder, grafer och diagram. Dessa skulle kunna renodlas och förbättras och förmedlas med hjälp av exempelvis en grafisk designer. Några av alla dessa idéer från den traditionella marknadsföringskatalogen skulle kunna vara framgångsrika strategier för att förmedla budskapen också i denna rapport. I punktform skulle de kunna sammanfattas:

- Förstå målgruppens behov
- Tydlighet och klarhet
- Anpassa budskapet till målgruppen
- Inkludera tydliga handlingsplaner eller riktlinjer.
- Använd olika kommunikationskanaler
- Inkludera visuella element
- Samarbeta med de olika intressenterna
- Använd Storytelling
- Tvåvägskommunikation – lyssna mer än sänd!
- Utvärdering

Den sista punkten, att inte bara utgå från sändaren utan också inkludera mottagaren är mycket viktig för att skapa ömsesidig förståelse och förtroende. Lyssna på feedback och svara på frågor genom att skapa möjligheter för dialog och tvåvägskommunikation. Socialtjänsten på Hisingen i Göteborg mötte under hösten 2023 många av de migrantungdomar som blivit oroliga efter de konspirationsteorier och falska budskap som spridits om ”stulna barn”. De tre socialarbetare som fått uppdraget att på deltid bemöta överdrifterna och lögnerna berättade i en tidningsintervju hur överraskade de blev över hur djup misstron bland ungdomarna var:

– Många gånger visar sig den oron i en negativ attityd gentemot oss socialsekreterare och en ovilja att prata med oss. Ungdomar undviker att komma på möten, sitter tysta när vi möts eller visar ilska i mötet.

I artikeln sammanfattar socialsekreterarna att det kommer ta lång tid att bemöta all den rädsla och oro som de mött i de delar av Göteborg där de arbetar. De beskriver arbetet mot desinformationen som tre personers kamp mot internet.³⁷⁰

En tillkommande punkt till listan ovan är förstås utvärdering. Att utvärdera effektiviteten av hela kommunikationsplanen är absolut nödvändig. Detta kan ske genom att mäta hur väl budskapet mottagits och genom att lyssna på feedback för att identifiera vad som fungerar och därmed ytterligare förbättra strategin över tid.

10.3. VÄRDERINGAR OCH SOCIALA NORMER PÅ KOLLISIONSKURS – ETT FÖRSLAG

Utöver en samhällskommunikation behövs en strategi för åtgärder mot långvarigt utanförskap eftersom just denna grupp står utanför samhället och riskerar att göra så under många år. Det är också allvarligt ur barnens perspektiv som inte ser sina föräldrar som delaktiga i det samhälle som de själva skolas in i att tillhöra. Denna strategi riktar sig till de enskilda och familjer där försörjningsstödet blivit ett långvarigt försörjningsstöd. Fokus är på att bryta detta. En obligatorisk kurs i värderingar och normer utarbetas. Vi har genom de 12 000 genomförda intervjuerna och mätningarna kunnat konstatera att utöver rena funktionsvariationer som hindrar deltagande i arbetslivet så är det just värderingar och sociala normer som utgör de främsta hindren. Tänkandet kring familj och arbete behöver konkretiseras så att lösningar och åtgärder på individnivån leder till att hela familjen ingår i tänket.

10.3.1. Kollisionskurs mellan arbete och familj

Kapitel 8 och 9 visar tillsammans på hur svårt det är att få tillstånd en samsyn där arbete och familj inte står i konkurrens, ja till och med i motsatsställning till varandra. Alla som arbetar och har barn vet att det ställer stora krav på föräldrarna att få det att fungera och ibland räcker

---

³⁷⁰ Cato, C., et al, ”Socialarbetarna slåss mot lögnerna om svensk LVU,” *Dagens Nyheter*, 2023-11-03.

vi inte heller till. Vi behöver varandras och samhällets stöd för att få till det. Att då ta för givet att migranter som kommer från så helt annorlunda kulturer själva per automatik skall klara detta är naturligtvis inte realistiskt. I stället för att bjuda in till samtal och verksamheter låter vi diasporan, andra som delar ursprungslandets sätt att tänka kring hem och familj att bli de som har tolkningsföreträde. Hör behövs ett mer offensivt arbete där vi tillsammans hittar lösningar. Civilsamhället har kommit långt i detta arbete och många goda krafter finns som redan vet att detta behövs. Men det krävs ett strukturellt angreppssätt där såväl skolsystemet, arbetslivet, facken, arbetsgivarna deltar. Det behövs en systematisk genomlysning och att politiken gemensamt beslutar om detta. Precis som en effektiv värmepump ger tillbaka fyra ggr mer energi än vad man sätter in, kommer en sådan satsning att ge en enorm utväxling. Detta är inget nytt – det var precis så här vi gjorde under det sena 1800-talet när vi växlade från bondesamhällets mer begränsade livsstil, där husbonden styrde till ett modernt samhälle. Ett samhälle där både män och kvinnor utbildade sig och deltog i arbetslivet, där familjebildning inte hindrade ett deltagande i vare sig arbetslivet eller i samhället i övrigt

10.3.2. En strategi för åtgärder mot långvarigt utanförskap

Vi har mött en mängd välintegrerade migranter i arbete och studier i Sörmland – individer som är en stor tillgång för Sverige nu och i framtiden. Men vi har också mött migranter som inte tagit del av utbildningsystemet, personer som inte ens tagit sig igenom SFI-systemets olika nivåer eller ännu mindre erhållit några andra arbeten än de konstruerade extratjänster och liknande tidsbegränsade sysselsättningar som när de tar slut gör att individen snart är tillbaka på ruta ett (igen).

Det är ett problem att de insatser som görs i målgruppen inte alltid passar de individer som fortfarande befinner sig i arbetslöshet och i ett långvarigt bidragsberoende. De insatser som görs, riktar sig i regel alltför sällan till de som är utbildade eller lågutbildade. Dessa migranter fastnar ofta i en SFI-snurra, där de omväxlande skrivs in på SFIs lägre nivåer och efter en tid skrivs ut på grund av dålig språkprogression. Detta beror vanligtvis på att det ökade sysselsättningskravet kräver att individerna tar del av någon aktivitet för att få fullt försörjningsstöd. Då det inte finns språkundervisning eller insatser som riktar sig till de som befinner sig på dessa låga generella nivåer, sker heller ingen utveckling utan snarare blir den samlade effekten negativ då individerna misslyckas gång på gång. Migranterna tar ofta heller inte den erbjudna undervisningen i svenska seriöst, vilket gör att den samlade situationen tenderar att efter hand bygga lager på lager av självhinder. Strategier för att upptäcka, bygga på och validera mikrokompetenser hos individerna behövs, tillsammans med kontextuell språkutveckling, som samtidigt arbetar utifrån de praktiska intressen och färdigheter som de enskilda individerna har.

Just en mer individuell, individanpassad inläring för att möta varje deltagares unika behov och styrkor borde prövas ytterligare; en inläring som görs i en stödjande och inkluderande miljö där deltagarna kan känna sig bekväma i att öva och lära sig svenska. Att skapa tydliga mål och ge erkännande för framsteg och prestationer i form av diplom, certifikat, små belöningar eller andra uttryck för uppskattning kan fungera uppmuntrande liksom att utnyttja det faktum att alla

migranter vi träffat i Sörmland äger en smart mobil. Genom att använda digitala resurser som språk-appar, online-lektioner och interaktiva övningar kan inläringen bli mer tillgänglig och engagerande.

Dessa exempel ingår i den styrkedja av åtgärder som beskrivs närmare i kapitel 8 under rubriken Värderingar som styrmedel.

10.3.3. Ursprungslandets demografi och sociala normer styr

Vad händer när det korta livsperspektivet möter det långa? En migrant till Sverige med ett kort livsperspektiv kan till exempel komma från ett land där medellivslängden är 55 år, där man gifter sig tidigt och där kvinnorna föder i genomsnitt sex barn per kvinna och där färre än fem procent av befolkningen är äldre än 65 år; ett land där det knappast finns någon välfärdsservice, än mindre ett fungerande pensionssystem. Den individuella livshistorien är kort. När denna migrant kommer till Sverige där medellivslängden är över 80 år, där kvinnorna i genomsnitt föder 1,8 barn, där mer än 20 procent av befolkningen är äldre än 65 år och med ett välfungerande skol- och utbildningsväsende, sjukvård, äldreomsorg och pensionssystem tillgängligt för alla – vad händer då? Omställningen från ett samhälle med korta livsperspektiv till ett med långa är förstas dramatiskt.

När vi analyserar svaren i denna omfattande studie slås vi av hur många – särskilt kvinnor – redan vid 30 till 35 års ålder ser sig själva som för gamla för utbildning och arbete. Vi ser också hur tidigt många migranter gifter sig och får många barn, där inordningen i en traditionell modersroll leder till att många kvinnor inte kan utbilda sig och göra en yrkeskarriär. Också många män har en självbild där de ser sig som för gamla redan vid 35 års ålder. En undran vi ofta mött från migranterna i samband med våra intervjuer är att de ställer sig frågande till varför svenskarna inte tar hand om sina äldre bättre. Kommer man från ett land där välfärdssystemen inte fungerar är det självklart att det är familjen som tar hand om de gamla. Trots att den svenska äldrevården omfattar alla tar de utomeuropeiska migranterna ofta själva hand om sina äldre. Detta leder inte bara till trångboddhet utan också till att kvinnorna utöver att sköta om hushåll och barn också måste in i rollen som stödare och vårdare av de äldre – också det ett hinder för kvinnornas möjligheter till att utbilda sig och förvärvsarbeta.

I början av 1800-talet inleddes en process i Europa som beskrivits som den demografiska transitionen. Denna förändring innebar att tack vare bland annat tillgången till rent vatten, bättre mat, hygien och mediciner gick barnadödligheten ner och med en viss eftersläpning också fertiliteten. I medeltal födde varje svensk kvinna närmare fem barn fram till 1880-talet – därefter minskade födelsetalen snabbt. Den förväntade livslängden hos befolkningen ökade högst betydligt. Vad skulle folk göra med alla de nya år som lades till livet – när livsperspektivet blev långt? Jo, utbilda sig, arbeta, bli aktiva delar av civilsamhället och förverkliga sig själva. Förändringen skedde inte över en natt – utvecklingen till det jämställda samhälle som karaktäriserar i Sverige idag tog närmare 150 år. Våra intervjuer visar att ett antal av de migranter som kommer till Sverige inte tagit till sig det faktum att man kan få ett liv som rentav blir flera decennier längre än det man hade i ursprungslandet. År som skulle kunna göra det

mödan värt att lära sig det nya landets språk, utbilda sig, få ett yrke. Det handlar också om hur man ser på framtiden: tänker man sig att flytta tillbaka till sitt ursprungsland eller bo kvar i Sverige? Detta är helt avgörande frågor för hur stor investeringsviljan är när det gäller att bli en del av den svenska gemenskapen.

10.4. SAMMANFATTNING

Kapitel 10 är en kort sammanfattande reflektion som tar sin utgångspunkt i den förändrade Sverige bilden både i Sverige och utanför landet. I denna avslutande reflektion har nio olika farhågor om framtida attacker på de värderingar och sociala normer som kodifierats i den svenska lagstiftningen sammanfattats. Utgångspunkten tas i att se på Sverige med andras ögon utifrån de värderingsmönster som är dominanta i många av de länder som är de största immigrationsländerna till Sverige. Genom att World Values Survey genomför regelbundna mätningar vart femte år med representativa urval av dessa länders befolkningar har vi möjlighet att jämföra dessa synsätt med de som migranter har i Sverige.

Dessa nio områden är:

- De tar våra barn
- Koranbränningar
- Sexualundervisning
- Obligatorisk förskola
- HBTQI
- Jämställdhet
- Gängkriminalitet och sprängningar
- Äldre som kulturbärare
- Frihetliga värderingar

Samtliga dessa områden är svåra att förstå utanför en västerländsk kontext och de är tacksamma måltavlor i desinformations- och påverkanskampanjer. Kapitlet avslutas med en reflektion över hur detta arbete skulle kunna göras effektivt och kunskapsbaserat. Slutligen konstateras att många värderingar och sociala normer i det svenska samhälle är på kollisionskurs med värderingar som råder i andra länder. Därför föreslås en strategi som kan underlätta migranternas integration i det svenska samhället. Det handlar om relationen mellan arbete och familj, åtgärder mot långvarigt utanförskap där ett nytt jämställdhetsperspektiv utvecklas. Syftet är att vara proaktiv när det gäller Sverige bilden såväl inom landet som utanför landet.

Värderingsmedvetenhet är ett kunskapsområde som förutsätter kunskap om de värderingar som är i kollisionskurs med varandra och där tydliga målbilder behöver etableras. I kapitel nio redovisades ett stort antal av dessa och det mynnade ut i ett konkreta förslag där värderingar ses som ett styrmedel och exempel på hur en styrkedja skulle kunna utformas som tydligt kan mäta förändring över ti vis-a vis målbilden.

REFERENSER

- Abrams, L. "Diaspora and Identity in the Viking Age", *Early Medieval Europe*, vol. 20 (1).
- Adepojou, P., 2019. "The link between poverty and fertility", *Health News*.
- Adermon, A., och Hensvik, L., 2020. "Gig ekonomin som dörröppnare?", *IFAU*, rapport 2020:22.
- Akkautredningen, 2012. "Slutbetänkande om ökat arbetskraftsdeltagande bland nyanlända utrikes födda kvinnor och anhöriginvandrare", *SOU 2012:69*.
- Albertsdottir, E., 2021, "Pandemins påverkan präglas av paradoxer", Malmö Universitet, *Pressmeddelande*, 10 september 2021.
- Andersson Joonas, P., 2020. *Flykting- och anhöriginvandrades väg till arbete*. SNS förlag, Stockholm.
- Andren, L., Axelsson, M., *Avsaknaden av moders- och fadersfigurer – en kvantitativ studie och familjesammansättningar och ungdomsbrottslighet*, Stockholms universitet, 2016.
- Appiah, K.A., *The Honor Code*, W. W. Norton & Company, New York, 2010.
- Apple, M., Beane, J., 1995. *Democratic Schools: Lessons in Powerful Education*. Henemann, Portsmouth.
- Arbetskraftsundersökningarna (AKU)*, "Sysselsättningen ökar för utrikes födda", första kvartalet 2023.
- Bäckström-Lerneby, J., *Familjen – ett reportage*, Mondial 2021.
- Baser, B. 2013. "Diasporas and Imported Conflicts: Turkish and Kurdish Second-Generation Diasporas in Sweden". *Journal of Conflict Transformation & Security*, vol. 3, No. 2.
- Bergman, L., "Vanligare att få barn efter 45 än som tonåring", *Dagens Medicin*, 2023-03-21.
- Bettelmann, B., *A Good Enough Parent: A Book on Child-Rearing*, Knopf, New York, 1987.
- Bevelander, P. och Irastorza, N., 2017. "The Labour Market Participation of Humanitarian Migrants in Sweden: An Overview". *Intereconomics* 52.
- Bevelander, P., Spång, m., 2017. "Valdeltagande och representation – Om invandring och politisk integration i Sverige", *Delmi, Rapport: 2017:7*.
- Björngren-Caudra et al, 2016, "Kartläggning av nyanländas hälsa: MILSA enkätstudie", Malmö högskola.
- Bjørnskov, C., "The determinants of Trust", 2006. *Ratio Working Papers*.

- Brottsförebyggande rådet, 2023. "Om utsatthet, otrygghet och förtroende", *Nationella Trygghetsundersökningen*.
- Brottsförebyggande rådet, 2021, "Bedrägerier och ekobrott", 2021.
- Brottsförebyggande rådet, 2021 "Dödligt skjutvapenvåld i Sverige och andra europeiska länder". Stockholm, 2021.
- Bucken et al, 2018, "Talking about Integration: The Voices of Syrian Refugees Taking Part in Introduction Programmes for Integration into Swedish Society", *International Migration*.
- Burgess et al, (2021), COVID-19, "Cults, and the anti-vax movement", *The Lancet*, Volume 397, Issue 10280, P1181 27 mars 2021.
- Canoilas, V., "Gängmorden kan vara fler än det rapporteras om", *Dagens Nyheter*, 2023-09-14.
- Carr, W., & Hartnett, A. (1996). *Education and the Struggle for Democracy: The Politics of Educational Ideas*. Buckingham: Open University Press.
- Cato, C., "Socialarbetarna slåss mot lögnerna om svensk LVU", *Dagens Nyheter*, 2023-11-03.
- Chi PC et al. 2015. "Perceptions of the Effects of Armed Conflict on Maternal and Reproductive Health Services and Outcomes in Burundi and Northern Uganda: A Qualitative Study". *BMC international Health and Human Rights*, 15(1), 7. 2015.
- Clifford, J. 1997, *Routes: Travel and Translation in the Late Twentieth Century*, Harvard University Press, USA.
- Cohen, R. 1997, *Global diasporas: An introduction*. London: UCL Press.
- Cooke, M. 2006. 'When I wake up I dream of electricity'; the lives, aspirations and 'needs' of adult ESOL learners". *Linguistics and Education*, Amsterdam, Vol. 17. Nr 1. s. 56–73.
- Cooper, H., "Troop Deaths and Injuries in Ukraine War Near 500,000", *New York Times*, 2023-09-18.
- "Crossing Borders – Exodus, *Economist*, June 3rd, 2023.
- Deiaco, E., Ekelund, I., *Vägar till självförsörjning – integration i Sverige*, *Entreprenörskapsforum*, 2020.
- Deiaco, E., Eklund, J., *Vägar till självförsörjning – slutrapport Integration Sverige*, *Entreprenörskapsforum*, 2021.
- Douhan, B., *Arbete, kapital och migration: valloninvandringen till Sverige under 1600-talet*, Uppsala Universitet, 1985.
- Ekman, K., *Häxringarna*, Albert Bonniers Förlag 1974.

Engdahl, M. och Liljeberg, L. 2022. ”Flyktingar och flyktinganhörigas etablering på arbetsmarknaden i Stockholm, Göteborg och Malmö”, *IFAU Rapport* 2022:15.

”Eskilstuna hårdast drabbat av skjutningar i landet”, 10 mars 2023, *Eskilstunakuriren*.

Estrada, F., 1999. ”Ungdomsbrottslighet som samhällsproblem – utveckling, uppmärksamhet och reaktion”, Stockholms Universitet, 1999.

Eurostat, 2023, EU's employment, 2023-04-27. Eurostat, Migration and migrant population statistics. <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration>.

Falk, K., et al, 2022, ”Nationell stödfunktion för unga som varken arbetar eller studerar”, *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor* (MUCF),

Folkhälsoinstitutet, 2009, ”Särbehandlad och kränkt”, *Statens Folkhälsoinstitut* R2005:49, s. 5.

Folkhälsorapport 2009, *Socialstyrelsen*, <http://www.forskasverige.se/wp-content/uploads/Folkhalsorapport-2009.pdf>

Försäkringskassan/Arbetsförmedlingen, 2016, ”Nyanländas rehabiliteringsbehov – Arbetsätt och verktyg för att identifiera behov med förslag till utvecklingsområden”.

Forsgård, N-E., 2014. *Ingens herre, ingens träl: radikalen Anders Chydenius i 1700-talets Sverige*. Stockholm: Timbro.

Forslund et al, 2017, Flykting- och anhöriginvandrares etablering på den svenska arbetsmarknaden, *IFAU*, 2017:14.

Forslund, A., Liljeberg, L., 2021. ”Unga som varken arbetar eller studerar”, *IFAU, Rapport* 2021:12.

Freedom in the World 2023: Marking 50 years in the Struggle for Democracy. *Freedom House*.

Galte-Schermer, I., 2019. ”Utbildningsnivå – utrikes födda”. *Ekonomifakta*.

Gamlen, A. 2014. Diaspora institutions and diaspora governance. *International Migration Review*, vol. 48 (1).

Goksör, J., KI: ”Lågkonjunkturen blir ännu djupare nästa år”, *SvD* 2023-10-03.

Goode, William, 1963, *World Revolution and Family Patterns*, Free Press of Glencoe.

Goldin, C., 1995, “The U-Shaped Female Labor Force Function in Economic Development and Economic History”, i Schultz, T.P. *Investment in Women's Human Capital and Development*, University of Chicago Press.

Greene, J. 2013. *Moral tribes: Emotion, reason, and the gap between us and them*. Penguin Press.

- Gribbe, J., Bergman, M., 2023, Universitet och Högskolor, Årsrapport 2023, *Universitetskanslerämbetet*, 2023.
- Grosshög, H., "Dialogsocioonomer ska minska rädslan för socialtjänsten", *Dagens Nyheter*, 2023-11-12.
- Hagenäs, L., 2012. "Trender för pubertetsutveckling", *Svenska Barnläkareföreningen*.
- Haglund, F., "Fall för demokratin i Europa", *Europaportalen* 2023-03-15.
- Haglund, F., "Tydlig ökning av jämställdhet i EU – Sverige backar något", *Europaportalen*, 2023-10-30.
- Hårdänge, S., Persson, R., "Sörmland ett av Sveriges mest socioekonomiskt utsatta län", *SVT-Sörmland*, 2021-10-26.
- Harrison, D., "Hur betydelsefull var vallon immigrationen?", *SvD*, 2016-05-25.
- Harrison, D., "Invandringen till Sverige", *Populär Historia*, 2021.08-09.
- Hellby, A., "Ett mindre främmande språk", *Trakten*, 2021-01-15 <https://trakten.nu/arkiv/ett-mindre-frammande-sprak/>
- Hernes, V., et al. 2022. "Scandinavian integration policies for refugees – An updated comparative analysis of qualification and labour-market integration outcomes". *TemaNord* 2022:534, *Nordiska ministerrådet*, 2022. <http://dx.doi.org/10.6027/temanord2022-534>
- Holst, E. et al, 2023. Nationella Trygghetsundersökningen, "Om utsatthet, otrygghet och förtroende", *Brottsförebyggande rådet*, 2023.
- Horverak et al, 2013. Hiring rankings of immigrant job applicants: The influence of acculturation strategies and personality trait perception, *Journal of Cross-Cultural Psychology*.
- Hübinette, Tobias, 2017, "Hur många muslimer finns det i Sverige?" <https://tobiashubINETTE.wordpress.com/2017/03/14/muslimer-sverige-minoriteter/>
- Hyltenstam, K. m.fl. 2012. "Flerspråkighet – en forskningsöversikt". Stockholm: *Vetenskapsrådets rapportserie* 5:2012.
- Ibn Rushd, "Fakta saknas – det finns ingen offentlig statistik över hur många muslimer som finns i Sverige" <https://www.ibnrushd.se/fakta-saknas/>
- IEP, 2023. Institute for Economics & Peace, Sydney, *Global Peace Index 2023*. <https://www.economicsandpeace.org>
- Ikonen, A.M, 2015. *Perspektiv på etableringsprogrammet, hälsa och välbefinnande – nyanlända migranternas röster*. Malmö Högskola 2015.

Internationella valutafonden.2013. *Women, work, and the economy: Macroeconomic gains from gender equity*. Washington: IMF, 2013.

Johansson, F., ”Från värmlänning till sörmlänning – hur är man då egentligen?”, *SVT-Sörmland*, 2022-07-01

Karlsson, Å., ”Varför blev Sverige första land i världen med tryckfrihet och offentlighetsprincip?” *Riksarkivet* <https://riksarkivet.se/varfor-var-sverige-forst>

Kinnander, P., ”Finsk kultur på frammarsch”, *SVT-Sörmland*, 2016-12-06.

Kirsch, H., & Welzel, C., 2019. “Democracy Misunderstood: Authoritarian Notions of Democracy around the globe”, *Social Forces*.

Kuenzi, R., (2021), “The pandemic as a test and a chance for a more inclusive democracy”, *Swissinfo*, 23 November 2021.

Kärholm, F., *Gangstervåld: Den nya brottsligheten*. Fri Tanke förlag, 2020.

Landell, E., 2021. ”Försörjning med fördröjning – en ESO-rapport om utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden”, *SOU 2021:7*.

Larsmo, O.,2016. *Swede Hollow*, Bonniers.

Larsson, E., 2023. ”Diktaturer tar ett allt större grepp om världsekonomin”, *Omvärlden* 22 maj 2023.

Lehtonen, M., et al (2018). “Is bilingualism associated with enhanced executive functioning in adults? A meta-analytic review”. *Psychological Bulletin*, 144(4), 394–425.

Lesthaeghe R.,1977. *The decline of Belgian fertility, 1800–1970*. Princeton University Press.

Lesthaeghe, R & Neels, K., 2002. "From the First to the Second Demographic Transition - An Interpretation of the Spatial Continuity of Demographic Innovation in France, Belgium and Switzerland", *European Journal of Population*, vol. 18(4): 225-260.

Lesthaeghe, R., 2010. “The Unfolding Story of the Second Demographic Transition”, *Population Studies Center, University of Michigan*, Report 10-696, 2010

Lesthaeghe, R. 2014. “The second demographic transition: A concise overview of its development”, *Proceedings of the National Academy of Sciences*, Dec 2014

Leva och bo i Sörmland | Region Sörmland (utvecklasormland.se)

Liebig T. & Rose Tronstad, K. (2018). Triple disadvantage? A first overview of the integration of refugee women. *OECD Social, Employment and Migration Working Papers* No. 216).

Lieven, A., It looks inevitable that the war in Gaza will spread, *The Guardian*, 2023-11-02

Lindberg, S.I. et al, 2023. "Democracy Report 2023, Defiance in the Face of Autocratization", *V-dem Göteborgs universitet*.

Lorentz, H. & Bergstedt, B. (red) (2016). "Interkulturella perspektiv. Pedagogik i mångkulturella lärandemiljöer". Studentlitteratur, Lund.

Lund, A., "Drömmen om att få bli någons förälder", *Nyheter från Karolinska Institutet*, 2022-02-16

Lundberg, A. & Neergaard, A., (2020). Remissyttrande, "En långsiktigt hållbar migrationspolitik", *SOU 2020:54*.

Matovic, M.R., 1984. "Stockholmsäktenskap, Familjebildning och partnerval i Stockholm, 1850-1890, Stockholm.

McWhinney, J., 1922. The Nordic Model: Pros and Cons, *Investopedia*.

Meltzer, Julie & Hamann, Edmund. (2005): "*Meeting the Literacy Development Needs of Adolescent English Language Learners through Content-Area Learning*".

Meurle, K., Andric, M., (1971). "Background to the Yugoslav migration to Sweden: Case Study of a Group of Yugoslav Workers at a Factory in Sweden". Lunds Universitet.

Migrant Integration Policy Index, 2020, Main Findings <https://www.mipex.eu/key-findings>

Misztal, B., 1998, *Trust in Modern Societies*, Polity Press, Cambridge.

Mood, C., et al, 2022. *Integration bland unga - en mångkulturell generation växer upp*, Makadam Förlag.

Newsworthy, "Arbetslösheten sjunker i åtta av nio kommuner i Södermanland", 2023-09-12.

Nilsson-Lundmark, E., Nilsson, I., 2022. "Utanförskap och unga – en socioekonomisk analys av värdet av främjande öppen fritidsverksamhet för unga", *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF)*.

Norris, P., & Inglehart, R., (2012), "Muslim integration into Western Cultures: Between origins and destinations", *Political Studies*. Vol 60, nr 2. 2012: 228–251.

Norris, P., och Inglehart, R., F., (2019) *Cultural Backlash – Trump, Brexit and Authoritarian Populism*, Cambridge University Press.

Norris, P., & Puranen, B., 2021. "Migrant Hygge. Feeling at home in a cold Climate"

Nyström, L., "Ändrad abortlag i USA kan få globala konsekvenser", *Omvärlden* 2022-05-09.

OECD-Data, Youth not in employment, education or training (NEET), <https://data.oecd.org/youthinac/youth-not-in-employment-education-or-training-neet.htm>

Olsson, H., Reinfeldt om invandringen: Vi har inte misslyckats, *Dagens Nyheter*, 2022-06-20

- Olsson, H., Rekordlåg arbetslöshet bland invandrare, *Dagens Nyheter*, 2023-09-22
- Ossowicki, M. 2005. ”Utrikesfödd och sjukskriven – en framtid med förhinder”. *Försäkringskassan analyserar*. Försäkringskassan Stockholm
- Pedersen et al, 2019. ”The living condition for Syrian refugees in Jordan”, *Fafo-report*, 2019:4
- Pettersson, M., Wikell, R., 2013. *Tidig mesolitiska säljägare i Tyresta för 10 000 år sedan*, Fornvännen.
- PM angående överföring av tysk arbetskraft: AMS EVIIba:5., Svanberg (2010).
- Polismyndigheten, 2019. ”Bedrägeribrottsligheten i Sverige 2019”. Stockholm: *Nationellt bedrägericenter*.
- Popper, K., *The Open Society and Its Enemies*, Routledge Press, 1945.
- Puranen, B., 2019, *Med migranternas röst. I, Den subjektiva integrationen*, Forskningsrapport 2019/2, Institutet för Framtidsstudier
- Puranen, B., 2021, *Med Migranternas Röst II, Hur blir man värlänning?* Institutet för Framtidsstudier.
- Puranen, B., 1984. *Tuberkulos. En sjukdoms förekomst och dess orsaker. Sverige 1750-1980*. Umeå Studies in Economic History, no 7.
- Puranen, B., Zetterholm, T, 1987. *Förälskad i livet – en bok om tuberkulosens historia*, Wikens förlag, 1987.
- Putnam, R.D., 1993, *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton University Press.
- Rahman, N., 2018, Democracy in the Middle East and North Africa, *Arab Barometer*, Wave IV, Princeton University.
- Ranstorp, M., Ahlerup, L., 2023. ”LVU-kampanjen – desinformation, konspirationsteorier, och kopplingarna mellan det inhemska och det internationella i relation till informationspåverkan från icke-statliga aktörer”, *Försvarshögskolan*.
- Regeringens proposition 1999/2000:147, Lag om svenskt medborgarskap
<https://www.regeringen.se/contentassets/8d8bea8163f8453085e64c0af698d1b7/lag-om-svenskt-medborgarskap>
- Rekola, Tuula 2015. ”Romernas tidiga skeden i Finland. Från 1500-talet till mitten av 1800-talet”, *De finska romernas historia från svenska tiden till 2000-talet* (red. Pulma). Helsingfors: *Svenska litteratursällskapet i Finland*.

Riksdagens Utredningstjänst, citerad i Kristersson, U., Svantesson, E., 2021-04-08, *DN-debatt*, Målet är att invandringen ska vara bra för Sverige.

Röda Korset 2023. Ståndpunkter: "Uppdrag familjeåterförening".

Röstlund, L., Forskare: "240 000 unga i Sverige kan vara drabbade", *Aftonbladet* 2017-05-29

Ruin, P., Hedersutsatta kritiska mot skolans sexualundervisning, *Grundskolläraren* 2022-11-22

Ruist, J., 2018. "Tid för integration – en ESO-rapport om flyktingars bakgrund och arbetsmarknadsetablering", *ESO – Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi*, 2018:3.

Russo, F., 2018. "Loneliness Can Be Toxic, *Scientific American*", January 1, 2018
Safran, W., 1991, *Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return*, *Journal of Transnational Studies*, University of Toronto.

Salihu, D., *Tills alla dör*, Mondial 2021.

Samordningsförbundet RAR, Sörmland, 2021. "Unga på väg – rusta unga vuxna mot arbete eller studier".

Sannandaj, T., 2017, *Massutmaning, ekonomisk politik mot utanförskap & Antisocialt beteende*, Kuhzad Media

SCB, 2019-11-13. "Stora skillnader i utbildningsnivå mellan nyinvandrade" <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2019/stora-skillnader-i-utbildningsniva-mellan-nyinvandrade/>

SCB, "Arbetskraftsundersökningarna – Tema: Sysselsättning bland flyktingar och deras anhöriga" 2019, SCB, 2021

SCB, "Bortfallsanalys av utbildningsregistret", *Temarapport* 2017:5, sid 30.

SCB, "Uppväxtvillkor för barn med utländsk bakgrund", *Demografiska rapporter* 2020:3

Serrander, J., Eskilstuna hårdast utsatt av skjutningar i hela Sverige, *Eskilstunakuriren*, 2023-03-10.

Skatteverket 2021. Skattefelsrapport 2020: "Underlagsrapport till årsredovisning avseende skattefels storlek och utveckling".

Skolinspektionen, 2018, "Undervisning i svenska för invandrare".
<https://www.skolinspektionen.se/beslut-rapporter>

Socialstyrelsen, 2015, "Psykisk ohälsa hos asylsökande och nyanlända migranter, ett kunskapsunderlag för primärvården".

Sörmlands Museum, "Fångar och korrektionshjon - Nyköpingshus på 1800-talet", basutställning, Nyköping

Stora skillnader i utbildningsnivå mellan nyinvandrade” SCB., <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2019/stora-skillnader-i-utbildningsniva-mellan-nyinvandrade/> Se även ”Utrikes föddas utbildningsbakgrund 2017, sid 9

Svartström, A., ”Lilla Finland finns i Sverige – nu vill sverigefinländare ha erkännande”, *Huvudstadsbladet*, 2017-12-09.

Svendsen, G.L.H. och Svendsen, G.T., (2016), ”How did tradenorms evolve in Scandinavia? – long distance trade and social trust in the Viking age”, *Economic Systems*, no 40.

Svenska Afghanistankommittén, SAK, 2023. ”Lär känna Afghanistan, Religion och Tradition”, <https://sak.se/lar-kanna-afghanistan/kultur/religion-och-tradition/>

Svenssons Nyheter, *Kriminella nätverk och gangstergång genom Göteborgs historia*, 2020

SVT-Nyheter, ”Saadiya har varit arbetslös i 19 år”, *SVT*, 2023-01-18.

Tanaka, S., ”Så många barn tvångsomhändertogs i Sverige”, *Dagens Nyheter* 2022-02-11

Tempsch, R., ”Invandrare i folkhemmet. Sudet-tyskarna i Eskilstuna 1938–1988”. Eskilstuna, *Sällskapet S:t Eskil*.

Tengqvist, A., Saarinen, Y., 2018. ”Att fortsätta välja jämställdhet”, *Tillväxtverket* 2018.

The Economist Intelligence Unit 2023. *Democracy Index 2022*.

The Economist, 2017. “The long arm of the sultan – how Recep Tayyip Erdogan seduces Turkish migrants in Europe”, 2017-08-31

Tidningarnas Telegrambyrå, Lägsta arbetslösheten på 14 år, 2023-05-11.

Tollebrandt, J., Utrikes föddas barnafödande – före och efter invandring, *SCB*, 2014-12-18

Urdal H & Che CP. “War and Gender inequalities in Health: The Impact of Armed Conflict on Fertility and Maternal Mortality”. *International Interactions*, 39(4), 489–510. 2013.

V-Dem Institute 2023. “Defiance in the Face of Autocratization”. *Democracy Report 2023*.

Weirup, L., *Gangsterparadiset: Så blev Sverige arena för gängkriminalitet, skjutningar och sprängdåd*, Forum, 2020.

Welzel, C., 2020. “Clashing Values: Supranational Identities, Geopolitical Rivalry and Europe’s Growing Cultural Divide”, *Journal of Cross-Cultural Psychology*,

Welzel, C., Delhey, Y., 2015. “Generalizing Trust: The Benign Borce of Emancipation”, *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 2015, vol 46. Acaliyski, P.

Welzel, C., 2013. *Freedom Rising. Human Empowerment and the Quest for Emancipation*, Cambridge University Press, 2013.

Westerberg, B., ”Dags för paradigmskifte i invandringsdebatten”, *DN-kulturdebatt*, 2023-04-11.

Wiklund, E., *Kisarna, krubbet och klyket: Söder på 40-talet*, Fischer & Company, 1999.

Bilaga 1. Beskrivning av dataset

Average by county

county	Trust in Institutions	Market Cleavage	Migration Cleavage	Sustainability Cleavage	Sexuality Cleavage (evi)	Out-group trust	In-group trust	Generalized trust	Diversity Cleavage
Dalarna	0,667	0,630	0,689	0,714	0,297	0,519	0,666	0,293	1,000
Sodermanland	0,667	0,555	0,676	0,676	0,433	0,478	0,653	0,175	0,903
Värmland	0,618	0,519	0,676	0,566	0,543	0,513	0,724	0,351	0,943
nationwide	0,558	0,527	0,677	0,656	0,463	0,490	0,703	0,244	0,949

Average by ethnicity

ethnicity	Trust in Institutions	Market Cleavage	Migration Cleavage	Sustainability Cleavage	Sexuality Cleavage (evi)	Out-group trust	In-group trust	Generalized trust	Diversity Cleavage
Afghanistan	0,678	0,525	0,727	0,560	0,455	0,438	0,639	0,318	0,958
Eritrea	0,624	0,555	0,677	0,584	0,408	0,547	0,688	0,381	0,949
Iran	0,626	0,521	0,653	0,677	0,573	0,480	0,662	0,333	0,970
Iraq	0,620	0,555	0,640	0,594	0,461	0,483	0,703	0,166	0,953
Somalia	0,761	0,490	0,624	0,436	0,472	0,454	0,628	0,261	0,907
Sudan	0,202	0,600	0,600	0,864	0,414	0,558	0,741	0,126	0,833
Syria	0,471	0,536	0,706	0,694	0,402	0,472	0,720	0,113	0,968
Turkey	0,643	0,580	0,656	0,738	0,626	0,534	0,739	0,273	0,951
Ukraine	0,660	0,658	0,658	0,548	0,548	0,475	0,652	0,217	0,823
not asked/no answer	0,668	0,667	0,689	0,667	0,286	0,515	0,662	0,293	
other	0,571	0,506	0,655	0,607	0,612	0,503	0,727	0,405	0,936
nationwide	0,558	0,527	0,677	0,656	0,463	0,490	0,703	0,244	0,949

Averages by regions and time		Trust in Institutions	Market Cleavage	Migration Cleavage	Sustainability Cleavage	Sexuality Cleavage (evi)	Out-group trust	In-group trust	Generalized trust	Diversity Cleavage
Dalarna	before 2007	0,551		0,607		0,749	0,637	0,758	0,467	1,000
Dalarna	between 2007 a	0,687		0,697	1,000	0,310	0,506	0,657	0,292	1,000
Dalarna	after 2015	0,650	0,630	0,672	0,600	0,270	0,531	0,674	0,290	1,000
Sodermanland	before 2007	0,665		0,736		0,566	0,562	0,667	0,294	0,867
Sodermanland	between 2007 a	0,687		0,658		0,398	0,490	0,646	0,208	0,883
Sodermanland	after 2015	0,661		0,679		0,439	0,473	0,655	0,164	0,909
Värmland	before 2007	0,566	0,414	0,652	0,567	0,909	0,650	0,847	0,779	0,901
Värmland	between 2007 a	0,665	0,519	0,669	0,518	0,486	0,472	0,682	0,283	0,926
Värmland	after 2015	0,637	0,521	0,696	0,584	0,450	0,475	0,693	0,203	0,963
Nationwide	before 2007	0,156	0,508	0,662	0,846	0,444	0,550	0,765	0,199	0,944
Nationwide	between 2007 a	0,618	0,546	0,627	0,608	0,494	0,476	0,705	0,274	0,958
Nationwide	after 2015	0,616	0,522	0,692	0,600	0,464	0,444	0,694	0,186	0,961

Amount of not-missing answers by ethnicity and variable (columns)

Afghanistan	207	188	158	225	488	464	493	358	649
Eritrea	198	91	159	160	514	520	548	475	557
Iran	103	82	73	99	206	209	214	162	232
Iraq	210	168	221	192	491	453	479	429	541
Somalia	168	104	153	140	487	427	451	410	468
Sudan	143		21	140	195	197	197	190	15
Syria	1 857	1 062	1 185	1 995	3 595	3 465	3 580	3 444	2 870
Turkey	105	97	119	107	252	255	264	256	214
Ukraine	63		88		99	104	104	92	82
not asked/no answer	791	5	584	3	992	1 085	1 118	993	
other	1 280	817	1 165	822	2 406	2 339	2 428	2 136	2 628
Total	5 125	2 614	3 926	3 883	9 725	9 518	9 876	8 945	8 256

Overview amount of respondents by ethnicity and time

Ethnicity	between 2007-				between			
	before 2007	2014	after 2015	Total	before 2007	2007-2014	after 2015	Total
Dalarna					22	768	687	1 477
Sodermanland					22	343	1 090	1 455
Värmland					558	856	1 932	3 346
Total					602	1 967	3 709	6 278
National total					5 288	3 881	8 471	17 640
Afghanistan	18	195	703	916				
Eritrea	63	426	708	1 197				
Iran	14	108	208	330				
Iraq	41	294	417	752				
Somalia	17	500	348	865				
Sudan	145	1	66	212				
Syria	901	666	3 119	4 686				
Turkey	42	143	167	352				
Ukraine	0	10	121	131				
not asked/no a	3 096	752	613	4 461				
other	951	786	2 001	3 738				
Total	5 288	3 881	8 471	17 640				